

Nālandā-Devanagari Pāli Series

THE
SAMYUTTA NIKĀYA
(2-3 NIDĀNAVAGGA & KHANDHAVAGGA')

General Editor
BHĪKKHU J KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)
1959

B E. 2503

V. E 2016

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hīnayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijmzky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *trsnā* or *tanhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight-fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffering. When the Upanisads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact. It is a call to action.

Make thyself that which thou know thou canst be Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change, the Buddhist stresses the dynamic character of the self No change is possible with an unchanging consciousness We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect Religion is not a creed, but a vital process It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace If few are chosen, it is because few choose to be chosen The Buddha laid stress on the creative freedom of man The Buddha did not encourage dependence on the supernatural He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him The ten veramanīs or prohibitions or abstinences called *dasasīla* or *dasasīksāpada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given, (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver" The first five are the Buddhist *pañcaśīla*

Pānātipātā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Adinnādānā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Kāmesu micchācārā veramanī sikkhāpadam samā-
 diyāmi
 Musāvādā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi
 Surā-merayamajja-pamādatthānā
 veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged If men were at peace within themselves, the other conflicts between nations would inevitably cease By practising the Buddha's *pañcaśīla* we will develop patience, courage, love and unselfishness The Buddha teaches us that even in an

age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance

Nirvāṇam paramam sukham Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being, the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becoming, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I come to know “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli

and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world

S Radhakrishnan

General Editor's Preface

In this Volume we are publishing the second and the third Chapters of the Samyutta Nikāya, namely—Nidāna-Vagga and Khandha-Vagga. As we have already given an introduction to these in the first Volume of the book it is not necessary to write any thing more about it.

The present edition has been prepared on the basis of the following versions of the text —Burmese—Chattha-Sangāyana publication, 1954, Sinhalese—edited by Rev. Bandaramulle Amarasekha Mahāthera, 1926, Siamese—Mahāmakuta Government publication 1926, Roman—edited by M. Leon Feer (P.T.S. 1888, 1890).

* *

* *

* *

Our learned Editor Śrī Bīrbal Sharma, M. A. and his associates have worked very hard in preparing the Press Copy and in seeing it through the press.

Varanasi
7 9 59

Bhikkhu J. Kashyap

सम्पादकीय

इस भाग में सयुत्तनिकाय के अगले दो वग—निदानवग्ग और खंघवग्ग—प्रकाशित किये जा रहे हैं। इनका परिचय पहले भाग की भूमिका में ही दे दिया है। उसके विषय में यहाँ कुछ लिखना आवश्यक नहीं है।

यह सस्करण निम्नलिखित ग्रन्थों के आधार पर तैयार किया गया है—बर्मी सस्करण, छट्ट-सङ्गायन प्रकाशन (१९५४), स्यामी-सस्करण, महामुक्कुट राजकीय प्रकाशन (१९२६), सिंहल-सस्करण, भिक्षु बन्दरमूले अमरसीह महाथेर द्वारा सम्पादित (१९२६) रोमन सस्करण, श्री एम० लियोन फियर द्वारा सम्पादित (पालि टेक्स्ट सोसाइटी, १८८८, १८९०)।

पाण्डुलिपि तैयार करने तथा अवधि के भीतर मुद्रण समाप्त कर लेने में हमारे विद्वान सम्पादक श्री बीरबल शर्मा, एम० ए० और उनकी मण्डली ने बड़ा परिश्रम किया है।

वाराणसी

७-६-५६

भिक्षु ज० काश्यप

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ na
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ta	ठ tha	ड da	ढ dha	ण na
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	स sa
		ह ha	ळ la	अ ar

VOWELS IN COMBINATION

क ka का kâ कि kī की kī कु ku कू kū के ke को ko
ख kha खा khā खि khī खी khī खु khu खू khū खे khe खो kho

CONJUNCT—CONSONANTS

क्क kka	ञ्च ñca	द्व dva	म्ब mba
क्ख kkha	ञ्छ ñcha	ध्द्य dhya	म्भ mbha
क्य kya	ञ्ज ñja	ध्व dhva	म्म mma
क्रि kri	ञ्झ, ञ्झ ñjha	न्त nta	म्य mya
क्ल kla	टट ट्ट tta	न्त्व ntva	म्ह mha
क्व kva	टठ, ट्ठ ttha	न्थ ntha	य्य yya
ख्य khya	ड्ड, ड्ढ dda	न्द nda	य्ह yha
ख्व khva	ड्ढ, ड्ढ ddha	न्द्र ndra	ल्ल lla
गग gga	ण्ट nta	न्ध ndha	ल्य lya
गघ gggha	ण्ठ ntha	न्न nna	ल्ह lha
ग्य gya	ण्ड nda	न्य nya	व्ह vha
ग्र gra	ण्ण nna	न्ह nha	स्त sta
ङ्क nka	ण्ह nha	प्प ppa	स्त्र stra
ङ्ख nkha	त्त tta	प्फ ppha	स्न sna
ङ्ग, ङग nga	त्थ ttha	प्य pya	स्य sya
ङ्घ nggha	त्व tva	प्ल pla	स्स ssa
ञ्च cca	त्य tya	ब्ब bba	स्म sma
ञ्छ ccha	त्र tra	ब्भ bbha	स्व sva
ज्ज jja	द्द, द्द dda	ब्ब bya	ह्य hma
ज्झ, ञ्झ jjha	द्ध ddha	ब्र bra	ह्व hva
ञ्ज ñña	द्य dya	म्प mpa	ळ्ह lha
ञ्ह ñha	द्र dra	म्फ mpha	

१=ā, २=ī, ३=ī, ४=u, ५=ū, ६=e, ७=ō

१	२	३	४	५	६	७	८	९	०
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

संयुत्तनिकायपालि

(२ निदानवग्गो)

सूची

	पिट्ठङ्का		पिट्ठङ्का
१२ निदानसयुत्त		२१ दसबलसुत्त	२५
१ पटिच्चसमुप्पादसुत्त	३	२२ दुतियदसबलसुत्त	२६
२ विभङ्गसुत्त	४	२३ उपनिससुत्त	२७
३ पटिपदासुत्त	६	२४ अञ्जतिथियसुत्त	२८
४ विपस्सीसुत्त	६	२५ भूमिजसुत्त	३३
५ सिखीसुत्त	१०	२६ उपवाणसुत्त	३६
६ वेस्सभूसुत्त	१०	२७ पच्चयसुत्त	३७
७ ककुसन्धसुत्त	१०	२८ भिक्खुसुत्त	३८
८ कोणागमनसुत्त	११	२९ समणब्राह्मणसुत्त	३९
९ कस्सपसुत्त	११	३० दुतियसमणब्राह्मणसुत्त	४०
१० गोतमसुत्त	११	तस्सुद्धान	४१
तस्सुद्धान	१२	३१ भूतसुत्त	४१
११ आहारसुत्त	१२	३२ कळारसुत्त	४३
१२ मोळियफग्गुनसुत्त	१३	३३ आणवत्थुसुत्त	४८
१३ समणब्राह्मणसुत्त	१५	३४ दुतियआणवत्थुसुत्त	५१
१४ दुतियसमणब्राह्मणसुत्त	१६	३५ अविज्जापच्चयसुत्त	५२
१५ कच्चानगोत्तसुत्त	१७	३६ दुतियअविज्जापच्चयसुत्त	५४
१६ धम्मकथिकसुत्त	१७	३७ नत्तुम्हसुत्त	५५
१७ अचेलकस्सपसुत्त	१८	३८ चेतनासुत्त	५६
१८ तिम्वरुकसुत्त	२१	३९ दुतियचेतनासुत्त	५६
१९ बालपण्डितसुत्त	२२	४० ततियचेतनासुत्त	५७
२० पच्चयसुत्त	२३	तस्सुद्धान	५८
तस्सुद्धान	२५	४१ पञ्चवेरभयसुत्त	५८

	पिडङ्का		पिडङ्का
४२ दुतियपञ्चवेरभयसुत्त	६०	७१ जरामरणसुत्त	१११
४३ दुक्खसुत्त	६१	७२-८१ जातिसुत्तादिदसक	१११
४४ लोकसुत्त	६२	तस्सुद्धान	११२
४५ जातिकसुत्त	६३	वग्गुद्धान	११२
४६ अञ्जतरब्राह्मणसुत्त	६४	८२ सत्थुसुत्त	११२
४७ जाणुस्सोणिसुत्त	६५	८३-९२ दुतियसत्थुसुत्तादि-	
४८ लोकायतिकसुत्त	६५	दसक	११२
४९ अरियसावकसुत्त	६६	९३-१०३ सिक्खासुत्तादिपेय्याल-	
५० दुतियअरियसावकसुत्त	६७	एकादसक	११३
तस्सुद्धान	६८	तस्सुद्धान	११४
५१ परिवीमसनसुत्त	६९	१३ अभिसमयसयुत्त	
५२ उपादानसुत्त	७३	१ नखसिखासुत्त	११५
५३ सयोजनसुत्त	७४	२ पोक्खरणीसुत्त	११५
५४ दुतियसयोजनसुत्त	७४	३ सम्भेज्जउदकसुत्त	११६
५५ महारुक्खसुत्त	७५	४ दुतियसम्भेज्जउदकसुत्त	११६
५६ दुतियमहारुक्खसुत्त	७६	५ पठवीसुत्त	११७
५७ नरुणरुक्खसुत्त	७७	६ दुतियपठवीसुत्त	११७
५८ नामरूपसुत्त	७७	७ समुद्दसुत्त	११७
५९ विञ्जाणसुत्त	७८	८ दुतियसमुद्दसुत्त	११८
६० निदानसुत्त	७९	९ पब्बतसुत्त	११८
तस्सुद्धान	८०	१० दुतियपब्बतसुत्त	११९
६१ अस्सुतवासुत्त	८०	११ ततियपब्बतसुत्त	११९
६२ दुतियअस्सुतवासुत्त	८२	तस्सुद्धान	१२०
६३ पुत्तमससुत्त	८३	१४ धातुसयुत्त	
६४ अत्थिरागसुत्त	८६	१ धातुनानत्तसुत्त	१२१
६५ नगरसुत्त	८९	२ फस्सनानत्तसुत्त	१२१
६६ सम्मससुत्त	९२	३ नोफस्सनानत्तसुत्त	१२१
६७ नळकलापीसुत्त	९६	४ वेदनानानत्तसुत्त	१२२
६८ कोसम्बिसुत्त	९८	५ दुतियवेदनानानत्तसुत्त	१२२
६९ उपयन्तिसुत्त	१०२	६ बाहिरधातुनानत्तसुत्त	१२३
७० सुसिमपरिब्बाजकसुत्त	१०२	७ सञ्जानानत्तसुत्त	१२३
तस्सुद्धान	१११	८ नोपरियेसनानानत्तसुत्त	१२४
		९ बाहिरफस्सनानत्तसुत्त	१२५

	पिड्डङ्का		पिड्डङ्का
१० द्वितियबाहिरफस्स-		३७ समणब्राह्मणसुत्त	१४८
नानत्तसुत्त	१२६	३८ द्वितियसमणब्राह्मणसुत्त	१४९
तस्सुद्धान	१२७	३९ ततियसमणब्राह्मणसुत्त	१४९
११ सत्तधातुसुत्त	१२७	तस्सुद्धान	१५०
१२ सनिदानसुत्त	१२८	१५ अनमतगसयुत्त	
१३ गिञ्जकावसथसुत्त	१३०	१ तिणकद्वसुत्त	१५१
१४ हीनाधिमुत्तिकसुत्त	१३१	२ पठवीसुत्त	१५१
१५ चङ्खमसुत्त	१३२	३ अस्सुसुत्त	१५२
१६ सगाथासुत्त	१३३	४ खीरसुत्त	१५३
१७ अस्सद्धसन्दनसुत्त	१३५	५ पब्बतसुत्त	१५३
१८ अस्सद्धमूलकसुत्त	१३६	६ सासपसुत्त	१५४
१९ अहिरिकमूलकसुत्त	१३७	७ सावकसुत्त	१५४
२० अनोत्तप्पमूलकसुत्त	१३८	८ गङ्गासुत्त	१५५
२१ अप्पस्सुतमूलकसुत्त	१३९	९ दण्डसुत्त	१५६
२२ कुसीतमूलकसुत्त	१३९	१० पुगलसुत्त	१५६
तस्सुद्धान	१४०	तस्सुद्धान	१५७
२३ असमाहितसुत्त	१४०	११ दुग्गतसुत्त	१५७
२४ दुस्सीलसुत्त	१४०	१२ सुखितसुत्त	१५७
२५ पञ्चसिक्खापदसुत्त	१४१	१३ तिसमत्तसुत्त	१५८
२६ सत्तकम्मपथसुत्त	१४१	१४ मातुसुत्त	१५९
२७ दसकम्मपथसुत्त	१४२	१५ पितुसुत्त	१५९
२८ अट्ठङ्गिकसुत्त	१४२	१६ भातुसुत्त	१५९
२९ दसङ्गसुत्त	१४३	१७ भगिनिसुत्त	१५९
सत्तन्न सुत्तन्तान वद्धान	१४३	१८ पुत्तसुत्त	१६०
३० चतुधातुसुत्त	१४३	१९ धीतुसुत्त	१६०
३१ पुब्बेसम्बोधसुत्त	१४४	२० वेपुल्लपब्बतसुत्त	१६०
३२ अचरिसुत्त	१४५	तस्सुद्धान	१६२
३३ नोचेदसुत्त	१४५	१६ कस्सपसयुत्त	
३४ एकन्तदुक्खसुत्त	१४७	१ सन्तुदुसुत्त	१६३
३५ अभिनन्दसुत्त	१४७	२ अनोत्तप्पीसुत्त	१६४
३६ उप्पादसुत्त	१४८	३ चन्दूपमासुत्त	१६५

	पिठङ्का		पिठङ्का
४ कुलूपकसुत्त	१६७	२४ एकधीतुसुत्त	१६६
५ जिणसुत्त	१६६	२५ समणब्राह्मणसुत्त	१६७
६ ओवादसुत्त	१७०	२६ दुतियसमणब्राह्मणसुत्त	१६७
७ दुतियओवादसुत्त	१७२	२७ ततियसमणब्राह्मणसुत्त	१६८
८ ततियओवादसुत्त	१७४	२८ छविसुत्त	१६८
९ ज्ञानाभिञ्जसुत्त	१७६	२९ रज्जुसुत्त	१६८
१० उपस्सयसुत्त	१८०	३० भिक्खुसुत्त	१६९
११ चीवरसुत्त	१८२	तस्सुद्धान	१६९
१२ परम्मरणसुत्त	१८५	३१ भिन्दिसुत्त	१६९
१३ सद्धम्मप्पतिरूपकसुत्त	१८७	३२ कुसलमूलसुत्त	१६९
तस्सुद्धान	१८८	३३ कुसलधम्मसुत्त	२००
१७ लाभसक्कारसयुत्त		३४ सुक्कधम्मसुत्त	२००
१ दारुणसुत्त	१८९	३५ अचिरपक्कन्तसुत्त	२००
२ बलिससुत्त	१८९	३६ पञ्चरथसतसुत्त	२०१
३ कुम्मसुत्त	१९०	३७ मातुसुत्त	२०२
४ दीघलोमिकसुत्त	१९१	३८-४३ पितुसुत्तादिछक्क	२०२
५ मीब्बहकसुत्त	१९१	तस्सुद्धान	२०२
६ असनिसुत्त	१९२	१८ राहुलसयुत्त	
७ दिद्धसुत्त	१९२	१ चक्खुसुत्त	२०३
८ सिङ्गालसुत्त	१९२	२ रूपसुत्त	२०४
९ वेरम्भसुत्त	१९३	३ विञ्जाणसुत्त	२०४
१० सगाथकसुत्त	१९३	४ सम्फस्ससुत्त	२०५
तस्सुद्धान	१९४	५ वेदनासुत्त	२०५
११ सुवण्णपातिसुत्त	१९४	६ सञ्जासुत्त	२०५
१२ रूपियपातिसुत्त	१९५	७ सञ्चेतनासुत्त	२०६
१३-२० सुवण्णनिकखसुत्तादि-		८ तण्हासुत्त	२०६
अट्ठक	१९५	९ धातुसुत्त	२०७
तस्सुद्धान	१९५	१० खन्धसुत्त	२०७
२१ मातुगामसुत्त	१९५	तस्सुद्धान	२०७
२२ कल्याणीसुत्त	१९६	११ चक्खुसुत्त	२०८
२३ एकपुत्तकसुत्त	१९६	१२-२० रूपादिसुत्तनवक	२०८

	पिठङ्का
२१ अनुसयसुत्त	२०६
२२ अपगतसुत्त	२१०
तस्सुद्धान	२१०
१६ लक्खणसयुत्त	
१ अट्ठिसुत्त	२११
२ पेसिसुत्त	२१२
३ पिण्डसुत्त	२१२
४ निच्छविसुत्त	२१३
५ असिलोमसुत्त	२१३
६ सत्तिसुत्त	२१३
७ उसुलोमसुत्त	२१३
८ सूचिलोमसुत्त	२१३
९ दुतियसूचिलोमसुत्त	२१४
१० कुम्भण्डसुत्त	२१४
तस्सुद्धान	२१४
११ ससीसकसुत्त	२१४
१२ गूथखादसुत्त	२१५
१३ निच्छवित्थिसुत्त	२१५
१४ मङ्गुलित्थिसुत्त	२१५
१५ ओकिलिनीसुत्त	२१५
१६ असीसकसुत्त	२१६
१७ पापभिक्षुसुत्त	२१६
१८ पापभिक्षुनीसुत्त	२१६
१९ पापसिक्खमानसुत्त	२१६
२० पापसामणेरसुत्त	२१७
२१ पापसामणेरीसुत्त	२१७
तस्सुद्धान	२१७
२० ओपम्मसयुत्त	
१ कूटसुत्त	२१६
२ नखसिखसुत्त	२१६
३ कुलसुत्त	२१६

	पिठङ्का
४ ओक्खासुत्त	२२०
५ सत्तिसुत्त	२२०
६ धनुग्गहसुत्त	२२१
७ ग्राणिसुत्त	२२२
८ कलिङ्गरसुत्त	२२२
९ नागसुत्त	२२३
१० बिळारसुत्त	२२५
११ सिङ्गालसुत्त	२२६
१२ दुतियसिङ्गालसुत्त	२२६
तस्सुद्धान	२२६
२१ भिक्षुसयुत्त	
१ कोलितसुत्त	२२७
२ उपतिस्ससुत्त	२२८
३ घटसुत्त	२२८
४ नवसुत्त	२३१
५ सुजातसुत्त	२३१
६ लकुण्डकभदियसुत्त	२३२
७ विसाखसुत्त	२३२
८ नन्दसुत्त	२३३
९ तिस्ससुत्त	२३४
१० थेरनामकसुत्त	२३५
११ महाकप्पिनसुत्त	२३६
१२ सहायकसुत्त	२३७
तस्सुद्धान	२३७

३ खन्धवग्गो

२२ खन्धसयुत्त	
१ नकुलपितुसुत्त	२४१
२ देवदहसुत्त	२४५
३ हालिदिकानिसुत्त	२४८
४ दुतियहालिदिकानिसुत्त	२५१

	पिड्डङ्का		पिड्डङ्का
५ समाधिसुत्त	२५२	३३ ननुम्हाकसुत्त	२६७
६ पटिसल्लाणसुत्त	२५३	३४ दुतियननुम्हाकसुत्त	२६८
७ उपादापरितस्सनासुत्त	२५४	३५ अञ्जतरभिक्षुसुत्त	२६८
८ दुतियउपादापरितस्सना- सुत्त	२५६	३६ दुतियअञ्जतरभिक्षु- सुत्त	२६९
९ कालत्तयअनिच्चसुत्त	२५७	३७ आनन्दसुत्त	२७०
१० कालत्तयदुक्खसुत्त	२५७	३८ दुतियआनन्दसुत्त	२७१
११ कालत्तयअनत्तसुत्त	२५७	३९ अनुधम्मसुत्त	२७३
तस्सुद्धान	२५८	४० दुतियअनुधम्मसुत्त	२७३
१२ अनिच्चसुत्त	२५८	४१ ततियअनुधम्मसुत्त	२७४
१३ दुक्खसुत्त	२५८	४२ चतुत्थअनुधम्मसुत्त	२७४
१४ अनत्तसुत्त	२५८	तस्सुद्धान	२७४
१५ यदनिच्चसुत्त	२५९	४३ अत्तदीपसुत्त	२७४
१६ यदुक्खसुत्त	२५९	४४ पटिपदासुत्त	२७६
१७ यदनत्तासुत्त	२५९	४५ अनिच्चसुत्त	२७६
१८ सहेतुअनिच्चसुत्त	२६०	४६ दुतियअनिच्चसुत्त	२७७
१९ सहेतुदुक्खसुत्त	२६०	४७ समनुपस्सनासुत्त	२७८
२० सहेतुअनत्तसुत्त	२६०	४८ खन्धसुत्त	२७८
२१ आनन्दसुत्त	२६०	४९ सोणसुत्त	२७९
तस्सुद्धान	२६१	५० दुतियसोणसुत्त	२८१
२२ भारसुत्त	२६१	५१ नन्दिकखयसुत्त	२८२
२३ परिञ्जसुत्त	२६२	५२ दुतियनन्दिकखयसुत्त	२८३
२४ अभिजानसुत्त	२६२	तस्सुद्धान	२८३
२५ छन्दरागसुत्त	२६२	तस्स मूलपण्णासकस्स वग्गुद्धान	२८३
२६ अस्सादसुत्त	२६३	५३ उपयसुत्त	२८४
२७ दुतियअस्सादसुत्त	२६४	५४ बीजसुत्त	२८४
२८ ततियअस्सादसुत्त	२६५	५५ उदानसुत्त	२८५
२९ अभिनन्दनसुत्त	२६६	५६ उपादानपरिवत्तसुत्त	२८८
३० उप्पादसुत्त	२६६	५७ सत्तट्ठानसुत्त	२९१
३१ अघमूलसुत्त	२६६	५८ सम्मासम्बुद्धसुत्त	२९४
३२ पभङ्गुसुत्त	२६७	५९ अनत्तलक्खणसुत्त	२९५
तस्सुद्धान	२६७		

	पिठङ्का		पिठङ्का
६० महालिसुत्त	२९७	८८ अस्सजिसुत्त	३४४
६१ आदित्तिसुत्त	२९९	८९ खेमकसुत्त	३४६
६२ निरुत्तिपथसुत्त	२९९	९० छन्नसुत्त	३५१
तस्सुद्धान	३०१	९१ राहुलसुत्त	३५४
६३ उपादियमानसुत्त	३०१	९२ दुतियराहुलसुत्त	३५४
६४ मञ्जमानसुत्त	३०२	तस्सुद्धान	३५५
६५ अभिनन्दमानसुत्त	३०३	९३ नदीसुत्त	३५५
६६ अनिच्चसुत्त	३०४	९४ पुप्फसुत्त	३५६
६७ दुक्खसुत्त	३०४	९५ फेणपिण्डूपमसुत्त	३५८
६८ अनत्तसुत्त	३०५	९६ गोमयपिण्डसुत्त	३६०
६९ अनत्तनियसुत्त	३०६	९७ नखसिखासुत्त	३६३
७० रजनीयसण्ठितसुत्त	३०६	९८ सुद्धिकसुत्त	३६४
७१ राधसुत्त	३०७	९९ गद्दुलबद्धसुत्त	३६५
७२ सुराधसुत्त	३०७	१०० दुतियगद्दुलबद्धसुत्त	३६६
तस्सुद्धान	३०८	१०१ वासिजटसुत्त	३६८
७३ अस्सादसुत्त	३०८	१०२ अनिच्चसञ्जासुत्त	३७०
७४ समुदयसुत्त	३०८	तस्सुद्धान	३७
७५ दुतियसमुदयसुत्त	३०९	तस्स मज्झिमपण्णासकस्स	
७६ अरहन्तसुत्त	३०९	वग्गुद्धान	३७२
७७ दुतियअरहन्तसुत्त	३१०	१०३ अन्तसुत्त	३७२
७८ सीहसुत्त	३१०	१०४ दुक्खसुत्त	३७३
७९ खज्जनीयसुत्त	३१२	१०५ सक्कायसुत्त	३७३
८० पिण्डोल्यसुत्त	३१६	१०६ परिञ्जेय्यसुत्त	३७४
८१ पालिलेय्यसुत्त	३१६	१०७ समणसुत्त	३७४
८२ पुण्णमसुत्त	३२३	१०८ दुतियसमणसुत्त	३७४
तस्सुद्धान	३२७	१०९ सोतापन्नसुत्त	३७५
८३ आनन्दसुत्त	३२७	११० अरहन्तसुत्त	३७५
८४ तिस्ससुत्त	३२८	१११ छन्दप्पहानसुत्त	३७५
८५ यमकसुत्त	३३१	११२ दुतियछन्दप्पहानसुत्त	३७६
८६ अनुराधसुत्त	३३७	तस्सुद्धान	३७६
८७ वक्कलिसुत्त	३४०	११३ अविज्जासुत्त	३७६

	पिठुङ्का		पिठुङ्का
११४ विज्जासुत्त	३७६	१४३ अनत्तसुत्त	३६१
११५ धम्मकथिकसुत्त	३७७	१४४ दुतियअनत्तसुत्त	३६१
११६ दुतियधम्मकथिकसुत्त	३७७	१४५ ततियअनत्तसुत्त	३६२
११७ बन्धनसुत्त	३७८	१४६ निब्बिदाबहुलसुत्त	३६२
११८ परिपुच्छित्तसुत्त	३७९	१४७ अनिच्चानुपस्सीसुत्त	३६२
११९ दुतियपरिपुच्छित्तसुत्त	३७९	१४८ दुक्खानुपस्सीसुत्त	३६३
१२० मयोजनियसुत्त	३८०	१४९ अनत्तानुपस्सीसुत्त	३६३
१२१ उपादानियसुत्त	३८०	तस्सुद्धान	३६३
१२२ सीलवन्तसुत्त	३८०	१५० अज्झत्तसुत्त	३६३
१२३ सुतवन्तसुत्त	३८२	१५१ एतममसुत्त	३६४
१२४ कप्पसुत्त	३८३	१५२ सोअत्तासुत्त	३६५
१२५ दुतियकप्पसुत्त	३८३	१५३ नोचमेसियासुत्त	३६६
तस्सुद्धान	३८४	१५४ मिच्छादिट्ठिसुत्त	३६७
१२६ समुदयधम्मसुत्त	३८४	१५५ सक्कायदिट्ठिसुत्त	३६८
१२७ दुतियसमुदयधम्मसुत्त	३८५	१५६ अत्तानुदिट्ठिसुत्त	३६८
१२८ ततियसमुदयधम्मसुत्त	३८६	१५७ अभिनिवेससुत्त	३६९
१२९ अस्सादसुत्त	३८६	१५८ दुतियअभिनिवेससुत्त	३६९
१३० दुतियअस्सादसुत्त	३८७	१५९ आनन्दसुत्त	४००
१३१ समुदयसुत्त	३८७	तस्सुद्धान	४०१
१३२ दुतियसमुदयसुत्त	३८७	तस्स उपरिपण्णासकस्स	
१३३ कोट्टिकसुत्त	३८८	वग्गुद्धान	४०१
१३४ दुतियकोट्टिकसुत्त	३८८	२३ राधसयुत्त	
१३५ ततियकोट्टिकसुत्त	३८९	१ मारसुत्त	४०२
तस्सुद्धान	३९०	२ सत्तसुत्त	४०३
१३६ कुक्कुळसुत्त	३९०	३ भवनेत्तिसुत्त	४०३
१३७ अनिच्चसुत्त	३९०	४ परिज्जेय्यसुत्त	४०४
१३८ दुतियअनिच्चसुत्त	३९०	५ समणसुत्त	४०४
१३९ ततियअनिच्चसुत्त	३९१	६ दुतियसमणसुत्त	४०५
१४० दुक्खसुत्त	३९१	७ सोतापन्नसुत्त	४०५
१४१ दुतियदुक्खसुत्त	३९१	८ अरहन्तसुत्त	४०५
१४२ ततियदुक्खसुत्त	३९१	९ छन्दरागसुत्त	४०६

	पिठुङ्का		पिठुङ्का
१० दुतियछन्दरागसुत्त	४०६	८ महादिट्टिसुत्त	४२३
तस्सुद्धान	४०७	९ सस्सतदिट्टिसुत्त	४२४
११ मारसुत्त	४०७	१० असस्सतदिट्टिसुत्त	४२५
१२ मारधम्मसुत्त	४०७	११ अन्तवासुत्त	४२६
१३ अनिच्चसुत्त	४०८	१२ अनन्तवासुत्त	४२६
१४ अनिच्चधम्मसुत्त	४०८	१३ तजीवनसरीरसुत्त	४२७
१५ दुक्खसुत्त	४०८	१४ अञ्जजीवअञ्ज-	
१६ दुक्खधम्मसुत्त	४०८	सरीरसुत्त	४२७
१७ अनत्तसुत्त	४०९	१५ होतितथागतोसुत्त	४२७
१८ अनत्तधम्मसुत्त	४०९	१६ नहोतितथागतोसुत्त	४२७
१९ खयधम्मसुत्त	४०९	१७ होतिचनचहोति-	
२० वयधम्मसुत्त	४०९	तथागतोसुत्त	४२७
२१ समुदयधम्मसुत्त	४१०	१८ नेवहोतिननहोति-	
२२ निरोधधम्मसुत्त	४१०	तथागतोसुत्त	४२८
तस्सुद्धान	४१०	तस्सुद्धान	४२९
२३-३३ मारादिसुत्तएका-		१९ वातसुत्त	४२९
दसक	४१०	२०-३५ पुरिमवग्गे विय अट्टारस	
३४ निरोधधम्मसुत्त	४११	वेय्याकरणानि वित्थारे-	
तस्सुद्धान	४१२	तब्बानि	४३०
३५-४५ मारादिसुत्तएका-		३६ नवहोतिननहोतिसुत्त	४३०
दसक	४१२	३७ रूपीअत्तासुत्त	४३१
४६ निरोधधम्मसुत्त	४१३	३८ अरूपीअत्तासुत्त	४३१
तस्सुद्धान	४१३	३९ रूपीचअरूपीचअत्तासुत्त	४३२
२४ दिट्ठिसयुत्त		४० नेवरूपीनारूपीअत्तासुत्त	४३२
१ वातसुत्त	४१४	४१ एकन्तसुखीसुत्त	४३२
२ एतममसुत्त	४१६	४२ एकन्तदुक्खीसुत्त	४३२
३ सोअत्तासुत्त	४१६	४३ सुखदुक्खीसुत्त	४३२
४ नोचमेसियासुत्त	४१७	४४ अदुक्खमसुखीसुत्त	४३२
५ नत्थिदिन्नसुत्त	४१८	तस्सुद्धान	४३३
६ करोतोसुत्त	४२०	४५ नवातसुत्त	४३३
७ हेतुसुत्त	४२२		

पिड्डङ्का	पिड्डङ्का
४६-६६ दुतियवग्गे विय चतु- वीसति सुत्तानि पूरेतब्बानि ४३४	१० खन्धसुत्त तस्सुद्धान ४४६
७० अद्रुक्खमसुखीसुत्त ४३४ ७१ नवातसुत्त ४३५	२७ किलेससयुत्त १ चक्खुसुत्त ४४७
७२-९५ दुतियवग्गे विय चतु- वीसति सुत्तानि पूरेतब्बानि ४३६	२ रूपसुत्त ४४७ ३ विञ्जाणसुत्त ४४७
९६ अद्रुक्खमसुखीसुत्त ४३६	४ सम्फस्ससुत्त ४४८ ५ सम्फस्सजसुत्त ४४८
२५ ओक्कन्तसयुत्त	६ सञ्जासुत्त ४४८ ७ सञ्चेतनासुत्त ४४८
१ चक्खुसुत्त ४३६	८ तण्हासुत्त ४४८ ९ धातुसुत्त ४४९
२ रूपसुत्त ४३६	१० खन्धसुत्त ४४९ तस्सुद्धान ४४९
३ विञ्जाणसुत्त ४४०	२८ सारिपुत्तसयुत्त
४ सम्फस्ससुत्त ४४०	१ विवेकजसुत्त ४५०
५ सम्फस्सजासुत्त ४४०	२ अवितक्कसुत्त ४५०
६ रूपसञ्जासुत्त ४४१	३ पीतिसुत्त ४५१
७ रूपसञ्चेतनासुत्त ४४१	४ उपेक्खासुत्त ४५१
८ रूपतण्हासुत्त ४४१	५ आकासानञ्चायतनसुत्त ४५२
९ पठवीधातुसुत्त ४४१	६ विञ्जाणञ्चायतनसुत्त ४५२
१० खन्धसुत्त ४४१	७ आकिञ्चञ्चायतनसुत्त ४५२
तस्सुद्धान ४४२	८ नेवसञ्जानासञ्जायतन- सुत्त ४५२
२६ उप्पादसयुत्त	९ निरोधसमापत्तिसुत्त ४५३
१ चक्खुसुत्त ४४३	१० सूचिमुखीसुत्त ४५३
२ रूपसुत्त ४४३	तस्सुद्धान ४५५
३ विञ्जाणसुत्त ४४३	२९ नागसयुत्त
४ सम्फस्ससुत्त ४४४	१ सुद्धिकसुत्त ४५६
५ सम्फस्सजसुत्त ४४४	२ पणीततरसुत्त ४५६
६ सञ्जासुत्त ४४४	३ उपोसथसुत्त ४५६
७ सञ्चेतनासुत्त ४४५	
८ तण्हासुत्त ४४५	
९ धातुसुत्त ४४५	

	पिड्डङ्का
४ द्वुतियउपोसथसुत्त	४५७
५ ततियउपोसथसुत्त	४५७
६ चतुत्थउपोसथसुत्त	४५७
७ सुत्तसुत्त	४५८
८ द्वुतियसुत्तसुत्त	४५८
९ ततियसुत्तसुत्त	४५८
१० चतुत्थसुत्तसुत्त	४५९
११-२० अण्डजदानूपकार- सुत्तदसक	४५९
२१-५० जलाबुजादिदानूपकार- सुत्तत्तिसक	४५९
तस्सुद्धान	४६०
३० सुपण्णसयुत्त	
१ सुद्धिकसुत्त	४६१
२ हरन्तिमुत्त	४६१
३ द्वयकारीमुत्त	४६१
४-६ द्वुतियादिद्वयकारी- सुत्तत्तिक	४६२
७-१६ अण्डजदानूपकारसुत्त- दसक	४६२
१७-४६ जलाबुजदानूपकार- सुत्त	४६३
तस्सुद्धान	४६३
३१ गन्धब्बकायसयुत्त	
१ सुद्धिकसुत्त	४६४
२ सुचरितसुत्त	४६४
३ मूलगन्धदातासुत्त	४६४
४-१२ सारगन्धादिदाता- सुत्तनवक	४६५
१३-२२ मूलगन्धदानूपकार- सुत्तदसक	४६६

	पिड्डङ्का
२३-११२ सारगन्धादिदानूप- कारसुत्तनवुत्तिक	४६६
तस्सुद्धान	४६७
३२ वलाहकसयुत्त	
१ सुद्धिकसुत्त	४६८
२ सुचरितसुत्त	४६८
३-१२ सीतवलाहकदानूपकार- सुत्तदसक	४६८
१३-५२ उण्हवलाहकदानूप- कारसुत्त	४६९
५३ सीनवलाहकसुत्त	४६९
५४ उण्हवलाहकसुत्त	४७०
५५ अम्भवलाहकसुत्त	४७०
५६ वातवलाहकसुत्त	४७०
५७ वस्सवलाहकसुत्त	४७०
तस्सुद्धान	४७१
३३ वच्छगोत्तसयुत्त	
१ रूपअञ्जाणसुत्त	४७२
२ वेदनाअञ्जाणसुत्त	४७२
३ सञ्जाअञ्जाणसुत्त	४७३
४ सङ्खारअञ्जाणसुत्त	४७३
५ विञ्जाणअञ्जाणसुत्त	४७४
६-१० रूपअदस्सनादिसुत्त- पञ्चक	४७४
११-१५ रूपअनभिसमयादि- सुत्तपञ्चक	४७५
१६-२० रूपअननुबोधादिमुत्त- पञ्चक	४७५
२१-२५ रूपअप्पटिवेधादिसुत्त- पञ्चक	४७५
२६-३० रूपअसल्लक्खणादि- सुत्तपञ्चक	४७६

पिड्डङ्का	पिड्डङ्का
३१-३५ रूपग्रन्थपलक्खणादि- सुत्तपञ्चक ४७६	१३ समापत्तिमूलककलित- सुत्त ४८३
३६-४० रूपग्रन्थपलक्खणादि- सुत्तपञ्चक ४७६	१४ समापत्तिमूलकआरम्भण- सुत्त ४८३
४१-४५ रूपग्रन्थपेक्खणादि- सुत्तपञ्चक ४७६	१५ समापत्तिमूलकगोचर- सुत्त ४८३
४६-५० रूपग्रन्थपेक्खणादि- सुत्तपञ्चक ४७६	१६ समापत्तिमूलकअभिनीहार- सुत्त ४८४
५१-५४ रूपग्रन्थपेक्खकम्मादि- सुत्तचतुक्क ४७६	१७ समापत्तिमूलकसक्कच्च- सुत्त ४८४
५५ विज्झाणग्रन्थपेक्ख- कम्मसुत्त ४७७	१८ समापत्तिमूलकसातच्च- सुत्त ४८४
तस्सुद्धान ४७७	१९ समापत्तिमूलकसप्पायकारी- सुत्त ४८५
३४ ज्ञानसयुत्त	२०-२७ ठितिमूलकवुद्धान- सुत्तादिअट्ठक ४८५
१ समाधिमूलकसमापत्ति- सुत्त ४७८	२८-३४ वुद्धानमूलककलित- सुत्तादिसत्तक ४८६
२ समाधिमूलकठितिसुत्त ४७८	३५-४० कलितमूलकआरम्भण- सुत्तादिछक्क ४८६
३ समाधिमूलकवुद्धानसुत्त ४७९	४१-४५ आरम्भणमूलकगोचर- सुत्तादिपञ्चक ४८६
४ समाधिमूलककलितसुत्त ४७९	४६-४९ गोचरमूलकअभिनीहार- सुत्तादिचतुक्क ४८६
५ समाधिमूलकआरम्भण- सुत्त ४८०	५०-५२ अभिनीहारमूलक- सक्कच्चसुत्तादितिक ४८७
६ समाधिमूलकगोचरसुत्त ४८०	५३-५४ सक्कच्चमूलकसातच्च- कारीसुत्तादिदुक्क ४८७
७ समाधिमूलकअभिनीहार- सुत्त ४८०	५५ सातच्चमूलकसप्पायकारी- सुत्त ४८८
८ समाधिमूलकसक्कच्च- कारीसुत्त ४८१	तस्सुद्धान ४८८
९ समाधिमूलकसातच्चकारी- सुत्त ४८१	तस्सुद्धान ४८९
१० समाधिमूलकसप्पायकारी- सुत्त ४८२	
११ समापत्तिमूलकठितिसुत्त ४८२	
१२ समापत्तिमूलकवुद्धान- सुत्त ४८२	

सुत्तपिटके
संयुत्तनिकायो
(निदानवग्गो)

संयुत्तनिकायपालि

निदानवग्गो

१२ निदानसंयुत्त

१ पटिच्चसमुप्पादसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि –
“भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच – “पटिच्चसमुप्पाद वो, भिक्खवे, देसेस्सामि^१, त सुणाथ,
साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू 5
भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच –

B 243,
R vol II,1

“कतमो च, भिक्खवे, पटिच्चसमुप्पादो ? अविज्जापच्चया,
भिक्खवे, सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया नाम-
रूप, नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया 10
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति । अथ वुच्चति, भिक्खवे, पटिच्चसमुप्पादो^२ ।

“अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खार-
निरोधा विज्जाणनिरोधो, विज्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो, नाम- 15
रूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा फस्सनिरोधो, फस्स-
निरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो, तण्हानिरोधा उपा-
दाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो,

B 244,
R 2

जातिनिरोधो जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

२ इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित
अभिनन्दु ति ।

२ विभङ्गसुत्त

५ ३ सावत्थिय विहरति । “पटिच्चममुप्पाद वो, भिक्खवे, देसे-
स्सामि विभजिस्सामि । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी”
ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतद-
वोच —

“कतमो च, भिक्खवे, पटिच्चसमुप्पादो ? अविज्जापच्चया,
१० भिक्खवे, सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया नामरूप,
नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया
वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया
भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समु-
१५ दयो होति ।

“कतम च भिक्खवे, जरामरण ? या तेस तेस सत्तान तम्हि
तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता खण्डिच्च पालिच्च वलित्तचता आयुनो
२ सहानि इन्द्रियान परिपाको, अय वुच्चति जरा । या^१ तेस तेस सत्तान
तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति चवनता भेदो अन्तरधान मच्चु मरण
२० कालकिरिया खन्धान भेदो कळेवरस्स निक्खेपो जीवितिन्द्रियस्स
उपच्छेदो^२, इद वुच्चति मरण । इति अय च जरा, इद च मरण । इद
वुच्चति, भिक्खवे, जरामरण ।

“कतमा च, भिक्खवे, जाति ? या तेस तेस सत्तान तम्हि तम्हि
सत्तनिकाये जाति सज्जाति ओक्कन्ति निब्बत्ति^३ अभिनिब्बत्ति खन्धान
२५ पातुभावो आयतनान पटिलाभो । अय वुच्चति, भिक्खवे, जाति ।

B 245 “कतमो च, भिक्खवे, भवो ? तयो मे, भिक्खवे, भवा — कामभवो,
रूपभवो, अरूपभवो । अय वुच्चति, भिक्खवे, भवो ।

१ ५-सी०, रो० । २-२ सी०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि । ३ सी०, रो०, म०
पोत्थकेसु नत्थि ।

“कतम च, भिक्खवे, उपादान ? चत्तारिमानि, भिक्खवे, उपादानानि — कौमुपादान, दिट्ठुपादान, सीलब्बतुपादान, अत्तवादुपादान ।

इद वुच्चति, भिक्खवे, उपादान ।

“कतमा च, भिक्खवे, तण्हा ? छयिमे, भिक्खवे, तण्हाकाया — रूपतण्हा, सद्दतण्हा, गन्धतण्हा, रसतण्हा, फोटुब्बतण्हा, धम्मतण्हा । अय 5 वुच्चति, भिक्खवे, तण्हा ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदना ? छयिमे, भिक्खवे, वेदनाकाया — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, घाणसम्फस्सजा वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा वेदना । 10 अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदना ।

“कतमो च, भिक्खवे, फस्सो ? छयिमे, भिक्खवे, फस्सकाया — चक्खुसम्फस्सो, सोतसम्फस्सो, घाणसम्फस्सो, जिह्वासम्फस्सो, कायसम्फस्सो, मनोसम्फस्सो । अय वुच्चति, भिक्खवे, फस्सो ।

“कतम च, भिक्खवे, सळायतन ? चक्खायतन, सोतायतन, घाणायतन, जिह्वायतन, कायायतन, मनायतन — इद वुच्चति, भिक्खवे, 15 सळायतन ।

“कतम च, भिक्खवे, नामरूप ? वेदना, सञ्जा, चेतना, फस्सो, मनसिकारो — इद वुच्चति नाम । चत्तारो च महाभूता, चतुन्न च महाभूतान उपादारूप । इद वुच्चति रूप । इति इद च नाम, इद च रूप । 20 इद वुच्चति, भिक्खवे, नामरूप ।

“कतम च, भिक्खवे, विञ्जाण ? छयिमे, भिक्खवे, विञ्जाणकाया — चक्खुविञ्जाण, सोतविञ्जाण, घाणविञ्जाण, जिह्वाविञ्जाण, कायविञ्जाण, मनोविञ्जाण । इद वुच्चति, भिक्खवे, विञ्जाण ।

“कतमे च, भिक्खवे, सङ्खारा ? तयोमे, भिक्खवे, सङ्खारा — कायसङ्खारो, वचीसङ्खारो, चित्तसङ्खारो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, 25 सङ्खारा ।

“कतमा च, भिक्खवे, अविज्जा ? य खो, भिक्खवे, दुक्खे अञ्जाण, दुक्खसमुदये अञ्जाण, दुक्खनिरोधे अञ्जाण, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाण । अय वुच्चति, भिक्खवे, अविज्जा ।

“इति खो, भिक्खवे, अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया 30 B 24 विञ्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

३ पटिपदासुत्त

४ सावत्थिय विहरति । मिच्छापटिपद च वो, भिक्खवे,
5 देसेस्सामि सम्मापटिपद च । त सुणाथ, साधुक मनसिकरोथ, भासि-
स्सामी” ति । “एव भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच —

“कतमा च, भिक्खवे, मिच्छापटिपदा ? अविज्जापच्चया,
भिक्खवे, सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स
10 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, मिच्छापटिपदा ।
R 5 “कतमा च, भिक्खवे, सम्मापटिपदा ? अविज्जाय त्वेव असेस-
विरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो
पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, सम्मापटिपदा” ति ।

४ विपस्सीसुत्त

15 ५ सावत्थिय विहरति । “विपस्सिस्स, भिक्खवे, भगवतो अर-
हतो सम्मासम्बुद्धस्स पुब्बेव सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव^१
सतो एतदहोसि — ‘किच्छ वताय लोको आपन्नो जायति च जीयति च
मीयति च चवति च उपपज्जति च । अथ च पनिमस्स दुक्खस्स निस्सरण
नप्पजानाति जरामरणस्स । कुदास्सु^२ नाम इमस्स दुक्खस्स निस्सरण
20 पञ्जायिस्सति जरामरणस्सा’ ति ?

“अथ खो भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि
नु खो सति जरामरणं होति, किपच्चया जरामरण’ ति ? अथ खो,
भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय
अभिसमयो — ‘जातिया खो सति जरामरणं होति, जातिपच्चया^३ जरा-
25 मरण’ ति ।

B 247

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि

१ बोधिसत्तस्स — रो० । २ कुदास्सु — स्या०, रो० । ३ जातिपच्चया — सी० ।

नु खो सति जाति होति, किपच्चया जाती' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो— 'भवे खो सति जाति होति, भवपच्चया जाती' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 'किम्हि नु खो सति भवो होति, किपच्चया भवो' ति ? अथ खो, भिक्खवे, 5 विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो— 'उपादाने खो सति भवो होति, उपादानपच्चया भवो' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 'किम्हि नु खो सति उपादान होति, किपच्चया उपादान' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय 10 R 6 अभिसमयो— 'तण्हाय खो सति उपादान होति, तण्हापच्चया उपादान' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 'किम्हि नु खो सति तण्हा होति, किपच्चया तण्हा' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — 'वेदनाय खो सति तण्हा होति, वेदनापच्चया तण्हा' ति । 15

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 'किम्हि नु खो सति वेदना होति, किपच्चया वेदना' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — 'फस्से खो सति वेदना होति, फस्सपच्चया वेदना' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 20 'किम्हि नु खो सति फस्सो होति, किपच्चया फस्सो' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — 'सळायतने खो सति फस्सो होति, सळायतनपच्चया फस्सो' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 25 B 240 'किम्हि नु खो सति सळायतन होति, किपच्चया सळायतन' ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — 'नामरूपे खो सति सळायतन होति, नामरूपपच्चया सळायतन' ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — 30 'किम्हि नु खो सति नामरूप होति, किपच्चया नामरूप' ति ? अथ खो,

भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो - 'विज्जाणे खो सति नामरूपं होति, विज्जाणपच्चया नामरूपं' ति ।

“अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि -

- 5 'किम्हि नु खो सति विज्जाणं होति, किपच्चया विज्जाणं' ति ? अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो - 'सङ्खारेसु खो सति विज्जाणं होति, सङ्खारपच्चया विज्जाणं' ति ।

R 7

“अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि -

- 10 'किम्हि नु खो सति सङ्खारा होन्ति, किपच्चया सङ्खारा' ति ? अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो - 'अविज्जाय खो सति सङ्खारा होन्ति, अविज्जापच्चया सङ्खारा' ति ।

“इति हिद अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण

- 15 पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 'समुदयो, समुदयो' ति खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि, जाण उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि ।

“अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि -

- 20 'किम्हि नु खो असति जरामरणं न होति, किस्स निरोधा जरामरणनिरोधो' ति ? अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो - 'जातिया खो असति जरामरणं न होति, जाति-निरोधा जरामरणनिरोधो' ति ।

B 249

“अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि -

- 25 'किम्हि नु खो असति जातिं न होति, किस्स निरोधा जातिनिरोधो' ति ? अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो - 'भवे खो असति जातिं न होति, भवनिरोधा जाति-निरोधो' ति^१ ।

“अथ खो, भिक्षवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि -

- 30 'किम्हि नु खो असति भवो न होति, किस्स निरोधा भवनिरोधो' ति ?

अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘उपादाने खो असति भवो न होति, उपादान-निरोधा भवनिरोधो’ ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति उपादानं न होति, किस्स निरोधा उपादाननिरोधो’ 5 ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘तण्हाय खो असति उपादानं न होति, तण्हा-निरोधा उपादाननिरोधो’ ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति तण्हा न होति, किस्स निरोधा तण्हानिरोधो’ ति ? 10 अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘वेदनाय खो असति तण्हा न होति, वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो’ ति । R 8

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति वेदना न होति, किस्स निरोधा वेदनानिरोधो’ ति ? 15 अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘फस्से खो असति वेदना न होति, फस्सनिरोधा वेदनानिरोधो’ ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति फस्सो न होति, किस्स निरोधा फस्सनिरोधो’ ति ? 20 अथ खो भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘सळायतने खो असति फस्सो न होति, सळायतन-निरोधा फस्सनिरोधो’ ति । B 250

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति सळायतनं न होति, किस्स निरोधा सळायतन- 25 निरोधो’ ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘नामरूपे खो असति सळायतनं न होति, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो’ ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति नामरूपं न होति, किस्स निरोधा नामरूपनिरोधो’ 30 ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा

अहु पञ्जाय अभिसमयो – ‘विज्जाणे खो असति नामरूप न होति, विज्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो’ ति ।

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि – ‘किम्हि नु खो असति विज्जाण न होति, किस्स निरोधा विज्जाण-
5 निरोधो’ ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो – ‘सङ्खारेसु खो असति विज्जाण न होति, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो’ ति ।

R 9

“अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स एतदहोसि – ‘किम्हि नु खो असति सङ्खारा न होन्ति, किस्स निरोधा सङ्खारनिरोधो’
10 ति ? अथ खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो – ‘अविज्जाय खो असति सङ्खारा न होन्ति, अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो’ ति ।

“इति हिद अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो
15 होती ति । ‘निरोधो, निरोधो’ ति खो, भिक्खवे, विपस्सिस्स बोधिसत्तस्स पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि, जाण उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि” ।

(सत्तन्न पि बुद्धान एव वित्थारेतब्बो ।)

५ सिखीसुत्त

६ सिखिस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स
B 251 पे० ।

६ वेस्सभूसुत्त

20 ७ वेस्सभूस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स
पे० ।

७ ककुसन्धसुत्त

८ ककुसन्धस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स
पे० ।

८ कोणागमनसुत्त

६ कोणागमनस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पे० ।

९ कस्सपसुत्त

१० कस्सपस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पे० ।

१० गोतमसुत्त

११ “पुब्बेव मे, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधि- 5 R 10
सत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘किञ्छ वताय लोको आपन्नो जायति च
जीयति’^१ च मीयति च चवति च उपपज्जति च, अथ च पनिमस्स दुक्खस्स
निस्सरण नप्पजानाति जरामरणस्स । कुदास्सु^२ नाम इमस्स दुक्खस्स
निस्सरण पञ्जायिस्सति जरामरणस्सा’ ति ?

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो सति जरा- 10
मरण होति, किपच्चया जरामरण’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिस्सो
मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘जातिया खो सति जरामरण
होति, जातिपच्चया जरामरण’ ति ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो सति जाति 15
होति पे० भवो उपादान तण्हा वेदना फस्सो सळायतन
नामरूप विज्जाण सङ्खारा होन्ति, किपच्चया सङ्खारा’ ति ?
तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिस्सो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — B 252
‘अविज्जाय खो सति सङ्खारा होन्ति, अविज्जापच्चया सङ्खारा’ ति ।

“इति हिद अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण 20
पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । ‘ममुदयो,
समुदयो’ ति खो मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि,
जाण उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादि ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो असति जरा-
मरण न होति, किस्स निरोधा जरामरणनिरोधो’ ति ? तस्स मय्ह

भिक्षवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘जातिया खो असति जरामरण न होति, जातिनिरोधा जरामरणनिरोधो’ ति ।

R 11

तस्स मय्ह^१, भिक्षवे, एतदहोसि — ‘किमिह नु खो असति जाति न होति पे० भवो उपादान तण्हा वेदना फस्सो सळाय-
5 तन नामरूप विज्जाण सङ्खारा न होन्ति, किं स निरोधा मङ्खारनिरोधो’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्षवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘अविज्जाय खो असति सङ्खारा न होन्ति, अविज्जानिरोधा मङ्खारनिरोधो’ ति ।

“इति हिद अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा
10 विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । ‘निरोधो, निरोधो’ ति खो मे, भिक्षवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि, जाण उदपादि, पञ्जा उदपादि, विज्जा उदपादि, आलोको उदपादी” ति ।

बुद्धवग्गो पठमो ।

तस्सुद्दान

देसना विभङ्गपटिपदा^२ च, विपस्सी सिखी च वेस्सभू^३ ।
15 ककुसन्धो कोणागमनो^४ कस्सपो, महासक्यमुनि^५ च गोतमो^६ ति ॥

— ० —

११ आहारसुत्त

B 253

१२ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । “चत्तारोमे, भिक्षवे, आहारा भूतान वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुगहाय । कतमे चत्तारो ? कबळीकारो^७ आहारो^८ ओळारिको वा सुखुमो वा, फस्सो दुतियो, मनोसञ्चेतना
20 ततिया^९, विज्जाण चतुत्थ । इमे खो, भिक्षवे, चत्तारो आहारा भूतान वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुगहाय ।

R 12

“इमे खो^१, भिक्षवे, चत्तारो आहारा किनिदाना किसमुदया किजातिका किपभवा ? इमे चत्तारो आहारा तण्हानिदाना तण्हासमुदया

१ मय्हे — सी० । २ विभङ्ग पटिपदा — सी०, रो०, विभङ्ग पटिपद — स्या० ।
३ वेस्सभू — रो० । ४ कोणागमनो — सी०, रो० । ५ मह्यसो सक्यमुनि — सी०,
महासक्यमुनी — स्या० । ६ गोतम — रो० । ७-७ कबळीकारो आहारो — स्या०,
कबळिङ्काराहारो — सी०, कबलिङ्कारो आहारो — रो० । ८ ततियो — रो० । ९ च —
स्या०, रो०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।

तण्हाजातिका तण्हापभवा^१ । तण्हा चाय, भिक्खवे, किनिदाना किसमुदया
 किजातिका किपभवा ? तण्हा वेदनानिदाना वेदनासमुदया वेदनाजातिका
 वेदनापभवा । वेदना चाय, भिक्खवे, किनिदाना किसमुदया किजातिका
 किपभवा ? वेदना फस्सनिदाना फस्ससमुदया फस्सजातिका फस्सपभवा ।
 फस्सो चाय, भिक्खवे, किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो ? 5
 फस्सो सळायतननिदानो सळायतनसमुदयो सळायतनजातिको सळायतन-
 पभवो । सळायतन चिद, भिक्खवे, किनिदान किसमुदय किजातिक
 किपभव ? सळायतन नामरूपनिदान नामरूपसमुदय नामरूपजातिक
 नामरूपपभव । नामरूप चिद, भिक्खवे, किनिदान किसमुदय किजातिक
 किपभव ? नामरूप विज्जाणनिदान विज्जाणसमुदय विज्जाण- 10
 जातिक विज्जाणपभव । विज्जाण चिद, भिक्खवे, किनिदान किसमुदय
 किजातिक किपभव ? विज्जाण सङ्खारनिदान सङ्खारसमुदय सङ्खार-
 जातिक सङ्खारपभव । सङ्खारा चिमे, भिक्खवे, किनिदाना किसमुदया
 किजातिका किपभवा ? सङ्खारा अविज्जानिदाना अविज्जासमुदया
 अविज्जाजातिका अविज्जापभवा । 15

“इति खो, भिक्खवे, अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया
 विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।
 अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा
 विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो 254
 होती” ति । 20

१२ मोळियफगुनसुत्त

१३ सावत्थिय विहरति । “चत्तारोमे, भिक्खवे, आहारा भूतान 13
 वा सत्तान ठिनिया सम्भवेसीन वा अनुगहाय । कतमे चत्तारो ?
 कबळीकारो आहारो ओळारिको वा सुखुमो वा, फस्सो दुतियो, मनो-
 सञ्चेतना ततिया, विज्जाण चतुत्थ । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो आहारा
 भूतान वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुगहाया” ति । 25

एव वुत्ते, आयस्मा मोळियफगुनो^२ भगवन्त एतदवोच—“को नु
 खो, भन्ते विज्जाणाहार आहारेती” ति ?

१ तण्हापभवा - सी० । २ मोलियफगुनो - रया०, रो० ।

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच “‘आहारेती’ ति अह न वदामि । ‘आहारेती’ ति चाह वदेय्य, तत्रस्स कल्लो पञ्हो – ‘को नु खो, भन्ते, आहारेती’ ति । एव चाह न वदामि । एव म अवदन्त यो एव पुच्छेय्य – ‘किस्स नु खो, भन्ते, विञ्जाणाहारो’ ति, एस कल्लो पञ्हो ।

5 तत्र कल्ल वेय्याकरण – ‘विञ्जाणाहारो आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्तिया पच्चयो, तस्मि भूते सति सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो’” ति ।

“को नु खो, भन्ते, फुसती” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच “‘फुसती’ ति अह न वदामि । ‘फुसती’ ति चाह वदेय्य, तत्रस्स कल्लो पञ्हो – ‘को नु खो, भन्ते, ‘फुसती’ ति ? एव चाह न वदामि । एव म अवदन्त यो एव पुच्छेय्य – ‘किपच्चया नु खो, भन्ते, फस्सो’ ति, एस कल्लो पञ्हो । तत्र कल्ल वेय्याकरण – ‘सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना’” ति ।

“को नु खो, भन्ते, वेदयती^१” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच “‘वेदयती’ ति अह न वदामि । ‘वेदयती’ ति चाह वदेय्य, तत्रस्स कल्लो पञ्हो – ‘को नु खो, भन्ते, वेदयती’ ति ? एव चाह न वदामि । एव म अवदन्त यो एव पुच्छेय्य – ‘किपच्चया नु खो, भन्ते, वेदना’ ति, एस कल्लो पञ्हो । तत्र कल्ल वेय्याकरण – ‘फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा’” ति ।

B 255

“को नु खो, भन्ते, तसती^२” ति ?

20

R 14

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच “‘तसती’ ति अह न वदामि । ‘तसती’ ति चाह वदेय्य, तत्रस्स कल्लो पञ्हो – ‘को नु खो, भन्ते, तसती’ ति ? एव चाह न वदामि । एव म अवदन्त यो एव पुच्छेय्य – ‘किपच्चया नु खो, भन्ते, तण्हा’ ति, एस कल्लो पञ्हो । तत्र कल्ल वेय्याकरण – ‘वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान’” ति ।

25

“को नु खो, भन्ते, उपादियती” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच “‘उपादियती’ ति अह न वदामि । ‘उपादियती’ ति चाह वदेय्य, तत्रस्स कल्लो पञ्हो – ‘को नु खो, भन्ते, उपादियती’ ति ? एव चाह न वदामि । एव म अवदन्त यो एव पुच्छेय्य – ‘किपच्चया नु खो, भन्ते, उपादान’ ति, एस कल्लो पञ्हो । तत्र कल्ल वेय्याकरण – ‘तण्हापच्चया उपादान, उपादान-

30

१ वेदियती – सी०, रो० । २ तण्हीयती – सी०, स्या० ।

पञ्चया भवो ति पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

“छन्न त्वेव, फग्गुन, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा फस्स-
निरोधो, फस्सनिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो,
तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भव- 5
निरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा निरुज्जन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो
होती” ति ।

१३ समणब्राह्मणसुत्त

१४ सावत्थिय विहरति । “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा
ब्राह्मणा वा जरामरण नप्पजानन्ति, जरामरणसमुदय नप्पजानन्ति, जरा- 10
मरणनिरोध नप्पजानन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति,
जाति पे० भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन
नामरूप विञ्जाण सङ्खारे नप्पजानन्ति, सङ्खारसमुदय नप्पजानन्ति,
सङ्खारनिरोध नप्पजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति, R 15
न मे ते, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणम्मता ब्राह्म- 15
णेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो सामञ्जत्थ वा ब्रह्म-
ञ्जत्थ^१ वा दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ति । B 256

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण
पजानन्ति, जरामरणसमुदय पजानन्ति, जरामरणनिरोध पजानन्ति, जरा- 20
मरणनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति, जाति पे० भव उपादान
तण्ह वेदन फस्स सळायतन नामरूप विञ्जाण सङ्खारे
पजानन्ति, सङ्खारसमुदय पजानन्ति, सङ्खारनिरोध पजानन्ति, सङ्खार-
निरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति, ते खो मे, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा
वा समणेषु चैव समणम्मता ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनाय- 25
स्मन्तो सामञ्जत्थ च ब्रह्मञ्जत्थ च दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि-
क्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

१ ब्राह्मञ्जत्थ - स्या० ।

१४ दुतियसमणब्राह्मणसुत्त

‘१५ सावत्थिय विहरति । “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमे धम्मे नप्पजानन्ति, इमेस धम्मान समुदय नप्पजानन्ति, इमेस धम्मान निरोध नप्पजानन्ति, इमेस धम्मान निरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति, कतमे धम्मे नप्पजानन्ति, कतमेस धम्मान समुदय नप्प-
 5 जानन्ति, कतमेस धम्मान निरोध नप्पजानन्ति, कतमेस धम्मान निरोध-
 गामिनि पटिपद नप्पजानन्ति ?

“जरामरण नप्पजानन्ति, जरामरणसमुदय नप्पजानन्ति, जरा-
 मरणनिरोध नप्पजानन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति,
 जाति पे० भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन
 10 नामरूप विञ्जाण सङ्खारे नप्पजानन्ति, सङ्खारसमुदय नप्प-
 जानन्ति, सङ्खारनिरोध नप्पजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद
 नप्पजानन्ति । इमे धम्मे नप्पजानन्ति, इमेस धम्मान समुदय नप्पजानन्ति,
 R 16 इमेस धम्मान निरोध नप्पजानन्ति, इमेस धम्मान निरोधगामिनि पटिपद
 नप्पजानन्ति । न मे ते, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा
 15 समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो
 सामञ्जत्थ वा ब्रह्मञ्जत्थ वा दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
 उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

B 257

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इम धम्म पजा-
 नन्ति, इमेस धम्मान समुदय पजानन्ति, इमेस धम्मान निरोध पजानन्ति,
 20 इमेस धम्मान निरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति, कतमे धम्मे पजानन्ति,
 कतमेस धम्मान समुदय पजानन्ति, कतमेस धम्मान निरोध पजानन्ति,
 कतमेस धम्मान निरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति ?

“जरामरण पजानन्ति, जरामरणसमुदय पजानन्ति, जरामरण-
 निरोध पजानन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति, जाति
 25 पे० भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन नाम-
 रूप विञ्जाण सङ्खारे पजानन्ति, सङ्खारसमुदय पजानन्ति, सङ्खार-
 निरोध पजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति । इमे धम्मे
 पजानन्ति, इमेस धम्मान समुदय पजानन्ति, इमेस धम्मान निरोध पजा-
 नन्ति, इमेस धम्मान निरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति । ते खो मे,
 30 भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समणसम्मता, ब्राह्मणेषु च

ब्राह्मणसम्मता । ते च पनायस्मन्तो सामञ्जात्थ च ब्रह्मञ्जात्थ च दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती' ति ।

१५ कच्चानगोत्तसुत्त

१६ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा कच्चानगोत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा कच्चानगोत्तो भगवन्त एतद-
वोच - "सम्मादिट्ठि सम्मादिट्ठी' ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, सम्मादिट्ठि होती' ति ? R 17

"द्वयनिस्सितो ख्वाय', कच्चान, लोको येभुय्येन - अत्थित चेव नत्थित च । लोकसमुदय खो, कच्चान, यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके नत्थिता सा न होति । लोकनिरोध खो, कच्चान, यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके अत्थिता सा न होति । उपयुपादाना-
भिनिवेसविनिबन्धो^१ ख्वाय, कच्चान, लोको येभुय्येन । त चाय उपयुपादान चेतसो अविट्ठान अभिनिवेसानुसय न उपेति न उपादियति नाधिट्ठाति - 'अत्ता मे' ति । 'दुक्खमेव उप्पज्जमान उप्पज्जति, दुक्ख निरुज्झमान निरुज्झती' ति न कङ्घति न विचिकिच्छति अपरपच्चया
ज्जाणमेवस्स एत्थ होति । एत्तावता खो, कच्चान, सम्मादिट्ठि होति । B 258

"सब्बमत्थी' ति खो, कच्चान, अयमेको अन्तो । 'सब्बे नत्थी' ति अय दुतियो अन्तो । एते ते, कच्चान, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति - 'अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।
अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती' ति । 20

१६ धम्मकथिकसुत्त

१७ सावत्थिय । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । 25 R 18

१ खोय - सी०, स्या० । २ उपायुपादानाभिनिवेसविनिबन्धो - स्या०, रो० ।

एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “धम्मकथिको धम्मकथिको’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, धम्मकथिको होती’ ति ?

“जरामरणस्स चे भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, ‘धम्मकथिको भिक्खू’ ति अल वचनाय । जरामरणस्स चे भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, ‘धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू’ ति अल वचनाय । जरामरणस्स चे भिक्खु निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति, ‘दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू’ ति अल वचनाय ।

10 “जातिया चे भिक्खु पे० भवस्स चे भिक्खु उपादानस्स चे भिक्खु तण्हाय चे भिक्खु वेदनाय चे भिक्खु फस्मस्स चे भिक्खु सळायतनस्स चे भिक्खु नामरूपस्स चे भिक्खु विञ्जाणस्स चे भिक्खु सङ्खारान चे भिक्खु अविज्जाय चे भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, ‘धम्मकथिको भिक्खू’ ति अल वचनाय ।
15 अविज्जाय चे भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, ‘धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू’ ति अल वचनाय । अविज्जाय चे भिक्खु निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति, ‘दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू’ ति अल वचनाया’ ति ।

१७ अचेलकस्सपमुत्त

B 759 १८ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने
R 19 20 कलन्दकनिवापे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवर-
मादाय राजगह^१ पिण्डाय पाविसि । अद्दसा खो अचेलो कस्सपो भगवन्त
दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^२ वीतिसारेत्वा एक-
मन्त अट्ठासि । एकमन्त ठितो खो अचेलो कस्सपो भगवन्त एतदवोच -
25 “पुच्छेय्याम मय भवन्त गोतम कञ्चिदेव देस, सचे नो भव गोतमो
ओकास करोति पञ्हस्स वेय्याकरणाया’ ति ।

“अकालो खो ताव, कस्सप, पञ्हस्स, अन्तरघर पविट्ठम्हा’ ति ।

१ राजगहे - स्या० । २ सारणीय - सी० स्या०, रो० । ३ किञ्चिदेव - रो० ।

दुतिय पि खो अचेलो कस्सपो भगवन्त एतदवोच “पुच्छेय्याम मय भवन्त गोतम कञ्चिदेव देस, सचे नो भव गोतमो ओकास करोति पञ्हस्स वेय्याकरणाया” ति ।

“अकालो खो ताव, कस्सप, पञ्हस्स, अन्तरघर पविट्ठम्हा” ति ।

ततिय पि खो अचेलो कस्सपो पे० अन्तरघर पविट्ठम्हा 5 ति । एव वुत्ते, अचेलो कस्सपो भगवन्त एतदवोच — “न खो पन मय भगवन्त गोतम बहुदेव पुच्छितुकामा” ति ।

“पुच्छ, कस्सप, यदाकल्लसी” ति ।

“कि नु खो भो गोतम, सयकत दुक्ख” ति ? “मा हेव, कस्सपा” ति भगवा अवोच । “कि पन, भो गोतम, परकत^१ दुक्ख” ति ? “मा हेव, 10 कस्सपा” ति भगवा अवोच । “कि नु खो, भो गोतम, सयकत च परकत च दुक्ख” ति ? “मा हेव, कस्सपा” ति भगवा अवोच । “कि पन भो 20 गोतम, असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख” ति ? “मा हेव, कस्सपा” ति भगवा अवोच ।

“कि नु खो, भो गोतम, नत्थि दुक्ख” ति ? 15

“न खो, कस्सप, नत्थि दुक्ख । अत्थि खो, कस्सप, दुक्ख” ति ।

“तेन हि भव गोतमो दुक्ख न जानाति न पस्सती” ति ।

“न ख्वाह, कस्सप, दुक्ख न जानामि न पस्सामि । जानामि ख्वाह, कस्सप, दुक्ख, पस्सामि ख्वाह, कस्सप, दुक्ख” ति ।

“कि नु खो, भो गोतम, ‘सयकत दुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो 20 ‘मा हेव, कस्सपा’ ति वदेसि । ‘कि पन, भो गोतम, परकत दुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो ‘मा हेव, कस्सपा’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, भो गोतम, 25 सयकत च परकत च दुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो ‘मा हेव, कस्सपा’ ति वदेसि । ‘कि पन, भो गोतम, असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो ‘मा हेव, कस्सपा’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, 25 भो गोतम, नत्थि दुक्ख ति इति पुट्ठो समानो ‘न खो, कस्सप, नत्थि दुक्ख, अत्थि खो, कस्सप, दुक्ख’ ति वदेसि । ‘तेन हि भव गोतमो दुक्ख न जानाति न पस्सती’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न ख्वाह, कस्सप, दुक्ख न जानामि न पस्सामि, जानामि ख्वाह, कस्सप, दुक्ख, पस्सामि ख्वाह,

कस्सप, दुक्ख' ति वदेसि । आचिक्खतु च मे, भन्ते, भगवा दुक्ख । देसेतु च मे भन्ते भगवा दुक्ख' ति ।

“सो करोति सो पटिसवेदयती^१” ति खो, कस्सप, आदितो सतो ‘सयकत दुक्ख’ ति इति वद सस्सत एत परेति । ‘अञ्जो करोति
 5 अञ्जो पटिसवेदयती’ ति खो, कस्सप, वेदनाभितुन्नस्स सतो ‘परकत दुक्ख’ ति इति वद उच्छेद एत परेति । एते ते, कस्सप, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति — ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
 R 21 समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो,
 10 सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-क्खन्धस्स निरोधो होती’” ति ।

एव वुत्ते, अचेलो कस्सपो भगवन्त एतदवोच — “अभिककन्त, भन्ते, अभिककन्त, भन्ते । सेय्यथापि, भन्ते, निक्कुज्जित वा उक्कुजेय्य पे० चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती^२ ति, एवमेव भगवता अनेकपरिया-
 15 येन धम्मो पकासितो । एसाह, भन्ते, भगवन्त सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । लभेय्याह, भन्ते, भगवतो सन्तिके पब्बज्ज, लभेय्य उपसम्पद” ति ।

“यो खो, कस्सप, अञ्जतित्थियपुब्बो^३ इमस्मि धम्मविनये आकङ्खति पब्बज्ज, आकङ्खति उपसम्पद, सो चत्तारो मासे परिवसति ।
 20 चतुन्न मासान अच्चयेन परिवुत्थपरिवास^४ आरद्धचित्ता भिक्खू^५ पब्बाजेन्ति उपसम्पादेन्ति भिक्खुभावाय । अपि च मया पुग्गलवेमत्तता विदिता^६” ति ।

B 261

“सचे, भन्ते, अञ्जतित्थियपुब्बो^३ इमस्मि धम्मविनये आकङ्खति^७ पब्बज्ज, आकङ्खति उपसम्पद, चत्तारो मासे परिवसति, चतुन्न मासान अच्चयेन परिवुत्थपरिवास आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्ति उप-
 25 सम्पादेन्ति भिक्खुभावाय, अह चत्तारि वस्सानि परिवसिस्सामि, चतुन्न वस्सान अच्चयेन परिवुत्थपरिवास आरद्धचित्ता भिक्खू पब्बाजेन्तु उपसम्पादेन्तु भिक्खुभावाया” ति ।

अलत्थ खो अचेलो कस्सपो भगवतो सन्तिके पब्बज्ज, अलत्थ

१ पटिसवेदियती — सी०, रो० । २ दक्खन्ती — सी०, रो० । ३ म० पोत्थके नत्थि । ४ भिक्खू आकङ्खमाना — सी०, रो० । ५ विनीता — स्या० । ६ अञ्जतित्थिय-पुब्बा — सी०, स्या० । ७ आकङ्खन्ता — सी०, स्या० ।

उपसम्पद । अचिरूपसम्पन्नो च पनायस्मा कस्सपो एको वूपकट्ठो अप्प-
मत्तो आतापी पहितत्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरिय-
परियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि ।
“खीणा जाति वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति 5
अब्भञ्जासि । अञ्जतरो च पनायस्मा कस्सपो अरहत अहोसी ति ।

R 22

१८ तिम्बरुकसुत्त

१६ सावत्थिय विहरति । अथ खो तिम्बरुको^१ परिब्बाजको येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो तिम्बरुको परिब्बाजको भगवन्त एतदवोच —

10

“कि नु खो, भो गोतम, सयकत सुखदुक्ख” ति ? “मा हेव,
तिम्बरुका” ति भगवा अवोच । “कि पन, भो गोतम, परकत^२ सुखदुक्ख”
ति ? “मा हेव, तिम्बरुका” ति भगवा अवोच । “कि नु खो, भो गोतम,
सयकत च परकत च सुखदुक्ख ” ति ? “मा हेव, तिम्बरुका” ति भगवा
अवोच । “कि पन, भो गोतम, असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न 15
सुखदुक्ख’ ति ? “मा हेव, तिम्बरुका” ति भगवा अवोच ।

“कि नु खो, भो गोतम, नत्थि सुखदुक्ख” ति ?

“न खो, तिम्बरुक, नत्थि सुखदुक्ख, अत्थि खो, तिम्बरुक,
सुखदुक्ख” ति ।

“तेन हि भव गोतमो सुखदुक्ख न जानाति न पस्सती” ति । 20

“न ख्वाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख न जानामि न पस्सामि । जानामि
ख्वाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख, पस्सामि ख्वाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख” ति ।

“कि नु खो, भो गोतम, सयकत सुखदुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो
‘मा हेव, तिम्बरुका’ ति वदेसि । ‘कि’ पन, भो गोतम, परकत सुखदुक्ख’ ति
इति पुट्ठो समानो ‘मा हेव, तिम्बरुका’ ति वदेसि । ‘कि नु खो, भो गोतम,
सयकत च परकत च सुखदुक्ख’ ति इति पुट्ठो समानो ‘मा हेव, तिम्बरुका’

B 262

25 R 23

१ तिम्बरुक्खो — स्या० । २ परकत — सी०, स्या० । ३ दुक्खसुख — रो० ।

ति वदेसि । 'किं पन, भो गोतम, असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न सुखदुक्ख' ति इति पुट्ठो समानो 'मा हेव, तिम्बरुका' ति वदेसि । 'किं नु खो, भो गोतम, नत्थि सुखदुक्ख' ति इति पुट्ठो समानो 'न खो, तिम्बरुक, नत्थि सुखदुक्ख, अत्थि खो, तिम्बरुक, सुखदुक्ख' ति वदेसि । 'तेन हि
 5 भव गोतमो सुखदुक्ख न जानाति न पस्सती' ति इति पुट्ठो समानो 'न खाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख न जानामि न पस्सामि, जानामि खाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख, पस्सामि खाह, तिम्बरुक, सुखदुक्ख' ति वदेसि । आचिक्खतु च मे भव गोतमो सुखदुक्ख । देसेतु च मे भव गोतमो सुखदुक्ख' ति ।

10 "सा वेदना सो वेदयती" ति खो, तिम्बरुक, आदितो सतो 'सयकत सुखदुक्ख' ति एवम्पाह^२ न वदामि 'अञ्जा वेदना अञ्जो वेदयती' ति खो, तिम्बरुक, वेदनाभितुन्नस्स सतो 'परकत सुखदुक्ख' ति एवम्पाह न वदामि । एते ते, तिम्बरुक, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति - 'अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया
 15 विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती' ति ।

एव वुत्ते, तिम्बरुको परिब्बाजको भगवन्त एतदवोच - "अभि-
 20 क्कन्त, भो गोतम पे० एसाह भवन्त गोतम सरण गच्छामि धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत' ति ।

१६ बालपण्डितसुत्त

२० सावत्थिय विहरति । "अविज्जानीवरणस्स, भिक्खवे,
 R 24 बालस्स तण्हाय सम्पयुत्तस्स^४ एवमय कायो समुदागतो । इति अय चेव
 B 263 25 कायो बहिद्धा च नामरूप, इत्थेत द्वय, द्वय पटिच्च फस्सो सळेवायतनानि येहि पुट्ठो बालो सुखदुक्ख पटिसवेदयति एतेस वा अञ्जतरेन ।

"अविज्जानीवरणस्स, भिक्खवे, पण्डितस्स तण्हाय सम्पयुत्तस्स

१ वेदयती - सी०, रो० । २ एवञ्चाह - स्या० । ३ भन्ते भगवन्त - सी०, भन्ते भवन्त - स्या० । ४ सयुत्तस्स - स्या० ।

एवमय कायो समुदागतो । इति अय चेव कायो बहिद्धा च नामरूप,
इत्थेत द्वय, द्वय पटिच्च फस्सो सळेवायतनानि, येहि फुट्ठो पण्डितो सुख-
दुक्ख पटिसवेदयति एतेस वा अञ्जतरेन ।

“तत्र, भिक्खवे, को विसेसो को अविप्पयासो^१ कि नानाकरण
पण्डितस्स बालेना” ति ? “भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा, भगवन्नेत्तिका, 5
भगवम्पटिसरणा^२ । साधु वत, भन्ते^३, भगवन्तञ्जेव” पटिभातु एतस्स
भासितस्स अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धागेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुक मनसि कगेथ, भासिस्सामी”
ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चसोसु । भगवा एतद-
वोच – “याय च, भिक्खवे, अविज्जाय निवुत्तस्स बालस्स याय च तण्हाय 10
सम्पयुत्तस्स अय कायो समुदागतो, सा चेव अविज्जा बालस्स अप्पहीना
सा च तण्हा अपरिक्खीणा । त किस्स हेतु ? न, भिक्खवे, बालो अचरि
ब्रह्मचरिय सम्मा दुक्खक्खयाय । तस्मा बालो कायस्स भेदा कायूपगो
होति, सो कायूपगो समानो न परिमुच्चति जातिया जरामरणेन सोकेहि
परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । न परिमुच्चति दुक्खस्मा ति 15
वदामि ।

“याय च, भिक्खवे, अविज्जाय निवुत्तस्स पण्डितस्स याय च
तण्हाय सम्पयुत्तस्स अय कायो समुदागतो, सा चेव अविज्जा पण्डितस्स
पहीना, सा च तण्हा परिक्खीणा । त किस्स हेतु ? अचरि, भिक्खवे,
पण्डितो ब्रह्मचरिय सम्मा दुक्खक्खयाय । तस्मा पण्डितो कायस्स भेदा 20 R 25
न कायूपगो होति । सो अकायूपगो समानो परिमुच्चति जातिया जरा-
मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । परिमुच्चति
दुक्खस्मा ति वदामि । अय खो, भिक्खवे, विसेसो, अय अधिप्पयासो, इद
नानाकरण पण्डितस्स बालेन यदिद ब्रह्मचरियवासो” ति । B 264

२० पञ्चयसुत्त

२१ सावत्थिय विहरति । “पटिच्चसमुप्पाद च वो, भिक्खवे, 25
देसेस्सामि पटिच्चसमुप्पन्ने च धम्मे । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ,

१ अधिप्पायो – सी०, रो०, अधिप्पायसो – स्या० । २ भगवपटिसरणा – रो० ।

३ मे भन्ते – स्या० । ४ भावन्तयेव – स्या०, रो०, म० ।

भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच -

“कतमो च, भिक्खवे, पटिच्चसमुत्पादो ? जातिपच्चया,
भिक्खवे, जरामरण । उप्पादा^१ वा तथागतान अनुप्पादा^२ वा तथागतान,
5 ठिता व सा धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता इदप्पच्चयता । त तथागतो
अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा आचि-
क्खति देसेति पञ्ञापेति^३ पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति ।
‘पस्सथा’ ति चाह - ‘जातिपच्चया, भिक्खवे, जरामरण’ ।

“भवपच्चया, भिक्खवे, जाति पे० उपादानपच्चया, भिक्खवे,
10 भवो तण्हापच्चया, भिक्खवे, उपादान वेदनापच्चया, भिक्खवे,
तण्हा फस्सपच्चया, भिक्खवे, वेदना सळायतनपच्चया, भिक्खवे,
फस्सो नामरूपपच्चया, भिक्खवे, सळायतन विञ्ञाणपच्चया,
भिक्खवे, नामरूप सङ्खारपच्चया, भिक्खवे, विञ्ञाण अविज्जा-
पच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा । उप्पादा वा तथागतान अनुप्पादा वा तथा-
15 गतान, ठिता व सा धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता इदप्पच्चयता । त
R 26 तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा
आचिक्खति देसेति पञ्ञापेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानी-
करोति । ‘पस्सथा,’ ति चाह ‘अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा’ ।
इति खो, भिक्खवे, या तत्र तथता अवितथता अनञ्जथता इदप्पच्चयता
20 - अय वुच्चति, भिक्खवे, पटिच्चसमुत्पादो ।

“कतमे च, भिक्खवे, पटिच्चसमुत्पन्ना धम्मा ? जरामरण,
भिक्खवे, अनिच्च सङ्खत पटिच्चसमुत्पन्ना खयधम्म वयधम्म विरागधम्म
निरोधधम्म । जाति, भिक्खवे, अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुत्पन्ना खय-
धम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा । भवो, भिक्खवे, अनिच्चो
25 सङ्खतो पटिच्चसमुत्पन्नो खयधम्मो वयधम्मो विरागधम्मो निरोधधम्मो ।
उपादान भिक्खवे पे० तण्हा, भिक्खवे वेदना, भिक्खवे फस्सो,
B 265 भिक्खवे सळायतन, भिक्खवे नामरूप, भिक्खवे विञ्ञाण,
भिक्खवे सङ्खारा, भिक्खवे अविज्जा, भिक्खवे, अनिच्चा सङ्खता
पटिच्चसमुत्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विरागधम्मा निरोधधम्मा । इमे
30 वुच्चन्ति, भिक्खवे पटिच्चसमुत्पन्ना धम्मा ।

१ उप्पादे - सी० । २ अनुप्पादे - सी० । ३ पञ्ञापेति - स्या० ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स ‘अयं च पटिच्चसमुप्पादो, इमे च पटिच्चसमुपन्ना धम्मा’ यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा होन्ति, सो वत पुब्बन्तं वा पटिधाविस्सति — ‘अहोसि नु खो’ अहं अतीतमद्धानं, ननु खो अहोसि अतीतमद्धानं, किं नु खो अहोसि अतीतमद्धानं, कथं नु खो अहोसि अतीतमद्धानं, किं हुत्वा किं अहोसि नु खो अहं अतीतमद्धानं’ 5 ति, अपरन्तं वा उपधाविस्सति — ‘भविस्सामि नु खो अहं अनागतमद्धानं, ननु खो भविस्सामि अनागतमद्धानं, किं नु खो भविस्सामि अनागतमद्धानं, कथं नु खो भविस्सामि अनागतमद्धानं, किं हुत्वा किं भविस्सामि नु खो अहं अनागतमद्धानं’ ति, एतरहि वा पच्चुप्पन्नं अद्धानं अज्झत्तं कथंङ्कथी भविस्सति — ‘अहं नु खोस्मि, नो^२ नु खोस्मि, किं नु खोस्मि, कथं 10 नु खोस्मि, अयं नु खो सत्तो कुतो आगतो, सो कुहि गमिस्सती’ ति — नेतं ठानं विज्जति । तं किस्स हेतुं ? तथाहि, भिक्खवे, अरियसावकस्स अयं च पटिच्चसमुप्पादो इमे च पटिच्चसमुपन्ना^३ धम्मा यथाभूतं सम्मप्यञ्जाय सुदिट्ठा” ति ।

R 27

आहारवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धानं

आहार^४ फग्गुनो^५ चेव, द्वे च^६ समणब्राह्मणा । 15
कच्चानगोत्तो^६ धम्मकथिक^७, अचेल^८ तिम्वरुकेन^९ च ।
बालपण्डिततो चेव, दसमो पच्चयेन चा ति ॥

—०—

२१ दसबलसुत्त

२२ सावत्थियं विहरति । “दसबलसमन्नागतो, भिक्खवे, तथागतो चतूहि च वेसारज्जेहि समन्नागतो आसभं ठानं पटिजानाति, परिसासु सीहनादं नदति, ब्रह्मचक्कं पवत्तेति — इति रूपं इति रूपस्स 20 B 266
समुदयो इति रूपस्स अत्थङ्गमो^१, इति वेदना इति वेदनायं समुदयो इति R 28

१-१ रवाह — रो० । २ न — रो० । ३ समुपपन्ना — रो० । ४-४ आहारफग्गुनो — सी०, आहारफग्गुन — स्या० । ५ रो० पोत्थके नत्थि । ६ कच्चानगोत्त — म०, कच्चानगोत्त — स्या० । ७ धम्मकथी — सी० । ८-८ अचेलतिम्वरुकेन — सी०, अचेल तिम्वरुकेन — स्या० । ९ बालपण्डित — स्या०, बालेन पण्डितो — रो० । १० अत्थगमो — सी० ।

- वेदनाय अत्थङ्गमो, इति सञ्जा इति सञ्जाय समुदयो इति सञ्जाय अत्थङ्गमो, इति सङ्खारा इति सङ्खारान समुदयो इति सङ्खारान अत्थङ्गमो, इति विञ्जाण इति विञ्जाणस्स समुदयो इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो । इति इमस्मि सति इदं होति, इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति । इमस्मि असति
- 5 इदं न होति, इमस्स निरोधा इदं निरुज्झति । यदिदं अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विञ्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खार-निरोधो, सङ्खारनिरोधा विञ्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

२२ दुत्तियदसबलसुत्त

- 10 २३ सावत्थिय विहरति । “दसबलसमन्नागतो, भिक्खवे, तथागतो चतुर्हि च वेसारज्जेहि समन्नागतो आसभ ठान पटिजानाति, परिसासु सीहनाद नदति, ब्रह्मचक्क पवत्तेति — ‘इति रूप इति रूपस्स समुदयो इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना इति वेदनाय समुदयो इति वेदनाय अत्थङ्गमो, इति सञ्जा इति सञ्जाय समुदयो इति सञ्जाय
- 15 अत्थङ्गमो, इति सङ्खारा इति सङ्खारान समुदयो इति सङ्खारान अत्थङ्गमो, इति विञ्जाण इति विञ्जाणस्स समुदयो इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो । इति इमस्मि सति इदं होति इमस्सुप्पादा इदं उप्पज्जति, इमस्मि असति इदं न होति इमस्स निरोधा इदं निरुज्झति । यदिदं अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विञ्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
- 20 क्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खार-निरोधो, सङ्खारनिरोधा विञ्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति’ ।

- “एव स्वाक्खातो, भिक्खवे, मया धम्मो उत्तानो विवटो पका-सितो छिन्नपिलोतिको । एव स्वाक्खाते खो, भिक्खवे, मया धम्मे उत्ताने
- 25 विवटे पकासिते छिन्नपिलोतिके अलमेव सद्धापब्बजितेन कुलपुत्तेन विगिय आरभितु — ‘काम तच्चो च न्हारू’ च अट्ठि च अवसिस्सतु, सरीरे उपसुस्सतु मसलोहित । य त पुरिसथामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन पत्तब्ब न त अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठान भविस्सती’ ति ।

B 267

“दुःख, भिक्खवे, कुसीतो विहरति वोकिणो पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, महन्त च सदत्थ परिहापेति, आरद्धविरियो च खो, भिक्खवे, सुख विहरति पविवित्तो पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि, महन्त च सदत्थ परिपूरेति । न, भिक्खवे, हीनेन अग्गस्स पत्ति होति । अग्गेन च खो, भिक्खवे, अग्गस्स पत्ति होति । मण्डपेय्यमिद, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय, 5 सत्था^१ सम्मुखीभूतो । तस्मातिह, भिक्खवे, विरिय आरभथ अप्पत्तस्स पत्तिया, अनधिगतस्स अधिगमाय, असच्छिकतस्स सच्छिकिरियाय । ‘एव नो अय अम्हाक पब्बज्जा अवज्झा^२ भविस्सति सफला सउद्रया । येस^३ च^४ मय परिभुज्जाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खार^५ तेस ते^६ कारा अम्हेसु महप्फला भविस्सन्ति महानिससा’ 10 ति — एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खतब्ब । अत्तत्थ वा हि, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतु, परत्थ वा हि, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतु, उभयत्थ वा हि, भिक्खवे, सम्पस्समानेन अलमेव अप्पमादेन सम्पादेतु” ति ।

R 29

२३ उपनिषत्सु

२४ सावत्थिय विहरति । “जानतो अह, भिक्खवे, पस्सतो 15 आसवान खय वदामि, नो अजानतो नो अपस्सतो । किञ्च, भिक्खवे, जानतो कि पस्सतो आसवान खयो होति ? इति रूप इति रूपस्स समुदयो इति रूपस्स अत्थङ्गमो^१, इति वेदना पे० इति सज्जा इति सङ्खारा इति विज्जाण इति विज्जाणस्स समुदयो इति विज्जाणस्स अत्थङ्गमो ति । एव खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो आसवान 20 खयो होति ।

“य पिस्स त, भिक्खवे, खयस्मि खयेज्जाण त पि सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे, खयेज्जाणस्स उपनिसा ? ‘विमुत्ती’ तिस्स वचनीय । विमुत्ति पाह^२, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे, विमुत्तिया उपनिसा ? ‘विरागो’ 25 B 268 तिस्स वचनीय । विराग पाह, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस ।

R 30

१ सत्युस्स — सी० । २ अवकता — स्या० । ३-३ येस — सी०, स्या, येस हि — रो० । ४ ० पच्चय ० — रो० । ५ वो — रो० । ६ अत्यगमो — सी० । ७ पह सी०, स्या०, रो० ।

का च, भिक्खवे, विरागस्स उपनिसा ? 'निब्बिदा' तिस्स वचनीय ।
 निब्बिद पाह् भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे,
 निब्बिदाय उपनिसा ? 'यथाभूतञ्जाणदस्सन' तिस्स वचनीय । यथा-
 भूतञ्जाणदस्सन पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च,
 5 भिक्खवे, यथाभूतञ्जाणदस्सनस्स उपनिसा ? 'समाधी' तिस्स वचनीय ।
 समाधि पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस ।

“का च, भिक्खवे, समाधिस्स उपनिसा ? 'सुख' तिस्स वचनीय ।
 सुख पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे,
 सुखस्स उपनिसा ? 'पस्सद्धी' तिस्स वचनीय । पस्सद्धि पाह्, भिक्खवे,
 10 सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे, पस्सद्धिया उपनिसा ?
 'पीती' तिस्स वचनीय । पीति पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि, नो
 अनुपनिस । का च, भिक्खवे, पीतिया उपनिसा ? 'पामोज्ज' तिस्स
 वचनीय । पामोज्ज पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस ।
 का च, भिक्खवे, पामोज्जस्स उपनिसा ? 'सद्धा' तिस्स वचनीय । सद्ध
 15 पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस ।

R 31

“का च, भिक्खवे, सद्धाय उपनिसा ? 'दुक्ख' तिस्स वचनीय ।
 दुक्ख पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे,
 दुक्खस्स उपनिसा ? 'जाती' तिस्स वचनीय । जाति पाह्, भिक्खवे
 सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे, जातिया उपनिसा ?
 20 'भवो' तिस्स वचनीय । भव पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुप-
 निस । का च, भिक्खवे, भवस्स उपनिसा ? 'उपादान' तिस्स वचनीय ।
 उपादान पाह्, भिक्खवे, सउपनिस वदामि नो अनुपनिस । का च, भिक्खवे,
 उपादानस्स उपनिसा ? 'तण्हा' तिस्स वचनीय । तण्ह पाह्, भिक्खवे,
 सउपनिस वदामि नो अनुपनिस ।

25 “का च, भिक्खवे, तण्हाय उपनिसा ? 'वेदना' तिस्स वचनीय
 पे० 'फस्सो' तिस्स वचनीय 'सळायतन' तिस्स वचनीय
 'नामरूप' तिस्स वचनीय 'विञ्जाण' तिस्स वचनीय 'सङ्खारा'
 तिस्स वचनीय । सङ्खारे पाह्, भिक्खवे, सउपनिसे वदामि नो अनुपनिसे ।
 का च, भिक्खवे, सङ्खाराण उपनिसा ? 'अविज्जा' तिस्स वचनीय ।

B 269 30

“इति खो, भिक्खवे, अविज्जूपनिसा सङ्खारा, सङ्खारूपनिस

विञ्जाण, विञ्जाणूपनिस नामरूप, नामरूपूपनिस सळायतन, सळाय-
तनूपनिसो फस्सो, फस्सूपनिसा वेदना, वेदनूपनिसा तण्हा, तण्हूपनिस
उपादान, उपादानूपनिसो भवो, भवूपनिसा जाति, जातूपनिस दुक्ख,
दुक्खूपनिसा सद्धा, सद्धूपनिस पामोज्ज, पामोज्जूपनिसा पीति, पीतूपनिसा
पस्सद्धि, पस्सद्धूपनिस सुख, सुखूपनिसो समाधि, समाधूपनिस यथाभूत- 5
ञाणदस्सन, यथाभूतञाणदस्सनूपनिसा निब्बिदा, निब्बिदूपनिसो
विरागो, विरागूपनिसा विमुत्ति, विमुत्तूपनिस खयेञाण ।

R 32

“सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके^१ देवे वस्सन्ते
त उदक यथानिन्न पवत्तमान पब्बतकन्दरपदरसाखा परिपूरेति । पब्बत-
कन्दरपदरसाखापरिपूरा कुसोब्भे^२ परिपूरेन्ति । कुसोब्भा परिपूरा 10
महासोब्भे परिपूरेन्ति । महासोब्भा परिपूरा कुन्नदियो परिपूरेन्ति ।
कुन्नदियो परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति । महानदियो परिपूरा^३ महा-
समुद्^४ परिपूरेन्ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, अविज्जूपनिसा सङ्खारा, सङ्खारूपनिस
विञ्जाण, विञ्जाणूपनिस नामरूप, नामरूपूपनिस सळायतन, सळाय- 15
तनूपनिसो फस्सो, फस्सूपनिसा वेदना, वेदनूपनिसा तण्हा, तण्हूपनिस
उपादान, उपादानूपनिसो भवो, भवूपनिसा जाति, जातूपनिस दुक्ख,
दुक्खूपनिसा सद्धा, सद्धूपनिस पामोज्ज, पामोज्जूपनिसा पीति, पीतूपनिसा
पस्सद्धि, पस्सद्धूपनिस सुख, सुखूपनिसो समाधि, समाधूपनिस यथाभूत-
ञाणदस्सन, यथाभूतञाणदस्सनूपनिसा निब्बिदा, निब्बिदूपनिसो 20
विरागो, विरागूपनिसा विमुत्ति, विमुत्तूपनिस खयेञाण” ति ।

२४ अञ्जतिस्थियसुत्त

२५ राजगहे विहरति वेळुवने । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो
पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय राजगह पिण्डाय पाविसि ।
अथ खो आयस्मतो सारिपुत्तस्स एतदहोसि – “अतिप्पगो खो ताव राज-
गहे पिण्डाय चरितु । यन्नूनाह येन अञ्जतिस्थियान परिब्बाजकान 25
आरामो तेनुपसङ्गमेय्य” ति ।

१ फुल्लफुसितके – रो० । २ कुसुब्भे – सी०, स्या०, कुसुब्भ – रो० । ३ परिपूरायो –
सी० । ४ महासमुद् सागर – सी०, रो० ।

B 270,
R 33

अथ खो आयास्मा सारिपुत्तो येन अञ्जतिथियान परिब्बाजकान
आरामो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा तेहि अञ्जतिथियेहि परिब्बाज-
केहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^१ वीतिसारेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयास्मन्त सारिपुत्त ते अञ्जतिथिया
5 परिब्बाजका एतदवोचु -

“सन्तावुसो, सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत
दुक्ख पञ्जापेन्ति^२ । सन्ति पनावुसो सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा कम्म-
वादा परकत^३ दुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्तावुसो सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा
कम्मवादा सयकत च परकत च दुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्ति पनावुसो
10 सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्च-
समुपपन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति । इध पनावुसो सारिपुत्त, समणो गोतमो
किवादी किमक्खायी ? कथ ब्याकरमाना^४ च मय वुत्तवादिनो चेव
समणस्स गोतमस्स अस्साम, न च समण गोतम अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम,
धम्मस्स चानुधम्म ब्याकरेय्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो
15 गारय्ह ठान आगच्छेय्या” ति ?

“पटिच्चसमुपपन्न खो, आवुसो, दुक्ख वुत्त भगवता । कि पटिच्च ?
फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव भगवतो अस्स, न च भगवन्त
अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म ब्याकरेय्य, न च कोचि सह-
धम्मिको वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्य ।

20 “तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख पञ्जा-
पेन्ति तदपि फस्सपच्चया^५ । ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा परकत
दुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया । ये पि ते समणब्राह्मणा
कम्मवादा सयकत च परकत च दुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।
ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुपपन्न
R 34 दुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।
25 दुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।

“तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख
पञ्जापेन्ति, ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती^६ ति नेत ठान विज्जति ।
ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा परकत दुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र
फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जति । ये पि ते समणब्राह्मणा
B 271 कम्मवादा सयकत च परकत च दुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा
30

१ सारणीय - सी०, स्या०, रो० । २ पञ्जापेन्ति - म० । ३ परकत - सी०,
स्या० । ४ ब्याकरमाना - रो० । ५ फस्सपच्चया - सी० । ६ पटिसवेदयन्ती - स्या० ।

पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जति । ये पि ते समणब्राह्मणा कम्म-
वादा असयकार अपरकार^१ अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत
अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जती” ति ।

अस्सोसि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मतो सारिपुत्तस्स तेहि
अञ्जतिथियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि इम^२ कथासल्लाप । अथ खो आयस्मा 5
आनन्दो राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो यावतको आयस्मतो
सारिपुत्तस्स तेहि अञ्जतिथियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि अहोसि कथा-
सल्लापो त सब्ब भगवतो आरोचेसि । 10

“साधु साधु, आनन्द, यथा त सारिपुत्तो सम्मा व्याकरमानो
व्याकरेय्य । पटिच्चसमुप्पन्न खो, आनन्द, दुक्ख वुत्त मया । कि पटिच्च ?
फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव मे अस्स, न च म अभूतेन अभा-
चिक्खेय्य^३, धम्मस्स चानुधम्म^४ व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको
वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्य । 15

“तत्रानन्द, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख पञ्जा-
पेन्ति तदपि फस्सपच्चया । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते 20
समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख
पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया । R 35

“तत्रानन्द, ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख 20
पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान
विज्जति । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा कम्म-
वादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत
अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जति ।

“एकमिदाह, आनन्द, समय इधेव राजगहे विहरामि वेळुवने 25
कलन्दकनिवापे । अथ ख्वाह, आनन्द, पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
चीवरमादाय राजगह पिण्डाय पाविसि । तस्स मय्ह, आनन्द, एतदहोसि-
‘अतिप्पगो खो ताव राजगहे पिण्डाय चरितु । यन्नूनाह येन अञ्ज-
तिथियान परिब्बाजकान आरामो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति । B 272

“अथ ख्वाह, आनन्द, येन अञ्जतिथियान परिब्बाजकान 30

आरामो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा तेहि अञ्जतिथियेहि परिब्बाजकेहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो म, आनन्द, ते अञ्जतिथिया परिब्बाजका एतदवोचु -

- 5 'सन्तावुसो गोतम, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्ति पनावुसो गोतम, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा परकत दुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्तावुसो गोतम, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत च परकत च दुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्ति पनावुसो गोतम, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख
- 10 पञ्जापेन्ति । इध नो आयस्मा गोतमो किवादी किमक्खायी ? कथ व्याकरमाना च मय वुत्तवादिनो चेव आयस्मतो गोतमस्स अस्साम, न च आयस्मन्त गोतम अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्या' ति ?

R 36

- 15 "एव वुत्ताह, आनन्द, ते अञ्जतिथिये परिब्बाजके एतदवोच - 'पटिच्चसमुप्पन्न खो, आवुसो, दुक्ख वुत्त मया । कि पटिच्च ? फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव मे अस्स, न च म अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्या' ति ।

- 20 "तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख पञ्ज - पेन्ति तदपि फस्सपच्चया । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।

- 25 "तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत दुक्ख पञ्जा - पेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जति । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा असय - कार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जती" ति ।

B 273

- 30 "अच्छगिय भन्ते, अब्भुत^१ भन्ते । यत्र हि नाम एकेन पदेन सब्बो अत्थो वुत्तो भविस्सति । सिया नु खो, भन्ते, एसेवत्थो वित्थारेन वुच्च - मानो गम्भीरो चेव अस्स गम्भीरावभासो चा" ति ?

१ अब्भुत - स्या०, रो० ।

“तेनहानन्द, तञ्जेवेत्थ पटिभातू” ति । “सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘जरामरण, आवुसो आनन्द, किनिदान किसमुदय कि-जातिकि कपभव’ ति, एव पुट्ठोह^१, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘जरामरण खो, आवुसो, जातिनिदान जातिसमुदय जातिजातिक जातिपभव’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य ।

5

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘जाति पनावुसो आनन्द, किनिदाना किसमुदया किजातिका कपभवा’ ति, एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘जाति खो, आवुसो, भवनिदाना भवसमुदया भवजातिका भवप्पभवा’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य ।

सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘भवो पनावुसो आनन्द, किनिदानो 10 किसमुदयो किजातिको कपभवो’ ति, एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘भवो खो, आवुसो, उपादाननिदानो उपादानसमुदयो उपादानजातिको उपादानप्पभवो’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य ।

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — उपादान पनावुसो पे० तण्हा 15 पनावुसो पे० वेदना पनावुसो पे० सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘फस्सो पनावुसो आनन्द, किनिदानो किसमुदयो किजातिको कपभवो’ ति, एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘फस्सो खो, आवुसो, सळायतन-निदानो सळायतनसमुदयो सळायतनजातिको सळायतनप्पभवो’ ति । ‘छन्न त्वेव, आवुसो, फस्सायतनान असेसविरागनिरोधा फस्सनिरोधो, 20 फस्सनिरोधा वेदनानिरोधो, वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जाति-निरोधो, जातिनिरोधा जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य” ति ।

२५ भूमिजसुत्त

२६ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा भूमिजो सायन्ह- 25 B 274 समय^२ पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उप- R 38 सङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ

१ पुट्ठाह — सी०, रो० । २ सायण्हसमय — सी०, स्या०, रो० ।

सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो
आयस्मा भूमिजो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच -

“सन्तावुसो सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत
सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्ति पनावुसो सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा
5 कम्मवादा परकत सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति । सन्तावुसो^१ सारिपुत्त, एके
समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत च परकत च सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति ।
सन्ति पनावुसो सारिपुत्त, एके समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपर-
कार अधिच्चसमुप्पन्न सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति । इध नो, आवुसो सारिपुत्त,
भगवा किवादी किमक्खायी कथ ब्याकरमाना च मय वुत्तवादिनो चेव
10 भगवतो अस्साम, न च भगवन्त अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम, धम्मस्स
चानुधम्म ब्याकरेय्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारय्ह
ठान आगच्छेय्या” ति ?

“पटिच्चसमुप्पन्न खो, आवुसो, सुखदुक्ख वुत्त भगवता । कि
पटिच्च ? फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव भगवतो अस्स, न च
15 भगवन्त अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म ब्याकरेय्य, न च
कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्य ।

“तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत सुखदुक्ख
पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया^२ । ये पि ते पे० ये पि ते पे०
ये पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न
20 सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।

“तत्रावुसो, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत सुखदुक्ख
पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान
R 39 विज्जति । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा कम्म-
वादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति ते वत
25 अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जती” ति ।

B 275 अस्सोसि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मतो सारिपुत्तस्स आयस्मता
भूमिजेन सद्धि इम कथासल्लाप । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो यावतको आयस्मतो सारिपुत्तस्स

१ सन्ति पनावुसो - सी०, रो० । २ फस्सपच्चया - सी० ।

आयस्मता भूमिजेन सद्धि अहोसि कथासल्लापो त सब्ब भगवतो
आरोचेसि ।

“साधु साधु, आनन्द, यथा त सारिपुत्तो सम्मा व्याकरमाना^१
व्याकरेय्य । पटिच्चसमुप्पन्न खो, आनन्द, सुखदुक्ख वुत्त मया । कि
पटिच्च ? फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव मे अस्स, न च म^५
अभूतेन अब्भाचिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्य, न च कोचि सह-
धम्मिको वादानुपातो गारुह्ठ ठान आगच्छेय्य ।

“तत्रानन्द, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत सुखदुक्ख
पञ्जापेन्ति^२ तदपि फस्सपच्चया । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये
पि ते समणब्राह्मणा कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न^{१०}
सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति तदपि फस्सपच्चया ।

“तत्रानन्द, ये ते समणब्राह्मणा कम्मवादा सयकत सुखदुक्ख
पञ्जापेन्ति ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान
विज्जति । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा-
कम्मवादा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न सुखदुक्ख पञ्जापेन्ति^{१५}
ते वत अञ्जत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जति ।

“काये वा हानन्द, सति कायसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति अज्झत्त
सुखदुक्ख । वाचाय वा हानन्द, सति वचीसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति
अज्झत्त सुखदुक्ख । मने वा हानन्द, सति मनोसञ्चेतनाहेतु उप्पज्जति
अज्झत्त सुखदुक्ख अविज्जापच्चया च ।^{२०}

“साम वा त, आनन्द, कायसङ्खार अभिसङ्खारोति, यपच्चयास्स^३
त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । परे^४ वा त, आनन्द, कायसङ्खार अभि-
सङ्खारोन्ति, यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । सम्पजानो वा
त, आनन्द, कायसङ्खार अभिसङ्खारोति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त
सुखदुक्ख । असम्पजानो वा त, आनन्द, कायसङ्खार अभिसङ्खारोति^{२५} B 276
यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख ।

“साम वा त, आनन्द, वचीसङ्खार अभिसङ्खारोति यपच्चयास्स
त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । परे वा त, आनन्द, वचीसङ्खार अभि-
सङ्खारोन्ति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । सम्पजानो

१ व्याकरमानो — सी०, रो० । २ पञ्जापेति — म० । ३ य पच्चयाय —
स्या० । ४-४ परे वास्स त — सी०, रो०, परे वायत — स्या० ।

वा त, आनन्द पे० असम्पजानो वा त, आनन्द, वचीसङ्खार अभि-
सङ्खरोति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख ।

“साम वा त, आनन्द, मनोसङ्खार अभिसङ्खरोति यपच्चयास्स
उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । परे वा त, आनन्द, मनोसङ्खार अभि-
5 सङ्खरोन्ति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख । सम्पजानो वा
त, आनन्द पे० असम्पजानो वा त, आनन्द, मनोसङ्खार अभिसङ्ख-
रोति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख ।

“इमेसु, आनन्द, धम्मेषु^१ अविज्जा अनुपतिता । अविज्जाय त्वेव,
आनन्द, असेसविरागनिरोधा सो कायो न होति यपच्चयास्स त उप्पज्जति
10 अज्झत्त सुखदुक्ख । सा वाचा न होति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त
R 41 सुखदुक्ख । सो मनो न होति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त सुख-
दुक्ख । खेत्त त^२ न होति प० वत्थु त न होति पे० आयतन त न
होति पे० अधिकरण त न होति यपच्चयास्स त उप्पज्जति अज्झत्त
सुखदुक्ख” ति ।

२६ उपवाणसुत्त

15 २७ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा उपवाणो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा उपवाणो भगवन्त एतदवोच -

“सन्ति पन, भन्ते, एके समणब्राह्मणा सयकत दुक्ख पञ्जा-
पेन्ति^३ । सन्ति पन^४, भन्ते, एके समणब्राह्मणा परकत दुक्ख पञ्जा-
20 पेन्ति । सन्ति पन, भन्ते, एके समणब्राह्मणा सयकत च परकत च दुक्ख पञ्जा-
पेन्ति । सन्ति पन, भन्ते, एके समणब्राह्मणा असयकार अपरकार
अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्जापेन्ति । इध नो, भन्ते, भगवा किवादी
किमक्खायी कथ ब्याकरमाना च मय वुत्तवादिनो चेव भगवतो अस्साम,
B 277 न च भगवन्त अभूतेन अब्भाचिक्खेय्याम, धम्मस्स चानुधम्म ब्याकरे-
25 य्याम, न च कोचि सहधम्मिको वादानुपातो गारय्ह ठान आग-
च्छेय्या” ति ?

“पटिच्चसमुप्पन्न खो, उपवाण, दुक्ख वुत्त मया । कि पटिच्च ?

१ छसु-रो० । २ वा-स्या० । ३ पञ्जपेन्ति-म० । ४ सी० पोत्यके
नत्थि ।

फस्स पटिच्च । इति वद वुत्तवादी चेव मे अस्स, न च म अभूतेन अब्भा-
च्चिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको
वादानुपातो गारय्ह ठान आगच्छेय्य ।

“तत्र, उपवाण, ये ते समणब्राह्मणा सयकत दुक्ख पञ्ञापेन्ति
तदपि फस्सपच्चया । ये पि ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समण- 5
ब्राह्मणा असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्ञापेन्ति तदपि
फस्सपच्चया ।

“तत्र, उपवाण, ये ते समणब्राह्मणा सयकत दुक्ख पञ्ञापेन्ति R 42
ते वत अञ्ञत्र फस्सा पटिसवेदिस्सन्ती^१ ति नेत ठान विज्जति । ये पि
ते पे० ये पि ते पे० ये पि ते समणब्राह्मणा असयकार अपर- 10
कार अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख पञ्ञापेन्ति ते वत अञ्ञत्र फस्सा
पटिसवेदिस्सन्ती ति नेत ठान विज्जती” ति ।

२७ पञ्चयसुत्त

२८ सावत्थिय विहरति । “अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा,
सङ्खारपच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
समुदयो होति । 15

“कतम च, भिक्खवे, जरामरण ? या तेस तेस सत्तान तम्हि
त्तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता खण्डिच्च पालिच्च बलित्तचता आयुनो
सहानि इन्द्रियान परिपाको — अय वुच्चति जरा । या तेस तेस सत्तान
त्तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति चवनता भेदो अन्तरधान मच्चु मरण
कालकिरिया खन्धान भेदो कळेवरस्स निक्खेपो जीवितिन्द्रियस्स^२ उप- 20
च्छेदो^३, इद वुच्चति मरण । इति अय च जरा इद च मरण । इद वुच्चति,
भिक्खवे, जरामरण । जातिसमुदया जरामरणसमुदयो, जातिनिरोधा
जरामरणनिरोधो । अयमेव अरियो अट्टङ्गिको मग्गो जरामरणनिरोध-
गामिनी पटिपदा । सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा,
सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि । 25

“कतमा^१ च, भिक्खवे, जाति पे० कतमो च, भिक्खवे, B 278
भवो कतम च, भिक्खवे, उपादान कतमा च, भिक्खवे, तण्हा R 43

१ पटिसवेदयन्ती — स्या० । २-२ सी०, रो०, म० पोत्यकेसु नत्थि । ३ कतमो-
र्यो ।

कतमा च, भिक्खवे, वेदना कतमो च, भिक्खवे, फस्सो कतम च, भिक्खवे, सळायतन कतम च, भिक्खवे, नामरूप कतम च, भिक्खवे, विञ्जाण ।

- “कतमे^१ च, भिक्खवे, सङ्खारा ? तयोमे, भिक्खवे, सङ्खारा—
 ५ कायसङ्खारो, वचीसङ्खारो, चित्तसङ्खारो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, सङ्खारा । अविज्जासमुदया सङ्खारसमुदयो, अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो मङ्खारनिरोधगामिनी पटिपदा । सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

- “यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव पच्चय पजानाति,
 १० एव पच्चयसमुदय पजानाति, एव पच्चयनिरोध पजानाति, एव पच्चयनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको दिट्ठिसम्पन्नो इति पि, दस्सनसम्पन्नो इति पि, आगतो इम सद्धम्म इति पि, पस्सति इम सद्धम्म इति पि, सेक्खेन^२ जाणेन समन्नागतो इति पि, सेक्खाय विज्जाय समन्नागतो इति पि, धम्मसोत समापन्नो इति
 १५ पि, अरियो निब्बेधिकपञ्चो इति पि, अमतद्वार आहच्च तिट्ठति इति पी’ ति ।

२८ भिक्खुसुत्त

- २९ सावत्थिय विहरति । तत्र खो पे० इध, भिक्खवे, भिक्खु जरामरण पजानाति, जरामरणसमुदय पजानाति, जरामरणनिरोध पजानाति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, जाति पजानाति
 R. 44 20 पे० भव पजानाति उपादान पजानाति तण्ह पजानाति वेदन पजानाति फस्स पजानाति सळायतन पजानाति नामरूप पजानाति विञ्जाण पजानाति सङ्खारे पजानाति सङ्खारसमुदय पजानाति सङ्खारनिरोध पजानाति सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति ।

- 25 “कतम च, भिक्खवे, जरामरण ? या तेस तेस सत्तान तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता खण्डिच्च पालिच्च वलित्तचता आयुनो सहानि इन्द्रियान परिपाको — अय वुच्चति जरा । या तेस तेस सत्तान

तम्हा^१ तम्हा^१ सत्तनिकाया^२ चुति चवनता भेदो अन्तरधान मच्चु मरण
कालकिरिया खन्धान भेदो कळेवरस्स निक्खेपो जीवितिन्द्रियस्स^३
उपच्छेदो^४, इद वुच्चति मरण । इति अय व जरा इद च मरण । इद
वुच्चति, भिक्खवे, जरामरण । जातिसमुदया जरामरणसमुदयो, जाति-
निरोधा जरामरणनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो जरा- 5
मरणनिरोधगामिनी पटिपदा । सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मा-
समाधि ।

B 279

“कतमा च, भिक्खवे, जाति पे० कतमो च, भिक्खवे,
भवो कतम च, भिक्खवे, उपादान कतमा च, भिक्खवे, तण्हा
वेदना फस्सो सळायतन नामरूप विञ्जाण । 10

“कतमे च, भिक्खवे, सङ्खारो ? तयोमे, भिक्खवे, सङ्खारो –
कायसङ्खारो, वचीसङ्खारो, चित्तसङ्खारो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे,
सङ्खारो । अविज्जासमुदया सङ्खारसमुदयो, अविज्जानिरोधा सङ्खार-
निरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सङ्खारनिरोधगामिनी पटि-
पदा । सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि । 15

“यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु एव जरामरण पजानाति, एव
जरामरणसमुदय पजानाति, एव जरामरणनिरोध पजानाति, एव जरा-
मरणनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, एव जाति पजानाति पे०
भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन नामरूप
विञ्जाण सङ्खारे सङ्खारसमुदय सङ्खारनिरोध एव सङ्खार- 20 R 45
निरोधगामिनि पटिपद पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु दिट्ठि-
सम्पन्नो इति पि, दस्सनसम्पन्नो इति पि, आगतो इम सद्धम्म इति पि,
पस्सति इम सद्धम्म इति पि, सेक्खेन^५ आणेन समन्नागतो इति पि^६, सेक्खाय
विज्जाय समन्नागतो इति पि, धम्मसोत समापन्नो इति पि, अरियो निब्बे-
धिकपञ्चो इति पि, अमतद्वार आहच्च तिट्ठति इति पी” ति । 25

२६ समणब्राह्मणसुत्त

३० सावत्थिय विहरति । तत्र खो पे० ये हि केचि, भिक्खवे,
समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण न परिजानन्ति, जरामरणसमुदय न

१-१ तम्हि तम्हि – रो० । २ सत्तनिकाये – रो० । ३-३ सी०, रो०, म० पोत्यकेसु
नत्थि । ४-४ रो० पोत्यके नत्थि ।

परिजानन्ति, जरामरणनिरोध न परिजानन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद न परिजानन्ति, जाति न परिजानन्ति पे० भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन नामरूप विञ्जाण सङ्खारे सङ्खारसमुदय सङ्खारनिरोध सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद न परि-
 5 जानन्ति । न मे ते, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समण-
 B 280 सम्मता^१ ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता^२ । न च पनेते आयस्मन्तो सामञ्जत्थ वा ब्रह्मञ्जत्थ^३ वा दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

“ये व खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण
 10 परिजानन्ति, जरामरणसमुदय परिजानन्ति, जरामरणनिरोध परिजानन्ति,
 जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद परिजानन्ति, जाति परिजानन्ति
 पे० भव उपादान तण्ह वेदन फस्स सळायतन नाम-
 R 46 रूप विञ्जाण सङ्खारे परिजानन्ति, सङ्खारसमुदय परिजानन्ति,
 सङ्खारनिरोध परिजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद परिजानन्ति ।
 15 ते खो मे, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चेव समणसम्मता
 ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता । ते च पनायस्मन्तो सामञ्जत्थ च
 ब्रह्मञ्जत्थ च दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
 विहरन्ती” ति ।

३० दुतियसमणब्राह्मणसुत्त

३१ सावत्थिय विहरति । “तत्र खो पे० ये हि केचि,
 20 भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण नप्पजानन्ति, जरामरणसमुदय
 नप्पजानन्ति, जरामरणनिरोध नप्पजानन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि
 पटिपद नप्पजानन्ति ते वत जरामरण समतिक्कम्म ठस्सन्ती ति नेत ठान
 विज्जति । जाति नप्पजानन्ति पे० भव उपादान तण्ह
 वेदन फस्स सळायतन नामरूप विञ्जाण सङ्खारे नप्प-
 25 जानन्ति, सङ्खारसमुदय नप्पजानन्ति, सङ्खारनिरोध नप्पजानन्ति, सङ्खार-
 निरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति ते वत सङ्खारे समतिक्कम्म ठस्सन्ती
 ति नेत ठान विज्जति ।

१ समणा सम्मता - रो० । २ ब्राह्मणा सम्मता - रो० । ३ ब्राह्मञ्जत्थ - स्या०,
 रो० ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण पजानन्ति, जरामरणसमुदय पजानन्ति, जरामरणनिरोध पजानन्ति, जरा-मरणनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति ते वत जरामरण समतिकम्म ठस्सन्ती ति ठानमेत विज्जति । जाति पजानन्ति पे० भव उपादान

तण्ह वेदन फस्स सळायतन नामरूप विञ्जाण सङ्खारे 5 पजानन्ति, सङ्खारसमुदय पजानन्ति, सङ्खारनिरोध पजानन्ति, सङ्खार-निरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति । ते वत सङ्खारे समतिकम्म ठस्सन्ती ति ठानमेत विज्जती” नि ।

दसबलवग्गो ततियो ।

तस्सुद्धान

द्वे दसबला उपनिसा च, अञ्जतित्थियभूमिजो^१ ।

B 281
R 47

उपवाणो पच्चयो भिक्खु, द्वे च समणब्राह्मणा ति ॥

10

— ० —

३१ भूतसुत्त

३२ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति । तत्र खो भगवा आयस्मन्त सारिपुत्त आमन्तेसि — “वुत्तमिद, सारिपुत्त, पारायने^२ अजित-पञ्हे —

‘ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेक्खा^३ पुथू इध ।

तेस मे निपको इरिय, पुट्ठो पब्रूहि^४ मारिसा’ ति ॥

15

“इमस्स नु खो, सारिपुत्त, सङ्घित्तेन भासितस्स कथ वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ? एव वुत्ते, आयस्मा सारिपुत्तो तुण्ही अहोसि । दुतिय पि खो भगवा आयस्मन्त सारिपुत्त आमन्तेसि पे० दुतिय पि खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्ही अहोसि । ततिय पि खो भगवा आयस्मन्त सारिपुत्त आमन्तेसि — “वुत्तमिद, सारिपुत्त, पारायने अजितपञ्हे —

20

‘ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेक्खा पुथू इध ।

तेस मे निपको इरिय, पुट्ठो पब्रूहि मारिसा’ ति ॥

“इमस्स नु खो, सारिपुत्त, सङ्घित्तेन भासितस्स कथ वित्थारेन

R 48

१ अञ्जतित्थिया भूमिज — रो० । २ पारायने — रो० । ३ सेक्खा — सी०, रो० ।

४ च ब्रूहि — स्या०, मे ब्रूहि — रो० ।

अत्थो दट्ठब्बो” ति ? तत्तिय पि खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्ही अहोसि ।

“भूतमिद ति, सारिपुत्त, पस्ससी” ति ?

“भूतमिद ति, भन्ते, यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । भूतमिद
त यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा भूतस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय
5 पटिपन्नो होति । तदाहारसम्भव^१ ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति ।
तदाहारसम्भव ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा आहारसम्भवस्स निब्बि-
दाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । तदाहारनिरोधा य भूत त
निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारनिरोधा य
भूत त निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा निरोधधम्मस्स
10 निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । एव खो, भन्ते, सेक्खो
होति ।

“कथ च, भन्ते, सङ्घातधम्मो होति ? भूतमिद ति, भन्ते, यथा-
भूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । भूतमिद ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा
भूतस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति । तदाहार-
15 सम्भव ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारसम्भव ति यथाभूत
सम्मप्पञ्जाय दिस्वा आहारसम्भवस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनु-
पादा विमुत्तो होति । तदाहारनिरोधा य भूत त निरोधधम्म ति यथाभूत
सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारनिरोधा य भूत त निरोधधम्म ति
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा निरोधधम्मस्स निब्बिदा विरागा निरोधा
R 49 20 अनुपादा विमुत्तो होति । एव खो, भन्ते, सङ्घातधम्मो होति । इति खो,
भन्ते, य त वुत्त पारायने अजितपञ्हे –

‘ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेक्खा पुथू इध ।

तेस मे निपको इरिय, पुट्ठो पब्रूहि मारिसा’ ति ॥

“इमस्स ख्वाह, भन्ते, सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ
25 आजानामी” ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त, भूतमिद ति, सारिपुत्त, यथाभूत सम्मप्प-
ञ्जाय पस्सति । भूतमिद ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा भूतस्स
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । तदाहारसम्भव ति
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारसम्भव ति यथाभूत सम्मप्प-
30 ञ्जाय दिस्वा आहारसम्भवस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो

होति । तदाहारनिरोधा य भूत त निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारनिरोधा य भूत त निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मपञ्जाय दिस्वा निरोधधम्मस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । एव खो, सारिपुत्त, सेक्खो होति ।

“कथं च, सारिपुत्त, सङ्घातधम्मो होति ? भूतमिदं ति, सारि- 5
पुत्त, यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । भूतमिदं ति यथाभूत सम्मप्प-
ञ्जाय दिस्वा भूतस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो B 283
होति । तदाहारसम्भव ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहार-
सम्भव ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा आहारसम्भवस्स निब्बिदा
विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति । तदाहारनिरोधा य भूत त 10
निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । तदाहारनिरोधा य भूत
त निरोधधम्म ति यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा निरोधधम्मस्स
निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति । एव खो, सारिपुत्त, R 50
सङ्घातधम्मो होति । इति खो, सारिपुत्त, यं तं वुत्तं पारायणे अजितपञ्हे-

‘ये च सङ्घातधम्मासे, ये च सेक्खा पुथू इध । 15

तेसं मे निपको इरिय, पुट्ठो पब्रूहि मारिसा’ ति ॥

“इमस्स खो सारिपुत्त सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण
अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

३२ कळारसुत्त

३३ सावत्थियं विहरति । अथ खो कळारखत्तियो भिक्खु
येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन 20
सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं^१ वीतिसारेत्वा एकमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो कळारखत्तियो भिक्खु आयस्मन्तं सारि-
पुत्तं एतदवोच — “मोळियफग्गुनो,^२ आवुसो सारिपुत्त, भिक्खु सिक्ख
पच्चक्खाय हीनायावत्तो ति । न हि नूनं सो आयस्मा इमस्मिं धम्मविनये
अस्सासमलत्था ति । तेन हायस्मा सारिपुत्तो इमस्मिं धम्मविनये अस्सास 25
पत्तो” ति ?

१ सारणीय — सी०, स्या०, रो० । २ मोलियफग्गुनो — स्या०, रो० ।

“न ख्वाह, आवुसो, कङ्खामी” ति ।

“आयति, पनावुसो” ति ?

“न ख्वाह, आवुसो, विचिकिच्चामी” ति ।

अथ खो कळारखत्तियो भिक्खु उट्ठायासना येन भगवा तेनुप-

R 51 5 सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो कळारखत्तियो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “आयस्मता, भन्ते, सारिपुत्तेन अञ्जा व्याकता^१ — ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानामी” ति ।

B 284 20 अथ खो भगवा अञ्जतर भिक्खु आमन्तेसि — “एहि त्व, भिक्खु, मम वचनेन सारिपुत्त आमन्तेहि — ‘सत्था त, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती’” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — “सत्था त, आवुसो सारिपुत्त, आमन्तेती” ति ।

15 “एव, आवुसो” ति खो आयस्मा सारिपुत्तो तस्स भिक्खुनो पटि- स्सुत्वा यन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त सारिपुत्त भगवा एतदवोच — “सच्च किरतया, सारिपुत्त, अञ्जा व्याकता — ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति
20 पजानामी” ति ?

“न खो, भन्ते, एतेहि पदेहि एतेहि व्यञ्जनेहि^२ अत्थो^३ वुत्तो” ति ।

“येन केनचि पि, सारिपुत्त, परियायेन कुलपुत्तो अञ्ज व्या- करोति, अथ खो व्याकत व्याकततो दट्ठब्ब” ति ।

25 “ननु अह पि, भन्ते, एव वदामि — ‘न खो, भन्ते, एतेहि पदेहि एतेहि व्यञ्जनेहि अत्थो वुत्तो’” ति ।

“सच्चे त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘कथ जानता पन तया, आवुसो सारिपुत्त, कथ पस्सता अञ्जा व्याकता — खीणा जाति वुसित ब्रह्मचरिय कत करणीय नापर इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति । एव पुट्ठो
30 त्व, सारिपुत्त, किन्ति व्याकरेय्यासी” ति ?

१ व्याकता — रो० । २ व्यञ्जनेहि — रो० । ३ अत्थो च — सी०, स्या० ।

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘कथं जानता पन तया, आवुसो सारिपुत्त, कथं पस्सता अञ्जा ब्याकता — खीणा जाति वुसितं ब्रह्मचरियं कतं करणीयं नापरं इत्थत्ताया नि पजानामी’ ति, एव पुट्ठोह^१, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘यनिदाना, आवुसो, जाति, तस्स निदानस्स खया खीणस्मि खीणाम्ही^२ ति^३ विदितं । खीणाम्ही^३ ति विदित्वा — खीणाजाति वुसितं ब्रह्मचरियं कतं करणीयं नापरं इत्थत्ताया नि पजानामी’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

R 52

“सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘जाति पनावुसो सारिपुत्त, किनिदाना किसमुदया किजातिका किपभवा’ ति ? एव पुट्ठो त, सारिपुत्त, किन्ति ब्याकरेय्यासी’ ति ?

10

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘जाति पनावुसो सारिपुत्त, किनिदाना किसमुदया किजातिका किपभवा’ ति ? एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘जाति खो, आवुसो, भवनिदाना भवसमुदया भवजातिका भवप्पभवा’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

B 285

“सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘भवो पनावुसो सारिपुत्त, किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो’ ति ? एव पुट्ठो त्व, सारिपुत्त, किन्ति ब्याकरेय्यासी’ ति ?

15

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘भवो पनावुसो सारिपुत्त, किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो’ ति ? एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘भवो खो, आवुसो, उपादाननिदानो उपादानसमुदयो उपादानजातिको उपादानप्पभवो’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

20

“सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘उपादान पनावुसो पे० सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘तण्हा पनावुसो सारिपुत्त, किनिदाना किसमुदया किजातिका किपभवा’ ति । एव पुट्ठो त्व, सारिपुत्त, किन्ति ब्याकरेय्यासी’ ति ?

25

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘तण्हा पनावुसो सारिपुत्त, किनिदाना किसमुदया किजातिका किपभवा’ ति ? एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘तण्हा खो, आवुसो, वेदनानिदाना वेदनासमुदया वेदनाजातिका वेदनापभवा’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

R 53

१ पुट्ठाह — रो० । २-२ खीणमिति — सी०, स्या०, रो० । ३-३ खीणस्मि खीणमिति — रो० ।

“सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘कथ जानतो पन ते, आवुसो सारिपुत्त, कथ पस्सतो या वेदनासु नन्दी सा न उपट्ठासी’ ति । एव पुट्ठो त्व, सारिपुत्त, किन्ति ब्याकरेय्यासी’ ति ?

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘कथ जानतो पन ते, आवुसो सारिपुत्त, कथ पस्सतो या वेदनासु नन्दी सा न उपट्ठासी’ ति एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘तिस्सो खो इमा, आवुसो, वेदना । कतमा तिस्सो ? सुखा वेदना, दुक्खा वेदना, अदुक्खमसुखा वेदना । इमा खो, आवुसो, तिस्सो वेदना अनिच्चा । यदनिच्च त दुक्ख ति विदित, या वेदनासु नन्दी सा न उपट्ठासी’ ति । एव, पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त । अय पि खो, सारिपुत्त, परियायो, एतस्सेव अत्थस्स^१ सङ्घित्तेन वेय्याकरणाय — ‘य किञ्चि वेदयित त दुक्खस्मि’ ति ।

B 286

“सचे पन त, सारिपुत्त, एव पुच्छेय्यु — ‘कथ विमोक्खा पन तया, आवुसो सारिपुत्त, अञ्जा ब्याकता — खीणा जाति वुसित ब्रह्मचरिय कत करणीय नापर इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति ? एव पुट्ठो त्व, सारिपुत्त, किन्ति ब्याकरेय्यासी’ ति ?

R 54

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘कथ विमोक्खा पन तया, आवुसो सारिपुत्त, अञ्जा ब्याकता — खीणा जाति वुसित ब्रह्मचरिय कत करणीय नापर इत्थत्ताया ति पजानामी’ ति एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य — ‘अञ्जत्त विमोक्खा खाह, आवुसो, सब्बुपादानक्खया तथा सतो विहरामि यथा सत विहरन्त आसवा नानुस्सवन्ति, अत्तान च नावजानामी’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव ब्याकरेय्य’ ति ।

“साधु साधु, सारिपुत्त । अय पि खो सारिपुत्त, परियायो एतस्सेव अत्थस्स सङ्घित्तेन वेय्याकरणाय — ये आसवा समणेन वुत्ता तेस्वाह न कङ्खामि, ते मे पहीना^२ ति न विचिकिच्छामी’ ति । इदमवोच भगवा । इद वत्वा^३ सुगतो उट्ठायासना विहार पाविसि ।

तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो भिक्खू आमन्तेसि — “पुब्बे अप्पटिसविदित म, आवुसो, भगवा पठम पञ्च अपुच्छि, तस्स मे अहोसि दन्धायित्त । यतो च खो मे, आवुसो, भगवा

१ रा० पोत्यके नत्थि । २ पहीणा — सी० । ३ वत्वान — सी० ।

पठम पञ्ह अनुमोदि, तस्स मय्ह, आवुसो एतदहोसि — ‘दिवस चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, दिवस^१ पाह^१ भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि । रत्ति चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, रत्ति पाह भगवतो 5 एतमत्थ ब्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि । रत्तिन्दिव चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, रत्तिन्दिव पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि । द्वे रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य पे० द्वे रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ 10 ब्याकरेय्य पे० तीणि^२ रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य पे० तीणि रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य पे० चत्तारि रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य पे० चत्तारि रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य पे० पञ्च रत्तिन्दिवानि 15 चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य पे० पञ्च रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य पे० छ रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य पे० छ रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य पे० सत्त रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, सत्त रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेही” ति । 20

अथ खो कठारखत्तियो भिक्खु उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो कठारखत्तियो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “आयस्मता, भन्ते, सारिपुत्तेन सीहनादो नदितो — ‘पुब्बे अप्पटिसविदित म, आवुसो, भगवा पठम पञ्ह अपुच्छि^३, तस्स मे अहोसि दन्धायितत्त । यतो 25 च खो मे, आवुसो, भगवा पठम पञ्ह अनुमोदि, तस्स मय्ह, आवुसो, एतदहोसि — ‘दिवस चे पि म भगवा एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, दिवस पाह भगवतो एतमत्थ ब्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, रत्ति चे पि पे०

१ - १ दिवसपोह - सी, दिवस प्ह - स्या०, रो० । २ तीनि - रो० ।

३ आपुच्छि - रो० ।

R 56

रत्तिन्दिव चे पि म भगवा पे० द्वे रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा पे०
तीणि चत्तारि पञ्च छ सत्त रत्तिन्दिवानि चे पि म भगवा
एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि,
सत्त रत्तिन्दिवानि पाह भगवतो एतमत्थ व्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि
5 अञ्जमञ्जेहि परियायेही” ति ।

B 288

“सा हि, भिक्खु, सारिपुत्तस्स धम्मधातु सुप्पटिविद्धा यस्सा
धम्मधातुया सुप्पटिविद्धत्ता दिवस चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य
अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, दिवस पि मे सारि-
पुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परिया-
10 येहि । रत्ति चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि
अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, रत्ति पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य
पे० रत्तिन्दिव^१ चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य, रत्तिन्दिव पि मे
सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य द्वे रत्तिन्दिवानि चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ
पुच्छेय्य, द्वे रत्तिन्दिवानि पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य तीणि
15 रत्तिन्दिवानि चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य, तीणि रत्तिन्दिवानि
पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य चत्तारि रत्तिन्दिवानि चे पाह
सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य, चत्तारि रत्तिन्दिवानि पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ
व्याकरेय्य पञ्च रत्तिन्दिवानि चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य,
पञ्च रत्तिन्दिवानि पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य छ रत्तिन्दि-
20 वानि चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ पुच्छेय्य, छ रत्तिन्दिवानि पि मे सारि-
पुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य सत्त रत्तिन्दिवानि चे पाह सारिपुत्त एतमत्थ
पुच्छेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्जमञ्जेहि परियायेहि, सत्त रत्तिन्दि-
वानि पि मे सारिपुत्तो एतमत्थ व्याकरेय्य अञ्जमञ्जेहि पदेहि अञ्ज-
मञ्जेहि परियायेही” ति ।

३३ जाणवत्थुसुत्त

25

३४ सावत्थिय । “चतुचत्तारीस वो, भिक्खवे, जाणवत्थूनि
देसेस्सामि, त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

१ रत्तिन्दिवानि - रो० । २ चतुचत्ताळीस - सी०, स्या० ।

“ये पि हि केचि अनागतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण अभिजानिस्सन्ति, जरामरणसमुदय अभिजानिस्सन्ति, जरामरणनिरोध अभिजानिस्सन्ति, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद अभिजानिस्सन्ति, सब्बे ते एवमेव अभिजानिस्सन्ति, सेय्यथापाह एतरही ति । इदमस्स

5 अन्वये जाण ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि द्वे जाणानि परि-
सुद्धानि होन्ति परियोदातानि — धम्मे जाण च अन्वये जाण च । अय
वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको दिट्ठिसम्पन्नो इति पि, दस्सनसम्पन्नो इति
पि, आगतो इम सद्धम्म इति पि, पस्सति इम सद्धम्म इति पि, सेक्खेन^१
10 जाणेन समन्नागतो इति पि, सेक्खाय विज्जाय समन्नागतो इति पि,
धम्मसोत समापन्नो इति पि, अरियो निब्बेधिकपञ्चो इति पि, अमतद्वार
आहच्च तिट्ठति इति पी ति ।

“कतमा च, भिक्खवे, जाति पे० कतमो च, भिक्खवे, भवो
कतम च, भिक्खवे, उपादान कतमा च, भिक्खवे तण्हा
15 कतमा च, भिक्खवे, वेदना कतमो च, भिक्खवे, फस्सो कतम च,
B 290 भिक्खवे, सळायतन कतम च भिक्खवे, नामरूप कतम च, भिक्खव
R 59 विञ्जाण कतमे च, भिक्खवे, सङ्खारा ? तयोमे, भिक्खवे, सङ्खारा-
कायसङ्खारो, वचीसङ्खारो, चित्तसङ्खारो ति । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे,
सङ्खारा ।

20 “अविज्जासमुदया सङ्खारसमुदयो, अविज्जानिरोधा सङ्खार-
निरोधो, अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सङ्खारनिरोधगामिनी पटि-
पदा, सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव सङ्खारे पजानाति, एव
सङ्खारसमुदय पजानाति, एव सङ्खारनिरोध पजानाति, एव सङ्खार-
25 निरोधगामिनि पटिपद पजानाति, इदमस्स धम्मे जाण । सो इमिना
धम्मेन दिट्ठेन विदितेन अकालिकेन पत्तेन परियोगाब्हेन अतीतानागतेन
य नेति ।

“ये खो केचि अतीतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा सङ्खारे अब्भ-
ञ्जसु, सङ्खारसमुदय अब्भञ्जसु, सङ्खारनिरोध अब्भञ्जसु, सङ्खार-

निरोधगामिनि पटिपद अब्भञ्जसु, सब्बे ते एवमेव^१ अब्भञ्जसु, सेय्यथा-
पाह एतरहि ।

“ये हि^२ पि^३ केचि अनागतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा सङ्घारे
अभिजानिस्सन्ति, सङ्घारसमुदय अभिजानिस्सन्ति, सङ्घारनिरोध अभि-
जानिस्सन्ति, सङ्घारनिरोधगामिनि पटिपद अभिजानिस्सन्ति, सब्बे ते 5
एवमेव अभिजानिस्सन्ति, सेय्यथापाह एतरहि । इदमस्स अन्वये जाण ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि द्वे जाणानि परि-
सुद्धानि होन्ति परियोदातानि — धम्मे जाण च अन्वये जाण च । अय
वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको दिट्ठिसम्पन्नो इति पि, दस्सनसम्पन्नो
इति पि, आगतो इम सद्धम्म इति पि, पस्सति इम सद्धम्म इति पि, सेक्खेन 10
जाणेन समन्नागतो इति पि, सेक्खाय विज्जाय समन्नागतो इति पि,
धम्मसोत समापन्नो इति पि, अरियो निब्बेधिकपञ्चो इति पि, अमत-
द्वार आहच्च तिट्ठति इति पी” ति ।

३४ द्वितीयजाणवत्थुसुत्त

३५ सावत्थिय विहरति । “सत्तसत्तरि^१ वो, भिक्खवे, जाण-
वत्थूनि देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । 15
“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

“कतमानि, भिक्खवे, सत्तसत्तरि जाणवत्थूनि ? जातिपच्चया
जरामरण ति जाण, असति जातिया नत्थि जरामरण ति जाण, अतीत
पि अद्धान जानिपच्चया जरामरण ति जाण, असति जातिया नत्थि
जरामरण ति जाण, अनागत पि अद्धान जातिपच्चया^४ जरामरण ति 20
जाण, असति जातिया नत्थि जरामरण ति जाण, यम्पिस्स त धम्म-
ट्ठित्तिजाण तम्पि खयधम्म वयधम्म विरागधम्म निरोधधम्म ति जाण ।

“भवपच्चया^५ जाती ति जाण पे० उपादानच्चया भवो
ति जाण तण्हापच्चया उपादान ति जाण वेदनापच्चया तण्हा ति
जाण फस्सपच्चया वेदना ति जाण सळायतनपच्चया फस्सो ति 25
जाण नामरूपपच्चया सळायतन ति जाण विज्जाणपच्चया नाम-
रूप ति जाण सङ्घारपच्चया विज्जाण ति जाण, अविज्जापच्चया
सङ्घारा ति जाण, असति अविज्जाय नत्थि सङ्घारा ति जाण, अतीत

B 291
R 60

१ एवमेव — सी०, रो० । २-२ पि हि — सी०, स्या०, रो० । ३ सत्तसत्तरि —
सी० । ४ जातिपच्चया — सी० । ५ भवपच्चया — सी० ।

पि अद्धान् अविज्जापच्चया सङ्खारा ति ज्ञाण, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति ज्ञाण, अनागत पि अद्धान् अविज्जापच्चया सङ्खारा ति ज्ञाण, असति अविज्जाय नत्थि सङ्खारा ति ज्ञाण, यम्पिस्स त धम्म-
 5 ज्ञाण । इमानि वुच्चन्ति, भिक्खवे, सत्तसत्तरि ज्ञाणवत्थूनी” ति ।

३५ अविज्जापच्चयसुत्त

३६ सावत्थिय विहरति । “अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्ज्ञाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होती” ति । एव वुत्ते, अज्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच –
 “कतम नु खो, भन्ते, जरामरण, कस्स च पनिद जरामरण” ति ?
 R 61 10 “नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच, “कतम जरामरण, कस्स च पनिद जरामरण’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय, ‘अज्ज जरामरण अज्जस्स च पनिद जरामरण’ ति, इति वा, भिक्खु, यो वदेय, उभयमेत एकत्थ व्यज्जनमेव’ नान । त जीव त सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न होति । अज्ज जीव अज्ज सरीर ति वा, भिक्खु,
 15 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न होति । एते ते, भिक्खु, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति – ‘जातिपच्चया जरामरण’” ति ।

“कतमा नु खो भन्ते, जाति, कस्स च पनाय जाती” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच, “कतमा जाति, कस्स
 B 292 च पनाय जाती’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय, ‘अज्जा जाति अज्जस्स
 20 च पनाय जाती’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय, उभयमेत एकत्थ व्यज्जन-
 मेव नान । त जीव त सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति^१ ब्रह्मचरिय-
 वासो न होति । अज्ज जीव अज्ज सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति
 ब्रह्मचरियवासो न होति । एते ते, भिक्खु, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन
 तथागतो धम्म देसेति – ‘भवपच्चया जाती’” ति ।

25 “कतमो नु खो, भन्ते, भवो, कस्स च पनाय भवो” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच, “कतमो भवो, कस्स च
 पनाय भवो’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय, ‘अज्जो भवो अज्जस्स च
 पनाय भवो’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय, उभयमेत एकत्थ व्यज्जनमेव

१ व्यज्जनमेव – रो० । २ रो० पोत्थके नत्थि ।

नान । त जीव त सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न
होति, अञ्ज जीव अञ्ज सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरिय-
वासो न होति । एते ते, भिक्खु, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथा-
गतो धम्म देसेति - 'उपादानपच्चया भवो' ति पे० तण्हा-
पच्चया उपादान ति वेदनापच्चया तण्हा ति फस्सपच्चया वेदना 5
ति सळायतनपच्चया फस्सो ति नामरूपपच्चया सळायतन ति
विज्जाणपच्चया नामरूप ति सङ्खारपच्चया विज्जाण" ति ।

R 62

“कतमे नु खो, भन्ते, सङ्खारा, कस्स च पनिमे सङ्खारा” ति ?

“नो कल्लो पञ्हो,” ति भगवा अवोच, “कतमे सङ्खारा कस्स
च पनिमे सङ्खारा’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय्य, ‘अञ्जे सङ्खारा 10
अञ्जस्स च पनिमे सङ्खारा’ ति इति वा, भिक्खु, यो वदेय्य, उभयमेत
एकत्थ व्यञ्जनमेव नान । त जीव त सरीर ति वा, भिक्खु, दिट्ठिया सति
ब्रह्मचरियवासो न होति, अञ्ज जीव अञ्ज सरीर ति वा, भिक्खु,
दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न होति । एते ते, भिक्खु, उभो अन्ते अनुप-
गम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति - ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा’ ति । 15

“अविज्जाय त्वेव, भिक्खु, असेसविरागनिरोधा यानिस्स तानि
विसूकायिकानि^१ विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि । ‘कतम
जरामरण, कस्स च पनिद जरामरण’ इति वा, ‘अञ्ज जरामरण, अञ्जस्स
च पनिद जरामरण’ इति वा, ‘त जीव त सरीर’ इति वा, ‘अञ्ज जीव
अञ्ज सरीर’ इति वा सब्बानिस्स तानि पहीनानि^२ भवन्ति उच्छिन्न- 20
मूलानि तालावत्थुकतानि अनभावङ्कृतानि आर्याति अनुप्पादधम्मनि ।

“अविज्जाय त्वेव, भिक्खु, असेसविरागनिरोधा यानिस्स तानि
विसूकायिकानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि । ‘कतमा
जाति, कस्स च पनाय जाति’ इति वा, ‘अञ्जा जाति, अञ्जस्स च
पनाय जाति’ इति वा, ‘त जीव त सरीर’ इति वा, ‘अञ्ज जीव अञ्ज 25
सरीर’ इति वा सब्बानिस्स तानि पहीनानि भवन्ति उच्छिन्नमूलानि
तालावत्थुकतानि अनभावङ्कृतानि आर्याति अनुप्पादधम्मनि ।

B 293

“अविज्जाय त्वेव, भिक्खु, असेसविरागनिरोधा यानिस्स तानि
विसूकायिकानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि ।

१ विसूकायितानि - सी०, स्या०, रो० । २ पहीणानि - सी० । ३ आभाव
गतानि - स्या० ।

R 63

कतमो भवो पे० कतम उपादान कतमा तण्हा कतमा वेदना कतमो फस्सो कतम सळायतन कतम नामरूप कतम विञ्जाण पे० ।

- “अविज्जाय त्वेव, भिक्खु, असेसविरागनिरोधा यानिस्स तानि
 5 विसूकायिकानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि ।
 ‘कतमे सङ्खारा, कस्स च पनिमे सङ्खारा’ इति वा, ‘अञ्जे सङ्खारा,
 अञ्जास्स च पनिमे सङ्खारा’ इति वा, ‘त जीव त सरीर’ इति वा,
 ‘अञ्जा जीव, अञ्ज सरीर’ इति वा सब्बानिस्स तानि पहीनानि
 भवन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्थुकतानि अनभावङ्कृतानि आयति
 10 अनुप्पादधम्मानी” ति ।

३६ दुतियअविज्जापच्चयसुत्त

३७ सावत्थिय विहरति । “अविज्जापच्चया, भिक्खवे, सङ्खारा,
 सङ्खारपच्चया विञ्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्वस्स
 समुदयो होति ।

- “कतम जरामरण, कस्स च पनिद जरामरण’ ति इति वा,
 15 भिक्खवे, यो वदेय्य, ‘अञ्ज जरामरण, अञ्जास्स च पनिद जरामरण’
 ति इति वा, भिक्खवे, यो वदेय्य, उभयमेत एकत्थ व्यञ्जनमेव नान ।
 ‘त जीव त सरीर’ इति वा, भिक्खवे, दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न
 होति । ‘अञ्ज जीव अञ्ज सरीर’ इति वा, भिक्खवे, दिट्ठिया सति
 ब्रह्मचरियवासो न होति । एते ते, भिक्खवे, उभो अन्ते अनुपगम्म
 20 मज्झेन तथागतो धम्म देसेति — ‘जातिपच्चया जरामरण’ ति ।

B 294

“कतमा जाति पे० कतमो भवो कतम उपादान

R 64

- कतमा तण्हा कतमा वेदना कतमो फस्सो कतम सळायतन
 कतम नामरूप कतम विञ्जाण कतमे सङ्खारा, कस्स च पनिमे
 सङ्खारा ति इति वा, भिक्खवे, यो वदेय्य, ‘अञ्जे सङ्खारा अञ्जास्स
 25 च पनिमे सङ्खारा’ ति इति वा, भिक्खवे, यो वदेय्य, उभयमेत एकत्थ
 व्यञ्जनमेव नान । ‘त जीव त सरीर’ इति वा, भिक्खवे, दिट्ठिया सति
 ब्रह्मचरियवासो न होति । ‘अञ्ज जीव अञ्ज सरीर’ इति वा, भिक्खवे,
 दिट्ठिया सति ब्रह्मचरियवासो न होति । एते ते, भिक्खवे, उभो
 अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति — ‘अविज्जापच्चया
 30 सङ्खारा’ ति ।

“अविज्जाय त्वेव, भिक्खवे, असेसविरागनिरोधा यानिस्म तानि
 विसूकायिकानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि । ‘कतम
 जरामरण, कस्स च पनिद जरामरण’ इति वा, ‘अञ्ज जरामरण,
 अञ्जस्स च पनिद जरामरण’ इति वा, ‘त जीव त सरीर’ इति वा,
 ‘अञ्ज जीव, अञ्ज सरीर’ इति वा सब्बानिस्स तानि पहीनानि 5
 भवन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्थुकतानि अनभावङ्कृतानि आयति अनु-
 प्पादधम्मानी ।

“अविज्जाय त्वेव, भिक्खवे, असेसविरागनिरोधा यानिस्स तानि
 विसूकायिकानि विसेवितानि विप्फन्दितानि कानिचि कानिचि । कतमा
 जाति पे० कतमो भवो कतम उपादान कतमा तण्हा 10
 कतमा वेदना कतमो फस्सो कतम सळायतन कतम नामरूप
 कतम विञ्जाण ‘कतमे सङ्खारा, कस्स च पनिमे सङ्खारा’ इति
 वा, ‘अञ्जे सङ्खारा, अञ्जस्स च पनिमे सङ्खारा’ इति वा, ‘त जीव
 त सरीर’ इति वा, ‘अञ्ज जीव अञ्ज सरीर’ इति वा सब्बानिस्स
 तानि पहीनानि भवन्ति उच्छिन्नमूलानि तालावत्थुकतानि अनभाव- 15
 ङ्कृतानि आयति अनुप्पादधम्मानी” ति ।

३७ ननुहसुत्त

३८ सावत्थिय विहरति । “नाय, भिक्खवे, कायो तुम्हाक न पि
 अञ्जेस । पुराणमिद, भिक्खवे, कम्म अभिसङ्खत अभिसञ्चेतयित 20 R 65
 वेदनिय’ दट्ठब्ब ।

“तत्र खो, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको पटिच्चसमुप्पादञ्जेव 20 B 295
 साधुक योनिसो मनसि करोति – ‘इति इमस्मि सति इदं होति, इमस्सु-
 प्पादा इदं उप्पज्जति, इमस्मि असति इदं न होति, इमस्स निरोधा
 इदं निरुज्झति, यदिदं – अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया
 विञ्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।
 अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा 25
 विञ्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो
 होती” ति ।

३८ चेतनासुत्त

३९ सावत्थिय विहरति । “य च, भिक्खवे, चेतेति य च पक्कप्पेति य च अनुसेति, आरम्मणमेत होति विञ्ञाणस्स ठितिया । आरम्मणे सति पत्तिट्ठा विञ्ञाणस्स होति । तस्मि पत्तिट्ठिते विञ्ञाणे विरूढ्हे आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति होति । आयति पुनब्भवाभि-
 5 निब्बत्तिया सति आयति जाति जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“नो चे, भिक्खवे, चेतेति नो चे पक्कप्पेति अथ चे अनुसेति, आरम्मणमेत होति विञ्ञाणस्स ठितिया । आरम्मणे सति पत्तिट्ठा
 10 विञ्ञाणस्स होति । तस्मि पत्तिट्ठिते विञ्ञाणे विरूढ्हे आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति होति । आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्तिया सति आयति जाति-जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“यतो च खो, भिक्खवे, नो चेव चेतेति नो च पक्कप्पेति नो च
 R 66 15 अनुसेति, आरम्मणमेत न होति विञ्ञाणस्स ठितिया । आरम्मणे असति पत्तिट्ठा विञ्ञाणस्स न होति । तदप्पत्तिट्ठिते विञ्ञाणे अवि-रूढ्हे आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति न होति । आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्तिया असति आयति जातिजरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

३९ दुतियचेतनासुत्त

B 296 20 ४० सावत्थिय विहरति । “य च, भिक्खवे, चेतेति य च पक्कप्पेति य च अनुसेति, आरम्मणमेत होति विञ्ञाणस्स ठितिया । आरम्मणे सति पत्तिट्ठा विञ्ञाणस्स होति । तस्मि पत्तिट्ठिते विञ्ञाणे विरूढ्हे नामरूपस्स अवक्कन्ति होति । नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना पे० तण्हा उपादान
 25 भवो जाति जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“नो चे, भिक्खवे, चेतेति नो चे पक्कप्पेति अथ चे अनुसेति, आरम्मणमेत होति विञ्ञाणस्स ठितिया । आरम्मणे सति पत्तिट्ठा

विञ्जाणस्स होति । तस्मि पतिट्ठिते विञ्जाणे विरूढहे नामरूपस्स अवक्कन्ति होति । नामरूपपच्चया सळायतन पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“यतो च खो, भिक्खवे, नो चेव चेतेति नो च पक्कप्पेति नो च अनुसेति, आरम्मणमेत न होति विञ्जाणस्स ठितिया । आरम्मणे 5 असति पतिट्ठा विञ्जाणस्स न होति । तदप्पतिट्ठिते विञ्जाणे अवि-रूढहे नामरूपस्स अवक्कन्ति न होति । नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

४० ततियचेतनासुत्त

४१ सावत्थिय विहरति । “य च, भिक्खवे, चेतेति य च पक्- 67
प्पेति य च अनुसेति आरम्मणमेत होति विञ्जाणस्स ठितिया । आरम्मणे 10 सति पतिट्ठा विञ्जाणस्स होति । तस्मि पतिट्ठिते विञ्जाणे विरूढहे नति होति । नतिया सति आगतिगति होति । आगतिगतिया सति चुतूपपातो होति । चुतूपपाते सति आयति जातिजरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-दोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । 15

“नो चे, भिक्खवे, चेतेति नो चे पक्कप्पेति अथ चे अनुसेति, आरम्मणमेत होति विञ्जाणस्स ठितिया । आरम्मणे सति पतिट्ठा विञ्जाणस्स होति । तस्मि पतिट्ठिते विञ्जाणे विरूढहे नति होति । नतिया सति आगतिगति होति । आगतिगतिया सति चुतूपपातो होति । 20 चुतूपपाते सति आयति जातिजरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“यतो च खो, भिक्खवे, नो चेव चेतेति नो च पक्कप्पेति नो च अनुसेति, आरम्मणमेत न होति विञ्जाणस्स ठितिया । आरम्मणे असति पतिट्ठा विञ्जाणस्स न होति । तदप्पतिट्ठिते विञ्जाणे अवि-रूढहे नति न होति । नतिया असति आगतिगति न होति । आगतिगतिया असति 25 चुतूपपातो न होति । चुतूपपाते असति आयति जाति जरामरण सोक-परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-क्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

कळारत्तियवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धान

भूतमिद कळार च, दुवे^१ च जाणवत्थूनि^२ ।

R 68

अविज्जापच्चया च द्वे, नतुम्हा चेतना तयो ति ॥

—०—

४१ पञ्चवेरभयसुत्त

४२ सावत्थिय विहरति । अथ खो^१ अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
5 निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो अनाथपिण्डक गहपति भगवा एतद-
वोच —

“यतो खो, गहपति, अरियसावकस्स पञ्च भयानि वेरानि वूप-
सन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति, अरियो
चस्स जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो, सो आकङ्खमानो अत्तना
10 व अत्तान व्याकरेय्य^३ — ‘खीणनिरयोमिह खीणतिरच्छानयोनि’^४ खीणपेत्ति-
विसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो, सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो
नियतो सम्बोधिपरायनो’ ति ।

B 298

“कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ? य, गह-
पति, पाणातिपाती पाणातिपातपच्चया दिट्ठधम्मिक पि भय वेर पसवति,
15 सम्परायिक पि भय वेर पसवति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटि-
सवेदयति, पाणातिपाता पटिविरतस्स एव त भय वेर वूपसन्त होति ।

“य, गहपति, अदिन्नादायी अदिन्नादानपच्चया दिट्ठधम्मिक पि
भय वेर पसवति, सम्परायिक पि भय वेर पसवति, चेतसिक पि दुक्ख
दोमनस्स पटिसवेदयति, अदिन्नादाना पटिविरतस्स एव त भय वेर वूपसन्त
20 होति ।

R 69

“य, गहपति, कामेसुमिच्छाचारी कामेसुमिच्छाचारपच्चया दिट्ठ-
धम्मिक पि भय वेर पसवति, सम्परायिक पि भय वेर पसवति, चेतसिक
पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतस्स एव
त भय वेर वूपसन्त होति ।

१ द्वे — स्या०, रो० । २ जाणवत्थूनि — स्या० । ३ व्याकरेय्य — रो० ।

४ ० योनियो — सी०, स्या०, रो० ।

“य, गहपति, मुसावादी मुसावादपच्चया दिट्ठधम्मिक पि भय वेर पसवति, सम्परायिक^१ पि भय वेर पसवति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति, मुसावादा पटिविरतस्स एव त भय वेर वूपसन्त होति ।

“य, गहपति, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी सुरामेरयमज्जपमाद- 5
ट्ठानपच्चया दिट्ठधम्मिक पि भय वेर पसवति, सम्परायिक पि भय वेर पसवति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति, सुरामेरय-
मज्जपमादट्ठाना पटिविरतस्स एव त भय वेर वूपसन्त होति । इमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

“कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? इध, 10
गहपति, अरियसावको बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’ ति ।

“धम्मो अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘स्वाक्खातो भग-
वता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको’ पच्चत्त 15
वेदितब्बो विञ्जूही’ ति ।

“सङ्घे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो होति – ‘सुप्पटिपन्नो’ भग- B 299
वतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो’ भगवतो सावकसङ्घो, जायप्पटिपन्नो
भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिद
चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसङ्घो 20 R 70
आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकखेत्त
लोकस्सा’ ति ।

“अरियकन्तेहि सीलेहि समन्नागतो होति अखण्डेहि अच्छिद्दहि
असबलेहि अकम्मासेहि भुजिस्सेहि विञ्जुप्पसत्थेहि^२ अपरामट्ठेहि समाधि-
सवत्तनिकेहि । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति । 25

“कतमो चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटि-
विद्धो ? इध, गहपति, अरियसावको पटिच्चसमुप्पादञ्जेव साधुक
योनिस्सो मनसि करोति – ‘इति इमस्मि सति इद होति, इमस्मि असति

१ ओपनयिको – सी०, स्या०, रो० । २ सुपटिपन्नो – सी०, स्या०, रो० ।

३ उजुपटिपन्नो – सी०, स्या०, रो० । ४ विञ्जुप्पसत्थेहि – स्या०, विञ्जुप्पसट्ठेहि – रो० ।

इद न होति, इमस्सुप्पादा इद उप्पज्जति, इमस्स निरोधा इद निरु-
ज्जति । यदिद अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण-
पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय
त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाण-
5 निरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।
अयमस्स अरियो जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो ।

“यतो^१ खो, गहपति, अरियसावर्कस्स इमानि पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, अय चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविद्धो,
10 सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तान व्याकरेय्य^२ – ‘खीणनिरयोम्हि
खीणतिरच्छानयोनि^३ खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो,
सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो^४” ति ।

४२ दुतियपञ्चवेरभयसुत्त

R 71

४३ सावत्थिय विहरति । “यतो खो, भिक्खवे, अरियसाव-
कस्स पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, चतूहि च सोतापत्ति-
B 300 15 यङ्गेहि समन्नागतो होति, अरियो चस्स जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति
सुप्पटिविद्धो, सो आकङ्खमानो अत्तना व अत्तान व्याकरेय्य – ‘खीण-
निरयोम्हि पे० अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो’ ति ।

“कतमानि पञ्च भयानि वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ? य,
भिक्खवे, पाणातिपाती पे० य, भिक्खवे, अदिन्नादायी पे०
20 य, भिक्खवे, कामेसुमिच्छाचारी य, भिक्खवे, मुसावादी य,
भिक्खवे, सुरामेरयमज्जपमादट्ठायी पे० इमानि पञ्च भयानि
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति ।

“कतमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो होति ? इध,
भिक्खवे, अरियसावको बुद्धे पे० धम्मो सङ्घे अरियकन्तेहि
25 सीलेहि समन्नागतो होति । इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति ।

१ यतो च – सी०, रो० । २ व्याकरेय्य – रो० । ३ योनियो – सी०,
स्या०, रो० ।

“कतमो चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटि-
विट्ठो ? इध, भिक्खवे, अरियसावको पटिच्चसमुप्पादञ्चेव साधुक
योनिसो मनसि करोति पे० अयमस्स अरियो जायो पञ्जाय
सुदिट्ठो होति सुप्पटिविट्ठो ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमानि पञ्च भयानि 5
वेरानि वूपसन्तानि होन्ति, इमेहि चतूहि सोतापत्तियङ्गेहि समन्नागतो
होति, अयं चस्स अरियो जायो पञ्जाय सुदिट्ठो होति सुप्पटिविट्ठो,
सो आकङ्क्षमानो अत्तना व अत्तान व्याकरेय्य — ‘खीणनिरयोमिह
खीणतिरच्छानयोनि खीणपेत्तिविसयो खीणापायदुग्गतिविनिपातो,
सोतापन्नोहमस्मि अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो’” ति । 10

४३ दुक्खसुत्त

४४ सावत्थिय विहरति । “दुक्खस्स, भिक्खवे, समुदय च
अत्थङ्गम^१ च देसेस्सामि^२ । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच —

R 72

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स समुदयो ? चक्खु च पटिच्च 15
रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्स-
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । अयं खो, भिक्खवे, दुक्खस्स
समुदयो ।

“सोत च पटिच्च सद्दे च उप्पज्जति सोतविञ्जाण पे०
घान च पटिच्च गन्धे च पे० जिह्व च पटिच्च रसे च पे० 20
काय च पटिच्च फोढुब्बे च पे० मन च पटिच्च धम्मो च उप्पज्जति
मनोविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्सपच्चया वेदना, वेदना-
पच्चया तण्हा । अयं खो, भिक्खवे, दुक्खस्स समुदयो ।

B 301

“कतमो च, भिक्खवे, दुक्खस्स अत्थङ्गमो ? चक्खु च पटिच्च
रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्स- 25
पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । तस्सा येव तण्हाय असेसविराग-
निरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवननिरोधो, भवननिरोधा
जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-

पायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । अय खो, भिक्खवे, दुक्खस्स अत्थङ्गमो ।

“सोत च पटिच्च सद्दे च उप्पज्जति सोतविञ्जाण पे०
 घान च पटिच्च गन्धे च पे० जिह्व च पटिच्च रसे च पे० काय
 5 च पटिच्च फोटुब्बे च पे० मन च पटिच्च धम्मं च उप्पज्जति मनो-
 विञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया
 तण्हा । तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरीधा उपादाननिरोधो, उपा-
 दाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा
 जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स
 10 केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । अय खो, भिक्खवे, दुक्खस्स
 अत्थङ्गमो” ति ।

R 73

10

४४ लोकसुत्त

४५ सावत्थिय विहरति । “लोकस्स, भिक्खवे, समुदय च
 अत्थङ्गम च देसेस्सामि । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
 स्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु ।
 15 भगवा एतदवोच —

“कतमो च, भिक्खवे, लोकस्स समुदयो ? चक्खु च पटिच्च
 रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्स-
 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादान-
 पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेव-
 20 दुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । अय खो, भिक्खवे, लोकस्स
 समुदयो ।

B 302

“सोत च पटिच्च सद्दे च पे० घान च पटिच्च गन्धे च
 जिह्व च पटिच्च रसे च काय च पटिच्च फोटुब्बे च मन च
 पटिच्च धम्मं च उप्पज्जति मनोविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो ।
 25 फस्सपच्चया वेदना पे० जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-
 दोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । अय खो, भिक्खवे, लोकस्स समुदयो ।

“कतमो च, भिक्खवे, लोकस्स अत्थङ्गमो ? चक्खु च पटिच्च
 रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्स-
 पच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । तस्सा येव तण्हाय असेसविराग-

निरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो पे० एव-
मेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । अय खो, भिक्खवे,
लोकस्स अत्थङ्गमो ।

“सोत च पटिच्च सद्दे च पे० घान च पटिच्च गन्धे च R 74
जिह्व च पटिच्च रसे च काय च पटिच्च फोटुब्बे च मन च 5
पटिच्च धम्मे च उप्पज्जति मनोविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो ।
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । तस्सा येव तण्हाय असेस-
विरागनिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो पे०
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । अय खो, भिक्खवे,
लोकस्स अत्थङ्गमो” ति । 10

४५ आतिकसुत्त

४६ एव मे सुत । एक समय भगवा आतिके विहरति
गिञ्जकावसथे । अथ खो भगवा रहोगतो पटिसल्लानो^१ इम धम्म-
परियाय अभासि -

“वक्खु च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण
सङ्गति फस्सो । फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हा- 15
पच्चया उपादान पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

“सोत च पटिच्च सद्दे च पे० घान च पटिच्च गन्धे च
जिह्व च पटिच्च रसे च काय च पटिच्च फोटुब्बे च मन च
पटिच्च धम्मे च उप्पज्जति मनोविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । 20
फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान
पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“चक्खु च पटिच्च रूपे च उप्पज्जति चक्खुविञ्जाण । तिण्ण B 303
सङ्गति फस्सो । फस्सपच्चया वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । तस्सा
येव तण्हाय असेसविरागनिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा 25
भवनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

“सोत च पटिच्च सद्दे च पे० मन च पटिच्च धम्मे च R 75
उप्पज्जति मनोविञ्जाण । तिण्ण सङ्गति फस्सो । फस्सपच्चया

१ पटिसल्लीणो - सी०, पटिसल्लीनो - स्या०, रो० ।

वेदना, वेदनापच्चया तण्हा । तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरोधा
उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो पे० एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

- ४७ तेन खो पन समयेन अञ्जतरो भिक्खु भगवतो उपस्सुति^१
5 ठितो होति । अद्दसा खो भगवा त भिक्खु उपस्सुति ठित । दिस्वान त
भिक्खु एतदवोच — “अस्सोसि नो त्व, भिक्खु, इम धम्मपरियाय” ति ?
“एव, भन्ते” ति ।

- “उग्गण्हाहि त्व, भिक्खु, इम धम्मपरियाय, परियापुणाहि
त्व, भिक्खु, इम धम्मपरियाय, धारेहि^२ त्व, भिक्खु, इम धम्मपरियाय^३ ।
10 अत्थसहितो^४ अय, भिक्खु, धम्मपरियायो आदिब्रह्मचरियको” ति ।

४६ अञ्जतरब्राह्मणसुत्त

४८ सावत्थिय विहरति । अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन
भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो सो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

- 15 “कि नु खो, भो गोतम, सो करोति सो पटिसवेदयती” ति ?
“सो करोति सो पटिसवेदयती” ति खो, ब्राह्मण, अयमेको
अन्तो” ।

R 76 “कि पन, भो गोतम, अञ्जो करोति, अञ्जो पटिसवेद-
यती” ति ?

- 20 “अञ्जो करोति, अञ्जो पटिसवेदयती” ति खो, ब्राह्मण,
अय दुतियो अन्तो । एते ते, ब्राह्मण, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन
तथागतो धम्म देसेति — ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया
विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।
B 304 अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा
25 पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

१ उपस्सुति — सी०, रो० । २-३ रो० पोत्थके नत्थि । ३ अत्थसङ्हितो —
सी० स्या० । ४ पटिसवेदयती — सी०, पतिसवेदयती — रो० ।

एव वुत्ते, सो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अभिवकन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

४७ जाणुस्सोणिसुत्त

४६ सावत्थिय विहरति । अथ खो जाणुस्सोणि^१ ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सदि पे० एकमन्त 5 निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच —

“किं नु खो, भो, गोतम, सब्बमत्थी” ति ?

“सब्बमत्थी” ति खो, ब्राह्मणो, अयमेको अन्तो” ।

“किं पन, भो गोतम, सब्ब नत्थी” ति ? “सब्ब नत्थी” ति खो, ब्राह्मण, अयं दुतियो अन्तो । एते ते, ब्राह्मण, उभो अन्ते अनुपगम्म 10 मज्जेन तथागतो धम्म देसेति — ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खार-पच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खार-निरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति । 15

एव वुत्ते, जाणुस्सोणि^२ ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अभि- R 77 वकन्त भो गोतम पे० पाणुपेत सरण गत” ति ।

४८ लोकायतिकसुत्त

५० सावत्थिय विहरति । अथ खो लोकायतिको ब्राह्मणो येन भगवा पे० एकमन्त निसिन्नो खो लोकायतिको ब्राह्मणो भग- 20 वन्त एतदवोच —

“किं नु खो, भो गोतम, सब्बमत्थी” ति ?

“सब्बमत्थी” ति खो, ब्राह्मण, जेट्टमेत लोकायत” ।

“किं पन, भो गोतम, सब्ब नत्थी” ति ?

B 305

“सब्ब नत्थी” ति खो, ब्राह्मण, दुतियमेत लोकायत” ।

“किं नु खो, भो गोतम, सब्बमेकत्त” ति ?

25

१ जानुस्सोणि — रो० । २ सो जानुस्सोणि — रो० ।

“सब्बमेकत्त’ ति खो, ब्राह्मण, ततियमेत लोकायन’ ।

“कि पन, भो गोतम, सब्ब पुथुत्त’ ति ?

“सब्ब पुथुत्त’ ति खो, ब्राह्मण, चतुत्थमेत लोकायत । एते ते ब्राह्मण, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो धम्म देसेति —
 5 ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाणनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती’ ति ।

एव वुत्ते, लोकायतिको ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अभि-
 10 वकन्त, भो गोतम पे० अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत’ ति ।

४६ अरियसावकसुत्त

R 78

५१ सावत्थिय विहरति । “न, भिक्खवे, सुतवतो अरिय-
 सावकस्स एव होति — ‘कि नु खो किस्मि सति कि होति, किस्सुप्पादा
 कि उप्पज्जति ? किस्मि^१ सति सङ्खारा होन्ति, किस्मि सति विज्जाण
 होति^१, किस्मि सति नामरूप होति, किस्मि सति सळायतन होति,
 15 किस्मि सति फस्सो होति, किस्मि सति वेदना होति, किस्मि सति तण्हा
 होति, किस्मि सति उपादान होति, किस्मि सति भवो होति, किस्मि
 सति जाति होति, किस्मि सति जरामरण होती’ ति ?

B 306

“अथ खो, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स अपरप्पच्चया^२
 ज्ञानमेवेत्थ होति — ‘इमस्मि सति इद होति, इमस्सुप्पादा इद उप्प-
 20 ज्जति । अविज्जाय सति सङ्खारा होन्ति, सङ्खारेसु सति विज्जाण
 होति, विज्जाणे सति नामरूप होति, नामरूपे सति सळायतन होति,
 सळायतने सति फस्सो होति, फस्से सति वेदना होति, वेदनाय सति
 तण्हा होति, तण्हाय सति उपादान होति, उपादाने सति भवो होति,
 भवे सति जाति होति, जातिया सति जरामरण होती’ ति । सो एव
 25 पजानाति — ‘एवमय लोको समुदयती’ ति ।

“न, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स एव होति — ‘कि नु खो
 किस्मि असति कि न होति, किस्स निरोधा कि निरुज्झति ? किस्मि

असति सङ्खारा न होन्ति, किस्मि असति विज्जाण न होति, किस्मि असति नामरूप न होति, किस्मि असति सळायतन न होति, किस्मि असति फस्सो न होति, किस्मि असति वेदना न होति, किस्मि असति तण्हा न होति, किस्मि असति उपादान न होति, किस्मि असति भवो न होति, किस्मि असति जाति न होति, किस्मि असति जरामरण न होती' ति ? 5

“अथ खो, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स अपरप्पच्चया ज्ञाणमेवेत्थ होति — ‘इमस्मि असति इद न होति, इमस्स निरोधा इद निरुज्जति । अविज्जाय असति सङ्खारा न होन्ति, सङ्खारेसु असति विज्जाण न होति, विज्जाणे असति नामरूप न होति, नामरूपे असति सळायतन न होति पे० भवो न होति जाति न होति जातिया असति जरामरण न होती’ ति । सो एव पजानाति — ‘एवमय लोको निरुज्जती’ ति । 10

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव लोकस्स समुदय च अत्थङ्गम च यथाभूत पजानाति, अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको दिट्ठिसम्पन्नो इति पि पे० अमतद्वार आहच्च तिट्ठति इति पी” ति । 15 R 79

५० द्वितीयअरियसावकसुत्त

५२ सावत्थिय विहरति । “न, भिक्खवे, सुतवतो अरिय-सावकस्स एव होति — ‘कि नु खो किस्मि सति कि होति, किस्सुप्पादा किं उप्पज्जति ? किस्मि सति सङ्खारा होन्ति, किस्मि सति विज्जाण होति, किस्मि सति नामरूप होति, किस्मि सति सळायतन होति, किस्मि सति फस्सो होति, किस्मि सति वेदना होति, किस्मि सति तण्हा होति, किस्मि सति उपादान होति, किस्मि सति भवो होति, किस्मि सति जाति होति, किस्मि सति जरामरण होती’ ति ? 20

“अथ खो, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स अपरप्पच्चया ज्ञाणमेवेत्थ होति — ‘इमस्मि सति इद होति, इमस्सुप्पादा इद उप्पज्जति । अविज्जाय सति सङ्खारा होन्ति, सङ्खारेसु सति विज्जाण होति, विज्जाणे सति नामरूप होति, नामरूपे सति सळायतन होति, सळायतने सति फस्सो होति, फस्से सति वेदना होति, वेदनाय सति 25 B 307

तण्हा होति, तण्हाय सति उपादान होति, उपादाने सति भवो होति, भवे सति जाति होति, जातिया सति जरामरण होती' ति । सो एव पजानाति' - 'एवमय लोको समुदयती' ति ।

- “न, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स एव होति - ‘किं नु
 5 खो किस्मिं असति किं न होति, किस्स निरोधा किं निरुज्झति ?
 किस्मिं असति सङ्घारा न होन्ति, किस्मिं असति विज्जाण न होति,
 किस्मिं असति नामरूप न होति, किस्मिं असति सळायतन न होति,
 किस्मिं असति फस्सो न होति, किस्मिं असति वेदना न होति, किस्मिं
 असति तण्हा न होति पे० उपादान भवो जाति किस्मिं
 10 असति जरामरण न होती' ति ?

“अथ खो, भिक्खवे, सुतवतो अरियसावकस्स अपरप्पच्चया
 80 जाणमेवेत्थ होति - ‘इमस्मिं असति इदं न होति, इमस्स निरोधा इदं
 निरुज्झति । अविज्जाय असति सङ्घारा न होन्ति, सङ्घारेसु असति
 विज्जाण न होति, विज्जाणे असति नामरूप न होति, नामरूपे
 15 असति सळायतन न होति पे० जातिया असति जरामरण न होती'
 ति । सो एव पजानाति - ‘एवमय लोको निरुज्झती' ति ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको एव लोकस्स समुदय च
 अत्थङ्गम च यथाभूत पजानाति, अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियमावको
 दिट्ठिसम्पन्नो इति पि, दस्सनसम्पन्नो^१ इति पि, आगतो इमं सद्धम्म इति
 20 पि^२, पस्सति इमं सद्धम्म इति पि, सेक्खेन^३ जाणेन समन्नागतो इति पि,
 308 सेक्खाय विज्जाय समन्नागतो इति पि, धम्मसोत समापन्नो इति पि,
 अरियो निब्बेधिकपञ्चो इति पि, अमतद्वार आहूच्च तिट्ठति इति
 पी' ति ।

गहपतिवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

- द्वे पञ्चवेरभया वुत्ता, दुक्ख लोको च जातिक ।
 25 अञ्जतर जाणुस्सोणि च, लोकायतिकेन अट्ठम ।
 द्वे अरियसावका वुत्ता, वग्गो तेन पवुच्चती ति ॥

—०—

१ जानाति - रो० । २-२ रो० पोत्थके नत्थि । ३ सेक्खेन - सी०, रो० ।

५१ परिवीमसनसुत्त

५३ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

“किंतावता नु खो, भिक्खवे, भिक्खू परिवीमसमानो परि- 5
वीमसेय्य सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाया” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि- R 81
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्त^१ येव^१ पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, मुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि- 10
स्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच —

“इध, भिक्खवे, भिक्खू परिवीमसमानो परिवीमसति — ‘य
खो इद अनेकविध नानप्पकारक दुक्ख लोके उप्पज्जति जरामरण, 15
इद नु खो दुक्ख किनिदान किसमुदय किजातिक किपभव ? किस्मि
सति जरामरण होति, किस्मि असति जरामरण न होती’ ति ? सो
परिवीमसमानो एव पजानाति — ‘य खो इद अनेकविध नानप्पकारक
दुक्ख लोके उप्पज्जति जरामरण, इद खो दुक्ख जातिनिदान जाति- B 309
समुदय जातिजातिक जातिप्पभव । जातिया सति जरामरण होति, 20
जातिया असति जरामरण न होती’ ति ।

“सो जरामरण च पजानाति, जरामरणसमुदय च पजानाति,
जरामरणनिरोध च पजानाति, या च जरामरणनिरोधसारुप्पगामिनी
पटिपदा त च पजानाति, तथा पटिपन्नो च होति अनुधम्मचारी, अय
वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खू सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाय पटिपन्नो जरा- 25
मरणनिरोधाय ।

“अथापर परिवीमसमानो परिवीमसति— ‘जाति पनाय कि-
निदाना किसमुदया किजातिका किपभवा, किस्मि सति जाति होति,

किंस्म असति जाति न होती' ति ? सो परिवीमसमानो एव पजानाति—
'जाति भवनिदाना भवसमुदया भवजातिका भवप्पभवा, भवे सति
जाति होति, भवे असति जाति न होती' ति ।

“सो जाति च पजानाति, जातिसमुदय च पजानाति, जाति-
5 निरोध च पजानाति, या च जातिनिरोधसारुप्पगामिनी पटिपदा त च
पजानाति, तथा पटिपन्नो च होति अनुधम्मचारी, अय वुच्चति,
भिक्षवे, भिक्षु सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाय पटिपन्नो जातिनिरोधाय ।

“अथापर परिवीमसमानो परिवीमसति—‘भवो पनाय कि-
निदानो पे० उपादान पनिद किनिदान तण्हा पनाय किनिदाना
10 वेदना फस्सो सळायतन पनिद किनिदान नामरूप पनिद
विज्जाण पनिद सङ्खारा पनिमे किनिदाना किसमुदया किजातिका
किपभवा, किस्म सति सङ्खारा होन्ति, किस्म असति सङ्खारा न
होन्ती' ति ? सो परिवीमसमानो एव पजानाति—‘सङ्खारा अविज्जा-
R 82 निदाना अविज्जासमुदया अविज्जाजातिका अविज्जापभवा, अविज्जाय
15 सति सङ्खारा होन्ति, अविज्जाय असति सङ्खारा न होन्ती' ति ।

“सो सङ्खारे च पजानाति, सङ्खारसमुदय च पजानाति, सङ्खार-
निरोध च पजानाति, या च सङ्खारनिरोधसारुप्पगामिनी पटिपदा त च
पजानाति, तथा पटिपन्नो च होति अनुधम्मचारी, अय वुच्चति, भिक्षवे,
भिक्षु सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाय पटिपन्नो सङ्खारनिरोधाय ।

B 810 20 “अविज्जागतो य, भिक्षवे, पुरिसपुग्गलो पुञ्ज चे सङ्खार
अभिसङ्खरोति, पुञ्जूपग होति विज्जाण । अपुञ्ज चे सङ्खार अभि-
सङ्खरोति, अपुञ्जूपग होति विज्जाण । आनेज्ज^१ चे^२ सङ्खार अभि-
सङ्खरोति आनेज्जूपग होति विज्जाण । यतो खो, भिक्षवे, भिक्षुनो
अन्निज्जा पहीना^३ होति विज्जा उप्पन्ना, सो अविज्जाविरागा बिज्जु-
25 प्पादा नेव पुञ्जाभिसङ्खार अभिसङ्खरोति न अपुञ्जाभिसङ्खार अभि-
सङ्खरोति न आनेज्जाभिसङ्खार अभिसङ्खरोति । अनभिसङ्खरोन्तो
अनभिसञ्चेतयन्तो न किञ्चि लोके उपादियति, अनुपादिय न परि-
तस्सति, अपरितस्स पच्चत्तञ्चेव परिनिब्बायति । ‘खीणा जाति,
वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया' ति पजानाति ।

“सो सुख चे वेदन वेदयति^१, सा अनिच्चा ति पजानाति, अनज्झोसिता ति पजानाति, अनभिनन्दिता ति पजानाति । दुक्ख चे वेदन वेदयति, सा अनिच्चा ति पजानाति, अनज्झोसिता ति पजानाति, अनभिनन्दिता ति पजानाति । अदुक्खमसुख चे वेदन वेदयति, सा अनिच्चा ति पजानाति, अनज्झोसिता ति पजानाति, अनभिनन्दिता ति पजानाति । सो सुख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न^२ वेदयति । दुक्ख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न वेदयति । अदुक्खमसुख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न वेदयति ।

“सो कायपरियन्तिक वेदन वेदयमानो कायपरियन्तिक वेदन वेदयामी ति पजानाति, जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयमानो जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयामी ति पजानाति । कायस्स भेदा उद्ध जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीतीभविस्सन्ति^३, सरीरानि अवसिस्सन्ती ति पजानाति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो कुम्भकारपाका उण्ह कुम्भ उद्धरित्वा समे भूमिभागे पटिस्सिसेय्य^४ । तत्र थाय उस्मा सा तत्थेव वूपसमेय्य, कपल्लानि अवसिस्सेय्यु । एवमेव खो, भिक्खवे, भिक्खु कायपरियन्तिक वेदन वेदयमानो कायपरियन्तिक वेदन वेदयामी ति पजानाति, जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयमानो जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयामी ति पजानाति । कायस्स भेदा उद्ध जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीतीभविस्सन्ति, सरीरानि अवसिस्सन्ती^५ ति पजानाति ।

“त कि मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु खो खीणासवो भिक्खु पुञ्जाभिसङ्खार वा अभिसङ्खरेय्य अपुञ्जाभिसङ्खार वा अभिसङ्खरेय्य आनेञ्जाभिसङ्खार वा अभिसङ्खरेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“सब्बसो वा पन सङ्खारेसु असति, सङ्खारनिरोधा अपि नु खो विञ्जाण पञ्जापेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

१ वेदयति - सी० । २ त वेदन - सी०, रो० । ३ सीतीभविस्सन्ति - रो० ।

४ पतिविसेय्य - सी, पतिदुपेय्य - स्या०, रो० । ५ अवसिस्सिस्सन्ती - स्या० ।

“सब्बसो वा पन विज्जाणे असति, विज्जाणनिरोधा अपि नु खो नामरूप पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

5 “सब्बसो वा पन नामरूपे असति, नामरूपनिरोधा अपि नु खो सळायतन पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“सब्बसो वा पन सळायतने असति, सळायतननिरोधा अपि नु खो फस्सो पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

R 84 10 “सब्बसो वा पन फस्से असति, फस्सनिरोधा अपि नु खो वेदना पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“सब्बसो वा पन वेदनाय असति, वेदनानिरोधा अपि नु खो तण्हा पञ्जायेथा” ति ?

15 “नो हेत, भन्ते” ।

“सब्बसो वा पन तण्हाय असति, तण्हानिरोधा अपि नु खो उपादान पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

20 “सब्बसो वा पन उपादाने असति, उपादाननिरोधा अपि नु खो भवो पञ्जायेथा” ति ।

“नो हेत, भन्ते” ।

“सब्बसो वा पन भवे असति, भवनिरोधा अपि नु खो जाति पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

25 “सब्बसो वा पन जातिया असति, जातिनिरोधा अपि नु खो जरामरण पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

30 “साधु साधु, भिक्खवे, एवमेत, भिक्खवे, नेत अज्जथा । सदहथ मे त, भिक्खवे, अधिमुच्चथ^१, निक्कह्वा एत्थ होथ निब्बिचि- किच्छा । एसेवन्तो दुक्खस्सा” ति ।

१ अधिमुच्चथ - स्या० ।

५२ उपादानसुत्त

५४ सावत्थिय विहरति । “उपादानियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया^१ उपादान, उपादानपच्चया^२ भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया^३ जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

“सेय्यथापि, भिक्खवै, दसन्न वा कट्ठवाहान वीसाय वा कट्ठवाहान तिसाय वा कट्ठवाहान चत्तारीसाय^४ वा कट्ठवाहान महाअग्गिक्खन्धो जलेय्य, तत्र पुरिसो कालेन काल सुक्खानि चैव तिणानि पक्खिपेय्य, सुक्खानि च गोमयानि पक्खिपेय्य, सुक्खानि च कट्टानि पक्खिपेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, महाअग्गिक्खन्धो तदाहारो तदुपादानो चिर दीघमद्धान जलेय्य^५ । एवमेव खो, भिक्खवे, उपादानियेसु धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 312
R 85

“उपादानियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

15

“सेय्यथापि, भिक्खवे, दसन्न वा कट्ठवाहान वीसाय वा तिसाय वा चत्तारीसाय वा कट्ठवाहान महाअग्गिक्खन्धो जलेय्य, तत्र पुरिसो न कालेन काल सुक्खानि चैव तिणानि पक्खिपेय्य, न सुक्खानि च गोमयानि पक्खिपेय्य, न सुक्खानि च कट्टानि^६ पक्खिपेय्य । एव हि सो भिक्खवे, महाअग्गिक्खन्धो पुरिमस्स च उपादानस्स परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा^७ अनाहारो निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, उपादानियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति, तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

25

१ तण्हापच्चया — सी० । २ उपादानपच्चया — सी० । ३ जातिपच्चया — सी० ।

४ चत्ताळिसाय — सी० । ५ जालेय्य — सी० । ६ सुक्खानि च कट्टानि — सी०, रो० ।

७ अनुपाहारा — रो० ।

५३ सयोजनसुत्त

R 86

५५ सावत्थिय विहरति । “सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा मम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स
5 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 313

“सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्प-
दीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो कालेन काल तेल आसिञ्चेय्य वट्ठि उप-
सहरेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, तेलप्पदीपो तदाहारो तदुपादानो चिर
दीघमद्धान जलेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु अस्सा-
10 दानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान, उपादान-
पच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरि-
देवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
क्खन्धस्स समुदयो होति ।

“सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो
15 तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा
भवनिरोधो, भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरण
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्प-
26 दीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो न कालेन काल तेल आसिञ्चेय्य न वट्ठि
उपसहरेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, तेलप्पदीपो पुरिमस्स च उपादानस्स
परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा अनाहारो निब्बायेय्य । एवमेव खो,
भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा
निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स
25 दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

५४ दुतियसयोजनसुत्त

R 87

५६ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च
पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्पदीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो कालेन काल

तेल आसिञ्चेय्य^१ वट्ठि उपसहरेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, तेलप्पदीपो तदाहारो तदुपादानो चिर दीघमद्धान जलेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, मयोजनियेसु धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

5

“सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्पदीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो^२ न कालेन काल तेल आसिञ्चेय्य न वट्ठि उपसहरेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, तेलप्पदीपो पुरिमस्स च उपादानस्स परियादाना अञ्जस्स च अनुपहारा अनाहारो निब्बायेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्मिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

B 314

10

५५ महारुक्खसुत्त

५७ सावत्थिय विहरति । “उपादानियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया भवो पे०^३ एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

15

“सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । तस्स यानि चैव मूलानि अधोगमानि यानि च तिरियङ्गमानि सब्बानि तानि उद्ध ओज अभिहरन्ति । एव हि सो, भिक्खवे, महारुक्खो तदाहारो तदुपादानो चिर दीघमद्धान तिठेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, उपादानियेसु धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो^४ होति ।

20

“उपादानियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

R 88

25

“सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुदालपिटक^५ आदाय, सो त रुक्ख मूले छिन्देय्य, मूल^६ छिन्दित्वा^७

१ अभिसिञ्चेय्य — सी० । २ रो० पोत्थके नत्थि । ३ निरोधो — रो० ।

४ कुदालपिटक — इति पि । ५-५ मूले छेत्वा — सी०, स्या०, मलेन त्वा — रो० ।

पलिखण्येय^१, पलिखणित्वा मूलानि उद्धरेय्य अन्तमसो उसीरनाळि-
 मत्तानि^२पि । सो त रुक्ख खण्डाखण्डिक छिन्देय्य, खण्डाखण्डिक छिन्दित्वा
 फालेय्य^३, फालेत्वा सकलिक सकलिक करेय्य, सकलिक सकलिक करित्वा
 वातातपे विसोसेय्य, वातातपे विसोसेत्वा अग्गिना डहेय्य, अग्गिना
 5 डहेत्वा मसि करेय्य, मसि करित्वा महावाते वा ओफुणेय्य^४ नदिया वा
 B 315 सीघसोताय पवाहेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, महारुक्खो उच्छिन्नमूलो
 अस्स तालावत्थुकतो अनभावङ्गतो^५ आर्याति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो,
 भिक्खवे, उपादानियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा
 निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भव-
 10 निरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

५६ दुतियमहारुक्खसुत्त

५८ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो ।
 तस्स यानि चैव मूलानि अधोगमानि यानि च तिरियङ्गमानि सव्वानि
 तानि उद्ध ओज अभिहरन्ति । एव हि सो, भिक्खवे, महारुक्खो तदा-
 हारो तदुपादानो चिर दीघमद्धान तिट्ठेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे,
 15 उपादानियेसु धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति ।
 R 89 तण्हापच्चया उपादान पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
 समुदयो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य
 कुट्टालपिटक आदाय । सो त रुक्ख मूले छिन्देय्य, मूले छेत्वा पलि-
 20 खण्येय, पलिखणित्वा मूलानि उद्धरेय्य पे० नदिया वा सीघसोताय
 पवाहेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, महारुक्खो उच्छिन्नमूलो अस्स ताला-
 वत्थुकतो अनभावङ्गतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो, भिक्खवे,
 उपादानियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति ।
 तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्ख-
 25 क्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

१ पलि खण्येय - रो० । २ उसीरनालमत्तानि - सी० । ३ फालेय्य - सी० ।
 ४ ओफुणेय्य - सी० रो० । ५ अनभावकतो - सी०, रो०, अनभावङ्गतो - स्या० ।

५७ तरुणरुक्खसुत्त

५६ सावत्थिय विहरति । “सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेषु
अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान
पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो । तस्स पुरिसो कालेन
काल मूलानि पलिसज्जेय्य^१, कालेन काल पसु ददेय्य, कालेन काल उदक 5 B 316
ददेय्य । एव हि सो, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो तदाहारो तदुपादानो वुद्धि^२
विरुब्धि वेपुल्ल आपज्जेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेषु
अस्सादानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान
पे० एवमेवतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेषु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो 10
तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य R 90
कुद्दालपिटक आदाय पे० नदिया वा सीघसोताय पवाहेय्य । एव हि
सो, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो उच्छिन्नमूलो अस्स तालावत्थुकतो अन- 15
भावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु
धम्मेषु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा
उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो
होती” ति ।

५८ नामरूपसुत्त

६० सावत्थिय विहरति । “सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेषु 20
अस्सादानुपस्सिनो विहरतो नामरूपस्स अवक्कन्ति होति । नामरूप-
पच्चया सळायतन पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खन्धस्स समुदयो
होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । तस्स यानि चैव मूलानि
अधोगमानि यानि च तिरियङ्गमानि सब्बानि तानि उद्ध ओज अभि- 25
हरन्ति । एव हि सो, भिक्खवे, महारुक्खो तदाहारो तदुपादानो चिर

१ फलिसज्जेय्य — सी०, पलिसज्जेय्य — स्या०, रो० । २ वुद्धि — स्या० ।

दीघमद्धानं तिद्वेय्यं । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो नामरूपस्स अवक्कन्ति होति पे० ।

R 91 “सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो नामरूपस्स अवक्कन्ति न होति । नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो
5 पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

B 317 “सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुद्दालपिटकं आदाय पे० आयति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो नामरूपस्स अवक्कन्ति न होति । नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो पे०
10 एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

५६ विज्जाणसुत्त

६१ सावत्थियं विहरति । “सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो विज्जाणस्स अवक्कन्ति होति । विज्जाण-पच्चया नामरूप पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

15 “सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । तस्स यानि चैव मूलानि पे० एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु अस्सादानु-पस्सिनो^१ विहरतो विज्जाणस्स अवक्कन्ति होति पे० ।

“सयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो विज्जाणस्स अवक्कन्ति न होति । विज्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो
20 पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खन्धस्स निरोधो होति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुद्दालपिटकं आदाय पे० आयति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो, भिक्खवे, सयोजनियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो विज्जाणस्स अवक्कन्ति न होति । विज्जाणस्स निरोधा नामरूप-
25 निरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

१ आदीनवानुपस्सिनो - रो० ।

६० निदानसुत्त

६२ एक समय भगवा कुरुसु विहरति कम्मासधम्म^१ नाम R 92
 कुरुन निगमो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
 उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
 निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच – “अच्छरिय, भन्ते,
 अब्भुत^२, भन्ते । याव गम्भीरो चाय, भन्ते, पटिच्चसमुप्पादो गम्भीराव- 5
 भासो च, अथ च पन मे उत्तानकुत्तानको विय खायती” ति ।

“मा हेव, आनन्द, मा हेव, आनन्द । गम्भीरो चाय, आनन्द,
 पटिच्चसमुप्पादो गम्भीरावभासो च । एतस्स, आनन्द, धम्मस्स अननु-
 बोधा अप्पटिवेधा एवमय पजा तन्ताकुलकजाता कुलगण्ठिकजाता^३
 मुञ्जबब्बजभूता^४ अपाय दुग्गति विनिपात ससार नातिवत्तति । 10

“उपादानियेसु, आनन्द, धम्मेसु अस्सादानुपस्सिनो विहरतो
 तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया भवो, भव-
 पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-
 पायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

“सेय्यथापि, आनन्द, महारुक्खो । तस्स यानि चेव मूलानि 15
 अधोगमानि यानि च तिरियङ्गमानि सब्बानि तानि उद्ध ओज अभि-
 हरन्ति । एव हि सो, आनन्द, महारुक्खो तदाहारो तदुपादानो चिर
 दीघमद्धान तिद्वेय्य । एवमेव खो, आनन्द, उपादानियेसु धम्मेसु अस्सा-
 दानुपस्सिनो विहरतो तण्हा पवड्ढति । तण्हापच्चया उपादान, R 93
 उपादानपच्चया भवो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स 20
 समुदयो होति ।

“उपादानियेसु, आनन्द, धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो
 तण्हा निरुज्झति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा
 भवनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

“सेय्यथापि, आनन्द, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य 25
 कुट्टालपिटक आदाय । सो त रुक्व मूले छिन्देय्य, मूले छेत्वा पलि-

१ कम्मासदम्म – स्या०, रो०, कम्मासदम्म – सी० । २ अब्भूत – सी०, स्या० ।
 ३ गुळिगुण्ठीकजाता – सी०, गुळिगन्धिकजाता – रो०, गुळिगुण्ठिकजाता – स्या० । ४ मुञ्ज-
 पब्बजभूता – म०, स्या०, मुञ्जपब्बजभूता – रो० ।

खणेय्य, पलिखणित्वा मूलानि उद्धरेय्य अन्तमसो उसीरनाळिमत्तानि पि ।
 सो त रुक्ख खण्डाखण्डिक छिन्देय्य । खण्डाखण्डिक छिन्दित्वा फालेय्य,
 फालेत्वा सकलिक सकलिक करेय्य, सकलिक सकलिक करित्वा वाता-
 तपे विसोमेय्य, वातातपे विसोसेत्वा अग्गिना डहेय्य, अग्गिना डहेत्वा
 5 मसि करेय्य, मसि करित्वा महावाते वा ओफुणेय्य^१, नदिया वा सीघ-
 सोताय पवाहेय्य । एव हि सो, आनन्द, महारुक्खो उच्छिन्नमूलो अस्स
 B 319 तालावत्थुकतो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो । एवमेव खो,
 आनन्द, उपादानियेसु धम्मेसु आदीनवानुपस्सिनो विहरतो तण्हा निरु-
 ज्जति । तण्हानिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवनिरोधो,
 10 भवनिरोधा जातिनिरोधो, जातिनिरोधा जरामरण सोकपरिदेवदुक्ख-
 दोमनस्सुपायासा निरुज्जन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स
 निरोधो होती” ति ।

दुक्खवग्गो^२ छडो ।

तस्सुद्धान

परिवीमसनुपादान^३, द्वे च सयोजनानि च ।
 महारुक्खेन द्वे वुत्ता, तरुणेन च सत्तम ।
 15 नामरूप च विञ्जाण, निदानेन च ते दसा ति ॥

— ० —

६१ अस्सुतवासुत्त

R 94

६३ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति
 जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे ।

“अस्सुतवा, भिक्खवे, पुथुज्जनो इमस्मि चातुमहाभूतिकस्मि”
 कायस्मि निब्बिन्देय्य पि विरज्जेय्य पि विमुच्चेय्य पि । त किस्स
 20 हेतु ? दिस्सति, भिक्खवे, इमस्स चातुमहाभूतिकस्स कायस्स आचयो
 पि अपचयो पि आदान पि निक्खेपन^४ पि । तस्मा तत्रास्सुतवा पुथुज्जनो
 निब्बिन्देय्य पि विरज्जेय्य पि विमुच्चेय्य पि ।

“य च खो एत, भिक्खवे, वुच्चति चित्त इति पि, मनो इति पि
 विञ्जाण इति पि, तत्रास्सुतवा^५ पुथुज्जनो नाल निब्बिन्दितु नाल

१ ओफुणेय्य — स्या०, रो०, आपुनय्य — सी० । २ रुक्खवग्गो — रो० । ३ परि-
 विमंसानुपादान — सी० । ४ चातुम्महाभूतिकस्मि — सी०, स्या० । ५ निक्खेप — सी० ।
 ६ तत्रास्सुतवा — रो० ।

विरज्जितु नाल विमुच्चित्तु । त किस्स हेतु ? दीघरत्त हेत, भिक्खवे,
अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स अज्झोसित ममायित परामट्ट - 'एत मम,
एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता' ति । तस्मा तत्रास्सुतवा पुथुज्जनो नाल
निब्बिन्दितु नाल विरज्जितु नाल विमुच्चित्तु ।

“वर, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो इम चातुमहाभूतिक काय 5 B 320
अत्ततो उपगच्छेय्य, न त्वेव चित्त । त किस्स हेतु ? दिस्सनाय,
भिक्खवे, चातुमहाभूतिको कायो एक पि वस्स तिट्ठमानो द्वे पि वस्सानि
तिट्ठमानो तीणि पि वस्सानि तिट्ठमानो चत्तारि पि वस्सानि तिट्ठमानो
पञ्च पि वस्सानि तिट्ठमानो दस पि वस्सानि तिट्ठमानो वीसति पि
वस्सानि तिट्ठमानो तिस पि वस्सानि तिट्ठमानो चत्तारीस पि वस्सानि 10
तिट्ठमानो पञ्चास पि वस्सानि तिट्ठमानो वस्ससत पि तिट्ठमानो,
भिय्यो पि तिट्ठमानो ।

R 95

“य च खो एत, भिक्खवे, वुच्चति चित्त इति पि, मनो इति पि,
विज्जाण इति पि, त रत्तिया च दिवसस्स च अज्झदेव उप्पज्जति अज्झ
निरुज्जति । सेय्यथापि, भिक्खवे, मक्कटो अरज्जे पवने चरमानो 15
साख गण्हति, त मुञ्चित्वा अज्झ गण्हति, त मुञ्चित्वा अज्झ
गण्हति, एवमेव खो, भिक्खवे, यमिद वुच्चति चित्त इति पि, मनो इति
पि, विज्जाण इति पि, त रत्तिया च दिवसस्स च अज्झदेव उप्पज्जति
अज्झ निरुज्जति ।

“तत्र, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको पटिच्चसमुप्पाद येव 20
साधुक योनिसो मनसि करोति - 'इति इमस्मि सति इद होति, इमस्सु-
प्पादा इद उप्पज्जति, इमस्मि असति इद न होति, इमस्स निरोधा इद
निरुज्जति - यदिद अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण
पे० एवमेतस्म केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय
त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधा विज्जाण- 25
निरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती' ति ।

“एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बि-
न्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सज्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि
निब्बिन्दति, विज्जाणस्मि पि निब्बिन्दति, निब्बिन्द विरज्जति,
विरागा विमुच्चति, विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । 'खीणा 30

जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया' ति पजा-
नाती' ति ।

६२ दुतियअस्सुतवासुत्त

B 321,
R 96

६४ सावत्थिय विहरति । “अस्सुतवा, भिक्खवे, पुथुज्जनो
इमस्मि चातुमहाभूतिकस्मि कायस्मि निब्बिन्देय्य पि विरज्जेय्य पि
5 विमुच्चेय्य पि । त किस्स हेतु ? दिस्सति, भिक्खवे, इमस्स चातुमहा-
भूतिकस्स कायस्स आचयो पि अपचयो पि आदान पि निक्खेपन पि ।
तस्मा तत्रास्सुतवा पुथुज्जनो निब्बिन्देय्य पि विरज्जेय्य पि विमुच्चेय्य
पि । य च खो एत, भिक्खवे, वुच्चति चित्त इति पि, मनो इति पि,
विञ्जाण इति पि, तत्रास्सुतवा पुथुज्जनो नाल निब्बिन्दितु नाल
10 विरज्जितु नाल विमुच्चितु । त किस्स हेतु ? दीघरत्त हेत, भिक्खवे,
अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स अज्झोसित ममायित परामट्ठ - ‘एत मम,
एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति । तस्मा तत्रास्सुतवा पुथुज्जनो नाल
निब्बिन्दितु नाल विरज्जितु नाल विमुच्चितु ।

“वर, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो इम चातुमहाभूतिक काय
अत्ततो उपगच्छेय्य, न त्वेव चित्त । त किस्स हेतु ? दिस्सताय, भिक्खवे,
15 चातुमहाभूतिको कायो एक पि वस्स तिट्ठमानो द्वे पि वस्सानि तिट्ठमानो
तीणि पि वस्सानि तिट्ठमानो चत्तारि पि वस्सानि तिट्ठमानो पञ्च पि
वस्सानि तिट्ठमानो दस पि वस्सानि तिट्ठमानो वीसति^१ पि वस्सानि
तिट्ठमानो तिस पि वस्सानि तिट्ठमानो चत्तारीस पि वस्सानि तिट्ठमानो
20 पञ्चास पि वस्सानि तिट्ठमानो वस्ससत्त पि तिट्ठमानो, भिय्यो पि
तिट्ठमानो । य च खो एत, भिक्खवे, वुच्चति चित्त इति पि, मनो इति
पि, विञ्जाण इति पि, त रत्तिया च दिवसस्स च अञ्जदेव उप्पज्जति
अञ्ज निरुज्जति ।

“तत्र, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको पटिच्चसमुप्पाद येव
साधुक योनियो मनसि करोति - ‘इति इमस्मि सति इद होति, इमस्सु-
25 प्पादा इद उप्पज्जति, इमस्मि असति इद न होति, इमस्स निरोधा इद
निरुज्जती’ ति । सुखवेदनिय, भिक्खवे, फस्स पटिच्च उप्पज्जति सुख-
वेदना । तस्सेव सुखवेदनियस्स फस्सस्स निरोधा य तज्ज वेदयित

सुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पन्ना सुखवेदना^१ सा निरुज्झति सा वूप-
सम्मति । दुक्खवेदनिय, भिक्खवे, फस्स पटिच्च उप्पज्जति दुक्खवेदना ।
तस्सेव दुक्खवेदनियस्स फस्सस्स निरोधा य तज्ज वेदयित दुक्खवेदनिय
फस्स पटिच्च उप्पन्ना दुक्खवेदना सा निरुज्झति सा वूपसम्मति ।
अदुक्खमसुखवेदनिय, भिक्खवे, फस्स पटिच्च उप्पज्जति अदुक्खमसुख- 5
वेदना । तस्सेव अदुक्खमसुखवेदनियस्स फस्सस्स निरोधा य तज्ज
वेदयित अदुक्खमसुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पन्ना अदुक्खमसुखवेदना
सा निरुज्झति सा वूपसम्मति^२ ।

R 97

“सेय्यथापि, भिक्खवे, द्विन्न कट्टान सङ्घट्टनसमोधाना^३ उस्मा
जायति तेजो अभिनिब्बत्तति । तेस येव द्विन्न कट्टान नानाकतविनिब्भोगा^४ 10
या तज्जा उस्मा सा निरुज्झति सा वूपसम्मति, एवमेव खो, भिक्खवे,
सुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पज्जति सुखवेदना । तस्सेव सुखवेदनियस्स
फस्सस्स निरोधा य तज्ज वेदयित सुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पन्ना
सुखवेदना सा निरुज्झति सा वूपसम्मति पे० दुक्खवेदनिय फस्स
पटिच्च । अदुक्खमसुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पज्जति अदुक्खमसुख- 15
वेदना । तस्सेव अदुक्खमसुखवेदनियस्स फस्सस्स निरोधा य तज्ज
वेदयित अदुक्खमसुखवेदनिय फस्स पटिच्च उप्पन्ना अदुक्खमसुखवेदना
सा निरुज्झति सा वूपसम्मति ।

B 322

“एव पस्स, भिक्खवे, सुत्तवा अरियसावको फस्से पि निब्बि-
न्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्घारेसु पि 20
निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति, निब्बिन्द विरज्जति,
विरागा विमुच्चति, विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति,
वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

६३ पुत्तमससुत्त

६५ सावत्थिय । “चत्तारोमे, भिक्खवे, आहारा भूतान वा
सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुगहाय । कतमे चत्तारो ? कबळी- 25
कारो^५ आहारो ओळारिको वा सुखुमो वा, फस्सो दुतियो, मनो-

R 98

१ सुखा वेदना - सी०, स्या० रो० । २ वूपसमति - स्या० । ३ सङ्घट्टनसमोधाना -
सी०, गे०, मङ्घट्टनसमोधाना - स्या० । ४ नानाभावा विनिक्खेपा - सी०, रो० । ५ कर्बळि
कारो - सी०, कर्बलिकारो - रो० ।

सञ्चेतना ततिया, विञ्जाण चतुत्थ । इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो आहारा भूतान वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुग्गहाय ।

“कथं च, भिक्खवे, कबलीकारो आहारो दट्ठब्बो ? सेय्यथापि, भिक्खवे, द्वे जायम्पतिका^१ परित्त सम्बल आदाय कन्तारमग्ग पटि-
 5 पज्जेय्यु । तेसमस्स एकपुत्तको पियो मनापो । अथ खो तेस, भिक्खवे, द्विन्न जायम्पतिकान कन्तारगतान या परिस्ता सम्बलमत्ता सा परिक्खय परियादान गच्छेय्य । सिया च नेस कन्तारावसेसो अनतिण्णो^२ । अथ खो तेस, भिक्खवे द्विन्न जायम्पतिकान एवमस्स — ‘अम्हाक खो या परित्ता सम्बलमत्ता सा परिक्खीण परियादिण्णा^३ । अत्थि चाय कन्तारावसेसो
 10 अनितिण्णो । यन्नून मय इम एकपुत्तक पिय मनाप वधित्वा वल्लूर च सोण्डिक च करित्वा पुत्तमसानि खादन्ता^४ एव त^५ कन्तारावसेस नित्थरेय्याम, मा सब्बेव तयो विनस्सिम्हा^५’ ति । अथ खो ते, भिक्खवे, द्वे जायम्पतिका त एकपुत्तक पिय मनाप वधित्वा वल्लूर च सोण्डिक च करित्वा पुत्तमसानि खादन्ता एव त कन्तारावसेस नित्थरेय्यु, ते पुत्त-
 15 मसानि चेव खादेय्यु, उरे च पटिपिसेय्यु^६ — ‘कह, एकपुत्तक, कह, एकपुत्तका’ ति ।

“त किं मञ्जथ, भिक्खवे, अपि नु ते दवाय वा आहार
 R 99 आहारेय्यु, मदाय वा आहार आहारेय्यु, मण्डनाय वा आहार आहारेय्यु, विभृसनाय वा आहार आहारेय्यु” ति ?

20 “नो हेत, भन्ते” ।

“ननु ते, भिक्खवे, यावदेव कन्तारस्स नित्थरणत्थाय आहार आहारेय्यु” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एवमेव ख्वाह, भिक्खवे, कबलीकारो आहारो दट्ठब्बो ति
 25 वदामि । कबलीकारे, भिक्खवे, आहारे परिञ्जाते पञ्चकामगुणिको रागो परिञ्जातो होति । पञ्चकामगुणिके रागे परिञ्जाते नत्थि त सयोजन येन सयोजनेन सयुत्ते अरियसावको पुन इम लोक आगच्छेय्य ।

“कथं च, भिक्खवे, फस्साहारो दट्ठब्बो ? सेय्यथापि, भिक्खवे,

१ जयम्पतिका — सी०, रो०, जायपतिका — स्या० । २ अनितिण्णो — स्या०, रो० । ३ परियादिन्ना — स्या० । ४-४ द्वे पि म — सी० । ५ विनस्सिम्हा — सी० स्या० । ६ पतिपिसेय्यु — सी०, स्या०, रो० ।

गावी निच्चम्मा कुड्डु^१ चे निस्साय तिद्वेय्य । ये कुड्डुनिस्सिता पाणा ते न खादेय्यु । रुक्ख चे निस्साय तिद्वेय्य, ये रुक्खनिस्सिता पाणा ते न खादेय्यु । उदक चे निस्साय तिद्वेय्य, ये उदकनिस्सिता पाणा ते न खादेय्यु । आकास चे निस्साय तिद्वेय्य, ये आकासनिस्सिता पाणा ते न खादेय्यु । य यदेव हि सा, भिक्खवे, गावी निच्चम्मा निस्साय तिद्वेय्य, 5. ये तन्निस्सिता^२ पाणा ते न खादेय्यु । एवमेव ख्वाह, भिक्खवे, फस्साहारो दट्ठब्बो ति वदामि । फस्से, भिक्खवे, आहारे परिञ्जाते तिस्सो वेदना परिञ्जाता होन्ति । तीसु वेदनासु परिञ्जातासु अरियसावकस्स नत्थि किञ्चि उत्तरिकरणीय^३ ति वदामि ।

“कथ च, भिक्खवे, मनोसञ्चेतनाहारो दट्ठब्बो ? सेय्यथापि, 10 B 324
भिक्खवे, अङ्गारकासु साधिकपोरिसा पुण्णा अङ्गारान वीतच्चिकान वीतधूमान । अथ पुरिसो आगच्छेय्य जीवितुकामो अमरितुकामो सुख-
कामो दुक्खप्पटिकूलो^४ । तमेन द्वे बलवन्तो पुरिसा नानाबाहासु गहेत्वा
त अङ्गारकासु उपकट्टेय्यु । अथ खो, भिक्खवे, तस्स पुरिसस्स आरका-
वस्स चेतना आरका पत्थना आरका पणिधि । त किस्स हेतु ? एव हि, 15 R 100
भिक्खवे, तस्स पुरिसस्स होति — ‘इम चाह अङ्गारकासु पपत्तिस्सामि,
ततोनिदान मरण वा निगच्छामि मरणमत्त वा दुक्ख’ ति । एवमेव
ख्वाह, भिक्खवे, ‘मनोसञ्चेतनाहारो दट्ठब्बो’ ति वदामि । मनोसञ्चेत-
नाय, भिक्खवे, आहारे परिञ्जाते तिस्सो तण्हा परिञ्जाता होन्ति ।
तीसु तण्हासु परिञ्जातासु अरियसावकस्स नत्थि किञ्चि उत्तरिकरणीय 20
ति वदामि ।

“कथ च, भिक्खवे, विञ्जाणाहारो दट्ठब्बो ? सेय्यथापि,
भिक्खवे, चोर आगुचारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु — ‘अय ते, देव, चोरो
आगुचारी, इमस्स य इच्छसि त दण्ड पणेही’ ति । तमेन राजा एव
वदेय्य — ‘गच्छथ, भो, इम पुरिस पुब्बण्हसमय सत्तिसतेन हनथा’ ति । 25
तमेन पुब्बण्हसमय सत्तिसतेन हनेय्यु^५ । अथ राजा मज्झन्तिकसमय^६ एव
वदेय्य — ‘अम्भो, कथ सो पुरिसो’ ति ?

‘तथेव, देव, जीवती’ ति ।

१ कुड्डु — म० । २ तन्निस्सिता तन्निस्सिता — स्या०, रो० । ३ उत्तरि करणीय —
सी०, रो० । ४ दुक्खप्पटिकूलो — सी०, रो० । ५ हरेय्यु — रो० । ६ मज्झन्तिकसमय —
सी०, स्या०, मज्झन्तिक समय — रो० ।

“तमेन राजा एव वदेय्य — ‘गच्छथ भो त पुरिस मज्झन्हिक-
समय सत्तिसतेन हनथा’ ति । तमेन मज्झन्हिकसमय सत्तिसतेन हनेय्यु ।
अथ राजा सायन्हसमय^१ एव वदेय्य — ‘अम्भो, कथ सो पुरिसो’ ति ?

‘तथेव, देव, जीवती’ ति ।

5 “तमेन राजा एव वदेय्य^२ — ‘गच्छथ, भो, त पुरिस सायन्हसमय
सत्तिसतेन हनथा’ ति । तमेन सायन्हसमय सत्तिसतेन हनेय्यु । त कि
मज्जाथ, भिक्खवे, अपि नु सो पुरिसो दिवस तीहि सत्तिसतेहि हज्ज-
मानो ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदियेथा’ ति ?

10 “एकिस्सा पि, भन्ते, सत्तिया हज्जमानो ततोनिदान दुक्ख
दोमनस्स पटिसवेदियेथ, को पन वादो तीहि सत्तिसतेहि हज्ज-
मानो” ति ।

“एवमेव खाह, भिक्खवे, विज्जाणाहारो दट्ठब्बो ति वदामि ।
विज्जाणे, भिक्खवे, आहारे परिज्जाते नामरूप परिज्जात होति,
नामरूपे परिज्जाते अरियसावकस्स नत्थि किञ्च उत्तरिकरणीय
15 ति वदामी” ति ।

६४ अत्थिरागमुत्त

B 325
R 101

६६ सावत्थिय विहरति । “चत्तारोमे, भिक्खवे, आहारा भूतान
वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा अनुगहाय । कतमे चत्तारो ?
कबळीकारो^३ आहारो ओळारिको वा सुखुमो वा, फस्सो दुतियो,
मनोसञ्चेतना ततिया, विज्जाण चतुत्थ । इमे खो, भिक्खवे,
20 चत्तारो आहारा भूतान वा सत्तान ठितिया सम्भवेसीन वा
अनुगहाय ।

“कबळीकारे चे, भिक्खवे, आहारे अत्थि रागो अत्थि नन्दी^४
अत्थि तण्हा, पतिट्ठित तत्थ विज्जाण विरूह । यत्थ पतिट्ठित विज्जाण
विरूह, अत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ अत्थि नामरूपस्स
25 अवक्कन्ति, अत्थि तत्थ सङ्खारान बुद्धि^५ । यत्थ अत्थि सङ्खारान बुद्धि,
अत्थि तत्थ आर्याति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति । यत्थ अत्थि आर्याति पुनब्भ-

१ सायन्हसमय — सी०, स्या०, रो० । २ वदेय्य म० । ३ कर्बलिकारो — रो०,
कर्बलिकारो — सी० । ४ नदि — सी०, स्या०, रो० । ५ बुद्धि — सी०, स्या० ।

वाभिनिब्वत्ति, अत्थि तत्थ आर्यातिं जातिजरामरणं । यत्थ अत्थि आर्यातिं जातिजरामरणं, ससोकं तं, भिक्खवे, सदरं सउपायासं ति वदामि ।

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे ... पे०... मनोसञ्चेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे ... विञ्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे अत्थि रागो अत्थि नन्दी अत्थि तण्हा, पतिट्ठितं तत्थ विञ्जाणं विरूहं । यत्थ पतिट्ठितं विञ्जाणं विरूहं, अत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ अत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, अत्थि तत्थ सङ्खारानं वुद्धि । यत्थ अत्थि सङ्खारानं वुद्धि, अत्थि तत्थ आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति । यत्थ अत्थि आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति, अत्थि तत्थ आर्यातिं जातिजरामरणं । यत्थ अत्थि आर्यातिं जातिजरामरणं, ससोकं तं, भिक्खवे, सदरं^१ सउपायासं ति वदामि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रजको वा चित्तकारको^२ वा सति रजनाय वा लाखाय वा हालिद्विया वा नीलिया वा मञ्जिद्वयाय वा सुपरिमट्टे^३ वा फलके भित्तिया वा दुस्सपट्टे^४ वा इत्थिरूपं वा पुरिसरूपं वा अभिनिम्मि-नेय्य सब्बङ्गपच्चङ्गं; एवमेव खो, भिक्खवे, कबळीकारे चे आहारे अत्थि रागो अत्थि नन्दी अत्थि तण्हा, पतिट्ठितं तत्थ विञ्जाणं विरूहं । यत्थ पतिट्ठितं विञ्जाणं विरूहं, अत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ अत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, अत्थि तत्थ सङ्खारानं वुद्धि । यत्थ अत्थि सङ्खारानं वुद्धि, अत्थि तत्थ आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति । यत्थ अत्थि आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति, अत्थि तत्थ आर्यातिं जातिजरामरणं । यत्थ अत्थि आर्यातिं जातिजरामरणं, ससोकं तं, भिक्खवे, सदरं सउपायासं ति वदामि ।

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे ... पे०... मनोसञ्चेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे...विञ्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे अत्थि रागो अत्थि नन्दी अत्थि तण्हा, पतिट्ठितं तत्थ विञ्जाणं विरूहं । यत्थ पतिट्ठितं विञ्जाणं विरूहं, अत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ अत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, अत्थि तत्थ सङ्खारानं वुद्धि । यत्थ अत्थि सङ्खारानं वुद्धि, अत्थि तत्थ आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति । यत्थ अत्थि आर्यातिं पुनब्भवाभिनिब्वत्ति, अत्थि तत्थ आर्यातिं जातिजरामरणं । यत्थ

१. सरजं - सी०, स्या० । २. चित्तकारो - सी०, रो० । ३. सुमट्टे - सी०, स्या० ।

४. दुस्सपट्टे - सी०, स्या० ।

अत्थि आर्याति जातिजरामरण, असोक त, भिक्खवे, सदर सउपायास ति वदामि ।

“कबलीकारे चे, भिक्खवे, आहारे नत्थि रागो नत्थि नन्दी नत्थि तण्हा, अप्पतिट्ठित तत्थ विञ्जाण अविरू ह । यत्थ अप्पतिट्ठित विञ्जाण अविरू ह, नत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ नत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, नत्थि तत्थ सङ्खारान बुद्धि । यत्थ नत्थि सङ्खारान बुद्धि, नत्थि तत्थ आर्याति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति । यत्थ नत्थि आर्याति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति, नत्थि तत्थ आर्याति जातिजरामरण । यत्थ नत्थि आर्याति जातिजरामरण, असोक त, भिक्खवे, अदर^१ अनुपायासे ति वदामि ।

R 103

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे पे० मनोसञ्चेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे विञ्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे नत्थि रागो नत्थि नन्दी नत्थि तण्हा, अप्पतिट्ठित तत्थ विञ्जाण अविरूह । यत्थ अप्पतिट्ठित विञ्जाण अविरू ह, नत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ नत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, नत्थि तत्थ सङ्खारान बुद्धि । यत्थ नत्थि सङ्खारान बुद्धि, नत्थि तत्थ आर्याति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति । यत्थ नत्थि आर्याति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति, नत्थि तत्थ आर्याति जातिजरामरण । यत्थ नत्थि आर्याति जातिजरामरण, असोक त, भिक्खवे, अदर अनुपायास ति वदामि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागार वा कूटागारसाल^२ वा उत्तराय वा दक्खिणाय वा पाचीनाय वा वातपाना सुरिये उगगच्छन्ते वातपानेन रस्मि पविसित्वा क्वास्स^३ पतिट्ठिता” ति ?

“पच्छिमाय, भन्ते, भित्ति” ति ।

“पच्छिमा चे, भिक्खवे, भित्ति नास्स क्वास्स पतिट्ठिता” ति ?

25

“पठविय, भन्ते” ति ।

B 327

“पठवी चे, भिक्खवे, नास्स क्वास्स पतिट्ठिता” ति ? “आपस्मि, भन्ते” ति । “आपो चे, भिक्खवे, नास्स क्वास्स पतिट्ठिता” ति ?

“अपतिट्ठिता, भन्ते” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, कबलीकारे चे आहारे नत्थि रागो नत्थि नन्दी नत्थि तण्हा पे० ।

१ अरज - सी०, स्या० । २ कूटागारसाला - सी०, स्या०, रो० । ३ क्वास्स - रो० ।

“फस्से चे, भिक्खवे, आहारे मनोसञ्चेतनाय चे, भिक्खवे, आहारे विञ्जाणे चे, भिक्खवे, आहारे नत्थि रागो नत्थि नन्दी नत्थि तण्हा, अप्पतिट्ठित तत्थ विञ्जाण अवरूह्ण । यत्थ अप्पतिट्ठित विञ्जाण अवरूह्ण, नत्थि तत्थ नामरूपस्स अवक्कन्ति । यत्थ नत्थि नामरूपस्स अवक्कन्ति, नत्थि तत्थ सङ्खारान वुद्धि । यत्थ नत्थि सङ्खारान वुद्धि, नत्थि तत्थ आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति । यत्थ नत्थि आयति पुनब्भवाभिनिब्बत्ति, नत्थि तत्थ आयति जातिजरामरण । यत्थ नत्थि आयति जातिजरामरण असोक त, भिक्खवे, अदर अनुपायास ति वदामी” ति ।

R 104

६५ नगरसुत्त

६७ सावत्थिय विहरति । “पुब्बे मे, भिक्खवे, सम्बोधा अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘किञ्छा^१ वताय लोको आपन्नो जायति च जीयति^२ च मीयति^३ च चवति च उपपज्जति^४ च । अथ च पनिमस्स दुक्खस्स निस्सरण नप्पजानाति जरामरणस्स । कुदास्सु नाम इमस्स दुक्खस्स निस्सरण पञ्चायिस्सति जरामरणस्सा’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो सति जरामरण होति, किपच्चया जरामरण ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘जातिया खो सति जरामरण होति, जातिपच्चया जरामरण’ ति ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो सति जाति होति पे० भवो होति उपादान होति तण्हा होति वेदना होति फस्सो होति सळायतन होति नामरूप होति किपच्चया नामरूप’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहुपञ्जाय अभिसमयो^५ — ‘विञ्जाणे खो सति नामरूप होति, विञ्जाणपच्चया नामरूप’ ति । तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘किम्हि नु खो सति विञ्जाण होति, किपच्चया विञ्जाण’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्जाय अभिसमयो — ‘नामरूपे खो सति विञ्जाण होति, नामरूपपच्चया विञ्जाण’ ति ।

१ किञ्छ — सी०, स्या०, रो० । २ जिय्यति — स्या० । ३ मिय्यति — स्या० ।
४ उपपज्जति — सी० । ५ अभिसमयो — रो० ।

B 328

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि – पच्चुदावत्तति खो इद विञ्ञाण नामरूपम्हा न^१ पर^१ गच्छति । एत्तावता जायेथ वा जीयेथ वा मीयेथ वा चवेथ वा उपपज्जेथ वा, यदिद नामरूपपच्चया विञ्ञाण, विञ्ञाणपच्चया नामरूप, नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतन-

R 105

5 पच्चया फस्सो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । ‘समुदयो, समुदयो’ ति खो मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि ञ्ञाण उदपादि पञ्ञा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि – ‘किम्हि नु खो असति, 10 जरामरण न होति, किस्स निरोधा जरामरणनिरोधो’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्ञाय अभिसमयो – ‘जातिया खो असति, जरामरण न होति, जातिनिरोधा जातिजरामरणनिरोधो’ ति । तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि – ‘किम्हि नु खो असति जाति न होति पे० भवो न होति उपादान न होति तण्हा न होति 15 वेदना न होति फस्सो न होति सळायतन न होति नामरूप न होति । किस्स निरोधा नामरूपनिरोधो’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्ञाय अभिसमयो – ‘विञ्ञाणे खो असति, नामरूप न होति, विञ्ञाणनिरोधा नामरूपनिरोधो’ ति ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि – ‘किम्हि नु खो असति 20 विञ्ञाण न होति, किस्स निरोधा विञ्ञाणनिरोधो’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारा अहु पञ्ञाय अभिसमयो – ‘नामरूपे खो असति, विञ्ञाण न होति, नामरूपनिरोधा विञ्ञाणनिरोधो’ ति ।

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि – अधिगतो खो म्याय मग्गो बोधाय यदिद – नामरूपनिरोधा विञ्ञाणनिरोधो, विञ्ञाणनिरोधा 25 नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळायतननिरोधा फस्सनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति । ‘निरोधो, निरोधो’ ति खो मे, भिक्खवे, पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि ञ्ञाण उदपादि पञ्ञा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

30 “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो अरञ्जे पवने चरमानो पस्सेय्य

पुराण मग्ग पुराणञ्जस पुब्बकेहि मनुस्सेहि अनुयात । सो तमनु- B 329
 गच्छेय्य । तमनुगच्छन्तो पस्सेय्य पुराण नगर पुराण राजधानि पुब्ब- R 106
 केहि मनुस्सेहि अज्झावुत्थ^१ आरामसम्पन्न वनसम्पन्न पोक्खरणीसम्पन्न
 उद्धापवन्त^२ रमणीय । अथ खो सो, भिक्खवे, पुरिसो रञ्जो वा राज-
 महामत्तस्स वा आरोचेय्य — ‘यग्घे, भन्ते, जानेय्यासि — अह अद्दस 5
 अरञ्जे पवने चरमानो पुराण मग्ग पुराणञ्जस पुब्बकेहि मनुस्सेहि
 अनुयात तमनुगच्छि । तमनुगच्छन्तो अद्दस पुराण नगर पुराण राज-
 धानि पुब्बकेहि मनुस्सेहि अज्झावुत्थ आरामसम्पन्न वनसम्पन्न पोक्ख-
 रणीसम्पन्न^३ उद्धापवन्त रमणीय । त, भन्ते, नगर मापेही’ ति ।
 अथ खो सो, भिक्खवे, राजा वा राजमहामत्तो वा त नगर मापेय्य । 10
 तदस्स नगर अपरेन समयेन इद्ध चेव फीत च बाहुजञ्ज^४ आकिण्ण-
 मनुस्स बुद्धिवेपुल्लप्पत्त । एवमेव ख्वाह, भिक्खवे, अद्दस पुराण मग्ग
 पुराणञ्जस पुब्बकेहि सम्मासम्बुद्धेहि अनुयात ।

“कतमो च सो, भिक्खवे, पुराणमग्गो पुराणञ्जसो पुब्बकेहि
 सम्मासम्बुद्धेहि अनुयातो ? अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथीद 15
 — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि । अय खो सो, भिक्खवे, पुराण-
 मग्गो पुराणञ्जसो पुब्बकेहि सम्मासम्बुद्धेहि अनुयातो, तमनुगच्छि^५,
 तमनुगच्छन्तो जरामरण अब्भञ्जासि, जरामरणसमुदय अब्भञ्जासि,
 जरामरणनिरोध अब्भञ्जासि, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद अब्भ-
 ञ्जासि । तमनुगच्छि, तमनुगच्छन्तो जाति अब्भञ्जासि पे० भव 20
 अब्भञ्जासि उपादान अब्भञ्जासि तण्ह अब्भञ्जासि वेदन
 अब्भञ्जासि फस्स अब्भञ्जासि सत्तायतन अब्भञ्जासि
 नामरूप अब्भञ्जासि विञ्जाण अब्भञ्जासि । तमनुगच्छि, तमनु-
 गच्छन्तो सङ्खारे अब्भञ्जासि, सङ्खारसमुदय अब्भञ्जासि, सङ्खार-
 निरोध अब्भञ्जासि, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद अब्भञ्जासि । 25
 तदभिञ्जाय आचिक्खि भिक्खून् भिक्खुनीन् उपासकान् उपासिकान् ।
 तयिद, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय इद्ध चेव फीत च वित्थारिक बाहुजञ्ज
 पुथुभूत याव देवमनुस्सेहि सुप्पकासित” ति । R 107

१ अज्झावुत्थ — म० । २ उद्धापवन्त — सी०, स्या०, रो० । ३ पोक्खरणिस्सम्पन्न-
 स्या०, रो० । ४ बाहुजञ्ज — स्या०, बहुजन — रो० । ५ सो० — सी०, स्या० ।

६६ सम्मससुत्त

६८ एव मे सुत । एक समय भगवा कुरुसु विहरति कम्मास-
दम्म नाम कुरुन निगमो । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि-“भिक्खवो”
ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -
“सम्मसथ नो तुम्हे, भिक्खवे, अन्तर^१ सम्मस” ति^१ । एव वुत्ते, अञ्जतरो
5 भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “अह खो, भन्ते, सम्मसामि अन्तर
सम्मस” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, सम्मससि अन्तर सम्मस” ति ?

अथ खो सो भिक्खु व्याकासि^२ । यथा सो भिक्खु व्याकासि न सो
भिक्खु भगवतो चित्त आराधेसि ।

10 एव वुत्ते, आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “एतस्स,
भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो, य भगवा अन्तर सम्मस भासेय्य ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हानन्द, सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
15 एतदवोच -

“इध, भिक्खवे, भिक्खु सम्मसमानो सम्मसति अन्तर सम्मस^३

- ‘य खो इद अनेकविध नानप्पकारक दुक्ख लोके उप्पज्जति जरामरण ।
R 108 इद खो दुक्ख किनिदान किसमुदय किजातिक किपभव, किस्मि सति

जरामरण होति, किस्मि असति जरामरण न होती’ ति ? सो

20 सम्मसमानो एव जानाति - ‘य खो इद अनेकविध नानप्पकारक दुक्ख

लोके उप्पज्जति जरामरण । इद खो दुक्ख उपधिनिदान उपधिसमुदय

• उपधिजातिक उपधिपभव, उपधिस्मि सति जरामरण होति, उपधिस्मि

असति जरामरण न होती’ ति । सो जरामरण च पजानाति

जरामरणसमुदय च पजानाति जरामरणनिरोध च पजानाति या च

25 जरामरणनिरोधसारुप्पगामिनी पटिपदा त च पजानाति । तथापटिपन्नो

च होति अनुधम्मचारी । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो सम्मा

दुक्खक्खयाय पटिपन्नो जरामरणनिरोधाय ।

“अथापर सम्मसमानो सम्मसति अन्तर सम्मस - ‘उपधि पनाय

१-१ अन्तरा सम्मसन ति - सी० । २ व्याकासि - सी०, स्या०, रो० । ३ सम्म-
सन - सी० ।

किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो, किस्मि सति उपधि होति, किस्मि असति उपधि न होती' ति । सो सम्मसमानो एव जानाति - 'उपधि तण्हानिदानो तण्हासमुदयो तण्हाजातिको तण्हापभवो, तण्हाय सति उपधि होति, तण्हाय असति उपधि न होती' ति । सो उपधि च पजानाति उपधिसमुदय च पजानाति उपधिनिरोध च पजानाति या च 5 B 331 उपधिनिरोधसारूपगामिनी पटिपदा त च पजानाति । तथा पटिपन्नो च होति अनुधम्मचारी । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु सब्बसो सम्मा दुक्खक्खयाय पटिपन्नो उपधिनिरोधाय ।

“अथापर सम्मसमानो सम्मसति अन्तर सम्मस-‘तण्हा पनाय कत्थ उप्पज्जमाना उप्पज्जति, कत्थ निविसमाना^१ निविसती” ति ? सो सम्म- 10 समानो एव जानाति - य खो लोके पियरूप सातरूप एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । किञ्च लोके पियरूप सातरूप ? चक्खु लोके पियरूप, सातरूप । एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति, एत्थ निविसमाना निविसति । सोत लोके पियरूप सातरूप पे० घान लोके पियरूप सातरूप जिब्हा लोके पियरूप 15 R 109 सातरूप कायो लोके पियरूप सातरूप मनो लोके पियरूप सातरूप एत्थेसा तण्हा उप्पज्जमाना उप्पज्जति एत्थ निविसमाना निविसति ।

“ये हि केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त निच्चतो अद्दक्खु सुखतो अद्दक्खु अत्ततो अद्दक्खु 20 आरोग्यतो अद्दक्खु खेमतो अद्दक्खु । ते तण्ह वड्ढेसु । ये तण्ह वड्ढेसु ते उपधि वड्ढेसु । ये उपधि वड्ढेसु ते दुक्ख वड्ढेसु । ये दुक्ख वड्ढेसु ते न परिमुच्चिसु जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चिसु दुक्खस्मा ति वदामि ।

“ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त निच्चतो दक्खिस्सन्ति^२ सुखतो दक्खिस्सन्ति 25 अत्ततो दक्खिस्सन्ति आरोग्यतो दक्खिस्सन्ति खेमतो दक्खिस्सन्ति । ते तण्ह वड्ढिस्सन्ति । ये तण्ह वड्ढिस्सन्ति ते उपधि वड्ढिस्सन्ति । ये उपधि वड्ढिस्सन्ति ते दुक्ख वड्ढिस्सन्ति । ये दुक्ख वड्ढिस्सन्ति ते न परिमुच्चिस्सन्ति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चिस्सन्ति दुक्खस्मा ति वदामि । 30

B 332

“ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके
पियरूप सातरूप त निच्चतो पस्सन्ति सुखतो पस्सन्ति अत्ततो पस्सन्ति
आरोग्यतो पस्सन्ति खेमतो पस्सन्ति । ते तण्ह वड्ढेन्ति । ये तण्ह
वड्ढेन्ति ते उपधि वड्ढेन्ति । ये उपधि वड्ढेन्ति ते दुक्ख वड्ढेन्ति ।
5 ये दुक्ख वड्ढेन्ति ते न परिमुच्चन्ति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परि-
देवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, न परिमुच्चन्ति दुक्खस्मा ति
वदामि ।

R 110

“सेय्यथापि, भिक्खवे, आपानीयकसो^१ वण्णसम्पन्नो गधसम्पन्नो
रससम्पन्नो^२ । सो च खो विसेन ससट्ठो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्मा-
10 भित्तो घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । तमेन एव वदेय्यु —
‘अय ते, अम्भो पुरिस, आपानीयकसो वण्णसम्पन्नो गन्धसम्पन्नो रस
सम्पन्नो, सो च खो विसेन ससट्ठो । सचे आकङ्खमि पिव’ । पिवतो हि
खो त छादेस्सति वण्णेन पि गन्धेन पि रसेन पि, पिवित्वा च पन ततो-
निदान मरण वा निगच्छसि मरणमत्त वा दुक्ख’ ति । सो त आपानीयकस
15 सहसा अप्पटिसङ्खा पिवेय्य, नप्पटिनिस्सज्जेय्य । सो ततोनिदान मरण वा
निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख । एवमेव खो, भिक्खवे, ये हि केचि
अतीतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप पे० अनागत-
मद्धान पे० एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप
त निच्चतो पस्सन्ति सुखतो पस्सन्ति अत्ततो पस्सन्ति आरोग्यतो पस्सन्ति
20 खेमतो पस्सन्ति, ते तण्ह वड्ढेन्ति । ये तण्ह वड्ढेन्ति ते उपधि वड्ढेन्ति ।
ये उपधि वड्ढेन्ति ते दुक्ख वड्ढेन्ति । ये दुक्ख वड्ढेन्ति ते न परिमुच्चन्ति
जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि
उपायासेहि, न परिमुच्चन्ति दुक्खस्मा ति वदामि ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, अतीतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा
25 य लोके पियरूप सातरूप त अनिच्चतो अद्दक्खु दुक्खतो अद्दक्खु अनत्ततो
अद्दक्खु रोगतो अद्दक्खु भयतो अद्दक्खु, ते तण्ह पजहिंसु । ये तण्ह पजहिंसु
ते उपधि पजहिंसु । ये उपधि पजहिंसु ते दुक्ख पजहिंसु । ये दुक्ख पजहिंसु
ते परिमुच्चिसु जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि
दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चिसु दुक्खस्मा ति वदामि ।

१ आपानियकसो — सी०, स्या०, रो० । २ रो० पोत्यके नत्थि । ३ घम्मापरेतो —
रो० । ४ पिवेय्यासि — सी० ।

“ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त अनिच्चतो दक्खिस्सन्ति दुक्खतो दक्खिस्सन्ति अनत्ततो दक्खिस्सन्ति रोगतो दक्खिस्सन्ति भयतो दक्खिस्सन्ति, ते तण्ह पजहिस्सन्ति । ये तण्ह पजहिस्सन्ति पे० परिमुच्चिस्सन्ति दुक्खस्मा ति वदामि ।

R 111

B 333

5

“ये पि हि केचि, भिक्खवे, एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त अनिच्चतो पस्सन्ति दुक्खतो पस्सन्ति अनत्ततो पस्सन्ति रोगतो पस्सन्ति भयतो पस्सन्ति, ते तण्ह पजहन्ति । ये तण्ह पजहन्ति ते उपधि पजहन्ति । ये उपधि पजहन्ति ते दुक्ख पजहन्ति । ये दुक्ख पजहन्ति ते परिमुच्चन्ति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चन्ति दुक्खस्मा ति वदामि ।

10

“सेय्यथापि, भिक्खवे, आपानीयकसो वण्णसम्पन्नो गन्धसम्पन्नो रससम्पन्नो । सो च खो विसेन ससट्ठो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य घम्माभित्तो घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो । तमेन एव वदेय्यु — ‘अय ते, अम्भो पुरिस, आपानीयकसो वण्णसम्पन्नो गन्धसम्पन्नो रससम्पन्नो सो च खो विसेन ससट्ठो । सचे आकङ्खसि पिव । पिवतो हि खो त छादेस्सति वण्णेन पि गन्धेन पि रसेन पि, पिवित्वा च पन ततोनिदान मरण वा निगच्छसि मरणमत्त वा दुक्ख’ ति । अथ खो, भिक्खवे, तस्स पुरिसस्स एवमस्स — ‘सक्का खो मे अय सुरापिपासिता पानीयेन वा विनेतु दधिमण्डकेन वा विनेतु भट्टलोणिकाय^१ वा विनेतु लोणसोवीरकेन^२ वा विनेतु, न त्वेवाह त पिवेय्य य मम अस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाया^३’ ति । सो त आपानीयकस पटिसङ्खा न पिवेय्य, पटिनिस्सज्जेय्य । सो ततोनिदान न मरण वा निगच्छेय्य मरणमत्त वा दुक्ख । एवमेव खो, भिक्खवे, ये हि केचि अतीतमद्धान समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त अनिच्चतो अद्दक्खु दुक्खतो अद्दक्खु अनत्ततो^४ अद्दक्खु रोगतो अद्दक्खु भयतो अद्दक्खु, ते तण्ह पजहिसु । ये तण्ह पजहिसु ते उपधि पजहिसु । ये उपधि पजहिसु ते दुक्ख पजहिसु । ये दुक्ख पजहिसु ते परिमुच्चिसु जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चिसु दुक्खस्मा ति वदामि ।

15

20

R 112

25

१ मत्थलोणिकाय — सी०, रो०, मट्टलोणिकाय — स्या० । २ लोणसोवीरकेन — स्या० । ३-३ हिताय सुखाया — म० । ४ अत्ततो — सी० ।

B 334

“ये पि हि केचि, भिक्खवे, अनागतमद्धान पे० एतरहि समणा वा ब्राह्मणा वा य लोके पियरूप सातरूप त अनिच्चतो पस्सन्ति दुक्खतो पस्सन्ति अनत्ततो पस्सन्ति रोगतो पस्सन्ति भयतो पस्सन्ति, ते तण्ह पजहन्ति । ये तण्ह पजहन्ति ते उपधि पजहन्ति । ये उपधि पजहन्ति ते दुक्ख पजहन्ति । ये दुक्ख पजहन्ति ते परिमुच्चन्ति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चन्ति दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

६७ नळकलापीसुत्त

६६ एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महाकोट्टिको^१ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको
 10 सायन्हममय^२ पटिसल्लाना^३ वुट्ठितो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^४ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा
 1 महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच – “कि नु खो, आवुसो सारि-
 R 113 पुत्त, सयङ्कत जरामरण, परङ्कत जरामरण, सयङ्कत च परङ्कत च जरा-
 15 मरण, उदाहु असयङ्कार अपरङ्कार अधिच्चसमुप्पन्न जरामरण” ति ?

“न खो, आवुसो कोट्टिक, सयङ्कत जरामरण, न परङ्कत जरामरण, न सयङ्कत च परङ्कत च जरामरण, नापि असयङ्कार अपरङ्कार अधिच्च-समुप्पन्न जरामरण । अपि च, जातिपच्चया जरामरण” ति ।

“कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सयङ्कता जाति, परङ्कता जाति,
 20 सयङ्कता च परङ्कता च जाति, उदाहु असयङ्कारा अपरङ्कारा अधिच्च-समुप्पन्ना जाती” ति ?

“न खो, आवुसो कोट्टिक, सयङ्कता जाति, न परङ्कता जाति, न सयङ्कता च परङ्कता च जाति, नापि असयङ्कारा अपरङ्कारा अधिच्च-समुप्पन्ना जाति । अपि च, भवपच्चया जाती” ति ।

25 “कि नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सयङ्कतो भवो पे० सयङ्कत उपादान सयङ्कता तण्हा सयङ्कता वेदना सयङ्कतो फस्सो सयङ्कत सळायतन सयङ्कत नामरूप, परङ्कत नामरूप, सयङ्कत च

१ महाकोट्टितो – सी०, स्या०, रो० । २ सायण्हममय – सी०, स्या०, रो० ।

३ पटिसल्लाना – सी० । ४ सारणीय – सी०, स्या० ।

परङ्कत च नामरूप, उदाहु असयङ्कार अपरङ्कार अधिच्चसमुप्पन्न नाम-
रूप” ति ?

B 3 5

“न खो, आवुसो कोट्टिक, सयङ्कत नामरूप, न परङ्कत नामरूप,
न सयङ्कत च परङ्कत च नामरूप, नापि असयङ्कार अपरङ्कार, अधिच्च-
समुप्पन्न नामरूप । अपि च, विञ्जाणपच्चया नामरूप” ति ।

5

“किं नु खो, आवुसो सारिपुत्त, सयङ्कत विञ्जाण, परङ्कत
विञ्जाण, सयङ्कत च परङ्कत च विञ्जाण, उदाहु असयङ्कार अपरङ्कार
अधिच्चसमुप्पन्न विञ्जाण” ति ?

“न खो, आवुसो कोट्टिक, सयङ्कत विञ्जाण, न परङ्कत विञ्जाण
न सयङ्कत च परङ्कत च विञ्जाण, नापि असयङ्कार अपरङ्कार
अधिच्चसमुप्पन्न विञ्जाण । अपि च, नामरूपपच्चया विञ्जाण” ति ।

10

“इदानीं खो मय आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासित एव आज्ञा-
नाम — ‘न ख्वावुसो कोट्टिक, सयङ्कत नामरूप, न परङ्कत नामरूप, न
सयङ्कत च परङ्कत च नामरूप, नापि असयङ्कार अपरङ्कार अधिच्च-
समुप्पन्न नामरूप । अपि च, विञ्जाणपच्चया नामरूप’ ति ।

R 114

15

“इदानीं च पन मय आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासित एव आज्ञा-
नाम — ‘न ख्वावुसो कोट्टिक, सयङ्कत विञ्जाण, न परङ्कत विञ्जाण, न
सयङ्कत च परङ्कत च विञ्जाण, नापि असयङ्कार अपरङ्कार अधिच्च-
समुप्पन्न विञ्जाण । अपि च, नामरूपपच्चया विञ्जाण” ति ।

“यथा कथं पनावुसो सारिपुत्त, इमस्स भासितस्स अत्थो
दट्ठब्बो” ति ?

20

“तेन हावुसो, उपम ते करिस्सामि । उपमाय पिधेकच्चे विञ्जू
पुरिमा भामितस्स अत्थं जानन्ति^१ । सेय्यथापि, आवुसो, द्वे नळकला-
पियो अञ्जमञ्ज निस्साय तिट्ठेय्यु । एवमेव खो, आवुसो, नाम-
रूपपच्चया विञ्जाण, विञ्जाणपच्चया नामरूप, नामरूपपच्चया
सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो पे० एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । तास चे, आवुसो, नळकलापीन एक
आकट्ठेय्य, एका पपतेय्य, अपर चे आकट्ठेय्य, अपरा पपतेय्य ।
एवमेव खो, आवुसो, नामरूपनिरोधा विञ्जाणनिरोधो, विञ्जाण-
निरोधा नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधा सळायतननिरोधो, सळाय-

25

30

१ आज्ञानन्ति — सी०, स्या०, रो० ।

तननिरोधा फस्सनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

B 336

“अच्छरिय, आवुसो मारिपुत्त, अब्भुत, आवुसो सारिपुत्त ।
यावसुभासित चिद आयस्मता सारिपुत्तेन । इद च पन मय आयस्मतो
5 सारिपुत्तस्म भासित इमेहि छत्तिसाय वत्थूहि अनुमोदाम—

R 115

‘जरामरणस्स चे, आवुसो, भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरो-
धाय धम्म देसेति, धम्मकथिको भिक्खू ति अल वचनाय । जरामरणस्स
चे, आवुसो, भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति,
धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू ति अल वचनाय । जरामरणस्स चे,
10 आवुसो, भिक्खु निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति,
दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू ति अल वचनाय । जातिया चे भवस्स
चे उपादानस्स चे तण्हाय चे फस्सस्स चे सळायतनस्स चे
नामरूपस्स चे विज्जाणस्स चे सङ्खारान चे अविज्जाय चे,
आवुसो, भिक्खु निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, धम्म-
15 कथिको भिक्खू ति अल वचनाय । अविज्जाय चे, आवुसो, भिक्खु
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो
भिक्खू ति अल वचनाय । अविज्जाय चे, आवुसो, भिक्खु निब्बिदा
विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो होति, दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू
ति अल वचनाया” ति ।

६८ कोसम्बिसुत्त

20 ७० एक समय आयस्मा च मुसिलो^१ आयस्मा च पविट्ठो^२
आयस्मा च नारदो आयस्मा च आनन्दो कोसम्बिय विहरन्ति घोसिता-
रामे । अथ खो आयस्मा पविट्ठो आयस्मन्त मुसिल एतदवोच —
“अञ्जत्रेव, आवुसो मुसिल, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र अनुस्सवा
अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया अत्था-
25 यस्मतो मुसिलस्स पच्चत्तमेव जाण — ‘जातिपच्चया जरामरण’” ति ?

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि — ‘जातिपच्चया जरामरण’” ति ।

१ मुसिलो — सी०, मुसीला — रो० । २ पविट्ठो — मी०, रो० ।

“अञ्जत्रेव, आवुसो मुसिल, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो मुसिलस्स पच्चत्तमेव जाण – ‘भवपच्चया जाती’ ति
पे० उपादानपच्चया भवो ति तण्हापच्चया उपादान ति वेदना-
पच्चया तण्हा ति फस्सपच्चया वेदना ति सळायतनपच्चया फस्सो
ति नामरूपपच्चया सळायतन ति विज्जाणपच्चया नामरूप ति
सङ्खारपच्चया विज्जाण ति अविज्जापच्चया सङ्खारा” ति ?

R 116

B 337

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा’” ति ।

10

“अञ्जत्रेव, आवुसो मुसिल, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो मुसिलस्स पच्चत्तमेव जाण – ‘जातिनिरोधा जरामरण-
निरोधो’” ति ?

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘जातिनिरोधा जरामरण-
निरोधो’” ति ।

15

“अञ्जत्रेव, आवुसो मुसिल, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो मुसिलस्स पच्चत्तमेव जाण – ‘भवनिरोधा जातिनिरोधो’
ति पे० उपादाननिरोधा भवनिरोधो ति तण्हानिरोधा उपादान-
निरोधो ति वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो ति फस्सनरोधा वेदना-
निरोधो ति सळायतननिरोधा फस्सनरोधो ति नामरूपनिरोधा
सळायतननिरोधो ति विज्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो ति सङ्खार-
निरोधा विज्जाणनिरोधो ति अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो” ति ?

20

25 R 117

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘अविज्जानिरोधा सङ्खार-
निरोधो’” ति ।

30

“अञ्जत्रेव, आवुसो मुसिल, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र

अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो मुसिलस्स पच्चत्तमेव जाण — ‘भवनिरोधो निब्बान’” ति ?

B 338

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
5 अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि — ‘भवनिरोधो निब्बान’” ति ।

“तेन हायस्मा मुसिलो अरह खीणासवो” ति ?

एव वुत्ते, आयस्मा मुसिलो तुण्ही अहोसि । अथ खो आयस्मा
नारदो आयस्मन्त पविट्ठ एतदवोच — “साधावुसो पविट्ठ, अह एत पञ्ह
लभेय्य । म एत पञ्ह पुच्छ । अह ते एत पञ्ह व्याकरिस्सामी” ति ।

10 “लभतायस्मा नारदो एत पञ्ह । पुच्छामह आयस्मन्त नारद
एत पञ्ह । व्याकरोतु च मे आयस्मा नारदो एत पञ्ह ।

“अञ्जत्रेव, आवुसो नारद, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो नारदस्स पच्चत्तमेव जाण — ‘जातिपच्चया जरा-
15 मरण’” ति ?

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि — ‘जातिपच्चया जरामरण’” ति ।

“अञ्जत्रेव, आवुसो नारद, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
20 अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो नारदस्स पच्चत्तमेव जाण — भवपच्चया जाति पे०
अविज्जापच्चया सङ्खारा” ति ?

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
25 अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि — ‘अविज्जापच्चया सङ्खारा’” ति ।

“अञ्जत्रेव, आवुसो नारद, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो नारदस्स पच्चत्तमेव जाण — ‘जातिनिरोधा जरामरण-
निरोधो’” ति ?

30 “अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्वाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र

अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘जातिनिरोधा जरामरण-
निरोधो’” ति ।

“अञ्जत्रेव, आवुसो नारद, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया 5
अत्थायस्मतो नारदस्स पच्चत्तमेव जाण – ‘भवनिरोधा जातिनिरोधो’
ति पे० अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो’” ति ?

B 339

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘अविज्जानिरोधा सङ्खार- 10
निरोधो’” ति ।

“अञ्जत्रेव आवुसो नारद, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अत्थायस्मतो नारदस्स पच्चत्तमेव जाण – ‘भवनिरोधो निब्बान’” ति ?

“अञ्जत्रेव, आवुसो पविट्ठ, सद्धाय अञ्जत्र रुचिया अञ्जत्र 15
अनुस्सवा अञ्जत्र आकारपरिवितक्का अञ्जत्र दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिया
अहमेत जानामि अहमेत पस्सामि – ‘भवनिरोधो निब्बान’” ति ।

“तेन हायस्मा नारदो अरह खीणासवो” ति ?

“‘भवनिरोधो निब्बान’ ति खो मे, आवुसो, यथाभूत सम्मप्प-
ञ्जाय सुदिट्ठ, न चम्हि अरह खीणासवो । सेय्यथापि, आवुसो, 20
कन्तारमग्गे उदपानो । तत्र नेवस्स रज्जु न उदकवारको । अय पुरिसो
आगच्छेय्य घम्माभित्तो घम्मपरेतो किलन्तो तसितो पिपासितो, सो त
उदपान ओलोकेय्य । तस्स ‘उदक’ ति हि खो जाण अस्स न च कायेन
फुसित्वा विहरेय्य । एवमेव खो, आवुसो, ‘भवनिरोधो निब्बान’ ति
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय सुदिट्ठ, न चम्हि अरह खीणासवो” ति । 25

R 118

एव वुत्ते, आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त पविट्ठ एतदवोच –
“एववादी त्व, आवुसो पविट्ठ, आयस्मन्त नारद कि वदेसी” ति ?

“एववादाह, आवुसो आनन्द, आयस्मन्त नारद न किञ्चि
वदामि अञ्जत्र कल्याणा अञ्जत्र कुसला” ति ।

६६ उपयन्तिसुत्त

७१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे पे० महासमुद्दो, भिक्खवे, उपयन्तो महानदियो उपयापेति, महानदियो उपयन्तियो कुन्नदियो उपयापेन्ति, कुन्नदियो उपयन्तियो महासोब्भे उपयापेन्ति, महासोब्भा 5 उपयन्ता कुसोब्भे उपयापेन्ति । एवमेव खो, भिक्खवे, अविज्जा उपयन्ती सङ्खारे उपयापेति, सङ्खारा उपयन्ता विञ्जाण उपयापेन्ति, विञ्जाण उपयन्त नामरूप उपयापेति, नामरूप उपयन्त सळायतन उपयापेति, सळायतन उपयन्त फस्स उपयापेति, फस्सो उपयन्तो वेदन उपयापेति, वेदना उपयन्ती तण्ह उपयापेति, तण्हा उपयन्ती 10 उपादान उपयापेति, उपादान उपयन्त भव उपयापेति, भवो उपयन्तो जाति उपयापेति, जाति उपयन्ती जरामरण उपयापेति ।

B 340

“महासमुद्दो, भिक्खवे, अपयन्तो महानदियो अपयापेति, महानदियो अपयन्तियो कुन्नदियो अपयापेन्ति, कुन्नदियो अपयन्तियो महासोब्भे अपयापेन्ति, महासोब्भा अपयन्ता कुसोब्भे अपयापेन्ति । एवमेव 15 खो, भिक्खवे, अविज्जा अपयन्ती सङ्खारे अपयापेति, सङ्खारा अपयन्ता विञ्जाण अपयापेन्ति, विञ्जाण अपयन्त नामरूप अपयापेति, नामरूप अपयन्त सळायतन अपयापेति, सळायन अपयन्त फस्स अपयापेति, फस्सो अपयन्तो वेदन अपयापेति, वेदना अपयन्ती तण्ह अपयापेति, तण्हा अपयन्ती उपादान अपयापेति, उपादान अपयन्त भव अपयापेति, भवो 20 अपयन्तो जाति अपयापेति, जाति अपयन्ती जरामरण अपयापेती” ति ।

७० सुसिमपरिब्बाजकसुत्त

७२ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन भगवा सक्कतो होति गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो लाभो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय- 25 भेसज्जपरिक्खारान । भिक्खुसङ्घो पि सक्कतो होति गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो लाभो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । अञ्जातिथिया पन परिब्बाजका असक्कता होन्ति अगरुकता अमानिता अपूजिता अनपचिता, न लाभिनो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान ।

७३ तेन खो पन समयेन सुसिमो^१ परिब्बाजको राजगहे पटि-
वसति महितिया परिब्बाजकपरिसाय सद्धि । अथ खो सुसिमस्स परि-
ब्बाजकस्स परिसा सुसिम परिब्बाजक एतदवोचु – “एहि त्व, आवुसो
सुसिम, समणे गोतमे ब्रह्मचरिय चर । त्व धम्म परियापुणित्वा अम्हे
वाचेय्यासि^२ । त मय धम्म परियापुणित्वा गिहीन भासिस्साम । एव^५
मय पि सक्कता भविस्साम गरुक्ता मानिता पूजिता अपचिता लाभिनो
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान” ति । “एव-
मावुसो” ति खो सुसिमो परिब्बाजको सकाय परिसाय पटिस्सुणित्वा^३
येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता आनन्देन
सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^४ वीतिसारेत्वा एकमन्त^{१०}
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सुसिमो परिब्बाजको आयस्मन्त आनन्द
एतदवोच – “इच्छामह, आवुसो आनन्द, इमस्मि धम्मविनये ब्रह्मचरिय
चरितु” ति ।

B 341

R 120

७४ अथ खो आयस्मा आनन्दो सुसिम परिब्बाजक आदाय येन
भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त^{१५}
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच –
“अय, भन्ते, सुसिमो परिब्बाजको एवमाह – ‘इच्छामह, आवुसो आनन्द,
इमस्मि धम्मविनये ब्रह्मचरिय चरितु’ ति ।

“तेन हानन्द, सुसिम पब्बाजेथा” ति ।

अलत्थ खो सुसिमो परिब्बाजको भगवतो सन्तिके पब्बज्ज,^{२०}
अलत्थ उपसम्पद ।

७५ तेन खो पन समयेन सम्बहुलेहि^५ भिक्खूहि भगवतो सन्तिके
अञ्जा व्याकता होति – “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय,
नापर इत्थत्ताया ति पजानामा” ति । अस्सोसि खो आयस्मा सुसिमो–
“सम्बहुलेहि किर भिक्खूहि भगवतो सन्तिके अञ्जा व्याकता – ‘खीणा^{२५} R 121
जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानामा”
ति । अथ खो आयस्मा सुसिमो येन ते भिक्खू तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मित्वा तेहि भिक्खूहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीति-
सारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सुसिमो ते

१ सुसिमो – सी०, रो० । २ वाचेय्यासि – सी०, रो० । ३ पटिस्सत्त्वा – सी०
स्या० । ४ सारणीय – सी० स्या०, रो० । ५ सम्बहुलेहि किर – स्या० ।

B 342

भिक्षू एतदवोच — “सच्च किरायस्मन्तेहि भगवतो सन्तिके अञ्जा व्याकता — ‘खीणा जाति, वृषित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थ-त्ताया’ ति पजानामा” ति ?

“एवमावुसो” ति ।

5

“अपि पन^१ तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता अनेक-विहित इद्विविध पच्चनुभोथ — एको पि हुत्वा बहुधा होथ, बहुधा पि हुत्वा एको होथ, आविभाव, तिरोभाव, तिरोकुट्ट^२ तिरोपाकार तिरो-पब्बत असज्जमाना गच्छथ, सेय्यथापि आकासे, पठविया पि उम्मुज्ज-निमुज्ज करोथ, सेय्यथापि उदके, उदके पि अभिज्जमाने गच्छथ, सेय्यथापि पठविय, आकासे पि पल्लङ्केन कमथ, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परि-मसथ परिमज्जथ, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेथा” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता दिब्बाय 15 सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय^३ उभो सद्दे सुणाथ दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

R 122

“अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च पजानाथ—सराग वा चित्त सराग चित्त 20 ति पजानाथ, वीतराग वा चित्त वीतराग चित्त ति पजानाथ, सदोस वा चित्त सदोस^४ चित्त ति पजानाथ, वीतदोस^५ वा चित्त वीतदोस चित्त ति पजानाथ^६, समोह वा चित्त समोह चित्त ति पजानाथ, वीतमोह वा चित्त वीतमोह चित्त ति पजानाथ, सङ्घित्त वा चित्त सङ्घित्त चित्त ति पजानाथ, विक्खित्त वा चित्त विक्खित्त चित्त ति पजानाथ, महग्गत 25 वा चित्त महग्गत चित्त ति पजानाथ, अमहग्गत वा चित्त अमहग्गत चित्त ति पजानाथ, सउत्तर वा चित्त सउत्तर चित्त ति पजानाथ, अनुत्तर वा चित्त अनुत्तर चित्त ति पजानाथ, समाहित वा चित्त समाहित चित्त ति पजानाथ, असमाहित वा चित्त असमाहित चित्त ति पजानाथ, विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानाथ, अविमुत्त वा चित्त अविमुत्त 30 चित्त ति पजानाथा” ति ?

B 343

१ नु — सी०, स्या० । २ तिरोकुट्ट — म० । ३ अतिक्कन्तमानुसिकाय — सी०, रो० ।

४ वीतदोस — रो० । ५-५ रो० पोत्थके नत्थि ।

“नो हेत, आवुसो” ।

“अपि पन^१ तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता अनेक-
विहित पुब्बेनिवास अनुस्सरथ, सेय्यथीद — एक पि जाति द्वे पि जातियो
तिस्रो पि जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दसपि जातियो
वीस^२ पि जातियो तिस पि जातियो चत्तारीस^३ पि जातियो पञ्चास पि 5
जातियो जातिसत्त पि जातिसहस्स पि जातिसत्तसहस्स पि, अनेके पि
सवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठकप्पे अनेके पि सवट्ठविवट्ठकप्पे — ‘अमुत्रासि
एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खपटिसवेदी एव-
मायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि, तत्रापामि एवनामो एव-
गोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खपटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, 10
सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकार सउद्देस अनेकविहित
पुब्बेनिवास अनुस्सरथा” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता
दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सथ चवमाने 15
उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे
सत्ते पजानाथ — ‘इमे वत भोन्तो सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता
वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्नागता, अरियान उप-
वादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर
मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपन्ना, इमे वा पन भोन्तो 20
सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन
समन्नागता, अरियान अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमा-
दाना ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सग्ग लोक उपपन्ना’ ति, इति
दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सथ चवमाने
उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे 25
सत्ते पजानाथा” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“अपि पन तुम्हे आयस्मन्तो एव जानन्ता एव पस्सन्ता ये त सन्ता
विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा^४ विहरथा” ति ?

१ नु — सी०, स्या० । २ वीसति — सी० । ३ चत्तालीस — सी०, स्या० ।

४ फुसित्वा — सी० ।

“नो हेत, आवुसो” ।

B 344

“एत्थ दानि आयस्मन्तो इदं च वेय्याकरणं इमेसं च धम्मानं असमापत्तिं, इदं नो, आवुसो, कथं” ति ?

“पञ्जाविमुत्ता खो मय, आवुसो सुसिमा” ति ।

5

“न ख्वाहं इमस्स आयस्मन्तानं सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानामि । साधु मे आयस्मन्तो तथा भासन्तु यथाहं इमस्स आयस्मन्तानं सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानेय्य” ति ।

R 124

“आजानेय्यासि वा त्वं, आवुसो सुसिम, न वा त्वं आजानेय्यासि अथ खो पञ्जाविमुत्ता मय” ति ।

10

७६ अथ खो आयस्मा सुसिमो उट्ठायासना येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सुसिमो यावतको तेहि भिक्खूहि सद्धिं अहोसि कथासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

“पुब्बे खो, सुसिम, धम्मट्ठित्तिज्जाणं, पच्छा निब्बाने^१ ज्जाण” ति ।

15

“न ख्वाहं, भन्ते, इमस्स भगवता^२ सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानामि । साधु मे, भन्ते, भगवा तथा भासन्तु यथाहं इमस्स भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानेय्य” ति ।

“आजानेय्यासि वा त्वं, सुसिम, न वा त्वं आजानेय्यासि, अथ खो धम्मट्ठित्तिज्जाणं पुब्बे, पच्छा निब्बाने ज्जाण । तं किं मज्जसि,

20

सुसिम, रूपं निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्चं दुक्खं वा तं सुखं वा” ति ?

“दुक्खं, भन्ते” ।

“य पनानिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं, कल्लं नु तं समनुपस्सितु

25

— ‘एतं मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“य पनानिच्चं, दुक्खं वा तं सुखं वा” ति ?

30

“दुक्खं, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु
— ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“सञ्जा निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” । पे० ।

5

“सङ्खारा निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनु- 10
पस्सितु — ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

R 125

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

15 B 345

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु
— ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“तस्मातिह, सुसिम, य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न 20
अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य
दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप नेत मम नेसोहमस्मि न मेसो अत्ता ति,
एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । या काचि वेदना अतीताना-
गतपच्चुप्पन्ना अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा
पणीता वा या दूरे सन्तिके वा, सब्बा वेदना नेत मम नेसोहमस्मि न 25
मेसो अत्ता ति, एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । या काचि
सञ्जा पे० ये केचि सङ्खारा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्त वा
बहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा ये दूरे सन्तिके
वा, सब्बे सङ्खारा नेत मम नेसोहमस्मि न मेसो अत्ता ति, एवमेत
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागत- 30
पच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा

पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण नेत मम नेसोहमस्मि न मेसो अत्ता ति, एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब ।

“एव पस्स, सुसिम, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेषु पि निब्बि-
5 न्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाति ।

“जातिपच्चया जरामरण’ ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

10 “भवपच्चया जाती’ ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“उपादानपच्चया भवो’ ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

R 126

“तण्हापच्चया उपादान’ ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

15

“एव, भन्ते” ।

“वेदनापच्चया तण्हा ति फस्सपच्चया वेदना ति सळायतन-
पच्चया फस्सो ति नामरूपपच्चया सळायतन ति विञ्जाणपच्चया
नामरूप ति सङ्खारपच्चया विञ्जाण ति अविज्जापच्चया सङ्खारा
ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

20

“एव, भन्ते” ।

B 346

“जातिनिरोधा जरामरणनिरोधो’ ति, सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“भवनिरोधा जातिनिरोधो’ ति सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

25

“उपादाननिरोधा भवनिरोधो ति तण्हानिरोधा उपादान-
निरोधो ति वेदनानिरोधा तण्हानिरोधो ति फस्सनिरोधा वेदना-
निरोधो ति सळायतननिरोधा फस्सनिरोधो ति नामरूपनिरोधा
सळायतननिरोधो ति विञ्जाणनिरोधा नामरूपनिरोधो ति सङ्खार-
निरोधा विञ्जाणनिरोधो ति अविज्जानिरोधा सङ्खारनिरोधो ति,

30

सुसिम, पस्ससी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो अनेकविहित इद्विव पच्चनुभोसि – एको पि हुत्वा बहुधा होसि, बहुधा पि हुत्वा एको होसि, आविभाव, तिरोभाव, तिरोकुट्ट तिरोपाकार तिरोपब्बत असज्जमानो गच्छसि, सेय्यथापि आकासे, पठविया पि उम्मुज्ज- 5 निमुज्ज करोसि, सेय्यथापि उदके, उदके पि अभिज्जमानो^१ गच्छसि, सेय्यथापि पठविय, आकासे पि पल्लङ्गेन कमसि, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमससि परिमज्जसि, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेसी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

10

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो दिब्बाय सोत-धातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणसि^२ दिब्बे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

R 127

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो परसत्तान 15 परपुगलान चेतसा चेतो परिच्च पजानासि – सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानासि पे० विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानासी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो अनेकविहित 20 पुब्बेनिवास अनुस्सरसि, सेय्यथोद – एक पि जाति पे० इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरसी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो दिब्बेन चखुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्ससि चवमाने पे० 25 यथाकम्मपगे सत्ते पजानासी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“अपि पन त्व, सुसिम, एव जानन्तो एव पस्सन्तो ये ते सन्ता 347 विमोक्खा अतिक्कम्म रूपे, आरुप्पा ते कायेन फुसित्वा विहरसी” ति ?

B 347

१ अभेज्जमानो – सी०, अभिज्जमाने – स्या०, रो० । २ सुणसि – सी०, म्या०, रो० ।

“नो हेत, भन्ते” ।

“एत्थ दानि, सुसिम, इदं च वेय्याकरणं इमेसं च धम्मानं असमापत्तिं, इदं नो, सुसिम, कथं” ति ?

अथ खो आयस्मा सुसिमो भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा
5 भगवन्त एतदवोच — “अच्चयो म, भन्ते, अच्चगमा यथाबाल यथामूब्ह
यथाअकुसल, ग्वाह^१ एव स्वाक्खाते धम्मविनये धम्मत्थेनको पब्बजितको ।
तस्स मे, भन्ते, भगवा अच्चय अच्चयतो पटिगण्हातु आर्याति
सवराया” ति ।

“तग्घ त्व, सुसिम, अच्चयो अच्चगमा यथाबाल यथामूब्ह
10 यथाअकुसल, यो त्व एव स्वाक्खाते धम्मविनये धम्मत्थेनको पब्बजितो ।
सेय्यथापि, सुसिम, चोर आगुचारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु — ‘अयं ते,
देव, चोरो आगुचारी, इमस्स यं इच्छसि तं दण्डं पणेही’ ति । तमेन
राजा एव वदेय्य — ‘गच्छथ, भो, इमं पुरिसं दब्हाय रज्जुया पच्छाबाहं
गाब्हबन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं^२ करित्वा^३ खरस्सरेन पणवेन रथियाय
15 रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा दक्खिणेन द्वारेन निक्खामेत्वा
दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्दथा’ ति । तमेन रञ्जो पुरिसां
दब्हाय रज्जुया पच्छाबाहं गाब्हबन्धनं बन्धित्वा खुरमुण्डं करित्वा
खरस्सरेन पणवेन रथियाय रथियं सिङ्घाटकेन सिङ्घाटकं परिनेत्वा
दक्खिणेन द्वारेन निक्खामेत्वा दक्खिणतो नगरस्स सीसं छिन्देय्यु । तं
20 किं मञ्जसि, सुसिम, अपि नु सो पुरिसो ततोनिदानं दुक्खं दोमनस्स
पटिसवेदियेथा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“यं खो सो, सुसिम, पुरिसो ततोनिदानं दुक्खं दोमनस्स पटि-
सवेदियेथ । या^४ एव स्वाक्खाते धम्मविनये धम्मत्थेनकस्स पब्बज्जा,
25 अयं ततो दुक्खविपाकतरां च कटुकविपाकतरां च, अपि च विनिपाताय
सवत्तति । यतो च खो त्व, सुसिम, अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं
पटिकरोसि तं ते मयं पटिगण्हाम । बुद्धिं हेसा, सुसिम, अरियस्स विनये
यो अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथाधम्मं पटिकरोति, आर्याति च सवरं
आपज्जती” ति ।

B ११८

महावग्गो सत्तमो ।

१ स्वाह — रो० । २ खुरमुण्डक — सी० । ३ करित्वा — रो० । ४ या च —
सी०, यावद् — स्या० ।

तस्सुद्धान

द्व अस्सुतवता वुत्ता, पुत्तमसन चापर ।
अत्थिरागो च नगर, सम्मस नळकलापिय ।
कोसम्बी उपयन्ति च, दसमो सुसिमेन^२ चा ति^२ ॥

— ० —

७१ जरामरणसुत्त

७७ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति
जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे पे० ।

R 129

5

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण
नप्पजानन्ति, जरामरणसमुदय नप्पजानन्ति, जरामरनिरोध नप्पजानन्ति,
जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति, न मे ते, भिक्खवे,
समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मण-
सम्मता, न च पन ते आर्यस्मन्तो सामञ्जात्थ वा ब्रह्मञ्जात्थ वा दिट्ठेव
धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

10

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा जरामरण
पजानन्ति पे० पटिपद पजानन्ति, ते खो मे, भिक्खवे, समणा वा
ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समणसम्मता ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते
च पनायस्मन्तो सामञ्जात्थ च ब्रह्मञ्जात्थ च दिट्ठेव धम्मे सय
अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

15

(सुत्तन्तो एको)

७२-८१ जातिसुत्तादिदसक

७८ सावत्थिय विहरति । जाति नप्पजानन्ति पे० ।

B 349

७९ भव नप्पजानन्ति पे० ।

८० उपादान नप्पजानन्ति पे० ।

८१ तण्ह नप्पजानन्ति पे० ।

20

८२ वेदन नप्पजानन्ति पे० ।

८३ फस्स नप्पजानन्ति पे० ।

८४ सळायतन नप्पजानन्ति पे० ।

८५ नामरूप नप्पजानन्ति पे० ।

८६ विञ्जाण नप्पजानन्ति पे० ।

25

१ नळकलापिय - रो० । २-२ वुत्तो सुसिमेना ति - सी०, वुत्तो सुसिमेना ति -
स्या० ।

R 130

८७ “सङ्खारे नप्पजानन्ति, सङ्खारसमुदय नप्पजानन्ति, सङ्खार-
निरोध नप्पजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति
पे० पजानन्ति पे० सय अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती” ति ।

समणब्राह्मणवग्गो अट्ठमो ।

तस्सुद्दान

5

पच्चयेकादस वुत्ता, चतुसच्चविभज्जना ।

समणब्राह्मणवग्गो, निदाने^१ भवति अट्ठमो^२ ॥

वग्गुद्दान

बुद्धो आहारो^३ दसबलो^४, कळारो^५ गहपतिपञ्चमो^६ ।

दुक्खवग्गो^७ महावग्गो, अट्ठमो^८ समणब्राह्मणो ति ॥

— ० —

८२ सत्थुसत्त

८८ सावत्थिय विहरति । “जरामरण, भिक्खवे, अजानता

- 10 अपस्सता यथाभूत जरामरणे यथाभूत आणाय सत्था परियेसितब्बो,
जरामरणसमुदय अजानता अपस्सता यथाभूत जरामरणसमुदये
B 350 यथाभूत आणाय सत्था परियेसितब्बो, जरामरणनिरोध अजानता
अपस्सता यथाभूत जरामरणनिरोधे यथाभूत आणाय सत्था परियेसि-
तब्बो, जरामरणनिरोधगामिनि पटिपद अजानता अपस्सता यथाभूत
15 जरामरणनिरोधगामिनिया पटिपदाय यथाभूत आणाय सत्था परि-
येसितब्बो” ति ।

(सब्बेस पय्यालो एव वित्थारेतब्बो)

— ० —

८३-९२ दुतियसत्थुमुत्तादिद्वसक

R 131

८९ जाति, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

९० भव, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

९१ उपादान, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

20 ९२ तण्ह, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

९३ वेदन^१, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

१ निदान — स्या० । २ अट्ठम — सी०, स्या०, रो० । ३-४ आहारदसबल —
सी०, आहारदसबलो — स्या०, आहारदसबल — रो० । ४-४ कळार गहपतिपञ्चम —
सी०, स्या०, रो० । ५ दुक्खवग्गो — रो० । ६ अट्ठम — सी०, रो० । ७ वेदना — रो० ।

६४ फस्स, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

६५ सळायतन, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

६६ नामरूप, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

5

६७ विञ्जाण, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत पे० ।

६८ “सङ्खारे, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत सङ्खारेसु यथाभूत जाणाय सत्था परियेसितब्बो, सङ्खारसमुदय अजानता अपस्सता यथाभूत सङ्खारसमुदये यथाभूत जाणाय सत्था परियेसितब्बो, सङ्खारनिरोध अजानता अपस्सता यथाभूत सङ्खारनिरोधे यथाभूत जाणाय सत्था परियेसितब्बो सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद अजानता अपस्सता यथाभूत सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय यथाभूत जाणाय सत्था परियेसितब्बो” ति । (सब्बेस चतुसच्चिक कातब्ब)

10

६३-१०३ सिक्खामुत्तादिपेय्यालएकादसक

६९ “जरामरण, भिक्खवे, अजानता अपस्सता यथाभूत जरामरणे यथाभूत जाणाय सिक्खा करणीया ।

15 B 351

(पेय्यालो । चतुसच्चिक कातब्ब)

१०० जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० योगो करणीयो पे० ।

१०१ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० छन्दो करणीयो पे० ।

R 132

20

१०२ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० उस्सोब्ही करणीया^१ पे० ।

१०३ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० अप्पटिवानी करणीया पे० ।

१०४ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० आतप्प करणीय पे० ।

25

१ करणीयो - रो० ।

- १०५ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० विरिय^१ करणीय पे० ।
- १०६ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० सातच्च करणीय पे० ।
- 5 १०७ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० सति करणीया पे० ।
- १०८ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० सम्पजञ्ज करणीय पे० ।
- 10 १०९ जरामरण, भिक्खवे, अजानता पे० अप्पमादो करणीयो पे० ।

अन्तरपेय्यालो नवमो ।

तस्सुद्धान

R 133 सत्था सिक्खा च योगो च, छन्दो उस्सोब्धिपञ्चमी ।
 अप्पटिवानि यातप्प, विरिय सातच्चमुच्चति^२ ।
 सति च सम्पजञ्ज च, अप्पमादेन द्वादसा ति ॥

सुत्तन्ता अन्तरपेय्याला निद्धिता ।

15 परे ते द्वादस होन्ति, सुत्ता द्वत्तिस सतानि ।
 चतुसच्चेन ते वुत्ता, पेय्यालअन्तरम्हि येति ॥

अन्तरपेय्यालेसु उद्धान समत्त ।

निदानसयुत्त समत्त ।

— ० —

१ वीरिय - म० । २ सातच्चवुच्चति - स्या०, सातच्च वुच्चति - रो० ।

१३ अभिसमयसंयुतं

१ नखसिखासुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा परित्त नखसिखाय पसु आरोपेत्वा भिक्खु आमन्तेसि — “त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, यो वाय^१ मया परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो, अय वा महापठवी” ति ?

B 352

“एतदेव, भन्ते, बहुतर, यदिद महापठवी । अप्पमत्तको भगवता परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो । नेव सत्तिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति न सतसहस्सिम कल उपेति महापठवि उपनिधाय भगवता परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो” ति ।

5

“एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स अभिसमेताविनो एतदेव बहुतर दुक्ख यदिद परिक्खीण परियादिण्ण, अप्पमत्तक अवसिट्ठ । नेव सत्तिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति न सतसहस्सिम कल उपेति पुरिम दुक्खक्खन्ध परिक्खीण परियादिण्ण उपनिधाय यदिद सत्तक्खत्तु परमता । एव महत्थियो खो, भिक्खवे, धम्माभिसमयो, एव महत्थियो धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

R 134

15

२ पोक्खरणीसुत्त

२ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, पोक्खरणी पञ्जासयोजनानि^२ आयामेन पञ्जासयोजनानि वित्थारेन पञ्जासयोजनानि उब्बेधेन, पुण्णा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या । ततो पुरिसो कुसग्गेन उदक उद्वरेय्य । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा कुसग्गेन उदक उब्भत य वा पोक्खरणिया उदक” ति ?

20

“एतदेव, भन्ते, बहुतर, यदिद पोक्खरणिया उदक । अप्पमत्तक कुसग्गेन उदक उब्भत । नेव सत्तिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति न सतसहस्सिम कल उपेति पोक्खरणिया उदक उपनिधाय कुसग्गेन उदक उब्भत” ति ।

B 353

१ चाय — सी०, स्या०, रो० । २ ० योजना — स्या० ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्गलस्स अभिसमेताविनो एतदेव बहुतर दुक्ख यदिद परिक्खीण परियादिण, अप्पमत्तक अवसिद्ध । नेव सतिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति न सतसहस्सिम कल उपेति पुरिम दुक्खक्खन्व परिक्खीण परियादिण उपनिधाय, यदिद सत्तक्खत्तु परमता । एव महत्थियो खो, भिक्खवे, धम्माभिसमयो, एव महत्थियो धम्मचक्खु पटिलाभो” ति ।

३ सम्भेज्जउदकसुत्त

R 135

३ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, यत्थिमा महानदियो ससन्दन्ति समेन्ति, सेय्यथीद – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, ततो पुरिसो द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उद्धरेय्य । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, यानि वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानि य वा सम्भेज्जउदक” ति ?

“एतदेव, भन्ते, बहुतर यदिद सम्भेज्जउदक, अप्पमत्तकानि द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानि । नेव सतिम कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति सम्भेज्जउदक उपनिधाय द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानी” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

४ दुत्तियसम्भेज्जउदकसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, यत्थिमा महानदियो ससन्दन्ति समेन्ति, सेय्यथीद – गङ्गा यमुना अचिरवती सरभू मही, त उदक परिक्खय परियादान गच्छेय्य ठपेत्वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा सम्भेज्जउदक परिक्खीण परियादिण यानि वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिद्धानी” ति ?

“एतदेव, भन्ते, बहुतर सम्भेज्जउदक यदिद परिक्खीण परियादिण, अप्पमत्तकानि द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिद्धानि । नेव सतिम कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति सम्भेज्जउदक परिक्खीण परियादिण उपनिधाय द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिद्धानी” ति ।

B 354 25

“एवमेव खो, भिक्खवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

५ पठवीसुत्त

५ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो महा-
पठविया सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका उपनिक्खिपेय्य । त कि मञ्जथ,
भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, या वा सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका
उपनिक्खित्ता या^१ वा महापठवी” ति ?

R 136

“एतदेव, भन्ते, बहुतर, यदिद महापठवी, अप्पमत्तिका सत्त
कोलट्टिमत्तियो गुळिका उपनिक्खित्ता । नेव सतिम कल उपेन्ति न
सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति महापठवि उपनिधाय
सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका उपनिक्खित्ता” ति ।

5

“एवमेव खो, भिक्खवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

10

६ दुतियपठवीसुत्त

६ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, महापठवी
परिक्खय परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका ।
त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा महापठविया
परिक्खीण परियादिण्ण या वा सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका अव-
सिट्ठा” ति ?

15

“एतदेव भन्ते, बहुतर, महापठविया, यदिद परिक्खीण परिया-
दिण्ण, अप्पमत्तिका सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका अवसिट्ठा । नेव सतिम
कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति महा-
पठविया परिक्खीण परियादिण्ण उपनिधाय सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका
अवसिट्ठा” ति ।

20

“एवमेव खो, भिक्खवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

७ समुद्सुत्त

७ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो महा-
समुद्दतो^२ द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उद्धरेय्य । त कि मञ्जथ,

B 355

भिक्षवे, कतम नु खो बहुतर, यानि वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानि य वा महासमुद्दे उदक” ति ?

R 137

“एतदेव, भन्ते, बहुतर, यदिद महासमुद्दे उदक, अप्पमत्तकानि द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानि । नेव सतिम कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति महासमुद्दे उदक उपनिधाय द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उब्भतानी” ति ।

“एवमेव खो, भिक्षवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

८ दुतियसमुद्दसुत्त

८ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्षवे, महासमुद्दो परिक्षय परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि ।
10 त कि मञ्जथ, भिक्षवे, कतम नु खो बहुतर, य वा महासमुद्दे उदक परिक्षीण परियादिण्ण यानि वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिठानी” ति ?

“एतदेव, भन्ते, बहुतर महासमुद्दे उदक, यदिद परिक्षीण परियादिण्ण, अप्पमत्तकानि द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिठानि ।
15 नेव सतिम कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति महासमुद्दे उदक परिक्षीण परियादिण्ण उपनिधाय द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि अवसिठानी” ति ।

“एवमेव खो भिक्षवे पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

९ पब्बतसुत्त

९ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्षवे, पुरिसो हिम-
20 वतो पब्बतराजस्स सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खिपेय्य । त कि मञ्जथ, भिक्षवे, कतम नु खो बहुतर, या वा सत्त सासपमत्तियो पासाणमक्खरा उपनिक्खित्ता^१ यो^२ वा हिमवा^३ पब्बतराजा” ति ?

R 138

B 356

“एतदेव, भन्ते, बहुतर यदिद हिमवा पब्बतराजा, अप्पमत्तिका सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खित्ता । नेव सतिम कल
25 उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति हिमवन्त

पब्बतराजान उपनिधाय सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा उप-
निक्खित्ता” ति ।

“एवमेव खो पे० धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

१० दुतियपब्बतसुत्त

१० सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, हिमवा पब्बत-
राजा परिक्खय परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा सत्त सासपमत्तियो पासाण- 5
सक्खरा । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा हिमवतो
पब्बतराजस्स परिक्खीण परियादिण्ण या वा सत्त सासपमत्तियो पासाण-
सक्खरा अवसिट्ठा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, बहुतर हिमवतो पब्बतराजस्स यदिद परिक्खीण
परियादिण्ण , अप्पमत्तिका सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा अव- 10
सिट्ठा । नेव सतिम कल उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसह-
स्सिम कल उपेन्ति हिमवतो पब्बतराजस्स परिक्खीण परियादिण्ण
उपनिधाय सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा अवसिट्ठा” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स दिट्ठिसम्पन्नस्स पुगलस्स
अभिसमेताविनो एतदेव बहुतर दुक्ख यदिद परिक्खीण परियादिण्ण, 15
अप्पमत्तक अवसिट्ठ । नेव सतिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति
न सतसहस्सिम कल उपेति पुरिम दुक्खक्खन्ध परिक्खीण परियादिण्ण
उपनिधाय यदिद सत्तक्खत्तु परमता । एव महत्थियो खो, भिक्खवे,
धम्माभिसमयो, एव महत्थियो धम्मचक्खुपटिलाभो” ति ।

११ ततियपब्बतसुत्त

११ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो 20 R 139
सिनेरुस्स पब्बतराजस्स सत्त मुग्गमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खपेय्य ।
त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, या वा सत्त मुग्गमत्तियो
पासाणसक्खरा उपनिक्खित्ता यो^१ वा सिनेरु^१ पब्बतराजा” ति ?

“एतदेव, भन्ते, बहुतर यदिद सिनेरु पब्बतराजा, अप्पमत्तिका
सत्त मुग्गमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खित्ता । नेव सतिम कल 25

B 357

उपेन्ति न सहस्सिम कल उपेन्ति न सतसहस्सिम कल उपेन्ति सिनेरु
पब्बतराजान उपनिधाय सत्त मुग्गमत्तियो पासाणसक्खरा उप-
निक्खत्ता” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स दिट्ठिसम्पन्नस्स पुग्ग-
5 लस्स अधिगम उपनिधाय अञ्जातित्थियसमणब्राह्मणपरिब्बाजकान
अधिगमो नेव सतिम कल उपेति न सहस्सिम कल उपेति न सतसहस्सिम
कल उपेति । एव महाधिगमो, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो, एव
महाभिञ्जो” ति ।

अभिसमयसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

नखसिखा पोक्खरणी, सम्भेज्जउदके च द्वे ।
10 द्वे पठवी द्वे समुद्दा, तयो च पब्बतूपमा ति ॥

१४ धातुसयुक्त

१ धातुनान्तसुक्त

१ सावत्थिय विहरति । “धातुनान्त वो, भिक्खवे, देसे-
स्सामि” । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति । “एव,
भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

B 358,
R 140

“कतम च, भिक्खवे, धातुनान्त ? चक्खुधातु रूपधातु चक्खु-
विञ्जाणधातु, सोतधातु सद्धातु सोतविञ्जाणधातु, घानधातु गन्ध- 5
धातु घानविञ्जाणधातु, जिह्वाधातु रसधातु जिह्वाविञ्जाणधातु,
कायधातु फोट्ठब्बधातु कायविञ्जाणधातु, मनोधातु धम्मधातु मनो-
विञ्जाणधातु — इद वुच्चति, भिक्खवे, धातुनान्त” ति ।

२ फस्सनान्तसुक्त^१

२ सावत्थिय विहरति । “धातुनान्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्प-
ज्जति फस्सनान्त । कतम च, भिक्खवे, धातुनान्त ? चक्खुधातु 10
सोतधातु घानधातु जिह्वाधातु कायधातु मनोधातु — इद वुच्चति,
भिक्खवे, धातुनान्त ।

“कथं च, भिक्खवे, धातुनान्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनान्त ?
चक्खुधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सो । सोतधातु
पटिच्च घानधातु पटिच्च जिह्वाधातु पटिच्च कायधातु पटिच्च 15 R 141
मनोधातु पटिच्च उप्पज्जति मनोसम्फस्सो । एव खो, भिक्खवे,
धातुनान्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनान्त” ति ।

३ नोफस्सनान्तसुक्त

३ सावत्थिय विहरति । “धातुनान्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्प-
ज्जति फस्सनान्त, नो फस्सनान्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनान्त ।
कतम च, भिक्खवे, धातुनान्त ? चक्खुधातु पे० मनोधातु — इद 20
वुच्चति, भिक्खवे, धातुनान्त ।

१ देसिस्सामि — सी०, स्या०, रो० । २ सम्फस्स — रो० । ३ कतम — सी०,
स्या०, रो० ।

B 359

“कतम^१ च, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त, नो फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त ?

“चक्खुधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सो, नो चक्खुसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति चक्खुधातु पे० मनोधातु पटिच्च
5 उप्पज्जति मनोसम्फस्सो, नो मनोसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति मनोधातु ।
एव खो, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त, नो फस्स-
नानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त’ ति ।

४ वेदनानानत्तसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “धातुनानत्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्प-
ज्जति फस्सनानत्त, फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानानत्त । कतम
R 142 10 च, भिक्खवे, धातुनानत्त ? चक्खुधातु पे० मनोधातु – इद वुच्चति,
भिक्खवे, धातुनानत्त ।

“कथ च, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त,
फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानानत्त ? चक्खुधातु, भिक्खवे,
पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सो, चक्खुसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति
15 चक्खुसम्फस्सजा वेदना पे० मनोधातु पटिच्च उप्पज्जति मनो-
सम्फस्सो, मनोसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति मनोसम्फस्सजा वेदना ।
एव खो, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त, फस्स-
नानत्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानानत्त” ति ।

५ दुतियवेदनानानत्तसुत्त

५ सावत्थिय विहरति । “धातुनानत्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्प-
20 ज्जति फस्सनानत्त, फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानानत्त, नो
वेदनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त, नो फस्सनानत्त पटिच्च
उप्पज्जति धातुनानत्त । कतम च, भिक्खवे, धातुनानत्त ? चक्खुधातु
पे० मनोधातु – इद वुच्चति, भिक्खवे, धातुनानत्त ।

“कथ च, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्त,
25 फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानानत्त, नो वेदनानानत्त पटिच्च
उप्पज्जति फस्सनानत्त, नो फस्सनानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त ?

“चक्खुधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सो, चक्खुसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सजा वेदना, नो चक्खुसम्फस्सजा वेदन पटिच्च उप्पज्जति चक्खुसम्फस्सो, नो चक्खुसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति चक्खुधातु पे० मनोधातु पटिच्च उप्पज्जति मनोसम्फस्सो, मनोसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति मनोसम्फस्सजा वेदना, नो मनोसम्फस्सजा वेदन पटिच्च उप्पज्जति मनोसम्फस्सो, नो मनोसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति मनोधातु । एव खो, भिक्खवे, धातुनान्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनान्त, फस्सनान्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनान्त, नो वेदनान्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनान्त, नो फस्सनान्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनान्त” ति ।

R 143

5 B 360

६ बाहिरधातुनान्तसुत्त

६ सावत्थिय विहरति । “धातुनान्त वो, भिक्खवे, देसेस्सामि । त सुणाथ पे० कथं च, भिक्खवे, धातुनान्त ? रूपधातु सद्दधातु गन्धधातु रसधातु फोटुब्बधातु धम्मधातु – इदं वुच्चति, भिक्खवे, धातुनान्त” ति ।

७ सञ्ज्ञानान्तसुत्त

७ सावत्थिय विहरति । “धातुनान्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति सञ्ज्ञानान्त, सञ्ज्ञानान्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनान्त, सङ्कप्पनान्त पटिच्च उप्पज्जति छन्दनान्त, छन्दनान्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनान्त, परिळाहनान्त पटिच्च उप्पज्जति परियेसनान्त । कतमं च, भिक्खवे, धातुनान्त ? रूपधातु पे० धम्मधातु – इदं वुच्चति, भिक्खवे, धातुनान्त ।

15

20

“कथं च, भिक्खवे, धातुनान्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्ज्ञानान्त, सञ्ज्ञानान्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनान्त, सङ्कप्पनान्त पटिच्च उप्पज्जति छन्दनान्त, छन्दनान्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनान्त, परिळाहनान्त पटिच्च उप्पज्जति परियेसनान्त ?

R 144

“रूपधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति रूपसञ्ज्ञा, रूपसञ्ज्ञा पटिच्च उप्पज्जति रूपसङ्कप्पो, रूपसङ्कप्प पटिच्च उप्पज्जति रूपच्छन्दो^१”

25

रूपच्छन्द पटिच्च उप्पज्जति रूपपरिळाहो, रूपपरिळाह पटिच्च उप्प-
ज्जति रूपपरियेसना पे० धम्मधातु पटिच्च उप्पज्जति धम्मसञ्जा,
धम्मसञ्जा पटिच्च उप्पज्जति धम्मसङ्कप्पो, धम्मसङ्कप्प पटिच्च उप्प-
ज्जति धम्मच्छन्दो^१, धम्मच्छन्द पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरिळाहो, धम्म-
5 परिळाह पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरियेसना ।

B 361

“एव, खो, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानानत्त,
सञ्जानानत्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनानत्त, सङ्कप्पनानत्त
पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्त, छन्दनानत्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाह-
नानत्त, परिळाहनानत्त पटिच्च उप्पज्जति परियेसनानानत्त” ति ।

८ नोपरियेसनानानत्तमुत्त

R 145

10 ८ सावत्थिय विहरति । “धातुनानत्त, भिक्खवे, पटिच्च उप्प-
ज्जति सञ्जानानत्त, सञ्जानानत्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनानत्त,
सङ्कप्पनानत्त पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्त, छन्दनानत्त पटिच्च उप्प-
ज्जति परिळाहनानत्त, परिळाहनानत्त पटिच्च उप्पज्जति परियेसना-
नानत्त, नो परियेसनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनानत्त, नो
15 परिळाहनानत्त पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्त, नो छन्दनानत्त पटिच्च
उप्पज्जति सङ्कप्पनानत्त, नो सङ्कप्पनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जा-
नानत्त, नो सञ्जानानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त । कतम च,
भिक्खवे, धातुनानत्त ? रूपधातु पे० धम्मधातु – इद वुच्चति,
भिक्खवे, धातुनानत्त ।

20

“कथं च, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जा-
नानत्त, सञ्जानानत्त पटिच्च उप्पज्जति पे० परियेसनानानत्त, नो
परियेसनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनानत्त, नो परिळाहनानत्त
पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्त, नो छन्दनानत्त पटिच्च उप्पज्जति
सङ्कप्पनानत्त, नो सङ्कप्पनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानानत्त,
25 नो सञ्जानानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त ?

R 146

“रूपधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति रूपसञ्जा पे०
धम्मधातु पटिच्च उप्पज्जति धम्मसञ्जा, धम्मसञ्जा पटिच्च उप्पज्जति
५ पे० धम्मपरियेसना, नो धम्मपरियेसन पटिच्च उप्पज्जति धम्म-

परिळाहो, नो धम्मपरिळाहं पटिच्च उप्पज्जति धम्मच्छन्दो^१, नो धम्म-
च्छन्दं पटिच्च उप्पज्जति धम्मसङ्कप्पो, नो धम्मसङ्कप्पं पटिच्च उप्प-
ज्जति धम्मसञ्जा, नो धम्मसञ्जं पटिच्च उप्पज्जति धम्मधातु ।

“एवं खो, भिक्खवे, धातुनानत्तं पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानानत्तं, सञ्जानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति ... पे०... परियेसनानानत्तं; नो 5
परियेसनानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनानत्तं, नो परिळाहनानत्तं
पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्तं, नो छन्दनानत्तं पटिच्च उप्पज्जति
सङ्कप्पनानत्तं, नो सङ्कप्पनानत्तं पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानानत्तं,
नो सञ्जानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्तं” ति ।

६. बाहिरफस्सनानत्तसुत्तं

६. सावत्थियं विहरति । “धातुनानत्तं भिक्खवे, पटिच्च उप्प- 10 B. 362
ज्जति सञ्जानानत्तं, सञ्जानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनानत्तं,
सङ्कप्पनानत्तं पटिच्च उप्पज्जति फस्सनानत्तं, फस्सनानत्तं पटिच्च उप्प-
ज्जति वेदनानानत्तं, वेदनानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति छन्दनानत्तं, छन्द-
नानत्तं पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनानत्तं, परिळाहनानत्तं पटिच्च
उप्पज्जति परियेसनानानत्तं, परियेसनानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति 15
लाभनानत्तं । कतमं च, भिक्खवे, धातुनानत्तं ? रूपधातु ... पे०... धम्म-
धातु – इदं वुच्चति, भिक्खवे, धातुनानत्तं ।

“कथं च, भिक्खवे, धातुनानत्तं पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानानत्तं, सञ्जानानत्तं पटिच्च उप्पज्जति ... पे०... लाभनानत्तं ? R. 147

“रूपधातुं, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति रूपसञ्जा, रूपसञ्जं 20
पटिच्च उप्पज्जति रूपसङ्कप्पो, रूपसङ्कप्पं पटिच्च उप्पज्जति रूप-
सम्फस्सो, रूपसम्फस्सं पटिच्च उप्पज्जति रूपसम्फस्सजा वेदना, रूप-
सम्फस्सजं वेदनं पटिच्च उप्पज्जति रूपच्छन्दो, रूपच्छन्दं पटिच्च उप्प-
ज्जति रूपपरिळाहो, रूपपरिळाहं पटिच्च उप्पज्जति रूपपरियेसना,
रूपपरियेसनं पटिच्च उप्पज्जति रूपलाभो ... पे०... धम्मधातुं पटिच्च 25
उप्पज्जति धम्मसञ्जा, धम्मसञ्जं पटिच्च उप्पज्जति धम्मसङ्कप्पो,
धम्मसङ्कप्पं पटिच्च उप्पज्जति धम्मसम्फस्सो, धम्मसम्फस्सं पटिच्च
उप्पज्जति धम्मसम्फस्सजा वेदना, धम्मसम्फस्सजं वेदनं पटिच्च उप्प-

ज्जति धम्मच्छन्दो, धम्मच्छन्द पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरिळाहो, धम्म-
परिळाह पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरियेसना, धम्मपरियेसन पटिच्च
उप्पज्जति धम्मलाभो ।

“एव खो, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्ज्ञा-
5 नानत्त, सञ्ज्ञानानत्त पटिच्च उप्पज्जति पे० परियेसनानानत्त,
परियेसनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति लाभनानत्त” ति ।

१० दुतियबाहिरफस्सनानत्तसुत्त

१० सावत्थिय विहरति । “धातुनानत्त, भिक्खवे, पटिच्च
उप्पज्जति सञ्ज्ञानानत्त, सञ्ज्ञानानत्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्प-
R 148 नानत्त फस्स वेदना छन्द परिळाह परियेसनानानत्त पटिच्च
10 उप्पज्जति लाभनानत्त, नो लाभनानत्त पटिच्च उप्पज्जति परियेसना-
नानत्त, नो परियेसनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनानत्त, नो
परिळाहनानत्त पटिच्च उप्पज्जति पे० छन्द वेदना फस्स
B 363 सङ्कप्प सञ्ज्ञानानत्त, नो सञ्ज्ञानानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातु-
नानत्त । कतम च, भिक्खवे, धातुनानत्त ? रूपधातु पे० धम्म-
15 धातु — इद वुच्चति, भिक्खवे, धातुनानत्त ।

“कथं च, भिक्खवे, धातुनानत्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्ज्ञा-
नानत्त, सञ्ज्ञानानत्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनानत्त ? फस्स वेदना
छन्द परिळाह परियेसना लाभ नो लाभनानत्त पटिच्च
उप्पज्जति परियेसनानानत्त, नो परियेसनानानत्त पटिच्च उप्पज्जति
20 परिळाह छन्द वेदना फस्स नो सङ्कप्पनानत्त पटिच्च उप्प-
ज्जति सञ्ज्ञानानत्त, नो सञ्ज्ञानानत्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनानत्त ?

“रूपधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति रूपसञ्ज्ञा पे०
धम्मधातु पटिच्च उप्पज्जति धम्मसञ्ज्ञा, धम्मसञ्ज्ञ पटिच्च उप्प-
ज्जति पे० धम्मपरियेसना, धम्मपरियेसन पटिच्च उप्पज्जति धम्म-
25 लाभो, नो धम्मलाभ पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरियेसना, नो धम्म-
R 149 परियेसन पटिच्च उप्पज्जति धम्मपरिळाहो, नो धम्मपरिळाह पटिच्च
उप्पज्जति धम्मच्छन्दो, नो धम्मच्छन्द पटिच्च उप्पज्जति धम्मसम्फ-
स्सजा वदना, नो धम्मफस्सज वेदन पटिच्च उप्पज्जति धम्मसम्फस्सो,
नो धम्मसम्फस्स पटिच्च उप्पज्जति धम्मसङ्कप्पो, नो धम्मसङ्कप्प

पटिच्च उप्पज्जति धम्मसञ्जा, नो धम्मसञ्ज पटिच्च उप्पज्जति धम्मधातु ।

“एव खो, भिक्खवे, धातुनान्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानान्त, सञ्जानान्त पटिच्च उप्पज्जति पे० सङ्कप्प फस्स वेदना छन्द परिळाह परियेसना लाभ नो नाभनान्त 5 पटिच्च उप्पज्जति परियेसनानान्त, नो परियेसनानान्त पटिच्च उप्पज्जति परिळाहनान्त, नो परिळाहनान्त पटिच्च उप्पज्जति छन्दनान्त, नो छन्दनान्त पटिच्च उप्पज्जति वेदनानान्त, नो वेदनानान्त पटिच्च उप्पज्जति फस्सनान्त, नो फस्सनान्त पटिच्च उप्पज्जति सङ्कप्पनान्त, नो सङ्कप्पनान्त पटिच्च उप्पज्जति सञ्जानान्त, नो 10 सञ्जानान्त पटिच्च उप्पज्जति धातुनान्त” ति ।

नान्तवगो पठमो ।

तस्सुद्धान

धातुफस्स^१ च^१ नो चेत, वेदना अपरे दुवे ।
एत अज्झत्तपञ्चक, धातुसञ्ज^२ च नो चेत ।
फस्सस्स^३ अपरे दुवे, एत बाहिरपञ्चक ति ॥

११ सत्तधातुसुत्त

११ सावत्थिय विहरति । “सत्तिमा, भिक्खवे, धातुयो । 15 B 364
कतमा सत्त ? आभाधातु^४, सुभधातु, आकासानञ्चायतनधातु, विञ्जाण-
ञ्चायतनधातु, आकिञ्चञ्जायतनधातु, नेवसञ्जानासञ्जायतन-
धातु, सञ्जावेदयितनिरोधधातु – इमा खो, भिक्खवे, सत्त धातुयो”
ति । R 150

एव वुत्ते, अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच – “या चाय, 25
भन्ते, आभाधातु या च सुभधातु या च आकासानञ्चायतनधातु या च
विञ्जाणञ्चायतनधातु या च आकिञ्चञ्जायतनधातु या च नेव-
सञ्जानासञ्जायतनधातु या च सञ्जावेदयितनिरोधधातु – इमा नु
खो, भन्ते, धातुयो कि पटिच्च पञ्जायन्ती” ति ?

१-१ धातु सम्फस्स – सी०, धातु सम्फस्सञ्च – स्या०, रो० । २ धातुसञ्जा –
सी०, स्या०, रो० । ३ फस्सेन – सी०, रो० । ४ सुभाधातु – सी०, स्या० ।

“याय, भिक्खु, आभाधातु – अय धातु अन्धकार पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, सुभधातु – अय धातु असुभ पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, आकासानञ्चायतनधातु – अय धातु रूप पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, विञ्जाणञ्चायतनधातु – अय धातु आकासा-
 5 नञ्चायतन पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, आकिञ्चायतनधातु – अय धातु विञ्जाणञ्चायतन पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, नेवसञ्जानासञ्जायतनधातु – अय धातु आकिञ्चञ्जायतन पटिच्च पञ्जायति । याय, भिक्खु, सञ्जावेदयितनिरोधधातु – अय धातु निरोध पटिच्च पञ्जायती” ति ।

10 “या चाय, भन्ते, आभाधातु या च सुभधातु या च आकासानञ्चायतनधातु या च विञ्जाणञ्चायतनधातु या च आकिञ्चञ्जायतनधातु या च नेवसञ्जानासञ्जायतनधातु या च सञ्जावेदयितनिरोधधातु – इमा नु खो, भन्ते, धातुयो कथ समापत्ति पत्तब्बा” ति ?

“या चाय, भिक्खु, आभाधातु या च सुभधातु या च आकासानञ्चायतनधातु या च विञ्जाणञ्चायतनधातु या च आकिञ्चञ्जायतनधातु – इमा धातुयो सञ्जासमापत्ति पत्तब्बा । याय, भिक्खु, नेवसञ्जानासञ्जायतनधातु – अय धातु सङ्खारावसेससमापत्ति पत्तब्बा ।
 R 151 15 याय, भिक्खु, सञ्जावेदयितनिरोधधातु – अय धातु निरोधसमापत्ति पत्तब्बा” ति ।
 B 365

१२ सनिदानसुत्त

20 १२ सावत्थिय विहरति । “सनिदान, भिक्खवे, उप्पज्जति कामवितक्को, नो अनिदान, सनिदान उप्पज्जति ब्यापादवितक्को^१, नो अनिदान, सनिदान उप्पज्जति विहिसावितक्को, नो अनिदान ।

“कथ च, भिक्खवे, सनिदान उप्पज्जति कामवितक्को, नो अनिदान, सनिदान उप्पज्जति ब्यापादवितक्को, नो अनिदान, सनिदान उप्पज्जति विहिसावितक्को, नो अनिदान ? कामधातु, भिक्खवे,
 25 पटिच्च उप्पज्जति कामसञ्जा, कामसञ्जा पटिच्च उप्पज्जति कामसङ्कप्पो, कामसङ्कप्प पटिच्च उप्पज्जति कामच्छन्दो, कामच्छन्द पटिच्च

१ ब्यापादवितक्को – रो० ।

उप्पज्जति कामपरिळाहो, कामपरिळाह पटिच्च उप्पज्जति कामपरि-
येसना । कामपरियेसन, भिक्खवे, परियेसमानो अस्सुतवा पुथुज्जनो
तीहि ठानेहि मिच्छा पटिपज्जति — कायेन वाचाय मनसा ।

“ब्यापादधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति ब्यापादसञ्जा,
ब्यापादसञ्जा पटिच्च उप्पज्जति ब्यापादसङ्कप्पो पे० ब्यापाद- 5
च्छन्दो ब्यापादपरिळाहो ब्यापादपरियेसना ब्यापादपरियेसन,
भिक्खवे, परियेसमानो अस्सुतवा पुथुज्जनो तीहि ठानेहि मिच्छा पटि-
पज्जति — कायेन वाचाय मनसा ।

“विहिसाधातु, भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति विहिसासञ्जा,
विहिसासञ्जा पटिच्च उप्पज्जति विहिसासङ्कप्पो पे० विहिसा- 10
च्छन्दो विहिसापरिळाहो विहिसापरियेसना विहिसापरियेसन,
भिक्खवे, परियेसमानो अस्सुतवा पुथुज्जनो तीहि ठानेहि मिच्छा पटि-
पज्जति — कायेन वाचाय मनसा । R 152

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो आदित्त तिणुक्क सुक्खे तिणदाये
निक्खिपेय्य, नो चे हृत्येहि च पादेहि च खिप्पमेव निब्बापेय्य । एव 15
हि, भिक्खवे, ये तिणकट्टुनिस्सिता पाणा ते अनयव्यसन आपज्जेय्यु ।
एवमेव खो, भिक्खवे, यो हि कोचि समणो वा ब्राह्मणो वा उप्पन्न विसम-
गत सञ्ज^१ न खिप्पमेव पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति सो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्ख विहरति सविघात सउपायास सपरि-
ळाह, कायस्स च भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा । 20

“सनिदान, भिक्खवे, उप्पज्जति नेक्खम्मवितक्को, नो अनिदान,
सनिदान उप्पज्जति अब्यापादवितक्को, नो अनिदान, सनिदान उप्प-
ज्जति अविहिसावितक्को, नो अनिदान ।

“कथं च, भिक्खवे, सनिदान उप्पज्जति नेक्खम्मवितक्को, नो
अनिदान, सनिदान उप्पज्जति अब्यापादवितक्को, नो अनिदान, 25
सनिदान उप्पज्जति अविहिसावितक्को, नो अनिदान ? नेक्खम्मधातु,
भिक्खवे, पटिच्च उप्पज्जति नेक्खम्मसञ्जा, नेक्खम्मसञ्जा पटिच्च
उप्पज्जति नेक्खम्मसङ्कप्पो, नेक्खम्मसङ्कप्प पटिच्च उप्पज्जति नेक्खम्म-
च्छन्दो^१, नेक्खम्मच्छन्द पटिच्च उप्पज्जति नेक्खम्मपरिळाहो, नेक्खम्म-
परिळाह पटिच्च उप्पज्जति नेक्खम्मपरियेसना, नेक्खम्मपरियेसन, 30

१ अकुसलसञ्ज — सी०, स्या० । २ नेक्खम्मच्छन्दो — सी०, रो० ।

भिक्षवे, परियसमानो सुतवा अरियसावको तीहि ठानेहि सम्मा पटि-
पज्जति - कायेन वाचाय मनसा ।

“अव्यापादधातु, भिक्षवे, पटिच्च उप्पज्जति अव्यापादसञ्जा,
अव्यापादसञ्जा पटिच्च उप्पज्जति अव्यापादसङ्कप्पो पे० अव्या-
5 पादच्छन्दो अव्यापादपरिळाहो अव्यापादपरियेसना, अव्यापाद-
परियेसन, भिक्षवे, परियेसमानो सुतवा अरियसावको तीहि ठानेहि
सम्मा पटिपज्जति - कायेन वाचाय मनसा ।

R 153

“अविहिसाधातु, भिक्षवे, पटिच्च उप्पज्जति अविहिसासञ्जा,
अविहिसासञ्जा पटिच्च उप्पज्जति अविहिसासङ्कप्पो, अविहिसासङ्कप्प
10 पटिच्च उप्पज्जति अविहिसाछन्दो, अविहिसाछन्द पटिच्च उप्पज्जति
अविहिसापरिळाहो, अविहिसापरिळाह पटिच्च उप्पज्जति अविहिसा-
परियेसना, अविहिसापरियेसन, भिक्षवे, परियेसमानो सुतवा अरिय-
सावको तीहि ठानेहि सम्मा पटिपज्जति - कायेन वाचाय मनसा ।

B 367

“सेय्यथापि, भिक्षवे, पुरिसो आदित्त तिणुक्क सुक्खे तिणदाये
15 निक्खिपेय्य, तमेन हत्थेहि च पादेहि च खिप्पमेव निब्बापेय्य । एव
हि, भिक्षवे, ये तिणकट्टुनिस्सिता पाणा ते न अनयव्यसन आपज्जेय्यु ।
एवमेव खो, भिक्षवे, यो हि कोचि समणो वा ब्राह्मणो वा उप्पन्न
विसमगत सञ्जा^१ खिप्पमेव पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति सो दिट्ठे चेव धम्मे सुख विहरति अविघात अनुपायास अपरि-
20 ळाह, कायस्स च भेदा पर मरणा सुगति पाटिकङ्खा” ति ।

१३ गिञ्जकावसथसुत्त

१३ एक समय भगवा जातिके विहरति गिञ्जकावसथे ।
तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - “भिक्षवो” ति । “भदन्ते” ति
ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

“धातु, भिक्षवे, पटिच्च उप्पज्जति सञ्जा, उप्पज्जति दिट्ठि,
25 उप्पज्जति वितक्को” ति । एव वुत्ते, आर्यस्मा कच्चानो^२ भगवन्त एतद-
वोच - “याय, भन्ते, दिट्ठि - ‘असम्मासम्बुद्धेसु सम्मासम्बुद्धा’ ति,
अय नु खो, भन्ते, दिट्ठि कि पटिच्च पञ्जायती” ति ?

१ अकुमलसञ्जा - मो०, स्या० । २ सद्धो कच्चानो - रो०, सद्धो कच्चानो -
सी० । ३ ० सम्बुद्धो - रो० ।

“महती खो एसा, कच्चान, धातु यदिद अविज्जावातु । हीन,
कच्चान, धातु पटिच्च उप्पज्जति हीना सञ्जा, हीना दिट्ठि, हीनो
वितक्को, हीना चेतना, हीना पत्थना, हीनो पणिधि, हीनो पुग्गलो,
हीना वाचा, हीन आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति
विभजति उत्तानीकरोति, हीना तस्स उपपत्ती ति वदामि ।

R 15

5

“मज्झिम, कच्चान, धातु पटिच्च उप्पज्जति मज्झिमा सञ्जा,
मज्झिमा दिट्ठि, मज्झिमो वितक्को, मज्झिमा चेतना, मज्झिमा पत्थना,
मज्झिमो पणिधि, मज्झिमो पुग्गलो, मज्झिमा वाचा, मज्झिम आचि-
क्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति,
मज्झिमा तस्स उपपत्ती ति वदामि ।

10

“पणीत, कच्चान, धातु पटिच्च उप्पज्जति पणीता सञ्जा,
पणीता दिट्ठि, पणीतो वितक्को, पणीता चेतना, पणीता पत्थना, पणीतो
पणिधि, पणीतो पुग्गलो, पणीता वाचा, पणीत आचिक्खति देसेति
पञ्जापेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति, पणीता तस्स
उपपत्ती ति वदामी” ति ।

15

१४ हीनाधिमुक्तिकसुत्त

१४ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व^१, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति
समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

B 368

“अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिसु
समिसु । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु,
कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु ।

20

“अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दि-
स्सन्ति समेस्सन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दि-
स्सन्ति समेस्सन्ति, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि
ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति ।

25

“एतरहि पि^२ खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति

R 155

१ सी, रो० पोत्यकेसु नत्थि । २ रो० पोत्यके नत्थि ।

समेन्ति, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ती” ति ।

१५ चङ्कमसुत्त

१५ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा सारिपुत्तो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि
5 भगवतो अविदूरे चङ्कमति, आयस्मा पि खो महामोग्गल्लानो सम्बहु-
लेहि भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति, आयस्मा पि खो
महाकस्सपो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति,
आयस्मा पि खो अनुरुद्धो सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे
चङ्कमति, आयस्मा पि खो पुण्णो मन्तानिपुत्तो सम्बहुलेहि भिक्खूहि
10 सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति, आयस्मा पि खो उपालि सम्बहुलेहि
भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति, आयस्मा पि खो आनन्दो
सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति, देवदत्तो पि खो
सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि भगवतो अविदूरे चङ्कमति ।

B 369

१६ अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – “पस्सथ नो तुम्हे,
15 भिक्खवे, सारिपुत्त सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू महापञ्जा । पस्सथ नो तुम्हे,
तुम्हे, भिक्खवे, मोग्गल्लान सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

20 “सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू महिद्धिका । पस्सथ नो तुम्हे,
भिक्खवे, कस्सप^१ सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

R 156

“एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू धुतवादा । पस्सथ नो तुम्हे,
भिक्खवे, अनुरुद्ध सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

25 “एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू दिब्बचक्खुका । पस्सथ नो तुम्हे,
भिक्खवे, पुण्ण मन्तानिपुत्त सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू धम्मकथिका । पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, उपालि सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू विनयधरा । पस्सथ नो तुम्हे, 5 भिक्खवे, आनन्द सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू बहुस्सुता । पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, देवदत्त सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धि चङ्कमन्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

10

“सब्बे खो एते, भिक्खवे, भिक्खू पापिच्छा । धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिसु समिसु । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु 15 समिसु, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु ।

“अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति । 20

20

“एतरहि पि खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

R 157

१६ सगाथासुत्त

१७ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिसु समिसु । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु । अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिस्सन्ति समे-

25 B 370

स्सन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दस्सन्ति समे-
स्सन्ति । एतरहि पि खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति ।

- 5 “सेय्यथापि, भिक्खवे, गूथो गूथेन ससन्दति समेति, मुत्त मुत्तेन
ससन्दति समेति, खेळो खेळेन ससन्दति समेति, पुब्बो पुब्बेन ससन्दति
ममेति, लोहित लोहितेन ससन्दति समेति, एवमेव खो, भिक्खवे,
धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि
सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो अद्धान पे० अनागत पि
10 खो अद्धान पे० एतरहि पि खो पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । हीनाधिमुत्तिका हीनाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति ।

R 158

- “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । कल्याणा-
धिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि
15 खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिसु समिसु । कल्याणाधि-
मुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु ।

“अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान पे० एतरहि पि खो,
भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति ।
कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

B ७71

- 20 “सेय्यथापि, भिक्खवे, खीर खीरेन ससन्दति समेति, तेल तेलेन
ससन्दति समेति, सप्पि सप्पिना ससन्दति समेति, मधु मधुना ससन्दति
समेति, फाणित फाणितेन ससन्दति समेति, एवमेव खो, भिक्खवे,
धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधि-
मुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो अद्धान अनागत
25 पि खो अद्धान एतरहि पि खो पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । कल्याणाधिमुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि
ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

१८ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^१ सुगतो अथापर एतदवोच
सत्था —

“ससग्गा वनथो जातो, अससग्गेन छिज्जति ।
 परित्त दारुमारुह, यथा सीदे महण्णवे ॥
 “एव कुसीतमागम्म, साधुजीवि^१ पि सीदति ।
 तस्मा त परिवज्जेय्य, कुसीत हीनविरिय ॥
 “पविवित्तेहि अरियेहि, पहितत्तेहि झायीहि^२ ।
 निच्च आरद्धविरियेहि, पण्डितेहि सहावसे” ति ॥

5

१७ अस्सद्धसन्दनसुत्त

१६ सावत्थिय विहरति । “वातुसो व, भिक्खवे, सत्ता सस-
 न्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
 अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनोत्तप्पिनो^३ अनोत्त-
 प्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति 10
 पमेन्ति, कुसीता कुसीतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो मुट्ठ-
 स्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति
 समेन्ति ।

R 15^a

“अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान वातुसो व सत्ता ससन्दिसु
 समिसु । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु, अहिरिका अहिरि- 15
 केहि सद्धि ससन्दिसु समिसु, अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि ससन्दिसु
 समिसु, अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु, कुसीता कुसी-
 तेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु, मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दिसु
 समिसु, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दिसु समिसु ।

“अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान वातुसो व सत्ता ससन्दि- 20 B 3/2
 स्सन्ति समेस्सन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति,
 अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति, अनोत्तप्पिनो
 अनोत्तप्पीहि सद्धि पे० अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि पे०
 कुसीता कुसीतेहि सद्धि पे० मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि पे०
 दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति ।

R 160

25

“एतरहि पि खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान वातुसो व सत्ता
 ससन्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि मसन्दन्ति समेन्ति,

१ साधुजीवी - सी०, स्या०, रा० । २ झायिहि - नी०, झायिभि - स्या० ।

३ अनोत्तापिनो - सी०, स्या०, रो० ।

अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि पे० अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि पे० अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि पे० कुसीता कुसीतेहि सद्धि पे० मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

- 5 “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, आरद्धविरिया आरद्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, उपट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, 10 पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान पे० अनागत पि खो, भिक्खवे पे० एतरहि पि खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । सद्धा सद्धेहि सद्धि पे० पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

१८ अस्सद्धमूलकमुत्त

- 15 २० सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि समन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि 20 ससन्दन्ति समेन्ति । अतीत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिसु समिसु पे० अनागत पि खो, भिक्खवे, अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दिस्सन्ति समेस्सन्ति पे० ।

B 373

- “एतरहि पि खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान धातुसो व सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अहि- 25 रिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती ति ।

“धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि समन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जावन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ५ पे० । (पठमवारो विय वित्थारेत्तब्बो ।)

R 162

“धातुसो व, भिक्खवे पे० अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जावन्तो १० पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

“धातुसो व, भिक्खवे पे० अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कुसीता कुसीतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, आरद्धविरिया आरद्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जा- १५ वन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

“धातुसो व, भिक्खवे पे० अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, उपट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जा- २० वन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती ति पे० कल्याणाधि-मुत्तिका कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

१६ अहिरिकमूलकसुत्त

२१ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व पे० अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि २५ ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता' बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति', पञ्जावन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

R 163

25 B 374

“अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

“अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कुसीता कुसी-
तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, आरद्धविरिया
आरद्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जावन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि
ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

“अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिग्गिम्मेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, उप-
ट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्चावन्तो
15 पञ्चावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्तीति पे० कल्याणाधिमुत्तिका
कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्तीति ।

२० अनोत्तिप्पमूलकसुत्त

R 164

२२ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता सस-
न्दन्ति समेन्ति । अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि
20 सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जावन्तो पञ्जावन्तेहि
सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

“अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कुसीता कुसीतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, 25 अोत्तप्पिनो अोत्तप्पीहि सद्धि मसन्दन्ति समेन्ति, आग्द्धविरिया आग्द्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जावन्तो पञ्जावन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० ।

B. 375

“अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि सद्धि मसन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि

सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
उपट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो
पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती ति पे० कल्याणाधिमुत्तिका
कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२१ अप्पस्सुतमूलकसुत्त

२३ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता सस- 5
न्दन्ति समेन्ति । अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
कुसीता कुसीतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि
ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, आरद्ध-
विरिया आरद्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो पञ्ज-
वन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति पे० । R 165

“अप्पस्सुता अप्पस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो
मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि
ससन्दन्ति समेन्ति, बहुस्सुता बहुस्सुतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, उप-
ट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो
पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती ति पे० कल्याणाधिमुत्तिका 15
कल्याणाधिमुत्तिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२२ कुसीतमूलकसुत्त

२४ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता सस-
न्दन्ति समेन्ति । कुसीता कुसीतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुट्ठस्सतिनो
मुट्ठस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि
ससन्दन्ति समेन्ति, आरद्धविरिया आरद्धविरियेहि सद्धि ससन्दन्ति 20
समेन्ति, उपट्ठितस्सतिनो उपट्ठितस्सतीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती ति पे० ।

(सब्बत्थ अतीतानागतपञ्चुप्पन्न कातब्ब ।)

द्वितीयो वग्गो ।

तस्सुद्धान

B 376

*सत्तिमा^१ सनिदान च, गिञ्जकावसथेन च ।
हीनाधिमुत्ति चङ्गम^२, सगाथा^३ अस्सद्धसत्तम^४* ॥

R 166

अस्सद्धमूलका पञ्च, चत्तारो^५ अहिरिकमूलका ।
अनोत्तप्पमूलका तीणि, दुवे^६ अप्पस्सुतेन च ॥

5

कुसीत* एकक^७ वुत्त^८, सुत्तन्ता तीणि^९ पञ्चका^{१०} ।
बावीसति वुत्ता सुत्ता, दुतियो वग्गो पवुच्चती ति* ॥

— - ० —

२३ असमाहितसुत्त

२५ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता सस-
न्दान्त समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अहि-
रिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनोत्तप्पिनो अनोत्तप्पीहि
10 सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, असमाहिता असमाहितेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

“सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि
सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो^१ ओत्तप्पीहि^१ सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति, समाहिता समाहितेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो
15 पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

— — —

२४ दुस्सीलसुत्त

२६ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । अस्सद्धा अस्सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति,
अहिरिका अहिरिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनोत्तप्पिनो अनोत्त-
प्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, दुस्सीला दुस्सीलेहि सद्धि ससन्दन्ति
20 समेन्ति, दुप्पञ्जा दुप्पञ्जेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

*—*सी० पोत्यके नत्थि । १ सत्तिम — स्या० । २ वक्कम — रो० । ३-३ सगाथ
असद्ध सत्तम — २१०, सतापारद्धसत्तम — स्या० । ४ चत्तारि — सी० । ५ द्वे — रो० ।
६ एकका — रा० । ७ वुत्ता — रो० । ८ तीणि — रो० । ९ पञ्चका ति — स्या०,
पञ्चवका — रो०, *—* सी०, स्या० पोत्यकेसु नत्थि । १०-१० आत्तापिना ओत्तापीहि —
सी०, स्या०, रो० ।

“सद्धा सद्धेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, हिरिमना हिरिमनेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, ओत्तप्पिनो ओत्तप्पीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सीलवन्तो सीलवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पञ्जवन्तो पञ्जवन्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

B 377
R 167

२५ पञ्चसिक्खापदसुत्त

२७ सावत्थिय विहरति । “धातुमो व, भिक्खवे, सत्ता 5
ससन्दन्ति समेन्ति । पाणातिपातिनो पाणातिपातीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अदिन्नादायिनो अदिन्नादायीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कामेसुमिच्छाचारिनो कामेसुमिच्छाचारीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुसावादिनो मुसावादीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सुरामेरयमज्जप्पमाद-
ट्ठायिनो सुरामेरयमज्जप्पमादट्ठायीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । 10

“पाणातिपाता पटिविरता पाणातिपाता पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अदिन्नादाना पटिविरता अदिन्नादाना पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता कामेसुमिच्छा-
चारा पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुसावादा पटिविरता मुसावादा पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सुरामेरयमज्जप्पमाद- 15
ट्ठाना पटिविरता सुरामेरयमज्जप्पमादट्ठाना पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२६ सत्तकम्मपथसुत्त

२८ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । पाणातिपातिनो पाणातिपातीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अदिन्नादायिनो अदिन्नादायीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, 20
कामेसुमिच्छाचारिनो कामेसुमिच्छाचारीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मुसावादिनो मुसावादीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, पिसुणवाचा पिसुण-
वाचेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, फरुसवाचा फरुसवाचेहि सद्धि सस-
न्दन्ति समेन्ति, सम्फप्पलापिनो सम्फप्पलापीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

“पाणातिपाता पटिविरता पे० अदिन्नादाना पटिविरता 25
कामेसुमिच्छाचारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता पिसुणाय

वाचाय पटिविरता पिसुणाय वाचाय पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, फरुसाय वाचाय पटिविरता फरुसाय वाचाय पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सम्फप्पलापा पटिविरता सम्फप्पलापा पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२७ दसकम्मपथसुत्त

B 378 5
R 168

२६ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । पाणातिपातिनो पाणातिपातीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अदिन्नादायिनो पे० कामेसुमिच्छाचारिनो मुसावादिनो पिसुणवाचा फरुसवाचा सम्फप्पलापिनो सम्फप्पलापीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अभिज्झालुनो अभिज्झालूहि^१ सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, व्यापन्नचित्ता^२ व्यापन्नचित्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

“पाणातिपाता पटिविरता पाणातिपाता पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अदिन्नादाना पटिविरता पे० कामेसुमिच्छा-चारा पटिविरता मुसावादा पटिविरता पिसुणाय^३ वाचाय^४ फरु-साय^५ वाचाय^६ सम्फप्पलापा पटिविरता सम्फप्पलापा पटिविरतेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अनभिज्झालुनो अनभिज्झालूहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, अब्यापन्नचित्ता अब्यापन्नचित्तेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२८ अट्ठङ्गिकसुत्त

३० सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता ससन्दन्ति समेन्ति । मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मिच्छासङ्कप्पा पे० मिच्छावाचा मिच्छाकम्मन्ता मिच्छाआजीवा मिच्छावायामा मिच्छासतिनो मिच्छासमाधिनो मिच्छासमाधीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सम्मासङ्कप्पा पे० सम्मावाचा

१ अभिज्झालूहि — सी० । २ व्यापन्नचित्ता — रो० । ३-३ पिसुणा वाचा — सी० । ४-४ फरुसा वाचा — सी० ।

सम्माकम्मन्ता सम्माआजीवा सम्मावायामा सम्मासतिनो
सम्मासमाधिहो सम्मासमाधीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

२६ दसङ्गसुत्त

३१ सावत्थिय विहरति । “धातुसो व, भिक्खवे, सत्ता
ससन्दन्ति समेन्ति । मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति
समेन्ति, मिच्छासङ्कप्पा पे० मिच्छावाचा मिच्छाकम्मन्ता 5
मिच्छाआजीवा मिच्छावायामा मिच्छासतिनो मिच्छासमाधिहो
मिच्छासमाधीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मिच्छाआणिनो मिच्छा-
आणीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, मिच्छाविमुत्तिनो मिच्छाविमुत्तीहि
सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति ।

B 379,
R. 169

“सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकेहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति । 10
सम्मासङ्कप्पा पे० सम्मावाचा सम्माकम्मन्ता सम्माआजीवा
सम्मावायामा सम्मासतिनो सम्मासमाधिहो सम्माआणिनो
सम्माआणीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ति, सम्माविमुत्तिनो सम्मा-
विमुत्तीहि सद्धि ससन्दन्ति समेन्ती” ति ।

(सव्वत्थ अतीतागतपच्चुप्पन्न कातव्व ।)

सत्तन्न सुत्तन्तान उद्दान

असमाहित^१ दुस्सील^२, पञ्च सिक्खापदानि च । 15
सत्त कम्मपथा वुत्ता, दसकम्मपथेन च ।
छट्ठ अट्ठङ्गिको वृत्तो, दसङ्गेन^३ च सत्तम ॥
कम्मपथवग्गो ततियो ।

— ० —

३० चतुर्धातुसुत्त

३२ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे ।

“चतस्सो इमा, भिक्खवे, धातुयो । कतमा चतस्सो ? पठवी- 20
धातु^४, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु — इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो
धातुयो” ति ।

१ असमाहित च — स्या० । २ दुस्सील्य — रा० । ३ दसहङ्गेन — सी०, दसहि
अङ्गेन — स्या० । ४ पथवीधातु — म०, पठवीधातु — सी० ।

३१ पुब्बेसम्बोधसुत्त

R. 170

३३ सावत्थिय विहरति । “पुब्बेव^१ मे, भिक्खवे, सम्बोधा

अनभिसम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘को नु खो पठवी-

B 380

धातुया अस्सादो, को आदीनवो, कि निस्सरण, को आपोधातुया

5 आदीनवो, कि निस्सरण, को वायोधातुया अस्सादो, को आदीनवो, कि निस्सरण’ ति ?

“तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि — ‘य खो पठवीधातु पटिच्च
उप्पज्जति सुख सोमनस्स, अय पठवीधातुया अस्सादो, य^२ पठवीधातु
अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा, अय पठवीधातुया आदीनवो, यो

10 पठवीधातुया छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद पठवीधातुया निस्स-
रण । य आपोधातु पटिच्च पे० य तेजोधातु पटिच्च पे० य
वायोधातु पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स, अय वायोधातुया अस्सादो,
य वायोधातु अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा, अय वायोधातुया आदी-
नवो, यो^३ वायोधातुया छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद वायोधातुया
15 निस्सरण’ ।

“यावकीवञ्चाह, भिक्खवे, इमास चतुन्न धातून एव अस्साद च
अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
न^४ अब्भञ्जासि^५, नेव तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि
20 अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि ।

“यतो च ख्वाह, भिक्खवे, इमास चतुन्न धातून एव अस्साद च
अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
अब्भञ्जासि, अथाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण-
ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्माय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो
R 171 25 ति पच्चञ्जासि । ज्ञाण च पन मे दस्सन उदपादि-‘अकुप्पा मे विमुत्ति^६,
अयमन्तिमा जाति, नन्थि दानि पुनब्भवो’” ति ।

१ पुब्बे-रो० । २ या-सो० । ३ य-रो० । ४-४ नाब्भञ्जासि-सी०,
स्या० । ५ चेतोविमुत्ति-सी०, रो० ।

३२ अचरिसुत्त

३४ सावत्थिय विहरति । “पठवीधातुयाह, भिक्खवे, अस्साद-
परियेसन अचरि, यो पठवीधातुया अस्सादो तदज्झगम, यावता पठवी-
धातुया अस्सादो पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । पठवीधातुयाह, भिक्खवे,
आदीनवपरियेसन अचरि, यो पठवीधातुया आदीनवो तदज्झगम, यावता
पठवीधातुया आदीनवो पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । पठवीधातुयाह, 5
भिक्खवे, निस्सरणपरियेसन अचरि, य पठवीधातुया निस्सरण तदज्झ-
गम, यावता पठवीधातुया निस्सरण पञ्जाय मे त सुदिट्ठ ।

B 381

“आपोधातुयाह, भिक्खवे पे० तेजोधातुयाह, भिक्खवे
वायोधातुयाह, भिक्खवे, अस्सादपरियेसन अचरि, यो वायोधातुया
अस्सादो तदज्झगम, यावता वायोधातुया अस्सादो पञ्जाय मे सो 10
सुदिट्ठो । वायोधातुयाह, भिक्खवे, आदीनवपरियेसन अचरि, यो
वायोधातुया आदीनवो तदज्झगम, यावता वायोधातुया आदीनवो
पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । वायोधातुयाह, भिक्खवे, निस्सरणपरियेसन
अचरि, य वायोधातुया निस्सरण तदज्झगम, यावता वायोधातुया
निस्सरण पञ्जाय मे त सुदिट्ठ । 15

“यावकीवञ्चाह, भिक्खवे, इमाम चतुन्न धातून अस्साद च
अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत न
अब्भञ्जासि, नेव तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके
सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि
अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । 20

R 172

“यतो च ख्वाह, भिक्खवे, इमास चतुन्न धातून अस्साद च
अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
अब्भञ्जासि, अथाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण-
ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो
ति पच्चञ्जासि । जाण च पन मे दस्सन उदपादि — ‘अकुप्पा मे 25
विमुत्ति, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो’” ति ।

३३ नोचेदसुत्त

३५ सावत्थिय विहरति । “नो चेद, भिक्खवे, पठवीधातुया
अस्सादो अभविस्स, नयिद सत्ता पठवीधातुया सारज्जेय्यु । यस्मा च

B 382

खो, भिक्खवे, अत्थि पठवीधातुया अस्सादो, तस्मा सत्ता पठवीधातुया सारज्जन्ति । नो चेद, भिक्खवे, पठवीधातुया आदीनवो अभविस्स, नयिद सत्ता पठवीधातुया निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि पठवीधातुया आदीनवो, तस्मा सत्ता पठवीधातुया निब्बिन्दन्ति । नो
5 चेद, भिक्खवे, पठवीधातुया निस्सरण अभविस्स, नयिद सत्ता पठवीधातुया निस्सरेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि पठवीधातुया निस्सरण, तस्मा सत्ता पठवीधातुया निस्सरन्ति ।

“नो चेद, भिक्खवे, आपोधातुया अस्सादो अभविस्स पे०
नो चेद, भिक्खवे, तेजोधातुया नो चेद, भिक्खवे, वायोधातुया
10 अस्सादो अभविस्स, नयिद सत्ता वायोधातुया सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि वायोधातुया अस्सादो, तस्मा सत्ता वायोधातुया सारज्जन्ति । नो चेद, भिक्खवे, वायोधातुया आदीनवो अभविस्स, नयिद सत्ता वायोधातुया निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि वायोधातुया आदीनवो, तस्मा सत्ता वायोधातुया निब्बिन्दन्ति । नो
15 चेद, भिक्खवे, वायोधातुया निस्सरण अभविस्स, नयिद सत्ता वायोधातुया निस्सरेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि वायोधातुया निस्सरण, तस्मा सत्ता वायोधातुया निस्सरन्ति ।

“यावकीवञ्चिमे, भिक्खवे, सत्ता इमास चतुन्न धातून अस्साद च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
20 न अब्भञ्जसु, नेव ताविमे भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका समारका सब्रह्मका सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय निस्सटा^१ विसयुत्ता विप्पमुत्ता^२ विमरियादिकतेन चेतसा विहरिसु ।

“यतो च खो^३, भिक्खवे, सत्ता इमास चतुन्न धातून अस्साद च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
25 अब्भञ्जसु, अथ, भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका समारका सस्समणब्राह्मणिया पजाय^४ सदेवमनुस्साय निस्सटा विसयुत्ता विमुत्ता विमरियादिकतेन चेतसा विहरन्ती” ति ।

१ निस्सट्ठा - रो० । २ विप्पयुत्ता - रो० । ३ ख्विमे - स्या० । ४ पजा - सी०, स्या० ।

३४ एकन्तदुक्खसुत्त

३६ सावत्थिय विहरति । “पठवीधातु^१ चे^२ हिद, भिक्खवे, एकन्तदुक्खा अभविस्स दुक्खानुपतिता दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, नयिद सत्ता पठवीधातुया सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, पठवीधातु सुखा सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, तस्मा सत्ता पठवीधातुया सारज्जन्ति ।

B 383

5

“आपोधातु चे हिद, भिक्खवे पे० तेजोधातु चे हिद, भिक्खवे वायोधातु चे हिद, भिक्खवे, एकन्तदुक्खा अभविस्स दुक्खानुपतिता दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, नयिद मत्ता वायोधातुया सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, वायोधातु सुखा सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, तस्मा सत्ता वायोधातुया सारज्जन्ति ।

R 174

10

“पठवीधातु चे हिद, भिक्खवे, एकन्तसुखा अभविस्स सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, नयिद सत्ता पठवीधातुया निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, पठवीधातु दुक्खा दुक्खानुपतिता दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, तस्मा सत्ता पठवीधातुया निब्बिन्दन्ति ।

15

“आपोधातु चे हिद, भिक्खवे पे० तेजोधातु चे हिद, भिक्खवे वायोधातु चे हिद, भिक्खवे, एकन्तसुखा अभविस्स सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, नयिद मत्ता वायोधातुया निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, वायोधातु दुक्खा दुक्खानुपतिता दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, तस्मा सत्ता वायोधातुया निब्बिन्दन्ती” ति ।

20

३५ अभिनन्दसुत्त

३७ सावत्थिय विहरति । “यो, भिक्खवे, पठवीधातु अभिनन्दति, दुक्ख सो अभिनन्दति । यो दुक्ख अभिनन्दति, अपरिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति वदामि । यो आपोधातु अभिनन्दति पे० यो तेजोधातु यो वायोधातु अभिनन्दति, दुक्ख सो अभिनन्दति । यो दुक्ख अभिनन्दति, अपरिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति वदामि ।

25

B 384
R 175

“यो च खो, भिक्खवे, पठवीधातु नाभिनन्दति, दुक्ख सो नाभिनन्दति । यो दुक्ख नाभिनन्दति, परिमुत्तो मो दुक्खस्मा ति वदामि । यो आपोधातु पे० यो तेजोधातु यो वायोधातु नाभिनन्दति, दुक्ख सो नाभिनन्दति । यो दुक्ख नाभिनन्दति, परिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

३६ उप्पादसुत्त

३८ सावत्थिय विहरति । “यो, भिक्खवे, पठवीधातुया उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो रोगान ठिति जरामरणस्स पातुभावो । यो आपोधातुया पे० यो तेजोधातुया यो वायोधातुया उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो रोगान ठिति जरामरणस्स पातुभावो ।

“यो च खो, भिक्खवे, पठवीधातुया निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो^१, दुक्खस्सेसो निरोधो रोगान वूपसमो जरामरणस्स अत्थङ्गमो । यो आपोधातुया पे० यो तेजोधातुया यो वायोधातुया निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो रोगान वूपसमो जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

३७ समणब्राह्मणसुत्त

३९ सावत्थिय विहरति । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, धातुयो । कतमा^२ चतस्सो ? पठवीधातु, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु । ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमास चतुन्न धातून अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानन्ति, न मे ते, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो^३ सामञ्जात्थ वा ब्रह्माञ्जात्थ^४ वा दिट्ठे वधम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमास चतुन्न धातून अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानन्ति, ते च खो मे, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समणसम्मता

B 385 25

१ अत्थङ्गमो—रो० । २ कतमे—रो० । ३ आयस्मन्ता—रो० । ४ ब्राह्माञ्जात्थ—स्या० ।

ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जत्थ च ब्रह्म-
ञ्जत्थ च दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती” ति ।

३८ दुतियसमणब्राह्मणसुत्त

४० सावत्थिय विहरति । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, धातुयो ।
कतमा चतस्सो ? पठवीधातु, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु । ये 5
हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमास चतुन्न धातुन समुदय
च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजा-
नन्ति पे० (वित्थारेत्तब्ब) ।

पटिजानन्ति^१ पे० सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती” ति ।

10

३९ ततियसमणब्राह्मणसुत्त

४१ सावत्थिय विहरति । ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा
ब्राह्मणा वा पठवीधातु नप्पजानन्ति, पठवीधातुसमुदय नप्पजानन्ति,
पठवीधातुनिरोध नप्पजानन्ति, पठवीधातुनिरोधगामिनि पटिपद नप्प-
जानन्ति पे० आपोधातु नप्पजानन्ति तेजोधातु नप्पजानन्ति
वायोधातु नप्पजानन्ति, वायोधातुसमुदय नप्पजानन्ति, वायोधातुनिरोध 15
नप्पजानन्ति, वायोधातुनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति, न मे ते,
भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा
ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो सामञ्जत्थ^२ वा ब्रह्मञ्जत्थ
वा दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

R 17

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा पठवीधातु 20
पजानन्ति, पठवीधातुसमुदय पजानन्ति, पठवीधातुनिरोध पजानन्ति,
पठवीधातुनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति ये च खो केचि, भिक्खवे,
समणा वा ब्राह्मणा वा पे० आपोधातु पजानन्ति तेजोधातु
पजानन्ति वायोधातु पजानन्ति, वायोधातुसमुदय पजानन्ति, वायो-
धातुनिरोध पजानन्ति, वायोधातुनिरोधगामिनि पटिपद पजानन्ति, ने 25 B 38

च खो मे, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेसु चेव समणसम्मता ब्राह्मणेसु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जस्य च ब्रह्म-
ञ्जस्य च दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सञ्चिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती" ति ।

चतुत्थो वग्गो ।

तस्सुद्धान

5

चतस्सो पुब्बे अचरि^१, नोचेद^२ च^३ दुक्खेन च ।
अभिनन्द^४ च उप्पादो^५, तयो समणब्राह्मणा ति ॥

धातुसयुत्तं समत्तं ।

— ० —

१ अचरि—सी०, स्या० । २ यो नो चेद—रो० । ३ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु
नत्थि । ४ अभिनन्दन—सी०, स्या० । ५ उप्पाद—स्या० ।

१५ अनमतगगसंयुतं

१ तिणकट्टसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

B 387,
R 178

“अनमतगोय” भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्ञायति 5
अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । सेय्य-
थापि, भिक्खवे, पुरिसो य इमस्मि जम्बुदीपे तिणकट्टसाखापलास त^२
छेत्वा^१ एकज्झ सह्रित्वा चतुरङ्गुल घटिक कत्वा निक्खिपेय्य — ‘अय मे
माता, तस्सा मे मातु अय माता’ ति, अपरियादिन्ना^३ व, भिक्खवे, तस्स
पुरिसस्स मातुमातरो अस्सु, अथ इमस्मि जम्बुदीपे तिणकट्टसाखापलास 10
परिक्खय परियादान गच्छेय्य । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे,
ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्ञायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हा-
सयोजनान सन्धावत ससरत । एव दीघरत्त वो, भिक्खवे, दुक्ख पच्चनु-
भूत तिब्ब पच्चनुभूत व्यमन पच्चनुभूत, कटसी^४ वड्डिता । यावञ्चिद,
भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेमु निब्बिन्दितु अल विरज्जितु अल 15
विमुच्चितु” ति ।

२ पठवीसुत्त

२ सावत्थिय विहरति । “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो ।
पुब्बा कोटि न पञ्ञायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान
सन्धावत ससरत । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो इम महापठवि कोलट्टि-
मत्त कोलट्टिमत्त मत्तिकागुल्लिक करित्वा निक्खिपेय्य — ‘अय मे पिता, 20
तस्स मे पितु अय पिता’ ति, अपरियादिन्ना व, भिक्खवे, तस्स पुरिसस्स
पितुपितरो अस्सु, अथाय महापठवी परिक्खय परियादान गच्छेय्य ।
त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न

R 179

B 388

१ अनमतगाय — रा० । २-२ तच्छेत्वा — सी०, स्या०, रो० । ३ अपरिया-
दिण्णा — सी० । ४ कटसि — सी०, रो० ।

पञ्चायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । एव दीघरत्त वो, भिक्खवे, दुक्ख पच्चनुभूत तिब्ब पच्चनुभूत व्यसन^१ पच्चनुभूत, कटसी वड्डिता । यावच्चिद, भिक्खवे, अलमेव सब्ब-सङ्खारेसु निब्बिन्दितु, अल विरज्जितु, अल विमुच्चितु” ति ।

३ अस्सुसुत्त

- 5 ३ सावत्थिय विहरति । “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्चायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । त कि मज्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा वो इमिना दीघेन अद्धुना सन्धावत ससरत अमनापसम्पयोगा मनापविप्पयोगा कन्दन्तान रोदन्तान^२ अस्सु पस्सन्न^३ पग्घरित, य वा
- 10 चतूसु महासमुद्देसु उदक” ति ?

R 180

“यथा खो मय, भन्ते, भगवता धम्म देसित आजानाम, एतदेव, भन्ते, बहुतर य नो इमिना दीघेन अद्धुना सन्धावत ससरत अमनाप-सम्पयोगा मनापविप्पयोगा कन्दन्तान रोदन्तान अस्सु पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक” ति ।

- 15 “साधु साधु, भिक्खवे, साधु खो मे तुम्हे, भिक्खवे, एव धम्म देसित आजानाय । एतदेव, भिक्खवे, बहुतर य वो इमिना दीघेन अद्धुना सन्धावत ससरत अमनापसम्पयोगा मनापविप्पयोगा कन्दन्तान रोदन्तान अस्सु पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक । दीघरत्त वो, भिक्खवे, मातुमरण पच्चनुभूत, तेस वा मातुमरण पच्चनु-
- 20 भोन्तान अमनापसम्पयोगा मनापविप्पयोगा कन्दन्तान रोदन्तान अस्सु पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक । दीघरत्त वो, भिक्खवे, पितुमरण पच्चनुभूत पे० भातुमरण पच्चनुभूत भगिनि-मरण पच्चनुभूत पुत्तमरण पच्चनुभूत धीतूमरण पच्चनुभूत जातिव्यसन पच्चनुभूत भोगव्यसन पच्चनुभूत । दीघरत्त वो,
- 25 भिक्खवे, रोगव्यसन पच्चनुभूत, तेस वो रोगव्यसन पच्चनुभोन्तान अमनापसम्पयोगा मनापविप्पयोगा कन्दन्तान रोदन्तान अस्सु पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक । त किस्स हेतु ? अनमत-

१ व्यसन—सी०, रो० । २ रुदन्तान—सी० । ३ पस्सन्द—सी०, पसन्द—स्या०, पसन्न—रो० ।

गोय, भिक्खवे, ससारो पे० यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमेव सब्ब-
सङ्घारेसु निव्विन्दितु, अल विरज्जितु, अल विमुच्चितु” ति ।

B 389

४ खीरसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो ।
पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान
सन्धावत ससरत । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य 5
वा वो इमिना दीघेन अद्दुना सन्धावत ससरत मातुथञ्ज पीत, य वा
चतूसु महासमुद्देसु उदक” ति ?

R 181

“यथा खो मय, भन्ते, भगवता धम्म देसित आजानाम, एतदेव,
भन्ते, बहुतर य नो इमिना दीघेन अद्दुना सन्धावत ससरत मातुथञ्ज
पीत, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक” ति । 10

“साधु साधु, भिक्खवे, साधु खो मे तुम्हे, भिक्खवे, एव धम्म
देसित आजानाथ । एतदेव, भिक्खवे, बहुतर य वो इमिना दीघेन
अद्दुना सन्धावत ससरत मातुथञ्ज पीत, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु
उदक । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो पे० अल
विमुच्चितु” ति । 15

५ पब्वतसुत्त

५ सावत्थिय विहरति पे० आरामे । अथ खो अञ्जतरो
भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच -
“कीवदीघो नु खो, भन्ते, कप्पो” ति ?

“दीघो खो, भिक्खु, कप्पो । सो न सुकरो सङ्घातु एत्तकानि 20
वस्सानि इति वा, एत्तकानि वस्ससतानि इति वा, एत्तकानि वस्ससह-
स्सानि इति वा, एत्तकानि वस्ससतसहस्मानि इति वा” ति ।

“सक्का पन, भन्ते, उपम^१ कानु” ति ?

“सक्का, भिक्खू”, ति भगवा अवोच, “सेय्यथापि, भिक्खु,
महासेलो पब्वतो योजन आयामेन योजन वित्थारेन योजन उब्बेधेन 25
अच्छिन्नो^२ असुसिरो एकगघनो । तमेन पुरिसो वस्संसतस्स वस्ससतस्स

१ उपमा - रो० । २ अच्छिन्नो - सी०, स्या०, रो ।

- B 390 अचचयेन कासिकेन वत्थेन सकि सकिं परिमज्जेय्य । खिप्पतर खो सो,
भिक्षु, महासेलो पब्बतो इमिना उपक्कमेन परिक्खय परियादान
गच्छेय्य, न त्वेव कप्पो । एव दीघो, भिक्षु, कप्पो । एव दीघान खो,
R 182 भिक्षु, कप्पान नेको कप्पो ससितो, नेक कप्पसत ससित, नेक कप्प-
5 सहस्स ससित, नेक कप्पसतसहस्स ससित । त किस्स हेतु ? अनमत-
गोय, भिक्षु, ससारो । पुब्बा कोटि पे० यावञ्चिद, भिक्षु,
अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितु, अल विरज्जितु, अल विमुच्चितु”ति ।

६ सासपसुत्त

- ६ सावत्थिय विहरति । अथ खो अञ्जातरो भिक्षु येन
भगवा पे० एकमन्त निसिन्ना खो सो भिक्षु भगवन्त एतदवोच —
10 “कीवदीघो, नु खो, भन्ते, कप्पो” ति ?
“दीघो खो, भिक्षु, कप्पो । सो न सुकरो सङ्घातु एत्तकानि
वस्सानि इति वा पे० एत्तकानि वस्ससतसहस्सानि इति वा” ति ।
“सक्का पन, भन्ते, उपम कातु ति” ?
“सक्का, भिक्षू,” ति भगवा अवोच, “सेय्यथापि, भिक्षु,
15 आयस नगर योजन आयामेन योजन वित्थारेन योजन उब्बेधेन, पुण्ण
सासपान गुळिकाबद्ध^१ । ततो पुरिसो वस्ससतस्स वस्ससतस्स अचचयेन
एकमेक सासप उद्धरेय्य । खिप्पतर खो सो, भिक्षु महासासपरासि
इमिना उपक्कमेन परिक्खय परियादान गच्छेय्य, न त्वेव कप्पो ।
एव दीघो खो, भिक्षु, कप्पो । एव दीघान खो, भिक्षु, कप्पान नेको
20 कप्पो ससितो, नेक कप्पसत ससित, नेक कप्पसहस्स ससित, नेक
कप्पसतसहस्स ससित । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्षु,
ससारो पे० अल विमुच्चितु” ति ।

७ सावकसुत्तं

- R 183 ७ सावत्थिय विहरति । अथ खो सम्बहुला भिक्षू येन भगवा
पे० एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्षू भगवन्त एतदवोचु —
25 “कीवबहुका^१ नु खो, भन्ते, कप्पा अग्गमतीता अतिक्कन्ता” ति ?

१ चूळिकाबद्ध — सी०, रो० । २ किंव बहुका — रो० ।

“बहुका खो, भिक्खवे, कप्पा अब्भतीता अतिक्कन्ता । ते न सुकरा सङ्घातु — ‘एत्तका कप्पा इति वा, एत्तकानि कप्पसतानि इति वा, एत्तकानि कप्पसहस्सानि इति वा, एत्तकानि कप्पसतसहस्सानि इति वा’” ति ।

“सक्का पन, भन्ते, उपम कातु” ति ?

“सक्का, भिक्खवे,” ति भगवा अवोच, “इवस्सु, भिक्खवे, 5
चत्तारो सावका वस्ससतायुका वस्समतजीविनो । ते दिवसे दिवसे कप्पसतसहस्स कप्पसतसहस्स अनुस्सरेय्यु । अननुस्सरिता व, भिक्खवे, तेहि कप्पा अस्सु, अथ खो ते चत्तारो सावका वस्ससतायुका वस्ससन-जीविनो वस्ससतस्स अच्चयेन काल करेय्यु । एव बहुका खो, भिक्खवे, कप्पा अब्भतीता अतिक्कन्ता । ते न सुकरा सङ्घातु — ‘एत्तका कप्पा 10
इति वा, एत्तकानि कप्पसतानि इति वा, एत्तकानि कप्पसहस्सानि इति वा, एत्तकानि कप्पमतसहस्सानि इति वा’ ति । त किस्स हेतु ? अनमतगगोय, भिक्खवे, ससारो पे० अल विमुच्चितु” ति ।

८ गङ्गासुत्त

८ राजगहे विहरनि वेळुवने । अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । 15
सम्मोदनीय कथ सारणीय^१ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “कीव्वबहुका नु खो, भो गोतम, कप्पा अब्भतीता अतिक्कन्ता” ति ?

“बहुका खो, ब्राह्मण, कप्पा अब्भतीता अतिक्कन्ता । ते न सुकरा सङ्घातु — ‘एत्तका कप्पा इति वा, एत्तकानि कप्पसतानि इति वा, 20
एत्तकानि कप्पसहस्सानि इति वा, एत्तकानि कप्पसतसहस्सानि इति वा’” ति ।

“सक्का पन, भो गोतम, उपम कातु” ति ?

“सक्का, ब्राह्मणा,” ति भगवा अवोच, “सेय्यथापि, ब्राह्मण, यतो चाय गङ्गा नदी पभवति यत्थ च महासमुद्द अप्पेति, या^२ एतस्मि^३ 25
अन्तरे वालिका सा न सुकरा सङ्घातु — ‘एत्तका वालिका इति वा, एत्तकानि वालिकसतानि इति वा, एत्तकानि वालिकसहस्सानि इति वा, एत्तकानि वालिकसतसहस्सानि इति वा’ ति । ततो बहुतरा खो, ब्राह्मण, कप्पा अब्भतीता अतिक्कन्ता । ते न सुकरा सङ्घातु — ‘एत्तका

१ सारणीयं — सी०, स्था० । २-२ या च तस्मि — री० ।

B 392

कप्पा इति वा, एत्तकानि कप्पसतानि इति वा, एत्तकानि कप्पसहस्सानि इति वा, एत्तकानि कप्पसतसहस्सानि इति वा' ति । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, ब्राह्मण, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । एव दीघरत्त खो,
 5 ब्राह्मण, दुक्ख पच्चनुभूत तिब्ब पच्चनुभूत व्यसन पच्चनुभूत, कटसी वड्डिता । यावञ्चिद, ब्राह्मण, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितु, अल विरज्जितु, अल विमुच्चितु" ति ।

एव वुत्ते, सो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “अभिव्वन्त, भो गोतम, अभिव्वन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु
 10 अज्जतगो पाणुपेत सरण गत" ति ।

६ दण्डसुत्तं

६ सावत्थिय विहरति । “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । सेय्यथापि, भिक्खवे, दण्डो उपरिवेहास खित्तो सकि पि मूलेन निपतति, सकिं पि मज्झेन निपतति, सकिं पि अन्तेन निपतति,
 R 185 15 एवमेव खो, भिक्खवे, अविज्जानीवरणा सत्ता तण्हासयोजना सन्धावन्ता ससरन्ता सकि पि अस्मा लोका पर लोक गच्छन्ति, सकि पि परस्मा लोका इम लोक आगच्छन्ति । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो पे० अल विमुच्चितु" ति ।

१० पुगलसुत्तं

१० एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते ।
 20 तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते”^१ ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्मोसु । भगवा एतदवोच —
 “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो पे० एकपुगलस्स, भिक्खवे, कप्प सन्धावतो ससरतो सिया एव महा अट्ठिकङ्कलो^१ अट्ठिपुज्जो अट्ठिरासि यथाय वेपुल्लो पब्बतो, सचे सहारको अस्स, सत्तमत्त च न विनस्सेय्य । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो पे० अल विमुच्चितु" ति ।
 B 393 25

११ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^१ सुगतो अथापर एतदवोच सत्था —

१ अट्ठिकङ्कलो — सी० । २ वत्वा — सी० ।

“एकस्सेकेन कप्पेन, पुग्गलस्सट्ठिमञ्चयो ।
 सिया पब्बतसमो रासि, इति वुत्त महेसिना ॥
 “सो खो पनाय अक्खातो, वेपुल्लो पब्बतो महा ।
 उत्तरो गिञ्जकूटस्स, मगधान गिरिब्बजे^१ ॥
 “यतो च^२ अरियसच्चानि, सम्मप्पञ्जाय पस्सति । 5
 दुक्ख दुक्खसमुप्पाद, दुक्खस्स च अतिक्कम ।
 अरिय चट्ठङ्गिक मग्ग, दुक्खूपसमगामिन ॥
 “स सत्तक्खत्तुपरम, सन्धावित्वान पुग्गलो ।
 दुक्खस्सन्तकरो होति, सब्बसयोजनक्खया” ति ॥
 पठमो वग्गो ।

R 186

तस्सुद्धान

तिणकट्ट च पठवी, अस्सु खीर च पब्बत । 10
 सासपा सावका^३ गङ्गा, दण्डो च पुग्गलेन^४ चा ति^५ ॥

११ दुग्गतसुत्त

१२ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति । तत्र खो पे०
 अनमतग्गोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जा-
 नीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । य, भिक्खवे,
 पस्सेय्याथ दुग्गत दुरुपेत^६ निट्ठमेत्थ गन्तब्ब — अम्हेहि पि एवरूप 15
 पच्चनुभूत इमिना दीधेन अद्भुता^७ ति । त किस्स हेतु पे० यावञ्चिद,
 भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितु अल विरज्जितु अल
 विमुच्चितु ति ।

१२ सुखितसुत्त

१३ सावत्थिय विहरति । “अनमतग्गोय^८, भिक्खवे, ससारो B 394
 पे० य, भिक्खवे, पस्सेय्याथ सुखित सुसज्जित, निट्ठमेत्थ गन्तब्ब — 20 R 187
 ‘अम्हेहि पि एवरूप पच्चनुभूत इमिना दीधेन अद्भुता’ ति । त किस्स

१ गिरिब्बजो — रो० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ सावको सावको —
 स्या० । ४-४ पुग्गलेना ति — स्या०, रो० । ५ दुरुपेत — स्या० । ६ अनमतग्गाय — रो० ।

हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति पे० अल विमुच्चित्तु” ति ।

१३ तिसमत्तसुत्त

१४ राजगहे विहरति वेळुवने । अथ खो तिसमत्ता पावेय्यका^१ भिक्खू सब्बे आरज्जिका सब्बे पिण्डपातिका सब्बे पसुकूलिका सब्बे तेचीवरिका सब्बे समयोजना येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । अथ खो भगवतो एतद-
होसि – “इमे खो तिसमत्ता पावेय्यका भिक्खू सब्बे आरज्जिका सब्बे पिण्डपातिका सब्बे पसुकूलिका सब्बे तेचीवरिका सब्बे समयोजना । यन्नूनाह इमेस तथा धम्म देसेय्य यथा नेस इमस्मि येव आसने अनु-
पादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चेय्यु^२” ति । अथ खो भगवा भिक्खू
आमन्तेसि – “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्च-
स्सोसु । भगवा एतदवोच –

“अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । त कि
मञ्जथ, भिक्खवे, कतम नु खो बहुतर, य वा वो इमिना दीघेन अद्दुना
सन्धावत ससरत सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित, य वा चतूसु
महासमुद्देसु उदक” ति ?

R 188 “यथा खो मय, भन्ते, भगवता धम्म देसित आजानाम, एतदेव, भन्ते, बहुतर, य नो इमिना दीघेन अद्दुना सन्धावत ससरत मीस-
च्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक” ति ।

B 395 “साधु साधु, भिक्खवे, सावु खो मे तुम्हे, भिक्खवे, एव धम्म देसित आजानाथ । एतदेव, भिक्खवे, बहुतर, य वो इमिना दीघेन अद्दुना सन्धावत ससरत सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न^१ पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक । दीघरत्त वो, भिक्खवे, गुन्न सत गोभूतान सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव चतूसु महासमुद्देसु उदक । दीघरत्त वो, भिक्खवे, महिसान सत महिसभूतान सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित पे० दीघरत्त वो, भिक्खवे, उरब्भान सत उरब्भ-

१ पाठेय्यका – इति पि । २ विमुच्चेय्य – रो० । ३ पस्सन्द – सी०, स्या० ।

भूतान पे० अजान सत अजभूतान मिगान सत मिगभूतान
 कुक्कुटान सत कुक्कुटभूतान सूकरान मत सूकरभूतान दीघरत्त
 वो, भिक्खवे, चोरा गामघाता ति गहेत्वा सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न
 पग्घरित । दीघरत्त वो, भिक्खवे, चोरा पारिपन्थिका^१ ति गहेत्वा
 सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित । दीघरत्त वो, भिक्खवे, चोरा 5
 पारदारिका ति गहेत्वा सीसच्छिन्नान लोहित पस्सन्न पग्घरित, न त्वेव
 चतूसु महासमुद्वेसु उदक । त किस्स हेतु ? अनमतग्गोय, भिक्खवे,
 ससारो पे० अल विमुच्चित्तु” ति ।

१५ इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित
 अभिनन्दु ति । इमस्मि च पन वेय्याकरणस्मि भञ्जमाने तिसमत्तान 10 R 198
 पावेय्यकान भिक्खून अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसू” ति ।

१४ मातुसुत्त

१६ सावत्थिय विहरति । “अनमतग्गोय, भिक्खवे, ससारो
 पे० न सो, भिक्खवे, सत्तो सुलभरूपो यो नमाताभूतपुब्बो इमिना
 दीघेन अद्भुता । त किस्स हेतु ? अनमतग्गोय, भिक्खवे, ससारो पे०
 अल विमुच्चित्तु” ति । 15

१५ पितुसुत्त

१७ सावत्थिय विहरति । “अनमतग्गोय, भिक्खवे, ससारो
 पे० न सो, भिक्खवे, सत्तो सुलभरूपो यो नपिताभूतपुब्बो पे०
 अल विमुच्चित्तु” ति ।

१६ भ्रातुसुत्त

१८ सावत्थिय विहरति पे० न सो, भिक्खवे, सत्तो
 सुलभरूपो यो नभाताभूतपुब्बो पे० अल विमुच्चित्तु ति । 20

१७ भगिनिसुत्त

१९ सावत्थिय विहरति पे० न सो, भिक्खवे, सत्तो
 सुलभरूपो यो नभगिनिभूतपुब्बो पे० अल विमुच्चित्तु ति । B.396

१८ पुत्तसुत्त

R.190

२० सावत्थिय विहरति पे० न सो, भिक्खवे, सत्तो सुलभरूपो यो नपुत्तभूतपुब्बो पे० अल विमुच्चित्तु ति ।

१९ धीतुसुत्त

२१ सावत्थिय विहरति । “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान
5 सन्धावत ससरत । न सो, भिक्खवे, मत्तो सुलभरूपो यो नधीताभूत-
पुब्बो इमिना दीघेन अद्दुना । त किस्स हेतु ? अनमतगोय, भिक्खवे,
ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हा-
सयोजनान सन्धावत ससरत । एव दीघरत्त वो, भिक्खवे, दुक्ख पच्चनु-
भूत तिब्ब^१ पच्चनुभूत ब्यसन पच्चनुभूत, कटसी वड्डिता । यावञ्चिद,
10 भिक्खवे, अलमेव सब्बमङ्गारेसु निब्बिन्दितु, अल विग्ज्जितु, अल
विमुच्चित्तु” ति ।

२० वेपुल्लपब्बतसुत्त

२२ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेमि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

15 “अनमतगोय, भिक्खवे, ससारो । पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत । भूत-
पुब्ब, भिक्खवे, इमस्स वेपुल्लस्स पब्बतस्स ‘पाचीनवसो’ त्वेव समञ्जा उदपादि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सान ‘तिवरा’ त्वेव
R 191 समञ्जा उदपादि । तिवरान, भिक्खवे, मनुस्सान चत्तारीस^२ वस्स-
20 सहस्सानि आयुप्पमाण अहोसि । तिवरा, भिक्खवे, मनुस्सा पाचीनवस पब्बत चतूहेन आरोहन्ति, चतूहेन ओरोहन्ति । तेन खो पन, भिक्खवे,
B 397 समयेन ककुसन्धो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो लोके उप्पन्नो होति । ककुसन्धस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स विधुरसञ्जीव^३

१ तिप्प — स्या० । २ चत्ताळीस — सी०, स्या० । ३ विधूरसञ्जीव — सी०, स्या० ।

नाम सावकयुग अहोसि अगग भद्दयुग । पस्सथ, भिक्खवे, सा चेविमस्स पब्बतस्स समञ्जा अन्तरहिता, ते च मनुस्सा कालङ्कता^१, सो च भगवा परिनिब्बुतो । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव अद्भुवा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव अनस्सासिका, भिक्खवे, सङ्खारा । यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्खारेसु निब्बिन्दितु, अल विरज्जितु, अल 5 विमुच्चितु ।

“भूतपुब्ब, भिक्खवे, इमस्स वेपुल्लस्स पब्बतस्स ‘वङ्कको’^२ त्वेव समञ्जा उदपादि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सान ‘रोहितस्सा’ त्वेव समञ्जा उदपादि । रोहितस्मान, भिक्खवे, मनुस्सान तिसवस्ससहस्सानि आयुप्पमाण अहोसि । रोहितस्सा, भिक्खवे, मनुस्सा 10 वङ्कक पब्बत तीहेन आरोहन्ति, तीहेन ओरोहन्ति । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन कोणागमनो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो लोके उप्पन्नो होति । कोणागमनस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स भिय्योसुत्तर नाम सावकयुग अहोसि अगग भद्दयुग । पस्सथ, भिक्खवे, सा चेविमस्स पब्बतस्स समञ्जा अन्तरहिता, ते च मनुस्सा कालङ्कता, 15 सो च भगवा परिनिब्बुतो । एव अनिच्चा भिक्खवे सङ्खारा पे० R 192 अल विमुच्चितु ।

“भूतपुब्ब, भिक्खवे, इमस्स वेपुल्लस्स पब्बतस्स ‘सुपस्सो’^३ त्वेव समञ्जा उदपादि । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन मनुस्सान ‘सुप्पिया’^४ त्वेव समञ्जा उदपादि । सुप्पियान, भिक्खवे, मनुस्सान वीसतिवस्स- 20 सहस्सानि आयुप्पमाण अहोसि । सुप्पिया, भिक्खवे, मनुस्सा सुपस्स पब्बत द्वीहेन आरोहन्ति, द्वीहेन ओरोहन्ति । तेन खो पन, भिक्खवे, समयेन कस्सपो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो लोके उप्पन्नो होति । कस्स- पस्स, भिक्खवे, भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स तिससभारद्वाज नाम सावकयुग अहोसि अगग भद्दयुग । पस्सथ, भिक्खवे, सा चेविमस्स 25 पब्बतस्स समञ्जा अन्तरहिता, ते च मनुस्सा कालङ्कता, सो च भगवा परिनिब्बुतो । एव अनिच्चा, भिक्खवे, सङ्खारा, एव अद्भुवा, भिक्खवे, सङ्खारा पे० अल विमुच्चितु ।

“एतरहि खो पन, भिक्खवे, इमस्स वेपुल्लस्स पब्बतस्स ‘वेपुल्लो’

B 398

१ कालकता - सी०, स्या० । २ वक्का - स्या० । ३ सुफस्सा - सी० ।

४ अप्पिया - सी० ।

त्वेव समञ्जा उदपादि । एतरहि खो पन, भिक्खवे, इमेस मनुस्सान
 'मागधका' त्वेव समञ्जा उदपादि । मागधकान, भिक्खवे, मनुस्सान
 अप्पक आयुप्पमाण परित्त लहुक^१, यो चिर जीवति सो वस्ससन् अप्प वा
 भिय्यो । मागधका, भिक्खवे, मनुस्सा वेपुल्ल पब्बत मुहुत्तेन आरोहन्ति
 5 मुहुत्तेन ओरोहन्ति । एतरहि खो पनाह, भिक्खवे, अरह सम्मासम्बुद्धो
 लोके उप्पन्नो । मय्ह खो पन, भिक्खवे, सारिपुत्तमोगल्लान नाम
 सावकयुग अगग भद्दयुग । भविस्सति, भिक्खवे, सो समयो या^२ अयञ्चे-
 R 193 विमस्स पब्बतस्स समञ्जा अन्तरधायिस्सति, इमे च मनुस्सा काल
 करिस्सन्ति, अह च परिनिब्बायिस्सामि । एव अनिच्चा, भिक्खवे,
 10 सङ्गारा, एव अद्दुवा, भिक्खवे, सङ्गारा, एव अनस्सासिका, भिक्खवे,
 सङ्गारा । यावञ्चिद, भिक्खवे, अलमेव सब्बसङ्गारेसु निब्बिन्दितु,
 अल विरज्जितु, अल विमुच्चितु^३ ति ।

२३ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^४ सुगतो अथापर एतदवोच
 सत्था -

15 “पाचीनवसो तिवरान, रोहितस्सान वङ्कको ।
 सुप्पियान सुपस्सो^५ ति^६, मागधान च वेपुल्लो^७ ॥
 अनिच्चा वत सङ्गारा, उप्पादवयधम्मिनो ।
 उप्पज्जित्वा निरुज्झन्ति, तेस वूपसमे सुखो^८ ति ॥

दुतियो वग्गो ।

तस्सुद्धान

दुग्गत सुखितञ्चेव, तिस मातापितेन च ।
 20 भाता भगिनी पुत्तो च, धीता वेपुल्लपब्बत ॥

अनमतग्गसयुत्त समत्त ।

— ० —

१ लहुसं - सी० । २ य - सी० । ३ वत्वा - सी० । ४-४ सुपस्साति -
 सी०, रो०, सुपस्सो पि - स्या० । ५ वेपुलो - स्या०, वेपुल्ल - रो० ।

१६. कस्सपसंयुत्तं

१. सन्तुट्ठुत्तं

B.399,
R.194

१. सावत्थियं विहरति । “सन्तुट्ठायं, भिक्खवे, कस्सपो इतरी-
तरेन चीवरेन, इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादी; न च चीवरहेतु
अनेसनं अप्पतिरूपं^१ आपज्जति; अलद्धा च चीवरं न परितस्सति; लद्धा
च चीवरं अगधितो^२ अमुच्छितो अनज्झापन्नो आदीनवदस्सावी
निस्सरणपञ्चो परिभुज्जति ।

5

“सन्तुट्ठायं, भिक्खवे, कस्सपो इतरीतरेन पिण्डपातेन, इतरी-
तरपिण्डपातसन्तुट्ठिया च वण्णवादी; न च पिण्डपातहेतु अनेसनं अप्पति-
रूपं आपज्जति; अलद्धा च पिण्डपातं न परितस्सति; लद्धा च पिण्डपातं
अगधितो अमुच्छितो अनज्झापन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो
परिभुज्जति ।

10

“सन्तुट्ठायं, भिक्खवे, कस्सपो इतरीतरेन सेनासनेन, इतरी-
तरसेनासनसन्तुट्ठिया^३ च वण्णवादी; न च सेनासनहेतु अनेसनं अप्पति-
रूपं आपज्जति; अलद्धा च सेनासनं न परितस्सति; लद्धा च सेनासनं
अगधितो अमुच्छितो अनज्झापन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो
परिभुज्जति ।

15

“सन्तुट्ठायं, भिक्खवे, कस्सपो इतरीतरेन गिलानप्पच्चय-
भेसज्जपरिक्खारेन, इतरीतरगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारसन्तुट्ठिया
च वण्णवादी; न च गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारहेतु अनेसनं अप्पति-
रूपं आपज्जति; अलद्धा च गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं न परि-
तस्सति; लद्धा च गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं अगधितो अमुच्छितो
अनज्झापन्नो आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुज्जति ।

20

“तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितब्बं — ‘सन्तुट्ठा भविस्साम
इतरीरेन चीवरेन, इतरीतरचीवरसन्तुट्ठिया च वण्णवादिनो; न च
चीवरहेतु अनेसनं अप्पतिरूपं आपज्जिस्साम; अलद्धा च चीवरं न च

R.195

१. अप्पटिरूपं — स्या० । २. अगधितो — सी० । ३. इतरीतरेन सेनासनसन्तुट्ठिया —
रो० ।

परितस्मिस्साम, लद्धा च चीवर अगधिता अमुच्छिता अनज्झापन्ना
आदीनवदस्साविनो निस्सरणपञ्जा परिभुज्जिस्साम' ।

(एव सब्ब कातब्ब ।)

L 400

“सन्तुट्ठा भविस्साम इतरीतरेण पिण्डपातेन पे० सन्तुट्ठा
भविम्माम इतरीतरेण सेनासनेन पे० सन्तुट्ठा भविस्साम इतरीतरेण
5 गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारेण, इतरीतरगिलानप्पच्चयभेसज्जपरि-
क्खारसन्तुट्ठिया च वण्णवादिनो, न च गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खार-
हेतु अनेसन अप्पतिरूप आपज्जिस्साम अलद्धा च गिलानप्पच्चयभेसज्ज-
परिक्खार न परितस्सिस्साम, लद्धा च गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खार
अगधिता अमुच्छिता अनज्झापन्ना आदीनवदस्साविनो निस्सरणपञ्जा
10 परिभुज्जिस्सामा' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब । कस्मपेन
वा हि वो, भिक्खवे, ओवदिस्सामि यो वा पनस्स कस्सपसदिसो',
ओवदितेहि च पन वो तथत्ताय पटिपज्जितब्ब' ति ।

२ अनोत्तप्पीसुत्त

२ एव मे सुत । एक समय आयस्मा च महाकस्सपो आयस्मा
च सारिपुत्तो बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो
15 आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय^१ पटिसल्लाना^२ वुट्ठितो येनायस्मा महा-
कस्सपो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता महाकस्सपेन सद्धि
सम्मोदि । सम्मोदनीय कथं सारणीय^३ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं महाकस्सप एतद-
वोच — “वुच्चति हिद, आवुसो कस्सप, अनातापी अनोत्तप्पी” अभब्बो
20 सम्बोधाय अभब्बो निब्बानाय अभब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधि-
गमाय, आतापी च खो ओत्तप्पी भब्बो सम्बोधाय भब्बो निब्बानाय
R 196 भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाया ति ।

“कित्तावता नु खो, आवुसो, अनातापी होति अनोत्तप्पी अभब्बो
सम्बोधाय अभब्बो निब्बानाय अभब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधि-
25 गमाय, कित्तावता च पनावुसो, आतापी होति ओत्तप्पी भब्बो सम्बोधाय
भब्बो निब्बानाय भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाया” ति ?

१ कस्सपादिसा — सी०, स्या० । २ सायन्हसमय — सी० । ३ पतिसल्लाना — सी०,
पतिसल्लाना — रो० । ४ सारणीय — स्या० । ५ अनोत्तापी — सी०, स्या०, रो० ।

“इधावुसो, भिक्खु ‘अनुप्पन्ना मे पापका अकुसला धम्मा उप्प-
ज्जमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न आतप्प करोति, ‘उप्पन्ना मे पापका
अकुसला धम्मा अप्पहीयमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न आतप्प करोति,
‘अनुप्पन्ना मे कुसला धम्मानुप्पज्जमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न
आतप्प करोति, ‘उप्पन्ना मे कुसला धम्मा निरुज्झमाना अनत्थाय
सवत्तेय्यु’ ति न आतप्प करोति । एव खो, आवुसो, अनातापी होति ।

B 401

“कथ चावुसो, अनोत्तप्पी होति ? इधावुसो, भिक्खु ‘अनुप्पन्ना
मे पापका अकुसला धम्मा उप्पज्जमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न
ओत्तप्पति, ‘उप्पन्ना मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीयमाना अनत्थाय
सवत्तेय्यु’ ति न ओत्तप्पति, ‘अनुप्पन्ना मे कुसला धम्मानुप्पज्जमाना
अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न ओत्तप्पति, ‘उप्पन्ना मे कुसला धम्मा निरु-
ज्झमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति न ओत्तप्पति । एव खो, आवुसो,
अनोत्तप्पी होति । एव खो, आवुसो, अनातापी अनोत्तप्पी अभब्बो
सम्बोधाय अभब्बो निब्बानाय अभब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स
अधिगमाय ।

R 197

15

“कथ चावुसो, आतापी होति ? इधावुसो, भिक्खु ‘अनुप्पन्ना
मे पापका अकुसला धम्मा उप्पज्जमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति आतप्प
करोति, ‘उप्पन्ना मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीयमाना अनत्थाय
सवत्तेय्यु’ ति आतप्प करोति, अनुप्पन्ना मे कुसला धम्मा पे०
आतप्प करोति । एव खो, आवुसो, आतापी होति ।

20

“कथ चावुसो, ओत्तप्पी होति ? इधावुसो, भिक्खु ‘अनुप्पन्ना
मे पापका अकुसला धम्मा उप्पज्जमाना अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति ओत्त-
प्पति, ‘उप्पन्ना मे पापका अकुसला धम्मा अप्पहीयमाना अनत्थाय
सवत्तेय्यु’ ति ओत्तप्पति, ‘अनुप्पन्ना मे कुसला धम्मानुप्पज्जमाना
अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति ओत्तप्पति, ‘उप्पन्ना मे कुसला धम्मा निरुज्झमाना
अनत्थाय सवत्तेय्यु’ ति ओत्तप्पति । एव खो, आवुसो, ओत्तप्पी होति ।
एव खो, आवुसो, आतापी ओत्तप्पी भब्बो सम्बोधाय भब्बो निब्बानाय
भब्बो अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाया” ति ।

25

३ चन्द्रपमासुत्त

३ सावत्थिय विहरति । “चन्द्रपमा, भिक्खवे, कुलानि उप-

R 198 सङ्कमथ - अपकस्सेव काय, अपकस्स चित्त, निच्चनवका कुलेसु
B 402 अप्पगब्भा । सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो जरुदपान वा ओलोकेय्य
पब्बतविसम वा नदीविदुग्ग वा - अपकस्सेव काय, अपकस्स चित्त,
एवमेव खो, भिक्खवे, चन्दूपमा कुलानि उपसङ्कमथ - अपकस्सेव
5 काय, अपकस्स चित्त, निच्चनवका कुलेसु अप्पगब्भा ।

“कस्सपो, भिक्खवे, चन्दूपमो कुलानि उपसङ्कमति - अपकस्सेव
काय, अपकस्स चित्त, निच्चनवको कुलेसु अप्पगब्भो । त कि मज्झथ,
भिक्खवे, कथरूपो भिक्खु अरहति कुलानि उपसङ्कमितु” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
10 सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्त^१ येव^१ पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

अथ खो भगवा आकासे पाणि चालेसि । “सेय्यथापि, भिक्खवे,
अय आकासे पाणि न सज्जति न गय्हति न बज्जति, एवमेव खो,
भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुनो कुलानि उपसङ्कमतो कुलेसु चित्त
15 न सज्जति न गय्हति न बज्जति - ‘लभन्तु लाभकामा, पुञ्ञकामा
करोन्तु पुञ्ञानी’ ति, यथासकेन लाभेन अत्तमनो होति सुमनो, एव
परेस लाभेन अत्तमनो होति सुमनो, एवरूपो खो, भिक्खवे, भिक्खु
अरहति कुलानि उपसङ्कमितु ।

“कस्सपस्स, भिक्खवे, कुलानि उपसङ्कमतो कुलेसु चित्त न
20 सज्जति न गय्हति न बज्जति - ‘लभन्तु लाभकामा, पुञ्ञकामा करोन्तु
पुञ्ञानी’ ति, यथासकेन लाभेन अत्तमनो होति सुमनो, एव परेस
लाभेन अत्तमनो होति सुमनो ।

R 199 “त कि मज्झथ, भिक्खवे, कथरूपस्स भिक्खुनो अपरिसुद्धा
धम्मदेसना होति, कथरूपस्स भिक्खुनो परिसुद्धा धम्मदेसना
25 होती” ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्त येव पटिभातु एतस्स भासितस्स
अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
30 स्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खु भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

“यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु एवचित्तो परेस धम्म देसेति — ‘अहो वत मे धम्म सुण्येय्यु, सुत्वा च पन धम्म पसीदेय्यु, पसन्ना च मे पसन्नाकार करेय्यु’ ति, एवरूपस्स खो, भिक्खवे, भिक्खुनो 5 B 403 अपरिसुद्धा धम्मदेसना होति ।

“यो च खो, भिक्खवे, भिक्खु एवचित्तो परेस धम्म देसेति — ‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओप- नेय्यिको पच्चत्त वेदितब्बो विञ्जूही ति । अहो, वत मे धम्म सुण्येय्यु, सुत्वा च पन धम्म आजानेय्यु, आजानित्वा च पन तथत्ताय पटिपज्जेय्यु’ 10 ति । इति धम्मसुधम्मत पटिच्च परेस धम्म देसेति, कारुञ्ज पटिच्च अनुद्दय पटिच्च अनुकम्प उपादाय परेस धम्म देसेति । एवरूपस्स खो, भिक्खवे, भिक्खुनो परिसुद्धा धम्मदेसना होति ।

“कस्सपो, भिक्खवे, एवचित्तो परेस धम्म देसेति—‘स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको’ एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त 15 वेदितब्बो विञ्जूही ति । अहो, वत मे धम्म सुण्येय्यु, सुत्वा च पन धम्म आजानेय्यु, आजानित्वा च पन तथत्ताय पटिपज्जेय्यु’ ति । इति धम्मसुधम्मत पटिच्च परेस धम्म देसेति, कारुञ्ज पटिच्च अनुद्दय पटिच्च अनुकम्प उपादाय परेस धम्म देसेति । कस्सपेन वा हि वो, भिक्खवे, ओवदिस्सामि यो वा पनस्स कस्सपसदिसो^१, ओवदितेहि च 20 पन वो तथत्ताय पटिपज्जितब्ब” ति ।

४ कुलूपकसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जाथ, भिक्खवे, कथरूपो भिक्खु अरहति कुलूपको होतु, कथरूपो भिक्खु न अरहति कुलूपको होतु” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० भगवा एतदवोच — 25

“यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु एवचित्तो कुलानि उपसङ्गमति — ‘देन्तु येव मे, मा नादसु, बहुकञ्जेव मे देन्तु, मा थोक, पणीत- ज्जेव मे देन्तु, मा लूख, सीघज्जेव मे देन्तु, मा दन्ध, सक्कच्चज्जेव

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ कस्सपादिसो — सी०, स्या० ।

मे देन्तु, मा असक्कच्च' ति । तस्स चे, भिक्खवे, भिक्खुनो एवचित्तस्स कुलानि उपसङ्कमतो न देन्ति, तेन भिक्खु सन्दीयति, सो ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति^१ । थोक देन्ति, नो बहुक पे० लूख देन्ति, नो पणीत दन्ध देन्ति, नो सीघ, तेन भिक्खु सन्दीयति^२, सो ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । असक्कच्च देन्ति, नो सक्कच्च, तेन भिक्खु सन्दीयति, सो ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । एवरूपो खो, भिक्खवे, भिक्खु न अरहति कूलूपको होतु ।

B 404

5

R 201

“यो च खो, भिक्खवे, भिक्खु एवचित्तो कुलानि उपसङ्कमति-
‘त कुतेत्थ लब्भा परकुलेसु - देन्तु येव मे, मा नादसु, बहुकञ्जेव
मे देन्तु, मा थोक, पणीतञ्जेव मे देन्तु, मा लूख, दीघञ्जेव मे
देन्तु, मा दन्ध, सक्कच्चञ्जेव मे देन्तु, मा असक्कच्च’ ति । तस्स
चे, भिक्खवे, भिक्खुनो एवचित्तस्स कुलानि उपसङ्कमतो न देन्ति, तेन
भिक्खु न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति ।
थोक देन्ति, नो बहुक, तेन भिक्खु न सन्दीयति, सो न ततोनिदान
दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । लूख देन्ति, नो पणीत, तेन भिक्खु
न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । दन्ध
देन्ति, नो सीघ, तेन भिक्खु न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख
दोमनस्स पटिसवेदयति । असक्कच्च देन्ति, नो सक्कच्च, तेन भिक्खु
न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । एव-
रूपो खो, भिक्खवे, भिक्खु अरहति कूलूपको होतु ।

10

15

20

“कस्सपो, भिक्खवे, एवचित्तो कुलानि उपसङ्कमति - ‘त
कुतेत्थ लब्भा परकुलेसु - देन्तु येव मे, मा नादसु, बहुकञ्जेव मे देन्तु,
मा थोक, पणीतञ्जेव मे देन्तु, मा लूख, सीघञ्जेव मे देन्तु, मा
दन्ध, सक्कच्चञ्जेव मे देन्तु, मा असक्कच्च’ ति । तस्स चे, भिक्खवे,
कस्सपस्स एवचित्तस्स कुलानि उपसङ्कमतो न देन्ति, तेन कस्सपो न
सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । थोक
देन्ति, नो बहुक, तेन कस्सपो न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख
दोमनस्स पटिसवेदयति । लूख देन्ति, नो पणीत, तेन कस्सपो न सन्दी-
यति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदयति । दन्ध देन्ति,
नो सीघ, तेन कस्सपो न सन्दीयति, सो न ततोनिदान दुक्ख दोमनस्स

30

१ पटिसवेदयति - सी०, रो० । २ स दयति - स्या०, रो० ।

पटिसवेदयति । असक्कच्च देन्ति, नो सक्कच्च, नेन कस्सपो न सन्दीयति, सो न ततोनिदानं दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदयति । कस्सपेन वा हि वो, भिक्खवे, ओवदिस्सागि यो वा पनस्स कस्सपसदिसो । ओवदितेहि च पन वो तथत्ताय पटिपज्जितव्व” ति ।

R 202

५ जिणसुत्त

५ एव मे सुत पे० गजगहे वेळुवने । अथ खो आयस्मा 5 B 405
महाकस्सपो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं महाकस्सप
भगवा एतदवोच — “जिणोसि दानि त्वं, कस्सप, गरुकानि च ते इमानि
साणानि पसुकूलानि निव्वसनानि । तस्मानिह त्वं, कस्सप, गहपतानि^१
चेव चीवरानि धारेहि, निमन्तनानि च भुञ्जाहि, मम च सन्तिके 10
विहराही” ति ।

“अहं खो, भन्ते, दीघरत्तं आरञ्जिको^२ चेव आरञ्जिकत्तस्स
च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव पिण्डपातिकत्तस्स च वण्णवादी, पसु-
कूलिको चेव पसुकूलिकत्तस्स च वण्णवादी, तेचीवरको चेव तेचीवरि-
कत्तस्स च वण्णवादी, अप्पिच्छो चेव अप्पिच्छताय च वण्णवादी, 15
सन्तुट्ठो चेव सन्तुट्ठिया च वण्णवादी, पविवित्तो चेव पविवेकस्स च
वण्णवादी, अससट्ठो चेव अससग्गस्स च वण्णवादी, आरद्धविरियो
चेव विरियारम्भस्स च वण्णवादी” ति ।

“किं पन त्वं, कस्सप, अन्थवसं सम्पस्समानो दीघरत्तं
आरञ्जिको चेव आरञ्जिकत्तस्स च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव 20
पे० पसुकूलिको चेव तेचीवरिको चेव अप्पिच्छो चेव
सन्तुट्ठो चेव पविवित्तो चेव अससट्ठो चेव आरद्धविरियो चेव
विरियारम्भस्स च वण्णवादी” ति ?

“द्वे रवाहं, भन्ते, अन्थवसे सम्पस्समानो दीघरत्तं आरञ्जिको
चेव आरञ्जिकत्तस्स च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव पे० पसु- 25 R 203
कूलिको चेव तेचीवरिको चेव अप्पिच्छो चेव सन्तुट्ठो चेव
पविवित्तो चेव अससट्ठो चेव आरद्धविरियो चेव विरिया-

१ गहपतिकानि — सी० । २ आरञ्जिको — सी०, अरञ्जिको — रो० ।

रम्भस्स च वण्णवादी । अत्तनो च दिट्ठधम्मसुखविहार सम्पस्समानो पच्छिम च जनत अनुकम्पमानो - 'अप्पेव नाम पच्छिमा जनता दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु' । ये किर ते अहेसु बुद्धानुबुद्धसावका ते दीघरत्त आरज्जिका चेव अहेसु आरज्जिकत्तस्स च वण्णवादिनो पे०

B 406 5 पिण्डपातिका चेव अहेसु पे० पसुकूलिका चेव अहेसु तेचीवरिका चेव अहेसु अप्पिच्छा चेव अहेसु सन्तुट्ठा चेव अहेसु पविवित्ता चेव अहेसु अससट्ठा चेव अहेसु आरद्धविरिया चेव अहेसु विग्गियारम्भस्स च वण्णवादिनो' ति । ते तथत्ताय पटिपज्जिस्सन्ति, तेस त भविस्सति दीघरत्त हिताय सुखाय ।

10 "इमे ख्वाह, भन्ते, द्वे अत्थवसे सम्पस्समानो दीघरत्त आरज्जिको चेव आरज्जिकत्तस्स च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव पे० पसुकूलिको चेव तेचीवरिको चेव अप्पिच्छो चेव सन्तुट्ठो चेव पविवित्तो चेव असमट्ठो चेव आरद्धविरियो चेव विरियारम्भस्स च वण्णवादी" ति ।

15 "साधु साधु, कस्सप । बहुजनहिताय किर त्व, कस्सप, पटिपन्नो बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । तस्मातिह त्व, कस्सप, साणानि चेव पसुकूलानि धारेहि निब्बसनानि, पिण्डाय च चराहि, अरज्जे च विहराही" ति ।

६ ओवादसुत्त

६ राजगहे वेळुवने । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो येन
20 भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त महाकस्सप भगवा एतदवोच - "ओवद, कस्सप, भिक्खू, करोहि, कस्सप, भिक्खून धम्मि^१ कथ^२ । अह वा, कस्सप, भिक्खू ओवदेय्य त्व वा, अह वा भिक्खून धम्मि कथ करेय्य त्व वा" ति ।

R 204

25 "दुब्बचा ग्वो, भन्ते, एतरहि भिक्खू, दोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागता, अक्खमा, अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसामनि । इधाह, भन्ते, अद्दस भण्ड^३ च नाम भिक्खु आनन्दस्स सद्धिविहारि अभिजिक्^४ च नाम

१ आपज्जेय्य - सी०, स्या० । २-२ धम्मिकथ - रो० । ३ भण्डु - सी० । ४ आभिज्जिकञ्च - सी०, आभिज्जिकञ्च - स्या० ।

भिक्षु अनुरुद्धस्स सद्धिविहारि अञ्जमञ्ज सुतेन अच्चावदन्ते - 'एहि, भिक्षु, को बहुतर भासिस्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर भासिस्सती' ति ।

अथ खो भगवा अञ्जतर भिक्षु आमन्तेसि - "एहि त्व, भिक्षु, मम वचनेन भण्ड च भिक्षु आनन्दस्स सद्धिविहारि अभिजिक् 5 च भिक्षु गनुरुद्धस्स सद्धिविहारि आमन्तेहि - 'सत्था आयस्मन्ते आमन्तेती' ति ।

"एव, भन्ते" ति खो सो भिक्षु भगवतो पटिस्सुत्वा^१ येन ते भिक्षू तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा ते भिक्षू एतदवोच - "सत्था आयस्मन्ते आमन्तेती" ति । 10

"एवमावुसो" ति खो ते भिक्षू तस्स भिक्षुनो पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एक-मन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ने खो ते भिक्षू भगवा एतदवोच - "सच्च किर तुम्हे, भिक्षवे, अञ्जमञ्ज सुतेन अच्चावदथ - 'एहि, भिक्षु, को बहुतर भासिस्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर 15 भासिस्सती' ति ?

"एव, भन्ते" ।

"कि नु खो मे तुम्हे, भिक्षवे, एव धम्म देसित आजानाथ - 'एथ^२ तुम्हे, भिक्षवे, अञ्जमञ्ज सुतेन अच्चावदथ - एहि, भिक्षु, को बहुतर भासिस्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर भासि- 20 स्सती' ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"नो चे किर मे तुम्हे, भिक्षवे, एव धम्म देसित आजानाथ, अथ कि चरहि तुम्हे, मोघपुरिसा, कि जानन्ता कि पस्सन्ता एव स्वा-क्खाते धम्मविनये पब्बजिता समाना अञ्जमञ्ज सुतेन अच्चावदथ - 25 'एहि, भिक्षु, को बहुतर भासिस्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर भासिस्सती' ति ।

अथ खो त भिक्षू भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्त एतदवोचु - "अच्चयो नो, भन्ते, अच्चगमा^३, यथाबाले यथामूल्हे यथा-अकुसले, ये मय एव स्वाक्खाते धम्मविनये पब्बजिता समाना अञ्ज- 30

मञ्जा सुतेन अच्चावदिम्ह - 'एहि, भिक्खु, को बहुतर भासिस्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर भासिस्सती' ति । तेस नो, भन्ते, भगवा अच्चय अच्चयतो पटिग्गण्हातु आयाति सवराया' ति ।

- “तग्घ तुम्हे, भिक्खवे, अच्चयो अच्चगमा यथाबाले यथामूब्हे
 5 यथाअकुसले, ये तुम्हे एव स्वाक्खाते णम्मविनये पब्बजिता समाना
 अञ्जमञ्जा सुतेन अच्चावदिम्ह- 'एहि, भिक्खु, को बहुतर भासि-
 B 408 स्सति, को सुन्दरतर भासिस्सति, को चिरतर भासिस्सती' ति । यतो
 च खो तुम्हे, भिक्खवे, अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथावम्म पटिकरोथ,
 त घो मय' पटिग्गण्हाम । बुद्धि^१ हेसा, भिक्खवे, अरियस्स विनये यो
 10 अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथावम्म पटिकरोति आयाति च सवर
 आपज्जती' ति ।

७ दुतियओवादसुत्त

- ८ राजगहे विहरति वेळवने । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो
 यन भगवा तेनुपसङ्कमि पे० एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त महा-
 कस्सप भगवा एतदवोच - “ओवद, कस्सप, भिक्खू, करोहि, कस्सप,
 R 206 15 भिक्खून वम्मि कथ । अह वा, कस्सप, भिक्खू ओवदेय्य त्व वा, अह
 वा भिक्खून वम्मि कथ करेय्य त्व वा” ति ।

- “दुब्बचा खो, भन्ते, एतरहि भिक्खू, दोवचस्सकरणेहि धम्महेहि
 समन्नागता अक्खमा अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासन्ति । यस्स कस्सचि,
 भन्ते, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी^२ नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्प
 20 नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, विरिय नत्थि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जा नत्थि
 कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति^३, हानियेव
 पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो बुद्धि ।

- “सेय्यथापि, भन्ते, कालपक्खे^४ चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो
 वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन, हायति मण्डलेन, हायति आभाय,
 25 हायति आरोहपरिणाहेन । एवमेव खो, भन्ते, यस्स कस्सचि सद्धा
 नत्थि कुसलेसु धम्मेसु पे० हिरी नत्थि ओत्तप्प नत्थि विरिय

१ मय अच्चय - सी० । २ बुद्धि - स्या० । ३ हिरी - सी०, स्या०, रो० ।

४ आगच्छन्ति - सी० । ५ कालपक्खे - रो० ।

नत्थि पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि ।

“अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘अहिरिको पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘अनोत्तप्पी पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘कुसीतो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘दुप्पञ्जो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘कोधनो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘उपनाही पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, परिहानमेत, ‘न सन्ति भिक्खू श्रोवादका’ ति, भन्ते, परिहानमेत ।

B 409

“यस्स कस्सचि, भन्ते, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, हिरी अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, ओत्तप्प अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, विरिय अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु, तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि ।

10

“सेय्यथापि, भन्ते, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन, वड्ढति मण्डलेन, वड्ढति आभाय, वड्ढति आरोहपरिणाहेन । एवमेव खो, भन्ते, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु हिरी अत्थि पे० ओत्तप्प अत्थि विरिय अत्थि पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि ।

15 R 207

“सद्धो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘हिरिमा पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘ओत्तप्पी पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘आरद्धविरियो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘पञ्जावा पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘अक्कोधनो पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘अनुपनाही पुरिसपुग्गलो’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत, ‘सन्ति भिक्खू श्रोवादका’ ति, भन्ते, अपरिहानमेत’ ति ।

20

25

“साधु साधु, कस्सप । यस्स कस्सचि, कस्सप, सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु पे० हिरी नत्थि ओत्तप्प नत्थि विरिय नत्थि पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकङ्खा कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि ।

30

“सेय्यथापि, कस्सप, काळपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो

वा आगच्छति, हायतेव वण्णेन पे० हायति आरोहपरिणाहेन ।
 एवमेव खो, कस्सप, यस्स कस्सचि सद्धा नत्थि कुसलेसु धम्मेसु पे०
 हिरी नत्थि ओत्तप्प नत्थि विरिय नत्थि पञ्जा नत्थि कुसलेसु
 धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकद्धा
 5 कुसलेसु धम्मेसु, नो वुद्धि । 'अस्सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, कस्सप,
 B 410 परिहानमेत, अहिरिको पे० अनोत्तप्पी कुसीतो दुप्पञ्जो
 कोधनो 'उपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, कस्सप, परिहानमेत, 'न सन्ति
 भिक्खू ओवादका' ति, कस्सप, परिहानमेत ।

“यस्स कस्सचि, कस्सप, सद्धा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु पे०
 10 हिरी अत्थि ओत्तप्प अत्थि विरिय अत्थि पञ्जा अत्थि
 कुसलेसु धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वुद्धियेव
 पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि ।

R 208 “सेय्यथापि, कस्सप, जुण्हपक्खे चन्दस्स या रत्ति वा दिवसो वा
 आगच्छति, वड्ढतेव वण्णेन, वड्ढति मण्डलेन, वड्ढति आभाय, वड्ढति
 15 आरोहपरिणाहेन । एवमेव खो, कस्सप, यस्स कस्सचि सद्धा अत्थि
 कुसलेसु धम्मेसु हिरी अत्थि ओत्तप्प अत्थि विरिय अत्थि
 पञ्जा अत्थि कुसलेसु धम्मेसु तस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति,
 वुद्धियेव पाटिकद्धा कुसलेसु धम्मेसु, नो परिहानि ।

“सद्धो पुरिसपुग्गलो' ति, कस्सप, अपरिहानमेत, हिरिमा
 20 पे० ओत्तप्पी आरद्धविरियो पञ्जवा अक्कोधनो
 'अनुपनाही पुरिसपुग्गलो' ति, कस्सप, अपरिहानमेत, 'सन्ति भिक्खू
 ओवादका' ति, कस्सप, अपरिहानमेत' ति ।

८ ततियओवादसुत्त

८ राजगहे^१ कलन्दकनिवापे^१ । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो
 येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
 25 निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त महाकस्सप भगवा एतद-
 वोच — “ओवद, कस्सप, भिक्खू, करोहि, कस्सप, भिक्खून धम्मि
 कथ । अह वा, कस्सप, भिक्खून^२ ओवदेय्य त्व वा, अह वा भिक्खून
 धम्मि कथ करेय्य त्व वा” ति ।

१-१ सावत्थिय अनाथपिण्डिकस्स आरामे — सी० । २ भिक्खू — सी०, स्या० ।

“दुब्बचा खो, भन्ते, एतरहि भिक्खू, दोवचस्सकरणेहि वम्महेहि समन्नागता, अक्खमा, अप्पदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनि” ति ।

“तथा हि पन, कस्सप, पुब्बे थेरा भिक्खू आरज्जिका चेव अहेसु आरज्जिकत्तस्स च वण्णवादिनो, पिण्डपातिका चेव अहेसु पिण्डपातिकत्तस्स च वण्णवादिनो, पसुकूलिका चेव अहेसु पसुकूलिकत्तस्स च वण्णवादिनो, तेचीवरिका चेव अहेसु तेचीवरिकत्तस्स च वण्णवादिनो, अप्पिच्छा चेव अहेसु अप्पिच्छनाय च वण्णवादिनो, सन्तुट्ठा चेव अहेसु सन्तुट्ठिया च वण्णवादिनो, पविवित्ता चेव अहेसु पविवेकस्स च वण्णवादिनो, अससट्ठा चेव अहेसु अससग्गस्स च वण्णवादिनो, आरद्धविरिया चेव अहेसु विरियारम्भस्स च वण्णवादिनो ।

5 B 411

R 209

10

“तत्र यो होति भिक्खु आरज्जिको चेव आरज्जिकत्तस्स च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव पिण्डपातिकत्तस्स च वण्णवादी, पसुकूलिको चेव पसुकूलिकत्तस्स च वण्णवादी, तेचीवरिको चेव तेचीवरिकत्तस्स च वण्णवादी, अप्पिच्छो चेव अप्पिच्छनाय च वण्णवादी, सन्तुट्ठो चेव सन्तुट्ठिया च वण्णवादी, पविवित्तो चेव पविवेकस्स च वण्णवादी, असससट्ठो चेव अससग्गस्स च वण्णवादी, आरद्धविरियो चेव विरियारम्भस्स च वण्णवादी, त थेरा भिक्खू आसनेन निमन्तेन्ति – ‘एहि, भिक्खु, को नामाय भिक्खु, भद्दको वताय भिक्खु, सिक्खाकामो वताय भिक्खु, एहि, भिक्खु, इद आसन निसीदाही’ ति ।

15

“तत्र, कस्सप, नवान भिक्खून एव होति – ‘यो किर सो होति भिक्खु आरज्जिको चेव आरज्जिकत्तस्स च वण्णवादी, पिण्डपातिको चेव पे० पसुकूलिको चेव तेचीवरिको चेव अप्पिच्छो चेव सन्तुट्ठो चेव पविवित्तो चेव अससट्ठो चेव आरद्धविरियो चेव विरियारम्भस्स च वण्णवादी, त थेरा भिक्खू आसनेन निमन्तेन्ति – एहि, भिक्खु, को नामाय भिक्खु, भद्दको वताय भिक्खु, सिक्खाकामो वताय भिक्खु, एहि, भिक्खु, इद आसन निसीदाही’ ति । ते तथत्ताय पटिपज्जन्ति, तेस त होति दीघरत्त हिताय सुखाय ।

20

25

“एतरहि पन, कस्सप, थेरा भिक्खू न चेव आरज्जिका न च आरज्जिकत्तस्स वण्णवादिनो, न चेव पिण्डपातिका न च पिण्डपातिकत्तस्स वण्णवादिनो, न चेव पसुकूलिका न च पसुकूलिकत्तस्स वण्णवादिनो, न चेव तेचीवरिका न च तेचीवरिकत्तस्स वण्णवादिनो,

30

R 210

न चेव अप्पिच्छा न च अप्पिच्छताय वण्णवादिनो, न चेव सन्तुट्ठा न च सन्तुट्ठिया वण्णवादिनो, न चेव पविवित्ता न च पविवेकस्स वण्णवादिनो, न चेव अससट्ठा न च अससग्गस्स वण्णवादिनो, न चेव आरद्धविरिया न च विरियारम्भस्स वण्णवादिनो ।

B 412 5

“तत्र यो होति भिक्खु जातो यसस्सी लाभी चीवरपिण्डपात-सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान त थेरा भिक्खू आसनेन निमन्तेन्ति—‘एहि, भिक्खु को नामाय भिक्खु, भद्दको वताय भिक्खु, सब्बह्मचारिकामो वताय भिक्खु, एहि, भिक्खु, इदं आसनं निसीदाही’ ति ।

“तत्र, कस्सप, नवानं भिक्खून एव होति — ‘यो किर सो होति

- 10 भिक्खु जातो यसस्सी लाभी चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारान त थेरा भिक्खू आसनेन निमन्तेन्ति — एहि, भिक्खु, को नामाय भिक्खु, भद्दको वताय भिक्खु, सब्बह्मचारिकामो वताय भिक्खु, एहि, भिक्खु, इदं आसनं निसीदाही’ ति । ते तथत्ताय पटिपज्जन्ति । तेसं तं होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाय । यं हि तं, कस्सप,
- 15 सम्मा वदमानो वदेय्य — ‘उपट्ठतां ब्रह्मचारी ब्रह्मचारूपद्दवेन अभिपत्थना’ ब्रह्मचारी ब्रह्मचारिअभिपत्थनेना” ति, एतरहि तं, कस्सप, सम्मावदमानो वदेय्य — ‘उपट्ठतां ब्रह्मचारी ब्रह्मचारूपद्दवेन अभिपत्थना ब्रह्मचारी ब्रह्मचारिअभिपत्थनेना’” ति ।

६ ज्ञानाभिञ्जसुत्त

- ६ सावत्थियं विहरति । “अहं, भिक्खवे, यावदेव^१ आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं^२ ज्ञानं^३ उपसम्पज्जं विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति ।

R.211

- 25 “अहं, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे,

१ अभिभवना — सी०, रो०, अभिवाता — त्या० । २ ब्रह्मचाराभिभवनेना — सी०, रो०, ब्रह्मचाराभिवानेना — त्या० । ३ यावदे — म० । ४-४ पठमज्ज्ञानं — सी० ।

यावदेव आकङ्क्षति वितन्कविचारान वूपसमा पे० दुतिय ज्ञान
उपसम्पज्ज विहरति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि पीतिया च विरागा
उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुख च कायेन पटिसवेदेमि,
य त अरिया आचिक्खन्ति – ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय 5
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षति
पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो, सुख च
कायेन पटिसवेदेति, य त अरिया आचिक्खन्ति – ‘उपेक्खको सतिमा
सुखविहारी’ ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

B 413

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि सुखस्स च पहाना^१ दुक्खस्स 10
च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा^२ अदुक्खमसुख
उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । कस्सपो
पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षति सुखस्स च पहाना पे० चतुत्थ
ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि सब्बसो रूपसञ्ज्ञान 15
समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञान अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा
अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरामि ।
कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षति सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समति-
क्कमा पे० आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि सब्बसो आकासानञ्चा- 20
यतन समतिक्कम्म अनन्त विञ्जाण ति विञ्जाणञ्चायतन उपसम्पज्ज
विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षति सब्बसो आकासा-
नञ्चायतन समतिक्कम्म अनन्त विञ्जाण ति विञ्जाणञ्चायतन
उपसम्पज्ज विहरति ।

R.212

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि सब्बसो विञ्जाणञ्चा- 25
यतन समतिक्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जायतन उपसम्पज्ज
विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षति पे०
आकिञ्चञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्क्षामि सब्बसो आकिञ्चञ्जा- 30
यतन समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरामि ।

१ पहाना – सी० । २ अत्थङ्गमा – सी०, रो० ।

कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति .. पे० नेवसञ्जानासञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतन समतिक्कम्म सञ्जावेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे पे० सञ्जावेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति ।

B 414

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि अनेकविहित इद्विविध पच्चनुभोमि — एको पि हुत्वा बहुधा होमि, बहुधा पि हुत्वा एको होमि, आविभाव, तिरोभाव, तिरोकुट्ट^१ तिरोपाकार तिरोपब्वत असज्जमानो गच्छामि, सेय्यथापि आकासे, पठ्विया पि उम्मुज्जनिमुज्ज करोमि, सेय्यथापि उदके, उदके पि अभिज्जमाने गच्छामि, सेय्यथापि पठविय, आकासे पि पल्लङ्गेन कमामि, सेय्यथापि पक्खी सकुणो, इमे पि चन्दिमसुरिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसामि परि मज्जामि, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेमि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति अनेकविहित इद्विविध पच्चनुभोति पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि दिब्बाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिक्कन्तमानुसिकाय^२ उभो सद्दे सुणामि, दिब्बे च मानुसे च, ये दूरे सन्तिके च । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति दिब्बाय सोतधातुया पे० दूरे सन्तिके च ।

R 213

-

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानामि, वीतराग वा चित्त वीतराग चित्त ति पजानामि, सदोस वा चित्त पे० वीतदोस वा चित्त समोह वा चित्त वीतमोह वा चित्त सङ्खित्त वा चित्त विक्खित्त वा चित्त महग्गत वा चित्त अमहग्गत वा चित्त मउत्तर वा चित्त अनुत्तर वा चित्त समाहित वा चित्त असमाहित वा चित्त विमुत्त वा चित्त अविमुत्त वा चित्त अविमुत्त चित्त ति पजानामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च पजानाति —

१ तिरोकुट्ट — म० । २ अतिक्कन्तमानुसिकाय — सी०, अतिक्कन्तमानुसिकेन — रो० ।

सराग वा चित्त मराग चित्त ति पजानानि पे० अविमुत्त वा चित्त
अविमुत्त चित्त नि पजानाति ।

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि अनेकविहित पुब्बेनिवास
अनुस्सरामि, सेय्यथीद^१ – एक पि जाति द्वे पि जातियो तिस्सो पि
जातियो चतस्सो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो वीस 5
पि जातियो तिस पि जातियो चत्तालीम^२ पि जातियो पञ्चास पि
जातियो जातिसत पि जातिसहस्स पि जातिसतसहस्स पि, अनेके पि
सवट्ठकप्पे अनेके पि विवट्ठकप्पे अनेके पि सवट्ठविवट्ठकप्पे – ‘अमुत्रासि
एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवमुखदुक्खप्पटिसवेदी एव- B 415
मायुपरियन्तो, सो ततो चुतो अमुत्र उदपादि, तत्रापासि एवनामो 10
एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खप्पटिसवेदी एवमायुपरि-
यन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो’ ति । इति साकार सउद्देस अनेकविहित
पुब्बेनिवास अनुस्सरामि । कस्सपो पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति
अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, सेय्यथीद – एक पि जाति पे०
इति साकार सउद्देस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । 15

“अह, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन
अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते
सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि – ‘इमे वत,
भोन्तो, सत्ता कायदुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता
मनोदुच्चरितेन समन्नागता अरियान उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छा- 20
दिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनि-
पात निरय उपपन्ना, इमे वा पन, भोन्तो, सत्ता कायसुचरितेन समन्ना-
गता वचीसुचरितेन समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियान
अनुवादका सम्मादिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
पर मरणा सुगति सग्ग लोक उपपन्ना’ ति । इति दिब्बेन चक्खुना 25
विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सत्ते पस्सामि चवमाने उपपज्जमाने हीने
पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानामि । कस्सपो
पि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन सत्ते पस्सति चवमाने पे० यथाकम्मूपगे सत्ते पजानाति ।

१ सेय्यथीद – न० । २ चत्तालीस – सी०, स्या०, चत्तारीस – रो० । ३ यथ-
कम्मूपगे – रो० ।

“अह, भिक्खवे, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि ।
कस्सपो पि, भिक्खवे, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
विमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्ञा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
5 विहरती” ति ।

१० उपस्सयसुत्त

१० एव मे सुत । एक समय आयस्मा महाकस्सपो सावत्थिय
विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा आनन्दो
पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येनायस्मा महाकस्सपो तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त महाकस्सप एतदवोच — “आयाम,
10 भन्ते कस्सप, येन अञ्ञातरो भिक्खुनुपस्सयो तेनुपसङ्कमिस्सामा” ति ।

“गच्छ त्व, आवुसो आनन्द, बहुकिच्चो त्व बहुकरणीयो” ति ।
दुतिय पि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त महाकस्सप एतदवोच —
“आयाम, भन्ते कस्सप, येन अञ्ञातरो भिक्खुनुपस्सयो तेनुपसङ्क-
मिस्सामा” ति ।

15 “गच्छ त्व, आवुसो आनन्द, बहुकिच्चो त्व बहुकरणीयो” ति ।
ततिय पि खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त महाकस्सप एतदवोच —
“आयाम, भन्ते कस्सप, येन अञ्ञातरो भिक्खुनुपस्सयो तेनुपसङ्क-
मिस्सामा” ति ।

अथ खो आयस्मा महाकस्सपो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
20 चीवरमादाय आयस्मता आनन्देन पच्छासमणेन येन अञ्ञातरो भिक्खु-
नुपस्सयो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्ञात्ते अस्सने निसीदि । अथ
खो सम्बहुला भिक्खुनियो येनायस्मा महाकस्सपो तेनुपसङ्कमिसु, उप-
सङ्कमित्वा आयस्मन्त महाकस्सप अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु ।
एकमन्त निसिन्ना खो ता भिक्खुनियो आयस्मा महाकस्सपो धम्मिया
25 कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहसेसि । अथ खो आयस्मा
महाकस्सपो ता भिक्खुनियो धम्मिया कथाय सन्दस्सेत्वा समादपेत्वा
समुत्तेजेत्वा सम्पहसेत्वा उट्ठायासना पक्कामि^१ ।

अथ खो थुल्लतिस्मा भिक्खुनी अनत्तमना अनत्तमनवाच निच्छारेसि — “किं पन अय्यो महाकस्सपो अय्यस्स आनन्दस्स वेदेह-
मुनिनो सम्मुखा धम्म भासितब्ब मञ्जाति । सेय्यथापि नाम सूचि-
वाणिजको सूचिकारस्स मन्तिके सूचि विक्केतब्ब मञ्जेय्य, एवमेव
अय्यो महाकस्सपो अय्यस्स आनन्दस्स वेदेहमुनिनो सम्मुखा धम्म
भासितब्ब मञ्जाती” ति । 5

R 216

अस्सोसि खो आयस्मा महाकस्सपो थुल्लतिस्साय भिक्खुनिया
इमं वाच भासमानाय । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो आयस्मन्त
आनन्द एतदवोच — “किं नु खो, आवुसो आनन्द, अहं सूचिवाणिजको,
त्वं सूचिकारो, उदाहु अहं सूचिकारो, त्वं सूचिवाणिजको” ति ? 10

“खम^१, भन्ते कस्सप, बालो मातुगामो” ति ।

B 417

“आगमेहि त्वं, आवुसो आनन्द, मा ते सङ्घो उत्तरि^२ उप-
परिक्खि । तं किं मञ्जासि, आवुसो आनन्द, अपि नु त्वं भगवतो सम्मुखा
भिक्खुसङ्घे उपनीतो — ‘अहं, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि विविच्चेव
कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीति-
सुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरामि । आनन्दोऽपि, भिक्खवे, यावदेव
आकङ्खति विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं
सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरती’” ति ? 15

“नो हेतु, भन्ते” ।

“अहं खो, आवुसो, भगवतो सम्मुखा भिक्खुसङ्घे उपनीतो — 20
‘अहं, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च
अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्जं विहरामि । कस्सपोऽपि, भिक्खवे, यावदेव आकङ्खति
विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि पे० पठमं ज्ञानं
उपसम्पज्जं विहरती’ ति पे० । (नवल्लं अनुपुब्बविहारसमापत्तीनं 25
पञ्चन्नं च अभिज्ज्ञानं एव वित्थारो वेदितव्वो ।)

“तं किं मञ्जासि, आवुसो आनन्द, अपि नु त्वं भगवतो
सम्मुखा भिक्खुसङ्घे उपनीतो — ‘अहं, भिक्खवे, आसवानं खया अनासवं
चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्ज्ञा सच्छिक्त्वा
उपसम्पज्जं विहरामि । आनन्दोऽपि, भिक्खवे, आसवानं खया अनासवं

R.217

चेतोविमुक्ति पञ्जाविमुक्ति दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा
उपसम्पज्ज विहरती” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“अह खो, आवुसो, भगवतो सम्मुखा भिक्खुसङ्घे उपनीतो -
5 ‘अह, भिक्खवे, आसवान खया अनासव चेतोविमुक्ति पञ्जाविमुक्ति
दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि ।
कस्सपो पि, भिक्खवे, आसवान खया अनासव चेतोविमुक्ति पञ्जा-
विमुक्ति दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरती’ ति ।

10 “सत्तरतन वा, आवुसो, नाग अङ्गुठमरतन’वा तालपत्तिकाय
छादेतब्ब मञ्जेय्य, योमे छ अभिञ्जा छादेतब्ब मञ्जेय्या” ति ।

चवित्थ च पन थुल्लतिस्सा भिक्खुनी ब्रह्मचरियम्हा ति ।

११ चीवरसुत्त

B 418

११ एक समय आयस्मा महाकस्सपो राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा आनन्दो दक्खिणा-
15 गिरिस्मि^१ चारिक चरति महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि ।

R 218

तेन खो पन समयेन आयस्मतो आनन्दस्स तिसमत्ता सद्धि-
विहारिनो भिक्खू सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्ता भवन्ति येभ्य्येन
कुमारभूता । अथ खो आयस्मा आनन्दो दक्खिणागिरिस्मि यथाभिरन्त
चारिक चरित्वा येन राजगह वेळुवन कलन्दकनिवापो येनायस्मा महा-
20 कस्सपो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त महाकस्सप अभि-
वादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त आनन्द
आयस्मा महाकस्सपो एतदवोच - “कति नु खो, आवुसो आनन्द, अत्थवसे
पटिच्च भगवता कुलेसु तिकभोजन पञ्जात्त” ति ?

“तयो खो, भन्ते कस्सप, अत्थवसे पटिच्च भगवता कुलेसु
25 तिकभोजन पञ्जात्त - दुम्मङ्कून पुगलान निग्गहाय पेसलान भिक्खून
फासुविहाराय, मा पापिच्छा पक्ख निस्साय सङ्घ भिन्देय्यु, कुलानुद्दय-
ताय^३ च । इमे खो, भन्ते कस्सप, तयो अत्थवसे पटिच्च भगवता
कुलेसु तिकभोजन पञ्जात्त” ति ।

१ अङ्गुठरतन - सी० । २ दक्खिणागिरिस्मि - म० । ३ कुलानुद्दयताय - स्या० ।

“अथ किञ्चरहि त्व, आवुसो आनन्द, इमेहि नवेहि भिक्खूहि इन्द्रियमु अगुत्तद्वारेहि भोजने अमत्तञ्जूहि जागरिय अननयुत्तेहि सद्धि चारिक चरसि ? सस्सघात मञ्जे चरसि, कुलूपघात^१ मञ्जे चरसि । ओलुज्जति^२ खो ते, आवुसो आनन्द, परिसा पलुज्जन्ति खो ते, आवुसो, नवप्पाया । न वाय कुमारको मत्तमञ्जासी” ति ।

5

“अपि मे, भन्ते कस्सप, सिरस्मि पलितानि जातानि । अथ च पन मय अज्जा पि आयस्मतो महाकस्सपस्स कुमारकवादा न मुच्चामा” ति ।

“तथा हि पन त्व, आवुसो आनन्द, इमेहि नवेहि भिक्खूहि इन्द्रियेमु अगुत्तद्वारेहि भोजने अमत्तञ्जूहि जागरिय अननयुत्तेहि सद्धि चारिक चरसि, सस्सघात मञ्जे चरसि, कुलूपघात मञ्जे चरसि । ओलुज्जति खो ते, आवुसो आनन्द, परिसा पलुज्जन्ति खो ते, आवुसो, नवप्पाया । न वाय कुमारको मत्तमञ्जासी” ति ।

R 219

10

B 419

अस्सोसि खो थुल्लनन्दा भिक्खुनी — “अय्येन किर महाकस्सपेन अय्यो आनन्दो वेदेहमुनि कुमारकवादेन अपसादितो” ति ।

5

अथ खो थुल्लनन्दा भिक्खुनी अनत्तमना अनत्तमनवाच निच्छारेसि — “किं पन अय्यो महाकस्सपो अञ्जतिथियपुब्बो समानो अय्य आनन्द वेदेहमुनि कुमारकवादेन अपसादेतब्ब मञ्जती” ति ।

अस्सोसि खो आयस्मा महाकस्सपो थुल्लनन्दाय भिक्खुनिया इम वाच भासमानाय । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — “तग्धावुसो आनन्द, थुल्लनन्दाय भिक्खुनिया महसा अप्पटिसङ्घा वाचा भासिता । यत्वाह, आवुसो, केसमस्स ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पब्बजितो, नाभिजानामि अञ्ज सत्थार उद्दिसिता^३, अञ्जत्र तेन भगवता अरहता सम्मासम्बुद्धेन । पुब्बे मे, आवुसो, अगारिकभूतस्स सतो एतदहोसि — ‘सम्बाधो घरावासो रजापथो^४, अब्भोकासो^५ पब्बज्जा । नयिद सुकर अगार अञ्जावसता एकन्तपरिपुण्ण एकन्तपरिसुद्ध सङ्गलिखित ब्रह्मचरिय चरितु । यन्नूनाह केसमस्स ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पब्बजेय्य’ ति । सो म्वाह, आवुसो,

20

25

१ कुलूपघात — स्या० । २ उल्लुज्जति — मी० । ३ उद्दिसितु — मी०, रो० ।

४, रजोपथो — सी० । ५ अब्भोकासो — स्या० ।

R 220

अपरेण समयेन पटपिलोतिकान सङ्घाटि कारेत्वा^१ ये लोके अरहन्तो ते उद्दिस्स केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अच्छादेत्वा अगारस्मा अनगारिय पब्बजि । सो एव पब्बजितो समानो अद्धानमगगप्पटिपन्नो अद्दम भगवन्त अन्तरा च राजगह अन्तरा च नाळन्द बहुपुत्ते चेतिये

5 निसिन्न । दिस्वान मे एतदहोसि- 'सत्थार च वताह पस्सेय्य, भगवन्तमेव पस्सेय्य, सुगत च वताह पस्सेय्य, भगवन्तमेव पस्सेय्य, सम्मा-गम्बुद्ध च वताह पस्सेय्य, भगवन्तमेव पस्सेय्य' ति । सो खाह, आवुसो, तत्थेव भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्त एतदवोच - 'सत्था

B 420

मे, भन्ते, भगवा, सावकोहमस्मि, सत्था मे, भन्ते, भगवा, सावकोहमस्मी'
10 ति । एव वुत्ते म, आवुसो, भगवा एतदवोच - 'यो खो, कस्सप, एव सब्बचेतसा^२ समन्नागत सावक अजानञ्जेव वदेय्य जानामी ति, अपस्स-ञ्जेव वदेय्य पस्सामी ति, मुद्धा पि तस्स विपतेय्य । अह खो पन, कस्सप, जानञ्जेव वदामि जानामी ति, पस्सञ्जेव वदामि पस्सामी ति । तस्मातिह ते, कस्सप, एव सिक्खितब्ब - तिब्ब मे हिरोत्तप्प
15 पच्चुपट्ठित भविस्सति थेरेसु नवेसु मज्झिमेसू ति । एव हि ते, कस्सप, सिक्खितब्ब । तस्मातिह ते, कस्सप, एव सिक्खितब्ब - य किञ्चि धम्म सुणिस्सामि^३ कुसलूपसहित सब्ब त अट्ठि कत्वा मनसि करित्वा सब्ब-चेतसा समन्नाहरित्वा ओहितसोतो धम्म सुणिस्सामी ति । एव हि ते, कस्सप, सिक्खितब्ब । तस्मातिह ते, कस्सप, एव सिक्खितब्ब - सात-
20 सहगता च मे कायगतासति न विजहिस्सती ति । एव हि ते, कस्सप, सिक्खितब्ब' ति ।

R 221

“अथ खो म, आवुसो, भगवा इमिना ओवादेन ओवदित्वा उट्ठायासना पक्कामि । सत्ताहमेव खाह आवुसो सरणो^४ रट्ठपिण्ड भुज्जि । अट्ठमिया^५ अञ्जा उदपादि ।

25

“अथ खो, आवुसो, भगवा मग्गा ओक्कम्म येन अञ्जतर रुक्खमूल तेनुपसङ्कमि । अथ खाह, आवुसो, पटपिलोतिकान सङ्घाटि चतुग्गुण पञ्जापेत्वा भगवन्त एतदवोच - 'इध, भन्ते, भगवा निसीदतु, य ममस्स दीघरत्त हिताय सुखाया' ति । निसीदि खो, आवुसो, भगवा

१ करित्वा - सी०, स्या०, रो० । २ सब्बचेतसो - स्या० । ३ सुस्सामि - सी०, रो० । ४ साणो - सी०, स्या०, रो० । ५ अथ अट्ठमिया - सी०, स्या० ।

पञ्जान्ते आसने । निसज्ज खो म, आवुसो, भगवा एतदवोच – ‘मुदुका खो त्याय, कस्सप, पटपिलोतिकान सङ्घाटी’ ति ।

‘पटिग्गण्हातु मे, भन्ते, भगवा पटपिलोतिकान मङ्घाटि अनुकम्प उपादाया’ ति ।

‘धारेस्ससि पन मे त्व, कस्मप, साणानि पसुकूलानि निब्ब- 5 सनानी’ ति ।

‘धारेस्सामह, भन्ते, भगवतो साणानि पसुकूलानि निब्ब- सनानी’ ति ।

“सो खावह, आवुसो, पटपिलोतिकान सङ्घाटि भगवतो पादामि । अह पन भगवतो साणानि पसुकूलानि निब्बसनानि पटिपज्जि । 10

“य हि त, आवुसो, सम्मा वदमानो वदेय्य – ‘भगवतो पुत्तो ओरसो मुखतो जातो धम्मजो धम्मनिम्मितो धम्मदायादो, पटिग्गहि- 15 तानि’ साणानि पसुकूलानि निब्बसनानी’ ति, मम त सम्मा वदमानो वदेय्य – ‘भगवतो पुत्तो ओरसो मुखतो जातो धम्मजो धम्मनिम्मितो धम्मदायादो, पटिग्गहितानि साणानि पसुकूलानि निब्बसनानी’ ति । 15

“अह खो, आवुसो, यावदेव आकङ्खामि विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुमलेहि वम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । अह खो, आवुसो, यावदेव आकङ्खामि 20 पे० । (नवन्न श्रनुपुब्बविहारसमात्तीन पञ्चन्न च अभिञ्जान एव वित्थारो वेदितब्बो ।) R 222

“अह खो, आवुसो, आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति 20 पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरामि, सत्तरतन वा, आवुसो, नाग अङ्गुठमरतन^२ वा तालपत्तिकाय छादेतब्ब मञ्जेय्य, योमे छ अभिञ्जा छादेतब्ब मञ्जेय्या” ति ।

चवित्थ च पन थुल्लनन्दा भिक्खुनी ब्रह्मचरियम्हा ति ।

१२ परस्मरणसुत्त

१२ एक समय आयस्मा च महाकस्सपो आयस्मा च सारिपुत्तो 25 बाराणसिय विहरन्ति इमिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो

१ पटिग्गहेता – सी०, पटिग्गहितानि – रो० । २ अङ्गुठमरतन – सी० ।

सायन्हस्मय^१ पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा महाकस्सपो तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता महाकस्सपेन सद्धि सम्मोदि ।
सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो प्रायस्मन्त महाकस्सप एतदवोच -
5 “कि नु खो, आवुसो कम्मप, होति तथागतो पर मरणा” ति ?
“अव्याकत^२ खो एत^३, आवुसो, भगवता - ‘होति तथागतो पर
मरणा’” ति ।

“कि पनावुसो, न होति तथागतो पर मरणा” ति ?

“एव पि खो, आवुसो, अव्याकत भगवता - ‘न होति तथागतो
10 पर मरणा’” ति ।

R 223

“कि नु खो, आवुसो, होति च न च होति तथागतो पर
मरणा” ति ?

“अव्याकत खो एत, आवुसो, भगवता - ‘होति च न च होति
तथागतो पर मरणा’” ति ।

15 “कि पनावुसो, नेव होति, न न होति तथागतो पर मरणा” ति ?

“एव^४ पि खो, आवुसो, अव्याकत भगवता - ‘नेव होति न न
होति तथागतो पर मरणा’” ति ।

“कस्मा चेत, आवुसो, अव्याकत भगवता” ति ?

B 422

“न हेत, आवुसो, अत्थसहित नादिब्रह्मचरियक न निब्बिदाय
20 न विरागाय न निरोधाय न उपसमाय न अभिञ्जाय न मम्बोधाय न
निब्बानाय सवत्तति । तस्मा त अव्याकत भगवता” ति ।

“अथ किञ्चरहावुसो, व्याकत भगवता” ति ?

“इद ‘दुक्ख’ ति खो, आवुसो, व्याकत भगवता, अय ‘दुक्ख-
समुदयो’ ति व्याकत भगवता, अय ‘दुक्खनिरोधो’ ति व्याकत भगवता,

25 अय ‘दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति व्याकत भगवता” ति ।

“कस्मा चेत, आवुसो व्याकत भगवता” ति ?

“एत हि, आवुसो, अत्थसहित एत आदिब्रह्मचरियक एत
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय मम्बोधाय
निब्बानाय^५ सवत्तति । तस्मा त व्याकत भगवता” ति ।

१ सायन्हस्मय - मो०, स्या०, रो० । २ अव्याकत - रो० । ३ रो० पोत्थके
नत्थि । ४ एत - स्या० । ५ निब्बानाय - सी० ।

१३ सद्धम्मप्यतिरूपकसुत्त

१३ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निमीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा महाकस्सपो भगवन्त एतद-
 वोच – “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो, येन पुब्बे अप्पतरानि चैव 5
 सिक्खापदानि अहेसु बहुतरा च भिक्खू अञ्जाय सण्ठहिमु ? को पन,
 भन्ते, हेतु को पच्चयो, येनेतरहि बहुतरानि चैव सिक्खापदानि अप्पतरा
 च भिक्खू अञ्जाय सण्ठहन्ती” ति ?

R 224

“एव चेत, कस्सप, होति सत्तेमु हायमानेमु सद्धम्मे अन्नरधाय-
 माने, बहुतरानि चैव सिक्खापदानि होन्ति अप्पतरा च भिक्खू अञ्जाय 10
 सण्ठहन्ति । न ताव, कस्सप, सद्धम्मस्स अन्तरधान होति याव न
 सद्धम्मप्यतिरूपक लोके उप्पज्जति । यतो च खो, कस्सप, सद्धम्मप्यति-
 रूप लोके उप्पज्जति, अथ सद्धम्मस्स अन्तरधान होति ।

“सेय्यथापि, कस्मप, न ताव जातरूपस्स अन्तरधान होति याव
 न जातरूपप्यतिरूपक^१ लोके उप्पज्जति । यतो च खो, कस्सप, जात- 15
 रूपप्यतिरूपक लोके उप्पज्जति, अथ खो जातरूपस्स अन्तरधान होति ।
 एउमेव खो, कस्सप, न ताव सद्धम्मस्स अन्तरधान होति याव न
 सद्धम्मप्यतिरूपक लोके उप्पज्जति । यतो च खो, कस्सप, सद्धम्म-
 प्यतिरूपक लोके उप्पज्जति, अथ सद्धम्मस्स अन्तरधान होति ।

B 423

“न खो, कस्सप, पठवीवातु सद्धम्म अन्तरधापेति, न आपोवातु 20
 सद्धम्म अन्तरधापेति, न तेजोवातु सद्धम्म अन्तरधापेति, न वायोवातु
 सद्धम्म अन्तरधापेति अथ खो इधेव ते उप्पज्जन्ति मोघपुरिसा ये
 इम सद्धम्म अन्तरधापेन्ति । सेय्यथापि, कस्सप, नावा आदिक्केनेव
 ओपिलवति^२ न खो, कस्सप, एव सद्धम्मस्स अन्तरधान होति ।

“पञ्च खोमे, कस्सप, ओक्कमनिया वम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय 25
 अन्तरधानाय भवन्ति । कतमे पञ्च ? इव, कस्सप, भिक्खू भिक्खु-
 नियो उपासका उपासिकायो सत्थरि अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा^३,
 धम्मे अगारवा विहरन्ति अप्पत्तिस्सा, सद्धे अगारवा विहरन्ति अप्प-

१ जातरूपप्यतिरूपक – मी० रो० , जातरूपप्यतिरूपक – स्या० । २ ओपिलवति –
 स्या० । ३ अप्पत्तिस्सा – रो० ।

R 225

तिस्सा, सिक्खाय अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा, समाधिस्मि अगारवा विहरन्ति अप्पतिस्सा — इमे खो, कस्सप, पञ्च ओक्कमनिया धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ति ।

- “पञ्च खोमे, कस्सप, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय
 5 अन्तरधानाय सवत्तन्ति । कतमे पञ्च ? इध, कस्सप, भिक्खू भिक्खुनियो उपासका उपासिकायो सन्थरि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, धम्मे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सद्धे सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, सिक्खाय सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा, समाधिस्मि सगारवा विहरन्ति सप्पतिस्सा — इमे खो, कस्सप, पञ्च धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया
 10 असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तन्ती” ति ।

कस्सपसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

मन्तुट्ठ च अनोत्तप्पी, चन्दूपम कुलूपक^१ ।
 जिण्ण तयो च ओवादा, ज्ञानाभिञ्जा उपस्सय ।
 चीवर परम्मरण, सद्धम्मप्पतिरूपक ति ॥

— ० —

१७ लाभसक्कारसंयुत्त

१ दारुणसुत्त

१ एव मे सुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेत-
वने अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि
— “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु ।
भगवा एतदवोच —

B 424

R 226

“दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको कटुको फरुसो अन्तरा- 5
यिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय । तस्मातिह, भिक्खवे, एव
सिक्खितब्ब — ‘उप्पन्न लाभसक्कारसिलोक पजहिस्साम, न च नो
उप्पन्नो लाभसक्कारसिलोको चित्त परियादाय ठस्सती’ ति । एव हि
वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

२ बळिससुत्त

२ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार- 10
सिलोको कटुको फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधि-
गमाय । सेय्यथापि, भिक्खवे, बळिसिको^१ आमिसगत बळिस गम्भीरे
उदकरहदे पक्खिपेय्य । तमेन अञ्जतरो आमिसचक्खु मच्छो गिलेय्य ।
एव हि सो, भिक्खवे, मच्छो गिलबळिसो^२ बळिसिकस्स अनय आपन्नो
व्यसन^३ आपन्नो यथाकामकरणीयो बळिसिकस्स ।

15

“बळिसिको ति खो, भिक्खवे मारस्सेत पापिमतो अधिवचन ।
बळिस ति खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोकस्सेत अधिवचन । यो हि
कोचि, भिक्खवे, भिक्खु उप्पन्न लाभसक्कारसिलोक अस्सादेति निकामेति,
अय बुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु गिलबळिसो मारस्स अनय आपन्नो व्यसन
आपन्नो यथाकामकरणीयो पापिमतो । एव दारुणो खो, भिक्खवे, 20
लाभसक्कारसिलोको कटुको फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योग-
क्खेमस्स अधिगमाय । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘उप्पन्न

B 425

१ बळिसिको — सी० । २ गिलित्तबळिसो — रो० । ३ व्यसन — रो० ।

लाभसक्कारसिलोक पजहिस्साम, न च नो उप्पन्नो लाभसक्कारसिलोको
चित्त परियादाय ठस्सती' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

३ कुम्मसुत्त

R 227

३ सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार
सिलोको पे० अधिगमाय । भूतपुब्ब, भिक्खवे, अञ्जतरस्मि उदक-
5 रहदे महाकुम्मकुल चिरनिवासि अहोसि । अय खो, भिक्खवे, अञ्जतरो
कुम्मो* अञ्जतर कुम्म एतदवोच — 'मा खो त्व, तात कुम्म, एत पदेस
अगमासी' ति । अगमासि खो, भिक्खवे, सो कुम्मो त पदेस । तमेन
लुद्धो पपताय विज्झि । अथ खो, भिक्खवे, सो कुम्मो येन सो कुम्मो
तेनुपसङ्गमि । अद्दसा खो, भिक्खवे, सो कुम्मो त कुम्म दूरतो व
10 आगच्छन्त । दिस्वान त कुम्म एतदवोच —

'कच्चि त्व, तात कुम्म, न त पदेस अगमासी' ति ?

'अगमासि खाह, तात कुम्म, न पदेस' ति ।

'कच्चि पनासि, तात कुम्म, अक्खतो अनुपहतो' ति ?

15 'अक्खतो खोम्हि, तात कुम्म, अनुपहतो, अत्थि च मे इद सुत्तक
पिट्ठितो पिट्ठितो अनुवन्व' ति ।

'तग्घसि, तात कुम्म, खतो, तग्घ उपहतो । एतेन हि ते, तात
कुम्म, सुत्तकेन^२ पितगे च पितामहा च अनय आपन्ना व्यसन आपन्ना ।
गच्छ दानि त्व, तात कुम्म, न दानि त्व अम्हाक' ति ।

"लुद्धो ति खो, भिक्खवे, मारस्सेत पापिमतो अधिवचन । पपता
20 ति खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोकस्सेत अधिवचन । सुत्तक ति खो,
भिक्खवे, नन्दिरागस्मेत अधिवचन । यो हि कोचि, भिक्खवे, भिक्खु
उप्पन्न लाभसक्कारसिलोक अग्गसादेति निकामेति — अय वुच्चति, भिक्खवे,
भिक्खु गिद्धो^३ पपताय अनय आपन्नो व्यसन आपन्नो यथाकामकरणीयो
पापिमतो । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे०

R 228 25 एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

*एत्थ 'येन अञ्जतरा कुम्मा तेनुपसङ्गमि' इति स्था० पात्यके अधिको पाठो दिस्सति ।

२ लुद्धकेन — सी०, रो० । ३ स्या० पात्यके नत्थि ।

४ दीघलोमिकसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
सिलोको पे० अधिगमाय । सेय्यथापि, भिक्खवे, दीघलोमिका एळका
कण्टकगहन पविसेय्य । सा तत्र तत्र सज्जेय्य, तत्र तत्र गयेय्य^१, तत्र तत्र
बज्जेय्य, तत्र तत्र अनयव्यसन आपज्जेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो
भिक्खु लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो^२ पुब्बण्हसमय 5
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति । सो
तत्र तत्र सज्जति, तत्र तत्र गयेति, तत्र तत्र बज्जति, तत्र तत्र अनयव्यसन
आपज्जति । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे०
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब^३ ति ।

B 426

५ मीळहकसुत्त

५ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार- 10
सिलोको पे० अधिगमाय । सेय्यथापि, भिक्खवे, मीळहका^४ गूथादी
गूथपूरा पुण्णा गूथस्स । पुरतो चस्स महागूथपुज्जो । सा तेन अज्जा
मीळहका अतिमज्जेय्य — ‘ग्रह्मिह गूथादी गूथपूरा पुण्णा गूथस्स,
पुरतो च म्याय महागूथपुज्जो’ ति । एवमेव खा, भिक्खवे, इधेकच्चो
भिक्खु लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो पुत्त्वण्हसमय 15
निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति ।
सो तत्थ भुत्तावी च होति यावदत्थो, निमन्तितो च म्वातनाय, पिण्डपातो
चस्स पूरो । सो आराम गत्वा भिक्खुगणस्स मज्जे^५ विकत्थति^५ — ‘भुत्तावी
चम्हि यावदत्थो, निमन्तितो चम्हि स्वातनाय, पिण्डपातो च म्याय पूरो,
लाभी चम्हि चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारान, 20
इमे पनज्जे भिक्खु अप्पपुज्जा अप्पेसक्खा न लाभिनो चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारान’ ति । सो तेन लाभसक्कार-
सिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो अज्जे पेमले भिक्खू अति-
मज्जति । त हि तस्म, भिक्खवे, मोघपुरिसस्स होति दीघरत्त अहिताय

R 229

१ गच्छेय्य — मी०, गण्येय्य — स्या०, रा० । २ परियादिन्नचित्ता — स्या० ।

३ एळका — सी०, कनळका — स्या०, मीळहका — रा० । ४ मज्जेय्य — स्या० ।

५ विकत्थेति — सी०, विकथेति — स्या० ।

दुक्खाय । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे०
एव हि वो^१ भिक्खवे, सिक्खितब्ब^२” ति ।

B 427

६ असनिमुत्त

६ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
मिलोको पे० अधिगमाय । क^३, भिक्खवे, असनिविचक्क
5 आगच्छतु^४, सेख अप्पत्तमानस लाभसक्कारसिलोको अनुपापुणातु^५ ।

“असनिविचक्क ति खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोकस्सेत
अधिवचन । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे०
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब^६” ति ।

७ दिद्धमुत्त

R 230

७ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
10 सिलोको पे० अधिगमाय । क, भिक्खवे, दिद्धगतेन^७ विसल्लेन^८
सल्लेन विज्झतु, सेख^९ अप्पत्तमानस लाभसक्कारसिलोको अनुपापुणातु ।

“सल्ल ति खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोकस्सेत अधिवचन ।
एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो,
भिक्खवे, सिक्खितब्ब^{१०}” ति ।

८ सिङ्गालमुत्त

15

८ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
मिलोको पे० अधिगमाय । अस्सुत्थ^{११} नो तुम्हे, भिक्खवे, रत्तिया
B 428 पच्चूससमय जरसिङ्गालस्स^{१२} वस्समानस्सा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“एसो खो, भिक्खवे, जरसिङ्गालो उक्कण्डकेन^{१३} नाम रोग-
20 जानेन फुट्ठो नेव बिलगतो^{१४} रमति, न रुक्खमूलगतो रमति, न अज्झोकास-
गतो रमति, येन येन गच्छति, यत्थ यत्थ तिट्ठति, यत्थ यत्थ निसीदति,

१ खो-रो० । २ कि-रा० । ३ त-सी०, रो०, स्या० पोत्थके नत्थि ।

४ अनुपापुणाति-रा० । ५-५ दिद्धगतेन-स्या० । ६ सेख-स्या० । ७ अस्सुत्थ-
स्या० । ८ जरसिङ्गालस्स-सी०, स्या० । ९ उक्कण्डकेन-सी०, उक्कण्णकेन-स्या०,
रो० । १० थलगतो-स्या०, सुञ्जागारागतो-रो० ।

यत्थ यत्थ निपज्जति, तत्थ तत्थ अनयव्यसन आपज्जति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो नेव सुञ्जागारगतो रमति, न रुक्खमूलगतो रमति, न अज्झोकासगतो रमति, येन येन गच्छति, यत्थ यत्थ तिष्ठति, यत्थ यत्थ निसीदति, यत्थ यत्थ निपज्जति, तत्थ तत्थ अनयव्यसन आपज्जति । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

R 231

६ वेरम्भसुत्त

६ सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० अधिगमाय । उपरि, भिक्खवे, आकासे वेरम्भा^१ नाम वाता वायन्ति । तत्थ यो पक्खी गच्छति तमेन वेरम्भा वाता खिपन्ति । तस्स वेरम्भवातक्खित्तस्स^२ अञ्जेनेव पादा गच्छन्ति, अञ्जेन पक्खा गच्छन्ति, अञ्जेन सीस गच्छति, अञ्जेन कायो गच्छति । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति अरक्खितेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन, अनुपट्ठिताय सति या, असवुतेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत्त वा । तस्स मातुगाम दिस्वा दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत्त वा रागो चित्त अनुद्धसेति । सो रागानुद्धसितेन चित्तेन सिक्ख पच्चक्खाय हीनायावत्तति । तस्स अञ्जे चीवर हरन्ति, अञ्जे पत्त हरन्ति, अञ्जे निसीदन हरन्ति, अञ्जे सूचिघर हरन्ति, वेरम्भवातक्खित्तस्सेव सकुणस्स । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

10

15

20

१० सगाथकसुत्त

१० सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कारमिलोको पे० अधिगमाय । इधाह, भिक्खवे, एकच्च पुगल पस्सामि सक्कारेन अभिभूत परियादिण्णचित्त, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय

B 429

25 R 232

१ वेरम्भा - सी०, रो० । २ वेरम्भवाते खित्तस्स - सी०, वेरम्भवातुक्खित्तस्स - स्या०, वेरम्भवातक्खित्तस्स - रो० ।

दुग्गतिं विनिपात निरय उपपन्न । इध पनाह, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल पस्सामि असक्कारेन अभिभूत परियादिण्णचित्त, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपन्न । इध पनाह, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल पस्सामि सक्कारेन च असक्कारेन च तदुभयेन अभिभूत
 5 परियादिण्णचित्त, कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपन्न । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

११ इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो अथापर एतदवोच सत्था —

10 “यस्स सक्करियमानस्स, असक्कारेन चूभय ।
 समाधि न विकम्पति, अप्पमाणविहारिनो” ॥
 “त ज्ञायिन साततिक, सुखुम दिट्ठिविपस्सक ।
 उपादानक्खयाराम, आहु सप्पुरिसो इती” ति ॥

पठमो वग्गो ।

तस्सुद्धान

दारुणो^१ बल्लिस^२ कुम्म, दीघलोमि^३ च मीब्बहक^४ ।
 15 असनि दिट्ठ^५ सिङ्गाल^६, वेरम्भेन^७ सगायक ति ॥

११ सुवण्णपातिसुत्त

B 430
 R 233

१२ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
 सिलोको पे० अधिगमाय । इवाह, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल एव
 चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘न चायमायस्मा^१ सुवण्णपातिया पि
 रूपियचुण्णपरिपूराय^२ हेतु सम्पजानमुसा भासेय्या’ ति । तमेन पस्सामि
 20 अपरेन समयेन लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूत परियादिण्णचित्त सम्प-
 जानमुसा भासन्त । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको
 पे० एव हि वो भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

१ अप्पमादविहारिनो — रो० । २ सुद्धक — स्या० । ३ बालिस — सी०, बालिस — रो० । ४ दीघलोमि — सी०, दीघलोम — स्या० । ५ पुनेळक — सी०, स्या० । ६ दिट्ठि — स्या०, दिट्ठ — रो० । ७ सिगाल च — सी०, सिगाल — स्या० । ८ वेरम्भेन — सी०, रो० । ९ वायमायस्मा — स्या० । १० रूपियचुण्ण परिपुण्णाय — रो० ।

१२ रूपियपातिसुत्त

१३ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
सिलोको पे० इवाह^१, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो
परिच्च पजानामि — ‘न चायमायस्मा रूपियपातिया पि सुवण्णचुण्ण-
परिपूराय हेतु सम्पजानमुसा भासेय्या’ ति । तमेन पस्सामि अपरेन
समयेन लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूत परियादिण्णचित्त सम्पजानमुसा 5
भासन्त । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे०
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

१३-२० सुवण्णनिकखसुत्तादिअट्ठक

१४-२१ सावत्थिय विहरति । “इधाह, भिक्खवे, एकच्च
पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘न चायमायस्मा सुवण्ण-
निकखस्सा^२ पि हेतु पे० सुवण्णनिकखसतस्सा पि हेतु सिङ्गी- 10
निकखस्सा पि हेतु सिङ्गीनिकखसतस्सा पि हेतु पठविया पि जातरूप-
परिपूराय हेतु आमिसकिञ्चिक्खहेतु पि जीवितहेतु पि जनपद-
कल्याणिया पि हेतु सम्पजानमुसा भासेय्या’ ति । तमेन पस्सामि अपरेन
समयेन लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूत परियादिण्णचित्त सम्पजानमुसा
भासन्त । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० 15
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

R 234

डुत्तियो वग्गो ।

तस्सुद्धान

द्वे पाति^३ द्वे सुवण्णा च, सिङ्गीहि अपरे दुवे ।
पठवी किञ्चिक्खजीवित, जनपदकल्याणिया दसा ति ॥

B 431

२१ मातृगामसुत्त

२२ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
सिलोको पे० न तस्स, भिक्खवे, मातृगामो एको एकस्स चित्त 20 R, 235
परियादाय तिट्ठति यस्स लाभसक्कारसिलोको चित्त पग्गियादाय तिट्ठति ।

१ इधाह — रो० । २ सुवण्णनिकखस्स — सी०, स्या०, रो० । ३ पाती —
सी०, स्या० ।

एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

२२ कल्याणीसुत्त

२३ सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-सिलोको पे० न तस्स, भिक्खवे, जनपदकल्याणी एका एकस्स चित्त
5 परियादाय तिट्ठति यस्स लाभसक्कारमिलोको चित्त परियादाय तिट्ठति ।
एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो,
भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

२३ एकपुत्तकसुत्त

२४ सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-सिलोको पे० सद्धा, भिक्खवे, उपासिका एकपुत्तक पिय मनाप
10 ग्व सम्मा आयाचमाना आयाचेय्य — 'तादिसो, तात, भवाहि यादिसो
चित्तो च गहपति हत्थको च आळवको' ति । एसा, भिक्खवे, तुला
एत पमाण मम सावकान उपासकान, यदिद चित्तो च गहपति हत्थको
च आळवको । सचे खो त्व, तात, अगारस्मा अनगारिय पब्बजसि,
तादिसो, नात, भवाहि यादिसा^१ सारिपुत्तमोग्गल्लाना ति । एसा,
B 432 15 भिक्खवे, तुला एत पमाण मम सावकान भिक्खून्, यदिद सारिपुत्त-
मोग्गल्लाना । मा च खो न्व, तात, सेख^२ अप्पत्तमानस लाभसक्कार-
R 236 सिलोको अनुपापुणातू^३ ति । त चे, भिक्खवे, भिक्खु सेख अप्पत्तमानस
लाभसक्कारसिलोको अनुपापुणाति, सो तस्स होति अन्तरायाय । एव
दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो,
20 भिक्खवे, सिक्खितब्ब" ति ।

२४ एकधीतुसुत्त

२५ सावत्थिय विहरति । "दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-सिलोको पे० सद्धा भिक्खवे उपासिका एक धीतर पिय मनाप
एव सम्मा आयाचमाना आयाचेय्य — 'तादिसा, अय्ये, भवाहि यादिसा
खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्डकिया च नन्दमाता' ति । एसा,

१ यादिसो — रो० । २ भक्ख — स्या० । ३ अनुपापुणाती — स्या० ।

भिक्षवे, तुला एत पमाण मम साविकान उपासिकान, यदिद खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्डकिया च नन्दमाता । सचे खो त्व, अय्ये, अगारस्मा अनगारिय पब्बजसि, तादिसा, अय्ये, भवाहि यादिसा खेमा च भिक्षुनी उप्पलवण्णा चा ति । एसा, भिक्षवे, तुला एत पमाण मम साविकान भिक्षुनीन, यदिद खेमा च भिक्षुनी उप्पलवण्णा च । मा च खो 5 त्व, अय्ये, सेख अप्पत्तमानस लाभसक्कारमिलोको अनुपापुणातू ति । त चे, भिक्षवे, भिक्षुनि सेख अप्पत्तमानस लाभसक्कारसिलोको अनुपापुणाति, सो तस्सा होति अन्तरायाय । एव दारुणो खो, भिक्षवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खितब्ब” ति ।

२५ समणब्राह्मणसुत्त

२६ सावत्थिय विहरति । “ये हि केचि, भिक्षवे, समणा 10 R 237 वा ब्राह्मणा वा लाभसक्कारसिलोकस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नपजानन्ति, न मे ते, भिक्षवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्ता सामञ्जत्थ वा ब्रह्मञ्जत्थ वा दिट्ठेव वम्म सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । ये च खो केचि, भिक्षवे, समणा 15 वा ब्राह्मणा वा लाभसक्कारसिलोकस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानन्ति, ते च खो मे, भिक्षवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समणसम्मता ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जत्थ च ब्रह्मञ्जत्थ च दिट्ठेव वम्म सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति । 20 B 433

२६ द्वितीयसमणब्राह्मणसुत्त

२७ सावत्थिय विहरति । “ये हि केचि, भिक्षवे, समणा वा ब्राह्मणा वा लाभसक्कारसिलोकस्स समुदय च अत्थङ्गम^१ च अस्साद च आदीनव च निम्मरण च यथाभूत नपजानन्ति पे० पजानन्ति पे० सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

२७ ततियसमणब्राह्मणसुत्त

२८ सावत्थिय विहरति । “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा लाभसक्कारसिलोक यथाभूत नप्पजानन्ति, लाभमक्कारसिलोकसमुदय नप्पजानन्ति, लाभसक्कारसिलोकनिरोध नप्पजानन्ति, लाभसक्कारसिलोकनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति पे० पजा-
5 नन्ति पे० सय अभिञ्जा मच्छिक्कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

२८ छविसुत्त

R 238 २९ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको । लाभसक्कारसिलोको, भिक्खवे, छवि छिन्दति, छवि छेत्वा चम्म छिन्दति, चम्म छेत्वा मस छिन्दति, मस छेत्वा न्हारु^१ छिन्दति, न्हारु छेत्वा अट्ठि छिन्दति, अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च तिट्ठति ।
10 एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभमक्कारसिलोको पे० एव हि वो भिक्खवे, सिक्खितब्ब^२ ति ।

२९ रज्जुसुत्त

३० सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको । लाभसक्कारसिलोको, भिक्खवे, छवि छिन्दति, छवि छेत्वा चम्म छिन्दति, चम्म छेत्वा मस छिन्दति, मस छेत्वा न्हारु छिन्दति,
15 न्हारु छेत्वा अट्ठि छिन्दति, अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च तिट्ठति ।
B, 434 “सेय्यथापि, भिक्खवे, बलवा पुरिसो दब्बाय वाळरज्जुया” जङ्घ वेठेत्वा धमेय्य । सा छवि छिन्देय्य, छवि छेत्वा चम्म छिन्देय्य, चम्म छेत्वा मस छिन्देय्य, मस छेत्वा न्हारु छिन्देय्य, न्हारु छेत्वा अट्ठि छिन्देय्य, अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च तिट्ठेय्य । एवमेव खो,
20 भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको छवि छिन्दति, छवि छेत्वा चम्म छिन्दति, चम्म छेत्वा मस छिन्दति, मस छेत्वा न्हारु छिन्दति, न्हारु छेत्वा अट्ठि छिन्दति, अट्ठि छेत्वा अट्ठिमिञ्ज आहच्च तिट्ठति । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खित-
तब्ब” ति ।

३० भिक्खुसुत्त

३१ मावत्थिय विहरति । “यो पि^१ सो^२, भिक्खवे, भिक्खु
अरह खीणासवो तस्स^३ पाह^४ लाभसक्कारमिलोको अन्तरायाय वदामी”
ति । एव वुत्ते, आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “किस्स पन,
भन्ते, खीणासवस्स भिक्खुनो लाभसक्कारसिलोको अन्तरायाया” ति ?

R 239

“या हिस्स सा, आनन्द, अकुप्पा चेतोविमुत्ति नाह तस्सा 5
लाभसक्कारसिलोक अन्तरायाय वदामि । ये च ख्वस्स^५, आनन्द, अप्प-
मत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो दिट्ठवम्मसुखविहारा अधिगता
तेसाहमस्स लाभसक्कारमिलोक अन्तरायाय वदामि । एव दारुणो खो,
आनन्द, लाभसक्कारसिलोको ऋटुको फरुमो अन्तरायिको अनुत्तरस्स
योगक्खेमस्स अधिगमाय । तस्मातिहानन्द, एव सिक्खितब्ब — ‘उप्पन्न 10
लाभसक्कारसिलोक पजहिस्साम, न च नो उप्पन्नो लाभसक्कारसिलोको
चित्त परियादाय ठस्सती’ ति । एव हि वो, आनन्द, सिक्खितब्ब” ति ।
तत्तियो वग्गो ।

तस्सुद्धान

मातुगामो च कल्याणी, पुत्तो च एकधीतु^४ च^५ ।
समणब्राह्मणा तीणि, छवि रज्जु च भिक्खुना ति ॥

३१ भिन्दिसुत्त

३२ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार- 15 B 435
सिलोको । लाभसक्कारमिलोकेन अभिभूतो परियादिण्णचित्तो,
भिक्खवे, देवदत्तो सङ्घ भिन्दि^५ । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभ-
सक्कारसिलोको पे० सिक्खितब्ब” ति ।

R 240

३२ कुसलमूलसुत्त

३३ मावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
सिलोको । लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतस्स परियादिण्णचित्तस्स, 20

१-१ रो० पोत्थके नत्थि । २-२ तस्सपह — स्या० । ३ ख्वास्स — रो० ।

४-४ एकधीतिया — सी० । ५ भिन्दति — रो० ।

भिक्षवे, देवदत्तस्स कुसलमूल समुच्छेदमगमा । एव दारुणो खो,
भिक्षवे, लाभसक्कारसिलोको पे० सिक्खितब्ब” ति ।

३३ कुसलधम्मसुत्त

३४ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्षवे, लाभसक्कार-
सिलोको । लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतस्स परियादिण्णचित्तस्स,
5 भिक्षवे, देवदत्तस्स कुसलो धम्मो समुच्छेदमगमा । एव दारुणो खो,
भिक्षवे, लाभसक्कारसिलोको पे० सिक्खितब्ब” ति ।

३४ सुक्कधम्मसुत्त

३५ सावत्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्षवे, लाभसक्कार-
सिलोको । लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूतस्स परियादिण्णचित्तस्स,
भिक्षवे, देवदत्तस्स सुक्को धम्मो समुच्छेदमगमा । एव दारुणो खो,
10 भिक्षवे, लाभसक्कारसिलोको पे० सिक्खितब्ब” ति ।

३५ अचिरपक्कन्तसुत्त

R 241

३६ एक समय भगवा राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते
अचिरपक्कन्ते देवदत्ते । तत्र खो भगवा देवदत्त आरब्भ भिक्षू
आमन्तेसि — “अत्तवधाय, भिक्षवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको
उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

B 436

15 “सेय्यथापि, भिक्षवे, कदली अत्तवधाय फल देति, पराभवाय
फल देति, एवमेव खो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कार-
सिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

“सेय्यथापि, भिक्षवे, वेळु अत्तवधाय फल देति, पराभवाय
फल देति, एवमेव खो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कार-
20 सिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि ।

“सेय्यथापि, भिक्षवे, नळो अत्तवधाय फल देति, पराभवाय
फल देति, एवमेव खो, भिक्षवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कार-
सिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको
उदपादि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्सतरी अत्तवधाय गब्भं गण्हाति, पराभवाय गब्भं गण्हाति; एवमेव खो, भिक्खवे, अत्तवधाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि, पराभवाय देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोको उदपादि । एवं दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

5

३७. इदमवोच भगवा । इदं वत्तानं^१ सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था -

“फलं वे कदलिं हन्ति, फलं वेळुं फलं नळं ।

सक्कारो कापुरिसं हन्ति, गब्भो अस्सतरिं यथा ति” ॥

३६. पञ्चरथसतसुत्तं

३८. राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो 10 R. 242
पन समयेन देवदत्तस्स अजातसत्तुकुमारो पञ्चहि रथसतेहि सायं पातं
उपट्टानं गच्छति, पञ्च च थालिपाकसतानि भत्ताभिहारो अभिहरी-
यति । अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिमु; उपसङ्क-
मित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिमु । एकमन्तं निसिञ्चा
खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं - “देवदत्तस्स, भन्ते, अजातसत्तु- 15
कुमारो पञ्चहि रथसतेहि सायं पातं उपट्टानं गच्छति, पञ्च च थालि-
पाकसतानि भत्ताभिहारो अभिहरीयती” ति ।

B. 437

“मा, भिक्खवे, देवदत्तस्स लाभसक्कारसिलोकं पिहयित्थ^२ ।
यावकीवं च, भिक्खवे, देवदत्तस्स अजातसत्तुकुमारो पञ्चहि रथसतेहि
सायं पातं उपट्टानं गमिस्सति, पञ्च च थालिपाकसतानि भत्ताभिहारो 20
आहरीयिस्सति^३, हानियेव, भिक्खवे, देवदत्तस्स पाटिकङ्गा कुसलेसु
धम्मेषु, नो वुद्धि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, चण्डस्स कुक्कुरस्स नासाय पित्तं
भिन्देय्युं, एवं हि सो, भिक्खवे^४, कुक्कुरो भिय्योसोमत्ताय चण्डतरो
अस्स; एवमेव, भिक्खवे, यावकीवं च देवदत्तस्स अजातसत्तुकुमारो 25
पञ्चहि रथसतेहि सायं पातं उपट्टानं गमिस्सति, पञ्च च थालिपाक-
सतानि भत्ताभिहारो आहरीयिस्सति, हानियेव, भिक्खवे, देवदत्तस्स

१. वत्ता - सी० । २. पिहयित्थ - रो० । ३. अभिहरीयिस्सति - सी०, स्या० ।

४. रो० पोत्यके नत्थि ।

पाटिकङ्गा कुसलसु वम्मेमु, नो बुद्धि । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभ-
सक्कारसिलोको पे० एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

३७ मातुसुत्त

३६ सावन्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभसक्कार-
सिलोको कटुको फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधि-
R 243 5 गमाय । इधाह, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘न चायमायस्मा मातु पि हेतु सम्पजानमुसा भासेय्या’ ति ।
तमेन पस्सामि अपरेन समयेन लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूत परिया-
दिण्णचित्त सम्पजानमुसा भासन्त । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभ-
सक्कारसिलोको कटुको फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स
10 अधिगमाय । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘उप्पन्न लाभ-
सक्कारसिलोक पजहिस्साम । न च नो उप्पन्नो लाभसक्कारसिलोको
चित्त परियादाय ठस्सती’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

३८-४३ पितुसुत्तादिच्छक्क

B 438

४०-४५ सावन्थिय विहरति । “दारुणो, भिक्खवे, लाभ-
सक्कारसिलोको कटुको फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स
15 अधिगमाय । इधाह, भिक्खवे, एकच्च पुग्गल एव चेतसा चेतो परिच्च
पजानामि — ‘न चायमायस्मा पितु पि हेतु पे० भातु पि हेतु
भगिनिया पि हेतु पुत्तस्स पि हेतु वीतुया पि हेतु पजापतिया
पि हेतु सम्पजानमुसा भासेय्या’ ति । तमेन पस्सामि अपरेन समयेन
लाभसक्कारसिलोकेन अभिभूत परियादिण्णचित्त सम्पजानमुसा
20 भासन्त । एव दारुणो खो, भिक्खवे, लाभसक्कारसिलोको कटुको
फरुसो अन्तरायिको अनुत्तरस्स योगक्खेमस्स अधिगमाय । तस्मातिह,
भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘उप्पन्न लाभसक्कारसिलोक पजहिस्साम,
R 244 न च नो उप्पन्नो लाभसक्कारसिलोको चित्त परियादाय ठस्सती” ति ।
एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

चतुत्थो वग्गो ।

तस्सुद्धान

25

भिन्दि मूल दुवे वम्मा, पक्कन्त रथ मातरि ।
पिता भाता च भगिनी, पुत्तो वीता पजापती ति ॥

लाभसक्कारसयुत्त समत्त ।

१८ राहुलसंयुतं

१ चक्खुसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति B 439
जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । अय खो आयस्मा राहुलो येन
भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो भगवन्त एतदवोच –
“साधु मे, भन्ते, भगवा मङ्घित्तेन धम्म देसेन, यमह भगवतो वम्म 5
सुत्वा एको वृषकट्ठो अप्पमत्तो आतप्पा पहितत्तो विहरेय्य’ ति ।

“त कि मञ्जसि, राहुल, चक्खु निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

10

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनु- R 24a
पस्सितु – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“सोत निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” । पे० ।

“घान निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“जिव्हा निच्चा वा अनिच्चा वा ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“कायो निच्चो वा अनिच्चो वा” ति ?

“अनिच्चो, भन्ते” ।

“मनो निच्चो वा अनिच्चो वा” ति ?

“अनिच्चो, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा’ ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामवम्म, कल्ल नु त समनुपम्मि तु
— ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको चक्खुम्मि पि
5 निब्बिन्दति पे० सोतस्मि पि निब्बिन्दति घानस्मि पि
निब्बिन्दति जिह्वाय पि निब्बिन्दति कायस्मि पि निब्बिन्दति
मनस्मि पि निब्बिन्दति, निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति,
विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जार्ति, वुसित ब्रह्मचरिय,
कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

(एतेन पेय्यालेन दस सुत्तन्ता कातब्बा ।)

२ रूपसुत्त

B 440 10 २ सावत्थिय विहरति । “त कि मज्जासि, राहुल, रूपा
R 246 निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ? “अनिच्चा, भन्ते” पे० सद्दा
गन्धा रसा फोटुब्बा वम्मा निच्चा वा अनिच्चा वा ति ?
“अनिच्चा, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको रूपेसु पि
15 निब्बिन्दति सद्देसु पि निब्बिन्दति गन्धेसु पि निब्बिन्दति रसेसु
पि निब्बिन्दति फोटुब्बेसु पि निब्बिन्दति वम्मेसु पि निब्बिन्दति,
निब्बिन्द विरज्जति पे० पजानाती” ति ।

३ विज्जाणसुत्त

३ सावत्थिय विहरति । “त कि मज्जासि, राहुल, चक्खु-
विज्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

20 “अनिच्च, भन्ते” ।

“सोतविज्जाण पे० घानविज्जाण जिह्वाविज्जाण
कायविज्जाण मनोविज्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको चक्खुविज्जाणस्मि
25 पि निब्बिन्दति पे० सोतविज्जाणस्मि पि निब्बिन्दति घान-
विज्जाणस्मि पि निब्बिन्दति जिह्वाविज्जाणस्मि पि निब्बिन्दति ,

कायविञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति मनोविञ्जाणस्मि पि
निब्बिन्दति निब्बिन्द विरज्जति पे० पजानाती” ति ।

४ सम्फस्ससुत्त

४ सावत्थिय विहरति । “त कि गञ्जासि, राहुल, चक्खु-
सम्फस्सो निच्चो वा अनिच्चो वा” ति ?

“अनिच्चो, भन्ते” ।

5

“सोतसम्फस्सो पे० घानसम्फस्सो जिह्वासम्फस्सो
कायसम्फस्सो मनोसम्फस्सो निच्चो वा अनिच्चो वा” ति ?

“अनिच्चो, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको चक्खुसम्फस्सस्मि पि
निब्बिन्दति पे० सोतसम्फस्सस्मि पि निब्बिन्दति घानसम्फस्सस्मि 10
पि निब्बिन्दति जिह्वासम्फस्सस्मि पि निब्बिन्दति कायसम्फस्सस्मि
पि निब्बिन्दति मनोसम्फस्सस्मि पि निब्बिन्दति, निब्बिन्द
विरज्जति पे० पजानाती” ति ।

R 247

५ वेदनासुत्त

५ सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जमि, राहुल, चक्खु-
सम्फस्सजा वेदना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

15

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“सोतसम्फस्सजा वेदना पे० घानसम्फस्सजा वेदना
जिह्वासम्फस्सजा वेदना कायसम्फस्सजा वेदना मनोसम्फस्सजा
वेदना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

20 B 441

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको चक्खुसम्फस्सजाय
वेदनाय पि निब्बिन्दति पे० सोत घान जिह्वा काय
मनोसम्फस्सजाय वेदनाय पि निब्बिन्दति पे० पजानाती” ति ।

६ सञ्ज्ञासुत्त

६ सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जसि, राहुल, रूपसञ्ज्ञा
निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

25

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“सद्दसञ्जा पे० गन्धसञ्जा रससञ्जा फोटुब्ब-
सञ्जा धम्मसञ्जा निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

- 5 “एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको रूपसञ्जाय पि
निब्बिन्दति पे० सद्दसञ्जाय पि निब्बिन्दति गन्धसञ्जाय पि
निब्बिन्दति रससञ्जाय पि निब्बिन्दति फोटुब्बसञ्जाय पि
निब्बिन्दति धम्मसञ्जाय पि निब्बिन्दति पे० पजानाती” ति ।

७ सञ्चेतनासुत्त

- ७ सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जसि, राहुल, रूप-
10 सञ्चेतना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

R 248

“सद्दसञ्चेतना प० गन्धसञ्चेतना रससञ्चेतना
फोटुब्बसञ्चेतना धम्मसञ्चेतना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

- 15 “एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको रूपसञ्चेतनाय पि
निब्बिन्दति पे० सद्दसञ्चेतनाय पि निब्बिन्दति गन्धसञ्चेतनाय
पि निब्बिन्दति रससञ्चेतनाय पि निब्बिन्दति फोटुब्बसञ्चेतनाय
पि निब्बिन्दति धम्मसञ्चेतनाय पि निब्बिन्दति पे०
पजानाती” ति ।

८ तण्हासुत्त

- 20 ८ सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जसि, राहुल, रूपतण्हा
निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“सद्दतण्हा पे० गन्धतण्हा रसतण्हा फोटुब्बतण्हा
धम्मतण्हा निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

- 25 “अनिच्चा, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको रूपतण्हाय पि
निब्बिन्दति पे० सद्दतण्हाय पि निब्बिन्दति गन्धतण्हाय पि

निब्विन्दति रसतण्हाय पि निर्ब्वन्दति फोटुब्वतण्हाय पि निब्विन्दति
धम्मतण्हाय पि निब्विन्दति पे० पजानाती” ति ।

६ धातुसुत्त

६ सावत्थिय विहरति । “त कि मज्झसि, राहुल, पठवी-
धातु निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

B 442

“अनिच्चा, भन्ते” ।

5

“आपोधातु पे० तेजोधातु वायोधातु आकासधातु
विज्जाणधातु निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियमावको पठवीधातुया पि
निब्विन्दति पे० आपोधातुया पि निब्विन्दति तेजोधातुया पि
निब्विन्दति वायोधातुया पि निब्विन्दति आकासधातुया पि
निब्विन्दति विज्जाणधातुया पि निर्ब्विन्दति पे० पजानाती” ति ।

R 249

१० खन्धसुत्त

१० सावत्थिय विहरति । “त कि मज्झसि, राहुल, रूप
निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

15

“वेदना पे० सज्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियमावको रूपस्मि पि निब्विन्दति
पे० वेदनाय पि निब्विन्दति सज्जाय पि निब्विन्दति
सङ्खारेसु पि निब्विन्दति विज्जाणस्मि पि निब्विन्दति, निब्विन्द
विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति ।
'खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया' ति
पजानाती' ति ।

20

पठमो वग्गो ।

नस्सुद्धान

चक्खु रूप च विज्जाण, सम्फस्सो वेदनाय च ।
मज्जा सञ्चेतना तण्हा, धातु खन्धेन ते दमा ति ॥

25

११ चक्खुसुत्त

- ११ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति ।
 R 250 अथ खो आयस्मा राहुलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
 भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो
 B 443 आयस्मन्त राहुल भगवा एतदवोच – “त कि मञ्जसि, राहुल, चक्खु
 5 निच्च वा अनिच्च वा” ति ?
 “अनिच्च, भन्ते” ।
 “य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?
 “दुक्ख, भन्ते” ।
 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु
 10 – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?
 “नो हेत, भन्ते” ।
 “सोत पे० घान जिह्वा कायो मनो निच्चो वा
 अनिच्चो वा” ति ?
 “अनिच्चो, भन्ते” ।
 15 “य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?
 “दुक्ख, भन्ते” ।
 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु
 – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?
 “नो हेत, भन्ते” ।
 20 “एव पस्स, राहुल, सुतवा अरियसावको चक्खुस्मि पि निब्बि-
 न्दति पे० सोतस्मि पि निब्बिन्दति घानस्मि पि निब्बिन्दति
 जिह्वाय पि निब्बिन्दति कायस्मि पि निब्बिन्दति मनस्मि पि
 निब्बिन्दति, निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति, विमुत्तस्मि
 विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत
 25 करणीय नापर इत्थत्ताया’ ति पजानानी” ति ।
 (एतेन पेय्यालेन दम सुत्तन्ता कातब्बा ।)

१२-२० रूपादिसुत्तनवक

- १२-२० सावत्थिय विहरति । “त कि मञ्जसि, राहुल,
 R 251 रूपा निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ? “अनिच्चा, भन्ते” पे०
 सद्दा गन्धा रसा फोदुब्बा वम्मा ।

“चक्खुविञ्जाण पे० सोतविञ्जाण प्रानविञ्जाण
जिह्वाविञ्जाण कायविञ्जाण मनोविञ्जाण ।

“चक्खुसम्फस्सो पे० सोतसम्फस्सो धानसम्फस्सो
जिह्वासम्फस्सो कायसम्फस्सो मनोसम्फस्सो ।

“चक्खुसम्फस्सजा वेदना सोतसम्फस्सजा वेदना धान- 5
सम्फस्सजा वेदना जिह्वासम्फस्सजा वेदना कायसम्फस्सजा वेदना
मनोसम्फस्सजा वेदना ।

“रूपसञ्जा पे० सद्दसञ्जा गन्धसञ्जा रससञ्जा
फोटुब्बसञ्जा वम्मसञ्जा ।

“रूपसञ्चेतना पे० सद्दसञ्चेतना गन्धसञ्चेतना 10
रससञ्चेतना फोटुब्बसञ्चेतना वम्मसञ्चेतना ।

“रूपतण्हा पे० सद्दतण्हा गन्धतण्हा रसतण्हा B 444
फोटुब्बतण्हा धम्मतण्हा ।

“पठवीधानु पे० आपोधानु तेजोधानु वायोधानु
आकासधानु विञ्जाणधानु । 15

“रूप पे० वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण R 252
निच्च वा अनिच्च वा ' ति ? अनिच्च, भन्ते पे० एव पस्स
राहुल पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती ति ।

२१ अनुसयसुत्त

२१ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा राहुलो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त 20
निसीदि । एकमन्त निमित्तो खो आयस्मा राहुलो भगवन्त एतदवोच –
“कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये
बहिद्वा च सब्बनिमित्तेमु ग्रहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ती” ति ?

“य किञ्चि, राहुल, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा
बहिद्वा वा ओल्लारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके 25
वा, सब्ब रूप 'नेत भम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथा-
भूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । या काचि वेदना पे० या काचि
सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागत-
पच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्वा वा ओल्लारिक वा सुखुम वा हीन वा

पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । एव खो, राहुल, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ती" ति ।

२२ अपगतसुत्त

- R 253 5 २२ मावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा राहुलो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमिन्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
L 415 एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो भगवन्त एतदवोच - "कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगत मानस होति विधा
10 समतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त" ति ?

"य किञ्चि, राहुल, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा सब्ब रूप 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा अनुपादा विमुत्तो होति ।

- 15 "या काचि वदना पे० या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा अनुपादा विमुत्तो होति । एव खो, राहुल,
20 जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगत मानस होति विधा समतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त' ति ।

दुतियो वग्गो ।

तस्सुद्दान

R 254

चक्खु^१ रूप च विञ्जाण, मम्मस्सो वेदनाय च ।

मञ्जा^२ सञ्चेतना^३ तण्हा, धातु खन्धेन ते दस ।

25

अनुसय^४ अपगत चेव, वग्गो तेन पवुच्चती^५ ति ।

राहुलसयुत्त समत्त ।

१ विञ्जाणके - रो० । २ चक्खु - सी० । ३ सञ्जा च - स्या० । ४ चेतना - स्या० । ५ अनुसया - रो० । ६ वुच्चती - रो० ।

१६ लक्खणसंयुत्तं

१ अट्टिसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च लक्खणो आयस्मा ञ्च महामोग्गल्लानो गिज्झकूटे पब्बते विहरन्ति । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येनायस्मा लक्खणो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त लक्खण एतदवोच — 5
“आयामावुसो^१ लक्खण, राजगह पिण्डाय पविसिस्सामा” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा लक्खणो आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पच्चस्सोसि । अथ खो आयस्मा महामोग्गल्लानो गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अञ्जतरस्मि पदेसे सित पात्वाकासि । अथ खो आयस्मा लक्खणो आयस्मन्त महामोग्गल्लान एतदवोच — 10
“को नु खो, आवुसो मोग्गल्लान, हेतु को पच्चयो सितस्म पातुकम्माया’ ति ?

“अकालो खो, आवुसो लक्खण, एतस्स पञ्हस्स । भगवतो म सन्तिके एत पञ्ह पुच्छा” ति ।

अथ खो आयस्मा च लक्खणो आयस्मा च महामोग्गल्लानो 15 R 255
राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्ता येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमिन्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसी-
दिसु । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा लक्खणो आयस्मन्त महामोग्ग-
ल्लान एतदवोच — “इधायस्मा महामोग्गल्लानो गिज्झकूटा पब्बता
ओरोहन्तो अञ्जतरस्मि पदेसे सित पात्वाकासि । को नु खो, आवुसो 20
मोग्गल्लान, हेतु को पच्चयो सितस्म पातुकम्माया” ति ?

“इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अहस अट्टिक-
सङ्गल्लिक^२ वेहास गच्छन्ति^३ । तमेन गिज्झा पि काका पि कुलला पि
अनुपतित्वा अनुपतित्वा फासुळन्तरिकाहि वितुदेन्ति वितच्छेन्ति विरा-
जेन्ति । सा^४ सुद^५ अट्टस्सर करोति । तस्स मय्ह, आवुसो, एतदहोसि — 25

B 446

15 R 255

20

B 447

25

१ एहि आवुसो — स्या० । २ अट्टिसङ्गल्लिक — स्या० । ३ गच्छन्ति — रो० ।
४-५ सासुद — सी० ।

“अच्छरिय वत, भो, अम्भुत वत, भो । एवरूपो पि नाम सत्तो भवि-
स्सति । एवरूपो पि नाम यक्खो भविस्सति । एवरूपो पि नाम
अत्तभावपटिलाभो भविस्सती” ति ।।

- अथ खो भगवा भिक्खू ग्रामन्तेसि - “चक्खुभूता वत, भिक्खवे,
5 सावका विहरन्ति, जाणभूता वत, भिक्खवे, सावका विहरन्ति, यत्र
हि नाम सावको एवरूप जस्सति वा दक्खति वा सक्खि वा करिस्सति ।
पुब्बेव^१ मे सो, भिक्खवे, सत्तो दिट्ठो अहोमि, अपि चाह न व्याकासि^२ ।
अहं^३ चेतं^४ व्याकरेय्य, परे च मे न सदहेय्यु । ये मे न सदहेय्यु, तेस त
अस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाय । एसो, भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव
10 राजगहे गोघातको अहोसि । सो तस्स कम्मस्स विपाकेन बहूनि वस्सानि
बहूनि वस्ससतानि बहूनि वस्ससहस्सानि बहूनि वस्ससतसहस्सानि
निरये पच्चित्वा^५ तस्सेव कम्मस्स विपाकावसेसेन^६ एवरूप अत्तभाव-
पटिलाभ पटिसवेदयती^७” ति ।

R 256

(सब्बेस सुत्तन्तान एमेव पेय्यालो ।)

२ पेसिसुत्त

- २ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
15 मसपेसि वेहास गच्छन्ति । तमेन गिज्झा पि काका^१ पि कुलला पि अनु-
पतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सा सुद अट्टसर करोति
पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव राजगहे गोघातको अहोसि
पे० ।

३ पिण्डसुत्त

- ३ इधाह आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
20 मसपिण्ड वेहास गच्छन्ति । तमेन गिज्झा पि काका पि कुलला पि
अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सो सुद अट्टस्सर
करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव राजगहे साकुणिको
अहोसि पे० ।

१ पुब्बे पि - रो० । २ व्याकासि - सी०, रा० । ३ - ३ अहमेवेत - सी० ।

४ पचित्थ - स्या० । ५ विपाकवसेन - सी० । ६ पटिसवेदियती - सी०, स्या०, रो० ।

७ धङ्का - रो० ।

४ निच्छविसुत्त

४ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस निच्छवि पुरिस वेहास गच्छन्त । तमेन गिज्झा पि काका पि कुलला पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सो मुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमास्मि येव राजगहे ओरब्भिको अहोसि पे० ।

B 448

5

५ असिलोमसुत्त

५ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस असिलोम पुरिस वेहास गच्छन्त । तस्स ते असी उप्पतित्वा उप्पतित्वा तस्सेव काये निपतन्ति । सो^१ सुद^२ अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमास्मि येव राजगहे सूकरिको अहोसि पे० ।

R 257

६ सत्तिसुत्त

६ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस सत्तिलोम पुरिस वेहास गच्छन्त । तस्स ता सत्तियो उप्पतित्वा उप्पतित्वा तस्सेव काये निपतन्ति । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमास्मि येव राजगहे मागविको अहोसि पे० ।

10

७ उसुलोमसुत्त

७ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस उसुलोम पुरिस वेहास गच्छन्त । तस्स ते उमू उप्पतित्वा उप्पतित्वा तस्सेव काये निपतन्ति । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमास्मि येव राजगहे कारणिको अहोसि पे० ।

15

८ सूचिलोमसुत्त

८ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस सूचिलोम पुरिस वेहास गच्छन्त । तस्स ता सूचियो उप्पतित्वा उप्पतित्वा तस्सेव काये निपतन्ति । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमास्मि येव राजगहे मूतो^३ अहोसि पे० ।

20

B 449

६ दुतियसूचिलोमसुत्त

R 258

६ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
सूचिलोम पुरिस वेहास गच्छन्त । तस्स ता सूचियो सीसे पविसित्वा
मुखतो निक्खमन्ति, मुखे पविसित्वा^१ उरतो निक्खमन्ति, उरे पवि-
सित्वा उदरतो निक्खमन्ति, उदरे पविसित्वा ऊरुहि^२ निक्खमन्ति, ऊरुसु
५ पविसित्वा जङ्घाहि निक्खमन्ति, जङ्घासु पविसित्वा पादेहि निक्ख-
मन्ति, सो सुद अट्टस्सर कगेति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमस्मि
यव राजगहे सूचको अहोसि पे० ।

१० कुम्भण्डसुत्त

१० इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
कुम्भण्ड पुरिस वेहास गच्छन्त । सो गच्छन्तो पि तेव^३ अण्डे खन्धे
१० आरोपेत्वा गच्छति । निसीदन्तो पि तेस्वेव अण्डेसु निसीदति । तमेन
गिज्झा पि काका पि कुलला पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति
विराजेन्ति । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो
इमस्मि येव राजगहे गामकूटको^४ अहोसि पे० ।

पठमो वग्गो ।

तस्सुद्दान

15

अट्ठि पेसि उभो गावघातका^५,
पिण्डो^६ साकुणियो^७ निच्छवोरब्भि ।
असि^८ सूकरिको सत्तिमागवि^९,
उसु कारणिको^{१०} सूचि सारथि ।
यो च मिब्बियति^{११} सूचको हि मो,
अण्डभारि अट्ट गामकूटको ति ॥

११ ससीसकसुत्त

B 450, 20
R 259

११ एव मे सुत । एक समय^{११} राजगहे वेळुवने । इधाह,
आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस पुरिस गूथकूपे ससीसक

१ पविसित्वा - स्या० । २ ऊरुहि - रो० । ३ ते च - स्या० । ४ गामकूटो -
सी०, स्या०, रो० । ५ गावघातिका - सी०, गावघातका - स्या० । ६-७ पिण्ड-
साकुणिय - रो० । ८ असि च - रो० । ९ सत्तिमागवी - स्या० । १० कारणियो - रो० ।
११ सन्बियति - रो०, सिन्बिसति - स्या० । ११ समय भगवा - स्या० ।

निमुग्ग पे० एसो, भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव राजगहे पारदारिको
अहोसि पे० ।

१२ गूथखादसुत्त

१२ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
पुरिस गूथकूपे निमुग्ग उभोहि हत्थेहि गूथ खादन्त पे० एमो,
भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव राजगहे दुट्ठब्राह्मणो^१ अहोसि । सो कस्सपस्स 5
सम्मामम्बुद्धस्स पावचने भिक्खुसङ्घ भत्तेन निमन्तेत्वा दोणियो^२ गूथस्म
पूरापेत्वा एतदवोच – अहो भोन्तो, यावदत्थ भुञ्जन्तु^३चेव हरन्तु चा
ति पे० ।

१३ निच्छवित्थिसुत्त

१३ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
निच्छवि इत्थि वेहास गच्छन्ति । तमेन गिज्झा पि काका^३ पि कुलला 10
पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सा सुद अट्टस्सर
करोति पे० एसा, भिक्खवे, इत्थी इमस्मि येव राजगहे अतिचारिणी
अहोसि पे० ।

१४ मङ्गुलित्थिसुत्त

१४ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस R 260
इत्थि दुग्गन्ध मङ्गुलि वेहास गच्छन्ति । तमेन गिज्झा पि काका पि 15
कुलला पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सा सुद
अट्टस्सर करोति पे० एसा, भिक्खवे, इत्थी इमस्मि येव राजगहे
इक्खणिका अहोसि पे० ।

१५ ओकिलिनीसुत्त

१५ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस B 451
इत्थि उप्पक्क ओकिलिनि ओकिरिणि^४ वेहाम गच्छन्ति । सा सुद 20

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ दोणिया – स्या०, रो० । ३ धङ्का – रो० ।
४ ओकिरिणि – सी०, स्या०, रो० ।

अट्टस्सर करोति पे० एसा, भिक्खवे, इत्थी कलिङ्गस्स^१ रज्जो^२
अग्गमहेमी अहोसि । सा इस्सापकता सपत्ति अङ्गारकटाहेन ओकिरि
पे० ।

१६ असीसकसुत्त

१६ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
५ अमीसक कबन्ध^३ वेहास गच्छन्ति । तस्स उरे अक्खीनि चैव होन्ति
मुख च । तमेन गिज्झा पि काका पि कुलला पि अनुपतित्वा अनुपतित्वा
वितच्छेन्ति विराजेन्ति । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एमो,
भिक्खवे, सत्तो इमस्मि येव राजगहे हाग्वि को नाम चोरघातको अहोसि
पे० ।

१७ पापभिक्खुसुत्त

१७ इधाह, आवुसो, गिज्झकूटा पब्बता ओरोहन्तो अद्दस
१० भिक्खु वेहास गच्छन्ति । तस्स सङ्घाटि पि आदिना सम्पज्जलितो
सजोतिभूता^४, पत्तो पि आदित्तो सम्पज्जलितो सजोतिभूतो, कायबन्धन
R 261 पि आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत, कायो पि आदित्तो सम्पज्जलितो
सजोतिभूतो । सो सुद अट्टस्सर करोति पे० एसो, भिक्खवे, भिक्खु
१५ कस्सपस्स सम्मासम्बुद्धस्स पावचने पापभिक्खु अहोसि पे० ।

१८ पापभिक्खुनीसुत्त

१८ अद्दस भिक्खुनि वेहास गच्छन्ति । तस्सा सङ्घाटि पि
आदित्ता पे० पापभिक्खुनी अहोसि पे० ।

१९ पापसिक्खमानसुत्त

B 452 १९ अद्दस सिक्खमान वेहास गच्छन्ति । तस्सा सङ्घाटि
पि आदित्ता पे० पापसिक्खमाना अहोसि पे० ।

१-१ कलिङ्गस्स रज्जो - सी०, कलिङ्गरज्जो - रो० । २ कवध - सी०, रो० ।
३ सजोतिभूता - स्या० ।

२० पापसामणेरीसुत्त

२० अद्दस सामणेरे वेहास गच्छन्ति । तस्स मज्झाटि पि
आदित्ता पे० पापसामणेरो अहोसि पे० ।

२१ पापसामणेरीसुत्त

२१ “इवाह, आवुसो, गिज्झकूटा पव्वता ओरोहन्तो अद्दस
सामणेरे वेहास गच्छन्ति । तस्सा सज्जाटि पि आदित्ता सम्पज्जलित्ता
सजोतिभूता, पत्तो पि आदित्तो सम्पज्जलितो सजोतिभूतो, कायबन्धन पि 5
आदित्त सम्पज्जलित सजोतिभूत, कायो पि आदित्तो सम्पज्जलितो
सजोतिभूतो । सा मुद अट्टस्सर करोति । तस्स मय्ह, आवुसो, एतद-
होसि — ‘अच्छरिय वत, भो, अब्भुत वत, भो । एवरूपो पि नाम सत्तो
भविस्सति । एवरूपो पि नाम यक्खो भविस्सति । एवरूपो पि नाम
अत्तभावपटिलाभो भविस्सती” ति ।। 10

अथ खो भगवा भिक्खु आमन्तेसि — “चक्खुभूता वत, भिक्खवे,
सावका विहरन्ति, जाणभता वत, भिक्खवे, सावका विहरन्ति, यत्र
हि नाम सावको एवरूप जस्सति वा दक्खति वा सक्खि वा करि-
स्सति । पुब्बेव मे सा, भिक्खवे, सामणेरी दिट्ठा अहोमि । अपि चाह 15
न व्याकासि । अहं चेत व्याकरेय्य^१, परे च मे न सदहेय्यु । ये मे
न सदहेय्यु, तेस त अस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाय । एसा, भिक्खवे,
सामणेरी कस्सपस्स सम्मासम्बुद्धस्स पावचने पापसामणेरी अहोसि ।
सा तस्स कम्मस्स विपाकेन बहूनि वस्सानि बहूनि वस्ससत्तानि बहूनि
वस्ससहस्सानि बहूनि वस्ससत्तसहस्सानि निरये पच्चित्वा तस्सेव
‘कम्मस्स विपाकावसेसेन’ एवरूप अत्तभावपटिलाभ पटिसवेदयती” ति । 20

R 262

दुतियो वग्गो ।

तस्सुद्धान

कूपे निमुग्गो हि मो पारदारिको^१ ।

गूथखादि अहु^४ दुट्ठब्राह्मणो ॥

B 453

१ व्याकरेय्य — सी०, स्या०, रो० । २ विपाकवन्धन — सी० । ३ परदारिको —
स्या० । ४ अथ — सी० ।

5

निच्छवित्थि अतिचारिणी अहु ।
 मङ्गुलित्थि^१ अहु इक्खणित्थिका^२ ॥
 ओकिलिनि सपत्तङ्गारोकिरि^३ ।
 सीसच्छिन्नो अहु चोरघातको ॥
 भिक्खु भिक्खुनी सिक्खमाना ।
 सामणेरो अथ सामणेरिका^४ ॥
 कस्सपस्स विनयस्मि^५ पब्बज्ज^६ ।
 पापकम्म करिसु^७ तावदे^८ ति^९ ॥

लक्खणसयुत्त समत्त ।

— ० —

१ मङ्गुलित्थि — सी०, स्या० । २ इक्खणित्थिका — रो० । ३ सर्पति करोति —
 स्या० । ४ सामणेरियो — रो० । ५ विनयस्स — सी०, स्या० । ६ पब्बज्जु — सी०,
 पब्बज्जु — रो० । ७ अकरिसु — सी०, स्या० । ८-८ तावदे — स्या० ।

२० ओपम्मसयुत्त

१ कूटसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति
जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा पे० एतद
वोच — “सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो
सब्बा ता कूटङ्गमा कूटसमोसरणा कूटसमुग्घाता सञ्जा ता ममुग्घात
गच्छन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि अकुसला^१ धम्मा^२ सब्बे ने
अविज्जाम्लका^३ अविज्जासमोसरणा अविज्जासमुग्घाता, सब्बे ते समु-
ग्घात गच्छन्ति । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘अप्पमत्ता
विहरिस्सामा’ ति । एव हि वो भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

B 454

R 263

२ नखसिखसुत्त

२ सावत्थिय विहरति । अय खो भगवा परित्त नखसिखाय
पसु आरोपेत्वा भिक्खु आमन्तेसि — “त कि मज्झथ भिक्खवे, कतम
नु खो बहुतर, यो चाय मया परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो या
चाय महापठवी^४” ति ?

10

“एतदेव, भन्ते, बहुतर यदिद महापठवी । अप्पमत्तकोय
भगवता परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो । सङ्ख पि न उपेति
उपनिधिं पि न उपेति कलभाग पि न उपेति महापठवि उपनिधाय
भगवता परित्तो नखसिखाय पसु आरोपितो” ति ।

15

“एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये मनुस्सेसु पच्चा-
जायन्ति^५, अथ खो एतेयेव^६ बहुतरा सत्ता ये अज्झत्र मनुस्सेहि पच्चा-
जायन्ति । तस्मातिह भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘अप्पमत्ता विहरि-
स्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

20

३ कुलसुत्त

३ सावत्थिय विहरति । “सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि
कुलानि ब्रह्मत्थिकानि अप्पपुरिसानि तानि सुप्पवसियानि होन्ति

R 264

१-१ अकुसलमूला - सी० । २ अविज्जङ्गमा - सी० । ३ महापथवी - म० ।

४ पच्छाजायन्ति - सी० । ५ एतेव - सी० ।

B 455

- चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि, एवमेव खो, भिक्खवे, यस्म कस्मचि भिक्खुनो मेत्ताचेतोविमुत्ति अभाविता अबहुलीकता सो सुप्पधसियो होति अमनुस्सेहि । सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि कुलानि अप्पत्थिकानि^१ बहुपुरिसानि तानि दुप्पधगियानि होन्ति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि
- 5 एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्मचि भिक्खुनो मेत्ताचेतोविमुत्ति भाविता बहुलीकता सो दुप्पधसियो होति अमनुस्सेहि । तस्मातिह, भिक्खवे एव मिक्खितब्ब - 'मेत्ता नो चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता मुसमारद्धा' ति । एव हि वो, भिक्खवे सिक्खितब्ब" ति ।

४ ओक्खासुत्त

- 10 ४ सावत्थिय विहरति । "यो, भिक्खवे, पुब्बण्हसमय ओक्खासत दान ददेय्य यो मज्झन्हिकसमय^२ ओक्खासत^३ दान ददेय्य, यो सायन्हसमय ओक्खासत दान ददेय्य, यो वा पुब्बण्हसमय अन्तमसो गद्दुहनमत्त पि मेत्तचित्त भावेय्य, यो वा मज्झन्हिकसमय अन्तमसो गद्दुहनमत्त पि मेत्तचित्त भावेय्य, यो वा सायन्हसमय^४ अन्तमसो
- 15 गद्दुहनमत्त पि मेत्तचित्त भावेय्य, इद ततो महप्फलतर । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब - 'मेत्ता नो चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सति बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता मुसमारद्धा' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब" नि ।

५ सत्तिसुत्त

R 265

- ५ सावत्थिय विहरति । "सेय्यथापि, भिक्खवे, सत्ति तिण्हफला । अथ पुरिसो आगच्छेय्य - 'अह इम सत्ति तिण्हफल पाणिना वा मुट्ठिना वा पटिलेणिस्सामि^१ पटिकोट्टिस्सामि^२ पटिवट्टेस्सामी' ति, त कि मज्जाय, भिक्खवे, भब्बो नु खो सो पुरिमो अमु सत्ति तिण्हफल पाणिना वा मुट्ठिना वा पटिलेणेत्तु पटिकोट्टेत्तु पटिवट्टेत्तु" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

- 25 "त किस्स हेतु" ?

१ अप्पत्थिकानि - सी० । २ मज्झत्तिकसमय - सी०, स्या० रो० । ३ उक्खासत - रो० । ४ सायण्हसमय - सी०, स्या०, रो० । ५ पटिलेणिस्सामि - सी०, रो० । ६ पटिकोट्टेस्सामि - सी०, पटिकोट्टिस्सामि - रो० ।

“अमु हि, भन्ते, सत्ति तिण्हफला न सुकरा पाणिना वा मुट्ठिना वा पटिलेणेनु पटिकोट्टेतु पटिवट्टेतु । यावदेव च पन सो पुरिसो किल-मथस्म विघातस्स भागी अस्सा” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, यस्स कस्सचि भिक्खुनो मेत्ताचेतो-विमुत्ति भाविता बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता 5 सुसमारट्ठा, तस्स चे अमनुस्सो चित्त खिपितव्व मञ्जेय्य, अथ खो स्वेव अमनुस्सो कितमयस्स विघातस्स भागी अस्स । तस्मातिह भिक्खवे, एव सिक्खितव्व – ‘मेत्ता नो चेतोविमुत्ति भाविता भविस्सनि बहुलीकता यानीकता वत्थुकता अनुट्ठिता परिचिता सुसमारट्ठा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति । 10

B 456

६ धनुग्गहसुत्त

६ सावित्थिय विहरति । “मेय्यथापि, भिक्खवे, उत्तारो दब्ध-धम्मा धनुग्गहा सुसिक्खिता कतहत्था कतूपासना^१ चतुद्दिमा ठिता अस्सु । अथ पुरिसो आगच्छेय्य – ‘ग्रह इमेस नतुन्न दब्धधम्मान धनु-ग्गहान सुसिक्खितान कतहत्थान कतूपासनान चतुद्दिमा कण्डे खित्ते अप्पत्तिट्ठिते पठविय गहेत्वा आहरिस्सामी’ ति । न कि मञ्जथ, 15 भिक्खवे, ‘जवनो पुरिसो परमेन जवेन समन्नागतो’ ति अल वचनाया” ति ?

R 266

“एकस्स चे पि, भन्ते, दब्धधम्मस्स धनुग्गहस्स सुमिक्खितस्स^२ कतहत्थस्स कतूपासनस्स कण्ड खित्त अप्पत्तिट्ठित पठविय गहेत्वा आह-रेय्य – ‘जवनो पुरिसो परमेन जवेन समन्नागतो’ ति अल वचनाय, को 20 पन वादो चतुन्न दब्धधम्मान धनुग्गहान सुसिक्खितान कतहत्थान कतूपासनान” ति ?

“यथा च, भिक्खवे, तस्स पुरिसस्स जवो, यथा च चन्दिम-सुरियान जवो, ततो सीघतरो । यथा च, भिक्खवे, तस्स पुग्गिस्स जवो यथा च चन्दिमसुरियान जवो यथा च या देवता चन्दिमसुरियान पुरतो 25 धावन्ति नास देवतान जवो, ततो सीघतर^३ आयुसद्धारा खियन्ति ।

१ कतूपासना – स्या०, रो० । २ सिक्खितस्म – सी० । ३ सीघतरो – सी०, स्या० ।

तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘अप्पमत्ता विहग्गिस्सामा’ ति ।
एव हि वो भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

७ आणिसुत्त

B 457

७ मावत्थिय विहरति । “भूनपुब्ब, भिक्खवे, दसारहान^१
आनको^२ नाम मुदिङ्गो अहोमि । तस्स दसारहा आनके घटिते^३ अञ्जा

R 267

5 आणि ओदहिसु । अहु खो मो, भिक्खवे, समयो य आनकस्स मुदिङ्गस्स
पोराण पोक्खरफलक अन्तरवायि । आणिसङ्घाटो व^४ अवसिस्सि^५ ।
एवमेव खो, भिक्खवे, भविस्सन्ति भिक्खू अनागतमद्धान, ये ते सुत्तन्ता
तथागतभासिता गम्भीरा गम्भीरत्था लोकुत्तरा सुञ्जातप्पटिसयुत्ता^६,
तेसु भञ्जमानेसु न सुस्सुसिस्सन्ति^७ न सोत ओदहिस्सन्ति न अञ्जा
10 चित्त उपट्ठापेस्सन्ति न च ते धम्मे उग्गहेतब्ब परियापुणितब्ब मञ्जि-
स्सन्ति ।

“ये पन मे सुत्तन्ता कविकता कावेय्या चित्तक्खरा चित्तव्यञ्जना
बाहिरका सावकभासिता, तेसु भञ्जमानेसु सुस्सुसिस्सन्ति, सोत ओद-
हिस्सन्ति, अञ्जा चित्त उपट्ठापेस्सन्ति, ते च धम्मे उग्गहेतब्ब परिया-
15 पुणितब्ब मञ्जिस्सन्ति । एवमेव तेस, भिक्खव, सुत्तन्तान तथागत-
भासितान गम्भीरान गम्भीरत्थान लोकुत्तरान सुञ्जातप्पटिसयुत्तान
अन्तरधान भविस्सति । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘ये
ते सुत्तन्ता तथागतभासिता गम्भीरा गम्भीरत्था लोकुत्तरा सुञ्जातप्पटि-
सयुत्ता, तेसु भञ्जमानेसु सुस्सुसिस्साम, सोत ओदहिस्साम, अञ्जा
20 चित्त उपट्ठापेस्साम, ते च धम्मे उग्गहेतब्ब परियापुणितब्ब
मञ्जिस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब” ति ।

८ कलिङ्गरसुत्त

८ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति महावने
कूटागारसालाय । तत्र सो भगवा भिक्खू आमन्तेमि “भिक्खवो” ति ।
“भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एनदवोच —

१ दसमातिकान — सी० । २ आणहा — सी० । ३ फलिते — सी०, स्या० ।

४ च — स्या० । ५ यवनिधि — स्या० । सुञ्जातप्पटिसयुत्ता — सी० । ७ सुस्सु-
यिस्सन्ति — सी०, सुस्सुसिस्सन्ति — स्या०, रो० ।

“कलिङ्गरूपवाना, भिक्खवे, एतरहि लिच्छवी विहरन्ति अण्ण मत्ता आतापिनो उपासनस्मि^१ । तेस राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहि-
पुत्तो न लभति ओतार न लभति आरम्मण । भविस्सन्ति, भिक्खवे,
अनागतमद्धान लिच्छवी सुखुमाला^२ मुदुतलुनहत्थपादा^३ ते मुदुकासु
सेय्यासु तुलबिम्बोहनासु^४ यावसुरियुग्गमना^५ सेय्य कप्पिस्सन्ति^६ । तेस 5
राजा मागधो अजातसत्तु वेदेहिपुत्तो लच्छति ओतार लच्छति
आरम्मण ।

R 268

B 458

“कलिङ्गरूपवाना, भिक्खवे, एतरहि भिक्ख विहरन्ति अप्पमत्ता
आतापिनो पजानस्मि । तेस मारो पापिमा न लभति ओतार न लभति
आरम्मण । भविस्सन्ति, भिक्खवे, अनागतमद्धान भिक्खु सुखुमाला मुदु- 10
तलुनहत्थपादा^३ । ते मुदुकासु सेय्यासु तुलबिम्बोहनासु^४ यावसुरियुग्गमना
सेय्य कप्पिस्सन्ति । तेस मारो पापिमा लच्छति ओतार लच्छति
आरम्मण । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब — ‘कलिङ्गरूपवाना
विहरिस्साम अण्णमत्ता आतापिनो पवानस्मि’ ति । एव हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्ब” ति । 15

६ नागसुत्त

६ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन ममयेन अञ्जतरो नवो भिक्खु
अतिवेल कुलानि उपसङ्गमति । तमेन भिक्खु एवमाहसु — “मायस्मा
अतिवेल कुलानि उपसङ्गमी” ति । सो भिक्ख भिक्खुहि^१ वुच्चमानो
एवमाह — “इमे हि नाम थेरा भिक्खू कुलानि उपसङ्गमितब्ब मज्झि- 20
स्सन्ति, किमङ्ग^२ पनाह” ति ?

अथ खो सम्बहुला भिक्ख येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्ग-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना
खो ते भिक्खु भगवन्त एतदवोचु — “इध, भन्ते, अञ्जतरो नवो भिक्खु
अतिवेण कुलानि उपसङ्गमति । तमेन भिक्खु एवमाहसु — ‘मायस्मा 25

R 269

१ पञ्चानस्मि — सी० । २ सुकुमाला — सी० । ३ मुदुतलाहत्थपादा — स्या० ।
४ तुलबिम्बोहनासु — म०, तुलबिम्बोहनादीसु — सी० । ५ यावसुरियस्सुग्गमना —
सी० । ६ कप्पेस्सन्ति — सी०, रो० । ७ मुदुतलुणहत्थपादा — सी० । ८ तुलबिम्बोहनासु —
स्या०, सुतुलबिम्बोहनासु — रो० । ९ सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । १० रो० पोत्थके नत्थि ।
११ किमङ्ग — सी० ।

अतिवेल कुलानि उपसङ्कमी' ति । सो भिक्खु भिक्खहि वुच्चमानो एवमाह- 'इमे हि नाम येरा भिक्खू कुलानि उपसङ्कमितब्ब मञ्जिस्सन्ति, किमद्ग पनाह' ति ।

R 459

“भूनपुब्ब, भिक्खवे, अरज्जायतने महासरसी । त नागा
5 उपनिस्साय विहरन्ति । ते त सरसि ओगाहेत्वा सोण्डाय भिसमुळाल^१
अब्बुहेत्वा^२ सुविक्खलित विक्खालेत्वा अकट्ठम सङ्खादित्वा^३ अज्झो-
हरन्ति । तेस त वण्णाय चेव होति बलाय च, न च ततोनिदान मरण
वा निगच्छन्ति मरणमत्त वा दुक्ख । तेस येव खो पन, भिक्खवे,
महानागान अनुसिक्खमाना तरुणा भिङ्गच्छापा त सरसि ओगाहेत्वा
10 सोण्डाय भिसमुळाल अब्बुहेत्वा न सुविक्खलित विक्खालेत्वा सकट्ठम
असङ्खादित्वा अज्झोहरन्ति । तेस त नेव वण्णाय^४ होति न बलाय ।
ततोनिदान मरण वा निगच्छन्ति मरणमत्त वा दुक्ख ।

“एवमेव खो, भिक्खवे दध थेरा भिक्खू पुब्बण्हसमय निवा-
सेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविमन्ति । ते
15 तत्थ धम्म भासन्ति । तेस गिही पसन्नाकार करोन्ति । ते त लाभ
अगन्तिता अमुच्छिता अनज्झोपन्ना^५ आदीनवदस्साविनो निस्सरणपञ्जा
परिभुञ्जन्ति । तेस त वण्णाय चेव होति बलाय च, न च ततोनिदान
मरण वा निगच्छन्ति मरणमत्त वा दुक्ख । तेस येव खो पन, भिक्खवे,
थेरान भिक्खून अनुसिक्खमाना नवा भिक्खू पुब्बण्हसमय निवासेत्वा
20 पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसन्ति । ते तत्थ धम्म
भासन्ति । तेस गिही पसन्नाकार करोन्ति । ते त लाभ गन्तिता
मुच्छिता अज्झोपन्ना अनादीनवदस्साविनो अरिस्सरणपञ्जा परि-
भुञ्जन्ति । तेस त नेव वण्णाय होति न बलाय, ते ततोनिदान मरण
वा निगच्छन्ति मरणमत्त वा दुक्ख । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खि-
25 तब्ब - 'अगन्तिता अमुच्छिता अनज्झोपन्ना आदीनवदस्साविनो
निस्सरणपञ्जा त लाभ परिभुञ्जिस्सामा' ति । एव हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्ब' ति ।

R 270

१ भिसमुलाल - सी०, रो० । २ अब्बुगहेत्वा - सी०, अब्बुगहेत्वा - स्या० ।
३ सङ्खारित्वा - रो० । ४ वण्णाय चेव - सी०, रो० । ५ अनज्झोपन्ना - सी०, स्या०, रो० ।

१० बिळारसुत्त

१० सावन्णिय त्रिहरति । तेन खो पन समयेन अञ्जनरो
भिक्षु अतिवेल कुलेसु चारित्त आपज्जति । तमेन भिक्षु एवमाहसु -
“मायस्मा अतिवेल कुलेसु चारित्त आपज्जि” ति । सो भिक्षु भिक्षूहि
वुच्चमानो न विरमति^१ । अथ खो सम्बहुला भिक्षू येन भगवा तेनुप-
सङ्कमिसु उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । 5
एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्षू भगवन्त एतदवोच - “इय, भन्ते,
अञ्जातरो भिक्षु अतिवेल कुलेसु चारित्त आपज्जति । तमेन भिक्षु
एवमाहसु - ‘मायस्मा अतिवेल कुलेसु चारित्त आपज्जि’ ति । सो
भिक्षु भिक्षूहि वुच्चमानो न विरमती” ति ।

B 460

“भूनपुब्ब, भिक्षवे, बिळारो^२ सन्धिसमलसङ्कटोरे ठितो अहोसि 10
मुदुमूसि मगगमानो^३ - ‘यदाय’ मुदुमूसि गोचराय पक्कमिस्सति, तत्थेव
न गहेत्वा खादिस्सामी’ ति । अथ खो सो, भिक्षवे, मुदुमूसि गोचराय
पक्कामि । तमेन बिळारो गहेत्वा सहसा सङ्गादित्वा^४ अञ्जोहरि ।
तस्स सो मुदुमूसि अन्न पि खादि, अन्तगुण पि खादि । सो ततोनिदान
मरण पि निगच्छि मरणमत्त पि दुक्ख । 15

R 271

“एवमेव खो, भिक्षवे, इधेकच्चो भिक्षु पुब्बण्हसमय निवा-
मेत्वा पत्तचीवरमादाय गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसति अरक्खि-
तेनेव कायेन अरक्खिताय वाचाय अरक्खितेन चित्तेन, अनुपट्ठिताय
सतिया, असवुत्तेहि इन्द्रियेहि । सो तत्थ पस्सति मातुगाम दुन्निवत्थ
वा दुप्पारुत्त वा । तस्स मातुगाम दिस्वा दुन्निवत्थ वा दुप्पारुत्त वा रागो 20
चित्त अनुदसेति । सो रागानुदसेन चित्तेन मरण वा निगच्छति मरण-
मत्त वा दुक्ख । मरण हेत^५, भिक्षवे, अग्रियस्स विनये यो सिक्ख पच्च-
क्खाय हीनायावत्तति । मरणमत्त हेत, भिक्षवे, दुक्ख यदिद अञ्जातर
सङ्किलिट्ठ आपत्ति आपज्जति । यथारूपाय आपत्तिया वुद्धान पञ्जा-
यति । तस्मात्तिह, भिक्षवे, एव सिक्खितब्ब - ‘रक्खितेनेव कायेन 25
रक्खिताय वाचाय रक्खितेन चित्तेन, उपट्ठिताय सतिया, मवुत्तेहि इन्द्रि-
येहि गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसिस्सामा’ ति । एव हि वो,
भिक्षवे, सिक्खितब्ब” ति ।

१ रमति - सी०, स्था० । २ बिळाला - सी० । ३ मगगमानो - सी०, आगमय-
मानो - स्था० । ४ यत्थाय स्था० । ५ मसं खादित्वा - स्था०, सङ्गरित्वा - रो० ।
६ सोत्त - स्था० ।

११ सिङ्गालसुत्त

११ सावत्थिय विहरति । “अस्मुत्थ नो तुम्हे, भिक्खवे, रत्तिया पच्चूससमय जरसिङ्गालस्स^१ वस्समानस्सा^२” ति ?

“एव, भन्ते” ।

B 461 5 “एसो खो, भिक्खवे, जरसिङ्गालो उक्कण्डकेन^३ नाम रोगजातेन
फुट्ठो । सो येन येन इच्छति तेन तेन गच्छति, यत्थ यत्थ इच्छति
R 272 तत्थ तत्थ तिट्ठति, यत्थ यत्थ इच्छति तत्थ तत्थ निसीदति, यत्थ
यत्थ इच्छति तत्थ तत्थ निपज्जति, सीतको पि न वातो उपवायति ।
साधु ख्वस्स, भिक्खवे, य इधेक्कच्चो सक्कपुत्तियपटिञ्जो एवरूप पि
अत्तभावपटिलाभ पटिसवेदियेथ । तस्मानिह, भिक्खवे, एव सिक्खि-
10 तब्ब – ‘अप्पमत्ता विहरिस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खि-
तब्ब’ ति ।

१२ दुतियसिङ्गालसुत्त

१२ सावत्थिय विहरति । “अस्मुत्थ नो तुम्हे, भिक्खवे, रत्तिया पच्चूससमय जरसिङ्गालस्स वस्समानस्सा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

15 “सिया खो, भिक्खवे, तस्मि जरसिङ्गाले या काचि कतञ्जुता
कतवेदिता, न त्वेव इधेक्कच्चे सक्कपुत्तियपटिञ्जे सिया^४ या^५ काचि
कतञ्जुता कतवेदिता । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब –
‘कतञ्जुनो भविस्साम कतवेदिनो, न^६ च नो^६ अम्हेसु अप्पक पि कत’
नस्सिस्सती^७” ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितब्ब’ ति ।

ओपम्मसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्दान

20 कूट नखसिख कुल, ओक्खा सत्ति वनुग्गहो ।
आणि कलिङ्गरो नागो, बिळारो द्वे सिङ्गालका ति ॥

— . ० . —

१ सिङ्गालस्स – सी०, स्या० । २ वसमानस्सा – सी०, स्या० । ३ उक्कण्णकेन – सी, स्या०, रो० । ४ पि – रो० । ५ सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ६-६ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ७ कत मा – सी०, रो० । ८ विनस्सिस्सती – स्या० । ९ उक्का – रो० ।

२१ भिक्खुसंयुतं

१ कोलितसुत्त

B 462,
R 273

१ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेत-
वने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो आयस्मा महामोग्गल्लानो
भिक्खू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते
भिक्खू आयस्मतो महामोग्गल्लानस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा महा-
मोग्गल्लानो एतदवोच —

5

“इध मय्ह, आवुसो, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स^१ एव चेतसो
परिवितक्को उदपादि — ‘अरियो तुण्हीभावो, अरियो तुण्हीभावो
ति वुच्चति । कतमो नु खो अरियो तुण्हीभावो’ ति ? तस्स
मय्ह आवुसो, एतदहोसि — ‘इध भिक्खु वितक्कविचारान वूपसमा
अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार समाधिज
पीतिसुख दुतिय^२ ज्ञान^३ उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति
अरियो तुण्हीभावो’ ति । सो ख्वाह, आवुसो, वितक्कविचारान
वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार
समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरि^४ । तस्स
मय्ह, आवुसो, इमिना विहारेण विहरतो वितक्कसहगता सज्जा
मनसिकारा समुदाचरन्ति ।

10

15

“अथ खो म, आवुसो, भगवा इद्धिया उपसङ्कामत्वा एतदवोच
— ‘मोग्गल्लान, मोग्गल्लान, मा, ब्राह्मण, अरिय तुण्हीभाव पमादो,
अरिये तुण्हीभावे चित्त सण्ठपेहि, अरिये तुण्हीभावे चित्त एकोदिभाव
करोहि, अरिये तुण्हीभावे चित्त समादहा’ ति । सो ख्वाह, आवुसो,
अपरेण समयेण वितक्कविचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो
एकोदिभाव अवितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उप-
सम्पज्ज विहरामि । य हि त, आवुसो, सम्मा वदमानो वदेय्य —
‘सत्थारा अनुग्गहितो सावको महाभिज्जत पत्तो’ ति, मम त सम्मा

R 274

१ पतिसल्लीनस्स — रो०, पटिसल्लीणस्स — सी० । २-२ दुतियज्ज्ञान — सी० ।
३ विहरामि — सी०, स्या०, रो० ।

व्रदमानो वदेय्य - 'सत्थारा अनुग्गहितो सावको महाभिञ्जत पत्तो' ति ।

२ उपतिस्समुत्त

B 463

२ सावत्थिनिदान । तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो भिक्खू आमन्तेसि - "आवुसो भिक्खवे" ति । "आवुसो" ति खो ते भिक्खू
 5 आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -
 "इध मय्ह, आवुसो, रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एव चेतसो
 परिवितक्को उदपादि - 'अत्थि नु खो त किञ्चि लोकस्मि यस्स मे
 10 विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जेय्यु सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा'
 ति ? तस्स मय्ह, आवुसो, एतदहोसि - 'नत्थि खो त किञ्चि लोकस्मि
 यस्स मे विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जेय्यु सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-
 पायासा'" ति ।

एव वुत्ते, आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच
 15 - "सत्थु पि खो ते, आवुसो सारिपुत्त, विपरिणामञ्जथाभावा
 नुप्पज्जेय्यु सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा" ति ?

"सत्थु पि खो मे, आवुसो^१, विपरिणामञ्जथाभावा
 नुप्पज्जेय्यु सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा, अपि च मे एवमस्स -
 'महेसक्खो वत, भो, सत्था^२ अन्तरहितो महिद्धिको महानुभावो । सचे
 20 हि भगवा चिर दीघमद्धान तिद्वेय्य तदस्स बहुजनहिताय बहुजनसुखाय
 लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय देवमनुस्सान' ति । तथा हि
 पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कारमानानुसया सुस-
 मूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स सत्थु पि विपरिणामञ्जथा-
 भावा नुप्पज्जेय्यु सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा" ति ।

R 275

३ घटसुत्त

25

३ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेत-
 वने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा च
 सारिपुत्तो आयस्मा च महामोग्गल्लाना राजगहे विहरन्ति वेळुवने
 कलन्दकनिवापे एकविहारे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्ह-

१ ० सारिपुत्त - रो० । २ सत्तो-सो०, स्या० ।

समय पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा आयस्मता महामोग्गल्लानेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथ सारणीय वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महामोग्गल्लान एतदवोच -

B 464

“विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो मोग्गल्लान, इन्द्रियानि, परि-
सुद्धो मुखवण्णो परियोदातो सन्तेन नूनायस्मा महामोग्गल्लानो अज्ज
विहागेन विहासी” ति ।

“ओळारिकेन खाह, आवुसो, अज्ज विहारेन विहासि । अपि
च, मे अहोसि धम्मी कथा” ति ।

“केन सद्धि पनायस्मतो महामोग्गल्लानस्स अहोसि धम्मी
कथा” ति ?

“भगवता खो मे, आवुसो, सद्धि अहोसि धम्मी कथा” ति ।

“दूरे खो, आवुसो, भगवा एतरहि सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डकस्स आरामे । किन्नु खो, आयस्मा, महामोग्गल्लानो भग-
वन्त इद्धिया उपसङ्कमि, उदाहु भगवा आयस्मन्त महामोग्गल्लान
इद्धिया उपसङ्कमी” ति ?

R 276

“न खाह, आवुसो, भगवन्त इद्धिया उपसङ्कमि, न पि म
भगवा इद्धिया उपसङ्कमि । अपि च, मे यावता भगवा एत्तावता
दिब्बचक्खु विसुज्झि दिब्बा च सोतधातु । भगवतो पि यावताह एत्ता-
वता दिब्बचक्खु विसुज्झि दिब्बा च सोतधातू” ति ।

20

“यथाकथ पनायस्मतो महामोग्गल्लानस्स भगवता सद्धि
अहोसि धम्मी कथा” ति ?

“इधाह, आवुसो, भगवन्त एतदवोच - ‘आरद्धविरियो आरद्ध-
विरियो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, आरद्धविरियो
होती’ ति ? एव वुत्ते, म, आवुसो, भगवा एतदवोच - ‘इध, मोग्ग-
ल्लान, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति - काम तच्चो च न्हारु^१ च अट्ठी
च अवसिस्सतु, सरीरे उपसुस्सतु मसलोहित, य त पुरिसथामेन पुरिस-
विरियेन पुरिसपरक्कमेन पत्तब्ब न त अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठान
भविस्सती ति । एव खो, मोग्गल्लान, आरद्धविरियो होती’ ति ।
एव^२ खो मे, आवुसो, भगवता सद्धि अहोसि धम्मी कथा” ति ।

30

१ नहाह - सी०, स्या०, रो० । २ एवमेव - रो० ।

“सेय्यथापि, आवुसो, हिमवतो पब्बतराजस्स परित्ता पासाण-
सक्खरा यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय, एवमेव खो मय आयस्मतो
महामोग्गल्लानस्स यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय । आयस्मा हि महा-
मोग्गल्लानो महिद्धिको महानुभावो आकङ्खमानो कप्प तिट्ठेय्या” ति ।

B 465 5

R 277

“सेय्यथापि, आवुसो, महितिया लोणघटाय परित्ता लोणसक्ख-
राय यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय, एवमेव खो मय आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय । आयस्मा हि सारिपुत्तो भगवता
अनेकपरियायेन थोमितो वण्णितो पसत्थो –

“सारिपुत्तो व पञ्जाय, सीलेन उपसमेन च ।

10

योपि पारङ्गतो^१ भिक्खु, एतावपरमो^२ सिया” ति ॥

इति ह ते उभो महानागा अञ्जमञ्जस्स सुभासित सुलपित
समनुमोदिसू ति ।

४ नवसुत्त

४ सावत्थिय विहरति । तेन खो पन समयेन अञ्जतरो
नवो भिक्खु पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो विहार पविसित्वा अप्पो-
15 स्सुक्को तुण्हीभूतो सङ्कसायति, न भिक्खून वेय्यावच्च करोति चीवर-
कारसमये । अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त
निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु – “इध, भन्ते, अञ्जतरो
नवो भिक्खु पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो विहार पविसित्वा अप्पो-
20 स्सुक्को तुण्हीभूतो सङ्कसायति, न भिक्खून वेय्यावच्च करोति चीवर-
कारसमये” ति ।

अथ खो भगवा अञ्जतर भिक्खु आमन्तेसि – “एहि
त्व, भिक्खु, मम वचनेन त भिक्खु आमन्तेहि ‘सत्था त, आवुसो,
आमन्तेती” ति ।

25

“एव भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा^३ येन सो
भिक्खु तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा त भिक्खु एतदवोच – “सत्था त,
आवुसो, आमन्तेती” ति ।

१ पारगतो – स्या० । २ एव सो परमा – स्या०, एसो परमो – रो० । ३ पटि
सुणित्वा – स्या० ।

“एवमावुसो” ति खो सो भिक्खु तस्स भिक्खुनो पटिसुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो त भिक्खु भगवा एतदवोच — “सच्च किर त्व, भिक्खु, पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो विहार पविसित्वा अप्पोसुक्को तुण्हीभूतो सङ्कसायसि, न भिक्खून वेय्यावच्च करोसि 5 चीवरकारसमये” ति ?

R 278

“अह पि खो, भन्ते, सक किच्च करोमी” ति ।

अथ खो भगवा तस्स भिक्खुनो चेतसा चेतोपरिवितक्क-मञ्जाय भिक्खू आमन्तेसि — “मा खो तुम्हे, भिक्खवे, एतस्स भिक्खुनो उज्झायित्थ । एसो खो, भिक्खवे, भिक्खु चतुन्न ज्ञानान् अभिचेत- 10 सिकान^१ दिट्ठधम्मसुखविहारान् निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिर-लाभी, यस्स^२ चत्थाय^३ कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरती” ति ।

B 466

५ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^४ सुगतो अथापर एतदवोच 15 सत्था —

“नयिद सिथिलमारब्भ, नयिद अप्पेन थामसा ।

निब्बान^५ अधिगन्तब्ब, सब्बदुक्खप्पमोचन^६ ॥

अय च दहरो भिक्खु, अयमुत्तमपुरिसो^७ ।

धारेति अन्तिम देह, जेत्वा मार सवाहिनि^८” ति ॥ 20

५ सुजातसुत्त

६ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा सुजातो येन भगवा तेनुपसङ्कमि । अहसा खो भगवा आयस्मन्त सुजात दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान भिक्खू आमन्तेसि — “उभयेनेवाय, भिक्खवे, कुलपुत्तो सोभति — य च अभिरूपो दस्सनीयो पासादिको परमाय 25 वण्णपोक्खरताय समन्नागतो, यस्स चत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा ‘उपसम्पज्ज विहरती’ ति ।

R 279

१ अभिचेतसिकान — सी०, स्या०, रो० । २-२ यस्सत्थाय — स्या० । ३ वत्ता — सी० । ४ निब्बानं — सी० । ५ सब्बगन्धप्पमोचन — सी० । ६ ० पोरिसो — सी०, स्या० । ७ सवाहिणि — सी०, सवाहन — स्या०, रो० ।

७ इदमवोच भगवा पे० सत्था -

“सोभति वताय भिक्खु, उजुभूतेन चेतसा ।
विप्पयुत्तो^१ विसयुत्तो, अनुपादाय निब्बुतो ।
धारेति अन्तिम देह, जेत्वा मार सवाहिनि” ति ॥

६ लकुण्डकभद्दियसुत्त

B 467 5

न सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा लकुण्डकभद्दियो
येन भगवा तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो भगवा आयस्मन्त लकुण्डक-
भद्दिय दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान भिक्खू आमन्तेसि - “पस्सथ
नो तुम्हे, भिक्खवे, एत भिक्खु आगच्छन्त दुब्बण्ण दुद्दसिक ओकोटिमक
भिक्खून परिभूतरूप” ति ?

10

“एव, भन्ते” ।

“एसो खो, भिक्खवे, भिक्खु महिद्धिको महानुभावो, न च सा
समापत्ति सुलभरूपा या तेन भिक्खुना असमापन्नपुब्बा । यस्स चत्थाय
कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति, तदनुत्तर ब्रह्म-
चरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
15 विहरती” ति ।

६ इदमवोच भगवा पे० सत्था -

“हसा कोञ्चा मयूरा च, हत्थयो^२ पसदा^३ मिगा^४ ।
सब्बे सीहस्स भायन्ति, नत्थि कायस्मि तुल्यता ॥

20

“एवमेव मनुस्सेसु, दहरो चे पि पञ्जवा ।
सो हि तत्थ महा होति, नेव बालो सरीरवा” ति ॥

७ विसाखसुत्त

R 280

१० एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति
महावने कूटागारसालाय । तेन खो पन समयेन आयस्मा विसाखो
पञ्चालपुत्तो^१ उपट्ठानसालाय भिक्खू धम्मिया^२ कथाय सन्दस्सेति समाद-
पेति समुत्तेजेति सम्पहसेति पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय^३
25 अत्थस्स विञ्जापनिया परियापन्नाय अनिस्सिताय ।

१ विप्पमुत्तो - सी० । २ हत्थियो - सी०, स्या०, रो० । ३-३ पसट० - स्या० ।

४ पञ्चालिपुत्तो - सी० । ५ धम्मिकाय - रो० । ६ अनेलगलाय - स्या०, रो०,
अनेलमुगाय - सी० ।

अथ खो भगवा सायन्हसमय^१ पटिसल्लाना वुट्ठितो येन उप-
ट्टानसाला तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि ।
निसज्ज खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “को नु खो, भिक्खवे, उपट्टान-
सालाय भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति
सम्पहसेति पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्म विञ्जा- 5
पनिया परियापन्नाय अनिस्सिताया” ति ?

“आयस्मा, भन्ते, विसाखो पञ्चालपुत्तो उपट्टानसालाय
भिक्खू धम्मिया कथाय सन्दस्सेति समादपेति समुत्तेजेति सम्पहसेति
पोरिया वाचाय विस्सट्ठाय अनेलगलाय अत्थस्स विञ्जापनिया परिया-
पन्नाय अनिस्सिताया” ति ।

B 468

10

अथ खो भगवा आयस्मन्त विसाख पञ्चालपुत्त आमन्तेसि —
“साधु साधु, विसाख, साधु खो त्व, विसाख, भिक्खू धम्मिया कथाय
सन्दस्सेसि पे० अत्थस्म विञ्जापनिया परियापन्नाय अनिस्सि-
ताया” ति ।

११ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^२ सुगतो अथापर एतदवोच 15
सत्था —

“नाभासमान^३ जानन्ति, मिस्स बालेहि पण्डित ।
भासमान च जानन्ति, देसेन्त अमत पद ॥
भासये जोतये धम्म, पग्गण्हे इसिन धज ।
सुभासितधजा इसयो, धम्मो हि इमिन धजो” ति ॥

20

८ नन्दसुत्त

१२ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा नन्दो भगवतो
मातुच्छापुत्तो आकोटितपच्चाकोटितानि चीवरानि पारुपित्वा अक्खीनि
अञ्जेत्वा^४ अच्छ पत्त गहेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त
नन्द भगवा एतदवोच — “न खो ते न, नन्द, पतिरूप^५ कुलपुत्तस्स सद्धा 25
अगारस्मा अनगारिय पब्बजितस्स, य त्व आकोटितपच्चाकोटितानि^६

R 281

१ सायन्हसमय — सा०, स्या०, रो० । २ वत्वा — सी० । ३ नाभासमान — रो०, न
भासमान — सी०, नाभासमान — स्या० । ४ अञ्जित्वा — सी०, स्या० । ५ पटिञ्च -
स्या० । ६ पच्छा० — सी० ।

चीवरानि पारुपेय्यासि, अक्खीनि च अञ्जेय्यासि । अच्छ च पत्त धारे-
य्यासि । एत^१ खो ते, नन्द, पतिरूप कुलपुत्तस्स सद्धा अगारस्मा अन-
गारिय पब्बजितस्स, य त्व आरञ्जिको^२ च अस्ससि, पिण्डपातिको च
पसुकुलिको च कामेसु च अनपेक्खो^३ विहरेय्यासी” ति ।

5 १३ इदमवोच भगवा पे० सत्था -

“कदाह नन्द पस्सेय्य, आरञ्ज पसुकूलिक ।

अञ्जातुञ्छेन^४ यापेन्त, कामेसु अनपेक्खन” ति ॥

B 469

अथ खो आयस्मा नन्दो अपरेन समयेन आरञ्जिको च
पिण्डपातिको च पसुकूलिको च कामेसु च अनपेक्खो विहासी ति ।

६ तिस्ससुत्त

R 282 10

१४ सावत्थिय विहरति । अथ खो आयस्मा तिस्सो भगवतो
पितुच्छापुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभि-
वादेत्वा एकमन्त निसीदि दुक्खी दुम्मनो अस्सूनि पवत्तयमानो । अथ
खो भगवा आयस्मन्त तिस्स एतदवोच - “किं नु खो त्व, तिस्स, एकमन्त
निसिन्नो दुक्खी दुम्मनो अस्सूनि पवत्तयमानो” ति ?

15 “तथा हि पन म, भन्ते, भिक्खू समन्ता वाचायसन्नितोदकेन^५
सञ्जम्भरिमकसू” ति ।

“तथाहि पन त्व, तिस्स, वत्ता नो च वचनक्खमो, न खो ते^६ त,
तिस्स, पतिरूप कुलपुत्तस्स सद्धा अगारस्मा अनगारिय पब्बजितस्स, य
त्व वत्ता नो च वचनक्खमो । एत^७ खो ते, तिस्स, पतिरूप कुलपुत्तस्स सद्धा
20 अगारस्मा अनगारिय पब्बजितस्स - ‘य त्व वत्ता च अस्स^८ वचनक्खमो
चा’” ति ।

१५ इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो अथापर एतदवोच
सत्था -

“किं नु कुज्झसि मा कुज्झि, अक्कोधो तिस्स ते वर ।

25 कोधमानक्खविनयत्थ हि, तिस्स ब्रह्मचरिय वुस्सती” ति ॥

१ एव - सी०, रो० । २ अरञ्जिको - सी०, रो० । ३ अनपेक्खो - सी० ।

४ अञ्जाभुञ्जेन - स्या० । ५ वाचासन्नितोदकेन - सी० । ६ मे - सी० । ७ एव -
सी० । ८ अस्ससि - सी०, आसि - स्या० ।

१० थेरनामकसुत्त

१६ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-
निवापे । तेन खो पन समयेन अञ्जतरो भिक्खु थेरनामको एकविहारी
चेव होति एकविहारस्स च वण्णवादी । सो एको गाम पिण्डाय पविसति
एको पटिक्कमति एको रहो निसीदति एको चङ्कम अधिट्ठाति । अथ खो
सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त 5 R 283
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू B 470
भगवन्त एतदवोचु – “इध, भन्ते, अञ्जतरो भिक्खु थेरनामको एक-
विहारी एकविहारस्स च वण्णवादी” ति ।

अथ खो भगवा अञ्जतर भिक्खु आमन्तेसि – “एहि त्व, भिक्खु,
मम वचनेन थेर भिक्खु आमन्तेहि – ‘सत्था त, आवुसो थेर, 10
आमन्तेती” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा
थेरो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त थेर एतदवोच – “सत्था
त, आवुसो थेर’, आमन्तेती” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा थेरो तस्स भिक्खुनो पटिस्सुत्वा 15
येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त थेर भगवा एतदवोच –
“सच्च किर त्व, थेर, एकविहारी एकविहारस्स च वण्णवादी” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“यथा कथ पन त्व, थेर, एकविहारी एकविहारस्स च वण्ण- 20
वादी” ति ?

“इधाह, भन्ते, एको गाम पिण्डाय पविसामि एको पटिक्कमामि
एको रहो निसीदामि एको चङ्कम अधिट्ठामि । एव ख्वाह, भन्ते, एक-
विहारी एकविहारस्स च वण्णवादी” ति ।

“अत्थेसो, थेर, एकविहारो नेसो नत्थी ति वदामि । अपि च, 25
थेर, यथा एकविहारो वित्थारेण परिपुण्णो होति त सुणाहि, साधुक
मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो पे० ।

“कथं च, थेर, एकविहारो वित्थारेण परिपुण्णो होति । इध, थेर, य अतीतं तं पहीन^१, य अनागतं तं पटिनिस्सट्ठं, पच्चुप्पन्नेसु च अत्तभावपटिलाभेसु छन्दरागो सुप्पटिविनीतो । एव खो, थेर, एकविहारो वित्थारेण परिपुण्णो होती” ति ।

R 284 5

१७ इदमवोच भगवा । इदं वत्थानं सुगतो अथापर एतदवोच सत्था —

“सब्बाभिभुं सब्बविदुं सुमेधं,
सब्बेसु वम्मेषु अनूपलित्तं ।
सब्बञ्जहं तण्हाक्खये^२ विमुत्तं,
तमहं नर एकविहारीं ति ब्रूमी” ति ॥

10

११ महाकप्पिनसुत्त

B 471

१८ सावत्थियं विहरति । अथ खो आर्यस्मा महाकप्पिनो येन भगवा तेन उपसङ्गमि । अद्दसा खो भगवा आर्यस्मन्तं महाकप्पिनं दूरतो व आगच्छन्तं । दिस्वानं भिक्खू आमन्तेसि — “पस्सथ नो तुम्हे भिक्खवे, एतं भिक्खुं आगच्छन्तं ओदातकं^३ तनुकं तुङ्गनासिकं” ति ?

15

“एव, भन्ते” ।

“एसो खो, भिक्खवे, भिक्खुं महिद्धिको महानुभावो । न च सा समापत्तिं सुलभरूपा या तेन भिक्खुना असमापन्नपुब्बा । यस्स चत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं ब्रह्मचरियं परियोसानं दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जां सच्छिक्त्वा उपसम्पज्जं विहरती” ति ।

20

१९ इदमवोच भगवा । इदं वत्थानं सुगतो अथापर एतदवोच सत्था —

“खत्तियो सेट्ठो जनेतस्मि, ये गोत्तपटिसारिनो ।
विज्जाचरणसम्पन्नो, सो सेट्ठो देवमानुसे ॥
“दिवा तपति आदिच्चो, रत्तिमाभाति चन्दिमा ।
सन्नद्धो खत्तियो तपति, ज्ञायी तपति ब्राह्मणो ।
अथ सब्बमहोरत्तिं^४, बुद्धो तपति तेजसा” ति ॥

25

१ पहीण — सी० । २ तण्हाक्खये — मी०, तण्हक्खये — स्या० । ३ ओदात — सी०, स्या०, रो० । ४ सब्बमहोरत्त — सी०, स्या० ।

१२ सहायकसुत्त

२० सावत्थिय विहरति । अथ खो द्वे भिक्खू सहायका आय-
स्मतो महाकप्पिनस्स सद्धिविहारिनो येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु । अद्दसा
खो भगवा ते भिक्खू दूरतो व आगच्छन्ते । दिस्वान भिक्खू आमन्तेसि —
“पस्सथ नो तुम्हे, भिक्खवे, एते^१ भिक्खू सहायके आगच्छन्ते कप्पिनस्स^२
सद्धिविहारिनो” ति ?

R 285

“एव, भन्ते” ।

“एते खो ते भिक्खू सहिद्विका महानुभावा । न च सा समापत्ति
मुलभरूपा या तेहि भिक्खूहि असमापन्नपुब्बा । गस्स चत्थाय कुलपुत्ता
सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर ब्रह्मचरियपरियोसान
दिट्ठेव वम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

5

10

२१ इदमवोच भगवा । इद वत्वान सुगतो ग्रथापर एतदवोच
सत्था —

L 472

“सहाया वतिमे भिक्खू, चिररत्त समेतिका^४ ।
समेति नेस सद्धम्मो, वम्मे बुद्धप्पवेदिते ॥
सुविनीता कप्पिनेन, धम्मे अरियप्पवेदिते ।
धारेन्ति अन्तिम देह, जेत्वा मार सवाहिनि” ति ॥

15

भिक्खुसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

कोलितो उपतिस्सो^५ च, घटो चा पि पवुच्चति ।
नवो सुजातो भद्दि च, विसाखो^६ नन्दो^७ तिस्सो च ।
थेरनामो च कप्पिनो, सहायेन च द्वादसा ति ॥

R 286

निदानवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धान

निदानाभिसमयधातु, अनमतग्गेन कस्सप ।
सक्कारराहुललक्खणो, ओपम्म भिक्खुना वग्गो ॥
दुतियो तेन पवुच्चती^८ ति ॥

20

निदानवग्गसयुत्तपालिनिट्ठिता* ।

१ एते द्वे — सा०, स्या० । २ नगरकप्पिनस्स — सा०, स्या० । ३ वत्वा — मी० ।
४ समेतिका — स्या०, रा० । ५ सारिपुत्ता — मी० । ६-६ विसाखनन्दो — म्या० ।
७ अभिसमयधातुसयुत्त — मी०, स्या० । ८ नाभ त्कार० — मी० । ९ वुच्चती — म०,
रो० । *एत्थ सी०, रा० पोट्यकेमु अथ गथा दिस्सन्ति —

दसबलमलप्पभवा निब्बाणमहासमुद्धारिय ॥ ।

अट्ठङ्गमगसलिला जिनवचननदी चिर वहतु ति ॥

सुत्तपिटके
संयुत्तनिकायो
(३. खन्धवग्गो)

संयुत्तनिकायपालि

खन्धवग्गो

२२. खन्धसंयुत्तं

१ नकुलपितुसुत्त

१ एव मे सुत । एक समय भगवा भग्गेसु विहरति सुसुमारगिरे^१ B vol II,1
भेसकळावने^२ मिगदाये । अथ खो नकुलपिता गहपति येन भगवा R vol III 1
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
एकमन्त निमिन्नो खो नकुलपिता गहपति भगवन्त एतदवोच —

“अहमस्मि, भन्ते, जिण्णो बुद्धो^३ महल्लको अद्धगतो वयोअनु- 5
प्पत्तो आतुरकायो अभिक्खणातद्धो^४ । अनिच्चदस्सावी खो पनाह, भन्ते,
भगवतो मनोभावनीयान च भिक्खून् । ओवदतु म, भन्ते, भगवा, अनु-
सासतु म, भन्ते, भगवा, य ममस्स दीघरत्त हिताय सुखाया” ति ।

“एवमेत, गहपति, एवमेत, गहपति । आतुरो हाय, गहपति,
कायो अण्डभूतो^५ परियोनद्धो । यो हि, गहपति, इम काय परिहरन्तो 10
मुहुत्त पि आरोग्य पट्टिजानेय्य, किमञ्जत्र बाल्या ? तस्मातिह ते,
गहपति, एव सिक्खितब्ब — ‘आतुरकायस्स मे सतो चित्त अनातुर भवि- B 2
स्सती’ ति । एव हि ते, गहपति, सिक्खितब्ब” ति ।

अथ खो नकुलपिता गहपति भगवतो भासित अभिनन्दित्वा R 2
अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा येना- 15
यस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो नकुलपितर गह-
पति आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “विप्पसन्नानि खो ते, गहपति,

१ सुसुमारगिरे — म० । २ भेसकळावने — सी० । ३ बुद्धो — रो० ।

४ अभिक्खायतद्धो — सी० । ५ अण्डभूतो — रो० ।

इन्द्रियानि, परिसुद्धो मुखवण्णो परियोदातो । अलत्थ नो अज्ज भगवतो सम्मुखा धम्मि कथं सवनाया” ति ?

“कथं हि नो सिया, भन्ते । इदानीह, भन्ते, भगवता धम्मिया कथायं अमतेन अभिसित्तो” ति ।

5 “यथा कथं पन त्वं, गहपति, भगवता धम्मिया कथायं अमतेन अभिसित्तो” ति ?

“इधाह, भन्ते, येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निमिन्नो ख्वाह, भन्ते, भगवन्तं एतदवोच — ‘अहमस्मि, भन्ते, जिण्णो वुद्धो महल्लको अद्धगतो वयो-
10 अनुप्पत्तो आतुरकायो अभिक्खणात्तुहो । अनिच्चदस्सावी खो पनाह, भन्ते, भगवतो मनोभावनीयानं च भिक्खून् । ओवदतु म, भन्ते, भगवा, अनुसासतु म, भन्ते, भगवा, यं ममस्स दीधरत्तं हितायं सुखाया’ ति ।

“एव वुत्ते, म, भन्ते, भगवा एतदवोच — ‘एवमेतं, गहपति, एवमेतं, गहपति । आतुरो हाय, गहपति, कायो अण्डभूतो परियोद्धो ।
15 यो हि, गहपति, इमं कायं परिहरन्तो मुहुत्तं पि आरोग्यं पटिजानेय्यं, किमञ्जत्र बाल्या ? तस्मातिह ते गहपति, एव सिक्खितब्बं — आतुरकायस्स मे सतो चित्तं अनातुरं भविस्सती ति । एव हि ते, गहपति, सिक्खितब्बं’ ति । एव ख्वाह, भन्ते, भगवता धम्मिया कथायं अमतेन अभिसित्तो” ति ।

20 “न हि पन तं, गहपति, पटिभासि भगवन्तं उत्तरि पटिपुच्छित्तु — ‘किंतावता नु खो, भन्ते, आतुरकायो चेव होति आतुरचित्तो च, किंतावता च पन आतुरकायो हि खो होति नो च आतुरचित्तो” ति ?

B 3

R 3

“दूरतो पि खो मय, भन्ते, आगच्छेय्याम आरिपुत्तस्स सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थमञ्जातु । साधु वतायस्मन्तं
25 येव आरिपुत्तं^१ पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो” ति ।

“तेन हि, गहपति, सुणाहि, साधुकं मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो नकुलपिता गहपति आरिपुत्तस्स आरिपुत्तस्स पच्चस्सोसि । आरिपुत्तो एतदवोच —

“कथं च, गहपति, आतुरकायो चेव होति आतुरचित्तो च ?

१ कि - सी०, स्या०, रो० । २ आरिपुत्त - स्या० ।

इध, गहपति, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्स
अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो सप्पुरिसान अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स
अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा
अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । ‘अह रूप, मम रूप’ ति
परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह रूप, मम रूप’ ति परियुट्ठयायिनो त रूप 5
विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स रूपविपरिणामञ्जथाभावा
उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“वेदन अत्ततो समनुपस्सति, वेदनावन्त वा अत्तान, अत्तनि
वा वेदन, वेदनाय वा अत्तान । ‘अह वेदना, मम वेदना’ ति परियुट्ठयायी
होति । तस्स ‘अह वेदना, मम वेदना’ ति परियुट्ठयायिनो सा वेदना 10
विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स वेदनाविपरिणामञ्जथाभावा
उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“सञ्जा अत्ततो समनुपस्सति, सञ्जावन्त वा अत्तान, अत्तनि
वा सञ्ज, सञ्जाय वा अत्तान । ‘अह सञ्जा, मम सञ्जा’ ति परि-
युट्ठयायी होति । तस्स ‘अह सञ्जा, मम सञ्जा’ ति परियुट्ठयायिनो 15
सा सञ्जा विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स सञ्जाविपरिणाम-
ञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति, सङ्खारवन्त वा अत्तान, अत्तनि
वा सङ्खारे, सङ्खारेसु वा अत्तान । ‘अह सङ्खारा, मम सङ्खारा’ ति
परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह सङ्खारा, मम सङ्खारा’ ति परियुट्ठयायिनो 20
ते सङ्खारा विपरिणमन्ति अञ्जथा होन्ति । तस्स सङ्खारविपरिणाम-
ञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, 25
अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान । ‘अह विञ्जाण,
मम विञ्जाण’ ति परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह विञ्जाण, मम
विञ्जाण’ ति परियुट्ठयायिनो त विञ्जाण विपरिणमति अञ्जथा होति ।
तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा । एव खो, गहपति, आतुरकायो चेव होति आतुर-
चित्तो च ।

“कथं च, गहपति, आतुरकायो हि खो होति नो च आतुरचित्तो ? 30

इध, गहपति, सुतवा अरियसावको अरियान दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो अरियधम्मे सुविनीतो सप्पुरिसान दस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा रूप, न रूपस्मि वा अत्तान । ‘अह रूप, मम रूप’ ति न परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह रूप, मम रूप’ ति अपरियुट्ठयायिनो त रूप विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स रूपविपरिणाम-
 5 ञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“न वेदन अत्ततो समनुपस्सति, न वेदनावन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा वेदन, न वेदनाय वा अत्तान । ‘अह वेदना, मम वेदना’ ति न
 10 परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह वेदना, मम वेदना’ ति अपरियुट्ठयायिनो सा वेदना विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स वेदनाविपरिणामञ्जथा-
 भावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“न सञ्जा अत्ततो समनुपस्सति, न सञ्जावन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा सञ्जा, न सञ्जाय वा अत्तान । ‘अह सञ्जा, मम सञ्जा’
 15 ति न परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह सञ्जा, मम सञ्जा’ ति अपरि-
 युट्ठयायिनो सा सञ्जा विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स सञ्जा-
 विपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

R 5 “न सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति, न सङ्खारवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा सङ्खारे, न सङ्खारेसु वा अत्तान । ‘अह सङ्खारा, मम सङ्खारा’
 20 ति न परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह सङ्खारा, मम सङ्खारा’ ति अपरि-
 युट्ठयायिनो ते सङ्खारा विपरिणमन्ति अञ्जथा होन्ति । तस्स सङ्खार
 विपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

B 5 “न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, न विञ्जाणवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा विञ्जाण, न विञ्जाणस्मि वा अत्तान । ‘अह विञ्जाण, मम विञ्जाण’ ति न परियुट्ठयायी होति । तस्स ‘अह विञ्जाण,
 25 मम विञ्जाण’ ति अपरियुट्ठयायिनो त विञ्जाण विपरिणमति
 अञ्जथा होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । एव खो, गहपति, आतुरकायो होति
 नो च आतुरचित्तो” ति ।

30 २ इदमवोच आयस्मा सारिपुत्तो । अत्तमनो नकुलपिता गह
 पति आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासित अभिनन्दी ति ।

२ देवदहसुत्त

३ एव मे सुत । एक समय भगवा सक्केसु विहरति देवदह नाम सक्यान निगमो । अथ खो सम्बहुला पच्छाभूमगामिका^१ भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु — “इच्छाम मय, भन्ते, पच्छाभूम जनपद गन्तु, पच्छाभूमे^५ जनपदे निवास कप्पेतु” ति ।

“अपलोकितो पन खो, भिक्खवे, सारिपुत्तो” ति ?

“न खो नो, भन्ते, अपलोकितो आयस्मा सारिपुत्तो” ति ।

“अपलोकेय, भिक्खवे, सारिपुत्त । सारिपुत्तो भिक्खवे, पण्डितो, भिक्खून अनुगाहको सब्रह्मचारीन” ति ।

10

“एव भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । तेन खो पन समयेन आयस्मा सारिपुत्तो भगवतो अविदूरे अञ्जतरस्मि एळगला-गुम्बे निसिन्ना होति । अथ खो ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धि^{१५} सम्मोदिसु । सम्मोदनीय कथ सारणीय^२ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोचु — “इच्छाम मय, आवुसो सारिपुत्त, पच्छाभूम जनपद गन्तु, पच्छाभूमे जनपदे निवास कप्पेतु । अपलोकितो नो सत्था” ति ।

R 6

“सन्ति हावुसो, नानावेरज्जगत भिक्खु पञ्च पुच्छितारो —^{२०} खत्तियपण्डिता पि ब्राह्मणपण्डिता पि गहपतिपण्डिता पि समणपण्डिता पि, पण्डिता हावुसो, मनुस्सा वीमसका — “किवादी पनायस्मन्तान सत्था किमक्खायी ति, कच्चि वो आयस्मन्तान धम्मा सुस्सुता सुग्गहिता सुमनसिकता सूपधारिता सुप्पटिविद्धा पञ्जाय, यथा व्याकरमाना आयस्मन्तो वुत्तवादिनो चैव भगवतो अस्सथ, न च भगवन्त अभूतेन अब्भाचिक्खे-^{२५} य्याथ, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्याथ, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो^३ गारय्ह ठान आगच्छेय्या” ति ?

१ पच्छाभूमगामिका — म०, सी० । २ सारणीय — स्या०, रो० । ३ वादानुपातो — स्या० ।

“दूरतो पि खो मय, आवुसो, आगच्छेय्याम आयस्मतो सारि-
पुत्तस्स सन्तिके एतस्स भासितस्स अत्थमञ्जातु । साधु वतायस्मन्त येव
सारिपुत्त पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो” ति ।

“तेन हावुसो, सुणाथ, साधुक मनसि^१ करोथ^१, भासिस्सामी” ति ।

5 “एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु ।
आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच -

R 7

“सन्ति हावुसो, नानावेरज्जगत भिक्खु पञ्ह पुच्छितारो -
खत्तियपण्डिता पि पे० समणपण्डिता पि, पण्डिता हावुसो, मनुस्सा
वीमसका - ‘किवादी पनायस्मन्तान सत्था किमक्खायी’ ति ? एव पुट्ठा
10 तुम्हे, आवुसो, एव व्याकरेय्याथ - ‘छन्दरागविनयक्खायी खो नो,
आवुसो, सत्था’ ति ।

“एव व्याकते पि खो, आवुसो, अस्सु येव उत्तरि पञ्ह पुच्छितारो -
खत्तियपण्डिता पि पे० समणपण्डिता पि, पण्डिता हावुसो, मनुस्सा
वीमसका - ‘किस्मि पनायस्मन्तान छन्दरागविनयक्खायी सत्था’ ति ?

15 एव पुट्ठा तुम्हे, आवुसो, एव व्याकरेय्याथ - ‘रूपे खो, आवुसो, छन्दराग-
विनयक्खायी सत्था, वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे
छन्दरागविनयक्खायी सत्था’ ति ।

“एव व्याकते पि खो, आवुसो, अस्सु येव उत्तरि पञ्ह पुच्छितारो
- खत्तियपण्डिता पि पे० समणपण्डिता पि, पण्डिता हावुसो, मनुस्सा
20 वीमसका - ‘कि पनायस्मन्तान आदीनव दिस्वा रूपे छन्दरागविनयक्खायी
सत्था, वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे छन्दरागविनय-
क्खायी सत्था’ ति ? एव पुट्ठा तुम्हे, आवुसो, एव व्याकरेय्याथ - ‘रूपे

B 7

खो, आवुसो, अविगतरागस्स अविगतछन्दस्स अविगतपेमस्स अविगत-
पिपासस्स अविगतपरिळाहस्स अविगततण्हस्स तस्स रूपस्स विपरिणाम-

25 ज्ञाथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । वेदनाय
सञ्जाय सङ्गारेसु अविगतरागस्स पे० अविगततण्हस्स तेस

‘सङ्गारान विपरिणामञ्जाथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोम-
नस्सुपायासा । विञ्जाणे अविगतरागस्स अविगतछन्दस्स अविगतपेमस्स
अविगतपिपासस्स अविगतपरिळाहस्स अविगततण्हस्स तस्स विञ्जाणस्स

30 विपरिणामञ्जाथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

इद खो नो, आवुसो, आदीनव दिस्वा रूपे छन्दरागविनयक्खायी सत्था, वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे छन्दरागविनयक्खायी सत्था' ति ।

“एव व्याकते पि खो, आवुसो, अस्सु येव उत्तरि पञ्च पुच्छि-
तारो – खत्तियपण्डिता पि ब्राह्मणपण्डिता पि गृहपतिपण्डिता पि समण- 5
पण्डिता पि, पण्डिता हावुसो, मनुस्मा वीमसका – ‘कि पनायस्मन्तान
आनिसस दिस्वा रूपे छन्दरागविनयक्खायी सत्था, वेदनाय सञ्जाय
सङ्गारेसु विञ्जाणे छन्दरागविनयक्खायी सत्था' ति ? एव पुट्ठा
तुम्हे, आवुसो, एव व्याकरेय्याय – ‘रूपे खो हावुसो, विगतरागस्स
विगतछन्दस्स विगतपेमस्स विगतपिपासस्स विगतपरिळाहस्स विगत- 10
तण्हस्स तस्म रूपस्स विपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा । वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विगतरागस्स
विगतछन्दस्स विगतपेमस्स विगतपिपासस्स विगतपरिळाहस्स विगत-
तण्हस्स तेस सङ्गारान विपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेव-
दुक्खदोमनस्सुपायासा । विञ्जाणे विगतरागस्स विगतछन्दस्स विगत- 15
पेमस्स विगतपिपासस्स विगतपरिळाहस्स विगततण्हस्स तस्स विञ्जा-
णस्स विपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु-
पायासा । इद खो नो, आवुसो, आनिसस दिस्वा रूपे छन्दरागविनय-
क्खायी सत्था, वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे छन्द-
रागविनयक्खायी सत्था' ति । अकुसले चावुसो, धम्मे उपसम्पज्ज विह- 20
रतो दिट्ठे चेव धम्मे सुखो विहारो अभविस्स अविघातो अनुपायासो
अपरिळाहो, कायस्स च भेदा पर मरणा सुगति पाटिकङ्खा, नयिद भगवा
अकुसलान धम्मान प्हान वण्णेय्य । यस्मा च खो, आवुसो, अकुसले
धम्मे उपसम्पज्ज विहरतो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्खो विहारो सविघातो
सउपायासो सपरिळाहो, कायस्स च भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा, 25
तस्मा भगवा अकुसलान धम्मान प्हान वण्णेति ।

“कुसले चावुसो, धम्मे उपसम्पज्ज विहरतो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्खो
विहारो अभविस्स सविघातो सउपायासो सपरिळाहो, कायस्स च भेदा 30
पर मरणा दुग्गति पाटिकङ्खा, नयिद भगवा कुसलान धम्मान उपसम्पद
वण्णेय्य । यस्मा च खो, आवुसो, कुसले धम्मे उपसम्पज्ज विहरतो दिट्ठे
चेव धम्मे सुखो विहारो अविघातो अनुपायासो अपरिळाहो, कायस्स च

भेदा पर मरणा सुगति पाटिकङ्गा, तस्मा भगवा कुसलान धम्मान उप-
सम्पद वण्णेती” ति ।

४ इदमवोचायस्मा सारिपुत्तो । अत्तमना ते भिक्खू आयस्मतो
सारिपुत्तस्स भासित अभिनन्दु ति ।

३ हालिद्विकानिसुत्त

५ एव मे सुत । एक समय आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु
विहरति कुलघरे^१ पपाते पब्बते । अथ खो हालिद्विकानि^२ गहपति येनायस्मा
महाकच्चानो तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त महाकच्चान अभि-
वादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो हालिद्विकानि गहपति
आयस्मन्त महाकच्चान एतदवोच — “वुत्तमिद, भन्ते, भगवता अट्ठक-
वग्गिये^३ मागण्डियपञ्हे^४ —

‘ओक पहाय अनिकेतसारी,
गामे अकुब्ब मुनिसन्थवानि ।
कामेहि रित्तो अपुरक्खरानो,
कथ न विग्गय्ह जनेन कयिरा’ ति ॥

“इमस्स नु खो, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथ
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

“रूपधातु खो, गहपति, विञ्जाणस्स ओको । रूपधातुराग-
विनिबन्ध च पन विञ्जाण ‘ओकसारी’ ति वुच्चति । वेदनाधातु खो,
गहपति, विञ्जाणस्स ओको । वेदनाधातुरागविनिबन्ध च पन विञ्जाण
‘ओकसारी’ ति वुच्चति । सञ्जाधातु खो, गहपति, विञ्जाणस्स
ओको । सञ्जाधातुरागविनिबन्ध च पन विञ्जाण ‘ओकसारी’ ति
वुच्चति । सङ्खारधातु खो, गहपति, विञ्जाणस्स ओको । सङ्खारधातु-
रागविनिबन्ध च पन विञ्जाण ‘ओकसारी’ ति वुच्चति । एव खो,
गहपति, ओकसारी होति ।

“कथ च, गहपति, अनोकसारी होति ? रूपधातुया खो, गहपति
यो छन्दो यो रागो या नन्दी^५ या तण्हा ये उपयुपादाना^६ चेतसो अधिट्ठाना-

१ कुररघरे — सी०, स्या०, रो० । २ हालिद्विकानि — सी०, हलिद्विकानि — स्या० ।

३ अट्ठकवग्गिके — रो० । ४ मागण्डिय० — सी०, रो० । ५ नन्दि — सी०, स्या०, रो० ।

६ उपादायासुपादाना — सी०, उपायुपादाना — स्या०, रो० ।

भिनिवेसानुसया ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अन-
 भावङ्कता^१ आयति अनुप्पादधम्मा । तस्मा तथागतो 'अनोकसारी' ति
 वुच्चति । वेदनाधातुया खो, गहपति सञ्जाधातुया खो, गहपति
 सङ्गारधातुया खो, गहपति विञ्जाणधातुया खो, गहपति, यो छन्दो
 यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसा- 5
 नुमया ते तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता
 आयति अनुप्पादधम्मा । तस्मा तथागतो 'अनोकसारी' ति वुच्चति ।
 एव खो, गहपति, अनोकसारी होति ।

"कथं च, गहपति, निकेतसारी होति ? रूपनिमित्तनिकेतविसार-
 विनिबन्धा खो, गहपति, 'निकेतसारी' ति वुच्चति । सहनिमित्त पे० 10
 गन्धनिमित्त रसनिमित्त फोटुब्बनिमित्त धम्मनिमित्तनिकेत-
 विसारविनिबन्धा खो, गहपति, 'निकेतसारी' ति वुच्चति । एव^२ खो,
 गहपति, निकेतसारी होति^३ ।

"कथं च, गहपति, अनिकेतसारी होति ? रूपनिमित्तनिकेत-
 विसारविनिबन्धा खो, गहपति, तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला ताला- 15
 वत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । तस्मा तथागतो 'अनि-
 केतसारी' ति वुच्चति । सहनिमित्त गन्धनिमित्त रसनिमित्त
 फोटुब्बनिमित्त धम्मनिमित्तनिकेतविसारविनिबन्धा खो, गहपति,
 तथागतस्स पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति R 11
 अनुप्पादधम्मा । तस्मा तथागतो 'अनिकेतसारी' ति वुच्चति । एव खो, 20 B 10
 गहपति, अनिकेतसारी होति ।

"कथं च, गहपति, गामे सन्थवजातो होति ? इध, गहपति,
 एकच्चो गिहिससट्ठो^४ विहरति सहनन्दी सहसोकी, सुखितेसु सुखितो,
 दुक्खितेसु दुक्खितो, उप्पन्नेसु किच्चकरणीयेसु अत्तना तेसु योग आपज्जति ।
 एव खो, गहपति, गामे सन्थवजातो होति । 25

"कथं च, गहपति, गामे न सन्थवजातो होति ? इध, गहपति,
 भिक्खु गिहिअससट्ठो विहरति न सहनन्दी न सहसोकी न सुखितेसु
 सुखितो न दुक्खितेसु दुक्खितो, उप्पन्नेसु किच्चकरणीयेसु न अत्तना तेसु
 योग आपज्जति । एव खो, गहपति, गामे न सन्थवजातो होति ।

१ अनभावङ्कता - रो० । २-२ रो० पोट्ठके नत्थि । ३ गिहीहि संसट्ठो -
 सी०, स्या०, रो० ।

“कथं च, गहपति, कामेहि अरित्तो^१ होति ? इध, गहपति, एकच्चो कामेसु अविगतरागो होति अविगतछन्दो अविगतपेमो अविगतपिपासो अविगतपरिळाहो अविगततण्हो । एव खो, गहपति, कामेहि अरित्तो होति ।

5 “कथं च, गहपति, कामेहि रित्तो होति ? इध, गहपति, एकच्चो कामेसु विगतरागो होति विगतछन्दो विगतपेमो विगतपिपासो विगतपग्-
ळाहो विगततण्हो । एव खो, गहपति, कामेहि रित्तो होति ।

“कथं च, गहपति, पुरक्खरानो होति ? इध, गहपति, एकच्चस्स एव होति — ‘एवरूपो सिय अनागतमद्धान, एववेदनो सिय अनागतमद्धान,
10 एवसञ्जो सिय अनागतमद्धान, एवसङ्खारो सिय अनागतमद्धान, एव-
विञ्जाणो सिय अनागतमद्धान’ ति । एव खो, गहपति, पुरक्खरानो होति ।

“कथं च, गहपति, अपुरक्खरानो होति ? इध, गहपति, एकच्चस्स न एव होति — ‘एवरूपो सिय अनागतमद्धान, एववेदनो सिय
15 अनागतमद्धान, एवसञ्जो सिय अनागतमद्धान, एवसङ्खारो सिय
R 12 अनागतमद्धान, एवविञ्जाणो सिय अनागतमद्धान’ ति । एव खो,
गहपति, अपुरक्खरानो होति ।

B 11 “कथं च, गहपति, कथं विग्गय्ह जनेन कत्ता होति ? इध,
गहपति, एकच्चो एवरूपि कथं कत्ता होति — ‘न त्वं इमं धम्मविनयं
20 आजानासि, अहं इमं धम्मविनयं आजानामि । किं त्वं इमं धम्मविनयं
आजानिस्ससि । मिच्छापटिपन्नो त्वमसि, अहमस्मि सम्मापटिपन्नो ।
पुरे वचनीयं पच्छा अवच, पच्छा वचनीयं पुरे अवच । सहितं मे, असहितं
ते । अधिचिण्णं ते विपरावत्तं । आरोपितो ते वादो, चरं वादप्प-
मोक्खाय । निग्गहितोसि, निब्बेठेहि वा सचे प्होसी’ ति । एव खो,
25 गहपति, कथं विग्गय्ह जनेन कत्ता होति ।

“कथं च, गहपति, कथं न विग्गय्ह जनेन कत्ता होति ? इध,
गहपति, भिक्खु न एवरूपि कथं कत्ता होति — ‘न त्वं इमं धम्मविनयं
आजानासि पे० निब्बेठेहि वा सचे प्होसी’ ति । एव खो, गहपति,
कथं न विग्गय्ह जनेन कत्ता होति ।

“इति खो, गहपति, य त वुत्त भगवता अट्ठकवग्गिये मागण्डिय-
पञ्हे —

‘ओक पहाय अनिकेतसारी ,
गामे अकुब्ब मुनिसन्थवानि ।
कामेहि रित्तो अपुरक्खरानो’,
कथ न विग्गय्ह जनेन कयिरा’ ति ॥

5

“इमस्स खो, गहपति, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

४ द्वितीयहालिद्विकानिसुत्त

६ एव मे सुत । एक समय आयस्मा महाकच्चानो अवन्तीसु
विहरति कुलधरे पपाते पब्बते । अथ खो हालिद्विकानि गहपति येना- 10 R 13
यस्मा महाकच्चानो पे० एकमन्त निसिन्नो खो हालिद्विकानि गहपति
आयस्मन्त महाकच्चान एतदवोच — “वुत्तमिद, भन्ते, भगवता सक्कपञ्हे—
‘ये ते समणब्राह्मणा तण्हासङ्खयविमुत्ता ते अच्चन्तनिट्ठा अच्चन्तयोग-
क्खेमिनो अच्चन्तब्रह्मचारिनो अच्चन्तपरियोसाना सेट्ठा देव-
मनुस्सान’ ति । इमस्स नु खो, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स कथ 15
वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ?

“रूपधातुया खो, गहपति, यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा 12 B
ये उपयुपादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया तेस खया विरागा
निरोधा चागा पटिनिस्सग्गा चित्त सुविमुत्त ति वुच्चति ।

“वेदनाधातुया खो, गहपति पे० सञ्जाधातुया खो, गहपति 20
सङ्खारधातुया खो, गहपति विञ्जाणधातुया खो, गहपति, यो छन्दो
यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसा-
नुसया तेस खया विरागा निरोधा चागा पटिनिस्सग्गा चित्त सुविमुत्त
ति वुच्चति ।

“इति खो, गहपति, य त वुत्त भगवता सक्कपञ्हे — ‘ये ते समण- 25
ब्राह्मणा तण्हासङ्खयविमुत्ता ते अच्चन्तनिट्ठा अच्चन्तयोगक्खेमिनो
अच्चन्तब्रह्मचारिनो अच्चन्तपरियोसाना सेट्ठा देवमनुस्सान’ ति ।

इमस्स खो, गहपति, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

५ समाधिसुत्त

७ एव मे सुत पे० सावत्थिय । तत्र खो पे० एतदवोच-
 “समाधि, भिक्खवे, भावेथ, समाहितो, भिक्खवे, भिक्खु यथाभूत पजा-
 5 नाति । किञ्च यथाभूत पजानाति ? रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम^१ च,
 R 14 वेदनाय समुदय च अत्थङ्गम च, सञ्जाय समुदय च अत्थङ्गम
 च, सङ्खारान समुदय च अत्थङ्गम च, विञ्जाणस्स समुदय च
 अत्थङ्गम च ।

“को च, भिक्खवे, रूपस्स समुदयो, को वेदनाय समुदयो, को
 10 सञ्जाय समुदयो, को सङ्खारान समुदयो, को विञ्जाणस्स समुदयो ?
 इध, भिक्खवे, भिक्खु^२ अभिनन्दति अभिवदति अज्झोसाय तिट्ठति ।

“किञ्च अभिनन्दति अभिवदति अज्झोसाय तिट्ठति ? रूप
 अभिनन्दति अभिवदति अज्झोसाय तिट्ठति । तस्स रूप अभिनन्दतो अभि-
 वदतो अज्झोसाय तिट्ठतो उप्पज्जति नन्दी । या रूपे नन्दी तदुपादान ।
 15 तस्सुपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरण
 सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स
 दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति ।

B 13

“वेदन अभिनन्दति पे० सञ्ज अभिनन्दति सङ्खारे अभि-
 नन्दति विञ्जाण अभिनन्दति अभिवदति अज्झोसाय तिट्ठति । तस्स
 20 विञ्जाण अभिनन्दतो अभिवदतो अज्झोसाय तिट्ठतो उप्पज्जति नन्दी ।
 या विञ्जाणे नन्दी तदुपादान । तस्सुपादानपच्चया भवो, भवपच्चया
 जाति, जातिपच्चया पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो
 होति ।

“अय, भिक्खवे, रूपस्स समुदयो, अय वेदनाय समुदयो, अय
 25 सञ्जाय समुदयो, अय सङ्खारान समुदयो, अय विञ्जाणस्स समुदयो ।

“को च, भिक्खवे, रूपस्स अत्थङ्गमो, को वेदनाय को सञ्जाय
 को सङ्खारान को विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो ? इध, भिक्खवे, नाभि-
 नन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति ।

“किञ्च नाभिनन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति ? रूप नाभिनन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति । तस्स रूप अनभिनन्दतो अनभिवदतो अनज्झोसाय तिट्ठतो या रूपे नन्दी सा निरुज्झति । तस्स नन्दीनिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

5

“वेदन नाभिनन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति । तस्स वेदन अनभिनन्दतो अनभिवदतो अनज्झोसाय तिट्ठतो या वेदनाय नन्दी सा निरुज्झति । तस्स नन्दीनिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

R 15

“सञ्ज नाभिनन्दति पे० सङ्खारे नाभिनन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति । तस्स सङ्खारे अनभिनन्दतो अनभिवदतो अनज्झोसाय तिट्ठतो या सङ्खारेषु नन्दी सा निरुज्झति । तस्स नन्दीनिरोधा उपादाननिरोधो, उपादाननिरोधा भवननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

10

“विञ्जाण नाभिनन्दति नाभिवदति नाज्झोसाय तिट्ठति । तस्स विञ्जाण अनभिनन्दतो अनभिवदतो अनज्झोसाय तिट्ठतो या विञ्जाणे नन्दी सा निरुज्झति । तस्स नन्दीनिरोधा उपादाननिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होति ।

15

“अय, भिक्खवे, रूपस्स अत्थङ्गमो, अय वेदनाय अत्थङ्गमो, अय सञ्जाय अत्थङ्गमो, अय सङ्खारान अत्थङ्गमो, अय विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

B 14

20

६ पटिसल्लाणसुत्त

८ सावत्थिनिदान । “पटिसल्लाणे, भिक्खवे, योगमापज्जथ । पटिसल्लीणो, भिक्खवे, भिक्खु यथाभूत पजानाति । किञ्च यथाभूत पजानाति ? रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम च, वेदनाय समुदय च अत्थङ्गम च, सञ्जाय समुदय च अत्थङ्गम च, सङ्खारान समुदय च अत्थङ्गम च, विञ्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम च” । (यथा पठमसुत्ते तथा वित्थारेतब्बो ।)

25

७ उपादापरितस्सनासुत्त

R 16 ६ सावत्थिनिदान । “उपादापरितस्सन^१ च वो, भिक्खवे, देसे-
स्सामि^२ अनुपादाअपरितस्सन^३ च । त सुणाय, साधुक मनसि करोथ,
भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति, खो ते भिक्ख भगवतो
पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच -

5 “कथं च, भिक्खवे, उपादापरितस्सना होति ? इध, भिक्खवे,
अस्सुतवा पृथुज्जनो अरियान् अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो अरिय-
धम्मे अविनीतो सप्पुरिसान् अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पु-
रिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान्, अत्तानि
वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान् । तस्स त रूप विपरिणमति अञ्जथा होति ।

10 तस्स रूपविपरिणामञ्जथाभावा रूपविपरिणामानुपरिवत्ति विञ्जाण
होति । तस्स रूपविपरिणामानुपरिवत्तिजा^४ परितस्सना धम्मसमुप्पादा
चित्त परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो परियादाना उत्तासवा च होति
विघातवा च अपेक्खवा च उपादाय च परितस्सति ।

15 “वेदन अत्ततो समनुपस्सति, वेदनावन्त वा अत्तान्, अत्तानि वा
वेदन, वेदनाय वा अत्तान् । तस्स सा वेदना विपरिणमति अञ्जथा
होति । तस्स वेदनाविपरिणामञ्जथाभावा वेदनाविपरिणामानुपरिवत्ति
विञ्जाण होति । तस्स वेदनाविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना
धम्मसमुप्पादा चित्त परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो परियादाना उत्तासवा
च होति विघातवा च अपेक्खवा च उपादाय च परितस्सति ।

B 15 20 “सञ्ज अत्ततो समनुपस्सति पे० सङ्खारे अत्ततो समनु-
पस्सति, सङ्खारवन्त वा अत्तान्, अत्तानि वा सङ्खारे, सङ्खारेसु वा अत्तान् ।
तस्स ते सङ्खारा विपरिणमन्ति अञ्जथा होन्ति । तस्स सङ्खार-
विपरिणामञ्जथाभावा सङ्खारविपरिणामानुपरिवत्ति विञ्जाण होति ।
तस्स सङ्खारविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना धम्मसमुप्पादा चित्त
25 परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो परियादाना उत्तासवा च होति विघातवा
च अपेक्खवा च उपादाय च परितस्सति ।

“विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान्,
अत्तानि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान् । तस्स त विञ्जाण

१ उपादानपरितस्सन - स्या० । २ देसिस्सामि - सी०, स्या०, रो० । ३ अनु-
पादान० - स्या० । ४ ० परिवत्तिजा - सी०, रो० ।

विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथा-
भावा विञ्जाणविपरिणामानुपरिवत्ति विञ्जाण होति । तस्स
विञ्जाणविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना धम्मसमुप्पादा चित्त
परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो परियादाना उत्तासवा च होति विघातवा
च अपेक्खवा च उपादाय च परितस्सति । एव खो, भिक्खवे, उपादा- 5
परितस्सना होति ।

R 17

“कथं च, भिक्खवे, अनुपादाअपरितस्सना होति ? इध, भिक्खवे,
सुतवा अरियसावको अरियान दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो अरिय-
धम्मे सुविनीतो सप्पुरिसान दस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो सप्पुरिस-
धम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त वा अत्तान, न 10
अत्तनि वा रूप, न रूपस्मि वा अत्तान । तस्स त रूप विपरिणमति अञ्जथा
होति । तस्स रूपविपरिणामञ्जथाभावा न रूपविपरिणामानुपरिवत्ति
विञ्जाण होति । तस्स न रूपविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना
धम्मसमुप्पादा चित्त परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो अपरियादाना न
चेवुत्तासवा होति न च^१ विघातवा न च अपेक्खवा अनुपादाय च न 15
परितस्सति ।

“न वेदन अत्ततो समनुपस्सति, न वेदनावन्त वा अत्तान, न अत्तनि
वा वेदन, न वेदनाय वा अत्तान । तस्स सा वेदना विपरिणमति अञ्जथा
होति । तस्स वेदनाविपरिणामञ्जथाभावा न वेदनाविपरिणामानु-
परिवत्ति विञ्जाण होति । तस्स न वेदनाविपरिणामानुपरिवत्तिजा परि- 20
तस्सना धम्मसमुप्पादा चित्त परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो अपरिया-
दाना न चेवुत्तासवा होति न च विघातवा न च अपेक्खवा, अनुपादाय च
न परितस्सति ।

B 16

“न सञ्ज पे० न सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति, न सङ्खारवन्त
वा अत्तान, न अत्तनि वा सङ्खारे, न सङ्खारेसु वा अत्तान । तस्स ते 25
सङ्खारा विपरिणमन्ति अञ्जथा होन्ति । तस्स सङ्खारविपरिणामञ्जथा-
भावा न सङ्खारविपरिणामानुपरिवत्ति विञ्जाण होति । तस्स न
सङ्खारविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना धम्मसमुप्पादा चित्त
परियादाय तिष्ठन्ति । चेतसो अपरियादाना न चेवुत्तासवा होति न च
विघातवा न च अपेक्खवा, अनुपादाय च न परितस्सति । 30

R 18

“न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, न विञ्जाणवन्त वा अत्तान पे० तस्स त विञ्जाण विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा न विञ्जाणविपरिणामानुपरिवत्ति विञ्जाण होति । तस्स न विञ्जाणविपरिणामानुपरिवत्तिजा परितस्सना 5 धम्मसमुप्पादा चित्त परियादाय तिद्वन्ति । चेतसो अपरियादाना न चेवुत्तासवा होति न च विघातवा न च अपेक्खवा अनुपादाय च न परितस्सति । एव खो, भिक्खवे, अनुपादा अपरितस्सन होती” ति ।

८ दुतियउपादापरितस्सनासुत्त

१० सावत्थिनिदान । “उपादापरितस्सन च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि अनुपादाअपरितस्सन च । त सुणाथ । कथ च, भिक्खवे, 10 उपादापरितस्सना होति ? इध, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूप ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति समनुपस्सति । तस्स त रूप विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स रूपविपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । वेदन एत मम पे० सञ्ज एत मम सङ्खारे एत मम विञ्जाण ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ 15 ति समनुपस्सति । तस्स त विञ्जाण विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । एव खो, भिक्खवे, उपादापरितस्सना होति ।

R 19 “कथ च, भिक्खवे, अनुपादाअपरितस्सना होति ? इध, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूप ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति B 17 20 समनुपस्सति । तस्स त रूप विपरिणमति अञ्जथा होति । तस्स रूपविपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । वेदन नेत मम पे० सञ्ज नेत मम सङ्खारे नेत मम विञ्जाण ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति समनुपस्सति । तस्स त विञ्जाण विपरिणमति अञ्जथा 25 होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा नुप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । एव खो, भिक्खवे, अनुपादाअपरितस्सना होती” ति ।

६ कालत्तयअनिच्चसुत्त^१

११ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनिच्च अतीतानागत,
को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको
अतीतस्मि रूपस्मि अनपेक्खो^२ होति, अनागत रूप नाभिनन्दति, पच्चु-
प्पन्नस्स रूपस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । वेदना
अनिच्चा पे० सञ्जा अनिच्चा सङ्खारा अनिच्चा अतीतानागता, 5
को पन वादो पच्चुप्पन्नान् । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको
अतीतेसु सङ्खारेसु अनपेक्खो होति, अनागते सङ्खारे नाभिनन्दति, पच्चु-
प्पन्नान् सङ्खारान् निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।
विज्जाण अनिच्च अतीतानागत, को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स । एव
पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको अतीतस्मि विज्जाणस्मि अनपेक्खो 10
होति, अनागत विज्जाण नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नस्स विज्जाणस्स
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होती” ति ।

१० कालत्तयदुक्खसुत्त

१२ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, दुक्ख अतीतानागत,
को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको
अतीतस्मि रूपस्मि अनपेक्खो होति, अनागत रूप नाभिनन्दति, पच्चुप्प- 15
न्नस्स रूपस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । वेदना
दुक्खा सञ्जा दुक्खा सङ्खारा दुक्खा विज्जाण दुक्ख अतीता-
नागत, को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरिय-
सावको अतीतस्मि विज्जाणस्मि अनपेक्खो होति, अनागत विज्जाण
नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नस्स विज्जाणस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय 20
पटिपन्नो होती” ति ।

११ कालत्तयअनत्तसुत्त

१३ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनत्ता अतीतानागत,
को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको
अतीतस्मि रूपस्मि अनपेक्खो होति, अनागत रूप नाभिनन्दति, पच्चुप्प-
न्नस्स रूपस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति । वेदना 25

१ अतीतानागतपच्चुप्पन्न — रो० । २ अनपेक्खा — रो० ।

अनत्ता सञ्जा अनत्ता सङ्खारा अनत्ता विञ्जाण अनत्ता अतीता-
नागत, को पन वादो पच्चुप्पन्नस्स ^१ । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरिय-
सावको अतीतस्मि विञ्जाणस्मि अनपेक्खो होति, अनागत विञ्जाण
नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नस्स विञ्जाणस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय
5 पटिपन्नो होती” ति ।

नकुलपितुवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धान

R 21

नकुलपिता देवदहा, द्वे पि हालिद्विकानि च ।
समाधिपटिसल्लाणा ^१, उपादापरितस्सना दुवे ।
अतीतानागतपच्चुप्पन्ना, वग्गो तेन पवुच्चति ^२ ॥

— ० —

१२ अनिच्चसुत्त

१४ एव मे सुत । सावत्थिय पे० तत्र खो “रूप,
10 भिक्खवे, अनिच्च, वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, सङ्खारा अनिच्चा,
विञ्जाण अनिच्च । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि
पि निब्बिन्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खा-
रेसु पि निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति,
विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति,
15 वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

१३ दुक्खसुत्त

१५ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, दुक्ख, वेदना दुक्खा,
सञ्जा दुक्खा, सङ्खारा दुक्खा, विञ्जाण दुक्ख । एव पस्स पे०
नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१४ अनत्तसुत्त

B 19

१६ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनत्ता, वेदना अनत्ता,
20 सञ्जा अनत्ता, सङ्खारा अनत्ता, विञ्जाण अनत्ता । एव पस्स, भिक्खवे,
सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति,
सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि

१ ० पटिसल्लाण - स्या०, ० पटिसल्लाणा - रा० । २ वुच्चति - रो० ।

निब्विन्दति । निब्विन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि
विमुत्तमिति जाण होति । 'खीणा जाति वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय,
नापर इत्थत्ताया' ति पजानाती" ति ।

१५ यदनिच्चसुत्त

१७ सावत्थिनिदान । "रूप, भिक्खवे, अनिच्च । यदनिच्च R. 22
त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो 5
अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । वेदना अनिच्चा ।
यदनिच्च त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । सञ्जा
अनिच्चा पे० सङ्खारा अनिच्चा विञ्जाण अनिच्च । यदनिच्च
त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो 10
अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । एव पस्स पे०
नापर इत्थत्ताया ति पजानाती" ति ।

१६ यदुक्खसुत्त

१८ सावत्थिनिदान । "रूप, भिक्खवे, दुक्ख । य दुक्ख तद-
नत्ता, यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । वेदना दुक्खा सञ्जा दुक्खा 15
सङ्खारा दुक्खा विञ्जाण दुक्ख । य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त
'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय
दट्ठब्ब । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती" ति ।

१७ यदनत्तासुत्त

१९ सावत्थिनिदान । "रूप, भिक्खवे, अनत्ता । यदनत्ता त
'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय 20 R. 23
दट्ठब्ब । वेदना अनत्ता सञ्जा अनत्ता सङ्खारा अनत्ता विञ्जाण
अनत्ता । यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत B 20
यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । एव पस्स, भिक्खवे पे० नापर
इत्थत्ताया ति पजानाती" ति ।

१८ सहेतुअनिच्चसुत्त

२० सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनिच्च । यो पि हेतु
 यो पि पच्चयो रूपस्स उप्पादाय सो पि अनिच्चो । अनिच्चसम्भूत,
 भिक्खवे, रूप कुतो निच्च भविस्सति । वेदना अनिच्चा । यो पि हेतु
 यो पि पच्चयो वेदनाय उप्पादाय सो पि अनिच्चो । अनिच्चसम्भूता,
 5 भिक्खवे, वेदना कुतो निच्चा भविस्सति । सञ्जा अनिच्चा सङ्खारा
 अनिच्चा । यो पि हेतु यो पि पच्चयो सङ्खारान उप्पादाय सो पि अनिच्चो ।
 अनिच्चसम्भूता, भिक्खवे, सङ्खारा कुतो निच्चा भविस्सन्ति । विञ्जाण
 अनिच्च । यो पि हेतु यो पि पच्चयो विञ्जाणस्स उप्पादाय सो पि
 अनिच्चो । अनिच्चसम्भूत, भिक्खवे, विञ्जाण कुतो निच्च भविस्सति ।
 10 एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१९ सहेतुदुक्खसुत्त

२१ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, दुक्ख । यो पि हेतु
 यो पि पच्चयो रूपस्स उप्पादाय सो पि दुक्खो । दुक्खसम्भूत, भिक्खवे,
 रूप कुतो सुख भविस्सति । वेदना दुक्खा सञ्जा दुक्खा सङ्खारा
 R 24 दुक्खा विञ्जाण दुक्ख । यो पि हेतु यो पि पच्चयो विञ्जाणस्स
 15 उप्पादाय सो पि दुक्खो । दुक्खसम्भूत, भिक्खवे, विञ्जाण कुतो सुख
 भविस्सति । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

२० सहेतुअनत्तसुत्त

२२ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनत्ता । यो पि हेतु
 यो पि पच्चयो रूपस्स उप्पादाय सो पि अनत्ता । अनत्तसम्भूत, भिक्खवे,
 रूप कुतो अत्ता भविस्सति । वेदना अनत्ता सञ्जा अनत्ता सङ्खारा
 20 अनत्ता विञ्जाण अनत्ता । यो पि हेतु यो पि पच्चयो विञ्जाणस्स
 उप्पादाय सो पि अनत्ता । अनत्तसम्भूत, भिक्खवे, विञ्जाण कुतो अत्ता
 भविस्सति । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

२१ आनन्दसुत्त

B 21 २३ सावत्थिय आरामे । अथ खो आरामस्मा आनन्दो येन
 भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त

निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच —
 “निरोधो निरोधो” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमेसान खो, भन्ते, धम्मान
 निरोधो^१ ‘निरोधो’ ति वुच्चती” ति ?

“रूप खो, आनन्द, अनिच्च सङ्खत पटिच्चसमुप्पन्न खयधम्म
 वयधम्म विरागधम्म निरोधधम्म । तस्स निरोधो ‘निरोधो’ ति वुच्चति ।
 वेदना अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा विराग-
 धम्मा निरोधधम्मा । तस्सा निरोधो ‘निरोधो’ ति वुच्चति । सञ्जा

सङ्खारा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना खयधम्मा वयधम्मा
 विरागधम्मा निरोधधम्मा । तेस निरोधो ‘निरोधो’ ति वुच्चति ।
 विञ्जाण अनिच्च सङ्खत पटिच्चसमुप्पन्न खयधम्म वयधम्म विरागधम्म
 निरोधधम्म । तस्स निरोधो ‘निरोधो’ ति वुच्चति । इमेस खो, आनन्द,
 धम्मान निरोधो ‘निरोधो’ ति वुच्चती” ति ।

R 25

अनिच्चवग्गो दुत्तियो ।

तस्सुद्धान^२

अनिच्च दुक्ख अनत्ता, यदनिच्चापरे तयो ।

हेतुना पि तयो वुत्ता, आनन्देन च^३ ते दसा ति^४ ॥

०

२२ भारसुत्त

२४ सावत्थिय तत्र खो “भार च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि
 भारहार च भारादान^५ च^६ भारनिकखेपन च । त सुणाथ । कतमो च,
 भिक्खवे, भारो ? पञ्चुपादानक्खन्धो तिस्स वचनीय । कतमे पञ्च ?
 रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादा-
 नक्खन्धो, विञ्जाणुपादानक्खन्धो , अय वुच्चति, भिक्खवे, भारो ।
 कतमो च, भिक्खवे, भारहारो ? पुगलो तिस्स वचनीय । य्वाय
 आयस्मा एवनामो एवगोत्तो , अय वुच्चति, भिक्खवे, भारहारो ।
 कतम च, भिक्खवे, भारादान ? याय तण्हा पोनोभविका^७ नन्दीराग-
 सहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी, सेय्यथीद — कामतण्हा, भवतण्हा, विभव-
 तण्हा । इद वुच्चति, भिक्खवे, भारादान । कतम च, भिक्खवे, भार-
 निकखेपन ? यो तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटि-
 निस्सग्गो मुत्ति अनालयो । इद वुच्चति, भिक्खवे, भारनिकखेपन” ति ।

20 B 22

R 26

25

१ निरोधा — सी०, रो० । २ तस्सुद्धान — स्या०, रो० । ३-३ पूरितो वग्गो —
 सी० । ४-४ स्या० पोत्थके नत्थि । ५, पोनोभविका — स्या० ।

२५ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^१ सुगतो अथापर एतदवोच
सत्था -

“भारा हवे पञ्चक्खन्धा, भारहारो च पुग्गलो ।
भारादान दुख^२ लोके, भारनिक्खेपन सुख ॥
5 निक्खिपित्वा गरु भार, अञ्ज भार अनादिय^३ ।
समूल तण्हमब्बुह^४, निच्छातो परिनिब्बुतो” ति ॥

२३ परिञ्जासुत्त

२६ सावत्थिनिदान । “परिञ्जेय्ये च, भिक्खवे, धम्मे देसे-
स्सामि परिञ्ज च । त सुणाथ । कतमे च, भिक्खवे, परिञ्जेय्या
धम्मा ? रूप, भिक्खवे, परिञ्जेय्यो धम्मो, वेदना परिञ्जेय्यो धम्मो,
10 सञ्जा परिञ्जेय्यो धम्मो, सङ्खारा परिञ्जेय्यो धम्मो, विञ्जाण
परिञ्जेय्यो धम्मो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, परिञ्जेय्या धम्मा ।
कतमा च, भिक्खवे, परिञ्जा ? यो, भिक्खवे, रागक्खयो दोसक्खयो
मोहक्खयो । अय वुच्चति, भिक्खवे, परिञ्जा” ति ।

२४ अभिजानसुत्त

R 27 २७ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनभिजान अपरि-
15 जान अविराजय अप्पजह अभब्बो दुक्खक्खयाय, वेदन अनभिजान
अपरिजान अविराजय अप्पजह अभब्बो दुक्खक्खाय, सञ्ज अनभिजान
B 23 सङ्खारे अनभिजान अपरिजान अविराजय अप्पजह अभब्बो दुक्ख-
क्खयाय, विञ्जाण अनभिजान अपरिजान अविराजय अप्पजह अभब्बो
दुक्खक्खयाय । रूप च खो, भिक्खवे, अभिजान परिजान विराजय पजह
20 भब्बो दुक्खक्खयाय, वेदन अभिजान सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण
अभिजान परिजान विराजय पजह भब्बो दुक्खक्खयाया” ति ।

२५ छन्दरागसुत्त

२८ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपस्मि छन्दरागो त
पजहथ । एव त रूप पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत

१ वत्वा - सी० । २ दुक्ख - सी०, स्या०, रो० । ३ अनादीय - रो० ।
४ तण्हमब्बुह - रो० ।

अनभावङ्कृत आयति अनुप्पादधम्म । यो वेदनाय छन्दरागो त पजहथ ।
 एव सा वेदना पहीना भविस्सति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कृता
 आयति अनुप्पादधम्मा । यो सञ्जाय छन्दरागो त पजहथ । एव सा
 सञ्जा पहीना भविस्सति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कृता
 आयति अनुप्पादधम्मा । यो सङ्घारेसु छन्दरागो त पजहथ । एव ते ३
 सङ्घारा पहीना भविस्सन्ति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कृता
 आयति अनुप्पादधम्मा । यो विञ्जाणस्मि छन्दरागो त पजहथ । एव
 त विञ्जाण पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत अनभावङ्कृत
 आयति अनुप्पादधम्म” ति ।

२६ अस्सादसुत्त

२६ सावत्थिनिदान । “पुब्बे^१ मे, भिक्खवे, सम्बोधा अनभि- 10
 सम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘को नु खो रूपस्स अस्सादो,
 को आदीनवो, कि नित्सरण ? को वेदनाय अस्सादो, को आदीनवो, कि
 नित्सरण ? को सञ्जाय अस्सादो, को आदीनवो, कि नित्सरण ? को
 सङ्घारान अस्सादो, को आदीनवो, कि नित्सरण ? को विञ्जाणस्स
 अस्सादो, को आदीनवो, कि नित्सरण’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, 15 R 28
 एतदहोसि — ‘य खो रूप पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स, अय रूपस्स
 अस्सादो । य रूप अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अय रूपस्स आदी
 नवो । यो रूपस्मि छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद रूपस्स नित्सरण ।
 य वेदन पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स, अय वेदनाय अस्सादो । य^२ B 24
 वेदना अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा, अय वेदनाय आदीनवो । यो 20
 वेदनाय छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद वेदनाय नित्सरण । य
 सञ्जा पटिच्च उप्पज्जति पे० य सङ्घारे पटिच्च उप्पज्जति सुख
 सोमनस्स, अय सङ्घारान अस्सादो । य सङ्घारा अनिच्चा दुक्खा विपरि-
 णामधम्मा, अय सङ्घारान आदीनवो । यो सङ्घारेसु छन्दरागविनयो
 छन्दरागप्पहान, इद सङ्घारान नित्सरण । य विञ्जाण पटिच्च उप्प- 25
 ज्जति सुख सोमनस्स, अय विञ्जाणस्स अस्सादो । य विञ्जाण अनिच्च
 दुक्ख विपरिणामधम्म, अय विञ्जाणस्स आदीनवो । यो विञ्जाणस्मि
 छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद विञ्जाणस्स नित्सरण ।

“यावकीवञ्चाह, भिक्खवे, इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान एव
 अस्साद च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो
 यथाभूत नाब्भञ्जासि, नेव तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके
 सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि
 5 अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । यतो च ख्वाह, भिक्खवे, इमेस पञ्चन्न
 उपादानक्खन्धान एव अस्साद च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो
 निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत अन्भञ्जासि, अथाह, भिक्खवे, सदेवके
 लोके समारके सब्रह्मके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तर
 सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि । जाण च पन मे दस्सन
 10 उदपादि — ‘अकुप्पा मे विमुत्ति’, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुन-
 भवो” ति ।

२७ दुतियअस्सादसुत्त

R 29

३० सावत्थिनिदान । “रूपस्साह, भिक्खवे, अस्सादपरिये-
 सन अचरि । यो रूपस्स अस्सादो तदज्झगम । यावता रूपस्स अस्सादो
 पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । रूपस्साह, भिक्खवे, आदीनवपरियेसन अचरि ।
 15 यो रूपस्स आदीनवो तदज्झगम । यावता रूपस्स आदीनवो पञ्जाय
 मे सो सुदिट्ठो । रूपस्साह, भिक्खवे, निस्सरणपरियेसन अचरि ।
 य रूपस्स निस्सरण तदज्झगम । यावता रूपस्स निस्सरण पञ्जाय मे
 त सुदिट्ठ । वेदनायाह, भिक्खवे सञ्जायाह, भिक्खवे सङ्खारा-
 नाह, भिक्खवे विञ्जाणस्साह, भिक्खवे, अस्सादपरियेसन अचरि ।
 20 यो विञ्जाणस्स अस्सादो तदज्झगम । यावता विञ्जाणस्स अस्सादो
 पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । विञ्जाणस्साह, भिक्खवे, आदीनवपरियेसन
 अचरि । यो विञ्जाणस्स आदीनवो तदज्झगम । यावता विञ्जाणस्स
 आदीनवो पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । विञ्जाणस्साह, भिक्खवे, निस्सरण-
 परियेसन अचरि । य विञ्जाणस्स निस्सरण तदज्झगम । यावता
 25 विञ्जाणस्स निस्सरण पञ्जाय मे त सुदिट्ठ । यावकीवञ्चाह, भिक्खवे,
 इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान अस्साद च अस्सादतो आदीनव च
 आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत नाब्भञ्जासि पे०

अब्भञ्जासि । जाण च पन मे दस्सन उदपादि — ‘अकुप्पा मे विमुत्ति’,
अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनब्भवो’ ति ।

२८ ततियअस्सादसुत्त

३१ सावत्थिनिदान । “नो चेद, भिक्खवे, रूपस्स अस्सादो अभ-
विस्स नयिद सत्ता रूपस्मि सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि R 30
रूपस्स अस्सादो तस्मा सत्ता रूपस्मि सारज्जन्ति । नो चेद, भिक्खवे, 5
रूपस्स आदीनवो अभविस्स नयिद सत्ता रूपस्मि निब्बिन्देय्यु । यस्मा
च खो, भिक्खवे, अत्थि रूपस्स आदीनवो तस्मा सत्ता रूपस्मि निब्बिन्दन्ति ।
नो चेद, भिक्खवे, रूपस्स निस्सरण अभविस्स नयिद सत्ता रूपस्मा
निस्सरेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि रूपस्स निस्सरण तस्मा सत्ता
रूपस्मा निस्सरन्ति । नो चेद, भिक्खवे, वेदनाय पे० नो चेद, भिक्खवे, 10
सञ्जाय नो चेद, भिक्खवे, सङ्खारान निस्सरण अभविस्स नयिद
सत्ता सङ्खारेहि निस्सरेय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि सङ्खारान
निस्सरण तस्मा सत्ता सङ्खारेहि निस्सरन्ति । नो चेद, भिक्खवे, विञ्जा
णस्स अस्सादो अभविस्स नयिद सत्ता विञ्जाणस्मि सारज्जेय्यु । यस्मा
च खो, भिक्खवे, अत्थि विञ्जाणस्स अस्सादो तस्मा सत्ता विञ्जाणस्मि 15
सारज्जन्ति । नो चेद, भिक्खवे, विञ्जाणस्स आदीनवो अभविस्स नयिद
सत्ता विञ्जाणस्मि निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, भिक्खवे, अत्थि विञ्जा-
णस्स आदीनवो तस्मा सत्ता विञ्जाणस्मि निब्बिन्दन्ति । नो चेद
भिक्खवे, विञ्जाणस्स निस्सरण अभविस्स नयिद सत्ता विञ्जाणस्मा
निस्सरेय्यु । यस्मा च खो भिक्खवे, अत्थि विञ्जाणस्स निस्सरण 20 B 26
तस्मा सत्ता विञ्जाणस्मा निस्सरन्ति ।

“यावकीवञ्च, भिक्खवे, सत्ता^१ इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान
अस्साद च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो
यथाभूत नाब्भञ्जसु^२, नेव तावाह^३, भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका
समारका सब्रह्मका सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय निस्सटा 25 R 31
विसयुत्ता विप्पमुत्ता विमरियादीकतेन चेतसा विहरिसु । यतो च खो,
भिक्खवे, सत्ता इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान अस्साद च अस्सादतो

१ चेतोविमुत्ति — सी०, रो० । २ रो० पोत्थके नत्थि । ३ नाब्भञ्जसु — सी० ।

४ ताव — रो० ।

आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत अब्भञ्जसु,
अथ, भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका समारका सब्रह्मका सस्समणब्राह्म-
णिया पजाय सदेवमनुस्साय निस्सटा विसयुत्ता विप्पमुत्ता विमरियादी-
कतेन चेतसा विहरन्ति” ।

२९ अभिनन्दनसुत्त

- 5 ३२ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूप अभिनन्दति, दुक्ख
सो अभिनन्दति । यो दुक्ख अभिनन्दति, अपरिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति
वदामि । यो वेदन अभिनन्दति यो सञ्जा अभिनन्दति यो सङ्खारे
अभिनन्दति यो विञ्जाण अभिनन्दति, दुक्ख सो अभिनन्दति । यो
दुक्ख अभिनन्दति, अपरिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति वदामि । यो च खो,
10 भिक्खवे, रूप नाभिनन्दति, दुक्ख सो नाभिनन्दति । यो दुक्ख नाभि-
नन्दति, परिमुत्तो सो दुक्खस्मा ति वदामि । यो वेदन नाभिनन्दति
यो सञ्जा नाभिनन्दति यो सङ्खारे नाभिनन्दति यो विञ्जाण
नाभिनन्दति, दुक्ख सो नाभिनन्दति । यो दुक्ख नाभिनन्दति, परिमुत्तो
सो दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

३० उप्पादसुत्त

- 15 ३३ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपस्स उप्पादो ठिति
R 32 अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो रोगान ठिति जरामरणस्स
पातुभावो । यो वेदनाय पे० यो सञ्जाय यो सङ्खारान यो
B 27 विञ्जाणस्स उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो
रोगान ठिति जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपस्स
20 निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो^१, दुक्खस्सेसो निरोधो रोगान वूपसमो जरा-
मरणस्स अत्थङ्गमो । यो वेदनाय पे० यो सञ्जाय यो सङ्खारान
यो विञ्जाणस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो
रोगान वूपसमो जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

३१ अघमूलसुत्त

- ३४ सावत्थिनिदान । “अघ च, भिक्खवे, देसेस्सामि^२ अघमूल
25 च । त सुणाथ । कतम च भिक्खवे अघ ? रूप, भिक्खवे, अघ वेदना

१ अत्थगमो - रो० । २ देसिस्सामि - रो० ।

अघ सञ्जा अघ सङ्खारा अघ विञ्जाण अघ । इद वुच्चति भिक्खव,
अघ । कतम च, भिक्खवे, अघमूल ? याय तण्हा पोन्नोभविका^१ नन्दी-
रागसहगता^२ तत्र तत्राभिनन्दिनी, सेय्यथीद^३ — कामतण्हा भवतण्हा विभव-
तण्हा । इद वुच्चति, भिक्खवे, अघमूल” ति ।

३२ पभङ्गुसुत्त

३५ सावत्थिनिदान । “पभङ्गु च, भिक्खवे, देसेस्सामि अप्प- 5
भङ्गु^४ च । त सुणाथ । किञ्च, भिक्खवे, पभङ्गु कि अप्पभङ्गु ? रूप, R 33
भिक्खवे, पभङ्गु । यो तस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो इद अप्पभङ्गु ।
वेदना पभङ्गु । यो तस्सा निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो इद अप्पभङ्गु
सञ्जा पभङ्गु सङ्खारा पभङ्गु । यो तेस निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो
इद अप्पभङ्गु । विञ्जाण पभङ्गु । यो तस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो 10
इद अप्पभङ्गु” ति ।

भारवगो ततियो ।

तस्सुद्धान^५

भार परिञ्ज अभिजान^६, छन्दराग चतुत्थक ।
अस्सादा च तयो वुत्ता, अभिनन्दनमट्ठम ।
उप्पाद अघमूल च, एकादसमो पभङ्गु ति ॥

३३ ननुम्हाकसुत्त

३६ सावत्थिनिदान । “य, भिक्खवे, न तुम्हाक, त पजहथ । 15 B 28
त वो पहीन हिताय सुखाय भविस्सति । किञ्च, भिक्खवे, न तुम्हाक ?
रूप, भिक्खवे, न तुम्हाक, त पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय भवि
स्सति । वेदना, न तुम्हाक, त पजहथ । सा वो पहीना हिताय सुखाय
भविस्सति । सञ्जा न तुम्हाक सङ्खारा न तुम्हाक, ते पजहथ । R 34
ते वो पहीना हिताय सुखाय भविस्सन्ति । विञ्जाण न तुम्हाक, त 20
पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय भविस्सति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, य इमस्मि जेतवने तिणकट्टसाखापलास
त जनो हरेय्य वा डहेय्य वा यथापच्चय वा करेय्य । अपि नु तुम्हाक
एवमस्स — ‘अम्ह जनो हरति वा डहति वा यथापच्चय वा करोती’” ति ?

१ पोन्नोभविका — रो० । २ नन्दिराग० — सी०, स्या०, रो० । ३ सेय्यथिद —
म० । ४ अपभङ्गु — रो० । ५ तनुद्धान — रो० । ६ परिजान — रो० ।

“नो हेत, भन्ते” ।

“त किस्स हेतु” ?

“न हि नो एत, भन्ते, अत्ता वा अत्तनिय वा” ति ।

“एवमेव खो, भिक्खव, रूप न तुम्हाक, त पजहथ । त वो पहीन

- 5 हिताय सुखाय भविस्सति । वेदना न तुम्हाक, त पजहथ । सा वो पहीना
हिताय सुखाय भविस्सति । सञ्जा न तुम्हाक सङ्खारा न तुम्हाक
विञ्जाण न तुम्हाक, त पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय
भविस्सती” ति ।

३४ दुतियनतुम्हाकसुत्त

३७ सावत्थिनिदान । “य, भिक्खवे, न तुम्हाक, त पजहथ ।

- 10 त वो पहीन हिताय सुखाय भविस्सति । किञ्च, भिक्खवे, न तुम्हाक ?
रूप, भिक्खवे, न तुम्हाक, त पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय भवि-
स्सति । वेदना न तुम्हाक सञ्जा न तुम्हाक सङ्खारा न तुम्हाक
विञ्जाण न तुम्हाक, त पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय भविस्सति ।
य, भिक्खवे, न तुम्हाक त पजहथ । त वो पहीन हिताय सुखाय भविस्सती”
15 ति ।

३५ अञ्जातरभिक्खुसुत्त

- R 35 ३८ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि ।
B 29 एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच – “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो धम्म सुत्वा एको वूपकट्ठो,
20 अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

“य खो, भिक्खु, अनुसेति तेन सङ्ग गच्छति, य नानुसेति न
तेन सङ्ग गच्छती” ति ।

“अञ्जात, भगवा, अञ्जात, सुगता” ति ।

- 25 “यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन
अत्थ आजानासी” ति ?

“रूप चे, भन्ते, अनुसेति तेन सङ्ग गच्छति । वेदन चे अनुसेति
तेन सङ्ग गच्छति । सञ्ज चे अनुसेति तेन सङ्ग गच्छति । सङ्खारे चे

अनुसेति तेन सङ्ख गच्छति । विञ्जाण चे अनुसेति तेन सङ्ख गच्छति ।
रूप चे, भन्ते, नानुसेति न तेन सङ्ख गच्छति । वेदन चे सञ्ज चे
सङ्खारे चे विञ्जाण चे नानुसेति न तेन सङ्ख गच्छति । इमस्स खाह,
भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्षु ! साधु खो त्व, भिक्षु, मया सङ्खित्तेन 5
भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप चे, भिक्षु, अनुसेति तेन
सङ्ख गच्छति । वेदन चे सञ्ज चे सङ्खारे चे विञ्जाण चे
अनुसेति तेन सङ्ख गच्छति । रूप चे, भिक्षु, नानुसेति न तेन सङ्ख
गच्छति । वेदन चे सञ्ज चे सङ्खारे चे विञ्जाण चे नानुसेति
न तेन सङ्ख गच्छति । इमस्स खो, भिक्षु, मया सङ्खित्तेन, भासितस्स 10
एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

अथ खो सो भिक्षु भगवतो भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा
उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि^१ ।

R 36

अथ खो सो भिक्षु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो
विहरन्तो नचिरस्सेव – यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारिय 15
पब्बजन्ति तदनुत्तर – ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा
सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत
करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्जतरो च पन सो
भिक्षु अरहत अहोसी ति ।

३६ दुतियअञ्जतरभिक्षुसुत्त

३६ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जतरो भिक्षु येन भगवा 20
प० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्षु भगवन्त एतदवोच – “साधु मे,
भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु यमह भगवतो धम्म सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।

B 30

“य खो, भिक्षु, अनुसेति त अनुमीयति, य अनुमीयति तेन
सङ्ख गच्छति, य नानुसेति न त अनुमीयति^२, य नानुमीयति न तेन 25
सङ्ख गच्छती” ति ।

“अञ्जात, भगवा, अञ्जात, सुगता” ति ।

१ पक्कमि – सी० । २ अनमिय्यति – स्या० ।

“यथा कथं पणं त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण
अत्थं आजानासी” ति ?

“रूपं चे, भन्ते, अनुसेति तं अनुमीयति, यं अनुमीयति तेन सङ्घं
गच्छति । वेदनं चे अनुसेति सञ्जं चे अनुसेति सङ्घारे चे अनुसेति
5 विञ्जाणं चे अनुसेति तं अनुमीयति, यं अनुमीयति तेन सङ्घं गच्छति ।
रूपं चे, भन्ते, नानुसेति न तं अनुमीयति, यं नानुमीयति न तेन सङ्घं
गच्छति । वेदनं चे नानुसेति सञ्जं चे नानुसेति सङ्घारे चे नानु-
सेति विञ्जाणं चे नानुसेति न तं अनुमीयति । यं नानुमीयति न तेन
सङ्घं गच्छति । इमस्स ख्वाह^१, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव
10 वित्थारेण अत्थं आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्षु ! साधु खो त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन
भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानासि । रूपं चे, भिक्षु, अनुसेति तं
अनुमीयति । यं अनुमीयति तेन सङ्घं गच्छति । वेदनं चे, भिक्षु
सञ्जं चे, भिक्षु सङ्घारे चे, भिक्षु विञ्जाणं चे, भिक्षु, अनुसेति
15 तं अनुमीयति । यं अनुमीयति तेन सङ्घं गच्छति । रूपं चे, भिक्षु,
नानुसेति न तं अनुमीयति, यं नानुमीयति न तेन सङ्घं गच्छति । वेदनं
चे नानुसेति सञ्जं चे नानुसेति सङ्घारे चे नानुसेति विञ्जाणं
चे नानुसेति न तं अनुमीयति । यं नानुमीयति न तेन सङ्घं गच्छति ।
इमस्स खो, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थो
20 दट्ठब्बो” ति । अञ्जतरो च पणं सो भिक्षु अरहतं अहोसी ति ।

३७ आनन्दसुत्त

४० सावत्थिनिदान । अथ खो पे० एकमन्तं निसिन्नं खो
B 31 आयस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच —

“सचे तं, आनन्द, एव पुच्छेय्यु — ‘कतमेसं, आवुसो आनन्द,
धम्मानं उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स’ अञ्जथत्तं
25 पञ्जायती’ ति । एव पुट्ठो त्वं, आनन्द, किन्ति व्याकरेय्यासी^४” ति ?

R 38 “सचे मं, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘कतमेसं, आवुसो आनन्द, धम्मानं
उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्तं पञ्जायती’

१ खोह — सी०, रो० । २ भिक्षवे — रो० । ३ ठितान — स्या०, रो० ।
४ व्याकरेय्यासी — रो० ।

ति ? एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘रूपस्स खो, आवुसो, उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारान विञ्जाणस्स उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । इमेस खो, आवुसो, धम्मान उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जा- 5 यती’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य” ति ।

“साधु साधु, आनन्द । रूपस्स खो, आनन्द, उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारान विञ्जाणस्स उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । इमेस खो, आनन्द, धम्मान 10 उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायती ति । एव पुट्ठो त्व, आनन्द, एव व्याकरेय्यासी” ति ।

३८ द्वितीयआनन्दसुत्त

४१ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त आनन्द भगवा एतदवोच —

“सचे त, आनन्द, एव पुच्छेय्यु — ‘कतमेस, आवुसो आनन्द, 15 धम्मान उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ ? कतमेस धम्मान उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति ? कतमेस धम्मान उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायती’ ति ? एव पुट्ठो त्व, आनन्द, किन्ति व्याकरेय्यासी” ति ? 20

“सचे म, भन्ते, एव पुच्छेय्यु — ‘कतमेस, आवुसो आनन्द, धम्मान उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ ? कतमेस धम्मान उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति ? कतमेस धम्मान उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायती’ ति ? 25 एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य — ‘य खो, आवुसो, रूप अतीत निरुद्ध विपरिणत तस्स उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ । या वेदना अतीता निरुद्धा विपरिणता तस्सा उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठिताय अञ्जथत्त पञ्जायित्थ । या सञ्जा ये सङ्खारा अतीता निरुद्धा विपरिणता तेस उप्पादो 30

B 32

R 39

पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ । य विञ्जाण अतीत निरुद्ध विपरिणत तस्स उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ । इमेस खो, आवुसो, धम्मान उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त

5 पञ्जायित्थ ।

‘य खो, आवुसो, रूप अजात अपातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति । या वेदना अजाता अपातुभूता तस्सा उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठिताय अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति । या सञ्जा पे० ये सङ्खारा अजाता अपातुभूता तेस उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति । य विञ्जाण अजात अपातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति । इमेस खो, आवुसो, धम्मान उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति ।

15 ‘य खो, आवुसो, रूप जात पातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । या वेदना जाता पातुभूता पे० या सञ्जा ये सङ्खारा जाता पातुभूता तेस उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । य विञ्जाण जात पातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । इमेस खो, आवुसो, धम्मान उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायती’ ति । एव पुट्ठोह, भन्ते, एव व्याकरेय्य” ति ।

B 33 “साधु, साधु, आनन्द । य खो, आनन्द, रूप अतीत निरुद्ध विपरिणत तस्स उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्ज-
R 40 25 थत्त पञ्जायित्थ । या वेदना या सञ्जा ये सङ्खारा विञ्जाण अतीत निरुद्ध विपरिणत तस्स उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ । इमेस खो, आनन्द, धम्मान उप्पादो पञ्जायित्थ, वयो पञ्जायित्थ, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायित्थ ।

30 “य खो, आनन्द, रूप अजात अपातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति ।

या वेदना या सञ्जा ये सङ्खारा य विज्जाण अजात अपातुभूत
तस्स उप्पादो पञ्जायिस्सति, वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त
पञ्जायिस्सति । इमेस खो, आनन्द, धम्मान उप्पादो पञ्जायिस्सति,
वयो पञ्जायिस्सति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायिस्सति ।

“य खो, आनन्द, रूप जात पातुभूत तस्स उप्पादो पञ्जायति, 5
वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति । या वेदना जाता पातु-
भूता या सञ्जा ये सङ्खारा य विज्जाण जात पातुभूत तस्स
उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स अञ्जथत्त पञ्जायति ।
इमेस खो, आनन्द, धम्मान उप्पादो पञ्जायति, वयो पञ्जायति, ठितस्स
अञ्जथत्त पञ्जायती ति । एव पुट्ठो त्व, आनन्द, एव व्याकरेय्यासी” ति । 10

३६ अनुधम्मसुत्त

४२ सावत्थिनिदान । “धम्मानुधम्मप्पटिपन्नस्स, भिक्खवे,
भिक्खुनो अयमनुधम्मो होति य रूपे निब्बिदाबहुलो^१ विहरेय्य,
वेदनाय निब्बिदाबहुलो विहरेय्य, सञ्जाय निब्बिदाबहुलो विहरेय्य,
सङ्खारेसु निब्बिदाबहुलो विहरेय्य, विज्जाणे निब्बिदाबहुलो विहरेय्य ।
यो^२ रूपे निब्बिदाबहुलो विहरन्तो, वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु 15
निब्बिदाबहुलो विहरन्तो, विज्जाणे निब्बिदाबहुलो विहरन्तो रूप परि-
जानाति, वेदन सञ्ज सङ्खारे विज्जाण परिजानाति, सो रूप
परिजान वेदन सञ्ज सङ्खारे विज्जाण परिजान परिमुच्चति
रूपम्हा, परिमुच्चति वेदनाय, परिमुच्चति सञ्जाय, परिमुच्चति
सङ्खारेहि, परिमुच्चति विज्जाणम्हा, परिमुच्चति जातिया जरामरणेन 20
सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति
दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

B 34,
R 41

४० द्वितीयअनुधम्मसुत्त

४३ सावत्थिनिदान । “धम्मानुधम्मप्पटिपन्नस्स^३, भिक्खवे,
भिक्खुनो अयमनुधम्मो होति य रूपे अनिच्चानुपस्सी विहरेय्य पे०
परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामी” ति । 25

१ ० बहुल - रो० । २ सा - सी०, स्या०, रो० । ३ धम्मानुधम्मप्पटिपन्नस्स -
सी०, स्या०, रो० ।

४१ ततियअनुधम्मसुत्त

४४ सावत्थिनिदान । “धम्मानुधम्मप्पटिपन्नस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो अयमनुधम्मो होति य रूपे दुक्खानुपस्सी विहरेय्य पे० परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

४२ चतुत्थअनुधम्मसुत्त

४५ सावत्थिनिदान । “धम्मानुधम्मप्पटिपन्नस्स, भिक्खवे, 5 भिक्खुनो अयमनुधम्मो होति य रूपे अनत्तानुपस्सी विहरेय्य, वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु विञ्जाणे अनत्तानुपस्सी विहरेय्य । यो^१ रूपे अनत्तानुपस्सी विहरन्तो पे० रूप परिजानाति, वेदन सञ्ज . सङ्खारे विञ्जाण परिजानाति, सो रूप परिजान वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण परिजान परिमुच्चति रूपम्हा, परिमुच्चति वेदनाय, 10 परिमुच्चति सञ्जाय, परिमुच्चति सङ्खारेहि, परिमुच्चति विञ्जाणम्हा, परिमुच्चति जातिया जरामरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

ननुम्हाकवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धान

R 42

ननुम्हाकेन द्वे वुत्ता, भिक्खूहि अपरे दुवे ।

आनन्देन च द्वे वुत्ता, अनुधम्मोहि द्वे दुका ति ॥

४३ अत्तदीपसुत्त

B 35 15

४६ सावत्थिनिदान । “अत्तदीपा, भिक्खवे, विहरथ अत्त-सरणा अनञ्जसरणा, धम्मदीपा धम्मसरणा अनञ्जसरणा । अत्तदीपान, भिक्खवे, विहरत अत्तसरणान अनञ्जसरणान, धम्मदीपान धम्मसरणान अनञ्जसरणान योनि^२ उपपरिक्खितब्बा^३ । किजातिका सोकपरिदेव-दुक्खदोमनस्सुपायासा किपहोतिका ति ?

20

“किजातिका च, भिक्खवे, सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा किपहोतिका ? इध, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मो अविनीतो सप्पुरिसान अदस्सावी

१ सो-सी०, स्या०, रो० । २ योनिसोव - स्या०, योनि एव - सी०, रो० ।

३ उपपरिक्खितब्बो - सी०, स्या०, रो० ।

सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मो अविनीतो रूप अत्ततो समनु-
 पस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । तस्स
 त रूप विपरिणमति अञ्जथा च होति । तस्स रूपविपरिणामञ्जथा-
 भावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा । वेदन अत्ततो समनु-
 पस्सति वेदनावन्त वा अत्तान, अत्तनि वा वेदन, वेदनाय वा अत्तान । 5
 तस्स सा वेदना विपरिणमति, अञ्जथा च होति । तस्स वेदना-
 विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।
 सञ्ज अत्ततो समनुपस्सति सङ्गारे अत्ततो समनुपस्सति विञ्जाण
 अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण,
 विञ्जाणस्मि वा अत्तान । तस्स त विञ्जाण विपरिणमति, अञ्जथा 10 R 43
 च होति । तस्स विञ्जाणविपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोक-
 परिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ।

“रूपस्स त्वेव, भिक्खवे, अनिच्चत विदित्वा विपरिणाम विराग
 निरोध पुब्बे चेव रूप एतरहि च सब्ब रूप अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म
 ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो ये सोकपरिदेवदुक्ख- 15
 दोमनस्सुपायासा ते पहीयन्ति । तेस पहाना^१ न परितस्सति, अपरितस्स
 सुख विहरति, सुखविहारी^२ भिक्खु ‘तदङ्गनिब्बुतो’ ति वुच्चति । वेदनाय
 त्वेव, भिक्खवे, अनिच्चत विदित्वा विपरिणाम विराग निरोध पुब्बे चेव
 वेदना एतरहि च सब्बा वेदना अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा ति
 एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो ये सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सु- 20 B 36
 पायासा ते पहीयन्ति । तेस पहाना न परितस्सति, अपरितस्स सुख
 विहरति, सुखविहारी भिक्खु ‘तदङ्गनिब्बुतो’ ति वुच्चति । सञ्जाय

सङ्गारान त्वेव, भिक्खवे, अनिच्चत विदित्वा विपरिणाम विराग
 निरोध पुब्बे चेव सङ्गारा एतरहि च सब्बे सङ्गारा अनिच्चा दुक्खा
 विपरिणामधम्मा ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो ये सोकपरि- 25
 देवदुक्खदोमनस्सुपायासा ते पहीयन्ति । तेस पहाना न परितस्सति,
 अपरितस्स सुख विहरति सुखविहारी भिक्खु ‘तदङ्गनिब्बुतो’ ति
 वुच्चति । विञ्जाणस्स त्वेव, भिक्खवे, अनिच्चत विदित्वा विपरिणाम
 विराग निरोध पुब्बे चेव विञ्जाण एतरहि च सब्ब विञ्जाण अनिच्च
 दुक्ख विपरिणामधम्म ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सतो 30

ये सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा ते पहीयन्ति । तेस पहाना न परितस्सति, अपरितस्स सुख विहरति, सुखविहारी भिक्खु 'तदङ्गनिब्बुतो' ति वुच्चती" ति ।

४४ पटिपदासुत्त

R 44

४७ सावत्थिनिदान । "सक्कायसमुदयगामिनि च वो, भिक्खवे,
 5 पटिपद देसेस्सामि^१ सक्कायनिरोधगामिनि च पटिपद । त सुणाथ ।
 कतमा च, भिक्खवे, सक्कायसमुदयगामिनी पटिपदा ? इध, भिक्खवे,
 अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्स अकोविदो
 अरियधम्मे अविनीतो, सप्पुरिसान अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अको-
 विदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा
 10 अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । वेदन अत्ततो सज्जा
 सङ्गारे विज्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विज्जाणवन्त वा अत्तान,
 अत्तनि वा विज्जाण, विज्जाणस्मि वा अत्तान । अय वुच्चति, भिक्खवे,
 'सक्कायसमुदयगामिनी पटिपदा, सक्कायसमुदयगामिनी^२ पटिपदा' ति ।
 इति हिद, भिक्खवे, वुच्चति 'दुक्खसमुदयगामिनी समनुपस्सना' ति ।
 15 अयमेवेत्थ अत्थो ।

"कतमा च, भिक्खवे, सक्कायनिरोधगामिनी पटिपदा ? इध,
 भिक्खवे, सुतवा अरियसावको अरियान दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो
 अरियधम्मे सुविनीतो, सप्पुरिसान दस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो
 सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त वा
 B 37 20 अत्तान, न अत्तनि वा रूप, न रूपस्मि वा अत्तान । न वेदन अत्ततो
 न सज्जा न सङ्गारे न विज्जाण अत्ततो समनुपस्सति, न
 विज्जाणवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा विज्जाण, न विज्जाणस्मि
 वा अत्तान । अय वुच्चति, भिक्खवे, 'सक्कायनिरोधगामिनी
 पटिपदा, सक्कायनिरोधगामिनी पटिपदा' ति । इति हिद, भिक्खवे,
 25 वुच्चति 'दुक्खनिरोधगामिनी समनुपस्सना' ति । अयमेवेत्थ अत्थो" ति ।

४५ अनिच्चसुत्त

R 45

४८ सावत्थिनिदान । "रूप, भिक्खवे, अनिच्च । यदनिच्च
 त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त 'नेत मम, नेसोहमस्मि,

१ देसिस्सामि - सी०, रो० । २-२ स्या० पोत्थके नत्थि ।

न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय ददुब्बं । एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो चित्तं विरज्जति विमुच्चति अनुपादाय आसवेहि । वेदना अनिच्चा ... सञ्जा ... सङ्खारा ... विञ्जाणं अनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं; यं दुक्खं तदनत्ता; यदनत्ता तं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय ददुब्बं । 5
 एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो चित्तं विरज्जति विमुच्चति अनुपादाय आसवेहि । रूपधातुया चे, भिक्खवे, भिक्खुनो चित्तं विरत्तं विमुत्तं होति अनुपादाय आसवेहि, वेदनाधातुया ... पे०... सञ्जा-धातुया ... सङ्खारधातुया ... विञ्जाणधातुया चे, भिक्खवे, भिक्खुनो चित्तं विरत्तं विमुत्तं होति अनुपादाय आसवेहि । विमुत्तत्ता' ठितं । 10
 ठितत्ता सन्तुसितं^१ । सन्तुसितत्ता न परितस्सति । अपरितस्सं पच्च-तञ्जेव परिनिब्बायति । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाती' ति ।

४६. दुतियअनिच्चसुत्तं

४६. सावत्थिनिदानं । "रूपं, भिक्खवे, अनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं; यं दुक्खं तदनत्ता; यदनत्ता तं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय ददुब्बं । वेदना अनिच्चा ... सञ्जा अनिच्चा ... सङ्खारा अनिच्चा ... विञ्जाणं अनिच्चं । यदनिच्चं तं दुक्खं; यं दुक्खं तदनत्ता; यदनत्ता तं 'नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय ददुब्बं । 15

"एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो पुब्बन्तानुदिट्ठियो न होन्ति । पुब्बन्तानुदिट्ठीनं असति, अपरन्तानुदिट्ठियो न होन्ति । अपरन्तानुदिट्ठीनं असति, थामसो परामासो न होति । थामसे परामासे असति, रूपस्मि ... वेदनाय ... सञ्जाय ... सङ्खारेसु ... विञ्जाणस्मि चित्तं विरज्जति विमुच्चति अनुपादाय आसवेहि । विमुत्तत्ता ठितं, ठितत्ता सन्तुसितं, सन्तुसितत्ता न परितस्सति । अपरितस्सं पच्च- 25
 तञ्जेव परिनिब्बायति । 'खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाती' ति ।

B. 38

R. 46

४७ समनुपस्सनासुत्त

५० सावत्थिनिदान । “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा अनेकविहित अत्तान समनुपस्समाना समनुपस्सन्ति, सब्बेते^१ पञ्चुपादानक्खन्धे समनुपस्सन्ति, एतेस वा अञ्जतर । कतमे पच्च ? इध, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्स
 5 अकोविदो अरियधम्मो अविनीतो, सप्पुरिसान अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मो अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । वेदन सञ्जा सङ्गारे विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान ।

10 “इति अय चेव समनुपस्सना ‘अस्मी’ ति चस्स अविगत^२ होति । ‘अस्मी’ ति खो पन, भिक्खवे, अविगते पच्चन्न इन्द्रियान अवक्कन्ति होति — चक्खुन्द्रियस्स सोतिन्द्रियस्स घानिन्द्रियस्स जिह्विन्द्रियस्स कायिन्द्रियस्स । अत्थि, भिक्खवे, मनो, अत्थि धम्मा, अत्थि अविज्जाधातु^३ । अविज्जासम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्टस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स
 15 ‘अस्मी’ ति पिस्स होति, ‘अयमहमस्मी’ ति पिस्स होति, ‘भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘न भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘रूपी भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘अरूपी भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘सञ्जी भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘असञ्जी भविस्स’ ति पिस्स होति, ‘नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स’ ति पिस्स होति ।

B 39
R 47

20 “तिट्ठन्तेव^४ खो, भिक्खवे, तत्थेव पच्चिन्द्रियानि । अत्थेत्थ सुतवतो अरियसावकस्स अविज्जा पहीयति, विज्जा उप्पज्जति । तस्स अविज्जाविरागा विज्जुप्पादा ‘अस्मी’ ति पिस्स न होति, ‘अयमहमस्मी’ ति पिस्स न होति, ‘भविस्स’ ति न भविस्स ति रूपी अरूपी सञ्जी असञ्जी नेवसञ्जीनासञ्जी भविस्स ति पिस्स न
 25 होती” ति ।

४८ खन्धसुत्त

५१ सावत्थिनिदान । “पच्च, भिक्खवे, खन्ध देसेस्सामि पञ्चुपादानक्खन्धे च । त सुणाथ । कतमे च, भिक्खवे, पच्चक्खन्धा ?

१ सब्बे ते — सी०, स्या०, रो० । २ अविगत — स्या०, रो० । ३ विज्जाधातु — रो० । ४ तिट्ठन्ति — सी०, स्या०, रो० ।

य किञ्चि, भिक्खवे, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुमा वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, अय वुच्चति रूपक्खन्धो । या काचि वेदना पे० या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्त^१ वा बहिद्धा वा ओळारिका वा सुखुमा वा पे० अय वुच्चति सङ्खारक्खन्धो^२ । य किञ्च विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुमा वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, अय वुच्चति विञ्जाणक्खन्धो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, पञ्चक्खन्धा ।

“कतमे च, भिक्खवे, पच्चुपादानक्खन्धा ? य किञ्चि, भिक्खवे, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न पे० य दूरे सन्तिके वा सासव उपादानिय, अय वुच्चति रूपुपादानक्खन्धो^३ । या काचि वेदना पे० या दूरे सन्तिके वा सासवा उपादानिया, अय वुच्चति वेदनुपादानक्खन्धो । या काचि सञ्जा पे० या दूरे सन्तिके वा सासवा उपादानिया, अय वुच्चति सञ्जुपादानक्खन्धो । ये केचि सङ्खारा पे० सासवा उपादानिया, अय वुच्चति सङ्खारुपादानक्खन्धो । य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न पे० य दूरे सन्तिके वा सासव उपादानिय, अय वुच्चति विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, पञ्चुपादानक्खन्धा” ति ।

४६ सोणसुत्त

५२ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । अथ खो सोणो गहपतिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि 20 B 4

पे० एकमन्त निसिन्न खो सोण गहपतिपुत्त भगवा एतदवोच —

“ये हि केचि, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा अनिच्चेन रूपेण दुक्खेन विपरिणामधम्मेन ‘सेय्योहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, ‘सदिसोहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, ‘हीनोहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, किमञ्जात्र^४ यथाभूतस्स अदस्सना ? अनिच्चाय वेदनाय दुक्खाय विपरिणामधम्माय ‘सेय्योहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, ‘सदिसोहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, ‘हीनोहमस्मी’ ति वा समनुपस्सन्ति, किमञ्जात्र 25

१ अज्झत्ता — स्या० । २ सङ्खारक्खन्धा — रो० । ३ रूपुपादानक्खन्धो — सी०, स्या० ।

४ किमञ्जात्थ — सी० रो० ।

यथाभूतस्स अदस्सना ? अनिच्चाय सञ्जाय अनिच्चेहि सङ्खारेहि
 दुक्खेहि विपरिणामधम्मेहि 'सेय्योहमस्मी' ति वा समनुपस्सन्ति, 'सदिसो-
 हमस्मी' ति वा समनुपस्सन्ति, 'हीनोहमस्मी' ति वा समनुपस्सन्ति,
 किमञ्जात्र यथाभूतस्स अदस्सना ? अनिच्चेन विञ्जाणेन दुक्खेन
 5 विपरिणामधम्मेन 'सेय्योहमस्मी' ति वा समनुपस्सन्ति, 'सदिसोहमस्मी'
 ति वा समनुपस्सन्ति, 'हीनोहमस्मी' ति वा समनुपस्सन्ति, किमञ्जात्र
 यथाभूतस्स अदस्सना ?

“ये च खो केचि, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा अनिच्चे न
 रूपेन दुक्खेन विपरिणामधम्मेन 'सेय्योहमस्मी' ति पि न समनुपस्सन्ति,
 R 49 10 'सदिसोहमस्मी' ति पि न समनुपस्सन्ति, 'हीनोहमस्मी' ति पि न
 समनुपस्सन्ति, किमञ्जात्र यथाभूतस्स दस्सना ? अनिच्चाय वेद-
 नाय अनिच्चाय सञ्जाय अनिच्चेहि सङ्खारेहि अनिच्चेन
 विञ्जाणेन दुक्खेन विपरिणामधम्मेन 'सेय्योहमस्मी' ति पि न समनु-
 पस्सन्ति, 'सदिसोहमस्मी' ति पि न समनुपस्सन्ति, 'हीनोहमस्मी' ति
 15 पि न समनुपस्सन्ति, किमञ्जात्र यथाभूतस्स दस्सना ?

“त कि मञ्जासि, सोण, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

20 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनुपस्सितु-
 'एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना निच्चा वा अनिच्चा वा” ति ?

“अनिच्चा, भन्ते” ।

25 “सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
 वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

30 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनु-
 पस्सितु — 'एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“तस्मातिह, सोण, य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न
अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य
दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति
एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । या काचि वेदना या काचि 5
सञ्जा ये केचि सङ्खारे य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागत-
पच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा
पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण ‘नेत मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । R 50

“एव पस्स, सोण, सुनवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बि- 10
न्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि
निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति,
विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा
जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजा-
नाती” ति । 15

५० दुतियसोणसुत्त

५३ एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । अथ खो सोणो गहपतिपुत्तो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्न खो सोण गहपतिपुत्त भगवा एतदवोच —

“ये हि केचि, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा रूप नप्पजानन्ति, 20
रूपसमुदय नप्पजानन्ति, रूपनिरोध नप्पजानन्ति, रूपनिरोधगामिनि
पटिपद नप्पजानन्ति, वेदन नप्पजानन्ति, वेदनासमुदय नप्पजानन्ति,
वेदनानिरोध नप्पजानन्ति, वेदनानिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानन्ति,
सञ्ज नप्पजानन्ति पे० सङ्खारे नप्पजानन्ति, सङ्खारसमुदय नप्प-
जानन्ति, सङ्खारनिरोध नप्पजानन्ति, सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद 25
नप्पजानन्ति, विञ्जाण नप्पजानन्ति, विञ्जाणसमुदय नप्पजानन्ति,
विञ्जाणनिरोध नप्पजानन्ति, विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद
नप्पजानन्ति, न मे ते, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा
समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो

सामञ्जत्थ वा ब्रह्मञ्जत्थ वा दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति ।

B 42,
R 51

“ये च खो केचि, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा रूप पजानन्ति,
रूपसमुदय पजानन्ति, रूपनिरोध पजानन्ति, रूपनिरोधगामिनि पटि-
5 पद पजानन्ति, वेदन पजानन्ति पे० सञ्ज पजानन्ति सङ्खारे
पजानन्ति विञ्जाण पजानन्ति, विञ्जाणसमुदय पजानन्ति,
विञ्जाणनिरोध पजानन्ति, विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद पजा-
नन्ति, ते च खो मे, सोण, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समण-
सम्मता ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जत्थ
10 च ब्रह्मञ्जत्थ च दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती” ति ।

५१ नन्दिकखयसुत्त

५४ सावत्थिनिदान । “अनिच्चञ्जेव, भिक्खवे, भिक्खु रूप
अनिच्च ति पस्सति सास्स होति सम्मादिट्ठि । सम्मा पस्स निब्बि-
न्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो । नन्दिराग-
15 क्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति । अनिच्चञ्जेव, भिक्खवे,
भिक्खु वेदन अनिच्च^१ ति पस्सति । सास्स होति सम्मादिट्ठि । सम्मा
पस्स निब्बिन्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो ।
नन्दिरागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति । अनिच्चञ्जेव,
भिक्खवे, भिक्खु सञ्ज अनिच्च ति पस्सति पे० अनिच्चञ्जेव
20 भिक्खवे, भिक्खु सङ्खारे अनिच्चा ति पस्सति । सास्स होति सम्मा-
दिट्ठि । सम्मा पस्स निब्बिन्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया
नन्दिकखयो । नन्दिरागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति ।
अनिच्चञ्जेव, भिक्खवे, भिक्खु विञ्जाण अनिच्च ति पस्सति ।
सास्स होति सम्मादिट्ठि । सम्मा पस्स निब्बिन्दति । नन्दिकखया राग-
25 क्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो । नन्दिरागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त
ति वुच्चती” ति ।

१ अनिच्चा - सी०, स्या०, रो० ।

५२ द्वुतीयनन्दिकखयसुत्त

५५ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, योनिसो मनसि करोथ,
 रूपानिच्चत च यथाभूत समनुपस्सथ । रूप, भिक्खवे, भिक्खु योनिसो
 मनसि करोन्तो, रूपानिच्चत च यथाभूत समनुपस्सन्तो रूपस्मि
 निब्बिन्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो । नन्दि-
 रागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति । वेदन, भिक्खवे, 5
 योनिसो मनसि करोथ, वेदनानिच्चत यथाभूत समनुपस्सथ । वेदन,
 भिक्खवे, भिक्खु योनिसो मनसि करोन्तो, वेदनानिच्चत च यथाभूत
 समनुपस्सन्तो वेदनाय निब्बिन्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया
 नन्दिकखयो । नन्दिरागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति ।
 सञ्ज भिक्खवे सङ्खारे, भिक्खवे, योनिसो मनसि करोथ, सङ्खारा- 10
 निच्चत च यथाभूत समनुपस्सथ । सङ्खारे, भिक्खवे, भिक्खु योनिसो
 मनसि करोन्तो, सङ्खारानिच्चत यथाभूत समनुपस्सन्तो सङ्खारेसु
 निब्बिन्दति । नन्दिकखया रागक्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो । नन्दि-
 रागक्खया चित्त विमुत्त सुविमुत्त ति वुच्चति । विञ्जाण, भिक्खवे,
 योनिसो मनसि करोथ, विञ्जाणानिच्चत च यथाभूत समनुपस्सथ । 15
 विञ्जाण, भिक्खवे, भिक्खु योनिसो मनसि करोन्तो, विञ्जाणा-
 निच्चत च यथाभूत समनुपस्सन्तो विञ्जाणस्मि निब्बिन्दति । नन्दि-
 क्खया रागक्खयो, रागक्खया नन्दिकखयो । नन्दिरागक्खया चित्त विमुत्त
 सुविमुत्त ति वुच्चती” ति ।

R 52

B 43

अत्तदीपवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

अत्तदीपा पटिपदा, द्वे च होन्ति अनिच्चता । 20
 समनुपस्सना खन्वा, द्वे सोणा द्वे नन्दिकखयेन चा ति ॥

मूलपण्णासक^१ समत्त^१ ।

तस्स मूलपण्णासकस्स वग्गुद्धान

नकुलपिता अनिच्चो^२ च, भारो^३ नतुम्हाकेन^४ च ।
 अत्तदीपेन पञ्जासो^५, पठमो तेन पवुच्चती^६ ति ॥

R 53

— ० —

१ - १ मूलपञ्जासक समत्त - रो०, मूलपण्णासका समत्तो - म०, स्या० ।
 २ अनिच्चा - रो० । ३ भारेन - स्या०, रा० । ४ तुम्हाकेन - रो० । ५ पण्णासो - स्या०,
 पञ्जास - सी० । ६ पठम - सी० । ७ वुच्चती - स्या०, रो० ।

५३ उपयसुत्त

५६ सावत्थिनिदान । “उपयो^१, भिक्खवे, अविमुत्तो अनुपयो विमुत्तो । रूपुपय^२ वा, भिक्खवे, विञ्जाण तिट्ठमान तिट्ठेय्य, रूपा-
 B 44 रम्मण रूपप्पतिट्ठ^३ नन्दूपसेचन^४ बुद्धि^५ विरूहि^६ वेपुल्ल आपज्जेय्य ।
 सङ्खारूपय वा, भिक्खवे, विञ्जाण तिट्ठमान तिट्ठेय्य, सङ्खारारम्मण
 5 सङ्खारप्पतिट्ठ नन्दूपसेचन बुद्धि विरूहि वेपुल्ल आपज्जेय्य ।

“यो, भिक्खवे, एव वदेय्य — ‘अहमञ्जत्र रूपा अञ्जत्र वेदनाय अञ्जत्र सञ्जाय अञ्जत्र सङ्खारेहि विञ्जाणस्स आगति वा गति वा चुति वा उपपत्ति वा बुद्धि वा विरूहि वा वेपुल्ल वा पञ्चापेस्सामी’ ति, नेत ठान विज्जति ।

10 “रूपधातुया चे, भिक्खवे, भिक्खुनो रागो पहीनो होति । रागस्स पहाना वोच्छिज्जतारम्मण पतिट्ठा विञ्जाणस्स न होति । वेदनाधातुया^७ चे भिक्खवे सञ्जाधातुया चे भिक्खवे सङ्खार-
 धातुया चे भिक्खवे विञ्जाणधातुया चे, भिक्खवे, भिक्खुनो रागो पहीनो होति । रागस्स पहाना वोच्छिज्जतारम्मण पतिट्ठा विञ्जा-
 R 54 15 णस्स न होति । तदप्पतिट्ठित विञ्जाण अविरूहि अनभिसङ्खच्च^८ विमुत्त । विमुत्तत्ता ठित । ठितत्ता सन्तुसित । सन्तुसितत्ता न परि-
 तस्सति । अपरितस्स पच्चत्तञ्जेव परिनिब्बायति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

५४ बीजसुत्त

५७ सावत्थिनिदान । “पञ्चमानि, भिक्खवे, बीजजातानि ।
 20 कतमानि पञ्च ? मूलबीज, खन्धबीज, अग्गबीज, फलुबीज, बीज-
 बीजञ्जेव पञ्चम । इमानि चस्सु, भिक्खवे, पञ्च बीजजातानि
 अखण्डानि अप्रूतिकानि अवातातपहतानि^९ सारादानि^{१०} सुखसयितानि,
 पठवी^{११} च नास्स, आपो च नास्स, अपि नुमानि, भिक्खवे, पञ्च बीज-
 जातानि बुद्धि विरूहि वेपुल्ल आपज्जेय्यु” ति ?

25 “नो हेत, भन्ते” ।

१ उपयो — सी०, स्या०, रो० । २ रूपुपाय — सी०, स्या०, रूपुपाय — रो० ।
 ३ रूपपतिट्ठ — रो० । ४ नन्दूपसेवन — सी०, स्या०, रो० । ५ बुद्धि — स्या० ।
 ६ विरूहि — रो० । ७ वेदनायधातुया — रो० । ८ अनभिसङ्खच्च — रो० ।
 ९ फलुबीज — सी०, फलबीज — स्या० । १० अवातातपपहतानि — स्या० । ११ सारा-
 दायिनी — सी० । १२ पथवो — म० ।

“इमानि चस्सु, भिक्खवे, पञ्च बीजजातानि अखण्डानि^१
पे० सुखसयितानि, पठवी च अस्स, आपो च अस्स, अपि नुमानि,
भिक्खवे, पञ्च बीजजातानि वुद्धि विरूढि वेपुल्ल आपज्जेय्यु” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पठवीधातु, एव चतस्सो विञ्जाणट्ठितियो 5
दट्ठब्बा । सेय्यथापि, भिक्खवे, आपोधातु, एव नन्दिरागो दट्ठब्बो ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, पञ्च बीजजातानि, एव विञ्जाण साहार दट्ठब्ब ।
रूपुपय, भिक्खवे, विञ्जाण तिट्ठमान तिट्ठेय्य, रूपारम्मण रूपप्पतिट्ठ
नन्दूपसेचन वुद्धि विरूढि वेपुल्ल आपजेय्य । वेदनुपय वा, भिक्खवे,
विञ्जाण तिट्ठमान तिट्ठेय्य पे० नन्दूपसेचन वुद्धि विरूढि वेपुल्ल 10
आपजेय्य । सञ्जुपय वा पे० सङ्घारुपय वा, भिक्खवे, विञ्जाण
तिट्ठमान तिट्ठेय्य, सङ्घारारम्मण सङ्घारप्पतिट्ठ नन्दूपसेचन वुद्धि
विरूढि वेपुल्ल आपज्जेय्य ।

B 45
R 45

“यो, भिक्खवे, एव वदेय्य – ‘अहमञ्जत्र रूपा अञ्जत्र
वेदनाय अञ्जत्र सञ्जाय अञ्जत्र सङ्घारेहि विञ्जाणस्स आगति वा 15
गति वा चुति वा उपपत्ति वा वुद्धि वा विरूढि वा वेपुल्ल वा
पञ्जापेस्सामी’ ति, नेत ठान विज्जति । रूपधातुया चेव, भिक्खवे,
भिक्खुनो रागो पहीनो होति । रागस्स पहाना वोच्छिज्जतारम्मण
पतिट्ठा विञ्जाणस्स न होति । वेदनाधातुया चे सञ्जाधातुया
चे सङ्घारधातुया चे विञ्जाणधातुया चे, भिक्खवे, भिक्खुनो 20
रागो पहीनो होति । रागस्स पहाना वोच्छिज्जतारम्मण पतिट्ठा
विञ्जाणस्स न होति । तदप्पतिट्ठित विञ्जाण अविरूढि अनभि-
सङ्गच्च विमुत्त । विमुत्तत्ता ठित । ठितत्ता सन्तुसित । सन्तुसितत्ता
न परितस्सति । अपरितस्स पच्चत्तञ्जेव परिनिब्बायति । ‘खीणा
जाति पे० नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति । 25

५५ उदानसुत्त

५८ सावत्थिनिदान । तत्र खो भगवा उदान उदानेसि –
“‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स^२, न मे भविस्सती’ ति – एव
अधिमुच्चमानो^३ भिक्खु छिन्देय्य ओरम्भागियानि सयोजनानी” ति ।

R 56

१ खण्डानि – सी०, रो० । २ न भविस्सति – स्या०, रो० । ३ विमुच्चमाना –
सी०, स्या० ।

एव वुत्ते, अञ्जतरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “यथा कथ पन, भन्ते, ‘नो चस्स’^१, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति - एव अधिमुच्चमानो भिक्खु छिन्देय्य ओरम्भागियानि सयोजनानी” ति ?

“इध, भिक्खु, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान^२ अदस्सावी^३

- 5 पे० सप्पुरिसधम्मं अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान ।

B 46

- “सो अनिच्च रूप ‘अनिच्च रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनिच्च वेदन ‘अनिच्चा वेदना’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनिच्च सञ्ज ‘अनिच्चा सञ्जा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनिच्चे सङ्खारे ‘अनिच्चा सङ्खारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनिच्च विञ्जाण ‘अनिच्च विञ्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति ।

- 15 “दुक्ख रूप ‘दुक्ख रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति दुक्ख वेदन दुक्ख सञ्ज दुक्खे सङ्खारे दुक्ख विञ्जाण ‘दुक्ख विञ्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति ।

- “अनत्त रूप ‘अनत्ता^४ रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनत्त वेदन ‘अनत्ता वेदना’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनत्त सञ्ज ‘अनत्ता सञ्जा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनत्ते सङ्खारे ‘अनत्ता सङ्खारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, अनत्त विञ्जाण ‘अनत्ता विञ्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति ।

- 25 “सङ्खत रूप ‘सङ्खत रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति, सङ्खत वेदन सङ्खत सञ्ज सङ्खते सङ्खारे सङ्खत विञ्जाण ‘सङ्खत विञ्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति । रूप विभविस्सती” ति यथाभूत नप्पजानाति । वेदना विभविस्सति सञ्जा विभविस्सति सङ्खारा विभविस्सन्ति विञ्जाण विभविस्सती ति यथाभूत नप्पजानाति ।

R 57

“सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको अरियान दस्सावी अरियधम्मस्स कोविदो अरियधम्मं सुविनीतो सप्पुरिसान दस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स कोविदो सप्पुरिसधम्मं सुविनीतो न रूप अत्ततो

१ चस्स - रो० । २-२ अरियानमदस्सावी - रो० । ३ अनत्त - स्या० ।

४ पि भविस्सती - स्या० ।

समनुपस्सति पे० न वेदन न सञ्जा न सङ्खारे न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति ।

“सो अनिच्च रूप ‘अनिच्च रूप’ ति यथाभूत पजानाति । अनिच्च वेदन अनिच्च सञ्जा अनिच्चे सङ्खारे अनिच्च विञ्जाण ‘अनिच्च विञ्जाण’ ति यथाभूत पजानाति । दुक्ख रूप 5 पे० दुक्ख विञ्जाण अनत्त रूप पे० अनत्त विञ्जाण सङ्खत रूप पे० सङ्खत विञ्जाण ‘सङ्खत विञ्जाण’ ति यथाभूत पजानाति । रूप विभविस्सती ति यथाभूत पजानाति । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण विभविस्सती ति यथाभूत पजानाति ।

“सो रूपस्स विभवा, वेदनाय विभवा, सञ्जाय विभवा, 10 B 47 सङ्खारान विभवा, विञ्जाणस्स विभवा, एव खो, भिक्खु, ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति — एव अधिमुच्चमानो भिक्खु छिन्देय्य ओरम्भागियानि सयोजनानी” ति ।

“एव अधिमुच्चमानो, भन्ते, भिक्खु छिन्देय्य ओरम्भागियानि सयोजनानी ति । कथ पन, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो अनन्तरा 15 आसवान खयो होती” ति ?

“इध, भिक्खु, अस्सुतवा पुथुज्जनो अतसिताये ठाने तास आपज्जति । तासो हेसो^१ भिक्खु अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति ।

“सुतवा च खो, भिक्खु, अरियसावको अतसिताये ठाने न 20 तास आपज्जति । न हेसो, भिक्खु, तासो सुतवतो अरियसावकस्स — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति । रूपुपय 25 वा, भिक्खु, विञ्जाण तिट्ठमान तिट्ठेय्य, रूपारम्मण रूपप्पतिट्ठ^२ नन्दूपसेचन^३ वुद्धि विरूब्धि वेपुल्ल आपज्जेय्य । वेदनुपय वा, भिक्खु, सञ्जुपय वा, भिक्खु, सङ्खारुपय वा, भिक्खु, विञ्जाण तिट्ठमान 25 तिट्ठेय्य, सङ्खारारम्मण सङ्खारप्पतिट्ठ नन्दूपसेचन वुद्धि विरूब्धि वेपुल्ल आपज्जेय्य ।

“यो^४ भिक्खु एव वदेय्य — ‘अहमञ्जात्र रूपा, अञ्जात्र वेदनाय, अञ्जात्र सञ्जाय, अञ्जात्र सङ्खारेहि विञ्जाणस्स आगति वा गति

१ हसा—म० । २ रूपपतिट्ठ—० । ३ नन्दूपसेचन—सी०, स्या०, रो० ।

४ सो—स्या०, रो० ।

वा चुति वा उपपत्ति वा वुद्धि वा विरूढि वा वेपुल्ल वा पञ्जा-
पेस्सामी' ति, नेत ठान विज्जति ।

- “रूपधातुया चे, भिक्खु, भिक्खुनो रागो पहीनो होति ।
रागस्स पहाना वोच्छिज्जतारम्मण पतिट्ठा विज्जाणस्स न होति ।
5 वेदनाधातुया चे, भिक्खु, भिक्खुनो सज्जाधातुया चे, भिक्खु,
भिक्खुनो सङ्खारधातुया चे, भिक्खु, भिक्खुनो विज्जाणधातुया
चे, भिक्खु, भिक्खुनो रागो पहीनो होति । रागस्स पहाना वोच्छिज्जता-
रम्मण पतिट्ठा विज्जाणस्स न होति । तदप्पतिट्ठित विज्जाण
अविरूढ्ह अनभिसङ्खच्च विमुत्त । विमुत्तत्ता ठित । ठितत्ता सन्तु-
10 सित । सन्तुसितत्ता न परितस्सति । अपरितस्स पच्चत्तब्बेव परि-
निब्बायति । 'खीणा जाति पे० नापर इत्थत्ताया' ति पजा-
नाति । एव खो, भिक्खु, जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो
होती' ति ।

B 48

५६ उपादानपरिवत्तसुत्त

- ५६ सावत्थिनिदान । “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा ।
R 5J 15 कतमे पञ्च ? रूपुपादानक्खन्धो', वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्चुपादान-
क्खन्धो, सङ्खारुपादानक्खन्धो, विज्जाणुपादानक्खन्धो । यावकीव-
ञ्चाह, भिक्खवे, इमे पञ्चुपादानक्खन्धे चतुपरिवट्ट यथाभूत नाब्भ-
ञ्जासि, नेव तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण-
ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय' अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति
20 पच्चञ्जासि । यतो च खाह, भिक्खवे, इमे पञ्चुपादानक्खन्धे चतु-
परिवट्ट यथाभूत अब्भञ्जासि, अथाह, भिक्खवे, सदेवके लोके पे०
सदेवमनुस्साय अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो ति पच्चञ्जासि ।

- “कथं च चतुपरिवट्ट ? रूप अब्भञ्जासि, रूपसमुदय अब्भ-
ञ्जासि, रूपनिरोध अब्भञ्जासि, रूपनिरोधगामिनि पटिपद अब्भ-
25 ञ्जासि, वेदन सज्ज सङ्खारे विज्जाण अब्भञ्जासि,
विज्जाणसमुदय अब्भञ्जासि, विज्जाणनिरोध अब्भञ्जासि,
विज्जाणनिरोधगामिनि पटिपद अब्भञ्जासि ।

“कतम च, भिक्खवे, रूप ? चत्तारो च महाभूता चतुन्न च महा-
भूतान उपादाय रूप, इद वुच्चति, भिक्खवे, रूप । आहारसमुदया
रूपसमुदयो, आहारनिरोधा रूपनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको
मग्गो रूपनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद^१ — सम्मादिट्ठि पे०
सम्मासमाधि ।

5

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव रूप
अभिञ्जाय, एव रूपसमुदय अभिञ्जाय, एव रूपनिरोध अभिञ्जाय,
एव रूपनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय रूपस्स निब्बिदाय विरागाय
निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना^२ । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि
धम्मविनये गाधन्ति ।

10

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव रूप
अभिञ्जाय पे० एव रूपनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय, रूपस्स
निब्बिदा^३ विरागा^४ निरोधा^५ अनुपादा विमुत्ता ते सुविमुत्ता । ये सुविमुत्ता
ते केवलिनो^६ । ये केवलिनो वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

15

B 49,
R 60

“कतमा च, भिक्खवे, वेदना ? छयिमे, भिक्खवे, वेदना
काया — चक्खुसम्फस्सजा वेदना, सोतसम्फस्सजा वेदना, घानसम्फस्सजा
वेदना, जिह्वासम्फस्सजा वेदना, कायसम्फस्सजा वेदना, मनोसम्फस्सजा
वेदना । अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदना । फस्ससमुदया वेदनासमुदयो,
फस्सनिरोधा वेदनानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो वेदना-
निरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

20

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव वेदन अभि-
ञ्जाय, एव वेदनासमुदय अभिञ्जाय, एव वेदनानिरोध अभिञ्जाय,
एव वेदनानिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय वेदनाय निब्बिदाय विरा-
गाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि
धम्म-
विनये गाधन्ति ।

25

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव वेदन
अभिञ्जाय पे० एव वेदनानिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय
पे० वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्जा ? छयिमे, भिक्खवे, सञ्जा-
काया — रूपसञ्जा, सद्दसञ्जा, गन्धसञ्जा, रससञ्जा, फोटुब्बसञ्जा, 30

१ सेय्यथीद — म० । २ सुप्पटिपन्ना — सी०, स्या०, रा० । ३ निब्बिदाय — रो० ।
४ विरागाय — रो० । ५ निरोधाय — रो० । ६ केवलिनो — स्या० ।

धम्मसञ्जा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, सञ्जा । फस्ससमुदया सञ्जा-
समुदयो, फस्सनिरोधो सञ्जानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको
मग्गो सञ्जानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद- सम्मादिट्ठि पे०
सम्मासमाधि पे० वट्ठ तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

- 5 “कतमे^१ च, भिक्खवे, सङ्खारा ? छयिमे, भिक्खवे, चेतनाकाया-
रूपसञ्चेतना, सद्दसञ्चेतना, गन्धसञ्चेतना, रससञ्चेतना, फोटुब्ब-
सञ्चेतना, धम्मसञ्चेतना । इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, सङ्खारा । फस्स-
समुदया सङ्खारसमुदयो, फस्सनिरोधो सङ्खारनिरोधो । अयमेव अरियो
अट्ठङ्गिको मग्गो सङ्खारनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि
10 पे० सम्मासमाधि ।

B 50
R 61

- “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव सङ्खारे अभि-
ञ्जाय, एव सङ्खारसमुदय अभिञ्जाय, एव सङ्खारनिरोध अभिञ्जाय,
एव सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय सङ्खारान निब्बिदाय
विरागाय निरोधाय पटिपत्ता ते सुप्पटिपत्ता । ये सुप्पटिपत्ता ते इमस्मि
15 धम्मविनये गाधन्ति ।

- “ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव सङ्खारे
अभिञ्जाय, एव सङ्खारसमुदय अभिञ्जाय, एव सङ्खारनिरोध अभि-
ञ्जाय, एव सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय सङ्खारान निब्बिदा
विरागा निरोधो अनुपादा विमुत्ता ते सुविमुत्ता । ये सुविमुत्ता ते केवलिनो ।
20 ये केवलिनो वट्ठ तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

- “कतम च, भिक्खवे, विञ्जाण ? छयिमे, भिक्खवे, विञ्जाण-
काया - चक्खुविञ्जाण, सोतविञ्जाण, धानविञ्जाण, जिह्वाविञ्जाण,
कायविञ्जाण, मनोविञ्जाण । इदं वुच्चति, भिक्खवे, विञ्जाण ।
नामरूपसमुदया विञ्जाणसमुदयो, नामरूपनिरोधो विञ्जाणनिरोधो ।
25 अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो विञ्जाणनिरोधगामिनी पटिपदा,
सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव विञ्जाण
अभिञ्जाय, एव विञ्जाणसमुदय अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोध
अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय विञ्जा-

णस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि धम्मविनये गाधन्ति ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा एव विञ्जाण अभिञ्जाय, एव विञ्जाणसमुदय अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोध अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय विञ्जा- 5
णस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्ता ते सुविमुत्ता । ये सुविमुत्ता ते केवलिनो । ये केवलिनो वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाया” ति ।

५७ सत्तट्टानसुत्त

६० सावत्थिनिदान । “सत्तट्टानकुसलो, भिक्खवे, भिक्खु
तिविधूपपरिक्खी इमस्मि धम्मविनये केवली वुसितवा उत्तमपुरिसो ति
वुच्चति । कथं च, भिक्खवे, भिक्खु सत्तट्टानकुसलो होति ? इध, 10 R 62
भिक्खवे, भिक्खु रूप पजानाति, रूपसमुदय पजानाति, रूपनिरोध पजा-
नाति, रूपनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, रूपस्स अस्साद पजानाति,
रूपस्स आदीनव पजानाति, रूपस्स निस्सरण पजानाति, वेदन पजानाति
सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण पजानाति, विञ्जाणसमुदय पजानाति,
विञ्जाणनिरोध पजानाति, विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति, 15
विञ्जाणस्स अस्साद पजानाति, विञ्जाणस्स आदीनव पजानाति,
विञ्जाणस्स निस्सरण पजानाति ।

“कतमं च, भिक्खवे, रूपं ? चत्तारो च महाभूता, चतुन्न च
महाभूतान उपादाय रूप — इदं वुच्चति, भिक्खवे, रूपं । आहारसमुदया
रूपसमुदयो, आहारनिरोधा रूपनिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको 20
मगो रूपनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे०
सम्मासमाधि ।

“यं रूपं पटिच्च उप्पज्जति सुखं सोमनस्स — अयं रूपस्स अस्सादो ।
यं रूपं अनिच्च दुक्खं विपरिणामधम्म — अयं रूपस्स आदीनवो । यो
रूपस्मि छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान — इदं रूपस्स निस्सरण । 25

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव रूपं अभि-
ञ्जाय, एव रूपसमुदयं अभिञ्जाय, एव रूपनिरोधं अभिञ्जाय, एव
रूपनिरोधगामिनि पटिपदं अभिञ्जाय, एव रूपस्स अस्सादं अभिञ्जाय,
एव रूपस्स आदीनवं अभिञ्जाय, एव रूपस्स निस्सरणं अभिञ्जाय

रूपस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि धम्मविनये गाधन्ति ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव रूप अभिञ्जाय, एव रूपसमुदय अभिञ्जाय, एव रूपनिरोध अभिञ्जाय, एव रूपनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय, एव रूपस्स अस्साद अभिञ्जाय, एव रूपस्स आदीनव अभिञ्जाय, एव रूपस्स निस्सरण अभिञ्जाय रूपस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्ता ते सुविमुत्ता । ये सुविमुत्ता ते केवलिनो । ये केवलिनो वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

“कतमा च, भिक्खवे, वेदना ? छयिमे, भिक्खवे, वेदनाकाया — चक्खुसम्फस्सजा वेदना पे० मनोसम्फस्सजा वेदना । अय वुच्चति, भिक्खवे, वेदना । फस्ससमुदया वेदनासमुदयो, फस्सनिरोधा वेदना-निरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो वेदनानिरोधगामिनी पटि-पदा, सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

“य वेदन पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स — अय वेदनाय अस्सादो । या^१ वेदना अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा — अय वेदनाय आदीनवो । यो वेदनाय छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान — इद वेदनाय निस्सरण ।

“ये हि, केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव वेदन अभिञ्जाय, एव वेदनासमुदय अभिञ्जाय, एव वेदनानिरोध अभिञ्जाय, एव वेदनानिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय, एव वेदनाय अस्साद अभिञ्जाय, एव वेदनाय आदीनव अभिञ्जाय, एव वेदनाय निस्सरण अभिञ्जाय वेदनाय निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटि-पन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि धम्मविनये गाधन्ति ।

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव वेदन अभिञ्जाय पे० वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

“कतमा च, भिक्खवे, सञ्जा ? छयिमे, भिक्खवे, सञ्जा-काया — रूपसञ्जा, सद्दसञ्जा, गन्धसञ्जा, रससञ्जा, फोटुब्बसञ्जा, धम्मसञ्जा । अय वुच्चति, भिक्खवे, सञ्जा । फस्ससमुदया सञ्जा-समुदयो, फस्सनिरोधा सञ्जानिरोधो । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो सञ्जानिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथीद — सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि पे० वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

“कतमे च, भिक्खवे, सङ्खारा ? छयिमे, भिक्खवे, चेतनाकाया – रूपसञ्चेतना पे० धम्मसञ्चेतना । इमे वुच्चन्ति भिक्खवे, सङ्खारा । फस्ससमुदया सङ्खारसमुदयो, फस्सनिराधा सङ्खारनिरोधो । अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो सङ्खारनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथोद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

R 64

“य सङ्खारे पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स – अय सङ्खारान अस्सादो । ये सङ्खारा अनिच्चा दुक्खा विपरिणामधम्मा – अय सङ्खारान आदीनवो । यो सङ्खारेसु छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान – इद सङ्खारान निस्सरण ।

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव सङ्खारे अभिञ्जाय, एव सङ्खारसमुदय अभिञ्जाय, एव सङ्खारनिरोध अभिञ्जाय, एव सङ्खारनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय पे० सङ्खारान निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि धम्मविनये गाधन्ति पे० वट्ट तेस नत्थि पञ्जापनाय ।

B 53

“कतम च, भिक्खवे, विञ्जाण ? छयिमे, भिक्खवे, विञ्जाण-काया – चक्खुविञ्जाण, सोतविञ्जाण, घानविञ्जाण, जिह्वाविञ्जाण, कायविञ्जाण, मनोविञ्जाण । इद वुच्चति, भिक्खवे, विञ्जाण । नाम-रूपसमुदया विञ्जाणसमुदयो, नामरूपनिरोधा विञ्जाणनिरोधो । अयमेव अरियो अटुङ्गिको मग्गो विञ्जाणनिरोधगामिनी पटिपदा, सेय्यथोद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।

15

“य विञ्जाण पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स – अय विञ्जाणस्स अस्सादो । य विञ्जाण अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म – अय विञ्जाणस्स आदीनवो । यो विञ्जाणस्मि छन्दरागविनयो छन्दराग-प्पहान – इद विञ्जाणस्स निस्सरण ।

25

“ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव विञ्जाण अभिञ्जाय, एव विञ्जाणसमुदय अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोध अभिञ्जाय, एव विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद अभिञ्जाय, एव विञ्जाणस्स अस्साद अभिञ्जाय, एव विञ्जाणस्स आदीनव अभिञ्जाय, एव विञ्जाणस्स निस्सरण अभिञ्जाय विञ्जाणस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्ना ते सुप्पटिपन्ना । ये सुप्पटिपन्ना ते इमस्मि धम्मविनये गाधन्ति ।

30

R 65

“ये च खो केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा एव विज्जाण अभिज्जाय, एव विज्जाणसमुदय अभिज्जाय, एव विज्जाणनिरोध अभिज्जाय, एव विज्जाणनिरोधगामिनि पटिपद अभिज्जाय, एव विज्जाणस्स अस्साद अभिज्जाय, एव विज्जाणस्स आदीनव अभि-
 5 ज्जाय, एव विज्जाणस्स निस्सरण अभिज्जाय विज्जाणस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्ता ते सुविमुत्ता । ये सुविमुत्ता ते केवलिनो । ये केवलिनो वट्ट तेस नत्थि पज्जापनाय । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु सत्तट्ठानकुसलो होति ।

B 54

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु तिविधूपपरिक्खी होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धातुसो उपपरिक्खति, आरतनसो उपपरिक्खति, पटिच्चसमुप्पादसो उपपरिक्खति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु तिविधूप परिक्खी होति । सत्तट्ठानकुसलो, भिक्खवे, भिक्खु तिविधूपपरिक्खी इमस्मि धम्मविनये केवली वुसितवा ‘उत्तमपुरिसो’ ति वुच्चती” ति ।

५८ सम्मासम्बुद्धसुत्त

६१ सावत्थिनिदान । “तथागतो, भिक्खवे, अरह सम्मासम्बुद्धो रूपस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो सम्मासम्बुद्धो ति वुच्चति, भिक्खु पि, भिक्खवे, पज्जाविमुत्तो रूपस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो पज्जाविमुत्तो ति वुच्चति ।

“तथागतो, भिक्खवे, अरह सम्मासम्बुद्धो वेदनाय निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो सम्मासम्बुद्धो ति वुच्चति, भिक्खु पि, भिक्खवे, पज्जाविमुत्तो वेदनाय निब्बिदा पे० पज्जाविमुत्तो ति वुच्चति ।

R 66

25

“तथागतो, भिक्खव, अरह सम्मासम्बुद्धो सज्जाय सज्झारान विज्जाणस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो सम्मासम्बुद्धो ति वुच्चति, भिक्खु पि, भिक्खवे, पज्जाविमुत्तो विज्जाणस्स निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादा विमुत्तो पज्जाविमुत्तो ति वुच्चति ।

“तत्र खो, भिक्खवे, को विसेसो को अधिप्पयासो^१ कि नानाकरण तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पज्जाविमुत्तेन भिक्खुना” ति ?

१ अधिप्पयासो - स्या०, अधिप्पायोसो - रो० ।

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटिसरणा ।
साधु वत, भन्ते, भगवन्तञ्जेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासिस्स-
स्सामी” ति ।

5

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा
एतदवोच —

“तथागतो, भिक्खवे, अरह सम्मासम्बुद्धो अनुप्पन्नस्स मग्गस्स
उप्पादेता, असञ्जातस्स मग्गस्स सञ्जानेता^१, अनक्खातस्स मग्गस्स
अक्खाता मग्गञ्जू, मग्गविदू, मग्गकोविदो, मग्गानुगा च, भिक्खवे, एतरहि 10
सावका विहरन्ति पच्छासमन्नागता । अय खो, भिक्खवे, विसोसो, अय
अधिप्पयासो, इद नानाकरण तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स पञ्जा-
विमुत्तेन भिक्खुना” ति ।

५६ अनत्तलक्खणसुत्त

६२ एक समय भगवा बाराणसिय विहरति इसिपतने मिग-
दाये । तत्र खो भगवा पञ्चवग्गिये भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” 15
ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

B 55

“रूप, भिक्खवे, अनत्ता । रूप च हिद, भिक्खवे, अत्ता अभ-
विस्स, नयिद रूप आबाधाय सवत्तेय्य, लब्भेथ च रूपे — ‘एव मे रूप होतु,
एव मे रूप मा अहोसी’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, रूप अनत्ता तस्मा
रूप आबाधाय सवत्तति, न च लब्भति रूपे — ‘एव मे रूप होतु, एव मे 20
रूप मा अहोसी’ ति ।

“वेदना अनत्ता । वेदना च हिद, भिक्खवे, अत्ता अभविस्स,
नयिद वेदना आबाधाय सवत्तेय्य, लब्भेथ च वेदनाय — ‘एव मे वेदना
होतु, एव मे वेदना मा अहोसी’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, वेदना अनत्ता
तस्मा वेदना आबाधाय सवत्तति, न च लब्भति वेदनाय — ‘एव मे वेदना 25
होतु, एव मे वेदना मा अहोसी’ ति ।

R 6/

“सञ्ज्ञा अनत्ता पे० सङ्खारा अनत्ता । सङ्खारा च हिद,
भिक्खवे, अत्ता अभविस्ससु, नयिद सङ्खारा आबाधाय सवत्तेय्यु, लब्भेथ

च सङ्खारेसु – ‘एव मे सङ्खारा होन्तु, एव मे सङ्खारा मा अहेसु’ ति ।
यस्मा च खो, भिक्खवे, सङ्खारा अनत्ता तस्मा सङ्खारा आबाधाय सवत्तन्ति,
न च लब्भति सङ्खारेसु – ‘एव मे सङ्खारा होन्तु, एव मे सङ्खारा मा
अहेसु’ ति ।

5 “विज्जाण अनत्ता । विज्जाण च हिद, भिक्खवे, अत्ता अभ-
विस्स, नयिद विज्जाण आबाधाय सवत्तेय्य, लब्भेथ च विज्जाणे –
‘एव मे विज्जाण होतु, एव मे विज्जाण मा अहोसी’ ति । यस्मा च खो,
भिक्खवे, विज्जाण अनत्ता तस्मा विज्जाण आबाधाय सवत्तति, न च
लब्भति विज्जाणे – ‘एव मे विज्जाण होतु, एव मे विज्जाण मा
10 अहोसी’ ति ।

“त कि मज्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

15 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सित –

B 56 ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

20 “अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

R 68

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनुपस्सितु –

‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ।

25 “नो हेत, भन्ते” ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न
अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओल्लारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे
सन्तिके वा, सब्ब रूप – ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत
यथाभूत सम्मप्पज्जाय^१ दट्ठब्ब । या काचि वेदना अतीतानागतपच्चु-

30 प्पन्ना अज्झत्त वा बहिद्धा वा पे० या दूरे सन्तिके वा, सब्बा वेदना –

‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब ।

“या काचि सञ्जा पे० ये केचि सङ्खारा अतीतानागत-
पच्चुप्पन्ना अज्झत्त वा बहिद्धा वा पे० ये दूरे सन्तिके वा, सब्बे सङ्खारा
— ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्प 5
ञ्जाय दट्ठब्ब ।

“य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्त वा
बहिद्धा वा ओलारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके
वा, सब्ब विञ्जाण — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एव-
मेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । 10

“एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बि-
न्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि
निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति,
विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा
जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” 15
ति ।

६३ इदमवोच भगवा । अत्तमना पञ्चवग्निया भिक्खू भगवतो
भासित अभिनन्दु ।

इमस्मि च पन वेय्याकरणस्मि भञ्जमाने पञ्चवग्नियान
भिक्खून अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमुच्चिसू ति । 20

६० महालिसुत्तं

६४ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति महा-
वने कूटागारसालाय । अथ खो महालि लिच्छवि येन भगवा तेनुपसङ्गमि
पे० एकमन्त निसिन्नो खो महालि लिच्छवि भगवन्त एतदवोच —

“पूरणो, भन्ते, कस्सपो एवमाह — ‘नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो
सत्तान सङ्किलेसाय, अहेतू अप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । नत्थि हेतु 25
नत्थि पच्चयो सत्तान विसुद्धिया, अहेतू अप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ती’ ति ।
इध, भिक्खवे, भगवा किमाहा” ति ?

“अत्थि, महालि, हेतु अत्थि पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय, सहेतू
सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । अत्थि, महालि, हेतु अत्थि पच्चयो
सत्तान विसुद्धिया, सहेतू सप्पच्चया सत्ता विसुज्झन्ती” ति । 30

“कतमो पन, भन्ते, हेतु कतमो पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय, कथ सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ती” ति ?

“रूप च हिद, महालि, एकन्तदुक्ख अभविस्स दुक्खानुपतित दुक्खावक्कन्त अनवक्कन्त सुखेन, नयिद सत्ता रूपस्मि सारज्जेय्यु ।
 5 यस्मा च खो, महालि, रूप सुख सुखानुपतित सुखावक्कन्त अनवक्कन्त दुक्खेन, तस्मा सत्ता रूपस्मि सारज्जन्ति, सारागा सयुज्जन्ति, सयोगा सङ्किलिस्सन्ति । अय खो, महालि, हेतु अय पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय, एव सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति ।

“वेदना च हिद, महालि, एकन्तदुक्खा अभविस्स दुक्खानुपतिता
 10 दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, नयिद सत्ता वेदनाय सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, महालि, वेदना सुखा सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, तस्मा सत्ता वेदनाय सारज्जन्ति, सारागा सयुज्जन्ति, सयोगा सङ्किलिस्सन्ति । अय पि खो, महालि, हेतु अय पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय । एव पि सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति ।

“सञ्जा च हिद, महालि पे० सङ्घारा च हिद, महालि,
 B 58 एकन्तदुक्खा अभविस्ससु दुक्खानुपतिता दुक्खावक्कन्ता अनवक्कन्ता सुखेन, नयिद सत्ता सङ्घारेसु सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, महालि,
 R 70 सङ्घारा सुखा सुखानुपतिता सुखावक्कन्ता अनवक्कन्ता दुक्खेन, तस्मा सत्ता सङ्घारेसु सारज्जन्ति, सारागा सयुज्जन्ति, सयोगा सङ्किलिस्सन्ति ।
 20 अय पि खो, महालि, हेतु अय पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय । एव पि सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति ।

“विज्जाण च हिद, महालि, एकन्तदुक्ख अभविस्स दुक्खानुपतित दुक्खावक्कन्त अनवक्कन्त सुखेन, नयिद सत्ता विज्जाणस्मि सारज्जेय्यु । यस्मा च खो, महालि, विज्जाण सुख सुखानुपतित सुखावक्कन्त
 25 अनवक्कन्त दुक्खेन, तस्मा सत्ता विज्जाणस्मि सारज्जन्ति, सारागा सयुज्जन्ति, सयोगा सङ्किलिस्सन्ति । अय पि खो, महालि, हेतु अय पच्चयो सत्तान सङ्किलेसाय । एव पि सहेतू सप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ती” ति ।

“कतमो पन, भन्ते, हेतु कतमो पच्चयो सत्तान विसुद्धिया, कथ सहेतू सप्पच्चया सत्ता विसुज्जन्ती” ति ?

“रूप च हिद, महालि, एकन्तसुख अभविस्स सुखानुपतित सुखावक्कन्त अनवक्कन्त दुक्खेन, नयिद सत्ता रूपस्मि निब्बिन्देय्यु । यस्मा

च खो, महालि, रूप दुक्ख दुक्खानुपतित दुक्खावक्कन्त अनवक्कन्त सुखेन, तस्मा सत्ता रूपस्मि निब्बिन्दन्ति, निब्बिन्द विरज्जन्ति, विरागा विसुज्जन्ति । अयं खो, महालि, हेतु अयं पच्चयो सत्तान विसुद्धिया । एव सहेतू सप्पच्चया सत्ता विसुज्जन्ति ।

“वेदना च हिद, महालि, एकन्तसुखा अभविस्स पे० सञ्जा 5
च हिद महालि पे० सङ्खारा च हिद, महालि, एकन्तसुखा अभ-
विस्ससु पे० विञ्जाण च हिद, महालि, एकन्तसुख अभविस्स सुखा-
नुपतित सुखावक्कन्त अनवक्कन्त दुक्खेन, नयिद सत्ता विञ्जाणस्मि
निब्बिन्देय्यु । यस्मा च खो, महालि, विञ्जाण दुक्ख दुक्खानुपतित
दुक्खावक्कन्त अनवक्कन्त सुखेन, तस्मा सत्ता विञ्जाणस्मि निब्बि- 10
न्दन्ति, निब्बिन्द विरज्जन्ति, विरागा विसुज्जन्ति । अयं खो, महालि, R 71
हेतु अयं पच्चयो सत्तान विसुद्धिया । एव पि सहेतू सप्पच्चया सत्ता
विसुज्जन्ती” ति ।

६१ आदित्तसुत्त

६५ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, आदित्त, वेदना आदित्ता,
सञ्जा आदित्ता, सङ्खारा आदित्ता, विञ्जाण आदित्त । एव पस्स, 15
भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति, वेदनाय पि
सञ्जाय पि सङ्खारेसु पि विञ्जाणास्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द B 59
विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति ।
‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति
पजानाती” ति । 20

६२ निरुत्तिपथसुत्त

६६ सावत्थिनिदान । “तयोमे, भिक्खवे, निरुत्तिपथा अधि-
वचनपथा पञ्चात्तिपथा असङ्घिण्णा असङ्घिण्णपुब्बा, न सङ्घीयन्ति, न
सङ्घीयिस्सन्ति^१, अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूहि । कतमे तयो ?
“य, भिक्खवे, रूप अतीत निरुद्ध विपरिणत ‘अहोसी’ ति तस्स
सङ्खा, ‘अहोसी’ ति तस्स समञ्जा, ‘अहोसी’ ति तस्स पञ्चात्ति, न तस्स 25
सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ ति ।

१ सङ्घीयिस्सन्ति — स्या० ।

“या वेदना अतीता निरुद्धा विपरिणता ‘अहोसी’ ति तस्सा सङ्खा,
‘अहोसी’ ति तस्सा समञ्जा, ‘अहोसी’ ति तस्सा पञ्जत्ति, न तस्सा
सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्सा सङ्खा ‘भविस्सती’ ति ।

“या सञ्जा ये सङ्खारा अतीता निरुद्धा विपरिणता ‘अहेसु’ ति
5 तेस सङ्खा, ‘अहेसु’ ति तेस समञ्जा, ‘अहेसु’ ति तेस पञ्जत्ति, न तेस
सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तेस सङ्खा ‘भविस्सन्ती’ ति ।

R 72

“य विञ्जाण अतीत निरुद्ध विपरिणत, ‘अहोसी’ ति तस्स
सङ्खा, ‘अहोसी’ ति तस्स समञ्जा, ‘अहोसी’ ति तस्स पञ्जत्ति, न तस्स
सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ ति ।

10 “य, भिक्खवे, रूप अजात अपातुभूत, ‘भविस्सती’ ति तस्स सङ्खा,
‘भविस्सती’ ति तस्स समञ्जा, ‘भविस्सती’ ति तस्स पञ्जत्ति, न तस्स
सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ ति ।

“या वेदना अजाता अपातुभूता, ‘भविस्सती’ ति तस्सा सङ्खा,
‘भविस्सती’ ति तस्सा समञ्जा, ‘भविस्सती’ ति तस्सा पञ्जत्ति, न
15 तस्सा सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्सा सङ्खा ‘अहोसी’ ति ।

“या सञ्जा ये सङ्खारा अजाता अपातुभूता, ‘भविस्सन्ती’ ति
तेस सङ्खा, ‘भविस्सन्ती’ ति तेस समञ्जा, ‘भविस्सन्ती’ ति तेस पञ्जत्ति,
न तेस सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तेस सङ्खा ‘अहेसु’ ति ।

B 60

“य विञ्जाण अजात अपातुभूत, ‘भविस्सती’ ति तस्स सङ्खा,
20 ‘भविस्सती’ ति तस्स समञ्जा, ‘भविस्सती’ ति तस्स पञ्जत्ति, न
तस्स सङ्खा ‘अत्थी’ ति, न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’ ति ।

“य, भिक्खवे, रूप जात पातुभूत, ‘अत्थी’ ति तस्स सङ्खा, ‘अत्थी’
ति तस्स समञ्जा, ‘अत्थी’ ति तस्स पञ्जत्ति, न तस्स सङ्खा ‘अहोसी’
ति, न तस्स सङ्खा ‘भविस्सती’ ति ।

25 “या वेदना जाता पातुभूता, ‘अत्थी’ ति तस्सा सङ्खा, ‘अत्थी’ ति
तस्सा समञ्जा, ‘अत्थी’ ति तस्सा पञ्जत्ति, न तस्सा सङ्खा ‘अहोसी’
ति, न तस्सा सङ्खा ‘भविस्सती’ ति ।

“या सञ्जा ये सङ्खारा जाता पातुभूता, ‘अत्थी’ ति तेस
सङ्खा, ‘अत्थी’ ति तेस समञ्जा, ‘अत्थी’ ति तेस पञ्जत्ति, न तेस सङ्खा
30 ‘अहेसु’ ति, न तेस सङ्खा, ‘भविस्सन्ती’ ति ।

“य विञ्जाण जात पातुभूत, ‘अत्थी’ ति तस्स सङ्घा, ‘अत्थी’ ति तस्स समञ्जा, ‘अत्थी’ ति तस्स पञ्जात्ति, न तस्स सङ्घा ‘अहोसी’ ति, न तस्स सङ्घा ‘भविस्सती’ ति ।

“इमे खो, भिक्खवे, तयो निरुत्तिपथा अधिवचनपथा पञ्जात्ति-
पथा असङ्घिण्णा असङ्घिण्णपुब्बा, न सङ्कीयन्ति^१, न सङ्कीयिस्सन्ति, 5 R 73
अप्पटिकुट्ठा समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्चूहि । ये पि ते, भिक्खवे, अहेसु
उक्कला वस्सभञ्जा अहेतुकवादा^२ अकिरियवादा नत्थिकवादा, ते पि मे
तयो निरुत्तिपथे अधिवचनपथे पञ्जात्तिपथे न गरहितब्ब नप्पटिकोसि-
तब्ब अमञ्जिसु^३ । त किस्स हेतु ? निन्दाघट्टनव्यारोसउपारम्भ-
भया^४” ति । 10

मज्झिमपण्णासकस्स^५ उपयवग्गो पठमो^६ ।

तत्सुद्धान

*उपायो^१ बीज उदान^२, उपादानपरिवत्त^३ ।

सत्तद्धान च सम्बुद्धो, पञ्चमहालि आदित्ता ।

वग्गो निरुत्तिपथेन चा ति* ॥

—०—

६३ उपादियमानसुत्त

६७ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति
जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन 15 B 61
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त
निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “साधु
मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु यमह भगवतो धम्म सुत्वा एको
वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

“उपादियमानो खो, भिक्खु, बद्धो^१ मारस्स, अनुपादियमानो 20
मुत्तो पापिमतो” ति ।

१ सङ्घियन्ति — स्या० । २ अहेतुवादा — रा० । ३ मञ्जिसु — सी० । ४ निन्दा
व्यारोसउपारम्भभया — रो०, निन्दाव्यारोस० — सी०, स्या० । ५-५ उपायवग्गो पठमो —
सी०, ० उपायवग्गो पठमो — स्या०, ० उपायवग्गो पथमो — रो० । ६ उपायो — सी०, स्या०,
रो० । ७-७ उपादान परिवट्ठ — स्या०, रो०, उपादान परिवत्तञ्च — सी० । ८ बघो —
सी०, स्या० ।

— एत्थ सी०, स्या० पोत्थकेसु अय गाथा दिस्सति —

उपायो बीज उपादान परिवत्तञ्च सत्तद्धान ।

बुद्धो पञ्चवग्गि महालि आदित्तो निरुत्तिपथेन चा ति ॥

R 74

“अञ्जात भगवा, अञ्जात सुगता” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासी” ति ?

“रूप खो, भन्ते, उपादियमानो बद्धो मारस्स, अनुपादियमानो मुत्तो पापिमतो । वेदन उपादियमानो बद्धो मारस्स, अनुपादियमानो मुत्तो पापिमतो । सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण उपादियमानो बद्धो मारस्स, अनुपादियमानो मुत्तो पापिमतो । इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्खु ! साधु खो एव, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप खो, भिक्खु, उपादियमानो बद्धो मारस्स, अनुपादियमानो मुत्तो पापिमतो । वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण उपादियमानो बद्धो मारस्स, अनुपादियमानो मुत्तो पापिमतो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति ।

अथ खो सो भिक्खु भगवता भासित अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्ठायासना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा पक्कामि । अथ खो सो भिक्खु एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्सा अनगारिय पब्बजन्ति तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोसान दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छि-
B 62 20 कत्वा उपसम्पज्ज विहासि^१ । “खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया” ति अब्भञ्जासि । अञ्जतरो च पन सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

६४ मञ्जमानसुत्त

६८ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पे०
R 75 भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु
2० पे० आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।

“मञ्जमानो खो, भिक्खु, बद्धो मारस्स, अमञ्जमानो मुत्तो पापिमतो” ति ।

“अञ्जात भगवा, अञ्जात सुगता” ति ।

१ विहरति — ५०, स्था० ।

“यथा कथं पणं त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण
अत्थं आजानासी” ति ?

“रूपं खो, भन्ते, मज्झमानो बद्धो मारस्स, अमज्झमानो मुत्तो
पापिमतो । वेदनं सज्जं सङ्खारे विज्जाणं मज्झमानो बद्धो
मारस्स, अमज्झमानो मुत्तो पापिमतो । इमस्स ख्वाह, भन्ते, भगवता 5
सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थं आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्षु ! साधु खो त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन
भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानासि । रूपं, भिक्षु, मज्झमानो बद्धो
मारस्स, अमज्झमानो मुत्तो पापिमतो । वेदनं सज्जं सङ्खारे
विज्जाणं मज्झमानो बद्धो मारस्स, अमज्झमानो मुत्तो पापिमतो । 10
इमस्स खो, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थो
दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अज्जतरो च पणं सो भिक्षु अरहत
अहोसी ति ।

६५ अभिनन्दमानसुत्त

६६ सावत्थिनिदानं । अथ खो अज्जतरो भिक्षु पे०
एकमन्तं निसिन्नो खो सो भिक्षु भगवन्तं एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, 15
भगवा सङ्घित्तेन पे० पहित्तो विहरेय्य” ति ।

“अभिनन्दमानो खो, भिक्षु, बद्धो मारस्स, अनभिनन्दमानो
मुत्तो पापिमतो” ति ।

“अज्जातं भगवा, अज्जातं सुगता” ति ।

“यथा कथं पणं त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेण 20 B 63
अत्थं आजानासी” ति ?

“रूपं खो पणं, भन्ते, अभिनन्दमानो बद्धो मारस्स, अनभिनन्द-
मानो मुत्तो पापिमतो । वेदनं सज्जं सङ्खारे विज्जाणं अभि-
नन्दमानो बद्धो मारस्स, अनभिनन्दमानो मुत्तो पापिमतो । इमस्स R 76
ख्वाह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थं 25
आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्षु ! साधु खो त्वं, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन
भासितस्स वित्थारेण अत्थं आजानासि । रूपं खो, भिक्षु, अभिनन्दमानो
बद्धो मारस्स, अनभिनन्दमानो मुत्तो पापिमतो । वेदनं सज्जं
सङ्खारे विज्जाणं अभिनन्दमानो बद्धो मारस्स, अनभिनन्दमानो मुत्तो 30

पापिमतो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अञ्जातरो च पन सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

६६ अनिच्चसुत्त

- ७० सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जातरो भिक्खु पे०
 5 भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु पे० आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।
 “य खो, भिक्खु, अनिच्च, तत्र ते छन्दो पहातब्बो” ति ।
 “अञ्जात भगवा, अञ्जात सुगता” ति ।
 “यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन
 10 अत्थ आजानासी” ति ?
 “रूप खो, भन्ते, अनिच्च, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनिच्च, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।
 15 “साधु साधु, भिक्खु । साधु खो त्व, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप खो, भिक्खु, अनिच्च, तत्र ते छन्दो पहातब्बो । वेदना अनिच्चा सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनिच्च, तत्र खो ते छन्दो पहातब्बो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ
 R 77 20 पे० अञ्जातरो च पन सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

६७ दुक्खसुत्त

- B 64 ७१ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जातरो भिक्खु पे०
 एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु पे० आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।
 “य खो, भिक्खु, दुक्ख, तत्र ते छन्दो पहातब्बो” ति ।
 25 “अञ्जात भगवा, अञ्जात सुगता” ति ।
 “यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासी” ति ?

“रूप खो, भन्ते, दुक्ख, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण दुक्ख, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्खु ! साधु खो त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन 5
भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप खो भिक्खु, दुक्ख, तत्र ते
छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण दुक्ख,
तत्र ते छन्दो पहातब्बो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स
एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अञ्जतरो च पन सो
भिक्खु अरहत अहोसी ति । 10

६८ अनत्तसुत्त

७२ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु पे०
एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते,
भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु पे० पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

“यो खो, भिक्खु, अनत्ता, तत्र ते छन्दो पहातब्बो” ति ।

“अञ्जात, भगवा, अञ्जात, सुगता” ति । 15

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेन
अत्थ आजानासी” ति ? R 78

“रूप खो, भन्ते, अनत्ता, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । वेदना
सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनत्ता, तत्र मे छन्दो पहातब्बो ।
इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थ 20
आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्खु ! साधु खो त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन
भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप खो, भिक्खु, अनत्ता, तत्र
ते छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनत्ता,
तत्र ते छन्दो पहातब्बो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स 25
एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अञ्जतरो च पन सो
भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

B 65

६६ अनत्तनियसुत्त

७३ सावत्थिनिदान । अथ खो पे० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन धम्म देसेतु पे० विहरेय्य” ति ।

“य खो, भिक्खु, अनत्तनिय, तत्र ते छन्दो पहातब्बो” ति ।

5 “अञ्जात, भगवा, अञ्जात, सुगता” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थ आजानासी” ति ?

“रूप खो, भन्ते, अनत्तनिय, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । वेदना

सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनत्तनिय, तत्र मे छन्दो पहातब्बो ।

10 इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थ आजानामी” ति ।

“साधु साधु, भिक्खु ! साधु खो त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थ आजानासि । रूप खो, भिक्खु, अनत्तनिय,

R 79

15 तत्र ते छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनत्तनिय, तत्र ते छन्दो पहातब्बो । इमस्स खो, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अञ्जातरो च पन सो भिक्खु अरहत अहोसी ति ।

७० रजनीयसण्ठित्तमुत्त

७४ सावत्थिनिदान । अथ खो पे० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच-“साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्खित्तेन

20 धम्म देसेतु, यमह भगवतो धम्म सुत्वा पे० विहरेय्य” ति ।

“य खो, भिक्खु, रजनीयसण्ठित्त, तत्र ते छन्दो पहातब्बो” ति ।

“अञ्जात, भगवा, अञ्जात, सुगता” ति ।

“यथा कथ पन त्व, भिक्खु, मया सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थ आजानासी” ति ?

25 “रूप खो, भन्ते, रजनीयसण्ठित्त, तत्र मे छन्दो पहातब्बो ।

वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण रजनीयसण्ठित्त, तत्र मे छन्दो पहातब्बो । इमस्स खाह, भन्ते, भगवता सङ्खित्तेन भासितस्स एव वित्थारेण अत्थ आजानामी” ति ।

“साधु साधु भिक्षु ! साधु खो त्व, भिक्षु, मया सङ्घित्तेन भासितस्स वित्थारेन अत्थ आजानासि । रूप खो, भिक्षु, रजनीयसण्ठित, तत्र ते छन्दो पहातब्बो । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण रजनीयसण्ठित, तत्र ते छन्दो पहातब्बो । इमस्स खो, भिक्षु^१, मया सङ्घित्तेन भासितस्स एव वित्थारेन अत्थो दट्ठब्बो” ति । अथ पे० अञ्ज- 5
तरो च पन सो भिक्षु अरहत अहोसी ति ।

B 66

७१ राधसुत्त

७५ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा राधो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त एतदवोच — “कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्ब- निमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ती” ति ? 10

R 80

“य किञ्चि, राध, रूप अतीतानागतपञ्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपञ्चुप्पन्न पे० य दूरे 15
सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । एव खो, राध, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कार- ममङ्कारमानानुसया न होन्ती” ति । अथ पे० अञ्जतरो च पना- 20
यस्मा राधो अरहत अहोसी ति ।

20

७२ सुराधसुत्त

७६ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा सुराधो भगवन्त एतद- वोच — “कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगत मानस होति, विधा समतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त” ति ?

“य किञ्चि, सुराध, रूप अतीतानागतपञ्चुप्पन्न पे० य दूरे 25
सन्तिके वा, सब्ब रूप — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा अनुपादाविमुत्तो होति । या काचि वेदना

R 81

B 67

या कचि सञ्ज्ञा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्ज्ञाण अतीता-
 नागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन
 वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्बा वेदना सब्बा सञ्ज्ञा सब्बे
 सङ्खारा सब्ब विञ्ज्ञाण - 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति
 5 एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा अनुपादाविमुत्तो होति । एव खो,
 सुराध, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्ज्ञाणके काये, बहिद्धा च
 सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगत मानस होति विधा समति-
 ककन्त सन्त सुविमुत्त" ति । अथ पे० अञ्जतरो च पनायस्मा
 सुराधो अरहत अहोसी ति ।

अरहन्तवगो^१ द्वितियो ।

तस्सुद्धान

10

उपादियमञ्जमाना^२, अथाभिनन्दमानो^३ च^४ ।अनिच्च दुक्ख अनत्ता च, अनत्तनीय^५ रजनीयसण्ठित^६ ।राधसुराधेन^७ ते दसा ति^८ ॥

— ० —

७३ अस्सादसुत्त

R 82

७७ सावत्थिनिदान । "अस्सुतवा, भिक्खवे, पुथुज्जनो रूपस्स
 अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । वेदनाय
 15 सञ्जाय सङ्खारान विञ्ज्ञाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण
 च यथाभूत नप्पजानाति । सुतवा च खो, भिक्खवे, अरियसावको रूपस्स
 अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । वेदनाय
 सञ्जाय सङ्खारान विञ्ज्ञाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण
 च यथाभूत पजानाती" ति ।

७४ समुदयसुत्त

20

७८ सावत्थिनिदान । "अस्सुतवा, भिक्खवे, पुथुज्जनो रूपस्स
 समुदय च अत्थङ्गम^१ च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत
 नप्पजानाति । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारान विञ्ज्ञाणस्स समुदय

१ अरहन्तवग्गा - सी०, रा० । २ उपादियमञ्जमाना - ता० । ३-३ अथोपि
 अभिनन्दना - सी० । ४ अनत्तनेय्य - सी०, अनत्तनिय - स्या०, रो० । ५ रजनिय-
 सण्ठित - स्या० । ६-६ राधसुराधेन चैव द्वितियो पूरितो वग्गो - सी० । ७ अत्थगम -
 सी०, रो० ।

च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्प-
जानाति । सुतवा च खो, भिक्खवे, अरियसावको रूपस्स समुदय च
अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति ।
वेदनाय सञ्जाय सङ्खारान विञ्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम
च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाती” ति ।

B 68

5

७५ दुतियसमुदयसुत्त

७६ सावत्थिनिदान । “सुतवा, भिक्खवे, अरियसावको रूपस्स
समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत
पजानाति । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारान विञ्जाणस्स
समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत
पजानाती” ति ।

10

७६ अरहन्तसुत्त

८० सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनिच्च । यदनिच्च त
दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो
अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । वेदना सञ्जा
सङ्खारा विञ्जाण अनिच्च । यदनिच्च त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता,
यदनत्ता त ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत
सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि
पि निब्बिन्दति वेदनाय पि सञ्जाय पि सङ्खारेसु पि विञ्जा-
णस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति ।
विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय,
कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाति । यावता, भिक्खवे, सत्ता-
वासा, यावता भवग्ग, एते अग्गा एते सेट्ठा लोकस्मि यदिद अरहन्तो” ति ।

R 83

15

20

८१ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^१ सुगतो अथापर एतदवोच
सत्था -

“सुखिनो वत अरहन्तो, तण्हा तेस न विज्जति ।

अस्मिमानो समुच्छिन्नो, मोहजाल पदालित ॥

25

B 69

“अनेज^१ ते^१ अनुप्पत्ता, चित्त तेस अनाविल ।
लोके अनुपलित्ता ते, ब्रह्मभूता अनासवा ॥

“पञ्चक्खन्धे परिञ्जाय, सत्त सद्धम्मगोचरा ।
पससिया सप्पुरिसा, पुत्ता बुद्धस्स ओरसा ॥

5

“सत्तरतनसम्पन्ना, तीसु सिक्खासु सिक्खिता ।
अनुविचरन्ति महावीरा, पहीनभयभेरवा ॥

“दसहङ्गेहि सम्पन्ना, महानागा समाहिता ।
एते खो सेट्ठा लोकस्मि, तण्हा तेस न विज्जति ॥

10

“असेखञ्जाणमुप्पन्न^२, अन्तिमोय समुत्सयो ।
यो सारो ब्रह्मचरियस्स, तस्मि अपरपच्चया ॥

R 84

“विधासु न विकम्पन्ति, विप्पमुत्ता पुनब्भवा ।
दन्तभूमिमनुप्पत्ता, ते लोके विजिताविनो ॥

“उद्ध तिरिय अपाचीन^३, नन्दी^४ तेस न विज्जति ।
नदन्ति ते सीहनाद, बुद्धा लोके अनुत्तरा” ति ॥

७७ दुतियअरहन्तसुत्त

15

८२ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनिच्च । यदनिच्च
त दुक्ख, य दुक्ख तदनत्ता, यदनत्ता त ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो
अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब ।

20

“एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बि-
न्दति वेदनाय पि सञ्जाय पि सङ्खारेसु पि विञ्जाणस्मि पि
निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि
विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय,
नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाति । यावता, भिक्खवे, सत्तावासा, यावता
भवग्ग, एते अग्गा एते सेट्ठा लोकस्मि यदिद अरहन्तो” ति ।

७८ सीहसुत्त

B 70

८३ सावत्थिनिदान । “सीहो, भिक्खवे, मिगराजा सायन्ह-
समय^५ आसया निक्खमति, आसया निक्खमित्वा विजम्भति, विजम्भित्वा

१-१ अनेजन्तो - रो० । २ असेक्ख० - स्या० । ३ अपाचिन - स्या० ।
४ नन्दि - सी०, स्या०, रो० । ५ सायण्ह० - सी०, स्या०, रो० ।

समन्ता चतुर्दिसा अनुविलोकेति, समन्ता चतुर्दिसा अनुविलोकेत्वा
तिक्खत्तु सीहनाद नदति, तिक्खत्तु सीहनाद नदित्वा गोचराय पक्क^१
मति । ये हि केचि, भिक्खवे, तिरच्छानगता पाणा सीहस्स मिगरञ्जो
नदतो सद् सुणन्ति, येभ्य्येन भय सवेग सन्तास आपज्जन्ति, बिल
बिलासया पविसन्ति, दक दकासया पविसन्ति, वन वनासया पविसन्ति, 5
आकास पक्खिनो भजन्ति । ये पि ते, भिक्खवे, रञ्जो नागा गामनिगम
राजधानीसु, दब्हेहि वरत्तेहि^२ बद्धा^३, ते पि तानि बन्धनानि सञ्छि
न्दित्वा सम्पदालेत्वा भीता मुत्तकरीस चजमाना^४ येन वा तेन वा पला-
यन्ति । एव महिद्धिको खो, भिक्खवे, सीहो मिगराजा तिरच्छानगतान
पाणान एव महेसक्खो एव महानुभावो । 10

“एवमेव खो, भिक्खवे, यदा तथागतो लोके उप्पज्जति अरह
सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्म-
सारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा । सो धम्म देसेति — ‘इति रूप,
इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना इति सञ्जा
इति सङ्खारा इति विज्जाण, इति विज्जाणस्स समुदयो, इति 15
विज्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । ये पि ते, भिक्खवे, देवा दीघायुका
वण्णवन्तो सुखबहुला उच्चेषु विमानेषु चिरट्टितिका ते पि तथागतस्स
धम्मदेसन सुत्वा येभ्य्येन भय सवेग सन्तास आपज्जन्ति — ‘अनिच्चा व
किर, भो, मय समाना निच्चम्हा ति अमज्झिम्ह । अद्भुवा व किर,
भो, मय समाना धुवम्हा ति अमज्झिम्ह । असस्सता व किर, भो, मय 20
समाना सस्सतम्हा ति अमज्झिम्ह । मय पि^५ किर, भो, अनिच्चा अद्भुवा
असस्सता सक्कायपरियापन्ना’ ति । एव महिद्धिको खो, भिक्खवे, तथा-
गतो सदेवकस्स लोकस्स एव महेसक्खो एव महानुभावो” ति ।

८४ इदमवोच भगवा पे० एतदवोच सत्था —

“यदा बुद्धो अभिज्जाय, धम्मचक्क पवत्तयि ।

25 R. 86

सदेवकस्स लोकस्स, सत्था अप्पटिपुगलो ॥

“सक्काय^६ च^७ निरोध च, सक्कायस्स च सम्भव ।

B. 71

अरियञ्चट्ठङ्गिक मग्ग, दुक्खूपसमगामिन ॥

१ योत्तेहि — रो० । २ बन्धनेहि बद्धा — सी०, बधनेहि बधा — स्या० ।

३ भोचन्ता — रो० । ४ हि — रो० । ५-५ सक्कायस्स — स्या०, रो० ।

“ये पि दीघायुका देवा, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
 भीता सन्तासमापादु, सीहस्सेवितरे मिगा ॥
 अवीतिवत्ता सक्काय, अनिच्चा किर भो मय ।
 सुत्वा अरहतो वाक्य, विप्पमुत्तस्स तादिनो” ति ॥

७६ खज्जनीयसुत्त

5 ८५ सावत्थिनिदान । “ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा
 ब्राह्मणा वा अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरमाना अनुस्सरन्ति सब्बे
 ते पञ्चपादानक्खन्धे अनुस्सरन्ति एतेस वा अञ्जतर । कतमे पञ्च ?
 ‘एवरूपो अहोसि अतीतमद्धान’ ति — इति वा हि, भिक्खवे, अनुस्सर-
 मानो रूपञ्जेव अनुस्सरति । ‘एववेदनो अहोसि अतीतमद्धान’ ति —
 10 इति वा हि, भिक्खवे, अनुस्सरमानो वेदन येव अनुस्सरति । ‘एवसञ्जी’
 अहोसि अतीतमद्धान’ ति ‘एवसङ्खारो अहोसि अतीतमद्धान’ ति
 ‘एवविञ्जाणो अहोसि अतीतमद्धान’ — इति वा हि, भिक्खवे, अनुस्सर-
 मानो विञ्जाणमेव अनुस्सरति ।

“किञ्च, भिक्खवे, रूप वदेथ ? रूपती ति खो, भिक्खवे,
 15 तस्मा ‘रूप’ ति वुच्चति । केन रूपति ? सीतेन पि रूपति, उण्हेन पि
 रूपति, जिघच्छाय पि रूपति, पिपासाय पि रूपति, डसमकसवाता-
 तपसिरिसपसम्फस्सेन^१ पि रूपति, रूपती ति खो, भिक्खवे, तस्मा
 ‘रूप’ ति वुच्चति । किञ्च, भिक्खवे, वेदन वदेथ ? वेदयती ति खो,
 भिक्खवे, तस्मा ‘वेदना’ ति वुच्चति । किञ्च वेदयति ? सुख पि वेद-
 R 87 20 यति, दुक्ख पि वेदयति, अदुक्खमसुख पि वेदयति, वेदयती ति खो,
 भिक्खवे, तस्मा ‘वेदना’ ति वुच्चति ।

“किञ्च, भिक्खवे, सञ्ज वदेथ ? सञ्जानाती ति खो, भिक्खवे,
 तस्मा ‘सञ्जा’ ति वुच्चति । किञ्च सञ्जानाति ? नील पि सञ्जा-
 नाति, पीतक पि सञ्जानाति, लोहितक पि सञ्जानाति, ओदात पि
 25 सञ्जानाति । सञ्जानाती ति खो, भिक्खवे, तस्मा ‘सञ्जा’ ति वुच्चति ।

B 72 “किञ्च, भिक्खवे, सङ्खारे वदेथ ? सङ्खतमभिसङ्खरोन्ती ति
 खो, भिक्खवे, तस्मा ‘सङ्खारा’ ति वुच्चन्ति^२ ? किञ्च सङ्खतमभिसङ्ख-

१ एवसञ्जो — स्या०, म० । २ ० सरीसप ० — म०, ० सरीसप ० — स्या० ।

३ वुच्चति — म० ।

रोन्ति ? रूप रूपत्ताय सङ्खतमभिसङ्खरोन्ति, वेदन वेदनत्ताय सङ्खतमभिसङ्खरोन्ति, सञ्ज सञ्जत्ताय सङ्खतमभिसङ्खरोन्ति, सङ्खारे सङ्खारत्ताय सङ्खतमभिसङ्खरोन्ति, विञ्जाण विञ्जाणत्ताय सङ्खतमभिसङ्खरोन्ति । सङ्खतमभिसङ्खरोन्ती ति खो, भिक्खवे, तस्मा 'सङ्खारा' ति वुच्चति ।

5

“किञ्च, भिक्खवे, विञ्जाण वदेथ ? विजानाती ति खो, भिक्खवे, तस्मा 'विञ्जाण' ति वुच्चति । किञ्च विजानाति ? अम्बिल पि विजानाति, तित्तक पि विजानाति, कटुक पि विजानाति, मधुर^१ पि विजानाति, खारिक पि विजानाति, अखारिक पि विजानाति, लोणिक^२ पि विजानाति, अलोणिक पि विजानाति । विजानाती ति खो, भिक्खवे, तस्मा 'विञ्जाण' ति वुच्चति ।

10

“तत्र, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति — 'अहं खो एतरहि रूपेण खज्जामि । अतीतम्पाह^३ अद्धान एवमेव रूपेण खज्जि, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेन रूपेण खज्जामि । अहञ्चेव खो पन अनागत रूप अभिनन्देय्य, अनागतम्पाह अद्धान एवमेव रूपेण खज्जेय्य, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेन रूपेण खज्जामी' ति । सो इति पटिसङ्गाय अतीतस्मि रूपस्मि अनपेक्खो होति, अनागत रूप नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नस्स रूपस्स निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

15

“अहं खो एतरहि वेदनाय खज्जामि अतीतम्पाह अद्धान एवमेव वेदनाय खज्जि, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नाय वेदनाय खज्जामि । अहञ्चेव खो पन अनागत वेदन अभिनन्देय्य, अनागतम्पाह अद्धान एवमेव वेदनाय खज्जेय्य, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नाय वेदनाय खज्जामी' ति । सो इति पटिसङ्गाय अतीताय वेदनाय अनपेक्खो होति, अनागत नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नाय वेदनाय निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

20 R 88

25

“अहं खो एतरहि सञ्जाय खज्जामि पे० अहं खो एतरहि सङ्खारेहि खज्जामि, अतीतम्पाह अद्धान एवमेव सङ्खारेहि खज्जि, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेहि सङ्खारेहि खज्जामी ति । अहञ्चेव खो पन अनागते सङ्खारे अभिनन्देय्य, अनागतम्पाह अद्धान सङ्खारेहि खज्जेय्य, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेहि सङ्खारेहि खज्जामी' ति । सो इति पटि-

R 73

30

१ मधुक-सी०, रो० । २ लोणक-रो० । ३ अतीतम्पाह-सी०, रो० ।

सङ्घाय अतीतेसु सङ्घारेसु अनपेक्खो होति, अनागते सङ्घारे नाभिनन्दति,
पच्चुप्पन्नान सङ्घारान निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

- “अहं खो एतरहि विज्झाणेन खज्जामि अतीतं पि अद्धान एवमेव
विज्झाणेन खज्जि, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेन विज्झाणेन खज्जामि ।
5 अहञ्चेव खो पन अनागतं विज्झाणं अभिनन्देय्य, अनागतम्पाहं अद्धान
एवमेव विज्झाणेन खज्जेय्य, सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेन विज्झाणेन
खज्जामी’ ति । सो इति पटिसङ्घाय अतीतस्मि विज्झाणस्मि अनपेक्खो
होति, अनागतं विज्झाणं नाभिनन्दति, पच्चुप्पन्नस्स विज्झाणस्स
निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।

- 10 “तं किं मज्जथ, भिक्खवे, रूपं निच्चं वा अनिच्चं वा” ति ?

“अनिच्चं, भन्ते” ।

“यं पनानिच्चं दुक्खं वा तं सुखं वा” ति ?

“दुक्खं, भन्ते” ।

“यं पनानिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं, कल्लं नु तं समनुपस्सितु-

- 15 ‘एतं मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

R. 89

“वेदनां सञ्जां सङ्घारां विज्झाणं निच्चं वा अनिच्चं
वा” ति ?

“अनिच्चं, भन्ते” ।

- 20 “यं पनानिच्चं, दुक्खं वा तं सुखं वा” ति ?

“दुक्खं, भन्ते” ।

“यं पनानिच्चं दुक्खं विपरिणामधम्मं, कल्लं नु तं समनुपस्सितु-

‘एतं मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

- 25 “तस्मातिह, भिक्खवे, यं किञ्चि रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं
अज्झत्तं वा बहिद्धं वा ओळारिकं वा सुखं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे
सन्तिके वा, सब्बं रूपं - ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेतं
यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं । या काचि वेदना या काचि सञ्जा
ये केचि सङ्घारा यं किञ्चि विज्झाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं पे०
30 यं दूरे सन्तिके वा, सब्बं विज्झाणं - ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो
अत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्बं ।

“अयं वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको अपचिनाति, नो आचि-
नाति; पजहति, न उपादियति; विसिनेति^१, न उस्सिनेति^२; विधूपेति, न
सन्धूपेति । किञ्च अपचिनाति, नो आचिनाति ? रूपं अपचिनाति, नो
आचिनाति; वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे^३ ... विञ्जाणं अपचिनाति, नो
आचिनाति । किञ्च पजहति, न उपादियति ? रूपं पजहति, न उपा- 5
दियति; वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं पजहति, न उपादि-
यति । किञ्च विसिनेति, न उस्सिनेति ? रूपं विसिनेति, न उस्सिनेति;
वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं विसिनेति, न उस्सिनेति ।
किञ्च विधूपेति, न सन्धूपेति ? रूपं विधूपेति, न सन्धूपेति; वेदनं ...
सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं विधूपेति, न सन्धूपेति । 10

B. 74

R. 90

“एवं पस्सं, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मिं पि निब्बि-
न्दति ... वेदनाय पि ... सञ्जाय पि ... सङ्खारेसु पि ... विञ्जाणस्मिं
पि निब्बिन्दति । निब्बिन्दं विरज्जति; विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मिं
विमुत्तमिति ज्ञाणं होति । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कत करणीयं,
नापरं इत्थत्ताया’ ति पजानाति । 15

“अयं वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु नेवाचिनाति न अपचिनाति,
अपचिनित्वा ठितो नेव पजहति न उपादियति, पजहित्वा ठितो नेव विसि-
नेति न उस्सिनेति, विसिनेत्वा ठितो नेव विधूपेति न सन्धूपेति । विधू-
पेत्वा ठितो किञ्च नेवाचिनाति न अपचिनाति ? अपचिनित्वा ठितो
रूपं नेवाचिनाति न अपचिनाति; अपचिनित्वा ठितो वेदनं ... सञ्जं ... 20
सङ्खारे ... विञ्जाणं नेवाचिनाति न अपचिनाति । अपचिनित्वा ठितो
किञ्च नेव पजहति न उपादियति ? पजहित्वा ठितो रूपं नेव पजहति
न उपादियति; पजहित्वा ठितो वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं
नेव पजहति न उपादियति । पजहित्वा ठितो किञ्च नेव विसिनेति न
उस्सिनेति ? विसिनेत्वा ठितो रूपं^४ नेव विसिनेति न उस्सिनेति; विसि- 25
नेत्वा ठितो वेदनं ... सञ्जं ... सङ्खारे ... विञ्जाणं नेव विसिनेति न
उस्सिनेति । विसिनेत्वा ठितो किञ्च नेव विधूपेति न सन्धूपेति ? विधू-
पेत्वा ठितो रूपं नेव विधूपेति न सन्धूपेति; विधूपेत्वा ठितो वेदनं ... सञ्जं
... सङ्खारे ... विञ्जाणं नेव विधूपेति न सन्धूपेति । विधूपेत्वा ठितो

१. विसिनेति - सी०, रो० । २. उस्सिनेति - सी०, रो० । ३. सङ्खारा - स्या० ।

४. रूपे - स्या० ।

एवविमुत्तचित्त खो, भिक्खवे, भिक्खु सइन्दा^१ देवा^१ सब्रह्मका सपजा-
पतिका आरका व नमस्सन्ति -

R 91

‘नमो ते पुरिसाजञ्जा, नमो ते पुरिसुत्तम ।

यस्स ते नाभिजानाम, य पि निस्साय ज्ञायसी’” ति ॥

८० पिण्डोल्यसुत्तं

B 75 5

८६ एक समय भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मि निग्रोधा-
रामे । अथ खो भगवा किस्मिञ्चिदेव पकरणे भिक्खुसङ्घे पणामेत्वा
पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कपिलवत्थु पिण्डाय पाविसि ।
कपिलवत्थुस्मि पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिकन्तो येन
महावन तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय । महावन अज्झोगाहेत्वा^२ बेलुवल-
10 ट्टिकाय^३ मूले दिवाविहार निसीदि ।

अथ खो भगवतो रहोगतस्स पटिसल्लीनस्स एव चेतसो परि-
वितक्को उदपादि - “मया खो भिक्खुसङ्घो पबाब्हो । सन्तेत्थ भिक्खू
नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनय । तेस मम अपस्सन्तान
सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो । सेय्यथापि नाम वच्छस्स तरुणस्स
15 मातर अपस्सन्तस्स सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो, एवमेव सन्तेत्थ
भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनय तेस मम अपस्स-
सन्तान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो । सेय्यथापि नाम बीजान
तरुणान उदक अलभन्तान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो, एवमेव
सन्तेत्थ पे० तेस मम अलभन्तान दस्सनाय सिया अञ्जथत्त सिया
20 विपरिणामो । यन्नूनाह यथेव मया पुब्बे भिक्खुसङ्घो अनुग्गहितो, एवमेव
एतरहि अनुग्गण्हेय्य भिक्खुसङ्घे” ति ।

R 92

अथ खो ब्रह्मा सहम्पति भगवतो चेतसा चेतोपरिवितक्कमञ्जाय
- सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जित^४ वा बाह पसारेय्य पसारित
वा बाह समिञ्जेय्य एवमेव - ब्रह्मलोके अन्तरहितो भगवतो पुरतो
25 पातुरहोसि । अथ खो ब्रह्मा सहम्पति एकस उत्तरासङ्ग करित्वा येन
भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच - “एवमेत, भगवा,
एवमेत, सुगत । भगवतो, भन्ते, भिक्खुसङ्घो पबाब्हो । सन्तेत्थ भिक्खू

१-१ सइन्दका० - रो० । २ अज्झोगाहेत्वा - स्या०, रो० । ३ बेलुवलट्टिकाय-
स्या०, बेलुवलट्टिताय - रो० । ४ समिञ्जित - सी०, स्या०, रो० ।

नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनय । तेस भगवन्त
अपस्सन्तान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो । सेय्यथापि नाम वच्छस्स
तरुणस्स मातर अपस्सन्तस्स सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो, एवमेव
सन्तेत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनय तेस
भगवन्त अपस्सन्तान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो । सेय्यथापि 5
नाम बीजान तरुणान उदक अलभन्तान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो,
एवमेव सन्तेत्थ भिक्खू नवा अचिरपब्बजिता अधुनागता इम धम्मविनय
तेस भगवन्त अलभन्तान दस्सनाय सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो ।
अभिनन्दतु, भन्ते, भगवा भिक्खुसङ्घ, अभिवदतु, भन्ते, भगवा भिक्खु-
सङ्घ । यथेव भगवता पुब्बे भिक्खुसङ्घो अनुगगहितो, एवमेव एतरहि 10
अनुगगणातु भिक्खुसङ्घ” ति ।

B 76

अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन^१ । अथ खो ब्रह्मा सहम्पति भग-
वतो अधिवासन विदित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिण कत्वा
तत्थेवन्तरधायि ।

अथ खो भगवा सायन्हसमय पटिसल्लाना^२ वुट्ठितो येन निग्रोधा- 15
रामो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज
खो भगवा तथारूप इद्धाभिसङ्खार अभिसङ्खासि^३ यथा ते भिक्खू* एक-
द्वीहिकाय*^४ सारज्जमानरूपा येनाह तेनुपसङ्कमेय्यु । ते पि भिक्खू एक-
द्वीहिकाय सारज्जमानरूपा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ने खो ते 20
भिक्खू भगवा एतदवोच —

R 93

“अन्तमिद, भिक्खवे, जीविकान यदिद पिण्डोत्थ । अभिसापोय^५,
भिक्खवे, लोकस्मि पिण्डोलो विचरसि पत्तपाणी ति । त च खो एत^६,
भिक्खवे, कुलपुत्ता उपेन्ति अत्थवसिका, अत्थवस पटिच्च, नेव राजा-
भिनीता न चोराभिनीता न इणट्ठा^७ न भयट्ठा^८ न आजीविकापकता^९, अपि 25
च खो ओतिण्णाम्ह^{१०} जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि
दोमनस्सेहि उपायसेहि दुक्खोतिण्णा^{११} दुक्खपरेता^{१२} अप्पेव नाम इमस्स
केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा ति ।

१ तुण्हीभावन - रो० । २ पटिसल्लाना - सी०, स्या० । ३ अभिसङ्खारसि -
स्या०, अभिसङ्खायि-रो० । ४ * - सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि । ५ एवविहिकाय - रो० ।
६ अभिसापाय - रो० । ७ एव - रो० । ८ इणट्ठा - स्या०, रो० । ९ भयट्ठा - स्या०,
रो० । १० जीविकापकता - रो० । ११ ओतिण्णि - रो० । १२ दुक्खोतिण्णो - रो० ।
१३ दुक्खपरेतो - रो० ।

B 77 “एव पब्बजितो चाय, भिक्खवे, कुलपुत्तो । सो च होति अभि-
ज्झालु^१ कामेसु तिब्बसारागो व्यापन्नचित्तो^२ पटुदुमनसङ्कप्पो मुटुस्सति
असम्पजानो असमाहितो विब्भन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो^३ । सेय्यथापि,
भिक्खवे, छवालात उभतोपदित्त मज्झे गूथगत नेव गामे कटुत्थ^४ फरति
5 नारञ्जे कटुत्थ फरति । तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल वदामि गिहि-
भोगा च परिहीनो सामञ्जत्थ च न परिपूरेति ।

“तयोमे, भिक्खवे, अकुसलवितक्का – कामवितक्को, व्यापाद-
वितक्को^५, विहिसावितक्को । इमे च खो, भिक्खवे, तयो अकुसलवितक्का
क्व^६ अपरिसेसा निरुज्झन्ति ? चतूसु वा सतिपट्टानेसु सुप्पतिट्ठितचित्तस्स
10 विहरतो अनिमित्त वा समाधि भावयतो । यावञ्चिद भिक्खवे, अलमेव
अनिमित्तो समाधि भावेतु । अनिमित्तो, भिक्खवे, समाधि भावितो
बहुलीकतो महप्फलो होति महानिससो ।

R 94

“द्वेमा, भिक्खवे, दिट्ठियो – भवदिट्ठि च विभवदिट्ठि च । तत्र
खो, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति – ‘अत्थि नु
15 खो त^७ किञ्चि लोकस्मि यमह उपादियमानो न वज्जवा अस्स’ ति ?
सो एव पजानाति – ‘नत्थि नु खो त किञ्चि लोकस्मि यमह उपादियमानो
न वज्जवा अस्स* । अह हि^८ रूपञ्जेव उपादियमानो उपादियेय्य वेद-
नञ्जेव सञ्जञ्जेव सङ्खारे येव विञ्जाणञ्जेव उपादियमानो
उपादियेय्य तस्स मम^९ अस्स उपादानपच्चया भवो, भवपच्चया जाति,
20 जातिपच्चया जरामरण सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा सम्भवेय्यु ।
एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो अस्सा’ ति ।

“त कि मञ्जत्थ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

25 “दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनुपस्सितु –
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

१ अभिज्झालू – सी०, स्या०, अभिज्जालू – रो० । २ व्यापन्नचित्तो – रो० ।
३ पाकतिन्द्रियो – सी० । ४ कटुत्थ – रो० । ५ व्यापादवितक्को – सी०, रो० । ६ त –
स्या०, त क्व – सी० । ७ रो० पोत्थके नत्थि । *‘सो एव पजानाति इति सी०, स्या०
पोत्थकेसु एत्थ अधिको पाठो विज्जति । ८ च – सी०, स्या० । ९ मे – सी०, स्या०, रो० ।

“नो हेत, भन्ते” ।

वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण *पे० तस्मातिह
भिक्षवे एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती ति ।

८१ पालिलेय्यसुत्त

८७ एक समय भगवा कोसम्बिय विहरति घोसितारामे । अथ
खो भगवा पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कोसम्बि पिण्डाय 5
पाविसि । कोसम्बिय पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो
साम सेनासन ससामेत्वा पत्तचीवरमादाय अनामन्तेत्वा उपट्ठाके अन-
पलोकेत्वा भिक्खुसङ्घ एको अदुतियो चारिक पक्कामि ।

B 78,
R 95

अथ खो अञ्जतरो भिक्खु अचिरपक्कन्तस्स भगवतो येनायस्मा
आनन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — 10
“एसावुसो”, आनन्द, भगवा साम सेनासन ससामेत्वा पत्तचीवरमादाय
अनामन्तेत्वा उपट्ठाके अनपलोकेत्वा भिक्खुसङ्घ एको अदुतियो चारिक
पक्कन्तो” ति ।

“यस्मि, आवुसो, समये भगवा साम सेनासन ससामेत्वा पत्त-
चीवरमादाय अनामन्तेत्वा उपट्ठाके अनपलोकेत्वा भिक्खुसङ्घ एको 15
अदुतियो चारिक पक्कमति^१, एको व भगवा तस्मि समये विहरितु-
कामो होति, न भगवा तस्मि समये केनचि अनुबन्धितब्बो होती” ति ।

अथ खो भगवा अनुपुब्बेन चारिक चरमानो येन पालिलेय्यक^२
तदवसरि । तत्र सुद भगवा पालिलेय्यके विहरति भद्दसालमूले । अथ
खो सम्बहुला भिक्खू येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा 20
आयस्मन्ता आनन्देन सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीय कथ सारणीय^३ वीति-
सारेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू आयस्मन्त
आनन्द एतदवोचु — “चिरस्सुता^४ खो नो, आवुसो आनन्द, भगवतो
सम्मुखा धम्मी कथा, इच्छाम मय, आवुसो आनन्द, भगवतो सम्मुखा
धम्मि कथ सोतु” ति । 25

अथ खो आयस्मा आनन्दो तेहि भिक्खूहि सद्धि येन पालिलेय्यक
भद्दसालमूल येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभि-

१ एह्वुसो-सी०, स्या० । २ पक्कामि-रो० । ३ पालिलेय्यकं-सी०, रो० ।

४ सारणीय-सी०, स्या०, रो० । ५ चिरस्स सुता-रो० ।

R 96

वादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्ने खो ते भिक्खू भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहसेसि । तेन खो पन समयेन अञ्जातरस्स भिक्खुनो एव चेतसो परिवितक्को उदपादि — “कथ नु खो जानतो कथ पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होती” ति ?

5 अथ खो भगवा तस्स भिक्खुनो चेतसा चेतोपरिवितक्कमञ्जाय भिक्खू आमन्तेसि — “विचयसो देसितो, भिक्खवे, मया धम्मो, विचयसो देसिता

B 79

चत्तारो सतिपट्ठाना, विचयसो देसिता चत्तारो सम्मप्पधाना, विचयसो देसिता चत्तारो इट्ठिपादा, विचयसो देसितानि पञ्चिन्द्रियानि, विचयसो देसितानि पञ्च बलानि, विचयसो देसिता सत्तबोज्झङ्गा^१, विचयसो

10 देसितो अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । एव विचयसो देसितो, भिक्खवे, मया धम्मो । एव विचयसो देसिते^२ खो, भिक्खवे, मया धम्मो^३ अथ च पनिधे-कच्चस्स भिक्खुनो एव चेतसो परिवितक्को उदपादि — ‘कथ नु खो जानतो कथ पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होती’ ति ?

“कथ च, भिक्खवे, जानतो कथ पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो
15 होति ? इध भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरिय-धम्मस्स अकोविदो अरियधम्मो अविनीतो सप्पुरिसान अदस्सावी सप्पुरिस-धम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मो अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति । या खो पन सा, भिक्खवे, समनुपस्सना सङ्खारो हेसो । सो पन सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो ? अविज्जासम्फस्सजेन,
20 भिक्खवे, वेदयितेन फुट्ठस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स उप्पन्ना तण्हा, ततो जो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो । सा पि तण्हा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । सा पि वेदना सो पि फस्सो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो । सा पि
R 97 अविज्जा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । एव पि खो, भिक्खवे,
25 जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, अपि च खो रूपवन्त अत्तान समनुपस्सति । या खो पन सा, भिक्खवे, समनुपस्सना सङ्खारो सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो ? अविज्जासम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्ठस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स
30 उप्पन्ना तण्हा, ततो जो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो

१ सत्तबोज्झङ्गानि—रो० । २ देसितो—स्या०, रो० । ३ धम्मो—स्या०, रो० ।

अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्ना । सा पि तण्हा सा पि वेदना
सो पि फस्सो सा पि अविज्जा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसम्मुप्पन्ना ।
एव पि खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त अत्तान समनु-
पस्सति, अपि च खो अत्तनि रूप समनुपस्सति । या खो पन सा, भिक्खवे, 5 B 80
समनुपस्सना सङ्खारो सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो
किजातिको किपभवो ? अविज्जा सम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन
फुट्ठस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स उप्पन्ना तण्हा, ततोजो सो सङ्खारो । इति
खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्ना । सा
पि तण्हा सा पि वेदना सो पि फस्सो सा पि अविज्जा अनिच्चा 10
सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । एव पि खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो
अनन्तरा आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त अत्तान समनु-
पस्सति, न अत्तनि रूप समनुपस्सति, अपि च खो रूपस्मि अत्तान समनु-
पस्सति । या खो पन सा, भिक्खवे, समनुपस्सना सङ्खारो सो । सो पन 15
सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो ? अविज्जा-
सम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्ठस्स^१ अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स उप्पन्ना
तण्हा, ततोजो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो
अनिच्चो असङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्ना । सा पि तण्हा सा पि वेदना R.98
सो पि फस्सो सा पि अविज्जा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसम्मुप्पन्ना । 20
एव पि खो, भिक्खवे, जानतो पे० आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त अत्तान, न
अत्तनि रूप, न रूपस्मि अत्तान समनुपस्सति, अपि च खो वेदन अत्ततो
समनुपस्सति, अपि च खो वेदनावन्त अत्तान समनुपस्सति, अपि च
खो अत्तनि वेदन समनुपस्सति, अपि च खो वेदनाय अत्तान समनु- 25
पस्सति, अपि च खो सञ्ज अपि च खो सङ्खारे अत्ततो समनुपस्सति,
अपि च खो सङ्खारवन्त अत्तान समनुपस्सति, अपि च खो अत्तनि
सङ्खारे समनुपस्सति, अपि च खो सङ्खारेसु अत्तान समनुपस्सति,
अपि च खो विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, अपि च खो विञ्जाणवन्त
अत्तान, अपि च खो अत्तनि विञ्जाण, अपि च खो विञ्जाणस्मि 30

१ फुट्ठस्स - रो० ।

अत्तान समनुपस्सति । या खो पन सा, भिक्खवे, समनुपस्सना सङ्खारो सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो पे० किपभवो ? अविज्जा-सम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्टस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स उप्पन्ना तण्हा, ततो जो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो
 B 81 5 अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो । सा पि तण्हा सा पि वेदना सो पि फस्सो सा पि अविज्जा अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । एव खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न वेदन अत्ततो समनु-
 पस्सति, न सञ्ज न सङ्खारे न विज्जाण अत्ततो समनुपस्सति,
 10 अपि च खो एवदिट्ठि होति – ‘सो अत्ता सो लोको, एसो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति । या खो पन सा, भिक्खवे, सस्सतदिट्ठि सङ्खारो सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो पे० एव पि, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होति ।

R 99

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न वेदन न सञ्ज
 15 न सङ्खारे न विज्जाण अत्ततो समनुपस्सति, ना पि एवदिट्ठि होति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति । अपि च खो एवदिट्ठि होति – ‘नो चस्स नो च मे सिया नाभविस्स’ न मे भविस्सती’ ति । या खो पन सा, भिक्खवे, उच्छेददिट्ठि सङ्खारो सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो कि-
 20 जातिको किपभवो ? अविज्जासम्फस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्टस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स उप्पन्ना तण्हा, ततो जो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो अनिच्चो पे० एव पि खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो अनन्तरा आसवान खयो होति ।

“न हेव खो रूप अत्ततो समनुपस्सति, न वेदन न सञ्ज
 25 न सङ्खारे न विज्जाण अत्ततो समनुपस्सति पे० न विज्जाणस्मि अत्ततो समनुपस्सति, ना पि एवदिट्ठि होति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति, ना पि एव-दिट्ठि होति – ‘नो चस्स नो च मे सिया नाभविस्स न मे भविस्सती’ ति, अपि च खो कङ्खी होति विचिकिच्छी अनिट्ठङ्गतो सद्धम्मे । या खो पन
 30 सा, भिक्खवे, कङ्खिता विचिकिच्छिता अनिट्ठङ्गतना^१ सद्धम्मे सङ्खारो

१ न भविस्सामि – रो० । २ अत्तान – सी०, स्या०, रो० । ३ न – रो० ।

४ अनिट्ठङ्गता – रो० ।

सो । सो पन सङ्खारो किनिदानो किसमुदयो किजातिको किपभवो ?
अविज्जासम्पस्सजेन, भिक्खवे, वेदयितेन फुट्ठस्स अस्सुतवतो पुथुज्जनस्स
उप्पन्ना तण्हा, ततो जो सो सङ्खारो । इति खो, भिक्खवे, सो पि सङ्खारो
अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो । सा पि तण्हा अनिच्चा सङ्खता
पटिच्चसमुप्पन्ना । सा पि वेदना अनिच्चा सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । सो 5
पि फस्सो अनिच्चो सङ्खतो पटिच्चसमुप्पन्नो । सा पि अविज्जा अनिच्चा
सङ्खता पटिच्चसमुप्पन्ना । एव खो, भिक्खवे, जानतो एव पस्सतो
अनन्तरा आसवान खयो होती” ति ।

B 82

८२ पुण्यसुत्त

८८ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगार-
मातुपासादे महता भिक्खुसङ्घेन सद्धि । तेन खो पन समयेन भगवा 10
तदहुपोसथे पन्नरसे पुण्णाय^१ पुण्णमाय रत्तिया भिक्खुसङ्घपरिवुतो अज्झो-
कासे निसिन्नो होति ।

R 100

अथ खो अज्जातरो भिक्खु उट्ठायासना एकस उत्तरासङ्ग करित्वा
येन भगवा तेनज्जलि पणामेत्वा भगवन्त एतदवोच – “पुच्छेय्याह, भन्ते,
भगवन्त किञ्चिदेव देस, सचे मे भगवा ओकास करोति पञ्हस्स वेय्या- 15
करणाया” ति ।

“तेन हि त्व, भिक्खु, सके आसने निसीदित्वा पुच्छ यदाकङ्खसी”
ति ।

“एव, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा सके आसने
निसीदित्वा भगवन्त एतदवोच – “इमे नु खो, भन्ते, पञ्चुपादानक्खन्धा, 20
सेय्यथीद^२ – रूपुपादानक्खन्धो^३, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो,
सङ्खारुपादानक्खन्धो, विज्जाणुपादानक्खन्धो” ति ।

“इमे खो, भिक्खु, पञ्चुपादानक्खन्धा, सेय्यथीद – रूपुपादा-
नक्खन्धो पे० विज्जाणुपादानक्खन्धो” ति ।

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो भासित अभिनन्दित्वा 25
अनुमोदित्वा भगवन्त उत्तरि पञ्ह अपुच्छि –

“इमे खो पन, भन्ते, पञ्चुपादानक्खन्धा किमूलका” ति ?

“इमे खो, भिक्खु, पञ्चुपादानक्खन्धा छन्दमूलका” ति ।

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ सेय्यथीद – म० । ३ रूपुपादानक्खन्धो – सी०, स्या० ।

“साधु पे० तञ्जेव नु खो, भन्ते, उपादान ते पञ्चुपादान-
कखन्धा उदाहु अञ्जत्र पञ्चहि^१ उपादानकखन्धेहि^१ उपादान” ति ?

R 101

“न खो, भिक्षु, तञ्जेव उपादान ते पञ्चुपादानकखन्धा ना पि
अञ्जत्र पञ्चहि उपादानकखन्धेहि उपादान, अपि च यो तत्थ छन्दरागो
5 त तत्थ उपादान” ति ।

B 83

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्षु पे० उत्तरि पञ्ह अपुच्छि—
“सिया पन, भन्ते, पञ्चुपादानकखन्धेसु छन्दरागवेमत्तता” ति ?
“सिया, भिक्षू” ति भगवा अवोच, “इध, भिक्षु, एकच्चस्स एव
होति — ‘एवरूपो सिय अनागतमद्धान, एववेदनो सिय अनागतमद्धान,
10 एवसञ्जो^२ सिय अनागतमद्धान, एवसङ्गारो सिय अनागतमद्धान, एव-
विञ्जाणो सिय अनागतमद्धान’ ति । एव खो, भिक्षु, सिया पञ्चु-
पादानकखन्धेसु छन्दरागवेमत्तता” ति ।

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्षु पे० उत्तरि पञ्ह अपुच्छि—
“कित्तावता नु खो, भन्ते, खन्धान खन्धाधिवचन” ति ?
15 “य किञ्चि, भिक्षु, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा
बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा,
अय वुच्चति रूपकखन्धो । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये
केचि सङ्गारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त
वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके
20 वा, अय वुच्चति विञ्जाणकखन्धो । एत्तावता खो, भिक्षु, खन्धान
खन्धाधिवचन” ति ।

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्षु पे० अपुच्छि —
“को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो रूपकखन्धस्स पञ्जापनाय,
को हेतु को पच्चयो वेदनाकखन्धस्स पञ्जापनाय, को हेतु को
25 पच्चयो सञ्जाकखन्धस्स पञ्जापनाय, को हेतु को पच्चयो
सङ्गारकखन्धस्स पञ्जापनाय, को हेतु को पच्चयो विञ्जाणकखन्धस्स
पञ्जापनाया” ति ?

“चत्तारो खो, भिक्षु, महाभूता हेतु चत्तारो महाभूता पच्चयो
रूपकखन्धस्स पञ्जापनाय । फस्सो हेतु फस्सो पच्चयो वेदनाकखन्धस्स
30 पञ्जापनाय । फस्सो हेतु फस्सो पच्चयो सञ्जाकखन्धस्स पञ्जापनाय ।

१-१ पञ्चुपादानकखन्धेहि - रो० । २ एवसञ्जो - रो०, ए सञ्जानो - सी० ।

फस्सो हेतु फस्सो पच्चयो सङ्खारक्खन्धस्स पञ्ञापनाय । नामरूप हेतु
नामरूप पच्चयो विञ्ञाणक्खन्धस्स पञ्ञापनाया” ति ।

R 102

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्खु पे० अपुच्छि –

“कथं नु खो, भन्ते, सक्कायदिट्ठि होती” ति ?

“इध, भिक्खु, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरिय- 5
धम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो सप्पुरिसान अदस्सावी
सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनु-
पस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान, वेदन
सञ्ञ सङ्खारे विञ्ञाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्ञाणवन्त
वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्ञाण, विञ्ञाणस्मि वा अत्तान । एव 10 B 84
खो, भिक्खु, सक्कायदिट्ठि होती” ति ।

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्खु पे० अपुच्छि –

“कथं पन, भन्ते, सक्कायदिट्ठि न होती” ति ?

“इध, भिक्खु, सुतवा अरियसावको अरियान दस्सावी अरिय-
धम्मस्स कोविदो अरियधम्मे सुविनीतो सप्पुरिसान दस्सावी सप्पुरिस- 15
धम्मस्स कोविदो सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति,
न रूपवन्तवा अत्तान, न अत्तनि वा रूप, न रूपस्मि वा अत्तान, न वेदन
न सञ्ञ न सङ्खारे न विञ्ञाण अत्ततो समनुपस्सति, न विञ्ञाण-
वन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा विञ्ञाण, न विञ्ञाणस्मि वा अत्तान ।
एव खो, भिक्खु, सक्कायदिट्ठि न होती” ति । 20

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्खु पे० अपुच्छि –

“को नु खो, भन्ते, रूपस्स अस्सादो को आदीनवो कि निस्सरण,
को वेदनाय को सञ्ञाय को सङ्खारान को विञ्ञाणस्स अस्सादो
को आदीनवो कि निस्सरण” ति ?

“य खो, भिक्खु, रूप पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स – अय 25
रूपस्स अस्सादो । य रूप अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म – अय रूपस्स
आदीनवो । यो रूपस्मि छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान^१ – इद रूपस्स
निस्सरण । य वेदन पटिच्च य सञ्ञ पटिच्च ये^२ सङ्खारे पटिच्च
य निस्सरण पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स – अय विञ्ञाणस्स
अस्सादो । य विञ्ञाण अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म – अयं 30

R, 103

विज्जाणस्स आदीनवो । यो विज्जाणस्मि छन्दरागविनयो छन्द-
रागप्पहान — इदं विज्जाणस्स निस्सरण” ति ।

“साधु, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो भासित अभिनन्दित्वा
अनुमोदित्वा भगवन्त उत्तरि पञ्च अपुच्छि^१ —

5 “कथं नु खो, भन्ते, जानतो कथं पस्सतो इमस्मि च सविज्जाणके
काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ती”
ति ?

“यं किञ्चि, भिक्खु, रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा
बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा,
10 सब्बं रूपं — ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं
सम्मपपज्जायं पस्सति । या काचि वेदना या काचि सज्जा ये
केचि सङ्खारा यं किञ्चि विज्जाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा
बहिद्धा वा ओळारिकं वा सुखं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा,
सब्बं विज्जाणं — ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं
15 सम्मपपज्जायं पस्सति । एवं खो, भिक्खु, जानतो एव पस्सतो इमस्मि
च सविज्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमाना-
नुसया न होन्ती” ति ।

तेन खो पनं समयेन अज्जतरस्स भिक्खुनो एव चेतसो परि-
वितक्को उदपादि — “इति किरं सो रूपं अनत्ता, वेदना सज्जा
20 सङ्खारा विज्जाणं अनत्ता, अनत्तकतानि कम्मनि कथमत्तान^२
फुसिस्सन्ती” ति ।

अथ खो भगवा तस्स भिक्खुनो चेतसा चेतो परिवितक्कमज्जायं
भिक्खू आमन्तेसि —

“ठानं खो पनेतं, भिक्खवे, विज्जति यं इधेक्कच्चो मोघपुरिसो
25 अविद्धा^३ अविज्जागतो तण्हाधिपतेय्येन^४ चेतसा सत्थुसासनं अतिधावितब्बं
मज्जेय्यं । इति किरं, भो, रूपं अनत्ता, वेदना सज्जा सङ्खारा
विज्जाणं अनत्ता । अनत्तकतानि कम्मनि कथमत्तानं फुसिस्सन्ती
ति ? पटिपुच्छाविनीता खो मे तुम्हे, भिक्खवे, तत्र तत्र तेसु तेसु धम्मेषु ।
तं किं मज्जाथ, भिक्खवे, रूपं निच्चं वा अनिच्चं वा” ति ?

30 “अनिच्चं, भन्ते” ।

१ आपुच्छि — सी० । २ कतमत्तानं — रो०, कम्मत्तानं — स्या० । ३ स्या०
पोत्थके नत्थि । ४ तण्हाधिगतेन — सी०, स्या० ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

5

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु-
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती ति ।

10

“द्वे खन्धा तञ्जेव सिय, अधिवचन च हेतुना ।

सक्कायेन^१ दुवे वुत्ता, अस्सादविञ्जाणकेन च ।

एते दसविधा वुत्ता, होति भिक्खु पुच्छाया” ति ॥

खज्जनीयवगो ततियो ।

तस्सुद्दान

अस्सादो द्वे समुदया, अरहन्तेहि अपरे द्वे ।

B 86

सीहो^२ खज्जनी^३ पिण्डो^४ल्य, पालिलेय्येन^५ पुण्णमा ति ॥

15

८३ आनन्दसुत्त

८६ सावत्थिनिदान । तत्र खो आयस्मा आनन्दो भिक्खू
ग्रामन्तेसि - “आवुसो, भिक्खवे” ति । “आवुसो” ति खो ते भिक्खू
आयस्मतो आनन्दस्स पच्चस्सोसु । आयस्मा आनन्दो एतदवोच -

R 105

“पुण्णो नाम, आवुसो, आयस्मा मन्ताणिपुत्तो^१ अम्हाक नवकान
सत बहूणकारो होति । सो अम्हे इमिना ओवादेन ओवदति - ‘उपादाय, 20
आवुसो आनन्द, अस्मी ति होति, नो अनुपादाय । किञ्च उपादाय अस्मी
ति होति, नो अनुपादाय ? रूप उपादाय अस्मी ति होति, नो अनुपादाय ।
वेदन सञ्जा सङ्खारे विञ्जाण उपादाय अस्मी ति होति, नो
अनुपादाय । सेय्यथापि, आवुसो आनन्द, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा

१ सत्तायेन - रो० । २ सीहा - रा० । ३-३ खज्जनिपिण्डो^४ल्यो - सी०,
खज्जनिपिण्डो^४ल्य - स्या०, खज्जनि पिण्डो^४ल्य - रो० । ४ पालिलेय्येन - सी०, रो० ।
५ भिक्खवो - सी०, रो० । ६ मन्तानिपुत्तो - सी०, रो०, मन्तानीपुत्तो - स्या० ।

मण्डनकजातिको^१ आदासे वा परिसुद्धे परियोदाते अच्छे वा उदकपत्ते सक
मुखनिमित्त पच्चवेक्खमानो उपादाय पस्सेय्य, नो अनुपादाय, एवमेव
खो, आवुसो आनन्द, रूप उपादाय अस्मी ति होति, नो अनुपादाय ।
वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण उपादाय अस्मी ति होति, नो
5 अनुपादाय । त कि मञ्जसि, आवुसो आनन्द, रूप निच्च वा अनिच्च
वा' ति ?

‘अनिच्च, आवुसो’ ।

‘वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा’ ति ?

10 ‘अनिच्च, आवुसो’ ।

R 106 ‘तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति
B 87 पजानाती’ ति । पुण्णो नाम आवुसो आयस्मा मन्ताणिपुत्तो अम्हाक
नवकान सत बहूपकारो होति । सो अम्हे इमिना ओवादेन ओवदति ।
इद^२ च^३ पन मे आयस्मतो पुण्णस्स मन्ताणिपुत्तस्स धम्मदेसन सुत्वा
15 धम्मो अभिसमितो^४ ति ।

८४ तिस्ससुत्त

६० सावत्थिनिदान । तेन खो पन समयेन आयस्मा तिस्सो
भगवतो पितुच्छापुत्तो सम्बहुलान भिक्खून् एवमारोचेति — “अपि मे,
आवुसो, मधुरकजातो विय कायो, दिसा पि मे न पक्खायन्ति, धम्मा पि
म न पटिभन्ति^५, थीनमिद्ध^६ च मे चित्त परियादाय तिट्ठति, अनभिरतो च
20 ब्रह्मचरिय चरामि, होति च मे धम्मेसु विचिकिच्छा” ति ।

अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्क-
मित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना
खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु — “आयस्मा, भन्ते, तिस्सो भगवतो
पितुच्छापुत्तो सम्बहुलान भिक्खून् एवमारोचेति — ‘अपि मे, आवुसो,
25 मधुरकजातो विय कायो, दिसा पि मे न पक्खायन्ति, धम्मा पि म न
पटिभन्ति, थीनमिद्ध च मे चित्त परियादाय तिट्ठति, अनभिरतो च
ब्रह्मचरिय चरामि, होति च मे धम्मेसु विचिकिच्छा” ति ।

१ मण्डनकजातियो — सी० । २-२ इम — स्या० । ३ अभिसमितो — सी०, रो० ।
४-४ नपटिभन्ति — सी०, स्या० । ५ थीनमिद्ध — म० ।

अथ खो भगवा अञ्जतर भिक्खु आमन्तेसि — “एहि त्व, भिक्खु, मम वचनेन तिस्स भिक्खु आमन्तेही ति — ‘सत्था’ त, आवुसो तिस्स, आमन्तेती” ति^१ ।

“एव, भन्ते” ति खो सो भिक्खु भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा तिस्सो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त तिस्स एतदवोच — 5
“सत्था त, आवुसो तिस्स, आमन्तेती” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा तिस्सो तस्स भिक्खुनो पटिस्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त तिस्स भगवा एतदवोच —

“सच्च किर त्व, तिस्स, सम्बहुलान भिक्खून एवमारोचेसि — 10 R 107
‘अपि मे, आवुसो, मधुरकजातो विय कायो पे० होति च मे धम्मेषु विचिकिच्छा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“त कि मञ्जसि, तिस्स, रूपे अविगतरागस्स^१ अविगतच्छन्दस्स^२ अविगतपेमस्स अविगतपिपासस्स अविगतपरिळाहस्स^३ अविगततण्हस्स 15
तस्स रूपस्स विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“साधु साधु, तिस्स ! एव हेत, तिस्स, होति । यथा त रूपे B 88
अविगतरागस्स वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु अविगतरागस्स पे० 20
तेस सङ्खारान विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“साधु साधु, तिस्स ! एव हेत, तिस्स, होति । यथा त सङ्खारेसु
अविगतरागस्स, विञ्जाणे अविगतरागस्स अविगतच्छन्दस्स अविगत- 25
पेमस्स अविगतपिपासस्स अविगतपरिळाहस्स अविगततण्हस्स तस्स
विञ्जाणस्स विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा” ति ?

१-१ म० पोत्यके नत्थि । २ अवीतरागस्स — स्या० । ३ अविगतच्छन्दस्स — सी०,
रो०, अवीतच्छन्दस्स — स्या० । ४ अविगतपरिळाहस्स — सी०, अवीतपरिळाहस्स — स्या० ।

“एव, भन्ते” ।

“साधु साधु, तिस्स । एव हेत, तिस्स, होति यथा त विञ्जाणे
अविगतरागस्स । त किं मञ्जसि, तिस्स, रूपे विगतरागस्स विगत-
च्छन्दस्स विगतपेमस्स विगतपिपासस्स विगतपरिळाहस्स विगततण्हस्स
5 तस्स रूपस्स विपरिणामञ्जथाभावा उप्पज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोम-
नस्सुपायासा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु साधु, तिस्स । एव हेत, तिस्स, होति । यथा त रूपे
विगतरागस्स वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु विगतरागस्स विञ्जाणे
R 108 10 विगतरागस्स विगतच्छन्दस्स विगतपेमस्स विगतपिपासस्स विगतपरि-
ळाहस्स विगततण्हस्स तस्स विञ्जाणस्स विपरिणामञ्जथाभावा उप्प-
ज्जन्ति सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु साधु, तिस्स । एव हेत, तिस्स, होति यथा त विञ्जाणे
15 विगतरागस्स । त किं मञ्जसि, तिस्स, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

20 “तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति
पजानाति ।

“सेय्यथापि^१, तिस्स, द्वे पुरिसा — एको पुरिसो अमग्गकुसलो,
एको पुरिसो मग्गकुसलो । तमेन सो अमग्गकुसलो पुरिसो अमु मग्गकुसल
पुरिस मग्ग पुच्छेय्य । सो एव वदेय्य — ‘एहि^२, भो^३ पुरिस, अय मग्गो ।
25 तेन मुहुत्त गच्छ । तेन मुहुत्त गत्वा दक्खिस्ससि द्वेधापथ^४, तत्थ वाम
मुञ्चित्वा दक्खिण गण्हाहि^५ । तेन मुहुत्त गच्छ । तेन मुहुत्त गत्वा
दक्खिस्ससि तिब्ब वनसण्ड । तेन मुहुत्त गच्छ । तेन मुहुत्त गत्वा
B 89 दक्खिस्ससि महन्त निन्न पल्लल । तेन मुहुत्त गच्छ । तेन मुहुत्त
गत्वा दक्खिस्ससि सोब्भ पपात । तेन मुहुत्त गच्छ । तेन मुहुत्त गत्वा
30 दक्खिस्ससि सम भूमिभाग रमणीय’ ति ।

१ सेय्यथापस्सु — सी०, सेय्यथापस्स — रो० । २-२ अम्भो — सी०, एव भो —
स्या०, रो० । ३ द्विधापथ — सी०, रो० । ४ गण्ह — स्या० ।

“उपमा खो म्याय, तिस्स, कता अत्थस्स विज्जापनाय । अय
चेवेत्थ^१ अत्थो – ‘पुरिसो अमग्गकुसलो’ ति खो, तिस्स, पुथुज्जनस्सेत
अधिवचन । ‘पुरिसो मग्गकुसलो’ ति खो, तिस्स, तथागतस्सेत अधिवचन
अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । ‘द्वेधापथो’ ति खो, तिस्स, विचिकिच्छायेत
अधिवचन । ‘वामो’ मग्गो’ ति खो, तिस्स, अट्ठङ्गिकस्सेत मिच्छामग्गस्स 5 R 109
अधिवचन, सेय्यथीद – मिच्छादिट्ठिया पे० मिच्छासमाधिस्स ।
‘दक्खिणो मग्गो’ ति खो, तिस्स, अरियस्सेत अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स अधि-
वचन, सेय्यथीद^२ – सम्मादिट्ठिया पे० सम्मासमाधिस्स । ‘तिब्बो
वनसण्डो’ ति खो, तिस्स, अविज्जायेत अधिवचन । ‘महन्त निन्न पल्लल’
ति खो, तिस्स, कामानमेत अधिवचन । ‘सोब्भो पपातो’ ति खो, तिस्स, 10
कोधूपायासस्सेत अधिवचन । ‘समो भूमिभागो रमणीयो’ ति खो, तिस्स,
निब्बानस्सेत अधिवचन । अभिरम, तिस्स, अभिरम, तिस्स । अहमो-
वादेन अहमनुग्गहेन^३ अहमनुसासनिया” ति ।

६१ इदमवोच भगवा । अत्तमनो आयस्मा तिस्सो भगवतो
भासित अभिनन्दी ति । 15

८५ यमकसुत्त

६२ एक समय आयस्मा सारिपुत्तो सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन यमकस्स नाम भिक्खुनो
एवरूप पापक दिट्ठिगत उप्पन्न होति – “तथाह भगवता धम्म देसित
आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति,
न होति पर मरणा” ति । 20

अस्सोसु खो सम्बहुला भिक्खू यमकस्स किर नाम भिक्खुनो
एवरूप पापक दिट्ठिगत उप्पन्ने होति – “तथाह भगवता धम्म देसित
आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति,
न होति पर मरणा” ति । अथ खो ते भिक्खू येनायस्मा यमको तेनुप- B 90
सङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मता यमकेन सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोद- 25
नीय कथ सारणीय^४ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना
खो ते भिक्खू आयस्मन्त यमक एतदवोचु –

१ चेत्थ – सी० । २-२ वाममग्गो – रो० । ३ सय्यथिद – म० । ४ अह
धम्मनुग्गहेन – सी० । ५ साराणीय – सी०, स्या०, रा० ।

R 110

“सच्च किर ते, आवुसो यमक, एवरूप पापक दिट्ठिगत उप्पन्न –
‘तथाह भगवता धम्म देसित आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स
भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर मरणा’” ति ?

“एव ख्वाह, आवुसो, भगवता धम्म देसित आजानामि –
5 ‘खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर
मरणा’” ति ।

“मा, आवुसो यमक, एव अवच, मा भगवन्त अब्भाचिक्खि । न
हि साधु भगवतो अब्भाचिक्खन^१ । न हि भगवा एव वदेय्य – ‘खीणासवो
भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर मरणा’” ति ।

10 एव पि खो आयस्मा यमको तेहि भिक्खूहि वुच्चमानो तथेव^२ त
पापक दिट्ठिगत^३ थामसा परामासा अभिनिविस्स^४ वोहरति – “तथाह
भगवता धम्म देसित आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा
उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर मरणा’” ति ।

यतो खो ते भिक्खू नासक्खिसु आयस्मन्त यमक एतस्मा पापका
15 दिट्ठिगता विवेचेतु, अथ खो ते भिक्खू उट्ठायासना येनायस्मा सारिपुत्तो
तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोचु – “यम-
कस्स नाम, आवुसो सारिपुत्त, भिक्खुनो एवरूप पापक दिट्ठिगत उप्पन्न –
‘तथाह भगवता धम्म देसित आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स
भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर मरणा’ ति । साधायस्मा
20 सारिपुत्तो येन यमको भिक्खुतेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया’” ति ।

अधिवासेसि खो आयस्मा सारिपुत्तो तुण्हीभावेन । अथ खो
आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय^५ पटिसल्लाना^६ वुट्ठितो येनायस्मा यमको
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता यमकेन सद्धि सम्मोदि पे०
एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त यमक एतदवोच –
25 “सच्च किर ते, आवुसो यमक, एवरूप पापक दिट्ठिगत उप्पन्न – ‘तथाह
R 111 भगवता धम्म देसित आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा
उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर मरणा’” ति ?

B. 91

“एव ख्वाह, आवुसो, भगवता धम्म देसित आजानामि यथा
खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति विनस्सति, न होति पर
30 मरणा’” ति ।

१ अब्भक्खान – सी०, स्या०, रो० । २-२ रो० पोत्थके नत्थि । ३ अभिनिविस्सं
– स्या० । ४ सायन्हसमय – सी०, स्या०, १० । ५ पटिसल्लाना – सी०, स्या०, रो० ।

“त कि मञ्जसि, आवुसो यमक, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, आवुसो” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

5

“अनिच्च, आवुसो” ।

“तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाति ।

“त कि मञ्जसि, आवुसो यमक, रूप तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

10

“नो हेत, आवुसो” ।

“वेदन तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

15

“नो हेत, आवुसो” ।

“त कि मञ्जसि, आवुसो यमक, रूपस्मि तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“अञ्जत्र रूपा तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

20

“नो हेत, आवुसो” ।

“वेदनाय अञ्जत्र वेदनाय पे० सञ्जाय अञ्जत्र सञ्जाय सङ्खारेसु अञ्जत्र सङ्खारेहि विञ्जाणस्मि तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

25

“अञ्जत्र विञ्जाणा तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“त कि मञ्जसि, आवुसो यमक, रूप^१ वेदन^२ सञ्ज^३ सङ्खारे^४ विञ्जाण तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

30

१ रूपा - रो० । २ वेदना - स्या०, रो० । ३ सञ्जा - स्या०, रो० ।

४ सङ्खारा - स्या०, रो० ।

R 112

“त कि मञ्जसि, आवुसो यमक, अय सो अरूपी अवेदनो असञ्जी असङ्खारो अविञ्जाणो तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, आवुसो” ।

“एत्थ च ते, आवुसो यमक, दिट्ठेव धम्मे सच्चतो थेततो^१ तथा-
गतो अनुपलब्धिमानो, कल्ल नु ते त वेय्याकरण — ‘तथाह भगवता
धम्म देसित आजानामि यथा खीणासवो भिक्खु कायस्स भेदा उच्छिज्जति
विनस्सति, न होति पर मरणा” ति ।

“अहु खो मे त, आवुसो सारिपुत्त, पुब्बे अविद्दसुनो पापक दिट्ठि-
गत, इद च पनायस्मतो सारिपुत्तस्स धम्मदेसन सुत्वा त चेव पापक
दिट्ठिगत पहीन, धम्मो च मे अभिसमितो” ति ।

B 92

“सचे त आवुसो यमक, एव पुच्छेय्यु — ‘यो सो, आवुसो यमक,
भिक्खु अरह खीणासवो सो कायस्स भेदा पर मरणा कि होती’ ति ? एव
पुट्ठो त्व, आवुसो यमक, किन्ति ब्याकरेय्यासी” ति ?

“सचे म, आवुसो, एव पुच्छेय्यु — ‘यो सो, आवुसो यमक, भिक्खु
अरह खीणासवो सो कायस्स भेदा पर मरणा कि होती’ ति ? एव पुट्ठोह,
आवुसो, एव ब्याकरेय्य — ‘रूप खो, आवुसो, अनिच्च । यदनिच्च त दुक्ख,
य दुक्ख त निरुद्ध तदत्थङ्गत^२ । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण
अनिच्च । यदनिच्च त दुक्ख, य दुक्ख त निरुद्ध तदत्थङ्गत’ ति । एव
पुट्ठोह, आवुसो, एव ब्याकरेय्य” ति ।

20

“साधु साधु, आवुसो यमक । तेन हावुसो, यमक, उपम ते
करिस्सामि एतस्सेव अत्थस्स भिय्योसोमत्ताय जाणाय । सेय्यथापि,
आवुसो यमक, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अद्धो महद्धनो महाभोगो,
सो च आरक्खसम्पन्नो । तस्स कोचिदेव पुरिसो उप्पज्जेय्य अनत्थकामो
अहितकामो अयोगक्खेमकामो जीविता वोरोपेतुकामो । तस्स एव-
मस्स — ‘अय खो गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अद्धो महद्धनो महाभोगो,
सो च आरक्खसम्पन्नो, नाय^३ सुकरो^३ पसय्ह जीविता वोरोपेतु । यन्नूनाह
अनुपखज्ज जीविता वोरोपेय्य’ ति । सो त गहपति वा गहपतिपुत्त वा
उपसङ्गमित्वा एव वदेय्य — ‘उपट्ठहेय्य त, भन्ते’ ति । तमेन सो गहपति
वा गहपतिपुत्तो वा उपट्ठापेय्य । सो उपट्ठहेय्य पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती

R 113

25

१ तथतो — स्या० । २ ब्याकरेय्यासी — रो० । ३ तदत्थगत — सी०, रो० ।

४-४ न व्यासुकरो — सी०, न हाय सुकरो — स्या० ।

किङ्कारपटिस्सावी^१ मनापचारी पियवादी । तस्स सो गहपति वा गहपति-
पुत्तो मित्ततो पि न सद्वहेय्य^२, सुहज्जतो पि न सद्वहेय्य, तस्मि च विस्सास
आपज्जेय्य । यदा खो, आवुसो, तस्स पुरिसस्स एवमस्स – ‘सविस्सत्थो’
खो म्याय गहपति वा गहपतिपुत्तो वा’ ति अथ न रहोगत विदित्वा तिण्हेन
सत्थेन जीविता वोरोपेय्य ।

5

“त कि मञ्जासि, आवुसो यमक, यदा हि^३ सो पुरिसो अमु गहपति
वा गहपतिपुत्त वा उपसङ्कमित्वा एव आह – ‘उपट्ठहेय्य त, भन्ते’ ति,
तदा पि सो वधको व । वधक च पन सन्त न अञ्जासि – ‘वधको मे’ ति ।
यदा पि सो उपट्ठहति^४ पुब्बुट्ठायी पच्छानिपाती किङ्कारपटिस्सावी मनाप-
चारी पियवादी, तदा पि सो वधको व । वधक च पन सन्त न अञ्जासि
– ‘वधको मे’ ति । यदा पि न रहोगत विदित्वा तिण्हेन सत्थेन जीविता
वोरोपेति, तदा पि सो वधको व । वधक च पन सन्त न अञ्जासि –
‘वधको मे’” ति ।

10 B 93

“एवमावुसो” ति ।

“एवमेव खो, आवुसो, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी^५ 15
अरियधम्मस्स अकोविदो अरियधम्मे अविनीतो सप्पुरिसान अदस्सावी
सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो सप्पुरिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनु-
पस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । वेदन
सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त
वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान ।

R 114

20

“सो अनिच्च रूप ‘अनिच्च रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति ।
अनिच्च वेदन ‘अनिच्चा वेदना’ ति यथाभूत नप्पजानाति । अनिच्च
सञ्ज ‘अनिच्चा सञ्जा’ ति यथाभूत नप्पजानाति । अनिच्चे सङ्खारे
‘अनिच्चा सङ्खारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति । अनिच्च विञ्जाण
‘अनिच्च विञ्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति ।

25

“दुक्ख रूप ‘दुक्ख रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति । दुक्ख वेदन
दुक्ख सञ्ज दुक्खे सङ्खारे दुक्ख विञ्जाण ‘दुक्ख विञ्जाण’ ति
यथाभूत नप्पजानाति ।

“अनत्त रूप ‘अनत्त’ रूप’ ति यथाभूत नप्पजानाति । अनत्त

१ किङ्कारपटिस्सावी – स्या०, किङ्कारपटिस्सावी – रा० । २ दह्य्य – स्या०, रो० ।

३ सविस्सट्ठो – स्या० । ४ पि – सी०, स्या०, रो० । ५ उपट्ठाति – सी०, स्या०, रो० ।

६ अनत्ता – म० ।

वेदन अनत्त सञ्ज अनत्ते सङ्खारे अनत्त विञ्जाण 'अनत्त विञ्जाण' ति यथाभूत नप्पजानाति ।

“सङ्खत रूप 'सङ्खत रूप' ति यथाभूत नप्पजानाति । सङ्खत वेदन सङ्खत सञ्ज सङ्खते सङ्खारे सङ्खत विञ्जाण 'सङ्खत विञ्जाण' ति यथाभूत नप्पजानाति ।

“वधक रूप 'वधक रूप' ति यथाभूत नप्पजानाति । वधक वेदन 'वधका वेदना' ति वधक सञ्ज 'वधका सञ्जा' ति वधके सङ्खारे 'वधका सङ्खारा' ति यथाभूत नप्पजानाति । वधक विञ्जाण 'वधक विञ्जाण' ति यथाभूत नप्पजानाति ।

“सो रूप उपेति उपादियति अधिद्वितीति 'अत्ता मे' ति । वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण उपेति उपादियति अधिद्वितीति 'अत्ता मे' ति । तस्सिमे पञ्चुपादानक्खन्धा उपेता उपादिन्ना दीधरत्त अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ति ।

B 94

“सुतवा च खो, आवुसो, अरियसावको अरियान दस्सावी पे० सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त अत्तान^१, न अत्तनि रूप^२, न रूपस्मि अत्तान । न वेदन न सञ्ज न सङ्खारे न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, न विञ्जाणवन्त अत्तान, न अत्तनि विञ्जाण, न विञ्जाणस्मि अत्तान ।

R 115

“सो अनिच्च रूप 'अनिच्च रूप' ति यथाभूत पजानाति । अनिच्च वेदन अनिच्च सञ्ज अनिच्चे सङ्खारे अनिच्च विञ्जाण 'अनिच्च विञ्जाण' ति यथाभूत पजानाति ।

“दुक्ख रूप 'दुक्ख रूप' ति यथाभूत पजानाति । दुक्ख वेदन दुक्ख सञ्ज दुक्खे सङ्खारे दुक्ख विञ्जाण 'दुक्ख विञ्जाण' ति यथाभूत पजानाति ।

“अनत्त रूप 'अनत्त रूप' ति यथाभूत पजानाति । अनत्त वेदन अनत्त सञ्ज अनत्ते सङ्खारे अनत्त विञ्जाण 'अनत्त विञ्जाण' ति यथाभूत पजानाति ।

“सङ्खत रूप 'सङ्खत रूप' ति यथाभूत पजानाति । सङ्खत वेदन

१ उपादिण्णा - सी०, रो० । २ वा अत्तान - सी०, स्या० । ३ वा रूप - सी०, स्या० । ४ अनत्ता - म० । ५ अनत्ता - रो० ।

सङ्खत सञ्ज सङ्खते सङ्खारे सङ्खत विञ्जाण 'सङ्खत विञ्जाण'
ति यथाभूत पजानाति ।

“वधक रूप 'वधक रूप' ति यथाभूत पजानाति । वधक वेदन
वधक सञ्ज वधके सङ्खारे 'वधका सङ्खारा' ति यथाभूत पजानाति ।
वधक विञ्जाण 'वधक विञ्जाण' ति यथाभूत पजानाति ।

“सो रूप न उपेति न उपादियति नाधिद्वितीति 'अत्ता मे' ति ।
वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण न उपेति न उपादियति नाधिद्वितीति
'अत्ता मे' ति । तस्सिमे पञ्चुपादानक्खन्धा' अनुपेता अनुपादिन्ना' दीघरत्त
हिताय सुखाय सवत्तन्ती' ति ।

“एवमेत^१, आवुसो सारिपुत्त, होति^२ येस आयस्मन्तान तादिसा 10
सब्रह्मचारिनो अनुकम्पका अत्थकामा ओवादका अनुसासका । इदं च
पन मे आयस्मतो सारिपुत्तस्स धम्मदेसन सुत्वा अनुपादाय आसवेहि चित्त
विमुत्त' ति* ।

८६ अनुराधसुत्त

६३ एव मे सुत । एक समय भगवा वेसालिय विहरति महा-
वने कूटागारसालाय । तेन खो पन समयेन आयस्मा अनुराधो भगवतो 15
अविदूरे अरञ्जकुटिकाय विहरति । अथ खो सम्बहुला अञ्जतित्थिया
परिब्बाजका येन आयस्मा अनुराधो तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा
आयस्मता अनुराधेन सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीति-
सारत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते अञ्जतित्थिया
परिब्बाजका आयस्मन्त अनुराध एतदवोचु — “यो सो, आवुसो अनुराध, 20
तथागतो उत्तमपुरिसो परमपुरिसो परमपत्तिपत्तो त तथागतो इमेसु
चतूसु^३ ठानेसु पञ्जापयमानो पञ्जापेति^४—‘होति तथागतो पर मरणा’ ति
वा, ‘न होति तथागतो पर मरणा’ ति वा, ‘होति च न च होति तथागतो
पर मरणा’ ति वा, ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति वा’ ति ?

एव वुत्ते, अनुराधो ते अञ्जतित्थिये परिब्बाजके एतदवोच — 25
“यो सो आवुसो तथागतो उत्तमपुरिसो परमपुरिसो परमपत्तिपत्तो त

१ उपादानक्खन्धा — रो० । २ अनुपादिष्णा — रो० । ३ एवञ्हेत — स्या०, एव
हि ते — सी०, रो० । ४ होति — रो० । *इदमवोच आयस्मा सारिपुत्तो अत्तमनो आयस्मा,
यमको आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासित अभिनन्दी' ति इति अधिको पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु
अस्ति । ५ चतूसु पि — सी० । ६ पञ्जापेति — स्या० ।

तथागतो अञ्जत्र इमेहि चतूहि ठानेहि पञ्जापयमानो पञ्जापेति — 'होति तथागतो पर मरणा' ति वा, 'न होति तथागतो पर मरणा' ति वा, 'होति च न च होति तथागतो पर मरणा' ति वा, 'नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा' ति वा' ति ।

- 5 एव वुत्ते, अञ्जतिथिया परिब्बाजका आयस्मन्त अनुराध एतदवोचु — “सो चाय भिक्खु नवो भविस्सति अचिरपब्बजितो, थेरो वा पन बालो अब्यत्तो^१” ति ।

अथ खो अञ्जतिथिया परिब्बाजका आयस्मन्त अनुराध नव-
वादेन च बालवादेन च अपसादेत्वा उट्ठायासना पक्कमिसु ।

- R 117 10 अथ खो आयस्मतो अनुराधस्स अचिरपक्कन्तेसु तेसु अञ्ज-
तिथियेसु परिब्बाजकेसु एतदहोसि — “सचे खो म ते अञ्जतिथिया
परिब्बाजका उत्तरिपञ्ह^१ पुच्छेय्यु, कथ व्याकरमानो नु^२ खाह तेस अञ्ज-
तिथियान परिब्बाजकान वुत्तवादी चेव भगवतो अस्स, न च भगवन्त
अभूतेन अग्भाच्चिक्खेय्य, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्य^४, न च कोचि
15 सहधम्मिको वादानुवादो^५ गारय्ह ठान आगच्छेय्या” ति ?

अथ खो आयस्मा अनुराधो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्क-
मित्वा पे० एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा अनुराधो भगवन्त एतद-
वोच — “इधाह, भन्ते, भगवतो अविदूरे अरञ्जकुटिकाय विहरामि ।

- B 96 अथ खो, भन्ते, सम्बहुला अञ्जतिथिया परिब्बाजका येनाह तेनुपसङ्क-
20 मिसु पे० म एतदवोचु — ‘यो सो, आवुसो अनुराध, तथागतो उत्तम-
पुरिसो परमपुरिसो परमपत्तिपत्तो त तथागतो इमेसु चतूसु ठानेसु पञ्जा-
पयमानो पञ्जापेति — होति तथागतो पर मरणा ति वा, न होति
होति च न च होति, नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा’
ति ? एव वुत्ताह, भन्ते, ते अञ्जतिथिये परिब्बाजके एतदवोच पे० ।

- R 118 25 “तस्स मय्ह, भन्ते, अचिरपक्कन्तेसु तेसु अञ्जतिथियेसु परि-
ब्बाजकेसु एतदहोसि — ‘सचे खो म ते अञ्जतिथिया परिब्बाजका
उत्तरि पञ्ह पुच्छेय्यु, कथ व्याकरमानो नु खाह तेस अञ्जतिथियान
परिब्बाजकान वुत्तवादी चेव भगवतो अस्स, न च भगवन्त अभूतेन^१ अग्भा-

१ अव्यत्तो — सी०, रो० । २ स्या० पोत्थके नत्थि । ३ न — स्या० ।
४ व्याकरेय्य — रो० । ५ वादानुपातो — सी०, स्या०, रो० । ६ रो० पोत्थके नत्थि ।

चिकखेय्य, धम्मस्स चानुधम्म व्याकरेय्य, न च कोचि सहधम्मिको वादानुवादो गारय्ह ठान आगच्छेय्या” ति ?

“त कि मञ्जसि, अनुराध, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

5

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनुपस्सितु –
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

10

“अनिच्च भन्ते” पे० तस्मातिह प० एव पस्स

पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाति ।

“त कि मञ्जसि, अनुराध, रूप तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

15

“वेदन सञ्ज सङ्खारे विज्जाण तथागतो ति समनु-
पस्ससी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“त कि मञ्जसि, अनुराध, रूपस्मि तथागतो ति समनु-
पस्ससी” ति ?

B 97

20

“नो हेत, भन्ते” ।

“अञ्जत्र रूपा तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदनाय पे० अञ्जत्र वेदनाय पे० सञ्जाय
अञ्जत्र सञ्जाय सङ्खारेसु अञ्जत्र सङ्खारेहि विज्जाणस्मि
अञ्जत्र विज्जाणा तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

25

“नो हेत, भन्ते” ।

“त कि मञ्जसि, अनुराध, रूप वेदना सञ्जा
सङ्खारा विज्जाण तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

30

“त कि मञ्जसि, अनुराध, अय सो अरूपी अवेदनो असञ्जी
असङ्खारो अविज्जाणो तथागतो ति समनुपस्ससी” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एत्थ च ते, अनुराध, दिट्ठेव धम्मे सच्चतो श्वेततो^१ तथागतो
अनुपलब्धिमानो कल्ल नु ते त वेय्याकरण – ‘यो सो, आवुसो, तथागतो
उत्तमपुरिसो परमपुरिसो परमपत्तिपत्तो त तथागतो अञ्जत्र इमेहि
R 119 5 चतूहि ठानेहि पञ्जापयमानो पञ्जापेति – होति तथागतो पर मरणा
ति वा, न होति होति च न च होति, नेव होति न न होति तथागतो
पर मरणा ति वा’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“साधु साधु, अनुराध ! पुब्बे चाह, अनुराध, एतरहि च दुक्ख
10 चेव पञ्जापेमि दुक्खस्स च निरोध” ति ।

८७ वक्कलिसुत्त

६४ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा वक्कलि कुम्भकारनिवेसने विहरति आबा-
धिको दुक्खितो बाह्गिलानो । अथ खो आयस्मा वक्कलि उपट्ठाके
आमन्तेसि – “एथ तुम्हे, आवुसो, येन भगवा तेनुपसङ्कमथ, उपसङ्क-
15 मित्वा मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दथ – ‘वक्कलि, भन्ते, भिक्खु
आबाधिको दुक्खितो बाह्गिलानो, सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’
ति । एव च वदथ – ‘साधु किर, भन्ते, भगवा येन वक्कलि भिक्खु
तेनुपसङ्कमतु, अनुकम्प उपादाया’” ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो वक्कलिस्स पटि-
B 98 20 स्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु –
“वक्कलि, भन्ते, भिक्खु आबाधिको दुक्खितो बाह्गिलानो । सो भग-
वतो पादे सिरसा वन्दति, एव च पन वदेति – ‘साधु किर, भन्ते, भगवा
येन वक्कलि भिक्खु तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया’” ति ।

25 अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो भगवा निवासेत्वा
R 120 पत्तचीवरमादाय येनायस्मा वक्कलि तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो आयस्मा
वक्कलि भगवन्त दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान मञ्चके समधोसि^२ ।
अथ खो भगवा आयस्मन्त वक्कलि एतदवोच – “अल, वक्कलि, मा त्व

१ तथतो – स्या० । २ समद्धोसि – सी०, समञ्चोपि – स्या० ।

मञ्चके समधोसि । मन्तिमानि आसनानि पञ्जात्तानि, तत्थाह निसी-
दिस्सामी” ति । निसीदि भगवा पञ्जात्ते आसने । निसज्ज खो भगवा
आयस्मन्त वक्कलि एतदवोच – “कच्चि ते, वक्कलि, खमनीय कच्चि
यापनीय कच्चि दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति, नो अभिक्कमन्ति, पटिक्कमो-
सान पञ्जायति, नो अभिक्कमो” ति ?

5

“न मे, भन्ते, खमनीय न यापनीय, बाब्हा मे दुक्खा वेदना
अभिक्कमन्ति, नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसान पञ्जायति, नो पटि-
क्कमो” ति ।

“कच्चि ते, वक्कलि, न किञ्चि कुक्कुच्च न कोचि विप्पटि-
सारो” ति ?

10

“तग्घ मे, भन्ते, अनप्पक कुक्कुच्च अनप्पको विप्पटिसारो” ति ।

“कच्चि पन त, वक्कलि, अत्ता सीलतो न उपवदती” ति ?

“न खो म, भन्ते, अत्ता सीलतो उपवदती” ति ।

“नो चे किर त, वक्कलि, अत्ता सीलतो उपवदति, अथ किञ्च
ते कुक्कुच्च को च विप्पटिसारो” ति ?

15

“चिरपटिकाह, भन्ते, भगवन्त दस्सनाय उपसङ्कमितुकामो,
नत्थि च मे कायस्मि तावतिका बलमत्ता यावताह^१ भगवन्त दस्सनाय
उपसङ्कमेय्य” ति ।

“अल, वक्कलि, कि ते इमिना पूतिकायेन दिट्ठेन ? यो खो,
वक्कलि, धम्म पस्सति सो म पस्सति, यो म पस्सति सो धम्म पस्सति ।
धम्म हि, वक्कलि, पस्सन्तो म पस्सति, म पस्सन्तो धम्म पस्सति । त कि
मञ्जासि, वक्कलि, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

20

“अनिच्च, भन्ते” ।

R 121

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

25

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म कल्ल नु त समनुपस्सितु
– ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

B 99

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

30

“अनिच्च, भन्ते” पे० एसो मे अत्ता ति ।

“नो हेत, भन्ते” । “तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

अथ खो भगवा आयस्मन्त वक्कलि इमिना ओवादेन ओवदित्वा
5 उट्ठायासना येन गिज्झकूटो पब्बतो तेन पक्कामि^१ । अथ खो आयस्मा
वक्कलि अचिरपक्कन्तस्स भगवतो उपट्ठाके आमन्तेसि — “एथ म, आवुसो,
मञ्चक आरोपेत्वा येन इसिगिलिपस्स^२ काळसिला तेनुपसङ्कमथ । कथ
हि नाम मादिसो अन्तरघरे काल कत्तब्ब मञ्जेय्या” ति ?

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो वक्कलिस्स पटिस्सुत्वा
10 आयस्मन्त वक्कलि मञ्चक आरोपेत्वा येन इसिगिलिपस्स काळसिला
तेनुपसङ्कमिसु । अथ खो भगवा त च रत्ति त च दिवावसेस गिज्झकूटे
पब्बते विहासि । अथ खो द्वे देवतायो अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्त-
वण्णा केवलकप्प गिज्झकूट ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु
पे० एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो एका देवता भगवन्त एतद-
15 वोच — “वक्कलि, भन्ते, भिक्खु विमोक्खाय चेतेती” ति । अपरा देवता
भगवन्त एतदवोच — “सो हि नून, भन्ते, सुविमुत्तो विमुच्चिस्सती” ति ।

६५ इदमवोचु ता देवतायो । इद वत्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
पदक्खिण कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु ।

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि —
20 “एथ तुम्हे, भिक्खवे, येन वक्कलि भिक्खु तेनुपसङ्कमथ, उपसङ्कमित्वा
R 122 वक्कलि भिक्खु एव वदेथ — ‘सुणावुसो त्व, वक्कलि, भगवतो वचन द्विन्न
च देवतान । इम, आवुसो, रत्ति द्वे देवतायो अभिक्कन्ताय रत्तिया अभि-
क्कन्तवण्णा केवलकप्प गिज्झकूट ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता
25 खो, आवुसो, एका देवता भगवन्त एतदवोच — वक्कलि, भन्ते, भिक्खु
विमोक्खाय चेतेती ति । अपरा देवता भगवन्त एतदवोच — सो हि नून,
भन्ते, सुविमुत्तो विमुच्चिस्सती ति । भगवा च त, आवुसो वक्कलि,
एवमाह — मा भायि, वक्कलि, मा भायि, वक्कलि । अपापक ते मरण
भविस्सति, अपापिका कालकिरिया” ति ।

१ पक्कमि — सी०, स्या० । २ इसिगिलिस्स — सी० ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पटिस्सुत्वा येनायस्मा वक्कलि तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त वक्कलि एतदवोचु – “सुणावुसो वक्कलि, भगवतो वचन द्विघ्न च देवतान” ति ।

अथ खो आयस्मा वक्कलि उपट्ठाके आमन्तेसि – “एथ म, आवुसो, मञ्चका ओरोपेथ । कथ हि नाम मादिसो उच्चे आसने निसी- 5 दित्वा तस्स भगवतो सासन सोतब्ब मञ्जेय्या” ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो वक्कलिस्स पटि- स्सुत्वा आयस्मन्त वक्कलि मञ्चका ओरोपेसु । “इम, आवुसो, रत्ति द्वे देवतायो अभिक्कन्ताय रत्तिया पे० एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त ठिता खो, आवुसो, एका देवता भगवन्त एतदवोच – ‘वक्कलि, भन्ते, 10 भिक्खु विमोक्खाय चेतेती’ ति । अपरा देवता भगवन्त एतदवोच – ‘सो हि नून, भन्ते’, सुविमुत्तो विमुच्चिस्सती’ ति । भगवा च त, आवुसो वक्कलि, एवमाह – ‘मा भायि, वक्कलि, मा भायि, वक्कलि । अपापक ते मरण भविस्सति, अपापिका कालकिरिया” ति ।

“तेन हावुसो, मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्दथ – ‘वक्कलि, 15 भन्ते, भिक्खु आबाधिको दुक्खितो बाब्बहिलानो । सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ ति । एव च वदेथ^१ – ‘रूप अनिच्च । ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च त दुक्ख ति न विचिकिच्छामि । यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म नत्थि मे तत्थ छन्दो वा रागो वा पेम वा ति न विचि- किच्छामि । वेदना अनिच्चा । ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च 20 R 123 त दुक्ख ति न विचिकिच्छामि । यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, नत्थि मे तत्थ छन्दो वा रागो वा पेम वा ति न विचिकिच्छामि । सञ्जा सङ्खारा अनिच्चा । ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च त दुक्ख ति न विचिकिच्छामि । यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, नत्थि मे तत्थ छन्दो वा रागो वा पेम वा ति न विचिकिच्छामि । विञ्जाण अनिच्च । 25 ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च त दुक्ख ति न विचिकिच्छामि । यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, नत्थि मे तत्थ छन्दो वा रागो वा पेम वा ति न विचिकिच्छामी” ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो वक्कलिस्स पटि- स्सुत्वा पक्कमिसु । अथ खो आयस्मा वक्कलि अचिरपक्कन्तेसु तेसु 30

१ सो भन्ते – सी०, स्या० । २ वदेति – सी०, स्या०, रो० ।

B 101

भिक्षूसु सत्थ आहरेसि^१ । अथ खो ते भिक्षू येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु,
उपसङ्कमित्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्षू
भगवन्त एतदवोचु - “वक्कलि, भन्ते, भिक्षू आबाधिको दुक्खितो बाब्ब-
गिलानो, सो भगवतो पादे सिरसा वन्दति, एव च वदेति - ‘रूप
5 अनिच्च । ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च त दुक्ख ति न विचि-
किच्छामि । यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, नत्थि मे तत्थ छन्दो वा
रागो वा पेम वा ति न विचिकिच्छामि । वेदना सञ्जा सङ्खारा
विञ्जाण अनिच्च । ताह, भन्ते, न कङ्खामि । यदनिच्च त दुक्ख ति
न विचिकिच्छामि । ‘यदनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, नत्थि मे तत्थ
10 छन्दो वा रागो वा पेम वा ति न विचिकिच्छामी’” ति ।

अथ खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि - “आयाम, भिक्षवे, येन
इसिगिलिपस्स काळसिला तेनुपसङ्कमिस्साम, यत्थ वक्कलिना कुलपुत्तेन
सत्थमाहरित” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसु ।
अथ खो भगवा सम्बहुलेहि भिक्षूहि सद्धि येन इसिगिलिपस्स काळसिला
15 तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो भगवा आयस्मन्त वक्कलि दूरतो व मञ्चके
विवत्तक्खन्ध सेमान^२ ।

R 124

तेन खो पन समयेन धूमायितत्त तिमिरायितत्त गच्छतेव पुरिम
दिस, गच्छति पच्छिम दिस, गच्छति उत्तर दिस, गच्छति दक्खिण दिस,
गच्छति उद्ध दिस^३, गच्छति अधो दिस^४, गच्छति अनुदिस । अथ खो
20 भगवा भिक्षू आमन्तेसि - “पस्सथ नो तुम्हे, भिक्षवे, एत^५ धूमायितत्त
तिमिरायितत्त गच्छतेव पुरिम दिस पे० गच्छति अनुदिस” ति ।
“एव, भन्ते” ।

“एसो खो, भिक्षवे, मारो पापिमा वक्कलिस्स कुलपुत्तस्स
विञ्जाण समन्वेसति^६ - ‘कत्थ वक्कलिस्स कुलपुत्तस्स विञ्जाण पति-
25 ट्ठित’ ति ? अप्पत्तिट्ठितेन च, भिक्षवे, विञ्जाणेन वक्कलि कुलपुत्तो
परिनिब्बुतो” ति ।

८८ अस्सजिसुत्त

६६ एक समय भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे ।
तेन खो पन समयेन आयस्मा अस्सजि कस्सपकारामे विहरति आबाधिको

१ आहारेसि - सी० । २ सेय्यमान - स्या० । ३ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।
४ एव - स्या० । ५ समन्वेसति - रो० ।

दुक्खितो बाह्गिलानो । अथ खो आयस्मा अस्सजि उपट्ठाके आमन्तेसि—
 “एथ तुम्हे, आवुसो, येन भगवा तेनुपसङ्कमथ, उपसङ्कमित्वा मम वचनेन
 भगवतो पादे सिरसा वन्दथ — ‘अस्समि, भन्ते, भिक्खु आबाधिको दुक्खितो
 बाह्गिलानो । सो भगवतो पादे सिरसा वन्दती’ ति । एव च वदेथ —
 ‘सावु किर, भन्ते, भगवा येन अस्सजि भिक्खु तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प 5 B 102
 उपादाया’” ति ।

“एवमावुसो” ति खो ते भिक्खू आयस्मतो अस्सजिस्स पटि-
 स्सुत्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा
 एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्त एतदवोचु —
 “अस्सजि, भन्ते, भिक्खु आबाधिको पे० साधु किर, भन्ते, भगवा 10
 येन अस्सजि भिक्खु तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया” ति ।

अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो भगवा सायन्हसमय^१ R 125
 पटिसल्लाना^२ वुट्ठितो येनायस्मा अस्सजि तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो
 आयस्मा अस्सजि भगवन्त दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान मञ्चके
 समधोसि^३ । अथ खो भगवा आयस्मन्त अस्सजि एतदवोच — “अल, 15
 अस्सजि, मा त्व मञ्चके समधोसि । सन्तिमानि आसनानि पञ्जत्तानि,
 तत्थाह निसीदिस्सामी” ति । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । निसज्ज
 खो भगवा आयस्मन्त अस्सजि एतदवोच — “कच्चि ते, अस्सजि, खमनीय^४
 कच्चि यापनीय पे० पटिक्कमोसान पञ्जायति नो अभिक्कमो” ति ?

“न मे, भन्ते, खमनीय पे० अभिक्कमोसान पञ्जायति नो 20
 पटिक्कमो” ति ।

“कच्चि ते, अस्सजि, न किञ्चि कुक्कुच्च न कोचि विप्पटि-
 सारो” ति ?

“तग्घ मे, भन्ते, अनप्पक कुक्कुच्च अनप्पको विप्पटिसारो” ति ।

“कच्चि पन त, अस्सजि, अत्ता सीलतो न उपवदती” ति ? 25

“न खो म, भन्ते, अत्ता सीलतो उपवदती” ति ।

“नो चे किर त, अस्सजि, अत्ता सीलतो उपवदति, अथ किञ्च
 ते कुक्कुच्च को च विप्पटिसारो” ति ?

“पुब्बे ख्वाह, भन्ते, गेलब्बे पस्सम्भेत्वा पस्सम्भेत्वा^५ काय-

१ सायन्हसमय — सी०, स्या०, रो० । २ पटिसल्लाना — सी०, स्या०, रो० । ३ सम-
 ञ्चोसि — सी०, समञ्चोपि — स्या० । ४ खमनीय — रो० । ५ सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

सङ्घारे विहरामि^१, सोह^२ समाधि नप्पटिलभामि । तस्स मय्ह, भन्ते, त समाधि अप्पटिलभतो एव होति - 'नो^३ चस्साह^४ परिहायामी' ति ।

“ये ते, अस्सजि, समणब्राह्मणा समाधिसारका समाधिसामञ्जा तेस त समाधि अप्पटिलभत एव होति - 'नो चस्सु मय परिहायामा' ति ।

5 त कि मञ्जासि, अस्सजि, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

R 126

“अनिच्च, भन्ते” पे० विञ्जाण पे० तस्मातिह

B 103

पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाति । सो सुख चे वेदन वेदयति^५, सा 'अनिच्चा' ति पजानाति । 'अनज्झोसिता' ति पजानाति । 'अनभिनन्दिता' ति पजानाति । दुक्ख चे वेदन वेदयति, 10 सा 'अनिच्चा' ति पजानाति । 'अनज्झोसिता' ति पजानाति । 'अनभिनन्दिता' ति पजानाति । अदुक्खमसुख चे वेदन वेदयति, सा 'अनिच्चा' ति पजानाति पे० 'अनभिनन्दिता' ति पजानाति । सो सुख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न वेदयति, दुक्ख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न वेदयति, अदुक्खमसुख चे वेदन वेदयति, विसयुत्तो न वेदयति । सो काय- 15 परियन्तिक चे वेदन वेदयमानो 'कायपरियन्तिक वेदन वेदयामी' ति पजानाति । जीवितपरियन्तिक चे वेदन वेदयमानो 'जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयामी' ति पजानाति । 'कायस्स भेदा उद्ध जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीतीभविस्सन्ती' ति पजानाति ।

“सेय्यथापि, अस्सजि, तेल च पटिच्च वट्टि च पटिच्च तेलप्पदीपो^५ 20 ज्ञायेय्य, तस्सेव तेलस्स च वट्टिया च परियादाना अनाहारो निब्बायेय्य । एवमेव खो, अस्सजि, भिक्खु कायपरियन्तिक वेदन वेदयमानो 'कायपरियन्तिक वेदन वेदयामी' ति पजानाति । जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयमानो 'जीवितपरियन्तिक वेदन वेदयामी' ति पजानाति । 'कायस्स भेदा उद्ध जीवितपरियादाना इधेव सब्बवेदयितानि अनभिनन्दितानि सीती- 25 भविस्सन्ती' ति पजानाती” ति ।

८६ खेमकसुत्त

६७ एक समय सम्बहुला थेरा भिक्खू कोसम्बिय विहरन्ति घोसितारामे । तेन खो पन समयेन आर्यस्मा खेमको बदरिकारामे

१ विप्पटिसारी विहरामि - सी०, रो० । २ सोह - रो० । ३-३ नोनो च स्वाह - रो०, नो च स्वाह - सी०, स्या० । ४ वेदयति - सी०, रो० । ५ तेलपदीपो - रो० ।

विहरति आबाधिको दुक्खितो बाब्हगिलानो । अथ खो थेरा भिक्खु सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठिता आयस्मन्त दासक आमन्तेसु – “एहि त्व, आवुसो दासक, येन खेमको भिक्खु तेनुपसङ्कम, उपसङ्कमित्वा खेमक भिक्खु एव वदेहि – ‘थेरा त, आवुसो खेमक, एवमाहसु – कच्चि ते, आवुसो, खमनीय कच्चि यापनीय कच्चि दुक्खा वेदना पटिक्कमन्ति नो अभिक्कमन्ति, पटिक्कमोसान पञ्जायति नो अभिक्कमो’” ति ?

R 127

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा दासको थेरान भिक्खून पटिस्सुत्वा येनायस्मा खेमको तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्त खेमक एतदवोच – “थेरा त, आवुसो खेमक, एवमाहसु – ‘कच्चि ते, आवुसो, खमनीय पे० नो अभिक्कमो’” ति ?

B 104

10

“न मे, आवुसो, खमनीय न यापनीय पे० अभिक्कमोसान पञ्जायति नो पटिक्कमो” ति ।

अथ खो आयस्मा दासको येन थेरा भिक्खू तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा थेरे भिक्खू एतदवोच – “खेमको, आवुसो, भिक्खु एवमाह – ‘न मे, आवुसो, खमनीय पे० अभिक्कमोसान पञ्जायति नो पटिक्कमो’” ति ।

15

“एहि त्व, आवुसो दासक, येन खेमको भिक्खु तेनुपसङ्कम, उपसङ्कमित्वा खेमक भिक्खु एव वदेहि – ‘थेरा त, आवुसो खेमक, एवमाहसु – पञ्चिमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो^१, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादानक्खन्धो, विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु आयस्मा खेमको पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनुपस्सती’” ति ?

20

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा दासको थेरान भिक्खून पटिस्सुत्वा येनायस्मा खेमको तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पे० थेरा त, आवुसो खेमक, एवमाहसु – “पञ्चिमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु आयस्मा खेमको पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु किञ्चि अत्त^२ वा अत्तनिय वा समनुपस्सती” ति ?

25

“पञ्चिमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु खाह^३,

R. 128

30

१ रूपुपादानक्खन्धो – सी०, स्या० । २ अत्तान – रो० । ३ खोह – सी० ।

आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु न किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनु-
पस्सामी” ति ।

अथ खो आयस्मा दासको येन थेरा भिक्खू तेनुपसङ्कमि, उप-
सङ्कमित्वा थेरे भिक्खू एतदवोच — “खेमको, आवुसो, भिक्खु एवमाह—
5 ‘पञ्चमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद — रूपुपादा-
नक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु ख्वाह, आवुसो,
पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु न किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनु-
पस्सामी” ति ।

“एहि त्व, आवुसो दासक, येन खेमको भिक्खु तेनुपसङ्कम,
10 उपसङ्कमित्वा खेमक भिक्खु एव वदेहि — ‘थेरा त, आवुसो खेमक
एवमाहसु — पञ्चमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद —
रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । नो चे किरायस्मा
B 105 खेमको इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा
समनुपस्सति । तेनहायस्मा^१ खेमको अरह खीणासवो” ति ।

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा दामको थेरान भिक्खून पटि-
त्सुत्वा येनायस्मा खेमको पे० थेरा त, आवुसो खेमक, एवमाहसु —
“पञ्चमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद — रूपुपादा-
नक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो, नो चे किरायस्मा खेमको
इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनुपस्सति,
20 तेनहायस्मा खेमको अरह खीणासवो” ति ।

“पञ्चमे, आवुसो, उपादानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद —
रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु ख्वाह, आवुसो,
पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु न किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनुपस्सामि,
न चम्हि अरह खीणासवो, अपि च मे, आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु
25 ‘अस्मी’ ति अविगत, ‘अयमहमस्मी’ ति न च समनुपस्सामी” ति ।

अथ खो आयस्मा दासको येन थेरा भिक्खू पे० थेरे भिक्खू
एतदवोच — “खेमको, आवुसो, भिक्खु एवमाह — ‘पञ्चमे, आवुसो, उपा-
दानक्खन्धा वुत्ता भगवता, सेय्यथीद — रूपुपादानक्खन्धो पे०
विञ्जाणुपादानक्खन्धो । इमेसु ख्वाह, आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु
30 न किञ्चि अत्त वा अत्तनिय वा समनुपस्सामि, न चम्हि अरह खीणासवो,

१ तेनायस्मा — रो० ।

अपि च मे, आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु 'अस्मी' ति अधिगत,
'अयमहमस्मी' ति न च समनुपस्सामी" ति ।

“एहि त्व, आवुसो दासक, येन खेमको भिक्खु तेनुपसङ्कम,
उपसङ्कमित्वा खेमक भिक्खु एव वदेहि — ‘थेरा त, आवुसो खेमक, एव-
माहसु—यमेत, आवुसो खेमक, अस्मी ति वदेसि, किमेत अस्मी ति वदेसि ? 5
रूप अस्मी ति वदेसि, अञ्जत्र रूपा अस्मी ति वदेसि, वेदन सञ्ज
सङ्खारे विञ्जाण अस्मी ति वदेसि, अञ्जत्र विञ्जाणा अस्मी ति
वदेसि । यमेत, आवुसो खेमक, अस्मी ति वदेसि । किमेत अस्मी ति
वदेसी” ति ?

“एवमावुसो” ति खो आयस्मा दासको थेरान भिक्खून पटि- 10
स्सुत्वा येनायस्मा खेमको तेनुपसङ्कमि पे० ।

B 106

“अल, आवुसो दासक, कि इमाय सन्धावनिकाय । आहरावुसो,
दण्ड, अहमेव येन थेरा भिक्खू तेनुपसङ्कमिस्सामी” ति ।

अथ खो आयस्मा खेमको दण्डमोलुब्भ^१ येन थेरा भिक्खू तेनुप-
सङ्कमि, उपसङ्कमित्वा थेरेहि भिक्खूहि सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय 18:
कथ सारणीय^२ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो
आयस्मन्त खेमक थेरा भिक्खू एतदवोचु — “यमेत, आवुसो खेमक, ‘अस्मी’
ति वदेसि, किमेत ‘अस्मी’ ति वदेसि ? रूप ‘अस्मी’ ति वदेसि, अञ्जत्र
रूपा ‘अस्मी’ ति वदेसि ? वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण
‘अस्मी’ ति वदेसि, अञ्जत्र विञ्जाणा ‘अस्मी’ ति वदेसि ? यमेत, 20
आवुसो खेमक, ‘अस्मी’ ति वदेसि, किमेत ‘अस्मी’ ति वदेसी” ति ?

R 130

“न ख्वाह, आवुसो, रूप ‘अस्मी’ ति वदामि, न पि अञ्जत्र
रूपा ‘अस्मी’ ति वदामि । न वेदन न सञ्ज न सङ्खारे न
विञ्जाण ‘अस्मी’ ति वदामि, न पि अञ्जत्र विञ्जाणा ‘अस्मी’ ति
वदामि । अपि च मे, आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु ‘अस्मी’ ति 25
अधिगत ‘अयमहमस्मी’ ति न च समनुपस्सामि ।

“सेय्यथापि, आवुसो, उप्पलस्स वा पटुमस्स वा पुण्डरीकस्स वा
गन्धो । यो नु खो एव वदेय्य — ‘पत्तस्स गन्धो’ ति वा^३ ‘वण्णस्स गन्धो’
ति^४ वा^५ ‘किञ्जक्खस्स गन्धो’ ति वा सम्मा नु खो सो वदमानो
वदेय्या” ति ?

30

१ दण्डमोलुब्भ — म्या०, दण्डमोलुब्भ — रो० । २ सारणीय — सी०, स्या०, रो० ।
३ रो० पोत्थके नत्थि । ४-४ पि — रो० ।

“नो हत, आवुसो” ।

“यथा कथ, पनावुसो, सम्मा व्याकरमानो^१ व्याकरेय्या^२” ति ?

“पुप्फस्स गन्धो” ति खो, आवुसो, सम्मा व्याकरमानो व्याकरेय्या” ति ।

- 5 “एवमेव ख्वाह, आवुसो, न रूप ‘अस्मी’ ति वदामि, न पि अञ्जत्र रूपा ‘अस्मी’ ति वदामि । न वेदन न सञ्ज न सङ्खारे न विञ्जाण ‘अस्मी’ ति वदामि, न पि अञ्जत्र विञ्जाणा ‘अस्मी’ ति वदामि । अपि च मे, आवुसो, पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु ‘अस्मी’ ति अधिगत ‘अयमहमस्मी’ ति न च समनुपस्सामि । किञ्चापि, आवुसो,
- 10 अरियसावकस्स पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि भवन्ति, अथ ख्वस्स होति — ‘यो च पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु अनुसहगतो अस्मी ति मानो, अस्मी ति छन्दो, अस्मी ति अनुसयो असमूहतो सो अपरेन समयेन पञ्चमु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति — इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो^३, इति वेदना इति सञ्जा
- R 131 15 इति सङ्खारा इति विञ्जाण, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थङ्गमो’ ति । तस्सिमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सिनो विहरतो यो पिस्स होति पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु अनुसहगतो ‘अस्मी’ ति, मानो ‘अस्मी’ ति, छन्दो ‘अस्मी’ ति अनुसयो असमूहतो सो पि समुग्घात गच्छति ।
- 20 “सेय्यथापि, आवुसो, वत्थ सङ्किलिट्ठ मलगहित । तमेन सामिका रजकस्स अनुपपदज्जु^४ । तमेन रजको ऊसे वा खारे वा गोमये वा सम्मदित्वा^५ अच्छे उदके विक्खालेति । किञ्चापि त होति वत्थ परिसुद्ध परियोदात, अथ ख्वस्स होति यो च अनुसहगतो ऊसगन्धो वा खारगन्धो वा गोमयगन्धो वा असमूहतो । तमेन रजको सामिकान देति । तमेन
- 25 सामिका गन्धपरिभाविते करण्डके निक्खपन्ति । यो पिस्स होति अनुसहगतो ऊसगन्धो वा खारगन्धो वा गोमयगन्धो वा असमूहतो सो पि समुग्घात गच्छति । एवमेव खो, आवुसो, किञ्चापि अरियसावकस्स पञ्चोरम्भागियानि सयोजनानि पहीनानि भवन्ति, अथ ख्वस्स होति यो^६ च पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु अनुसहगतो ‘अस्मी’ ति, मानो ‘अस्मी’ ति,

१ व्याकरमानो — रो० । २ व्याकरेय्या — रो० । ३ अत्थगमो — सी०, रो० ।

४ अनुपपदज्जु — म० । ५ सम्मदित्वा — रो० । ६ येव — स्या०, सी० ।

छन्दो 'अस्मी' ति अनुसयो असमूहतो । सो अपरेण समयेण पञ्चसु उपा-
दानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सी विहरति । 'इति रूप, इति रूपस्स समु-
दयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो । इति वेदना इति सञ्जा इति
सङ्खारा इति विञ्जाण, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स
अत्थङ्गमो' ति तस्स इमेसु पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु उदयब्बयानुपस्सिनो 5
विहरतो यो पिस्स होति पञ्चसु उपादानक्खन्धेसु अनुसहगतो 'अस्मी' ति,
मानो 'अस्मी' ति, छन्दो 'अस्मी' ति अनुसयो असमूहतो सो पि समुघात
गच्छती' ति ।

एव वुत्ते, थेरा भिक्खू आयस्मन्त खेमक एतदवोचु - "न खो
मय आयस्मन्त खेमक विहेसापेखा पुच्छिम्हा^१, अपि चायस्मा खेमको 10 R 132
पहोसि^२ तस्स भगवतो सासन वित्थारेण आचिक्खितु देसेतु पञ्जापेतु^३ B 108
पट्टपेतु विवरितु विभजितु उत्तानीकातु । तयिद^४ आयस्मता खेमकेण तस्स
भगवतो सासन वित्थारेण आचिक्खित देसित पञ्जापित पट्टपित विवरित^५
विभजित^६ उत्तानीकत" ति ।

६८ इदमवोच आयस्मा खेमको । अत्तमना थेरा भिक्खू आय- 15'
स्मतो खेमकस्स भासित अभिनन्दु । इमस्मि च पण वेय्याकरणस्मि भञ्ज-
माने सट्ठिमत्तान थेरान भिक्खून अनुपादाय आसवेहि चित्तानि विमु-
च्चिसु^७, आयस्मतो खेमकस्स चा ति ।

६० छन्नसुत्त

६६ एक समय सम्बहुला थेरा भिक्खू बाराणसिय विहरन्ति
इसिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा छन्नो सायन्हसमय पटिसल्लाना 20
वुट्ठितो अवापुरण^१ आदाय विहारेण विहार उपसङ्कमित्वा थेरे भिक्खू
एतदवोच - "ओवदन्तु म आयस्मन्तो थेरा, अनुसासन्तु म आयस्मन्तो
थेरा, करोन्तु मे आयस्मन्तो^२ थेरा धम्मि कथ, यथाह धम्म पस्सेय्य" ति ।

एव वुत्ते, थेरा भिक्खू आयस्मन्त छन्न एतदवोचु - "रूप खो,
आवुसो छन्न, अनिच्च, वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, सङ्खारा 25
अनिच्चा, विञ्जाण अनिच्च । रूप अनत्ता, वेदना सञ्जा

१ आपुच्छिम्हा - सी०, अपुच्छिम्हा - स्या० । २ पहोति - सी०, स्या०, रो० ।

३ पञ्जापेतु - स्या० । ४ यदिद - स्या० । ५ विवट - रो० । ६ विभत्त - सी०, रो० ।

७ मुच्चिसु - रो० । ८ अपापुरण - सी०, स्या० । ९ आयस्मन्ता - सी०, रो० ।

सङ्खारा विञ्जाण अनत्ता । सब्बे सङ्खारा अनिच्चा, सब्बे धम्मा अनत्ता' ति ।

- R 133 5 अथ खो आयस्मतो छन्नस्स एतदहोसि – “मय्ह पि खो एत” एव होति – ‘रूप अनिच्च, वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनत्ता, सब्बे सङ्खारा अनिच्चा, सब्बे धम्मा अनत्ता’ ति । अथ च पन मे सब्बसङ्खारसमये सब्बपधिपटिनिस्सग्गे तण्हाक्खये विरागे निरोधे निब्बाने चित्त न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । परितस्सना उपादान उप्पज्जति, पच्चुदावत्तति मानस – ‘अथ खो चरहि मे अत्ता’ ति ? न खो पनेव धम्म पस्सतो होति । को नु खो मे तथा धम्म देसेय्य यथाह धम्म पस्सेय्य’ ति ।

- B 109 अथ खो आयस्मतो छन्नस्स एतदहोसि – “अय खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बिय विहरति घोसितारामे सत्थु चेव सवण्णितो सम्भावितो च विञ्जन सन्नहाचारीन, पहोति च मम आयस्मा आनन्दो तथा 15 धम्म देसेतु यथाह धम्म पस्सेय्य, अत्थि च मे आयस्मन्ते आनन्दे तावतिका विस्सट्ठि । यन्नूनाह येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति ।

- अथ खो आयस्मा छन्नो सेनासन ससामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कोसम्बी घोसितारामो येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा आयस्मता आनन्देन सद्धि सम्मोदि पे० एकमन्त निसिन्नो 20 खो आयस्मा छन्नो आयस्मन्त आनन्द एतदवोच – “एकमिदाह, आवुसो आनन्द, समय बाराणसिय विहरामि इसिपतने मिगदाये । अथ ख्वाह, आवुसो, सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो अवापुरण^३ आदाय विहारेन विहार उपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा थेरे भिक्खू एतदवोच – ‘ओवदन्तु म आयस्मन्तो थेरा, अनुसासन्तु^१ म आयस्मन्तो थेरा, करोन्तु मे आयस्मन्तो 25 थेरा’ धम्मि कथ यथाह धम्म पस्सेय्य’ ति । एव वुत्ते म, आवुसो, थेरा भिक्खू एतदवोचु – ‘रूप खो, आवुसो छन्न, अनिच्च, वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण अनिच्च, रूप अनत्ता पे० विञ्जाण अनत्ता सब्बे सङ्खारा अनिच्चा, सब्बे धम्मा अनत्ता’ ति ।

R 134

- “तस्स मय्ह, आवुसो, एतदहोसि – ‘मय्ह पि खो एत एव होति 30 – रूप अनिच्च पे० विञ्जाण अनिच्च, रूप अनत्ता, वेदना

१ स्या० पोत्थके नत्थि । २ अपापुरण – सी०, स्या०, अवापूरण – रो० । ३-३ रो० पोत्थके नत्थि ।

सञ्जा ... सङ्गारा ... विञ्जाणं अनत्ता, सब्बे सङ्गारा अनिच्चा, सब्बे धम्मा अनत्ता' ति । अथ च पन मे सब्बसङ्गारसमथे सब्बूपधिपटिनिस्सग्गे तण्हाक्खये^१ विरागे निरोधे निब्बाने चित्तं न पक्खन्दति नप्पसीदति न सन्तिट्ठति नाधिमुच्चति । परितस्सना उपादानं उप्पज्जति; पच्चुदावत्तति मानसं — 'अथ को चरहि मे अत्ता' ति ? न खो पनेतं^२ धम्मं पस्सतो होति । 5 को नु खो मे तथा धम्मं देसेय्य यथाहं धम्मं पस्सेय्यं ति !

“तस्स मय्हं आवुसो एतदहोसि — ‘अयं खो आयस्मा आनन्दो कोसम्बियं विहरति घोसितरामे सत्थुचेव संवण्णितो सम्भावितो च विञ्जूनं सब्रह्मचारीनं, प्होति च मे आयस्मा आनन्दो तथा धम्मं देसेतुं यथाहं धम्मं पस्सेय्यं । अत्थि च मे आयस्मन्ते आनन्दे तावतिका विस्सट्ठि । यन्नूनाहं येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमेय्य’ ति । ओवदतु मं, आयस्मा आनन्दो; अनुसासतु मं, आयस्मा आनन्दो; करोतु मे, आयस्मा आनन्दो धम्मि कथं यथाहं धम्मं पस्सेय्यं” ति । 10 B. 110

“एत्तकेन पि मयं आयस्मतो छन्नस्स अत्तमना अपि नाम तं आयस्मा छन्नो आवि अकासि खीलं^३ छिन्दि^४ । ओदहावुसो, छन्न, 15 सोतं; भब्बोसि धम्मं विञ्जातुं” ति ।

अथ खो आयस्मतो छन्नस्स तावतकेनेव^५ उळारं पीतिपामोज्जं^६ उप्पज्जि — “भब्बो किरस्मि धम्मं विञ्जातुं” ति ।

“सम्मुखा मेतं, आवुसो छन्न, भगवतो सुतं, सम्मुखा च^७ पटिग्गहितं कच्चानगोत्तं भिक्खुं ओवदन्तस्स — ‘द्वयनिस्सितो ख्वायं, कच्चान, लोको 20 येभ्य्येन अत्थितं चैव नत्थितं च । लोकसमुदयं खो, कच्चान, यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके नत्थिता सा न होति लोकनिरोधं खो, कच्चान, यथाभूतं सम्मप्पञ्जाय पस्सतो या लोके अत्थिता सा न होति । उपयुपादानाभिनिवेसविनिबन्धो^८ ख्वायं, कच्चान, लोको येभ्य्येन तं^९ चायं^{१०} उपयुपादानं चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसयं न उपेति न उपा- 25 दियति नाधिट्ठति ‘अत्ता मे ति । दुक्खमेव उप्पज्जमानं उप्पज्जति, दुक्खं निरुज्झमानं निरुज्झती ति न कङ्खति न विचिकिच्छति । अपरप्पच्चया ज्ञाणमेवस्स एत्थ होति । एत्तावता खो, कच्चान, सम्मादिट्ठि होति ।

१. तण्हाक्खये — सी० । २. पनेतं — म० । ३. खीलं — सी०, रो० । ४. पभिन्दि — सी०, स्या०, रो० । ५. तावदेव — सी० । ६. पीतिपामुज्जं — रो० । ७. सी०, स्या०, म० पौत्थकेसु नत्थि । ८. उपायु० — सी०, स्या०, रो० । ९-१०. तस्स — स्या० ।

सब्बमत्थी ति खो, कच्चान, अयमेको अन्तो । सब्ब नत्थी ति अय
दुतियो अन्तो । एते ते, कच्चान, उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झेन तथागतो
धम्म देसेति - अविज्जापच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण

पे० एवमेतस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स समुदयो होति । अविज्जाय
5 त्वेव असेसविरागनिरोधा सङ्खारनिरोधो पे० एवमेतस्स केवलस्स
दुक्खक्खन्धस्स निरोधो होती” ति ।

“एवमेत, आवुसो आनन्द, होति येस आयस्मन्तान तादिसा
सब्रह्मचारयो^१ अनुकम्पका अत्थकामा ओवादका अनुसासका । इदं च
पन मे आयस्मतो आनन्दस्स धम्मदेसन सुत्वा धम्मो अभिसमितो” ति ।

६१ राहुलसुत्त

B 111 10 १०० सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा राहुलो येन भगवा
R 136 तेनुपसङ्कमि पे० एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो भगवन्त
एतदवोच - “कथं नु खो, भन्ते, जानतो कथं पस्सतो इमस्मिं च
सविज्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमाना-
नुसया^१ न होन्ती” ति ?

15 “यं किञ्चि, राहुल, रूपं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा^२
बहिद्धा वा^३ ओळारिकं वा सुखं वा हीनं वा पणीतं वा यं दूरे सन्तिके वा,
सब्बं रूपं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेतं यथाभूतं सम्म-
प्पज्जायं पस्सति । या काचि वेदना या काचि सज्जा ये केचि
सङ्खारा यं किञ्चि विज्जाणं अतीतानागतपच्चुप्पन्नं अज्झत्तं वा
20 बहिद्धा वा पे० सब्बं विज्जाणं ‘नेतं मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’
ति एवमेतं यथाभूतं सम्मप्पज्जायं पस्सति । एव खो, राहुल, जानतो
एव पस्सतो इमस्मिं च सविज्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु
अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ती” ति ।

६२ दुतियराहुलसुत्त

१०१ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राहुलो
25 भगवन्त एतदवोच - “कथं नु खो, भन्ते, जानतो कथं पस्सतो इमस्मिं च

१ सब्रह्मचारियो - रो० । २ अभिसमेतो - सी०, रो० । ३ अहङ्कारममङ्कारो -
सी० । ४ व - रो० ।

सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानापगत मानस होति विधासमतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त' ति ?

“य किञ्चि, राहुल, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा पे० य दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दिस्वा अनुपादा विमुत्तो' 5 होति । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळा-रिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय 10 B 112 दिस्वा अनुपादा विमुत्तो होति । एव खो, राहुल, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कार-मानापगत मानस होति विधा समतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त' ति ।

थेरवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धान

आनन्दो तित्सो यमको, अनुराधो च वक्कलि ।

अस्सजि^१ खेमको छल्लो, राहुला^२ अपरे दुवे^४ ॥

६३ नदीसुत्त

१०२ सावत्थिनिदान । “सेय्यथापि, भिक्खवे, नदी पब्बतेय्या 15 ओहारिणी^१ दूरङ्गमा सीघसोता । तस्सा उभोसु^२ तीरेसु^३ कासा चे पि जाता अस्सु, ते न अज्झोलम्बेय्यु, कुसा चे पि जाता अस्सु, ते न अज्झोलम्बेय्यु, बब्बजा^४ चे पि जाता अस्सु, ते न अज्झोलम्बेय्यु, बीरणा चे पि जाता अस्सु, ते न अज्झोलम्बेय्यु, रुक्खा चे पि जाता अस्सु, ते न अज्झोल-लम्बेय्यु । तस्सा पुरिसो सोतेन वुहमानो कासे चे पि गण्हेय्य, ते 20 पलुज्जेय्यु । सो ततोनिदान अनयव्यसन^५ आपज्जेय्य । कुसे चे पि गण्हेय्य, बब्बजे चे पि गण्हेय्य, बीरणे चे पि गण्हेय्य, रुक्खे चे पि गण्हेय्य ते पलुज्जेय्यु । सो ततोनिदान अनयव्यसन आपज्जेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी अरियधम्मस्स

R 138

१-१ अनुपादाविमुत्तो - म० । २ अस्सजी - रो० । ३ राहुलो - रो० । ४ दुवे ति - सी०, द्वे - स्या० । ५ ओहारिणी - स्या०, रो० । ६-६ उभतो तीरे - सी०, उभतो तीरेसु - स्या० । ७ पब्बजा - स्या०, म० । ८ अनयव्यसन - सी०, रो० ।

- अकोविदो अरियधम्मो अविनीतो, सप्पुरिसान अदस्सावी सप्पुरिसधम्मस्स अकोविदो^१ सप्पुरिसधम्मो अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । तस्स त रूप पलुज्जति । सो ततोनिदान अनयव्यसन आपज्जति । वेदना सञ्जा सङ्खारे
- B 113 5 विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान । तस्स त विञ्जाण पलुज्जति । सो ततोनिदान अनयव्यसन आपज्जति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” ।

- 10 “वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” ।

“तस्मातिह पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति प्जानाती” ति ।

६४ पुप्फसुत्त

- 15 १०३ सावत्थिनिदान । “नाह, भिक्खवे, लोकेन विवदामि, लोको व^२ मया विवदति । न, भिक्खवे, धम्मवादी केनचि लोकिस्मि विवदति । य, भिक्खवे, नत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, अह पि त ‘नत्थी’ ति वदामि । य, भिक्खवे, अत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, अह पि त ‘अत्थी’ ति वदामि । किञ्च, भिक्खवे, नत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, यमह ‘नत्थी’ ति वदामि ? रूप, भिक्खवे, निच्च ध्रुव सस्सत्त अविपरिणामधम्म नत्थि-
- R 139 20 सम्मत्त लोके पण्डितान, अह पि त ‘नत्थी’ ति वदामि । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च ध्रुव सस्सत्त अविपरिणामधम्म नत्थि-सम्मत्त लोके पण्डितान, अह पि त ‘नत्थी’ ति वदामि । इद खो, भिक्खवे, नत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, अह^३ पि त ‘नत्थी’ ति वदामि ।
- 25 “किञ्च, भिक्खवे, अत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, यमह ‘अत्थी’ ति वदामि ? रूप, भिक्खवे, अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म अत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान, अह पि त ‘अत्थी’ ति वदामि । वेदना अनिच्चा पे०

१ एत्थ रो० पोत्थके ‘सप्पुरिसधम्मो अकोविदो’ इति अधिको पाठा दिस्सति । २ च खो भिक्खवे - सी०, स्या०, च - रो० । ३-३ यमह पि नत्थी - रो०, यमह नत्थी - सी०, स्या० ।

विञ्जाण अनिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म अत्थिसम्मत्त लोके पण्डितान् ,
अहं पि त 'अत्थी' ति वदामि । इदं खो, भिक्खवे, अत्थिसम्मत्त लोके
पण्डितान् , अहं पि त 'अत्थी' ति वदामि ।

“अत्थि, भिक्खवे, लोके लोकधम्मो, त^१ तथागतो अभिसम्बुज्झति
अभिसमेति, अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा त^२ आचिक्खति देसेति 5
पञ्जापेति^३ पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति ।

“किञ्च, भिक्खवे, लोके लोकधम्मो, त तथागतो अभिसम्बुज्झति
अभिसमेति, अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जा-
पेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति ? रूप, भिक्खवे, लोके
लोकधम्मो त तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बुज्झित्वा 10 B 114
अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति विभजति
उत्तानीकरोति ।

“यो, भिक्खवे, तथागतेन एव आचिक्खियमाने देसियमाने पञ्जा-
पियमाने पट्टपियमाने विवरियमाने विभजियमाने उत्तानीकरियमाने^४ R 140
न जानाति न पस्सति तमहं, भिक्खवे, बाल पुथुज्जन अन्ध अचक्खुक 15
अजानन्त अपस्सन्त किन्ति करोमि । वेदना, भिक्खवे, लोके लोकधम्मो
पे० सञ्जा, भिक्खवे सङ्खारा, भिक्खवे विञ्जाण, भिक्खवे,
लोके लोकधम्मो, त तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति, अभिसम्बु-
ज्झित्वा अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति
विभजति उत्तानीकरोति । 20

“यो, भिक्खवे, तथागतेन एव आचिक्खियमाने देसियमाने पञ्जा-
पियमाने पट्टपियमाने विवरियमाने विभजियमाने उत्तानीकरियमाने न
जानाति न पस्सति तमहं, भिक्खवे, बाल पुथुज्जन अन्ध अचक्खुक अजा-
नन्त अपस्सन्त किन्ति करोमि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, उप्पल वा पदुम वा पुण्डरीक वा उदके 25
जात उदके सवड्ढु^५ उदका अच्चुग्गम्म ठाति अनुपलित्त उदकेन, एवमेव
खो, भिक्खवे, तथागतो लोके जातो लोके सवड्ढो लोक अभिभुय्य विहरति
अनुपलित्तो लोकेना” ति ।

१ म - सी०, रो० । २ सी०, स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । ३ पञ्जापेति - म० ।

४ उत्तानीकयिरमाने - सी०, रो० । ५ सवड्ढु - सी०, रो० ।

६५ फेणपिण्डूपमसुत्त

- १०४ एक समय भगवा अयुज्झाय^१ विहरति गङ्गाय नदिया तीरे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “सेय्यथापि, भिक्खवे, अय गङ्गा नदी महन्त फेणपिण्ड आवहेय्य । तमेन चक्खुमा पुरिसो पस्सेय्य निज्झायेय्य योनिसो उपपरिक्खेय्य । तस्स त पस्सतो निज्झायतो योनिसो
- 5 उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायेय्य, तुच्छकञ्जेव खायेय्य, असार-
कञ्जेव खायेय्य । किं हि सिया, भिक्खवे, फेणपिण्डे^२ सारो ? एवमेव
खो, भिक्खवे, य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्ना पे० य दूरे
R 141 सन्तिके वा त भिक्खु पस्सति निज्झायति योनिसो उपपरिक्खति ।
B 115 तस्स त^३ पस्सतो निज्झायतो योनिसो उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायति
10 तुच्छकञ्जेव खायति, असारकञ्जेव खायति । किं हि सिया, भिक्खवे,
रूपे सारो ?

- “सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते
उदके उदकबुब्बुल^४ उप्पज्जति चेव निरुज्झति च । तमेन चक्खुमा पुरिसो
पस्सेय्य निज्झायेय्य योनिसो उपपरिक्खेय्य । तस्स त पस्सतो निज्झायतो
- 15 योनिसो उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायेय्य, तुच्छकञ्जेव खायेय्य,
असारकञ्जेव खायेय्य । किं हि सिया, भिक्खवे, उदकबुब्बुले सारो ?
एवमेव खो, भिक्खवे, या काचि वेदना अतीतानागतपच्चुप्पन्ना पे०
या दूरे सन्तिके वा त भिक्खु पस्सति निज्झायति योनिसो उपपरिक्खति ।
तस्स त पस्सतो निज्झायतो योनिसो उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायति,
20 तुच्छकञ्जेव खायति, असारकञ्जेव खायति । किं हि सिया, भिक्खवे,
वेदनाय सारो ?

- “सेय्यथापि, भिक्खवे, गिम्हान पच्छिमे मासे ठिते मज्झन्हिके^५
काले मरीचिका^६ फन्दति^७ । तमेन चक्खुमा पुरिसो पस्सेय्य निज्झायेय्य
योनिसो उपपरिक्खेय्य । तस्स त पस्सतो निज्झायतो योनिसो उपपरि-
- 25 क्खतो रिक्तकञ्जेव खायेय्य, तुच्छकञ्जेव खायेय्य पे० किं हि
सिया, भिक्खवे, मरीचिकाय सारो ? एवमेव खो, भिक्खवे, या काचि
सञ्जा पे० ।

१ अयोज्झाय—सी०, रो० । २ फेणपिण्डस्स—सी० । ३ स्या० पोत्थके नत्थि ।
४ उदकबुब्बुल—स्या०, म०, उदकबुब्बुल—रो० । ५ मज्झन्तिके—सी०, स्या०, रो० ।
६ मरीचि—सी०, स्या० । ७ रो० पोत्थके नत्थि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो सारत्थिको सारगवेसी^१ सारपरि-
 येसन चरमानो तिण्ह कुठारि^२ आदाय वन पविसेय्य । सो तत्थ पस्सेय्य
 महन्त कदलिकखन्ध उज्जु नव अकुक्कुजात^३ । तमेन मूले छिन्देय्य, मूले
 छेत्वा अग्रे छिन्देय्य, अग्रे छेत्वा पत्तवट्टि विनिब्भुजेय्य । सो तस्स^४
 पत्तवट्टि विनिब्भुजन्तो फेगु पि नाधिगच्छेय्य, कुतो सार । तमेन चक्खुमा 5
 पुरिसो पस्सेय्य निज्झायेय्य योनिसो उपपरिक्खेय्य । तस्स त पस्सतो
 निज्झायतो योनिसो उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायेय्य, तुच्छकञ्जेव R 142
 खायेय्य, असारकञ्जेव खायेय्य । किं हि सिया, भिक्खवे, कदलिकखन्धे
 सारो ? एवमेव खो, भिक्खवे, ये केचि सङ्खारा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना
 पे० ये दूरे सन्तिके वा त भिक्खु पस्सति निज्झायति योनिसो उप- 10 B 116
 परिक्खति । तस्स त पस्सतो निज्झायतो योनिसो उपपरिक्खतो रिक्त-
 कञ्जेव खायति, तुच्छकञ्जेव खायति, असारकञ्जेव खायति । किं
 हि सिया, भिक्खवे, सङ्खारेसु सारो ?

“सेय्यथापि, भिक्खवे, मायाकारो वा मायाकारन्तेवासी वा
 चातुम्महापथे^५ माय विदसेय्य । तमेन चक्खुमा पुरिसो पस्सेय्य निज्झायेय्य 15
 योनिसो उपपरिक्खेय्य । तस्स त पस्सतो निज्झायतो योनिसो उप-
 परिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायेय्य, तुच्छकञ्जेव खायेय्य, असारकञ्जेव
 खायेय्य । किं हि सिया, भिक्खवे, मायाय सारो ? एवमेव खो, भिक्खवे,
 य किञ्चि विज्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न पे० य दूरे सन्तिके वा,
 त भिक्खु पस्सति निज्झायति योनिसो उपपरिक्खति । तस्स त पस्सतो 20
 निज्झायतो योनिसो उपपरिक्खतो रिक्तकञ्जेव खायति, तुच्छकञ्जेव
 खायति, असारकञ्जेव खायति । किं हि सिया, भिक्खवे, विज्जाणे
 सारो ?

“एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा-अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति
 वेदनाय पि सञ्जाय पि सङ्खारेसु पि विज्जाणस्मि पि 25
 निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि
 विमुत्तमिति ज्ञाण होति पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाति” ।

१०५ इदमवोच भगवा । इद वत्वान^६ सुगतो अथापर एतद-
 वोच सत्था -

१ सारगवेसि-रो० । २ कुठारि-स्या० । ३ अकुक्कुजात-सी०, अकुक्कुजात-
 रो० । ४ तत्थ-सी० । ५ चातुम्महापथे-म०, महापथे-रो० । ६ वत्वा-सी० ।

- “फेणपिण्डूपम रूप, वेदना बुब्बलूपमा^१ ।
 मरीचिकूपमा सञ्जा, सङ्घारा कदलूपमा ।
 मायूपमञ्च विञ्जाण, देसितादिच्चबन्धुना^२ ॥
- 5 “यथा यथा निज्जायति, योनिसो उपपरिक्खति ।
 रिक्तक तुच्छक होति, यो न पस्सति योनिसो ॥
- R 143 “इमञ्च^३ काय आरब्भ^४, भूरिपञ्जेन देसित ।
 पहान^५ तिण्ण धम्मान, रूप पस्सथ छड्ढित ॥
- B 117 “आयु उस्मा च विञ्जाण, यदा काय जहन्तिम ।
 अपविद्धो^६ तदा सेति, परभत्त अचेतन ॥
- 10 “एतादिसाय सन्तानो, मायाय बाललापिनी ।
 वधको एस^७ अक्खातो, सारो एत्थ न विज्जति ॥
- “एव खन्धे अवेक्खेय्य, भिक्खु आरद्धविरियो ।
 दिवा वा यदि वा रत्ति, सम्पजानो पटिस्सतो ॥
- 15 “जहेय्य^८ सब्बसयोग, करेय्य सरणत्तनो ।
 चरेय्यादित्तसीसो व, पत्थय अच्चुत पद” ति ॥

६६ गोमयपिण्डसुत्त

- १०६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भग-
 वन्त एतदवोच — “अत्थि नु खो, भन्ते, किञ्चि रूप य रूप निच्च धुव
 सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति ? अत्थि नु खो,
 भन्ते, काचि वेदना या वेदना निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा
 20 सस्सतिसम तथेव ठस्सति ? अत्थि नु खो, भन्ते, काचि सञ्जा या
 सञ्जा पे० अत्थि नु खो, भन्ते, केचि सङ्घारा ये सङ्घारा निच्चा
 धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा सस्सतिसम तथेव ठस्सन्ति ? अत्थि
 R 144 नु खो, भन्ते, किञ्चि विञ्जाण, य विञ्जाण निच्च धुव सस्सत
 अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सती” ति ?
- 25 “नत्थि खो, भिक्खु, किञ्चि रूप, य रूप निच्च धुव सस्सत
 अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति । नत्थि खो, भिक्खु, काचि

१ बुब्बलूपमा—रो०, पुब्बलूपमा—स्या०, म०। २ दीपिता०—सी०, रो०। ३ यो
 इम—सी०। ४ गारुह—सी०। ५ पहाना—रो०। ६ अपविद्धो—स्या०। ७ एसो—
 सी०, रो०, एको—स्या०। ८, पजहे—सी०, स्या०।

वेदना काचि सञ्जा केचि सङ्खारा किञ्चि विञ्जाण, य विञ्जाण निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सती' ति ।

अथ खो भगवा परित्त गोमयपिण्ड पाणिना गहेत्वा त भिक्खु एतदवोच — “एत्तको पि खो, भिक्खु, अत्तभावपटिलाभो नत्थि निच्चो 5 धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो सस्सतिसम तथेव ठस्सति । एत्तको चे पि, भिक्खु, अत्तभावपटिलाभो अभविस्स निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो, नयिद ब्रह्मचरियवासो पञ्जायेथ सम्मा दुक्खक्खयाय । यस्मा च खो, भिक्खु, एत्तको पि अत्तभावपटिलाभो नत्थि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो, तस्मा ब्रह्मचरियवासो पञ्जायति सम्मा 10 दुक्खक्खयाय ।

B 118

“भूतपुब्बाह, भिक्खु, राजा अहोसि खत्तियो मुद्धावसित्तो । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति नगर-सहस्सानि अहेसु कुसावती नाम राजधानिप्पमुखानि^१ । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति पासादसहस्सानि 15 अहेसु धम्मपासादप्पमुखानि^२ । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति कूटागारसहस्सानि अहेसु महाब्यूहकूटागारप्पमुखानि । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति पल्लङ्कसहस्सानि अहेसु दन्तमयानि सारमयानि सोवण्णमयानि रूपियमयानि^३ गोणकत्थतानि पटिकत्थतानि पटलिकत्थतानि 20 कदलिमिगपवरपच्चत्थरणानि सउत्तरच्छदानि^४ उभतोलोहितकूपधानानि । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति नागसहस्सानि अहेसु सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णद्वजानि^५ हेमजालपटिच्छन्नानि उपोसथनागराजप्पमुखानि । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति अस्ससहस्सानि अहेसु 25 सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णद्वजानि हेमजालपटिच्छन्नानि वलाहकअस्सराजप्पमुखानि । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति रथसहस्सानि अहेसु सोवण्णालङ्कारानि सोवण्णद्वजानि हेमजालपटिच्छन्नानि वेजयन्तरथप्पमुखानि । तस्स मग्ग, भिक्खु, रञ्जो

R. 145

१ कुसावतीनामराजधानिप्पमुखानि — १० । २ धम्मपासादप्पमुखानि — २० ।

३ म० पोत्थके नत्थि । ४ सउत्तरच्छदानि — २० । ५ सोवण्णद्वजानि — स्या०, २० ।

- सतो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स चतुरासीति मणिसहस्सानि अहेसु मणि-
 रतनप्पमुखानि । तस्स मय्ह, भिक्खु पे० चतुरासीति इत्थिसहस्सानि
 अहेसु सुभद्दादेविप्पमुखानि^१ । तस्स मय्ह, भिक्खु पे० चतुरासीति
 खत्तियसहस्सानि अहेसु अनुयन्तानि^२ परिणायकरतनप्पमुखानि । तस्स
 5 मय्ह, भिक्खु पे० चतुरासीति धेनुसहस्सानि अहेसु दुकूलसन्दानानि^३
 कसूपधारणानि^४ । तस्स मय्ह, भिक्खु पे० चतुरासीति वत्थकोटि-
 B. 119 सहस्सानि अहेसु खोमसुखुमानि कोसेय्यसुखुमानि कम्बलसुखुमानि
 कप्पासिकसुखुमानि । तस्स मय्ह, भिक्खु पे० चतुरासीति थालिपाक-
 सहस्सानि अहेसु, साय पात भत्ताभिहारो अभिहरियित्थ ।
- 10 “तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया नगरसहस्सान एकञ्जव
 त नगर होति यमह तेन समयेन अज्झावसामि — कुसावती राजधानी ।
 R. 146 तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया पासादसहस्सान एको येव सो
 पासादो होति यमह तेन समयेन अज्झावसामि — धम्मो पासादो । तेस
 खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया कूटागारसहस्सान एकञ्जव त कूटागार
 15 होति यमह तेन समयेन अज्झावसामि — महाब्यूह कूटागार । तेस खो
 पन, भिक्खु, चतुरासीतिया पल्लङ्कसहस्सान एको येव सो पल्लङ्को होति
 यमह तेन समयेन परिभुञ्जामि — दन्तमयो वा सारमयो वा सोवण्ण-
 मयो वा रूपियमयो वा । तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया नागसह-
 स्सान एको येव सो नागो होति यमह तेन समयेन अभिरुहामि^५ — उपोसथो
 20 नागराजा । तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया अस्ससहस्सान एको येव
 सो अस्सो होति यमह तेन समयेन अभिरुहामि — वलाहको^६ अस्सराराजा ।
 तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया रथसहस्सान एको येव सो रथो
 होति यमह तेन समयेन अभिरुहामि — वेजयन्तो रथो । तेस खो पन,
 भिक्खु, चतुरासीतिया इत्थिसहस्सान एका येव सा इत्थी होति या म तेन
 25 समयेन पच्चुपट्ठाति — खत्तियानी^७ वा वेलामिका^८ वा । तेस खो पन,
 भिक्खु, चतुरासीतिया वत्थकोटिसहस्सान एकञ्जव त वत्थयुग होति
 यमह तेन समयेन परिदहामि — खोमसुखुम वा कोसेय्यसुखुम वा कम्बल-

१ भद्दा० — स्या० । २ अनुयुत्तानि — सी० । ३ दुकूलसन्दानानि — सी०,
 दुकूलसन्दानानि — स्या०, रो० । ४ कसूपधारणानि — स्या०, कसुप० — रो० ।
 ५ अभिरुहामि — स्या०, रो० । ६ बलाहो — स्या० । ७ खत्तिया — सी, स्या०,
 खत्तियानि — रो० । ८ वेलामिका — रो० ।

सुखुम वा कप्पासिकसुखुम वा । तेस खो पन, भिक्खु, चतुरासीतिया
 थालिपाकसहस्सान एको येव सो थालिपाको होति यतो नाळिकोदन-
 परम भुञ्जामि तदुपिय^१ च सूपेय्य^२ । इति खो, भिक्खु, सब्बे ते सङ्घारा
 अतीता निरुद्धा विपरिणता । एव अनिच्चा खो, भिक्खु, सङ्घारा ।
 एव अद्भुवा^३ खो, भिक्खु, सङ्घारा^४ । एव अनस्सासिका खो, भिक्खु, 5
 सङ्घारा । यावज्जिद, भिक्खु, अलमेव सब्बसङ्घारेसु निब्बन्दितु, अल
 विरज्जितु, अल विमुच्चितु^५ ति । R 147

६७ नखसिखासुत्त

१०७ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
 भगवन्त एतदवोच — “अत्थि नु खो, भन्ते, किञ्चि रूप य रूप निच्च
 धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति ? अत्थि नु खो, 10
 भन्ते, काचि वेदना या वेदना निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा
 सस्सतिसम तथेव ठस्सति ? अत्थि नु खो, भन्ते, काचि सञ्जा पे०
 केचि सङ्घारा, ये सङ्घारा निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा
 सस्सतिसम तथेव ठस्सन्ति ? अत्थि नु खो, भन्ते, किञ्चि विञ्जाण,
 य विञ्जाण निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव 15
 ठस्सती” ति ?

“नत्थि खो, भिक्खु, किञ्चि रूप, य रूप निच्च धुव सस्सत
 अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति । नत्थि खो, भिक्खु, काचि
 वेदना काचि सञ्जा केचि सङ्घारा पे० किञ्चि विञ्जाण,
 य विञ्जाण निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव 20
 ठस्सती” ति ।

अथ खो भगवा परित्त नखसिखाय पसु आरोपेत्वा त भिक्खु
 एतदवोच — “एत्तक पि खो, भिक्खु, रूप नत्थि निच्च धुव सस्सत अवि-
 परिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति । एत्तक चे^६ पि^७, भिक्खु, रूप
 अभविस्स निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म नयिद ब्रह्मचरियवासो 25
 पञ्जायेथ सम्मा दुक्खक्खयाय । यस्मा च खो, भिक्खु, एत्तक पि रूप

१ तदुपिय — रो० । २ सुपेय्य — रो०, सूपव्यञ्जन — स्या० । ३ अद्भुवा — रो० ।

४ सब्बे सङ्घारा — स्या० । ५-५ पिचे — सी०, स्या० ।

नत्थि निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म, तस्मा ब्रह्मचरियवासो पञ्जायति सम्मा दुक्खक्खयाय ।

R 148

“एत्तका^१ पि खो, भिक्खु, वेदना नत्थि निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा सस्सतिसम तथेव ठस्सति । एत्तका चे पि, भिक्खु,
5 वेदना अभविस्स निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा, नयिद ब्रह्म-
चरियवासो पञ्जायेथ सम्मा दुक्खक्खयाय । यस्मा च खो, भिक्खु,
एत्तका पि वेदना नत्थि निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा, तस्मा
ब्रह्मचरियवासो पञ्जायति सम्मा दुक्खक्खयाय ।

B. 121

“एत्तका पि खो, भिक्खु, सञ्जा नत्थि पे० एत्तका पि खो,
10 भिक्खु, सङ्खारा नत्थि निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा सस्सति-
सम तथेव ठस्सन्ति । एत्तका चे पि, भिक्खु, सङ्खारा अभविस्ससु निच्चा
धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा, नयिद ब्रह्मचरियवासो पञ्जायेथ
सम्मा दुक्खक्खयाय । यस्मा च खो, भिक्खु, एत्तका पि सङ्खारा नत्थि
निच्चा धुवा सस्सता अविपरिणामधम्मा, तस्मा ब्रह्मचरियवासो पञ्जा-
15 यति सम्मा दुक्खक्खयाय ।

“एत्तक पि खो, भिक्खु, विञ्जाण नत्थि निच्च धुव सस्सत
अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति । एत्तक पि खो, भिक्खु,
विञ्जाण अभविस्स निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म, नयिद ब्रह्म-
चरियवासो पञ्जायेथ सम्मा दुक्खक्खयाय । यस्मा च खो, भिक्खु,
20 एत्तक पि विञ्जाण नत्थि निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म, तस्मा
ब्रह्मचरियवासो पञ्जायति सम्मा दुक्खक्खयाय ।

“त कि मञ्जसि, भिक्खु, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
25 वा” ति ?

R 149

“अनिच्च भन्ते” पे० तस्मातिह एव पस्स पे० नापर
इत्थत्ताया ति पजानाती ति ।

६८ सुद्धिकसुत्त

१०८ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भग-
वन्त एतदवोच — “अत्थि नु खो, भन्ते, किञ्चि रूप, य रूप निच्च धुव

१ एत्तिका — रो० ।

सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति ? अत्थि नु खो, भन्ते, काचि वेदना पे० काचि सञ्जा केचि सङ्खारा किञ्चि विञ्जाण, य विञ्जाण निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सती” ति ?

“नत्थि खो, भिक्खु, किञ्चि रूप य रूप निच्च धुव सस्सत अवि- 5
परिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सति । नत्थि खो, भिक्खु, काचि वेदना
पे० काचि सञ्जा केचि सङ्खारा किञ्चि विञ्जाण, य विञ्जाण
निच्च धुव सस्सत अविपरिणामधम्म सस्सतिसम तथेव ठस्सती” ति ।

६६ गद्दुलबद्धसुत्त

१०६ सावत्थिनिदान । “अनमतगोय^१, भिक्खवे, ससारो ।
पुब्बा^२ कोटि^३ न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान 10
सन्धावत ससरत । होति सो, भिक्खवे, समयो य महासमुद्वो उस्सुस्सति
विसुस्सति न भवति, न त्वेवाह, भिक्खवे, अविज्जानीवरणान सत्तान
तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत दुक्खस्स अन्तकिरिय वदामि । होति
सो, भिक्खवे, समयो य सिनेरु पब्बतराजा ड्य्हति^४ विनस्सति न भवति, B 122
न त्वेवाह, भिक्खवे, अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धा- 15 R 150
वत ससरत दुक्खस्स अन्तकिरिय वदामि । होति सो, भिक्खवे, समयो य
महापठवी^५ ड्य्हति विनस्सति न भवति, न त्वेवाह, भिक्खवे, अविज्जा-
नीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान सन्धावत ससरत दुक्खस्स अन्तकिरिय
वदामि ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, सा गद्दुलबद्धो^६ दग्हे खीले वा थम्भे वा 20
उपनिबद्धो^७ तमेव खील वा थम्भ वा अनुपरिधावति अनुपरिवत्तति,
एवमेव खो, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी पे०
सप्पुरिसधम्मे अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति पे० वेदन अत्ततो
समनुपस्सति सञ्ज अत्ततो समनुपस्सति सङ्खारे अत्ततो समनु-
पस्सति विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति, विञ्जाणवन्त वा अत्तान, 25
अत्तानि वा विञ्जाण, विञ्जाणस्मि वा अत्तान । सो रूपञ्जेव अनु-
परिधावति अनुपरिवत्तति, वेदनञ्जेव पे० सञ्जञ्जेव सङ्खारे

१ अनमतगाय—स्या०, रो० । २-२ पुब्बकोटि—रो० । ३ उड्य्हति—सी० ।

४ महापठवी—म० । ५ गद्दुलबन्धो—स्या० । ६ उपनिबन्धो—स्या० ।

येव विञ्जाणञ्जेव अनुपरिधावति अनुपरिवत्तति । सो रूप अनु-
परिधाव अनुपरिवत्त, वेदन पे० सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण
अनुपरिधाव अनुपरिवत्त न परिमुच्चति रूपम्हा, न परिमुच्चति वेदनाय,
न परिमुच्चति सञ्जाय, न परिमुच्चति सङ्खारेहि, न परिमुच्चति
5 विञ्जाणम्हा, न परिमुच्चति जातिया जरामरणेन सोकेहि परिदेवेहि
दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । 'न परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामि ।

“सुतवा च खो, भिक्खवे, अरियसावको अरियान दस्सावी
पे० सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो, न रूप अत्ततो समनुपस्सति पे० न
वेदन न सञ्ज न सङ्खारे न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति,
10 न विञ्जाणवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा विञ्जाण, न विञ्जाणस्मि
वा अत्तान । सो रूप नानुपरिधावति नानुपरिवत्तति, वेदन सञ्ज
सङ्खारे विञ्जाण नानुपरिधावति नानुपरिवत्तति । सो रूप अननु-
परिधाव अननुपरिवत्त, वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण अननु-
परिधाव अननुपरिवत्त परिमुच्चति रूपम्हा, परिमुच्चति वेदनाय, परि-
15 मुच्चति सञ्जाय, परिमुच्चति सङ्खारेहि, परिमुच्चति विञ्जाणम्हा,
परिमुच्चति जातिया जरामरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि
उपायासेहि । 'परिमुच्चति दुक्खस्मा' ति वदामी” ति ।

१०० दुतियगद्दुलबद्धसुत्त

B 123,
R 151

११० सावत्थिनिदान । “अनमत्तगोय, भिक्खवे, ससागे ।
पुब्बा कोटि न पञ्जायति अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान
20 सन्धावत ससरत । सेय्यथापि, भिक्खवे, सा गद्दुलबद्धो^१ दब्हे खीले वा
थम्भे वा उपनिबद्धो । मो गच्छति चे पि तमेव खील वा थम्भ वा उप-
गच्छति^२, तिट्ठति चे पि तमेव खील वा थम्भ वा उपतिट्ठति, निसीदति
चे पि तमेव खील वा थम्भ वा उपनिसीदति, निपज्जति चे पि तमेव खील
वा थम्भ वा उपनिपज्जति । एवमेव खो, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो
25 रूप 'एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता' ति समनुपस्सति । वेदन
सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण 'एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता' ति
समनुपस्सति । सो गच्छति चे पि इमे पञ्चुपादानक्खन्धे उपगच्छति,

१ गद्दुलबद्धो - स्या० । २ उपनिगच्छति - सी० ।

तिट्ठति चे पि इमे^१ पञ्चुपादानक्खन्धे उपतिट्ठति, निसीदति चे पि इमे पञ्चुपादानक्खन्धे उपनिसीदति, निपज्जति चे पि इमे पञ्चुपादानक्खन्धे उपनिपज्जति । तस्मातिह, भिक्खवे, अभिक्खण सक चित्त पच्चवेक्खितब्ब — ‘दीघरत्तमिद चित्त सङ्किलिट्ठ रागेन दोसेन मोहेना’ ति । चित्तसङ्किलेसा, भिक्खवे, सत्ता सङ्किलिस्सन्ति, चित्तवोदाना सत्ता 5 विसुज्झन्ति ।

“दिट्ठ वो, भिक्खवे, चरण नाम चित्त” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“त पि खो, भिक्खवे, चरण नाम चित्त चित्तेनेव चित्ति^२ । तेन पि खो, भिक्खवे, चरणेन चित्तेन चित्तञ्जेव चित्ततर । तस्मातिह, 10 भिक्खवे, अभिक्खण सक चित्त पच्चवेक्खितब्ब — ‘दीघरत्तमिद चित्त सङ्किलिट्ठ रागेन दोसेन मोहेना’ ति । चित्तसङ्किलेसा, भिक्खवे, सत्ता सङ्किलिस्सन्ति, चित्तवोदाना सत्ता विसुज्झन्ति ।

“नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकनिकाय पि समनुपस्सामि एव 15 चित्त । यथयिद, भिक्खवे, तिरच्छानगता पाणा, ते पि खो, भिक्खवे, तिरच्छानगता पाणा चित्तेनेव चित्तिता, ते हि पि खो, भिक्खवे, तिरच्छानगतेहि पाणेहि चित्तञ्जेव चित्ततर । तस्मातिह, भिक्खवे, अभिक्खण सक चित्त पच्चवेक्खितब्ब — ‘दीघरत्तमिद चित्त सङ्किलिट्ठ रागेन दोसेन मोहेना’ ति । चित्तसङ्किलेसा, भिक्खवे, सत्ता सङ्किलिस्सन्ति, चित्त- 20 वोदाना सत्ता विसुज्झन्ति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, रजको वा चित्तकारको वा रजनाय वा 25 लाखाय वा हलिहिया वा नीलिया वा मज्जिट्टाय^३ वा सुपरिमट्टे^४ फलके वा भित्तिया वा दुस्सपट्टे^५ वा इत्थिरूप^६ वा पुरिसरूप वा अभिनिम्मिनेय्य सब्बङ्गपच्चङ्गि^७, एवमेव^८ खो, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपञ्जेव अभिनिब्बत्तेन्तो अभिनिब्बत्तेति । वेदनञ्जेव सञ्जञ्जेव सङ्खारे 25 येव विञ्जाणञ्जेव अभिनिब्बत्तेन्तो अभिनिब्बत्तेति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

१ इमेव — सी०, स्या० । २ चित्तित — सी०, स्या०, रो० । ३ मज्जेट्टाय — सी०, स्या०, मज्जेट्टिया — रो० । ४ सुपरिमट्टे — सी०, स्या० । ५ दुस्सपट्टे — स्या० । ६ इत्थिरूप — सी०, स्या० । ७ सब्बङ्गपच्चङ्ग — सी०, स्या० । ८ एव — स्या० ।

“वेदना सञ्जा सङ्घारा विञ्जाण पे० तस्मातिह,
भिक्षवे, पे० एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजा-
नाती” नि ।

१०१ वासिजटमुत्त

१११ सावत्थिनिदान । “जानतो अह, भिक्षवे, पस्सतो आस-
5 वान खय वदामि, नो अजानतो नो^१ अपस्सतो । किञ्च, भिक्षवे, जानतो
कि पस्सतो आसवान खयो होति ? ‘इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति
रूपस्स अत्थङ्गमो^२, इति वेदना पे० इति सञ्जा इति सङ्घारा
R 153 इति विञ्जाण, इति विञ्जाणस्स समुदयो, इति विञ्जाणस्स अत्थ-
ङ्गमो’ ति – एव खो, भिक्षवे, जानतो एव पस्सतो आसवान खयो होति ।

10 “भावनानुयोग अननुयुत्तस्स, भिक्षवे, भिक्षुनो विहरतो
किञ्चापि एव इच्छा उप्पज्जेय्य – ‘अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि
चित्त विमुच्चेय्या’ ति, अथ ख्वस्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्त
विमुच्चति । त किस्स हेतु ? ‘अभावितत्ता’ तिस्स वचनीय । किस्स
अभावितत्ता ? अभावितत्ता चतुन्न सतिपट्टानान, अभावितत्ता चतुन्न
15 सम्मप्पधानान, अभावितत्ता चतुन्न इड्ढिपादान, अभावितत्ता पञ्चन्न
इन्द्रियान, अभावितत्ता पञ्चन्न बलान, अभावितत्ता सत्तन्न बोज्झङ्गान,
अभावितत्ता अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्षवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा
द्वादस वा । तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परि-
20 सेदितानि, न सम्मा परिभावितानि । किञ्चापि तस्सा कुक्कुटिया एव
B 125 इच्छा उप्पज्जेय्य – ‘अहो, वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा
मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भज्जेय्यु’ ति,
अथ खो अभब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा
अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भज्जितु । त किस्स हेतु ? तथा
25 हि पन, भिक्षवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा, तानि^३
कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि, न सम्मा परिसेदितानि, न सम्मा
परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्षवे, भावनानुयोग अननुयुत्तस्स
भिक्षुनो विहरतो किञ्चापि एव इच्छा उप्पज्जेय्य – ‘अहो, वत मे

१ रो०पोत्थकेनत्थि । २ अत्थगमो – सी०, रो० । ३ तानस्सु – स्या० ।

अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वस्स नेव अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति । त किस्स हेतु ? 'अभावितत्ता' तिस्स वचनीय । किस्स अभावितत्ता ? अभावितत्ता चतुन्न सतिपट्टानान पे० अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“भावनानुयोग अनुयुत्तस्स, भिक्खवे, भिक्खुनो विहरतो 5 R 154
किञ्चापि न एव इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वस्स अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति । त किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीय । किस्स भावितत्ता ? भावितत्ता चतुन्न सतिपट्टानान, भावितत्ता चतुन्न सम्मप्पधानान, भावितत्ता चतुन्न इद्धिपादान, भावितत्ता पञ्चन्न इन्द्रियान, भावितत्ता पञ्चन्न 10
वलान, भावितत्ता सत्तन्न बोझङ्गान, भावितत्ता अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा, तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । किञ्चापि तस्सा कुक्कुटिया न एव इच्छा उप्पज्जेय्य— 15
'अहो वत मे कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जेय्यु' ति, अथ खो भब्बा व ते कुक्कुटपोतका पादनखसिखाय वा मुखतुण्डकेन वा अण्डकोस पदालेत्वा सोत्थिना अभिनिब्भिज्जितु । त किस्स हेतु ? तथा हि पन, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ठ वा दस वा द्वादस वा, तानस्सु^१ कुक्कुटिया सम्मा अधिसयि- 20
तानि, सम्मा परिसेदितानि, सम्मा परिभावितानि । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनानुयोग अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि न एव इच्छा उप्पज्जेय्य — 'अहो वत मे अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चेय्या' ति, अथ ख्वस्स अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति । त किस्स हेतु ? 'भावितत्ता' तिस्स वचनीय । किस्स भावितत्ता ? भावितत्ता चतुन्न 25 B 126
सतिपट्टानान पे० भावितत्ता अरियस्स अट्ठङ्गिकस्स मग्गस्स ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स^२ वा पलगण्डन्तेवासिस्स वा वासिजटे दिस्सन्ते अङ्गुलिपदानि^३ दिस्सन्ति अङ्गुट्टपद^४ । नो च ख्वस्स एव^५ जाण होति — 'एत्तक वत^६ मे अज्ज वासिजटस्स खीण, एत्तक हिय्यो',

१ तानि—रो० । २ फलगण्डस्स—रो०, फलगण्डस्स—स्या० । ३ अङ्गुलिपदानि—सी० । ४ अङ्गुट्टपदानां—स्य ०, अङ्गुट्टपदा—सी०, रो० । ५ एवमस्स—स्या० । ६ वा—सी०, स्या० । ७ हिय्यो—सी० ।

R 155

एत्तक परे ति^१ । एवमेव खो, भिक्खवे, भावनानुयोग अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो किञ्चापि न एव जाण होति — ‘एत्तक वत मे अज्ज आसवान् खीण, एत्तक हिंयो, एत्तक परे’ ति, अथ ख्वस्स खीणे खीणन्त्वेव^२ जाण होति । सेय्यथापि, भिक्खवे, सामुद्दिकाय^३ नावाय वेत्तबन्धनबन्धाय वस्स-
 5 मासानि^४ उदके परियादाय हेमन्तिकेन थल उक्खित्ताय वातातपपरेतानि वेत्तबन्धनानि^५ तानि पावुसकेन मेघेन अभिप्पवुट्ठानि^६ अप्पकसिरेनेव पटि-
 प्पस्सम्भन्ति पूतिकानि भवन्ति, एवमेव खो, भिक्खवे, भावनानुयोग अनुयुत्तस्स भिक्खुनो विहरतो अप्पकसिरेनेव सयोजनानि पटिप्पस्सम्भन्ति पूतिकानि भवन्ती” ति ।

१०२ अनिच्चसञ्जासुत्त

10 ११२ सावत्थिनिदान । “अनिच्चसञ्जा, भिक्खवे, भाविता बहुलीकता सब्ब कामराग परियादियति, सब्ब रूपराग परियादियति, सब्ब भवराग परियादियति, सब्ब अविज्ज परियादियति, सब्ब अस्मिमान” समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये कस्सको^७ महानङ्गलेन कस्सन्तो^८
 15 सब्बानि मूलसन्तानकानि सम्पदालेन्तो कसति^९, एवमेव खो भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा भाविता बहुलीकता सब्ब कामराग परियादियति, सब्ब रूपराग परियादियति, सब्ब भवराग परियादियति, सब्ब अविज्ज परियादियति, सब्ब अस्मिमान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, बब्बजलायको^{१०} बब्बज^{११} लायित्वा अगगे
 20 गहेत्वा ओधुनाति निद्धुनाति निच्छोदेति^{१२}, एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्च-
 सञ्जा भाविता बहुलीकता सब्ब कामराग परियादियति पे० सब्ब अस्मिमान समूहनति ।

B 127,
R 156

“सेय्यथापि, भिक्खवे, अम्बपिण्डया वण्टच्छिन्नाय^{१३} यानि तत्थ^{१४}
 अम्बानि वण्टपटिबन्धानि^{१५} सब्बानि तानि तदन्वयानि^{१६} भवन्ति,

१ ‘अथ ख्वस्स खीणा खीण तेव जाण होति’ इति अधिको पाठो सी०, स्या०, रो०
 पोत्थकेसु विस्सति । २ खीणतेव — सी०, स्या०, रो० । ३ समुद्दिकाय — रो० ।
 ४ छम्मासानि — सी०, स्या०, रो० । ५ बन्धनानि — सी०, रो० । ६ अभिप्पवुट्ठानि —
 रो० । ७ अस्मिमान परियादियति — सी०, रो० । ८ कसको — रो० । ९ कसन्तो —
 रो०, म० । १० कसति — म०, रो० । ११ पब्बजलायको — स्या०, रो०, म० । १२ पब्बज —
 स्या०, रो०, म० । १३ निप्फोदेति — सी०, स्या०, निच्छोदेति — रो० । १४ वण्डच्छिन्नाय —
 स्या० । १५ तत्र — सी०, स्या०, रो० । १६ वण्टुपनिबद्धानि — सी०, वण्डप्पटिबद्धानि —
 स्या०, वण्टपटिबद्धानि — रो० । १७ तन्वयानि — स्या० ।

एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा भाविता पे० सब्ब अस्मि-
मान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा
ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा भाविता पे० सब्ब अस्मिमान समूह- 5
नति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा काळानुसारिगन्धो^१ तेस
अग्गमक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा पे० सब्ब
अस्मिमान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दन तेस 10
अग्गमक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा पे० सब्ब
अस्मिमान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुप्फगन्धा, वस्सिक तेस अग्ग-
मक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा पे० सब्ब अस्मि-
मान समूहनति । 15

“सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि कुट्टराजानो^२ सब्बेते रञ्जो चक्क-
वत्तिस्स अनुयन्ता^३ भवन्ति, राजा तेस चक्कवत्ति अग्गमक्खायति, एवमेव
खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा पे० सब्ब अस्मिमान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपान पभा सब्बा ता
चन्दिमप्पभाय कल नाग्घन्ति सोळसि^४, चन्दप्पभा तास अग्गमक्खायति, 20
एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा पे० सब्ब अस्मिमान समूहनति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्धे^५ विगतवलाहके देवे
आदिच्चो नभ अम्भुस्सक्कमानो^६ सब्ब आकासगत तमगत अभिविहच्च
भासते च तपते च विरोचते^७ च, एवमेव खो, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा
भाविता बहुलीकता सब्ब कामराग परियादियति, सब्ब रूपराग परिया- 25
दियति, सब्ब भवराग परियादियति, सब्ब अविज्ज परियादियति, सब्ब
अस्मिमान समूहनति ।

“कथ भाविता च, भिक्खवे, अनिच्चसञ्जा कथ बहुलीकता
सब्ब कामराग परियादियति पे० सब्ब अस्मिमान समूहनति ?

R 157

१ कालानुसारी - सी०, काळानुसारी - रो०, स्या० । २ कुट्टु० - सी०, रो०,
कुट्टु० - स्या० । ३ अनुयन्ता - सी० । ४ सोलसि - रो० । ५ विमुद्धे - स्या० ।
६ अम्भुस्सुक्कमानो - रो० । ७ विरोचति - सी०, रो० ।

B 128

‘इति रूप, इति रूपस्स समुदयो, इति रूपस्स अत्थङ्गमो, इति वेदना
इति सञ्ज्ञा इति सङ्खारा इति विञ्ज्ञाण, इति विञ्ज्ञाणस्स समु-
दयो, इति विञ्ज्ञाणस्स अत्थङ्गमो’ ति – एव भाविता खो, भिक्खवे,
अनिच्चसञ्ज्ञा एव बहुलीकता सब्ब कामराग परियादियति, सब्ब रूप-
5 राग परियादियति, सब्ब भवराग परियादियति, सब्ब अविज्ज परिया-
दियति, सब्ब अस्मिमान समूहनती” ति ।

पुप्फवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

नदी^१ पुप्फ च फेण च, गोम य च नखासिख^२ ।

सुद्धिक^३ द्वे च गद्दुला^४, वासीजट^५ अनिच्चता^६ ति ॥

मज्झिमपण्णासको समत्तो ।

तस्स मज्झिमपण्णासकस्स वग्गुद्धान

उपायो^७ अरहन्तो च, खज्जनी^८ थेरसम्भय^९ ।

10

पुप्फवग्गेन पण्णास, दुतियो तेन वुच्चती^{१०} ति ॥

— ० —

१०३ अन्तसुत्त

R 158

११३ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, अन्ता । कतमे
चत्तारो ? सक्कायन्तो, सक्कायसमुदयन्तो, सक्कायनिरोधन्तो, सक्काय-
निरोधगामिनिपटिपदन्तो^१ । कतमो च, भिक्खवे, सक्कायन्तो ? पञ्चु-
पादानक्खन्धो तस्स वचनीय । कतमे पञ्च ? सेय्यथीद^{११} — रूपुपादान-
15 क्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादानक्खन्धो,
विञ्ज्ञाणुपादानक्खन्धो — अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायन्तो । कतमो
च, भिक्खवे, सक्कायसमुदयन्तो ? याय तण्हा पोन्नोभविका^{१२} नन्दि-
रागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी, सेय्यथीद — कामतण्हा, भवतण्हा,
B 129 विभवतण्हा । अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायसमुदयन्तो । कतमो च,
20 भिक्खवे, सक्कायनिरोधन्तो ? यो तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरोधो

१ नदि — स्या० । २ नखसिख — सी०, स्या० । ३ सामुद्क — सी०, स्या० ।

४ गद्दुला — स्या० । ५-५ नावसञ्ज्ञाय ते दसा — सी०, स्या० । ६ उपायो — सी०,

स्या०, रो० । ७ खज्जनि — सी०, रया० । ८ थेरसम्भय — रो० । ९ पवुच्चति — सी०,

स्या०, वुच्चति — रो० । १० ० गामिनीपटिपदन्तो — स्या०, ० गामिनिपटिपदन्तो — रो० ।

११ सेय्यथीद — म० । १२ पोन्नोभविका — स्या०, पोन्नभविका — रो० ।

चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अनालयो – अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्काय-
निरोधन्तो । कतमो च, भिक्खवे, सक्कायनिरोधगामिनिपटिपदन्तो ? अय-
मेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मा-
समाधि । अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायनिरोधगामिनिपटिपदन्तो ।
इमे खो, भिक्खवे, चत्तारो अन्ता” ति ।

5

१०४ दुक्खसुत्त

११४ मावत्थिनिदान । “दुक्ख च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि”
दुक्खसमुदय च दुक्खनिरोध च दुक्खनिरोधगामिनि पटिपद च । त
सुणाथ । कतम च, भिक्खवे, दुक्ख ? ‘पञ्चुपादानक्खन्धा’ तिस्स
वचनीय । कतमे पञ्च ? सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो पे०
विज्जाणुपादानक्खन्धो । इद वुच्चति, भिक्खवे, दुक्ख । कतमो च, 10
भिक्खवे, दुक्खसमुदयो ? याय तण्हा पोनोभविका पे० विभवतण्हा-
अय वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खसमुदयो । कतमो च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो ?
यो तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अना-
लयो – अय वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खनिरोधो । कतमा च, भिक्खवे, R 159
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ? अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । 15
सेय्यथीद – सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि । अय वुच्चति, भिक्खवे,
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा” ति ।

१०५ सक्कायसुत्त

११५ सावत्थिनिदान । “सक्काय च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि
सक्कायसमुदय च सक्कायनिरोध च सक्कायनिरोधगामिनि च पटिपद ।
त सुणाथ । कतमो च, भिक्खवे, सक्कायो ? ‘पञ्चुपादानक्खन्धा’ 20
तिस्स वचनीय । कतमे पञ्च ? सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो, वेदनु-
पादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादानक्खन्धो, विज्जाणु-
पादानक्खन्धो । अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायो । कतमो च, भिक्खवे,
सक्कायसमुदयो ? याय तण्हा पोनोभविका पे० अय वुच्चति,
भिक्खवे, सक्कायसमुदयो । कतमो च, भिक्खवे, सक्कायनिरोधो ? यो 25
तस्सा येव तण्हाय पे० अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायनिरोधो । B, 130

कतमा च, भिक्खवे, सक्कायनिरोधगामिनी पटिपदा ? अयमेव अरियो
अट्ठङ्गिको मग्गो । सेय्यथीद - सम्मादिट्ठि पे० सम्मासमाधि ।
अय वुच्चति, भिक्खवे, सक्कायनिरोधगामिनी पटिपदा” ति ।

१०६ परिञ्जेय्यसुत्त

११६ सावत्थिनिदान । “परिञ्जेय्ये च, भिक्खवे, धम्मे
5 देसेस्सामि परिञ्जा च परिञ्जातावि च पुगल । त सुणाय । कतमे
च, भिक्खवे, परिञ्जेय्या धम्मा ? रूप, भिक्खवे, परिञ्जेय्यो धम्मो ।
वेदना पे० सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण परिञ्जेय्यो धम्मो ।
R 160 इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, परिञ्जेय्या धम्मा । कतमा च, भिक्खवे,
परिञ्जा ? रागक्खयो, दोसक्खयो, मोहक्खयो - अय वुच्चति, भिक्खवे,
10 परिञ्जा । कतमो च, भिक्खवे, परिञ्जातावी पुगलो ? ‘अरहा’
तिस्स वचनीय । खाय’ आयस्सा एवनामो एवगोत्तो - अय वुच्चति,
भिक्खवे, परिञ्जातावी पुगलो” ति ।

१०७ समणसुत्त

११७ सावत्थिनिदान । “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा ।
कतमे पञ्च ? सेय्यथीद - रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादा-
15 नक्खन्धो । ये हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमेस पञ्चन्न
उपादानक्खन्धान अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्प-
जानन्ति पे० पजानन्ति, सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरन्ती” ति ।

१०८ दुतियसमणसुत्त

११८ सावत्थिनिदान । “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा ।
20 कतमे पञ्च ? सेय्यथीद - रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो,
सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादानक्खन्धो, विञ्जाणुपादानक्खन्धो । ये
हि केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान
समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्प-

जानन्ति पे० पजानन्ति, सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती” ति ।

१०६ सातापन्नसुत्त

११६ सावत्थिनिदान । “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा । B 131
कतमे पञ्च ? सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादा-
नक्खन्धो । यतो खो, भिक्खवे, अरियसावको इमेस पञ्चन्न उपादा- 5
नक्खन्धान समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च
यथाभूत पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो
अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति । R 161

११० अरहन्तसुत्त

१२० सावत्थिनिदान । “पञ्चिमे, भिक्खवे, उपादानक्खन्धा ।
कतमे पञ्च ? सेय्यथीद – रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादा- 10
नक्खन्धो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु^१ इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान
समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत
विदित्वा अनुपादाविमुत्तो होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, भिक्खु अरह
खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीण-
भवसयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो” ति । 15

१११ छन्दप्पहानसुत्त

१२१ सावत्थिनिदान । “रूपे, भिक्खवे, यो छन्दो यो रागो
या नन्दी^२ या तण्हा, त पजह्थ । एव त रूप पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल
तालावत्थुकत अनभावङ्कत^३ आयति अनुप्पादधम्म । वेदनाय पे०
सञ्जाय सङ्खारेसु विञ्जाणे यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा,
त पजह्थ । एव त विञ्जाण पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थु- 20
कत अनभावङ्कत आयति अनुप्पादधम्म” ति ।

१ स्या० पोत्थके नत्थि । २ नदि – स्या०, रो० । ३ अनभावकत –
सी०, रो० ।

११२ दुतियछन्दप्पहानसुत्त

- १२२ सावत्थिनिदान । “रूपे, भिक्खवे, यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना^१ चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहथ । एव त रूप पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल पे० वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु यो छन्दो पे० एव ते सङ्खारा पहीना भविस्सन्ति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आरयति अनुप्पादधम्मा । विञ्जाणे यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहथ । एव त विञ्जाण पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत अनभावङ्कत आरयति अनुपादधम्म” ति ।

अन्तवग्गो पठमो ।

तस्सुद्धान

- 10 अन्तो^२ दुक्ख च सक्कायो, परिज्जेय्या समणा दुवे^३ ।
सोतापन्नो अरहा^४ च, दुवे च^५ छन्दप्पहाना ति^६ ॥

११३ अविज्जासुत्त

- १२३ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्गमि पे० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच—
“अविज्जा अविज्जा” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमा नु खो, भन्ते, अविज्जा,
15 कित्तावता च अविज्जागतो होती” ति ?
“इध, भिक्खु, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूप नप्पजानाति, रूपसमुदय नप्पजानाति, रूपनिरोध नप्पजानाति, रूपनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानाति, वेदन नप्पजानाति, सञ्ज सङ्खारे नप्पजानाति पे० विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खु,
R 163 20 अविज्जा । एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

११४ विज्जासुत्त

- १२४ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “विज्जा विज्जा” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमा नु खो, भन्ते, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

१ उपायुपादाना—सी०, स्या०, रो० । २ अन्ते—रो० । ३ द्वे—रो० । ४ अरह—रो० । ५-५ छदरागिया ति—सी०, च छदरागियो ति—रो०, च छन्दप्पहीनाति—स्या० ।

“इध, भिक्खु, सुतवा अरियसावको रूप पजानाति, रूपसमुदय पजानाति, रूपनिरोध पजानाति, रूपनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । वेदन सञ्जा सङ्खारे पजानाति पे० विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खु, विज्जा । एत्तावता च विज्जा-गतो होती” ति ।

5

११५ धम्मकथिकसुत्त

१२५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “धम्मकथिको धम्मकथिको’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, धम्मकथिको होती” ति ?

B 133

“रूपस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति ‘धम्मकथिको भिक्खू’ ति अल वचनाय । रूपस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, ‘धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू’ ति अल वचनाय । रूपस्स चे, भिक्खु, निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादाविमुत्तो होति, ‘दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो’ भिक्खू’ ति अल वचनाय । वेदनाय चे भिक्खु पे० सञ्जाय चे भिक्खु सङ्खारान चे भिक्खु विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, ‘धम्मकथिको भिक्खू’ ति अल वचनाय । विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, ‘धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू’ ति अल वचनाय । विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादाविमुत्तो होति, ‘दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू’ ति अल वचनाया” ति ।

20

R 164

११६ दुतियधम्मकथिकसुत्त

१२६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “धम्मकथिको धम्मकथिको’ ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, धम्मकथिको होति, कित्तावता धम्मनुधम्मप्पटिपन्नो होति, कित्तावता दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो होती” ति ?

“रूपस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, ‘धम्मकथिको भिक्खू’ ति अल वचनाय । रूपस्स चे, भिक्खु,

25

१ दिट्ठधम्मं — रो०, दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्ता — सी० ।

निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, 'धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू' ति अल वचनाय । रूपस्स चे, भिक्खु, निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादाविमुत्तो होति, 'दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू' ति अल वचनाय । वेदनाय चे भिक्खु पे० सञ्जाय चे भिक्खु सङ्खारान चे भिक्खु

- 5 विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय धम्म देसेति, 'धम्मकथिको भिक्खू' ति अल वचनाय । विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति, 'धम्मानुधम्मप्पटिपन्नो भिक्खू' ति अल वचनाय । विञ्जाणस्स चे, भिक्खु, निब्बिदा विरागा निरोधा अनुपादाविमुत्तो होति, 'दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो भिक्खू' ति अल वचनाया' ति ।

B 134

10

११७ बन्धनसुत्त

१२७ सावत्थिनिदान । "इध भिक्खवे अस्सुतवा पुथुज्जनो अरियान अदस्सावी पे० सप्पुरिसधम्मे^१ अविनीतो रूप अत्ततो समनुपस्सति, रूपवन्त वा अत्तान, अत्तनि वा रूप, रूपस्मि वा अत्तान । अय वुच्चति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपबन्धनबद्धो सन्तरबाहिर-
15 बन्धनबद्धो^२ अतीरदस्सी अपारदस्सी, बद्धो जीयति^३ बद्धो मीयति^४ बद्धो अस्मा लोका पर लोक गच्छति । वेदन अत्ततो समनुपस्सति पे० वेदनाय वा अत्तान । अय वुच्चति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो वेदना-
R 165 बन्धनबद्धो सन्तरबाहिरबन्धनबद्धो अतीरदस्सी अपारदस्सी, बद्धो जीयति बद्धो मीयति बद्धो अस्मा लोका पर लोक गच्छति । सञ्जा सङ्खारे
20 विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति पे० अय वुच्चति, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो विञ्जाणबन्धनबद्धो सन्तरबाहिरबन्धनबद्धो अतीरदस्सी अपारदस्सी, बद्धो जीयति बद्धो मीयति बद्धो अस्मा लोका पर लोक गच्छति ।

- “सुतवा च खो, भिक्खवे, अरियसावको अरियान दस्सावी
25 पे० सप्पुरिसधम्मे सुविनीतो न रूप अत्ततो समनुपस्सति, न रूपवन्त वा अत्तान, न अत्तनि वा रूप, न रूपस्मि वा अत्तान । अय वुच्चति, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको न रूपबन्धनबद्धो, न सन्तरबाहिरबन्धन-

१ ० धम्मेसु - रो० । २ सान्तर ० - सी०, रो०, सान्तरबाहिरबन्धनबद्धो - स्या० । ३ जिज्यति - स्या०, जायति - सी०, रो० । ४ मिज्यति - स्या० ।

बद्धो, तीरदस्सी, पारदस्सी, 'परिमुत्तो सो दुक्खस्मा' ति वदामि । न वेदन
अत्ततो पे० न सञ्ज अत्ततो पे० न सङ्खारे अत्ततो पे०
न विञ्जाण अत्ततो समनुपस्सति पे० अय वुच्चति, भिक्खवे, सुतवा
अरियसावको न विञ्जाणबन्धनबद्धो, न सन्तरबाहिरबन्धनबद्धो, तीर-
दस्सी, पारदस्सी, 'परिमुत्तो सो दुक्खस्मा' ति वदामी" ति । 5

११८ परिपुच्छितसुत्त

१२८ सावत्थिनिदान । "त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप 'एत
मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता' ति समनुपस्सथा" ति ?

"नो हेत, भन्ते" ।

"साधु, भिक्खवे । रूप, भिक्खवे, 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न
मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । 10 B. 135

"वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण 'एत मम, एसो-
हमस्मि, एसो मे अत्ता' ति समनुपस्सथा" ति ? R 166

"नो हेत, भन्ते" ।

"साधु भिक्खवे । विञ्जाण, भिक्खवे, 'नेत मम, नेसोहमस्मि,
न मसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब पे० एव 15
पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानानी" ति ।

११९ द्वितीयपरिपुच्छितसुत्त

१२९ सावत्थिनिदान । "त कि मञ्जथ, भिक्खवे, 'रूप नेत
मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति समनुपस्सथा" ति ?

"एव, भन्ते" ।

"साधु भिक्खवे । रूप, भिक्खवे, 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो 20
अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । वेदन सञ्ज
सङ्खारे विञ्जाण 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता' ति समनु
पस्सथा" ति ?

"एव, भन्ते" ।

"साधु भिक्खवे । विञ्जाण, भिक्खवे, 'नेत मम, नेसोहमस्मि, 25
न मेसो अत्ता' ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । एव पे०
नापर इत्थत्ताया ति पजानाती" ति ।

१२० सयोजनियसुत्त

१३० सावत्थिनिदान । “सयोजनिये च, भिक्खवे, धम्मो देसेस्सामी
 सयोजन च । त सुणाथ । कतमे च, भिक्खवे, सयोजनिया धम्मा,
 कतम सयोजन ? रूप, भिक्खवे, सयोजनियो धम्मो, यो तत्थ छन्दरागो,
 त तत्थ सयोजन । वेदना पे० सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण
 5 सयोजनियो धम्मो, यो तत्थ छन्दरागो, त तत्थ सयोजन । इमे वुच्चन्ति,
 भिक्खवे, सयोजनिया धम्मा, इद सयोजन” ति ।

१२१ उपादानियसुत्त

१३१ सावत्थिनिदान । “उपादानिये च^१, भिक्खवे, धम्मो
 देसेस्सामि उपादान च । त सुणाथ । कतमे च, भिक्खवे, उपादानिया
 धम्मा, कतम उपादान ? रूप, भिक्खवे, उपादानियो धम्मो, यो तत्थ
 10 छन्दरागो, त तत्थ उपादान । वेदना पे० सञ्जा सङ्खारा
 विञ्जाण उपादानियो धम्मो, यो तत्थ छन्दरागो, त तत्थ उपादान । इमे
 वुच्चन्ति, भिक्खवे, उपादानिया धम्मा, इद उपादान” ति ।

१२२ सीलवन्तसुत्त

B 136

१३२ एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महा-
 कोट्टिको^२ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा
 15 महाकोट्टिको सायन्हसमय^३ पटिसल्लाना^४ वुट्ठितो येनायस्मा सारिपुत्तो
 तेनुपसङ्गमि पे० एतदवोच — “सीलवतावुसो सारिपुत्त, भिक्खुना
 कतमे धम्मा योनिसो मनसिकातब्बा” ति ?

“सीलवतावुसो कोट्टिक, भिक्खुना पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो
 दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो
 20 सुञ्जतो अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । कतमे पञ्च ? सेय्यथीद —
 रूपुपादानक्खन्धो, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो, सङ्खारुपादा-
 नक्खन्धो, विञ्जाणुपादानक्खन्धो । सीलवतावुसो कोट्टिक, भिक्खुना
 इमे पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो
 आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा ।

१ चे — रो० । २ महाकोट्टितो — स०, स्या०, रो० । ३ सायन्हसमय —
 सी०, स्या०, रो० । ४ पटिसल्लाना — सी०, स्या०, रो० ।

ठान खो पनेत, आवुसो, विज्जति य सीलवा भिक्खु इमे पञ्चुपा-
दानक्खन्धे अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो सोता-
पत्तिफल सच्छिक्खरेय्या' ति ।

R. 168

“सोतापन्नेन पनावुसो सारिपुत्त, भिक्खुना कतमे धम्मा योनिसो
मनसि कातब्बा' ति ?

5

“सोतापन्नेन पि खो, आवुसो कोट्टिक, भिक्खुना इमे पञ्चुपा-
दानक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । ठान
खो पनेत, आवुसो, विज्जति य सोतापन्नो भिक्खु इमे पञ्चुपादानक्खन्धे
अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो सकदागामिफल
सच्छिक्खरेय्या' ति ।

13

“सकदागामिना पनावुसो सारिपुत्त, भिक्खुना कतमे धम्मा
योनिसो मनसि कातब्बा' ति ?

“सकदागामिना पि खो, आवुसो कोट्टिक, भिक्खुना इमे पञ्चु-
पादानक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा ।
ठान खो पनेत, आवुसो, विज्जति य सकदागामी^१ भिक्खु इमे पञ्चुपादा-
नक्खन्धे अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो अना-
गामिफल सच्छिक्खरेय्या' ति ।

15

“अनागामिना पनावुसो सारिपुत्त^२, भिक्खुना कतमे धम्मा
योनिसो मनसि कातब्बा' ति ?

B 137

“अनागामिना पि खो, आवुसो कोट्टिक, भिक्खुना इमे पञ्चु-
पादानक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा ।
ठान खो पनेत, आवुसो, विज्जति य अनागामी^३ भिक्खु इमे पञ्चुपादान-
क्खन्धे अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो अरहत्त^४
सच्छिक्खरेय्या' ति ।

20

“अरहता पनावुसो सारिपुत्त, कतमे धम्मा योनिसो मनसि
कातब्बा' ति ?

25

“अरहता पि खो, आवुसो कोट्टिक, इमे पञ्चुपादानक्खन्धे
अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो पग्गतो
पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । नत्थि, ख्वावुसो,

१ सकदागामि - रो० । २ सारिपुत्त - स्या० । ३ अनागामि - रो० । ४ अरहत्त
फल - रो० ।

R 169

अरहतो उत्तरि करणीय कतस्स वा पतिचयो^१, अपि च इमे धम्मा भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहाराय चेव सवत्तन्ति सतिसम्प-जञ्जाय चा” ति ।

१२३ सुतवन्तसुत्त

१३३ एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महा-
5 कोट्टिको बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको सायन्हसमय पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा पे० एतदवोच -

“सुतवतावुसो सारिपुत्त, भिक्खुना कतमे धम्मा योनिसो मनसि कातब्बा” ति ?

10 “सुतवतावुसो कोट्टिक, भिक्खुना पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । कतमे पञ्च ? सेय्यथीद - रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । सुतवतावुसो कोट्टिक, भिक्खुना इमे पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । ठान खो पनेत, आवुसो, विज्जति - य सुतवा
15 भिक्खु इमे पञ्चुपादानक्खन्धे अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो सोतापत्तिफल सच्छिक्करेय्या” ति ।

“सोतापन्नेन पनावुसो सारिपुत्त, भिक्खुना कतमे धम्मा योनिसो मनसि कातब्बा” ति ?

B 138

“सोतापन्नेन पि खो आवुसो कोट्टिक, भिक्खुना इमे पञ्चुपादा-
20 नक्खन्धा अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । ठान खो पनेत, आवुसो, विज्जति य सोतापन्नो भिक्खु इमे पञ्चुपादानक्खन्धे अनिच्चतो पे० अनत्ततो योनिसो मनसि करोन्तो सकदागामिफल पे० अनागामिफल पे० अरहत्तफल सच्छिक्करेय्या” ति ।

“अरहता पनावुसो सारिपुत्त, कतमे धम्मा योनिसो मनसि
25 कातब्बा” ति ?

“अरहता पि ख्वावुसो कोट्टिक, इमे पञ्चुपादानक्खन्धा अनिच्चतो दुक्खतो रोगतो गण्डतो सल्लतो अघतो आबाधतो परतो पलोकतो सुञ्जतो अनत्ततो योनिसो मनसि कातब्बा । नत्थि ख्वावुसो,

१ पटिच्चयो - स्या०, रो० ।

अरहतो उत्तरि करणीय, कतस्स वा पतिचयो, अपि च खो इमे धम्मा भाविता बहुलीकता दिट्ठधम्मसुखविहागय चेव सवत्तन्ति सतिसम्प-जञ्जाय चा” ति ।

१२४ कप्पसुत्त

१३४ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा कप्पो येन भगवा तेनुपसङ्गमि पे० एकमन्त निमिन्नो खो आयस्मा कप्पो भगवन्त 5 एतदवोच — “कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमाना-नुसया न होन्ती” ति ?

“य किञ्चि, कप्प, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, 10 सब्ब रूप ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । या काचि वेदना पे० या काचि सञ्जा

ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, 15 सब्ब विञ्जाण ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय पस्सति । एव खो, कप्प, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमाना-नुसया न होन्ती” ति ।

१२५ द्वितीयकप्पसुत्त

१३५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा कप्पो भगवन्त एतदवोच — “कथ नु खो, भन्ते, जानतो कथ पस्सतो इमस्मि च 20 सविञ्जाणके काये बहिद्धा च सब्बनिमित्तेसु अहङ्कारमङ्कारमानापगत’ मानस होति विधा समतिक्कन्त सन्त सुविमुत्त” ति ?

“य किञ्चि, कप्प, रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न पे० सब्ब रूप ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्प- 25 ञ्जाय दिस्वा अनुपादाविमुत्तो होति । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागतपच्चु-

B 139,
R 170

- प्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओल्लारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा
 य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विज्जाण 'नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता'
 ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पज्जाय दिस्वा अनुपादाविमुत्तो होति । एव
 खो, कप्प, जानतो एव पस्सतो इमस्मि च सविज्जाणके काये बहिद्धा च
 5 सब्बनिमित्तेषु अहङ्कारमङ्कारमानापगत मानस होति विद्या समति-
 क्कन्त सन्त सुविमुत्त' ति ।

धम्मकथिकवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्धान

अविज्जा^१ विज्जा^१ द्वे कथिका, बन्धना परिपुच्छता^२ दुवे^३ ।
 सयोजन उपादान, सील सुतवा द्वे च कप्पेना ति ॥

१२६ समुदयधम्मसुत्त

R 171

- १३६ सावत्थिनिदान । अथ खो अज्झतरो भिक्खु येन
 10 भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पे० एकमन्त निसिन्नो खो सो
 भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “अविज्जा अविज्जा’ ति, भन्ते, वुच्चति ।
 कतमा नु खो, भन्ते, अविज्जा, किन्तावता च अविज्जागतो होती” ति ?

B 140

- “इध, भिक्खु, अस्सुतवा पुथुज्जनो समुदयधम्म रूप ‘समुदय-
 धम्म रूप’ ति यथाभूत^४ नप्पजानाति^५, वयधम्म रूप ‘वयधम्म रूप’ ति
 15 यथाभूत नप्पजानाति, समुदयवयधम्म रूप ‘समुदयवयधम्म रूप’ ति
 यथाभूत नप्पजानाति । समुदयधम्म वेदन ‘समुदयधम्मा वेदना’ ति
 यथाभूत नप्पजानाति, वयधम्म वेदन ‘वयधम्मा वेदना’ ति यथाभूत
 नप्पजानाति, समुदयवयधम्म वेदन ‘समुदयवयधम्मा वेदना’ ति यथाभूत
 नप्पजानाति । समुदयधम्म सज्जा पे० समुदयधम्मे सज्झारे ‘समुदय-
 20 धम्मा सज्झारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, वयधम्मे सज्झारे ‘वयधम्मा
 सज्झारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति, समुदयवयधम्मे सज्झारे ‘समुदय-
 वयधम्मा सज्झारा’ ति यथाभूत नप्पजानाति । समुदयधम्म विज्जाण
 ‘समुदयधम्म विज्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति, वयधम्म विज्जाण
 ‘वयधम्म विज्जाण’ ति यथाभूत नप्पजानाति, समुदयवयधम्म

१-१ द्वे भिक्खु — सी० । २ परिमुच्चिता — सी०, स्या० रो० । ३ द्वे —
 स्या० । ४-४ यथाधम्म न पजानाति — रो० ।

विज्जाण 'समुदयवयधम्म विज्जाण' ति यथाभूत नप्पजानाति । अयं
वुच्चति, भिक्खु, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती" ति ।

एव वुत्ते, सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - "विज्जा विज्जा' ति,
भन्ते, वुच्चति । कतमा नु खो, भन्ते, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो
होती" ति ?

5

"इध, भिक्खु, सुतवा अरियसावको समुदयधम्म रूप 'समुदय-
धम्म रूप' ति यथाभूत पजानाति, वयधम्म रूप 'वयधम्म रूप' ति
यथाभूत पजानाति, समुदयवयधम्म रूप 'समुदयवयधम्म रूप' ति यथा-
भूत पजानाति । समुदयधम्म वेदन 'समुदयधम्मा वेदना' ति यथाभूत
पजानाति वयधम्म वेदन 'वयधम्मा वेदना' ति यथाभूत पजानाति, 10
समुदयवयधम्म वेदन 'समुदयवयधम्मा वेदना' ति यथाभूत पजानाति ।
समुदयधम्म सञ्ज समुदयधम्मे सङ्खारे 'समुदयधम्मा सङ्खारा' ति
यथाभूत पजानाति, वयधम्मे सङ्खारे 'वयधम्मा सङ्खारा' ति यथाभूत
पजानाति, समुदयवयधम्मे सङ्खारे 'समुदयवयधम्मा सङ्खारा' ति यथाभूत
पजानाति । समुदयधम्म विज्जाण 'समुदयधम्म विज्जाण' ति यथाभूत 15
पजानाति, वयधम्म विज्जाण 'वयधम्म विज्जाण' ति यथाभूत पजा-
नाति, समुदयवयधम्म विज्जाण 'समुदयवयधम्म विज्जाण' ति यथा-
भूत पजानाति । अयं वुच्चति, भिक्खु, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो
होती" ति ।

R 172

15

१२७ दुतियसमुदयधम्मसुत्त

१३७ एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महा-
कोट्टिको बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने म्निगदाये । अथ खो आयस्मा
महाकोट्टिको सायन्हसमय पटिसल्लाना^१ वुट्ठितो पे० एकमन्त निसिन्नो
खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच - "अविज्जा
अविज्जा' ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो,
अविज्जा, कित्तावता च अविज्जागतो होती" ति ?

20 B 141

25

"इधावुसो अस्सुतवा पृथुज्जनो समुदयधम्म रूप 'समुदयधम्म
रूप' ति यथाभूत नप्पजानाति, वयधम्म रूप पे० 'समुदयवयधम्म
रूप' ति यथाभूत नप्पजानाति । समुदयधम्म वेदन पे० वयधम्म

१ पटिसल्लाना - रो०, पटिसल्लाना - सी०, स्या० ।

वेदन पे० 'समुदयवयधम्मा वेदना' ति यथाभूत नप्पजानाति । समु-
 दयधम्म सञ्जा पे० समुदयधम्म सङ्खारे पे० वयधम्म सङ्खारे
 पे० समुदयवयधम्म सङ्खारे 'समुदयवयधम्मा सङ्खारा' ति यथाभूत
 नप्पजानाति । समुदयधम्म विञ्जाण पे० समुदयवयधम्म विञ्जाण
 5 'समुदयवयधम्म विञ्जाण' ति यथाभूत नप्पजानाति । अय वुच्चति,
 आवुसो, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती" ति ।

१२८ ततियसमुदयधम्मसुत्त

R 173

१३८ एक समय आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च महा-
 कोट्टिको बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । एकमन्त निसिन्नो
 खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — "विज्जा
 10 विज्जा' ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, विज्जा,
 कित्तावता च विज्जागतो होती" ति ?

"इधावुसो, सुतवा अरियसावको समुदयधम्म रूप 'समुदयधम्म
 रूप' ति यथाभूत पजानाति, वयधम्म रूप पे० समुदयवयधम्म रूप
 'समुदयवयधम्म रूप' ति यथाभूत पजानाति, समुदयधम्म वेदन पे०
 15 समुदयवयधम्मा वेदना समुदयधम्म सञ्जा पे० समुदयधम्म
 सङ्खारे वयधम्म सङ्खारे समुदयवयधम्म सङ्खारे 'समुदयवयधम्मा
 सङ्खारा' ति यथाभूत पजानाति । समुदयधम्म विञ्जाण वयधम्म
 विञ्जाण समुदयवयधम्म विञ्जाण 'समुदयवयधम्म विञ्जाण' ति
 यथाभूत पजानाति । अय वुच्चतावुसो, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो
 20 होती" ति ।

१२९ अस्सादसुत्त

B 142

१३९ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये पे०
 एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतद-
 वोच — "अविज्जा अविज्जा' ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु
 खो, आवुसो, अविज्जा, कित्तावता च अविज्जागतो होती" ति ?

25 "इधावुसो अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपस्स अस्साद च आदीनव
 च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय
 सङ्खारान विञ्जाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत

नप्पजानाति । अयं वुच्चतावुसो, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

१३० दुतियअस्सादसुत्त

१४० बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये पे० ।

R 174

“‘विज्जा विज्जा’ ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

5

“इधावुसो, सुतवा अरियसावको रूपस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । अयं वुच्चतावुसो, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो होती” ति ।

१३१ समुदयसुत्त

१४१ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये पे० । 10

“‘अविज्जा अविज्जा’ ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, अविज्जा, कित्तावता च अविज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम च 15 अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । अयं वुच्चतावुसो, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

१३२ दुतियसमुदयसुत्त

१४२ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये पे०

B 143

एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — “‘विज्जा विज्जा’ ति, आवुसो सारिपुत्त, वुच्चति । कतमा नु 20 खो, आवुसो, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, सुतवा अरियसावको रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम च

अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । अय वुच्चतावुसो, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो होती” ति ।

१३३ कोट्टिकसुत्त

R 175

१४३ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय पे० एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोच – “अविज्जा अविज्जा” ति, आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, अविज्जा, कित्तावता च अविज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपस्म अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । अय वुच्चतावुसो, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

एव वुत्ते, आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोच – “विज्जा विज्जा” ति, आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो सुतवा अरियसावको रूपस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । अय वुच्चतावुसो, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो होती” ति ।

१३४ दुतियकोट्टिकसुत्त

B 144 20

१४४ बाराणसिय विहरन्ति इसिपतने मिगदाये पे० । “अविज्जा अविज्जा” ति, आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, अविज्जा, कित्तावता च अविज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारान विज्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत नप्पजानाति । अय वुच्चतावुसो, अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

R 176

एव वुत्ते, आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोच —
 “विज्जा विज्जा’ ति, आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो,
 विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, सुतवा अरियसावको रूपस्स समुदय च अत्थङ्गम च
 अस्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । वेदनाय पे० 5
 सञ्जाय सङ्खारान विञ्जाणस्स समुदय च अत्थङ्गम च अस्साद
 च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत पजानाति । अय वुच्चतावुसो,
 विज्जा^१, एत्तावता च^१ विज्जागतो होती” ति ।

१३५ ततियकोट्टिकमुत्त

१४५ तञ्जेव निदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा सारि-
 पुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोच — “अविज्जा अविज्जा’ ति, 10
 आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, आवुसो, अविज्जा, कित्तावता
 च अविज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, अस्सुतवा पुथुज्जनो रूप नप्पजानाति, रूपसमुदय
 नप्पजानाति, रूपनिरोध नप्पजानाति, रूपनिरोधगामिनि पटिपद नप्प-
 जानाति । वेदन नप्पजानाति सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण नप्प- 15
 जानानि, विञ्जाणममुदय नप्पजानाति, विञ्जाणनिरोध नप्पजानाति,
 विञ्जाणनिरोधगामिनि पटिपद नप्पजानाति । अय वुच्चतावुसो,
 अविज्जा, एत्तावता च अविज्जागतो होती” ति ।

एव वुत्ते, आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतद- B 145
 वोच — “विज्जा विज्जा’ ति, आवुसो कोट्टिक, वुच्चति । कतमा नु खो, 20
 आवुसो, विज्जा, कित्तावता च विज्जागतो होती” ति ?

“इधावुसो, सुतवा अरियसावको रूप पजानाति, रूपसमुदय R 177
 पजानाति, रूपनिरोध पजानाति, रूपनिरोधगामिनि पटिपद पजानाति ।
 वेदन सञ्ज सङ्खारे विञ्जाण पजानाति, विञ्जाणसमुदय
 पजानाति, विञ्जाणनिरोध पजानाति, विञ्जाणनिरोधगामिनि पटि- 25
 पद पजानाति । अय वुच्चतावुसो, विज्जा, एत्तावता च विज्जागतो
 होती” ति ।

अविज्जावग्गो ततियो ।

तस्सुद्धान

समुदयधम्मे^१ तीणि, अस्सादो^२ अपरे दुवे ।
समुदये^३ च^४ द्वे वुत्ता, कोट्टिके^५ अपरे तयो ति ॥

१३६ कुक्कुळसुत्त

१४६ सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, कुक्कुळ^६, वेदना
कुक्कुळा, सञ्जा कुक्कुळा, सङ्खारा कुक्कुळा, विञ्जाण कुक्कुळ । एव
५ पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति, वेदनाय
पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि निब्बिन्दति,
विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति ।
विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय,
कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

१३७ अनिच्चसुत्त

१४७ सावत्थिनिदान । “य^१, भिक्खवे, अनिच्च, तत्र वो छन्दो
१० पहातब्बो । किञ्च, भिक्खवे, अनिच्च ? रूप, भिक्खवे, अनिच्च,
R. 178 तत्र वो छन्दो पहातब्बो । वेदना अनिच्चा पे० सञ्जा सङ्खारा
विञ्जाण अनिच्च, तत्र वो छन्दो पहातब्बो । य, भिक्खवे, अनिच्च,
तत्र वो छन्दो पहातब्बो” ति ।

१३८ दुतियअनिच्चसुत्त

B 146 15 १४८ सावत्थिनिदान । “य, भिक्खवे, अनिच्च, तत्र वो रागो
पहातब्बो । किञ्च, भिक्खवे, अनिच्च ? रूप, भिक्खवे, अनिच्च,
तत्र वो रागो पहातब्बो । वेदना अनिच्चा सञ्जा सङ्खारा
विञ्जाण अनिच्च, तत्र वो रागो पहातब्बो । य, भिक्खवे, अनिच्च, तत्र
वो रागो पहातब्बो” ति ।

, १ ० धम्मेन - सी०, स्या०, रो० । २ अस्सादा - सी०, अस्सादे च - स्या०,
अस्साद - रो० । ३-३ समुदयेन - सी०, रो० । ४ कोट्टिते - स्या०, कोट्टितेन
सी०, रो० । ५ कुक्कुल - सी० । ६ य हि - सी० ।

१३६. ततियअनिच्चसुत्तं

१४६. सावत्थिनिदानं । “यं, भिक्खवे, अनिच्चं; तत्र वो छन्द-
रागो पहातब्बो । किञ्च, भिक्खवे, अनिच्चं ? रूपं, भिक्खवे, अनिच्चं;
तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो । वेदना अनिच्चा ... सञ्जा ... सङ्खारा
विञ्जाणं अनिच्चं; तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो । यं, भिक्खवे,
अनिच्चं; तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो” ति ।

5

१४०. दुक्खसुत्तं

१५०. सावत्थिनिदानं । “यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो छन्दो
पहातब्बो ... पे०... यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो छन्दो पहातब्बो” ति ।

१४१. दुतियदुक्खसुत्तं

१५१. सावत्थिनिदानं । “यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो रागो
पहातब्बो ... पे०... यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो रागो पहातब्बो” ति ।

१४२. ततियदुक्खसुत्तं

१५२. सावत्थिनिदानं । “यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो छन्दरागो
पहातब्बो पे०... यं, भिक्खवे, दुक्खं; तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो” ति ।

10

१४३. अनत्तसुत्तं

१५३. सावत्थिनिदानं । “यो, भिक्खवे, अनत्ता; तत्र वो छन्दो
पहातब्बो । को च भिक्खवे, अनत्ता ? रूपं, भिक्खवे, अनत्ता; तत्र वो
छन्दो पहातब्बो । वेदना अनत्ता ... सञ्जा ... सङ्खारा ... विञ्जाणं अनत्ता;
तत्र वो छन्दो पहातब्बो । यो, भिक्खवे, अनत्ता; तत्र वो छन्दो पहा-
तब्बो” ति ।

15

१४४. दुतियअनत्तसुत्तं

१५४. सावत्थिनिदानं । “यो, भिक्खवे, अनत्ता; तत्र वो रागो
पहातब्बो । को च, भिक्खवे, अनत्ता ? रूपं, भिक्खवे, अनत्ता; तत्र
वो रागो पहातब्बो । वेदना अनत्ता ... सञ्जा ... सङ्खारा ... विञ्जाणं

B. 147.
R. 179

अनत्ता, तत्र वो रागो पहातब्बो । यो, भिक्खवे, अनत्ता, तत्र वो रागो पहातब्बो” ति ।

१४५ ततियअनत्तमुत्त

१५५ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, अनत्ता, तत्र वो छन्द-
रागो पहातब्बो । को च, भिक्खवे, अनत्ता ? रूप, भिक्खवे, अनत्ता, तत्र
5 वो छन्दरागो पहातब्बो । वेदना अनत्ता सञ्जा मङ्गारा
विञ्जाण अनत्ता, तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो । यो, भिक्खवे, अनत्ता,
तत्र वो छन्दरागो पहातब्बो” ति ।

१४६ निब्बिदाबहुलमुत्त

१५६ सावत्थिनिदान । “सद्धापब्बजितस्स, भिक्खवे, कुलपुत्तस्स
अयमनुधम्मो होति — य रूपे निब्बिदाबहुलो^१ विहरेय्य । वेदनाय
10 पे० सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे निब्बिदाबहुलो विहरेय्य ।
यो रूपे निब्बिदाबहुलो विहरन्तो, वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु
विञ्जाणे निब्बिदाबहुलो विहरन्तो रूप परिजानाति । वेदन सञ्ज
सङ्गारे विञ्जाण परिजानाति । सो रूप परिजान वेदन परिजान
सञ्ज परिजान सङ्गारे परिजान विञ्जाण परिजान परिमुच्चति रूपम्हा,
15 परिमुच्चति वेदनाय, परिमुच्चति सञ्जाय, परिमुच्चति सङ्गारेहि, परि-
मुच्चति विञ्जाणम्हा, परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि
परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, ‘परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति
वदामी” ति ।

१४७ अनिच्चानुपस्सीमुत्त

१५७ सावत्थिनिदान । “सद्धापब्बजितस्स, भिक्खवे, कुल-
20 पुत्तस्स अयमनुधम्मो होति — य रूपे अनिच्चानुपस्सी विहरेय्य । वेदनाय
सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे अनिच्चानुपस्सी विहरेय्य ।
पे० परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

१ निब्बिदाबहुल — सी०, स्या०, रो० ।

१४८ दुक्खानुपस्सीसुत्त

१५८ सावत्थिनिदान । “सद्धापब्बजितस्स, भिक्खवे, कुल-
पुत्तस्स अयमनुधम्मो होति — य रूपे दुक्खानुपस्सी विहरेय्य । वेदनाय
सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे दुक्खानुपस्सी विहरेय्य पे०
परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

B 148

R 180

१४९ अनत्तानुपस्सीसुत्त

१५९ सावत्थिनिदान । “सद्धापब्बजितस्स, भिक्खवे, कुल- 5
पुत्तस्स अयमनुधम्मो होति — य रूपे अनत्तानुपस्सी विहरेय्य । वेदनाय
सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे अनत्तानुपस्सी विहरेय्य । अनत्ता-
नुपस्सी विहरन्तो वेदनाय सञ्जाय सङ्गारेसु विञ्जाणे अनत्ता-
नुपस्सी विहरन्तो रूप परिजानाति । वेदन पे० सञ्ज सङ्गारे
विञ्जाण परिजानाति । सो रूप परिजान वेदन परिजान सञ्ज परि- 10
जान सङ्गारे परिजान विञ्जाण परिजान परिमुच्चति रूपम्हा, परि-
मुच्चति वेदनाय, परिमुच्चति सञ्जाय, परिमुच्चति सङ्गारेहि, परि-
मुच्चति विञ्जाणम्हा, परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परि-
देवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, ‘परिमुच्चति दुक्खस्मा’ ति
वदामी” ति ।

15

कुक्कुळवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धान

कुक्कुळा तयो अनिच्चेन, दुक्खेन अपरे तयो ।
अनत्तेन तयो वुत्ता, कुलपुत्तेन द्वे दुका^१ ति ॥

१५० अज्झत्तसुत्त

१६० सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
उपादाय उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

20 R 181

“रूपे खो, भिक्खवे, सति रूप उपादाय उप्पज्जति अज्झत्त सुख-
दुक्ख । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्गारेसु सति

१ दुक्खा — सी०, स्या०, रो० ।

विञ्जाणे सति विञ्जाण उपादाय उप्पज्जति अज्झत्त सुखदुक्ख ।
त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

5 “दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय उप्प-
ज्जेय्य अज्झत्त सुखदुक्ख” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

10 “वेदना पे० सञ्जा सङ्घारा विञ्जाण निच्च वा
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

15 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
उप्पज्जेय्य अज्झत्त सुखदुक्ख” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५१ एतममसुत्त

१६१ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
उपादाय, कि अभिनिविस्स – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति
20 समनुपस्सती” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

R 182

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स
पे० विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स –
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति समनुपस्सति । त कि मञ्जथ,
25 भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता ति समनुपस्सेय्या ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय – एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता ति समनुपस्सेय्या ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

5

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५२ सोअत्तासुत्त^१

१६२ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

10

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति । वेदनाय पे० सञ्जाय सङ्खारेसु विज्जाणे सति, विज्जाण उपादाय, विज्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’” ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

B 150

15 R 183

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

20

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

25

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु न अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो ध्रुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’” ति ?

5 “नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५३ नोचमेसियासुत्त

१६३ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’” ति ?

10 भगवम्मूलका नो, भन्ते, वम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स^१, न मे भविस्सती’ ति । वेदनाय सति मज्झाय सति सङ्खारेसु सति विज्जाणे सति, विज्जाण उपादाय, विज्जाण अभिनिविस्स, एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति । त कि मज्झथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

20 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स^२, न मे भविस्सती’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

25 “वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

१ न भविस्सति — सी०, स्या०, न भविस्सामि — रो० । २ न भविस्सामि — सी०, रो० ।

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

5

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५४ मिच्छादिद्विसुत्त

१६४ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स मिच्छादिद्वि उप्पज्जती” ति ? B 151

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स मिच्छा- 10
दिद्वि उप्पज्जति । वेदनाय सति सञ्जाय सति मङ्गारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स मिच्छा-
दिद्वि उप्पज्जति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

15

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय मिच्छादिद्वि उप्प-
ज्जेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्गारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

20

“अनिच्च, भन्ते” ।

R 185

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
मिच्छादिद्वि उप्पज्जेय्या” ति ?

25

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५५ सक्कायदिट्ठिसुत्त

१६५ सावत्थिनिदान । “किस्मिं नु खो, भिक्खवे, सति, किं उपादाय, किं अभिनिविस्स सक्कायदिट्ठि उप्पज्जती” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स
5 सक्कायदिट्ठि उप्पज्जति । वेदनाय सति सञ्जाय सति सङ्घारेसु
सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स
सक्कायदिट्ठि उप्पज्जति । त किं मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

10 “य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय सक्कायदिट्ठि
उप्पज्जेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्घारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

15 “अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय सक्कायदिट्ठि
उप्पज्जेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५६ अत्तानुदिट्ठिसुत्त

20 १६६ सावत्थिनिदान । “किस्मिं नु खो, भिक्खवे, सति, किं
उपादाय, किं अभिनिविस्स अत्तानुदिट्ठि उप्पज्जती” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स
R 186 अत्तानुदिट्ठि उप्पज्जति । वेदनाय सति सञ्जाय सति सङ्घारेसु
25 सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स
B 152 अत्तानुदिट्ठि उप्पज्जति । त किं मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय अत्तानुदिट्ठि
उप्पज्जेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

5

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय अत्तानुदिट्ठि उप्प-
ज्जेय्या” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

10

१५७ अभिनिवेशसुत्त

१६७ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति,
कि उपादाय, कि अभिनिविस्स उप्पज्जन्ति सयोजनाभिनिवेशविनि-
बन्धा” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स उप्प- 15
ज्जन्ति सयोजनाभिनिवेशविनिबन्धा । वेदनाय सति सञ्जाय सति
सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभि-
निविस्स उप्पज्जन्ति सयोजनाभिनिवेशविनिबन्धा । त कि मञ्जथ,
भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

20

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय उप्पज्जेय्यु सयो-
जनाभिनिवेशविनिबन्धा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५८ द्वितीयअभिनिवेशसुत्त

१६८ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि 25 R 187
उपादाय, कि अभिनिविस्स उप्पज्जन्ति सयोजनाभिनिवेशविनिबन्धा-
ज्झोसाना” ति ?

१ सञ्जोजनविनिवेशविनिबन्धा - सी०, सञ्जोजनाभि० - स्या० ।

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स उप्पज्जन्ति सयोजनाभिनिवेसविनिबन्धाज्झोसाना । वेदनाय सति सज्जाय सति सङ्खारेसु सति विज्जाणे सति, विज्जाण उपा-
5 दाय, विज्जाण अभिनिविस्स उप्पज्जन्ति सयोजनाभिनिवेसविनिबन्धा-
ज्झोसाना । त कि मज्जाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च पे० अपि नु त अनुपादाय उप्पज्जेय्यु सयो-
जनाभिनिवेसविनिबन्धाज्झोसाना” ति ?

10 “नो हेत, भन्ते” ।

“एव परस पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५९ आनन्दसुत्त

B 153

१६९ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पे० भगवन्त एतदवोच — “साधु मे
भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु, यमह भगवतो धम्म सुत्वा एको वूप-
15 कट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरेय्य” ति ।

“त कि मज्जासि, आनन्द, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

20 “य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु —
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सज्जा सङ्खारा विज्जाण निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

25 “अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु —
‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

R 188

दिट्ठिवग्गो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

अज्झत्तिक एतमम, सोअत्ता^१ नोचमेसिया ।

मिच्छासक्कायत्तानु द्वे^२, अभिनिवेसा आनन्देना ति^३ ॥

उपरिपण्णासको^४ समत्तो ।

तस्स उपरिपण्णासकस्स वग्गुद्धान

अन्तो^५ धम्मकथिका विज्जा^६, कुक्कुळ^७ दिट्ठिपञ्चम ।

5

ततियो पण्णासको^८ वुत्तो, निपातो ति^९ पवुच्चती^९ ति ॥

खन्धसयुत्त^९ समत्त^९ ।

— ० —

१ एसो अत्ता — सी०, स्या०, रो० । २-२ विनिवेसा अपरे द्वे, आन-देन पूरितो वग्गो ति — सी०, स्या० । ३ चुल्लपण्णासको — सी०, स्या० रो० । ४-४ अन्त विज्जा समुदय च — रो० । ५ कुक्कुलो — सी०, कुक्कुल — रो० । ६ पञ्जासको — सी०, स्या०, रो० । ७ तेन — सी० । ८ वुच्चती — सी० । ९-९ ख-धवग्गस्स निपातके तिपञ्जासक समत्त — सी० ।

२३ राधसंयुक्तं

१ मारसुत्त

B 154

R 189

१ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा राधो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निमीदि ।
एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच -

“मारो मारो’ ति, भन्ते, वुच्चति^१ । कित्तावता नु खो, भन्ते,
5 मारो” ति ?

“रूपे खो, राध, सति मारो वा अस्स मारेता वा यो वा पन
मीयति^२ । तस्मातिह त्व, राध, रूप मारो ति पस्स, मारेता ति पस्स,
मीयती ति पस्स, रोगो ति पस्स, गण्डो ति पस्स, सल्ल ति पस्स, अघ ति
पस्स, अघभूत ति पस्स । ये न एव पस्सन्ति ते सम्मा पस्सन्ति । वेदनाय
10 सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति मारो
वा अस्स मारेता वा यो वा पन मीयति । तस्मातिह त्व, राध, विञ्जाण
मारो ति पस्स, मारेता ति पस्स, मीयती ति पस्स, रोगो ति पस्स, गण्डो
ति पस्स, सल्ल ति पस्स, अघ ति पस्स, अघभूत ति पस्स । ये न एव
पस्सन्ति ते सम्मा पस्सन्ती” ति ।

15 “सम्मादस्सन पन, भन्ते, किमत्थिय” ति ?

“सम्मादस्सन खो, राध, निब्बिदत्थ” ।

“निब्बिदा पन, भन्ते, किमत्थिया” ति ?

“निब्बिदा खो, राध, विरागत्था” ।

“विरागो पन, भन्ते, किमत्थियो” ति ?

20 “विरागो खो, राध, विमुत्तत्थो” ।

“विमुत्ति पन, भन्ते, किमत्थिया” ति ?

“विमुत्ति खो, राध, निब्बानत्था” ।

“निब्बान पन, भन्ते, किमत्थिय” ति ?

“अच्चयासि^३, राध, पञ्हु, नासक्खि पञ्हुस्स परियन्त गहेतु ।

१ वुच्चती ति - सी०, स्या० । २ मिय्यति - स्या० । ३ अच्चसरा - सी०,
स्या०, अस्स - रो० ।

निब्बानोगध हि, राध, ब्रह्मचरिय वुस्सति, निब्बानपरायन^१ निब्बान-परियोसान^२ ति ।

२ सत्तमुत्त

२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भग-
वन्त एतदवोच — “सत्तो सत्तो” ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो,
भन्ते, सत्तो ति वुच्चती” ति ?

R 190

5 B 155

“रूपे खो, राध, यो छन्दो यो रागो या नन्दी^३ या तण्हा तत्र सत्तो
तत्र विमत्तो, तस्मा सत्तो ति वुच्चति । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु
विञ्जाणे यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा तत्र सत्तो तत्र विसत्तो,
तस्मा सत्तो ति वुच्चति ।

“सेय्यथापि, राध, कुमारका वा कुमारिकायो^४ वा पस्वागारकेहि^५
कीळन्ति^६ । यावकीवञ्च तेषु पस्वागारकेसु अविगतरागा^७ होन्ति अविगत-
च्छन्दा^८ अविगतपेमा अविगतपिपासा अविगतपरिळाहा^९ अविगततण्हा ताव
तानि पस्वागारकानि अल्लीयन्ति^{१०} केलायन्ति धनायन्ति^{११} ममायन्ति । यतो
च खो^{१२}, राध, कुमारका वा कुमारिकायो वा तेषु पस्वागारकेसु विगतरागा
होन्ति विगतच्छन्दा विगतपेमा विगतपिपासा विगतपरिळाहा विगततण्हा,
अथ खो तानि पस्वागारकानि हत्थेहि च पादेहि च विकिरन्ति विधमन्ति
विद्धसेन्ति विकीळनिय^{१३} करोन्ति । एवमेव खो, राध, तुम्हे पि रूप विकि-
रथ^{१४} विधमथ विद्धसेथ विकीळनिय करोथ तण्हाक्खयाय पटिपज्जथ ।
वेदन विकिरथ विधमथ विद्धसेथ विकीळनिय करोथ तण्हाक्खयाय पटि-
पज्जथ । सञ्ज सङ्खारे विकिरथ विधमथ विद्धसेथ विकीळनिय
करोथ तण्हाक्खयाय पटिपज्जथ । विञ्जाण विकिरथ विधमथ विद्धसेथ
विकीळनिय करोथ तण्हाक्खयाय पटिपज्जथ । तण्हाक्खयो हि, राध,
निब्बान” ति ।

10

15

20

३ भवनेत्तिमुत्त

३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भग-
वन्त एतदवोच — “भवनेत्तिनिरोधो^१ भवनेत्तिनिरोधो^२” ति, भन्ते,
वुच्चति । कतमा नु खो, भन्ते, भवनेत्ति, कतमो भवनेत्तिनिरोधो” ति ?

25

१ स्या० पोत्थके नत्थि । २ नदि — सी० स्या०, रो० । ३ कुमारियो — सी०,
रो० । ४ पेस्वागारकेसु — सी० । ५ कीळन्ता — सी०, स्या० । ६ अवीतरागा — सी०,
स्या०, रो० । ७ अवीतच्छन्दा — स्या० । ८ परिळाहा — सी० । ९ आलयन्ति — स्या०,
रो० । १० मनायन्ति — रो०, सी० । ११ खो ते — सी० । १२ विकीळनिक — सी०, स्या०,
रो० । १३ विकिरेय्य — सी० । १४-१४ भवनेत्ति भवनेत्ती — सी०, स्या०, भवनेत्ति ० — रो० ।

R 191

B 1.6

“रूपे खो, राध, यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयु-
पादाना चेतसो अधिष्ठानाभिनिवेसानुसया – अय वुच्चति भवनेत्ति ।
तेस निरोधो भवनेत्तिनिरोधो । वेदनाय सञ्जाय सङ्खारेसु
विज्जाणे यो छन्दो पे० अधिष्ठानाभिनिवेसानुसया – अय वुच्चति
5 भवनेत्ति । तेस निरोधो भवनेत्तिनिरोधो” ति ।

४ परिज्जेय्यभुत्त

४ सावत्थिनिदान । आयस्मा राधो येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न
खो आयस्मन्त राध भगवा एतदवोच – “परिज्जेय्ये च, राध, धम्मे
देसेस्सामि परिज्ज च परिज्जातावि पुग्गल च । त सुणाहि^१, साधुक
10 मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो आयस्मा राधो भगवतो पच्चस्सोसि ।
भगवा एतदवोच – “कतमे च, राध, परिज्जेय्या धम्मा ? रूप खो,
राध, परिज्जेय्यो धम्मो, वेदना परिज्जेय्यो धम्मो, सञ्जा परिज्जेय्यो
धम्मो, सङ्खारा परिज्जेय्यो धम्मो, विज्जाण परिज्जेय्यो धम्मो ।
15 इमे वुच्चन्ति, राध, परिज्जेय्या धम्मा । कतमा च, राध, परिज्जा ?
यो खो, राध, रागक्खयो दोसक्खयो मोहक्खयो – अय वुच्चति, राध,
परिज्जा । कतमो च, राध, परिज्जातावी पुग्गलो ? ‘अरहा’ तिस्स
वचनीय । य्वाय^२ आयस्मा एवनामो एवगोत्तो – अय वुच्चति, राध,
परिज्जातावी पुग्गलो” ति ।

५ समणसुत्त

25 ५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त राध
भगवा एतदवोच – “पञ्चमे, राध, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ?
रूपुपादानक्खन्धो^३, वेदनुपादानक्खन्धो, सञ्जुपादानक्खन्धो^४, सङ्खारु-
पादानक्खन्धो,^५ विज्जाणुपादानक्खन्धो^६ । ये हि केचि, राध, समणा वा
R 192 ब्राह्मणा वा इमेस पञ्चन उपादानक्खन्धान अस्साद च आदीनव च

१ निरोधा-सी०, स्या०, रो० । २ सुणोहि-सी० रो० । ३ योय-सी०, रो०,
स्वाय-स्या० । ४-४ रूपं वेदनू० सञ्जू०-सी०, स्या०, रो० । ५-५ सङ्खारू०
विज्जाणू०-स्या० ।

निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानन्ति । न मे ते, राघ, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न च पन ते आयस्मन्तो सामञ्जस्यं वा ब्रह्मञ्जस्यं वा दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्जं विहरन्ति । ये च खो केचि, राघ, समणा वा ब्राह्मणा वा इमेसं पञ्चन्नं उपादानक्खन्धानं अस्सादं च आदीनव च 5 निस्सरणं च यथाभूतं पजानन्ति, ते खो मे, राघ, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु चैव समणसम्मता ब्राह्मणेषु च ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जस्यं च ब्रह्मञ्जस्यं च दिट्ठेव धम्मं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्जं विहरन्ती” ति । B 157

६ द्वितीयसमणसुत्त

६ सावत्थिनिदानं । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं राघ 10 भगवा एतदवोच — “पञ्चमे, राघ, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ? रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । ये हि केचि, राघ, समणा वा ब्राह्मणा वा इमेसं पञ्चन्नं उपादानक्खन्धानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनव च निस्सरणं च यथाभूतं नप्पजानन्ति पे० सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्जं विहरन्ती” ति । 15

७ सोतापन्नसुत्त

७ सावत्थिनिदानं । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं राघ भगवा एतदवोच — “पञ्चमे, राघ, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ? रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । यतो खो, राघ, 20 अरियसावको इमेसं पञ्चन्नं उपादानक्खन्धानं समुदयं च अत्थङ्गमं च अस्सादं च आदीनव च निस्सरणं च यथाभूतं पजानाति — अयं वुच्चति, राघ, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधि-परायनो” ति । R 193

८ अरहन्तसुत्त

८ सावत्थिनिदानं । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं राघ भगवा एतदवोच — “पञ्चमे, राघ, उपादानक्खन्धा । कतमे पञ्च ? रूपुपादानक्खन्धो पे० विञ्जाणुपादानक्खन्धो । यतो खो, राघ, 25

भिक्षु इमेस पञ्चन्न उपादानक्खन्धान समुदय च अत्थङ्गम च अम्साद च आदीनव च निस्सरण च यथाभूत विदित्वा अनुपादाविमुत्तो होति - अय वुच्चति भिक्षु^१ अरह खीणासवो वुसितवा कतकरणीयो ओहित-भारो अनुप्पत्तमदत्थो परिकखीणभवसयोजनो सम्मदञ्जाविमुत्तो” ति ।

६ छन्दरागसुत्त

- 5 ६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त राध भगवा एतदवोच - “रूपे खो, राध, यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा, त पजहथ । एव त रूप पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत अनभावङ्कत^२ आयति अनुप्पादधम्म । वेदनाय यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा, त पजहथ । एव सा वेदना पहीना भविस्सति उच्छिन्नमूला
- B 158 तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । सञ्जाय सङ्खारेसु यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा, त पजहथ । एव ते सङ्खारा पहीना भविस्सन्ति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति
- 10 अनुप्पादधम्मा । विञ्जाणे यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा, त पजहथ । एव त विञ्जाण पहीन भविस्सति पे० अनुप्पाद-
- R 194 धम्म” ति ।
- 15

१० दुतियछन्दरागसुत्त

- १० सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त राध भगवा एतदवोच - “रूपे खो, राध, यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना^३ चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहथ । एव त रूप पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत अनभावङ्कत आयति
- 20 अनुप्पादधम्म । वेदनाय यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयु-पादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहथ । एव सा वेदना पहीना भविस्सति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आयति अनुप्पादधम्मा । सञ्जाय सङ्खारेसु यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उपयुपादाना चेतसो अधिट्ठानाभिनिवेसानुसया, ते पजहथ । एव
- 25 ते सङ्खारा पहीना भविस्सन्ति उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता

१ राधभिक्षु - सी०, स्या० । २ अनभावकत - सी०, रो० । ३ उपायुपादाना - सी०, स्या०, रो० ।

आयति अनुप्पादधम्मा । विज्जाणे यो छन्दो यो रागो या नन्दी या तण्हा ये उयुपादाना चेतसो अधिद्वानाभिनिवेसानुसया, ते पजह्थ । एव त विज्जाण पहीन भविस्सति उच्छिन्नमूल तालावत्थुकत अनभावङ्कत आयति अनुप्पादधम्म” ति ।

पठमो वग्गो ।

तस्सुद्धान

मारो सत्तो भवनेत्ति, परिज्जेय्या समणा दुवे ।

5

सोतापन्नो अरहा च, छन्दरागापरे^१ दुवे^१ ति ॥

— ० —

११ मारसुत्त

११ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “मारो मारो” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, मारो” ति ?

B 159,
R 195

“रूप खो, राध, मारो, वेदना मारो, सज्जा मारो, सङ्खारा मारो, विज्जाण मारो । एव पस्स, राध, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बिन्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सज्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि निब्बिन्दति, विज्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति जाण होति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाती” ति ।

10

15

१२ मारधम्मसुत्त

१२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “मारधम्मो मारधम्मो” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, मारधम्मो” ति ?

“रूप खो, राध, मारधम्मो, वेदना मारधम्मो, सज्जा मारधम्मो, सङ्खारा मारधम्मो, विज्जाण मारधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

20

१३ अनिच्चसुत्त

१३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “अनिच्च अनिच्च’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतम नु खो, भन्ते, अनिच्च’ ति ?

“रूप खो, राध, अनिच्च, वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, 5 सङ्खारा अनिच्चा, विञ्जाण अनिच्च । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१४ अनिच्चधम्मसुत्त

१४ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “अनिच्चधम्मो अनिच्चधम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, अनिच्चधम्मो’ ति ?

R 196 10 “रूप खो, राध, अनिच्चधम्मो, वेदना अनिच्चधम्मो, सञ्जा अनिच्चधम्मो, सङ्खारा अनिच्चधम्मो, विञ्जाण अनिच्चधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१५ दुक्खसुत्त

B 160 १५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “दुक्ख दुक्ख’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतम नु खो, 15 भन्ते, दुक्ख’ ति ?

“रूप खो, राध, दुक्ख, वेदना दुक्खा, सञ्जा दुक्खा, सङ्खारा दुक्खा, विञ्जाण दुक्ख । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१६ दुक्खधम्मसुत्त

१६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो 20 भगवन्त एतदवोच — “दुक्खधम्मो दुक्खधम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, दुक्खधम्मो’ ति ?

R 197 “रूप खो, राध, दुक्खधम्मो, वेदना दुक्खधम्मो, सञ्जा दुक्खधम्मो, सङ्खारा दुक्खधम्मो, विञ्जाण दुक्खधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

१७ अनत्तसुत्त

१७ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “अनत्ता अनत्ता’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, अनत्ता’ ति ?

“रूप खो, राध, अनत्ता, वेदना अनत्ता, सञ्जा अनत्ता, सङ्खारा अनत्ता, विञ्जाण अनत्ता । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति 5 पजानाती’ ति ।

१८ अनत्तधम्मसुत्त

१८ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “अनत्तधम्मो अनत्तधम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, अनत्तधम्मो’ ति ?

“रूप खो, राध, अनत्तधम्मो, वेदना अनत्तधम्मो, सञ्जा 10 R 197 अनत्तधम्मो, सङ्खारा अनत्तधम्मो, विञ्जाण अनत्तधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती’ ति ।

१९ खयधम्मसुत्त

१९ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “खयधम्मो खयधम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, खयधम्मो’ ति ?

“रूप खो, राध, खयधम्मो, वेदना खयधम्मो, सञ्जा खय- 15 B 161 धम्मो, सङ्खारा खयधम्मो, विञ्जाण खयधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती’ ति ।

२० वयधम्मसुत्त

२० सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “वयधम्मो वयधम्मो’ ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो 20 नु खो, भन्ते, वयधम्मो’ ति ?

“रूप खो, राध, वयधम्मो, वेदना वयधम्मो, सञ्जा वयधम्मो, सङ्खारा वयधम्मो, विञ्जाण वयधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती’ ति ।

२१ समुदयधम्मसुत्त

२१ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “समुदयधम्मो समुदयधम्मो” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, समुदयधम्मो” ति ?

“रूप खो, राध, समुदयधम्मो, वेदना समुदयधम्मो, सञ्जा समुदयधम्मो, सङ्खारा समुदयधम्मो, विञ्जाण समुदयधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

२२ निरोधधम्मसुत्त

R 198 २२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निमिन्नो खो आयस्मा राधो एतदवोच — “निरोधधम्मो निरोधधम्मो” ति, भन्ते, वुच्चति । कतमो नु खो, भन्ते, निरोधधम्मो” ति ?

10 “रूप खो, राध, निरोधधम्मो, वेदना निरोधधम्मो, सञ्जा निरोधधम्मो, सङ्खारा निरोधधम्मो, विञ्जाण निरोधधम्मो । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती” ति ।

दुतियो वग्गो ।

तस्सुद्दान

मारो च मारधम्मो च, अनिच्चेन^१ अपरे^२ दुवे^३ ।
दुक्खेन^४ च दुवे^५ वुत्तो, अनत्तेन^६ तथेव^७ च^८ ।
15 खयवयसमुदय,^९ निरोधधम्मेन द्वादसा ति ॥

२३-३३ मारादिसुत्तएकादसक

B 162 २३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा राधो भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु यमह भगवतो धम्म मुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहितत्तो विहरेय्य” ति ।

20 “यो खो, राध, मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो । को च, राध, मारो ? रूप खो, राध, मारो,

१ अनिच्चेहि-सी०, स्या०, रो० । २ परे-रो० । ३ द्वे-सी० । ४ दुक्खेहि - स्या०, रो० । ५ द्वे - सी०, स्या०, रो० । ६ अनत्तेहि-सी०, स्या०, रो० । ६-६ अपरे द्वे - सी० । ७ खयधम्मो वयधम्मो समुदयधम्मो - सी० ।

तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो । वेदना
मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० सञ्जा मारो, तत्र ते छन्दो
पहातब्बो पे० सङ्खारा मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे०
विञ्जाण मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० यो खो, राध, मारो,
तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो” ति । 5

२४ यो खो, राध, मारधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो
पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो पे० ।

२५ य खो, राध, अनिच्च पे० ।

R 199

२६ यो खो, राध, अनिच्चधम्मो पे० ।

२७ य खो, राध, दुक्ख पे० ।

10

२८ यो खो, राध, दुक्खधम्मो पे० ।

२९ यो खो, राध, अनत्ता पे० ।

३० यो खो, राध, अनत्तधम्मो पे० ।

B 163

३१ यो खो, राध, खयधम्मो पे० ।

३२ यो खो, राध, वयधम्मो पे० ।

15

३३ यो खो, राध, समुदयधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो,
रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो पे० ।

३४ निरोधधम्मसुत्त

३४ सावत्थिनिदान । एकमन्त^१ निसिन्नो खो^१ आयस्मा राधो
भगवन्त एतदवोच — “साधु मे, भन्ते, भगवा सङ्घित्तेन धम्म देसेतु
यमह भगवतो धम्म मुत्वा एको वूपकट्ठो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो 20
विहरेय्य” ति ।

“यो खो, राध, निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहा-
तब्बो, छन्दरागो पहातब्बो । को च, राध, निरोधधम्मो ? रूप खो,
राध, निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० वेदना निरोधधम्मो,
तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० सञ्जा निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहा- 25
तब्बो पे० सङ्खारा निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे०
विञ्जाण निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० यो खो, राध,

निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहा-
तब्बो” ति ।

प्रायाचनवग्गो ततियो ।

तस्सुद्धान

R 200

मारो च मारधम्मो च, अनिच्चेन अपरे दुवे^१ ।

दुक्खेन^२ च^३ दुवे वुत्ता, अनन्नेन^४ तथेव^५ च^६ ।

5

खयवयसमुदय^१, निरोधधम्मेन द्वादसा ति ॥

—०—

३५-४५ मारादिसुत्तएकादसक

B 164

३५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो प्रायस्मन्त राध
भगवा एतदवोच — “यो खो, राध, मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो
पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो । को च, राध, मारो ? रूप खो, गध,
मारो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो पे० विञ्जाण मारो, तत्र ते छन्दो
10 पहातब्बो पे० यो खो, राध, मागे, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो
पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो” ति ।

३६ यो खो, राध, मारधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो
पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो पे० ।

३७ य खो, राध, अनिच्च पे० ।

15

३८ यो खो, राध, अनिच्चधम्मो पे०

R 201

३९ य खो, राध, दुक्ख पे० ।

४० यो खो, राध, दुक्खधम्मो पे० ।

४१ यो खो, राध, अनत्ता पे० ।

४२ यो खो, राध, अनत्तधम्मो पे० ।

20

४३ यो खो, राध, खयधम्मो पे० ।

४४ यो खो, राध, वयधम्मो पे० ।

४५ यो खो, राध, समुदयधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो
पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो पे० ।

—०—

१ द्वे-सी० । २ दुक्खेहि-स्या०, रो० । ३ स्या० पोत्थके नत्थि । ४ अनत्तेहि
-सी०, स्या०, रो० । ५-५ अपरे द्वे - सी०, स्या०, रो० । ६ खयधम्मो वयधम्मो
समदयधम्मो - सी० ।

४६ निरोधधम्मसुत्त

४६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्न खो आयस्मन्त राध
भगवा एतदवोच — “यो खो, राध, निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो,
रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो । को च, राध, निरोधधम्मो ?
रूप खो, राध, निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो,
छन्दरागो पहातब्बो । वेदना पे० सञ्जा पे० सङ्खारा पे० 5
विञ्जाण निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो, रागो पहातब्बो, छन्द-
रागो पहातब्बो । यो खो, राध, निरोधधम्मो, तत्र ते छन्दो पहातब्बो,
रागो पहातब्बो, छन्दरागो पहातब्बो” ति ।

B 165

उपनिसिन्नवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धान

मारो च मारधम्मो च, अनिच्चेन^१ अपरे दुवे^२ ।
दुक्खेन^३ च^४ दुवे^५ वुत्ता, अनत्तेन^६ तथेव च^७ ।
खयवयसमुदय^८, निरोधधम्मेन द्वादसा ति ॥

10

राधसयुत्त ममत्त ।

— ० —

१ अनिच्चा — रो०, अनिच्चेहि — स्या० । २ द्वे — रो० । ३ दुक्ख — रो०,
दुक्खेहि — स्या० । ४ स्या० पोत्थके नत्थि । ५ द्वे — सी०, स्या०, रो० । ६-६ अनत्तेहि
अट्टम — रो०, अनत्तेहि अपरे द्वे — सी०, स्या० । ७ खयधम्मो वयधम्मो च समुदयधम्मो —
सी० ।

२४ दिट्ठिसंयुतं •

१ वातसुत्त

B 166
R 202

१ एक समय भगवा मावन्थिय विहरति जेतवने । भगवा एतदवोच — “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया’ उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति ?

“भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवम्पटिसरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तञ्जेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्ती” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाथ, साधुक मनसि करोथ, भासि-
10 स्सामी” ति ।

“एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो
15 विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजा-
यन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति ।
20 त कि मञ्जाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते”

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
25 एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भि-

नियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्टा-
यिट्ठिता” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

R 203

“वेदना निच्चा वा अनिच्चा वा ति ? सञ्जा सङ्खारा
विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

5

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव
दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो
विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्टा-
यिट्ठिता” ति ?

10

B 167

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित
मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

15

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भि-
नियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्टा-
यिट्ठिता” ति ?

20

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च^१ ठानेसु कङ्खा
पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति, दुक्खसमुदये पिस्स कङ्खा
पहीना होति, दुक्खनिरोधे पिस्स कङ्खा पहीना होति, दुक्खनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति,
भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधि-
परायनो” ति ।

25

२ एतममसुत्त

२ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

R 204 5

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्घारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० वेदना सञ्जा सङ्घारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता ति ?

15

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

20

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

B 168

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोत्तापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति ।

३ सोअत्तासुत्त

३ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो ध्रुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’” ति ?

30

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभि- 5 निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्प- 10 ज्जेय्य – सो अत्ता पे० अविपरिणामधम्मो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि 15 उप्पज्जेय्य – सो अत्ता पे० अविपरिणामधम्मो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्प- 20 ज्जेय्य – सो अत्ता सो लोको, सो पेच्च भविस्सामि निच्चो धुवो सस्सतो अविपरिणामधम्मो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्म कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध- 25 गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति ।

४ नोचमेसियासुत्तं

४ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नो चस्स, नो च मे 30 सिया, नाभविस्स^१, न मे भविस्सती’” ति ?

१ न भविस्सामि – सी०, रो०, न भविस्सति – स्या० ।

R 206

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति । वेदनाय सति सञ्जाय सति मङ्गारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती ति ?

10 “नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती” ति ?

15 “नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नो चस्स, नो च मे सिया, नाभविस्स, न मे भविस्सती ति ?

20 “नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च^१ ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-गाभिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरयनो” ति ।

५ नत्थिदिन्नसुत्त

25 ५ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नत्थि दिन्न नत्थि यिट्ठ नत्थि हुत नत्थि सुकतदुक्कटान’^२ कम्मान फल विपाको, नत्थि अय लोको नत्थि परो लोको नत्थि माता नत्थि पिता नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि

१ छसु – सी०, स्या०, रो० । २ सुकटदुक्कटान – सी०, रो० ।

लोके समणब्राह्मणा सम्मगता सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च
लोकं सयं अभिज्झा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ति । चातुम्महाभूतिको अयं
पुरिसो यदा कालं करोति पठवी^१ पठवीकायं अनुपेति अनुपगच्छति, आपो
आपोकायं अनुपेति अनुपगच्छति, तेजो तेजोकायं अनुपेति अनुपगच्छति,
वायो वायोकायं अनुपेति अनुपगच्छति । आकासं इन्द्रियाणि सङ्क्रमन्ति ।^५
आसन्दिपञ्चमा पुरिसा मत्तं आदाय गच्छन्ति । याव आळाहना^२ पदानि
पञ्जायन्ति । कापोतकानि अट्ठीनि भवन्ति । भस्सन्ता^३ आहुतियो ।
दत्तुपञ्जात्तं^४ यदिदं^५ दानं^५ । तेसं तुच्छं मुसा विलापो ये केचि अत्थिकवादं
वदन्ति । बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न
होन्ति परं मरणा^५” ति ?

B 170

R 207

10

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूपं उपादाय, रूपं अभिनिविस्स एव
दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नत्थि दिन्नं, नत्थि यिट्ठं पे० कायस्स भेदा
उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा’ ति । वेदनाय सति
पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विज्जाणे सति, विज्जाण
उपादाय, विज्जाणं अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नत्थि दिन्नं
नत्थि यिट्ठं पे० कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति
परं मरणा’ ति । तं किं सञ्जाय, भिक्खवे, रूपं निच्चं वा अनिच्चं
वा” ति ?

15

“अनिच्चं, भन्ते” पे० अपि नु तं अनुपादाय एव दिट्ठि
उप्पज्जेय्यं — नत्थि दिन्नं नत्थि यिट्ठं पे० कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति
विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा ति ?

20

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विज्जाणं निच्चं वा अनिच्चं
वा” ति ?

25

“अनिच्चं, भन्ते” पे० अपि नु तं अनुपादाय एव दिट्ठि
उप्पज्जेय्यं — नत्थि दिन्नं नत्थि यिट्ठं पे० कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति
विनस्सन्ति न होन्ति परं मरणा ति ?

R 208

“नो हेत, भन्ते” ।

१ पथवी—म० । २ आळाहना—स्या० । ३ भस्मन्ता—सी०, रो० ।
४-४ दत्तुपञ्जात्तमिदं—सी०, स्या०, रो० । ५ दानं नाम—सी०, स्या०, रो० ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — नत्थि दिन्न नत्थि यिट्ठ पे० ये केचि अत्थिकवाद
5 वदन्ति, बाले च पण्डिते च कायस्स भेदा उच्छिज्जन्ति विनस्सन्ति न होन्ति पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-
B 171 10 गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति — अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधि- परायनो” ति ।

६ करोतोमुत्त

६ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘करोतो’ कार
15 यतो^१ छिन्दतो छेदापयतो पचतो^२ पाचापयतो^३ सोचतो^४ सोचापयतो^५ किलमतो^६ किलमापयतो^७ फन्दतो^८ फन्दापयतो^९ पाणमतिपातापयतो^{१०} अदिन्न आदियतो सन्धि छिन्दतो निल्लोप हरतो एकागारिक करोतो^{११} परिपन्थे तिट्ठतो परदार गच्छतो मुसा भणतो करोतो न करीयति^{१२} पाप । खुरपरियन्तेन चे पि चक्केन यो इमिस्सा
20 पठविया^{१३} पाणे एकमसखल एकमसपुञ्ज करेय्य, नत्थि ततोनिदान पाप, नत्थि पापस्स आगमो । दक्खिण चे पि गङ्गाय तीर गच्छेय्य, हनन्तो घातेन्तो छिन्दन्तो छेदापेन्तो पचन्तो^{१४} पाचेन्तो^{१५} नत्थि ततोनिदान पाप, नत्थि पापस्स आगमो । उत्तर चे पि गङ्गाय तीर गच्छेय्य, ददन्तो दापेन्तो

R 209

१ करोतो—सी०, स्या०, रो० । २ कारापयतो—सी० । ३-३ वधतो वधापयतो—रो०, पचतो पाचयतो—सी०, पचता पचापयतो—स्या० । ४ सोचयतो—सी० । ५ सोचयतो—रो० । ६ किलमयतो—सी० । ७ किलमापयतो—रो० । ८-८ बन्धतो बन्धापयतो—सी० । ९ पाणमतिपातयतो—रो०, म०, पाणमतिमापयतो—सी०, रो० । १० करोन्तो—रो० । ११ करियति—स्या०, रो०, करिय्यति—सी० । १२ पथविया—म० । १३ पचेन्तो—सी० । १४ पचापेन्तो—स्या० ।

यजन्तो यजापेन्तो^१, नत्थि ततोनिदान पुञ्ञा, नत्थि पुञ्ञास्स आगमो ।
दानेन दमेन सयमेन सच्चवज्जेन^२ नत्थि पुञ्ञा, नत्थि पुञ्ञास्स
आगमो” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स 5
एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘करोतो कारयतो पे० नत्थि पुञ्ञा नत्थि
पुञ्ञास्स आगमो’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्ञाय सति ।
सङ्खारेसु सति विञ्ञाणे सति, विञ्ञाण उपादाय, विञ्ञाण अभि-
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘करोतो कारयतो पे० नत्थि पुञ्ञा
नत्थि पुञ्ञास्स आगमो’ ति । त कि मञ्ञाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा 10
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
उप्पज्जेय्य – करोतो कारयतो पे० नत्थि पुञ्ञा नत्थि पुञ्ञास्स आगमो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्ञा सङ्खारा विञ्ञाण निच्च वा अनिच्च 15
वा” ति ।

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
उप्पज्जेय्य – करोतो कारयतो पे० नत्थि पुञ्ञा नत्थि पुञ्ञास्स
आगमो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्ञात पत्त परियेसित अनुविचरित
मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
उप्पज्जेय्य – करोतो कारयतो पे० नत्थि पुञ्ञा नत्थि पुञ्ञास्स
आगमो ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा
पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे,
अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति । 30

१ याजेन्तो – सी०, रो० । २ सच्चवाचेन – सी० ।

७ हेतुसुत्त

R 210

७ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सत्ति, कि उपा-
 दाय, किं अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो
 सत्तान सङ्किलेसाय । अहेतू^१ अप्पच्चया सत्ता सङ्किलिस्सन्ति । नत्थि
 हेतु, नत्थि पच्चयो सत्तान विसुद्धिया । अहेतू अप्पच्चया सत्ता विसु-
 5 ज्जन्ति । नत्थि बल नत्थि विरिय^२ नत्थि पुरिसथामो नत्थि पुरिस-
 परक्कमो । सब्बे सत्ता सब्बे पाणा सब्बे भूता सब्बे जीवा अवसा अबला
 अविरिया नियतिसङ्गतिभावपरिणता छस्वेवाभिजातीसु सुखदुक्ख पटि-
 सवेदेन्ती” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

10 “रूपे खो, भिक्खवे, सत्ति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
 दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नत्थि हेतु, नत्थि पच्चयो पे० सुखदुक्ख पटि-
 सवेदेन्ती’ ति । वेदनाय सत्ति पे० सञ्जाय सत्ति सङ्खारेसु सत्ति
 विञ्जाणे सत्ति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव
 दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो पे० सुखदुक्ख पटि-
 15 सवेदेन्ती’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च
 वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
 एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो पे० सुखदुक्ख पटि-
 सवेदेन्ती ति ?

20 “नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च
 वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
 उप्पज्जेय्य – नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो पे० सुखदुक्ख पटि-
 25 सवेदेन्ती ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित
 मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्प-
 30 ज्जेय्य – नत्थि हेतु नत्थि पच्चयो पे० सुखदुक्ख पटिसवेदेन्ती ति ?

१ अहेतु – सी०, रो० । २ वीरिय – म० ।

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च^१ ठानेसु कङ्खा
पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति — अय वुच्चति, भिक्खवे,
अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति । 5

८ महाविट्ठिसुत्त

८ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपा-
दाय, कि अभिनिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘सत्तिमे काया अकटा,
अकटविधा, अनिम्मिता, अनिम्माता’, वञ्झा, कूटट्ठा, एसिकट्ठाधिट्ठिता,
ते न इज्जन्ति, न विपरिणमन्ति, न अञ्जमञ्ज ब्याबाधेन्ति, नाल
अञ्जमञ्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा । कतमे सत्त^२ पठवी- 10
कायो^३, आपोकायो, तेजोकायो, वायोकायो, सुखे, दुक्खे, जीवे सत्तमे^४ ।
इमे सत्त काया अकटा, अकटविधा, अनिम्मिता, अनिम्माता, वञ्झा, कूटट्ठा
एसिकट्ठाधिट्ठिता, ते न इज्जन्ति, न विपरिणमन्ति, न अञ्जमञ्ज ब्या-
बाधेन्ति, नाल अञ्जमञ्जस्स सुखाय वा दुक्खाय वा सुखदुक्खाय वा ।
यो पि तिण्हेन सत्थेन सीस छिन्दति न सो^५ पि^६ कञ्चि^७ जीविता वोरोपेति, 15
सत्तन्न त्वेव कायानमन्तरेण सत्थ विवरमनुपविसति । चुट्ठस खो पनि-
मानि योनिपमुखसतसहस्सानि सट्ठि च सतानि छ च सतानि पञ्च च
कम्मुनो सतानि पञ्च च कम्मनि, तीणि^८ च कम्मनि, कम्मे च अट्ठकम्मे
च द्वट्ठिपटिपदा, द्वट्ठन्तरकप्पा, छळाभिजातियो, अट्ठपुरिसभूमियो, एकून-
पञ्चासि आजीवकसते^९, एकूनपञ्चास परिब्बाजकसते, एकूनपञ्चास 20
नागवाससते^{१०}, वीसे इन्द्रियसते, तिसे निरयसते, छत्तिसरजोधातुयो,
सत्त सञ्जीगग्भा, सत्त असञ्जीगग्भा, सत्त निगण्ठिगग्भा, सत्त देवा^{११},
सत्त मानुसा, सत्त पेसाचा, सत्त सरा, सत्त पवुटा^{१२}, सत्त पपाता, सत्त च
पपातसतानि, सत्त सुपिना, सत्त सुपिनसतानि, चुल्लासीति महाकप्पिनो^{१३}
सतसहस्सानि यानि^{१४} बाले च पण्डिते च सन्धावित्वा ससरित्वा दुक्ख- 25
स्सन्त करिस्सन्ति । तत्थ नत्थि इमिनाह सीलेन वा वतेन वा तपेन वा

१ छसु—सी०, स्या०, रो० । २ अनिम्मितविधा—स्या० । ३ पठवीकायो—म० ।
४ सत्तिमे—सी०, स्या०, रो० । ५-५ कोचि—सी०, स्या०, रो० । ६ किञ्चि—सी०,
स्या०, त—रो० । ७ तीनि—रो० । ८ आजीवसते—सी०, स्या० । ९ नागावाससते
—सी० । १० दिब्बा—सी०, रो०, स्या० । ११ पवुधा—रो० । १२ महाकप्पिनो—सी०,
रो० । १३ सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि ।

ब्रह्मचरियेन वा अपरिपक्व वा कम्म परिपाचेस्सामि, परिपक्व वा कम्म फुस्स फुस्स व्यन्तीकरिस्सामी^१ ति हेव नत्थि दोणमिते सुखदुक्खे परियन्त-
कते^२ ससारे, नत्थि हायनवड्डुने^३, नत्थि उक्कसावकसे । सेय्यथापि नाम
सुत्तगुळे खित्ते निब्बेठियमानमेव पलेति, एवमेव^४ बाले च पण्डिते च
5 निब्बेठियमाना सुखदुक्ख पलेन्ती” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
दिट्ठि उपपज्जति — ‘सत्तिमे काया अकटा अकटविधा पे० सुखदुक्ख
पलेन्ती’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति
10 विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव
दिट्ठि उपपज्जति — ‘सत्तिमे काया अकटा अकटविधा पे० सुखदुक्ख
पलेन्ती’ ति । त कि मञ्जाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म,
15 अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उपपज्जेय्य — सत्तिमे काया अकटा
अकटविधा पे० सुखदुक्ख पलेन्ती ति ?

R 213

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विञ्जात पत्त परियेसित अनुविचरित
मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

20 “अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
उपपज्जेय्य — सत्तिमे काया अकटा अकटविधा पे० निब्बेठियमाना
सुखदुक्ख पलेन्ती ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा
25 पहांना होति, दुक्खे^५ पिस्स^६ कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति — अय वुच्चति, भिक्खवे,
अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति ।

९ सस्सतदिट्ठिसुत्त

९ सावत्थिनिदान । “किंस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपा-
दाय, किं अभिनिविस्स एव दिट्ठि उपपज्जति — ‘सस्सतो लोको’” ति ?

१ व्यन्तीकरिस्सामी — रो० । २ परियन्तकटे — सी० । ३ हापनवड्डुने — सी० ।
४ एवमे — सी० । ५-५ दुक्खपिस्स — रो० ।

भगवम्मलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सस्सतो लोको’ ति । वेदनाय सति पे० सङ्खारेसु सति विज्झाणे सति, विज्झाण उपादाय, विज्झाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘सस्सतो लोको’ ति । त कि मज्झथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

B 175

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – सस्सतो लोको ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सज्जा सङ्खारा विज्झाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – सस्सतो लोको ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विज्झात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘सस्सतो लोको’ ति ?

20 R 214

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधि-परायनो” ति ।

25

१० असस्सतदिट्ठिसुत्त

१० सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खव, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘असस्सतो लोको’ ति ?

30

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति पे० विज्झाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
5 उप्पज्जेय्य — असस्सतो लोको ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विज्झात पत्त परियेसित अनुविचरित मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि
10 उप्पज्जेय्य — असस्सतो लोको ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च ठानेसु कङ्खा पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति पे० दुक्खनिरोध-
गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति — अय वुच्चति,
15 भिक्खवे, अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो, नियतो सम्बोधि-
परायनो” ति ।

११ अन्तवासुत्त

B 176

११ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अन्तवा लोको’” ति ?

20 भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

१२ अनन्तवासुत्त

R 215

१२ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अनन्तवा लोको’” ति ?

25 भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो^१ ति ।

१३ तजीवतसरीरसुत्त

१३ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘त जीव त सरीर’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

5

१४ अञ्जाजीवअञ्जासरीरसुत्त

१४ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘अञ्जा जीव अञ्जा सरीर’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

10

१५ होतितथागतोसुत्त

१५ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो भिक्खवे, सति, कि उपा-
दाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘होति तथागतो पर
मरणा’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

15

१६ नहोतितथागतोसुत्त

१६ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘न होति तथागतो पर मरणा’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

20

१७ होतिचनचहोतितथागतोसुत्त

१७ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘होति च न च होति तथागतो पर मरणा’” ति ?

B 177

R 216

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० नियतो सम्बोधि-
परायनो ति ।

१८ नेवहोतिननहोतितथागतोसुत्त

१८ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नेव होति न न होति
5 तथागतो पर मरणा’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खी, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
दिट्ठि उप्पज्जति – नेव होति, न न होति तथागतो पर मरणा ति पे० ।
त कि मज्झाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

10 “अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनु-
पादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नेव होति न न होति तथागतो पर
मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यम्पिद दिट्ठ सुत मुत विज्जात पत्त परियेसित अनुविचरित
15 मनसा त पि निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
20 एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“यतो च^१ खो, भिक्खवे, अरियसावकस्स इमेसु च^२ ठानेसु कङ्खा
पहीना होति, दुक्खे पिस्स कङ्खा पहीना होति, दुक्खसमुदये पिस्स कङ्खा
पहीना होति, दुक्खनिरोधे पिस्स कङ्खा पहीना होति, दुक्खनिरोध-
25 गामिनिया पटिपदाय पिस्स कङ्खा पहीना होति – अय वुच्चति, भिक्खवे,
अरियसावको सोतापन्नो अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो” ति ।

सोतापत्तिवग्गो^३ ।

अट्ठारसवेय्याकरण निट्ठित्त^४ ।

१ सी०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २ छसु – सी०, स्या०, रो० । ३-३ सोतापन्नो
(सोतापन्ना – सी०) अरियसावकाभवयोनि अट्ठारससुत्त त निट्ठित – सी०, रो० ।

तस्सुद्धानं^१

वातं एतं^२ मम^३, सो अत्ता नो च मे सिया ।
 नत्थि करोतो हेतु^४ च^५, महादिट्ठेन^६ अट्ठमं ॥
 सस्सतो लोको च^७, असस्सतो च अन्तवा च ।
 अनन्तवा च तं जीवं तं सरीरं ति ।
 अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं ति च ॥
 होति तथागतो परं मरणा ति ।
 न होति तथागतो परं मरणा ति ।
 नेव होति न न होति तथागतो परं मरणा ति ॥

B. 178,
R. 217

5

१६. वातसुत्तं

१६. सावत्थिनिदानं । “किंस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, किं
 उपादाय, किं अभिनिविस्स एवं दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति,
 न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया^१ उदेन्ति
 वा अपेन्ति वा, एसिकट्ठायिट्ठिता’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा ... पे०... ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूपं उपादाय, रूपं अभिनिविस्स एवं
 दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति ... पे०... एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति ।
 वेदनाय सति ... पे०... सञ्जाय सति ... पे०... सङ्खारेसु सति ... विञ्जाणे
 सति, विञ्जाणं उपादाय, विञ्जाणं अभिनिविस्स एवं दिट्ठि उप्पज्जति
 — ‘न वाता वायन्ति ... पे०... एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति । तं किं मञ्जथ,
 भिक्खवे, रूपं निच्चं वा अनिच्चं वा” ति ?

15

“अनिच्चं, भन्ते” ... पे०... विपरिणामधम्मं, अपि नु तं अनुपादाय 20 R. 218
 एवं दिट्ठि उप्पज्जेय्य — न वाता वायन्ति ... पे०... एसिकट्ठायिट्ठिता ति ?

“नो हेतं, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्खं उपादाय, दुक्खं अभि-
 निविस्स एवं दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति ... पे०... एसिकट्ठा-

१. उद्धानम्भवति — रो०; उद्धानं भवति — सी०; एत्थ स्या० पोत्थके उद्धानपाठो न
 विज्जति । २-२. एतम्ममं — रो० । ३-३. हेतुच्च — सी० । ४. महादिट्ठेन च — सी०,
 रो० । ५. सी० पोत्थके नत्थि । ६. चन्दिमसूरिया — रो०, म० ।

यिट्ठिता' ति । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा' ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठायिट्ठिता ति ?

5 “नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता’” ति ।

B 179

२०-३५ (पुरिमवग्गे विथ अट्ठारस वेय्याकरणानि वित्थारे-तब्बानी ति ।)

३६ नेवहोतिननहोतिसुत्त

10 ३६ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

15 “रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति । वेदनाय सति सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

20 “अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

25 “इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा’” ति ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय
एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय दुक्ख अभि-
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘नेव होति न न होति तथागतो पर
मरणा’ ति । 5

३७ रूपीअत्तासुत्त

३७ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘रूपी अत्ता होति
अरोगो पर मरणा’ ति ? R 219

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० । 10

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
दिट्ठि उप्पज्जति — ‘रूपी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । वेदनाय
सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति,
विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति —
‘रूपी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । त कि मञ्जाथ, भिक्खवे, 15 B 180
रूप निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनु-
पादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — रूपी अत्ता होति अरोगो पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभि- 20
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — रूपी अत्ता होति अरोगो पर
मरणा ति ? वेदना पे० ।

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभि-
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘रूपी अत्ता होति अरोगो पर 25
मरणा’ ति ।

३८ अरूपीअत्तासुत्त

३८ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अरूपी अत्ता होति
अरोगो पर मरणा’ ति ? (पेय्यालो)

३६ रूपीचअरूपीचअत्तासुत्त

३६ सावत्थिनिदान । “रूपी च अरूपी च अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ।

४० नेवरूपीनारूपीअत्तासुत्त

४० “नेव रूपी नारूपी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ।

४१ एकन्तसुखीसुत्त

४१ “एकन्तसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ।

४२ एकन्तदुक्खीसुत्त

R 220 5

४२ “एकन्तदुक्खी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ।

४३ सुखदुक्खीसुत्त

४३ “सुखदुक्खी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ।

४४ अदुक्खमसुखीसुत्त

B 181

४४ “अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
10 दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति ।
वेदनाय सति सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति,
विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति —
‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । त कि मञ्जथ,
भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

15 “अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनु-
पादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य^१ — अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो
पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

१ उप्पज्जति — सी० ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभि-
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर
मरणा’ ति । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा
अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनु- 5
पादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर
मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, दुक्खे सति, दुक्ख उपादाय, दुक्ख अभि-
निविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर 10
मरणा’” ति । (दुतियपेय्यालो)

दुतियगमनवग्गो ।

तस्सुद्धान

वात एत^१ मम^१, सो अत्ता नो च मे सिया ।

नत्थि करोतो हेतु^२ च^३, महादिट्ठेन अट्ठम ॥

सस्सतो असस्सतो चेव, अन्तानन्तवा^१ च वुच्चति ।

R 221

त जीव अञ्ज जीव च, तथागतेन चत्तारो ॥

15

रूपी अत्ता होति अरूपी च अत्ता होति ।

रूपी च अरूपी च अत्ता होति ॥

नेव रूपी नारूपी अत्ता होति ।

एकन्तसुखी अत्ता होति ॥

एकन्तदुक्खी अत्ता होति ।

20

सुखदुक्खी अत्ता होति ॥

अदुक्खमसुखी अत्ता होति ।

अरोगो पर मरणा ति ।

इमे छब्बीसति सुत्ता, दुतियवारेन देसिता ॥

— ० —

४५ नवातसुत्त

४५ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि 25 B 182
उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति,

१ एतम्मम — रो०, एत मम — सी० । २ हेतुथो — सी०, हेतुया — रो० ।

३ अन्तान ता व — सी०, अतानन्ता च — रो० । * एत्थ स्या० पोत्थके उद्धानपाठो नत्थि ।

स० २-५५

न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव
5 दिट्ठि उप्पज्जति – न वाता वायन्ति पे० वेदनाय सति सञ्जाय
सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण
अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – न वाता वायन्ति पे० एसि-
कट्ठायिट्ठिता ति । त कि मञ्जाथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च
वा” ति ?

10 “अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नुत अनुपादाय
एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठायिट्ठिता ति ?
“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, यदनिच्च त दुक्ख । तस्मि सति, तदु-
पादाय, एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति,
15 न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसि-
कट्ठायिट्ठिता’ ति । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा
अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नुत अनुपादाय
एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य – न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठायिट्ठिता ति ?

20 “नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, यदनिच्च त दुक्ख । तस्मि सति, तदु-
पादाय एव दिट्ठि उप्पज्जति – न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठा-
यिट्ठिता” ति ।

४६-६९ (द्वितीयवग्गे विय चतुवीसति सुत्तानि पूरेतब्बानि)

७० अदुक्खमसुखीसुत्त

७० सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि
R 222 25 उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘अदुक्खमसुखी अत्ता
होति अरोगो पर मरणा” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर मरणा’ ति । त कि मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

B 183

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

10

“इति खो, भिक्खवे, यदनिच्च त दुक्ख । तस्मि सति, तदुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर मरणा’ ति । वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” पे० विपरिणामधम्म, अपि नु त अनुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जेय्य — अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर मरणा ति ?

15

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, भिक्खवे, यदनिच्च त दुक्ख । तस्मि सति तदुपादाय एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । (ततियपेय्यालो)

ततियगमनवग्गो ।

— ० —

७१ नवातसुत्त

७१ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति कि उपादाय, किं अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति, न नज्जो सन्दन्ति, न गब्भिनियो विजायन्ति, न चन्दिमसुरिया उदेन्ति वा अपेन्ति वा एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति ?

R 223

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति । वेदनाय सति पे० सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति — ‘न वाता वायन्ति पे० एसिकट्ठायिट्ठिता’ ति । त किं मञ्जथ, भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

25

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु -

B 184 ० ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा” ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

10 “य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा” ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु -

‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

15 “तस्मातिह, भिक्खवे, य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा, ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप - ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागत-
20 पच्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण - ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । एव पस्स पे० नापर इत्थत्ताया ति पजानाती’”ति ।

७२-६५ (द्वितीयवग्गे विद्य चतुर्वीसति सुत्तानि पूरेतब्बानि)

६६ अदुक्खमसुखीसुत्त

६६ सावत्थिनिदान । “किस्मि नु खो, भिक्खवे, सति, कि

25 उपादाय, कि अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति - ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर मरणा’” ति ?

भगवम्मूलका नो, भन्ते, धम्मा पे० ।

“रूपे खो, भिक्खवे, सति, रूप उपादाय, रूप अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति, अरोगो पर मरणा’ ति । वेदनाय सति सञ्जाय सति सङ्खारेसु सति विञ्जाणे सति, विञ्जाण उपादाय, विञ्जाण अभिनिविस्स एव दिट्ठि उप्पज्जति – ‘अदुक्खमसुखी अत्ता होति अरोगो पर मरणा’ ति । त कि मञ्जथ, 5 R 224 भिक्खवे, रूप निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

“य पनानिच्च, दुक्ख वा त सुख वा’ ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनुपस्सितु – 10 ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“वेदना सञ्जा सङ्खारा विञ्जाण निच्च वा अनिच्च वा’ ति ?

“अनिच्च, भन्ते” ।

15

“य पनानिच्च दुक्ख वा त सुख वा’ ति ?

“दुक्ख, भन्ते” ।

“य पनानिच्च दुक्ख विपरिणामधम्म, कल्ल नु त समनु- 185 पस्सितु – ‘एत मम, एसोहमस्मि, एसो मे अत्ता’ ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

20

“तस्मातिह, भिक्खवे, य किञ्चि रूप अतीतानागतपञ्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब रूप – ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब । या काचि वेदना या काचि सञ्जा ये केचि सङ्खारा य किञ्चि विञ्जाण अतीतानागत- 25 पञ्चुप्पन्न अज्झत्त वा बहिद्धा वा ओळारिक वा सुखुम वा हीन वा पणीत वा य दूरे सन्तिके वा, सब्ब विञ्जाण – ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पञ्जाय दट्ठब्ब ।

“एव पस्स, भिक्खवे, सुतवा अरियसावको रूपस्मि पि निब्बि- न्दति, वेदनाय पि निब्बिन्दति, सञ्जाय पि निब्बिन्दति, सङ्खारेसु पि 30 निब्बिन्दति, विञ्जाणस्मि पि निब्बिन्दति । निब्बिन्द विरज्जति, विरागा

विमुच्चति । विमुत्तस्मि विमुत्तमिति ज्ञाणं होति । 'खीणा जाति,
वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया' ति पजानाती' ति ।

चतुत्थगमनवग्गो ।

5

पुरिमगमने^१ अट्ठारसं वेय्याकरणा ।

दुत्तियगमने छब्बीसं वित्थारेत्तब्बानि ॥

तत्तियगमने छब्बीसं वित्थारेत्तब्बानि ।

चतुत्थगमने छब्बीसं वित्थारेत्तब्बानि^१ ॥

दिट्ठिसयुत्तं समत्तं

— • —

१-१ एत्थं सी० पोत्थके तस्सुद्धानं विज्जति ।

२५ ओक्कन्तसंयुत्तं

१ चक्खुसुत्त

१ सावत्थिनिदान । “चक्खु, भिक्खवे, अनिच्च विपरिणामि^१

B 186,

R 225

अञ्जथाभावि, सोत अनिच्च विपरिणामि अञ्जथाभावि, घान
अनिच्च विपरिणामि अञ्जथाभावि, जिह्वा अनिच्चा विपरिणामी
अञ्जथाभावी, कायो अनिच्चो विपरिणामि अञ्जथाभावि, मनो
अनिच्चो विपरिणामी अञ्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव 5
सद्दहति अधिमुच्चति — अय वुच्चति सद्धानुसारी, ओक्कन्तो सम्मत्त-
नियाम, सप्पुरिसभूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो पुथुज्जनभूमि, अभब्बो
त कम्म कातु य कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय
वा उपपज्जेय्य^२, अभब्बो च^३ ताव काल कातु याव न सोतापत्तिफल
सच्छिक्करोति । 10

“यस्स खो, भिक्खवे, इमे धम्मा एव पञ्चाय मत्तसो निज्झान
खमन्ति, अय वुच्चति — ‘धम्मानुसारी, ओक्कन्तो सम्मत्तनियाम, सप्पुरिस-
भूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो पुथुज्जनभूमि, अभब्बो त कम्म कातु य
कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जेय्य,
अभब्बो च ताव काल कातु याव न सोतापत्तिफल सच्छिक्करोति । यो, 15
भिक्खवे, इमे धम्मे एव पजानाति^४ एव पस्सति, अय वुच्चति — ‘सोतापन्नो
अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो’ ति ।

२ रूपसुत्त

२ सावत्थिनिदान । “रूपा, भिक्खवे, अनिच्चा विपरिणामिनो
अञ्जथाभाविनो, सद्दा अनिच्चा विपरिणामिनो अञ्जथाभाविनो,
गन्धा अनिच्चा विपरिणामिनो अञ्जथाभाविनो, रसा अनिच्चा 20
विपरिणामिनो अञ्जथाभाविनो, फोट्ठब्बा अनिच्चा विपरिणामिनो
अञ्जथाभाविनो, धम्मा अनिच्चा विपरिणामिनो अञ्जथाभाविनो ।
यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अय वुच्चति — सद्धानु-
सारी, ओक्कन्तो सम्मत्तनियाम, सप्पुरिसभूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो

R 226

१ विपरिणामि — सी०, स्या०, रो० । २ उपपज्जेय्य — सी०, रो० । ३ व — स्या० ।

४ जानाति — सी०, स्या०, रो० ।

B 187

पुथुज्जनभूमि, अभब्बो त कम्म कातु य कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छान-
योनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जेय्य, अभब्बो च ताव काल कातु
याव न सोतापत्तिफल सच्छिक्करोति ।

“यस्स खो, भिक्खवे, इमे धम्मा एव पञ्जाय मत्तसो निज्झान
5 खमन्ति, अय वुच्चति – ‘धम्मानुसारी, ओक्कन्तो सम्मत्तनियाम, सप्पु-
रिसभूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो पुथुज्जनभूमि, अभब्बो त कम्म कातु
य कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जेय्य,
अभब्बो च ताव काल कातु याव न सोतापत्तिफल सच्छिक्करोति । यो,
भिक्खवे, इमे धम्मे एव पजानाति एव पस्सति, अय वुच्चति – ‘सोतापन्नो
10 अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो’” ति ।

३ विज्जाणसुत्त

३ सावत्थिनिदान । “चक्खुविज्जाण, भिक्खवे, अनिच्च
विपरिणामि अज्जथाभावि, सोतविज्जाण घानविज्जाण
जिह्वाविज्जाण कायविज्जाण मनोविज्जाण अनिच्च विपरि-
णामि अज्जथाभावि । यो भिक्खवे पे० सम्बोधिपरायनो” ति ।

४ सम्फस्ससुत्त

15 ४. सावत्थिनिदान । “चक्खुसम्फस्सो, भिक्खवे, अनिच्चो
विपरिणामी अज्जथाभावी, सोतसम्फस्सो घानसम्फस्सो जिह्वा-
सम्फस्सो कायसम्फस्सो मनोसम्फस्सो अनिच्चो विपरिणामी
अज्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति,
अय वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

५ सम्फस्सजसुत्त

20 ५ सावत्थिनिदान । “चक्खुसम्फस्सजा, भिक्खवे, वेदना
अनिच्चा विपरिणामी अज्जथाभावी, सोतसम्फस्सजा वेदना पे०
घानसम्फस्सजा वेदना पे० जिह्वासम्फस्सजा वेदना पे० काय-
सम्फस्सजा वेदना पे० मनोसम्फस्सजा वेदना अनिच्चा विपरिणामी
अज्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अय
25 वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

६ रूपसञ्ज्ञासुत्त

६ सावत्थिनिदान । “रूपसञ्ज्ञा, भिक्खवे, अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी, सद्दसञ्ज्ञा गन्धसञ्ज्ञा रससञ्ज्ञा फोटुब्बसञ्ज्ञा धम्मसञ्ज्ञा अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अयं वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

B 188
R 227

5

७ रूपसञ्चेतनासुत्त

७ सावत्थिनिदान । “रूपसञ्चेतना, भिक्खवे, अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी, सद्दसञ्चेतना गन्धसञ्चेतना रससञ्चेतना फोटुब्बसञ्चेतना धम्मसञ्चेतना अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अयं वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

10

८ रूपतण्हासुत्त

८ सावत्थिनिदान । “रूपतण्हा, भिक्खवे, अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी, सद्दतण्हा गन्धतण्हा रसतण्हा फोटुब्बतण्हा धम्मतण्हा अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अयं वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

15

९ पठवीधातुसुत्त

९ सावत्थिनिदान । “पठवीधातु, भिक्खवे, अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी, आपोधातु तेजोधातु वायोधातु आकासधातु विञ्जाणधातु^१ अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव सद्दहति अधिमुच्चति, अयं वुच्चति ‘सद्धानुसारी पे० सम्बोधिपरायनो’” ति ।

20

१० खन्धसुत्त

१० सावत्थिनिदान । “रूप, भिक्खवे, अनिच्च विपरिणामि अञ्जथाभावि, वेदना अनिच्चा विपरिणामी अञ्जथाभावी, सञ्ज्ञा

१ रो० पोत्थके नत्थि ।

B 189

R 228

- सङ्खारा अनिच्चा विपरिणामिनो अञ्जथाभाविनो, विञ्जाण
 अनिच्च विपरिणामि अञ्जथाभावि । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव
 सद्वृत्ति अधिमुच्चति, अय वुच्चति सद्धानुसारी, ओक्कन्तो सम्मत्त-
 नियाम, सप्पुरिसभूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो पुथुज्जनभूमि, अभब्बो त
 5 कम्म कातु य कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा
 उपपज्जेय्य, अभब्बो च ताव काल कातु याव न सोतापत्तिफल सच्छि-
 करोति । यस्स खो, भिक्खवे, इमे धम्मा^१ एव पञ्चाय मत्तसो निज्झान
 खमन्ति, अय वुच्चति धम्मानुसारी, ओक्कन्तो सम्मत्तनियाम, सप्पु-
 रिसभूमि ओक्कन्तो, वीतिवत्तो पुथुज्जनभूमि, अभब्बो त कम्म कातु
 10 य कम्म कत्वा निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जेय्य,
 अभब्बो च ताव काल कातु याव न सोतापत्तिफल सच्छि-
 करोति । यो, भिक्खवे, इमे धम्मे एव पजानाति एव पस्सति, अय वुच्चति 'सोतापन्नो
 अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायनो'^२ ति ।

ओक्कन्तसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

- चक्खु रूप च विञ्जाण, फस्सो च वेदनाय च ।
 15 सञ्जा च चेतना तण्हा, धातु^३ खन्धेन^३ ते दसा ति ॥

— ० —

१ धम्मे—सी०, रो० । २-२ धातुखन्धेन — सी०

२६. उप्पादसंयुतं

१ चक्खुसुत्त

१ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, चक्खुस्स उप्पादो
ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान् ठिति, जरा-
मरणस्स पातुभावो । यो सोतस्स उप्पादो ठिति पे० यो घानस्स
उप्पादो ठिति यो जिब्हाय उप्पादो ठिति यो कायस्स उप्पादो
ठिति यो मनस्स उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो 5 R 229
उप्पादो, रोगान् ठिति, जरामरणस्स पातुभावो । यो च, भिक्खवे,
चक्खुस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो^१, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान् वूप-
समो, जरामरणस्स अत्थङ्गमो । यो सोतस्स निरोधो पे० यो
घानस्स निरोधो यो जिब्हाय निरोधो यो कायस्स निरोधो यो
मनस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान् वूपसमो, 10
जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

२ रूपसुत्त

२ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, रूपान् उप्पादो ठिति
अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान् ठिति, जरामरणस्स
पातुभावो । यो सद्धान् यो गन्धान् यो रसान् यो फोटुब्बान्
यो धम्मान् उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, 15
रोगान् ठिति, जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपान्
निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान् वूपसमो, जरा-
मरणस्स अत्थङ्गमो । यो सद्धान् यो गन्धान् यो रसान् यो फोटु-
ब्बान् यो धम्मान् निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो,
रोगान् वूपसमो, जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति । 20

३ विज्जाणसुत्त

३ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, चक्खुविज्जाणस्स
उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो मनो-
विज्जाणस्स उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो । यो च

१ अत्थङ्गमो — सी०, १० ।

खो, भिक्खवे, चक्खुविञ्जाणस्स निरोधो पे० जरामरणस्स अत्थ-
ङ्गमो पे० यो मनोविञ्जाणस्स निरोधो पे० जरामरणस्स
अत्थङ्गमो” ति ।

४ सम्फस्ससुत्त

R. 230

४ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सस्स
5 उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो मनो-
सम्फस्सस्स उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो,
भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सस्स निरोधो पे० जरामरणस्स अत्थङ्गमो
पे० यो मनोसम्फस्सस्स निरोधो पे० जरामरणस्स
अत्थङ्गमो” ति ।

५ सम्फस्सजसुत्त

10 ५ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सजाय
वेदनाय उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो मनो-
सम्फस्सजाय वेदनाय उप्पादो ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो ।
यो च खो, भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय निरोधो वूपसमो पे०
जरामरणस्स अत्थङ्गमो पे० यो मनोसम्फस्सजाय वेदनाय निरोधो
15 वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान वूपसमो, जरामरणस्स
अत्थङ्गमो” ति ।

६ सञ्जासुत्त

६ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, रूपसञ्जाय उप्पादो
ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो धम्मसञ्जाय उप्पादो
ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान ठिति, जरा-
20 मरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपसञ्जाय निरोधो पे०
जरामरणस्स अत्थङ्गमो पे० यो धम्मसञ्जाय निरोधो वूपसमो
अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान वूपसमो, जरामरणस्स
अत्थङ्गमो” ति ।

७ सञ्चेतनासुत्त

७ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, रूपसञ्चेतनाय उप्पादो
 ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो धम्मसञ्चेतनाय
 उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान
 ठिति, जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपसञ्चेतनाय
 निरोधो पे० जरामरणस्स अत्थङ्गमो पे० यो धम्मसञ्चेतनाय 5
 निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान वूपसमो,
 जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

B 192

८ तण्हासुत्त

८ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, रूपतण्हाय उप्पादो
 ठिति पे० जरामरणस्स पातुभावो पे० यो धम्मतण्हाय उप्पादो
 ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान ठिति, जरा- 10
 मरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपतण्हाय निरोधो पे०
 जरामरणस्स अत्थङ्गमो पे० यो धम्मतण्हाय निरोधो वूपसमो
 अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान वूपसमो, जरामरणस्स
 अत्थङ्गमो” ति ।

R 231

९ धातुसुत्त

९ सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, पठवीधातुया उप्पादो 15
 ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो पे० जरामरणस्स पातुभावो, यो
 आपोधातुया यो तेजोधातुया यो वायोधातुया यो आकासधातुया
 यो विञ्जाणधातुया उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो
 उप्पादो, रोगान ठिति, जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे,
 पठवीधातुया निरोधो पे० जरामरणस्स अत्थङ्गमो, यो आपो- 20
 धातुया निरोधो यो तेजोधातुया निरोधो यो वायोधातुया निरोधो
 यो आकासधातुया निरोधो यो विञ्जाणधातुया निरोधो
 वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान वूपसमो, जरामरणस्स
 अत्थङ्गमो” ति ।

१० खन्धसुत्त

B 193

- १० सावत्थिनिदान । “यो खो, भिक्खवे, रूपस्स उप्पादो
 ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो, रोगान् ठिति, जरा-
 मरणस्स पातुभावो । यो वेदनाय यो सञ्जाय यो सङ्खारान् यो
 विञ्जाणस्स उप्पादो ठिति अभिनिब्बत्ति पातुभावो, दुक्खस्सेसो उप्पादो,
 ५ रोगान् ठिति, जरामरणस्स पातुभावो । यो च खो, भिक्खवे, रूपस्स
 निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो, दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान् वूपसमो, जरा-
 मरणस्स अत्थङ्गमो । यो वेदनाय यो सञ्जाय यो सङ्खारान्
 यो विञ्जाणस्स निरोधो वूपसमो अत्थङ्गमो दुक्खस्सेसो निरोधो, रोगान्
 वूपसमो, जरामरणस्स अत्थङ्गमो” ति ।

उप्पादसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

10

चक्खु रूपं च विञ्जाणं, फस्सो च वेदनाय च ।
 सञ्जा च चेतना तण्हा, धातु खन्धेन ते दसा ति ॥

— ० —

२७ किलेससंयुतं

१ चक्खुसुत्त

१ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, चक्खुस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सोतस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो घानस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो जेव्हाय छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो कायस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो मनस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमेसु छसु ठानेसु चेतसो उपक्किलेसो पहीनो होति, नेक्खम्मनिन्न चस्स चित्त होति । नेक्खम्मपरिभावित चित्त कम्मनिय खायति अभिञ्जा सच्छिकरणीयेसु^१ धम्मेषू” ति ।

B 194
R 232

२ रूपसुत्त

२ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपेसु छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सद्देषु यो गन्धेषु यो रसेसु यो तोट्ठब्बेषु यो धम्मेषु छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमेसु छसु ठानेसु चेतसो उपक्किलेसो पहीनो होति, नेक्खम्मनिन्न चस्स चित्त होति । नेक्खम्मपरिभावित चित्त कम्मनिय^२ खायति अभिञ्जा सच्छिकरणीयेसु धम्मेषू” ति ।

15

३ विञ्जाणसुत्त

३ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, चक्खुविञ्जाणस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सोतविञ्जाणस्मि यो घानवेञ्जाणस्मि यो जिव्हाविञ्जाणस्मि यो कायविञ्जाणस्मि यो मनोविञ्जाणस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमेसु छसु ठानेसु चेतसो उपक्किलेसो पहीनो होति, नेक्खम्मनिन्न चस्स चित्त होति । नेक्खम्मपरिभावित चित्त कम्मनिय^३ खायति अभिञ्जा सच्छिकरणीयेसु धम्मेषू” ति ।

R 233

१ सच्चि करणियेसु - रो० । २ कम्मनीय - सी० ।

४ सम्फस्ससुत्त

B 195

४ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सस्मि छन्द-
रागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सोतसम्फस्सस्मि यो घान-
सम्फस्सस्मि यो जिब्हासम्फस्सस्मि यो कायसम्फस्सस्मि यो
मनोसम्फस्सस्मि छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे,
5 भिक्खुनो पे० अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु धम्मेषू” ति ।

५ सम्फस्सजसुत्त

५ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, चक्खुसम्फस्सजाय वेदनाय
छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सोतसम्फस्सजाय वेदनाय
यो घानसम्फस्सजाय वेदनाय यो जिब्हासम्फस्सजाय वेदनाय
यो कायसम्फस्सजाय वेदनाय यो मनोसम्फस्सजाय वेदनाय छन्द-
10 रागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पे०
अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु धम्मेषू” ति ।

६ सञ्जासुत्त

६ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपसञ्जाय छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सद्दसञ्जाय यो गन्धसञ्जाय यो
रससञ्जाय यो फोटुब्बसञ्जाय यो धम्मसञ्जाय छन्दरागो
15 चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पे०
अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु धम्मेषू” ति ।

७ सञ्चेतनासुत्त

७ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपसञ्चेतनाय छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सद्दसञ्चेतनाय यो गन्धसञ्चेतनाय
R 234 यो रससञ्चेतनाय यो फोटुब्बसञ्चेतनाय यो धम्मसञ्चेतनाय
20 छन्दरागो, चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो
पे० अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु धम्मेषू” ति ।

८ तण्हासुत्त

B. 196

८ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपतण्हाय छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो सद्दतण्हाय यो गन्धतण्हाय यो

रसतण्हाय यो फोटुब्बतण्हाय यो धम्मतण्हाय छन्दरागो, चित्त-
स्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो पे० अभिञ्जा
सच्छिक्कणीयेसु धम्मेषू' ति ।

६ धातुसुत्त

६ सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, पठवीधातुया^१ छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यो आपोधातुया यो तेजोधातुया यो 5
वायोधातुया यो आकासधातुया यो विञ्जाणधातुया छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमेसु छसु ठानेसु
चेतसो उपक्किलेसो पहीनो होति, नेक्खम्मनिन्न चस्स चित्त होति ।
नेक्खम्मपरिभावित चित्त कम्मनिय खायति अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु
धम्मेषू' ति । 10

१० खन्धसुत्त

१० सावत्थिनिदान । “यो, भिक्खवे, रूपस्मि छन्दरागो,
चित्तस्सेसो उपक्किलेसो पे० यो विञ्जाणस्मि छन्दरागो, चित्त-
स्सेसो उपक्किलेसो । यतो खो, भिक्खवे, भिक्खुनो इमेसु पञ्चसु ठानेसु
चेतसो उपक्किलेसो पहीनो होति, नेक्खम्मनिन्न चस्स चित्त होति ।
नेक्खम्मपरिभावित चित्त कम्मनिय खायति अभिञ्जा सच्छिक्कणीयेसु 15
धम्मेषू' ति ।

किलेससयुत्त समत्त ।

तत्सुद्धान

चक्खु रूप च विञ्जाण, फस्सो च वेदनाय च ।
सञ्जा च चेतना तण्हा, धातु खन्धेन ते दसा ति ॥

R 235

१ पथवीधातुया - सी०, म० ।

२८. सारिपुत्तसंयुत्तं

१ विवेकजसुत्त

B 197

१ एक समय आयस्मा सारिपुत्तो^१ सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थि पिण्डाय पाविसि । सावत्थिय^२ पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्डपातपटिकन्तो येन अन्धवन तेनु-
5 पसङ्कमि दिवाविहाराय । अन्धवन अज्झोगाहेत्वा^३ अज्जातरस्मि रक्खमूले दिवाविहार निसीदि ।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो सायन्हसमय^४ पटिसल्लाना^५ वुट्ठितो येन जेतवन अनाथपिण्डिकस्स आरामो तेनुपसङ्कमि । अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त सारिपुत्त दूरतो व आगच्छन्त । दिस्वान
10 आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — “विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो सारिपुत्त, इन्द्रियानि, परिसुद्धो मुखवण्णो परियोदातो । कतमेनायस्मा सारिपुत्तो अज्ज विहारेन विहासी” ति ?

“इधाह, आवुसो, विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम^६ ज्ञान^६ उपसम्पज्ज
15 विहरामि । तस्स मय्ह, आवुसो, न एव होति — ‘अह पठम ज्ञान समा- पज्जामी’ ति वा ‘अह पठम ज्ञान समापन्नो’ ति वा ‘अह पठमा ज्ञाना वुट्ठितो’ ति वा” ति ।

R 236

“तथा हि पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कार- मानानुसया सुसमूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स न एव होति —
20 ‘अह पठम ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अह पठम ज्ञान समापन्नो’ ति वा ‘अह पठमा ज्ञाना वुट्ठितो’ ति वा” ति ।

२ अवितक्कसुत्त

२ सावत्थिनिदान । अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो पे० आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच — “विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो सारिपुत्त,

१ सारीपुत्तो — स्या० । २ सावत्थि — सी०, रो० । ३ अज्झोगाहेत्वा — सी०, रो० । ४ सायण्हसमय — सी०, स्या०, रो० । ५ पटिसल्लाना — सी०, पटिसल्लाना — स्या०, रो० । ६-६ पठमज्ज्ञान — सी०, रो० ।

इन्द्रियानि, परिसुद्धो मुखवण्णो परियोदातो । कतमेनायस्मा सारि-
पुत्तो अज्ज विहारेन विहासी” ति ?

“इधाह, आवुसो, वितक्कविचारान वूपसमा अज्झत्त सम्प-
सादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख
दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्ह, आवुसो, न एव होति — 5
‘अह दुतिय ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अह दुतिय ज्ञान समापन्नो’ ति वा
‘अह दुतिया ज्ञाना वुद्धितो’ ति वा” ति ।

B 198

“तथा हि पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कार-
मानानुसया सुसमूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स न एव होति —
‘अह दुतिय ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अह दुतिय ज्ञान समापन्नो’ ति वा 10
‘अह दुतिया ज्ञाना वुद्धितो’ ति वा” ति ।

३ पीतिसुत्त

३ सावत्थिनिदान । अहसा खो आयस्मा आनन्दो पे०

“विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो सारिपुत्त, इन्द्रियानि, परिसुद्धो मुखवण्णो
परियोदातो । कतमेनायस्मा सारिपुत्तो अज्ज विहारेन विहासी” ति ?

“इधाह, आवुसो, पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहासि^१ सतो 15
च सम्पजानो सुख च कायेन पटिसवेदेमि, य त अरिया आचिक्खन्ति
‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारी’ ति ततिय^२ ज्ञान^३ उपसम्पज्ज विहरामि ।
तस्स मय्ह आवुसो न एव होति — ‘अह ततिय ज्ञान समापज्जामी’ ति
वा ‘अह ततिय ज्ञान समापन्नो’ ति वा ‘अह ततिया ज्ञाना वुद्धितो’ ति
वा” ति । 20

R 237

“तथा हि पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कार-
मानानुसया सुसमूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स न एव होति —
‘अह ततिय ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अह ततिय ज्ञान समापन्नो’ ति
वा ‘अह ततिया ज्ञाना वुद्धितो’ ति वा” ति ।

४ उपेक्खासुत्त

४ सावत्थिनिदान । अहसा खो आयस्मा आनन्दो पे० 25

“विप्पसन्नानि खो ते, आवुसो सारिपुत्त, इन्द्रियानि, परिसुद्धो मुखवण्णो
परियोदातो । कतमेनायस्मा सारिपुत्तो अज्ज विहारेन विहासी” ति ?

१ विहरामि — सी०, स्या०, रो० । २-२ ततियज्ज्ञान — सी०, रो०

B 199

“इधाह, आवुसो, सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्ह, आवुसो, न एव होति — ‘अहं चतुत्थ ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अहं चतुत्थ ज्ञान समापन्नो’ ति वा ‘अहं चतुत्था ज्ञाना वुट्ठितो’ ति वा” ति ।

“तथा हि पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कार-मानानुसया सुसमूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स न एव होति — ‘अहं चतुत्थ ज्ञान समापज्जामी’ ति वा ‘अहं चतुत्थ ज्ञान समापन्नो’ ति वा ‘अहं चतुत्था ज्ञाना वुट्ठितो’ ति वा” ति ।

५ आकासानञ्चायतनसुत्त

10

५ सावत्थिनिदान । अहसा खो आयस्मा आनन्दो प० इधाह, आवुसो, सब्बसो रूपसञ्ज्ञान समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञान अत्थङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञान अमनसिकारा अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरामि पे० वुट्ठितो ति वा ति ।

६ विञ्ज्ञाणञ्चायतनसुत्त

६ सावत्थिनिदान । अहसा खो आयस्मा आनन्दो प० इधाह, आवुसो, सब्बसो आकासानञ्चायतन समतिक्कम्म विञ्ज्ञाण-ञ्चायतन^१ उपसम्पज्ज विहरामि पे० वुट्ठितो ति वा ति ।

७ आकिञ्चञ्जायतनसुत्त

७ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो प० इधाह, आवुसो, सब्बसो विञ्ज्ञाणञ्चायतन समतिक्कम्म, नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्जायतन उपसम्पज्ज विहरामि पे० वुट्ठितो ति वा ति ।

८ नेवसञ्ज्ञानासञ्जायतनसुत्त

R 238

८ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पे० इधाह, आवुसो^२, आकिञ्चञ्जायतन समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्जा-यतन उपसम्पज्ज विहरामि पे० वुट्ठितो ति वा ति ।

१ अनन्त ० — सी०, स्या०, रो० । २ आवुसो सब्बसो — सी०, रो० ।

६ निरोधसमापत्तिमुत्त

६ सावत्थिनिदान । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पे०

“इधाह, आवुसो, सब्बसो नेवसञ्जानासञ्जायतन समतिक्कम्म सञ्जा-
वेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरामि । तस्स मय्ह, आवुसो, न एव होति —
‘अह सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जामी’ ति वा ‘अह सञ्जावेदयित-
निरोध समापन्नो’ ति वा ‘अह सञ्जावेदयितनिरोधा वुट्ठितो’ ति 5
वा” ति ।

B 200

“तथा हि पनायस्मतो सारिपुत्तस्स दीघरत्त अहङ्कारममङ्कार-
मानानुसया सुसमूहता । तस्मा आयस्मतो सारिपुत्तस्स न एव होति —
‘अह सञ्जावेदयितनिरोध समापज्जामी’ ति वा ‘अह सञ्जावेदयित-
निरोध समापन्नो’ ति वा ‘अह सञ्जा वेदयितनिरोधा वुट्ठितो’ ति 10
वा” ति ।

१० सूचिमुखीसुत्त

१० एक समय आयस्मा सारिपुत्तो राजगहे विहरति वेळुवने
कलन्दकनिवापे । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा
पत्तचीवरमादाय राजगहे^१ पिण्डाय पाविसि । राजगहे सपदान पिण्डाय
चरित्वा त पिण्डपात अञ्जतर कुट्टमूल^२ निस्साय परिभुञ्जति^३ । अथ 15
खो सूचिमुखी^४ परिब्बाजिका^५ येनायस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमि, उप-
सङ्गमित्वा आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच —

“किं नु खो, समण, अधोमुखो भुञ्जसी” ति ?

“न ख्वाह, भगिनि, अधोमुखो भुञ्जामी” ति ।

“तेन हि, समण, उब्भमुखो भुञ्जसी” ति ?

20

“न ख्वाह, भगिनि, उब्भमुखो भुञ्जामी” ति ।

“तेन हि, समण, दिसामुखो भुञ्जसी” ति ?

R 239

“न ख्वाह, भगिनि, दिसामुखो भुञ्जामी” ति ।

“तेन हि, समण, विदिसामुखो भुञ्जसी” ति ?

“न ख्वाह, भगिनि, विदिसामुखो भुञ्जामी” ति ।

25

१ राजगह — सी०, स्या० । २ कुट्टमूल — म०, कुट्ट — रो० । ३ भुञ्जति — स्या० ।

४ सूचिमुखी — म०, रो० । ५ परिब्बाजिका — स्या० ।

“किं नु, समण, अधोमुखो भुञ्जसी’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न ख्वाह, भगिनि, अधोमुखो भुञ्जामी’ ति वदेसि । ‘तेन हि, समण, उब्भ-
मुखो भुञ्जसी’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न ख्वाह, भगिनि, उब्भमुखो
भुञ्जामी’ ति वदेसि । ‘तेन हि, समण, दिसामुखो भुञ्जसी’ ति इति
5 पुट्ठो समानो ‘न ख्वाह, भगिनि, दिसामुखो भुञ्जामी’ ति वदेसि । ‘तेन
हि, समण, विदिसामुखो भुञ्जसी’ ति इति पुट्ठो समानो ‘न ख्वाह,
भगिनि, विदिसामुखो भुञ्जामी’ ति वदेसि । कथञ्चरहि, समण,
भुञ्जसी’ ति ?

B 201

“ये हि केचि, भगिनि, समणब्राह्मणा वत्थुविज्जातिरच्छान-
10 विज्जाय मिच्छाजीवेन जीविक कप्पेन्ति, इमे वुच्चन्ति, भगिनि, समण-
ब्राह्मणा ‘अधोमुखा भुञ्जन्ती’ ति । ये हि केचि, भगिनि, समणब्राह्मणा
नक्खत्तविज्जातिरच्छानविज्जाय मिच्छाजीवेन जीविक कप्पेन्ति, इमे
वुच्चन्ति, भगिनि, समणब्राह्मणा ‘उब्भमुखा भुञ्जन्ती’ ति । ये हि केचि,
भगिनि, समणब्राह्मणा दूतेय्यपहिणगमनानुयोगाय^१ मिच्छाजीवेन जीविक
15 कप्पेन्ति, इमे वुच्चन्ति, भगिनि, समणब्राह्मणा ‘दिसामुखा भुञ्जन्ती’ ति ।
ये हि केचि, भगिनि, समणब्राह्मणा अङ्गविज्जातिरच्छानविज्जाय मिच्छा-
जीवेन जीविक कप्पेन्ति, इमे वुच्चन्ति, भगिनि, समणब्राह्मणा ‘विदिसा-
मुखा भुञ्जन्ती’ ति ।

“सो ख्वाह, भगिनि, न वत्थुविज्जातिरच्छानविज्जाय मिच्छा-
20 जीवेन जीविक कप्पेमि, न नक्खत्तविज्जातिरच्छानविज्जाय मिच्छाजीवेन
जीविक कप्पेमि, न दूतेय्यपहिणगमनानुयोगाय मिच्छाजीवेन जीविक
कप्पेमि, न अङ्गविज्जातिरच्छानविज्जाय मिच्छाजीवेन जीविक
कप्पेमि । धम्मेन भिक्ख परियेसामि, धम्मेन भिक्ख परियेसित्वा
भुञ्जामी’ ति ।

R 240 25

अथ खो सूचिमुखी परिब्बाजिका राजगहे रथियाय रथिय
सिद्धाटकेन सिद्धाटक उपसङ्कमित्वा एवमारोचेसि — “धम्मिक समणा
सक्यपुत्तिया आहार आहारेन्ति, अनवज्ज समणा सक्यपुत्तिया आहार
आहारेन्ति । देथ समणान सक्यपुत्तियान पिण्ड” ति ।

सारिपुत्तसयुत्त समत्त ।

१ ० पहीनगमनानुयोगा — सी०, ० पहीनगमनानुयोगा — रो०, ० योगा — स्या० ।

तस्सुद्धान

*विवेकज^१ अवितक्क^२, पीति उपेक्खा^३ चतुत्थक^४ ।
 आकासञ्चेव विञ्ज्जाण, आकिञ्च नेवसञ्ज्जिना ।
 निरोधो^५ नवमो^६ वुत्तो, दमम सूचिमुखी चा ति* ॥

— • —

१ विवेक—स्या०, रो० । २ ० च—स्या०, रो० । ३-३ उपेखा च आकास—सी० ।
 ४-४ निरोधेनगहे—रो० ।

— एत्थ सी० पोत्थके अय गाथा दिस्सति —

विवेकज अवितक्क पीति उपेखा च आकास ।

विञ्ज्जाणञ्चेव आकिञ्चञ्जा

नेवसञ्ज्जा च निरोधो सूचिमुखी चा ति ॥

२६ नागसंयुतं

१ सुद्धिकसुत्त

B 202

१ सावत्थिनिदान । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, नागयोनियो ।
कतमा चतस्सो ? अण्डजा नागा, जलाबुजा नागा, ससेदजा नागा,
ओपपातिका^१ नागा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो नागयोनियो” ति ।

२ पणीततरसुत्त

R 241

२ सावत्थिनिदान । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, नागयोनियो ।
५ कतमा चतस्सो ? अण्डजा नागा, जलाबुजा नागा, ससेदजा नागा,
ओपपातिका नागा । तत्र, भिक्खवे, अण्डजेहि नागेहि जलाबुजा च
ससेदजा च ओपपातिका च नागा पणीततरा । तत्र, भिक्खवे, अण्डजेहि
च जलाबुजेहि च नागेहि ससेदजा च ओपपातिका च नागा पणीततरा ।
तत्र, भिक्खवे, अण्डजेहि च जलाबुजेहि च ससेदजेहि च नागेहि ओप-
१० पातिका नागा पणीततरा । इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो नाग-
योनियो” ति ।

३ उपोसथसुत्त

३ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुप-
सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त^२ अभिवादेत्वा^३ एकमन्त निसीदि ।
१५ एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भन्ते,
हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे अण्डजा नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठ-
काया च भवन्ती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चान अण्डजान नागान एव होति – ‘मय खो
पुब्बे कायेन द्वयकारिनो अहुम्ह, वाचाय द्वयकारिनो, मनसा द्वयकारिनो ।
२० ते मय कायेन द्वयकारिनो, वाचाय द्वयकारिनो, मनसा द्वयकारिनो, कायस्स
भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहव्यत उपपन्ना । सचज्ज मय कायेन
सुचरित चरेय्याम, वाचाय सुचरित चरेय्याम, मनसा सुचरित चरेय्याम,

१ उपपातिका – स्या० । २-२ म० पोत्थके नत्थि । ३ सहव्यत – सी०, रो० ।

एव मय कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सगग लोक उपपज्जेय्याम ।
हन्द मय एतरहि कायेन सुचरित चराम, वाचाय सुचरित चराम, मनसा
सुचरित चरामा' ति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चे
अण्डजा नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ।

B 203

४ दुतियउपोसथसुत्त

४ सावत्थिनिदान । अथ खो अञ्जातरो भिक्खु येन भगवा 5 R 242

पे० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु
खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे जलाबुजा नागा उपोसथ उप-
वसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ? (सब्ब वित्थारेतब्ब)

“अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चे जलाबुजा
नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ।

10

५ ततियउपोसथसुत्त

५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त
एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे ससेदजा
नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ?

(सब्ब वित्थारेतब्ब)

“अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चे ससेदजा
नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ।

15

६ चतुर्थउपोसथसुत्त

६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त
एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे ओप-
पातिका नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चान ओपपातिकान नागान एव होति —
'मय खो पुब्बे कायेन द्वयकारिनो अहुम्ह, वाचाय द्वयकारिनो, मनसा 20

द्वयकारिनो । ते मय कायेन द्वयकारिनो, वाचाय द्वयकारिनो, मनसा
द्वयकारिनो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहब्बत
उपपन्ना । मच्चज्ज मय कायेन सुचरित चरेय्याम, वाचाय मनसा
सुचरित चरेय्याम, एव मय कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सगग लोक
उपपज्जेय्याम । हन्द मय एतरहि कायेन सुचरित चराम, वाचाय मनसा 25

B 204
R 243

सुचरित चरामा' ति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो
ओपपातिका नागा उपोसथ उपवसन्ति वोस्सट्ठकाया च भवन्ती' ति ।

७ सुतसुत्त

७ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त
एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
5 भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी
होति, मनसा द्वयकारी होति । तस्स सुत होति — ‘अण्डजा नागा दीघा-
युका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह
कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जेय्य’ ति ।
10 सो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जति ।
अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा
अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

८ दुतियसुतसुत्त

८ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त
एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
15 भेदा पर मरणा जलाबुजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति पे०
R 244 अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर
मरणा जलाबुजान नागान सहब्यत उपपज्जती ति ।

९ ततियसुतसुत्त

९ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त
B 205 एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
20 भेदा पर मरणा ससेदजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति पे०
अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर
मरणा ससेदजान नागान सहब्यत उपपज्जती ति ।

१० चतुत्थसुतसुत्त

१० सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी, मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति — ‘ओपपातिका नागा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहब्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

10

११-२० अण्डजदानूपकारसुत्तिसक

११-२० एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

R 245

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी, मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति — ‘अण्डजा नागा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु पे० उपपज्जती ति पे० सो पान देति

15

पे० वत्थ देति पे० यान देति पे० माल देति पे० गन्ध देति पे० विलेपन देति पे० सेय्य देति पे० आवसथ देति

20

पे० पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान नागान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

B 206

२१-५० जलाबुजादिदानूपकारसुत्तिसक

२१-५० सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो

25

कायस्स भेदा पर मरणा जलाबुजान नागान पे० ससेदजान नागान पे० ओपपातिकान नागान सहव्यत उपपज्जती” ति ?

- “इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी, मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति— ‘ओपपातिका नागा दीघायुका
 5 वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति— ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहव्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न देति पे० पान देति पे० पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान नागान सहव्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु,
 R 246 हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान
 10 नागान सहव्यत उपपज्जती” ति । (इमिना पेय्यालेन दस^१ दस सुत्तन्ता कातब्बा । एव चतूसु योनीसु चत्तालीस^२ वेय्याकरणा^३ होन्ति^४ । पुरिमेहि पन दसहि सुत्तन्तेहि सह होन्ति पण्णाससुत्तन्ता ति ।)

नागसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

- *सुद्धिक^५ पणीततर, चतुरो च उपोसथा ।
 तस्स सुत चतुरो च, दानूपकारा च^६ तालीस^७ ।
 15 पण्णास^८ पिण्डतो सुत्ता^९, नागमिह सुप्पकासिता ति* ॥

— ० —

१ सह—स्या०, सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २ चत्तारीस—सी०, चत्तारीस—रो०, चत्तालीस—स्या० । ३ वेय्याकरणानि—सी०, रो० । ४ कातब्बानि—सी०, रो०, कातब्बा—स्या० । ५ सुद्धिक च—स्या०, सुद्धिक च—रो० । ६-६ चतुरो—स्या०, रो० । ७-७ स्या०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । *—* एत्थ सी० पोत्थके अय गाथा दिस्सति—सुद्धिक पणीततर चत्तारो उपोसथ पुच्छका । तस्स सुत चत्तारो चतुरो सुचरितेन । दानुपकारा चत्तारो नागे सुप्पकासिता ॥

३० सुपण्णसंयुत

१ सुद्धिकसुत्त

१ सावत्थिनिदान । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, सुपण्ण-
योनियो । कतमा चतस्सो ? अण्डजा सुपण्णा, जलाबुजा सुपण्णा,
ससेदजा सुपण्णा, ओपपातिका^१ सुपण्णा – इमा खो, भिक्खवे, चतस्सो
सुपण्णयोनियो” ति ।

B 207

२ हरन्तिसुत्त

२ सावत्थिनिदान । “चतस्सो इमा, भिक्खवे, सुपण्ण-
योनियो । कतमा चतस्सो ? अण्डजा पे० इमा खो, भिक्खवे,
चतस्सो सुपण्णयोनियो । तत्र, भिक्खवे, अण्डजा सुपण्णा अण्डजे^२ व^३ नागे
हरन्ति न जलाबुजे न ससेदजे न ओपपातिके । तत्र, भिक्खवे, जलाबुजा
सुपण्णा अण्डजे च जलाबुजे च नागे हरन्ति न ससेदजे न ओपपातिके ।
तत्र, भिक्खवे, ससेदजा सुपण्णा अण्डजे च जलाबुजे च ससेदजे च नागे
हरन्ति न ओपपातिके । तत्र, भिक्खवे, ओपपातिका सुपण्णा अण्डजे
च जलाबुजे च ससेदजे च ओपपातिके च नागे हरन्ति । इमा खो, भिक्खवे,
चतस्सो सुपण्णयोनियो” ति ।

5 R 247

10

३ द्वयकारीसुत्त

३ सावत्थिनिदान । अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भन्ते, हेतु को
पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान
सहव्यत^३ उपपज्जती” ति ?

15

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी,
मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति – ‘अण्डजा सुपण्णा दीघायुका वण्ण-
वन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति – ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर
मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो कायस्स भेदा

20

१ उपपातिका – स्या० । २ अण्डजे – सा०, स्या०, रो० । ३ सहव्यत –
सी०, रो० ।

B 208

पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ।

४-६ दुत्तियादिद्वयकारीसुत्तत्तिक

R 248 5 ४-६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा जलाबुजान सुपण्णान पे० ससेदजान सुपण्णान पे० ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति — ‘ओपपातिका सुपण्णा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ।

७-१६ अण्डजदानूपकारसुत्तदसक

15 ७-१६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी, मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति — ‘अण्डजा सुपण्णा दीघायुका वण्ण-
20 वन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न देति पे० पान देति वत्थ देति यान देति माल देति गन्ध देति विलेपन देति सेय्य देति आवसथ देति पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जति । अय
25 खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा अण्डजान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ।

१७-४६ जलाबुजदानूपकारसुत्त

१७-४६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो
कायस्स भेदा पर मरणा जलाबुजान सुपण्णान पे० ससेदजान
सुपण्णान पे० ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ?

B 209

R 249

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन द्वयकारी होति, वाचाय द्वयकारी, 5
मनसा द्वयकारी । तस्स सुत होति — ‘ओपपातिका सुपण्णा दीघायुका
वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा
पर मरणा ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न
देति पे० पान देति पे० पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर
मरणा ओपपातिकान सुपण्णान सहव्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, 10
हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा ओपपातिकान
सुपण्णान सहव्यत उपपज्जती” ति ।

(एव पिण्डकेन छवत्तालीस^१ सुत्तन्ता होन्ति ।)

सुपण्णसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

सुद्धिक^२ हरन्ति चेव, द्वयकारी च^३ चतुरो^४ ।

दानूपकारा तालीस^५, सुपण्णे^६ सुप्पकासिता^७ ति ॥

— ० —

१ छत्तालीस — स्या०, छवत्तालीस — रो० । २ सुद्धिक — सी०, स्या०, रो० ।
३-३ चतुरो च — सी०, रो०, चतुरो पि च — स्या० । ४ च चत्तारो — रो०, चत्तारी —
सी०, चत्तारो — स्या० । ५ सुपण्णा — सी०, रो०, सुपण्णेहि — स्या० । ६ सुपकासिता
— रो० ।

३१ गन्धब्बकायसयुत्तं

१ सुद्धिकसुत्त

B 210

R 250

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डिकस्स आरामे पे० भगवा एतदवोच — “गन्धब्बकायिके वो,
भिक्षवे, देवे देसेस्सामि । त सुणाथ । कतमा^१ च, भिक्षवे, गन्धब्ब-
कायिका देवा ? सन्ति, भिक्षवे, मूलगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति,
5 भिक्षवे, सारगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे, फेगुगन्धे अधि-
वत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे, तचगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे,
पपटिकगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे, पत्तगन्धे अधिवत्था देवा ।
सन्ति, भिक्षवे, पुप्फगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे, फलगन्धे
अधिवत्था देवा । सन्ति, भिक्षवे, रसगन्धे अधिवत्था देवा । सन्ति,
10 भिक्षवे, गन्धगन्धे अधिवत्था देवा । इमे वुच्चन्ति, भिक्षवे, गन्धब्ब-
कायिका देवा” ति ।

२ सुचरितसुत्त

२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्षु भगवन्त
एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
भेदा पर मरणा गन्धब्बकायिकान देवान सहब्बत उपपज्जती” ति ?

15

“इध, भिक्षु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — गन्धब्बकायिका देवा
दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह
कायस्स भेदा पर मरणा गन्धब्बकायिकान देवान सहब्बत उपपज्जेय्य’
ति । सो कायस्स भेदा पर मरणा गन्धब्बकायिकान देवान सहब्बत
20 उपपज्जति । अय खो, भिक्षु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
भेदा पर मरणा गन्धब्बकायिकान देवान सहब्बत उपपज्जती” ति ।

३ मूलगन्धदातासुत्त

R 251

३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्षु भग-
वन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो

१ कतमे — सी०, स्या०, रो० ।

कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उप-
पज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — ‘मूलगन्धे अधिवत्था
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो 5
वताह कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत
उपपज्जेय्य’ ति । सो दाता होति मूलगन्धान । सो कायस्स भेदा पर
मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जनि । अय खो,
भिक्खु, हेतु पे० येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे
अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति । 10

४-१२ सारगन्धादिदातासुत्तनवक

४-१२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो
कायस्स भेदा पर मरणा सारगन्धे अधिवत्थान देवान पे० फेग्गुगन्धे
अधिवत्थान देवान तचगन्धे अधिवत्थान देवान पपटिकगन्धे अधि-
वत्थान देवान पत्तगन्धे अधिवत्थान देवान पुप्फगन्धे अधिवत्थान 15
देवान फलगन्धे अधिवत्थान देवान रसगन्धे अधिवत्थान देवान
गन्धगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु^१, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — ‘सारगन्धे अधिवत्था
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो 20
वताह कायस्स भेदा पर मरणा सारगन्धे अधिवत्थान देवान पे०
फेग्गुगन्धे अधिवत्थान देवान तचगन्धे अधिवत्थान देवान पपटिक-
गन्धे अधिवत्थान देवान पत्तगन्धे अधिवत्थान देवान पुप्फगन्धे
अधिवत्थान देवान फलगन्धे अधिवत्थान देवान रसगन्धे अधि-
वत्थान देवान गन्धगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जेय्य’ 25
ति । सो दाता होति सारगन्धान पे० सो दाता होति फेग्गुगन्धान
सो दाता होति तचगन्धान सो दाता होति पपटिकगन्धान सो
दाता होति पत्तगन्धान सो दाता होति पुप्फगन्धान सो दाता होति
फलगन्धान सो दाता होति रसगन्धान सो दाता होति गन्धगन्धान ।

१ भिक्खवे भिक्खु — स्या० ।

B 212

सो कायस्स भेदा पर मरणा गन्धगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उप-
पज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स
भेदा पर मरणा गन्धगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

१३-२२ मूलगन्धदानूपकारसुत्तदसक

१३-२२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
5 भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो
कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उप-
पज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति - ‘मूलगन्धे अधिवत्था
10 देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति - ‘अहो
वताह कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत
उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न देति पे० पान देति वत्थ देति यान
देति माल देति गन्ध देति विलेपन देति सेय्य देति आवसथ
देति पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान
15 देवान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन
मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा मूलगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत
उपपज्जती” ति ।

२३-११२ सारगन्धादिदानूपकारसुत्तनवुत्तिक

R 253

२३-११२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु
भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधे-
20 कच्चो कायस्स भेदा पर मरणा सारगन्धे अधिवत्थान देवान पे०
फेग्गुगन्धे अधिवत्थान देवान तच्चगन्धे अधिवत्थान देवान पपटिक-
गन्धे अधिवत्थान देवान पत्तगन्धे अधिवत्थान देवान पुप्फगन्धे
अधिवत्थान देवान फलगन्धे अधिवत्थान देवान रसगन्धे अधि-
वत्थान देवान गन्धगन्धे अधिवत्थान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

25 “इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति - ‘गन्धगन्धे अधिवत्था
देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति - ‘अहो

वताहं कायस्स भेदा परं मरणा गन्धगन्धे अधिवत्थानं देवानं सहब्यतं
 उपपज्जेय्यं' ति । सो अन्नं देति ... पे०... पानं देति ... वत्थं देति ... यानं
 देति ... मालं देति ... गन्धं देति ... विलेपनं देति ... सेय्यं देति ...
 आवसथं देति ... पदीपेय्यं देति । सो कायस्स भेदा परं मरणा गन्धगन्धे
 अधिवत्थानं देवानं सहब्यतं उपपज्जति । अयं खो, भिक्खु, हेतु अयं 5
 पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा परं मरणा गन्धगन्धे अधिवत्थानं
 देवानं सहब्यतं उपपज्जती" ति ।

B. 213

(एवं पिण्डकेन एकसतं च द्वादस च सुत्तन्ता होन्ति ।)

गन्धब्बकायसंयुत्तं समत्तं ।

तस्सुद्धानं

सुद्धिकं^१ च सुचरितं, दाता हि अपरे दस^२ ।

दानूपकारा^३ सतधा^४, गन्धब्बे^५ सुप्पकासिता^६" ति ॥

—:०:—

१. सुद्धिकं—सी०, स्या० । २. तयो—स्या० । ३. दानुपकारं—सी०; दानुपकारा—
 रो० । ४. दसधा—स्या०; दसमा—रो०; दसमं—सी० । ५. गन्धब्बा—स्या०, रो० ।
 ६. सुप्पकासितं—सी०; सुपकासिता—रो० ।

३२ वलाहकसंयुत्तं

१ सुद्धिकसुत्त

B 214
R 254

१ सावत्थिनिदान । “वलाहककायिके वो^१, भिक्खवे, देवे देसेस्सामि^२ । त सुणाथ । कतमे च, भिक्खवे, वलाहककायिका देवा ? सन्ति, भिक्खवे, सीतवलाहका देवा, सन्ति उण्हवलाहका देवा, सन्ति अब्भवलाहका देवा, सन्ति वातवलाहका देवा, सन्ति वस्सवलाहका देवा — इमे वुच्चन्ति, भिक्खवे, ‘वलाहककायिका देवा’” ति ।

२ सुचरितसुत्त

२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा वलाहककायिकान देवान सहब्बत^३ उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — ‘वलाहककायिका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा वलाहककायिकान देवान सहब्बत उपपज्जेय्य’ ति । सो कायस्स भेदा पर मरणा वलाहककायिकान देवान सहब्बत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा वलाहककायिकान देवान सहब्बत उपपज्जती” ति ।

३-१२ सीतवलाहकदानूपकारसुत्तदसक

३-१२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा सीतवलाहकान देवान सहब्बत उपपज्जती” ति ?

“इध भिक्खु, एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — ‘सीतवलाहका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा सीतवलाहकान देवान सहब्बत उपपज्जेय्य’

१ रो० पोत्थके नत्थि । २ देसिस्सामि — सी०, स्या०, रो० । ३ सहब्बत — सी०, रो० ।

ति । सो अन्न देति पे० पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा सीतवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा सीतवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

१३-५२ उण्हवलाहकदानूपकारसुत्त

१३-५२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु 5
भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा उण्हवलाहकान देवान पे० अण्भवलाहकान देवान पे० वातवलाहकान देवान पे० वस्सवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ?

“इध, भिक्खु एकच्चो कायेन सुचरित चरति, वाचाय सुचरित 10
चरति, मनसा सुचरित चरति । तस्स सुत होति — ‘वस्सवलाहका देवा दीघायुका वण्णवन्तो सुखबहुला’ ति । तस्स एव होति — ‘अहो वताह कायस्स भेदा पर मरणा वस्सवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जेय्य’ ति । सो अन्न देति पे० पदीपेय्य देति । सो कायस्स भेदा पर मरणा वस्सवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जति । अय खो, भिक्खु, 15
हेतु अय पच्चयो येन मिधेकच्चो कायस्स भेदा पर मरणा वस्सवलाहकान देवान सहब्यत उपपज्जती” ति ।

५३ सीतवलाहकसुत्त

५३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भग-
वन्त एतदवोच — “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येनेकदा सीत 20
होती” ति ।

“सन्ति, भिक्खु, सीतवलाहका नाम देवा । तेस यदा एव होति
— ‘यन्नून मय सकाय रतिया वसेय्यामा’” ति, तेस त चेतोपणिधिमन्वाय सीत होति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येनेकदा सीत होती” ति ।

५४ उण्हवलाहकसुत्त

B 216

५४ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येनेकदा उण्ह होती” ति ?

“सन्ति, भिक्खु, उण्हवलाहका नाम देवा । तेस यदा एव होति-
5 ‘यन्नून मय सकाय रतिया वसेय्यामा’ ति, तेस त चेतोपणिधिमन्वाय उण्ह होति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येनेकदा उण्ह होती” ति ।

५५ अम्भवलाहकसुत्त

५५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येनेकदा अम्भ होती” ति ?

10 “सन्ति, भिक्खु, अम्भवलाहका नाम देवा । तेस यदा एव होति - ‘यन्नून मय सकाय रतिया वसेय्यामा’ ति, तेस त चेतोपणिधि-मन्वाय अम्भ होति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येनेकदा अम्भ होती” ति ।

५६ वातवलाहकसुत्त

५६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येनेकदा वातो होती” ति ?

R 257

“सन्ति, भिक्खु, वातवलाहका नाम देवा । तेस यदा एव होति - ‘यन्नून मय सकाय रतिया वसेय्यामा’ ति, तेस त चेतोपणिधि-मन्वाय वातो होति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येनेकदा वातो
20 होती” ति ।

५७ वस्सवलाहकसुत्त

५७ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो सो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भन्ते, हेतु को पच्चयो येनेकदा देवो वस्सती” ति ?

“सन्ति, भिक्खु, वस्सवलाहका नाम देवा । तेस यदा एव
होति — ‘यन्नून मय सकाय रतिया वसेय्यामा’ ति, तेस त चेतोपणिधि-
मन्वाय देवो वस्सति । अय खो, भिक्खु, हेतु अय पच्चयो येनेकदा देवो
वस्सती” ति ।

B 217

वलाहकसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

सुद्धिक^१ सुचरित च^१ दानूपकारपञ्चास^२ ।

5

सीत उण्ह च अग्ग च वातवस्सवलाहका ति ॥

— ० —

१-१ देसना सुचरितञ्च — सी०, रो०, देसना सुचरिता — स्या० । २ दानुपकारी
पञ्चक — सी०, पञ्च दानुपकार पञ्चम — स्या०, दानुपकारा पञ्चक — रो० ।

३३ वच्छगोत्तसंयुत

१ रूपअञ्जाणसुत्त

B 218

१ एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथ-
पिण्डकस्स आरामे । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय
कथ सारणीय^१ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो

R 258

5 वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भो गोतम,
हेतु को पच्चयो यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्प-
ज्जन्ति — सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको
ति वा, अनन्तवा लोको ति वा, त जीव त सरीर ति वा, अञ्ज जीव
अञ्ज सरीर ति वा, होति तथागतो पर मरणा ति वा, न होति तथागतो
10 पर मरणा ति वा, होति च न च होति तथागतो पर मरणा ति वा, नेव
होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा” ति ?

“रूपे खो, वच्छ, अञ्जाणा, रूपसमुदये अञ्जाणा, रूपनिरोधे
अञ्जाणा, रूपनिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणा एवमिमानि^२
अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति — सस्सतो लोको ति वा
15 पे० नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा ति । अय खो,
वच्छ, हेतु अय पच्चयो यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके
उप्पज्जन्ति — सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे०
नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा” ति ।

२ वेदनाअञ्जाणसुत्त

२ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परि-
20 ब्बाजको भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति — सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति
तथागतो पर मरणा ति वा” ति ?

“वेदनाय खो, वच्छ, अञ्जाणा, वेदनासमुदये अञ्जाणा,
B 219 25 वेदनानिरोधे अञ्जाणा, वेदनानिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणा

१ सारणीय — सी०, स्या०, रो० । २ एवमानि — सी० ।

एवमिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा ति । अय खो, वच्छ, हेतु अय पच्चयो यानि-
मानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो लोको
ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो 5
पर मरणा ति वा” ति ।

३ सञ्जाअञ्जाणसुत्त

३ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परि-
ब्बाजको भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति 10
तथागतो पर मरणा ति वा” ति ?

R 259

“सञ्जाय खो, वच्छ, अञ्जाणा, सञ्जासमुदये अञ्जाणा,
सञ्जानिरोधे अञ्जाणा, सञ्जानिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणा
एवमिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति 15
तथागतो पर मरणा ति वा ति । अय खो, वच्छ, हेतु अय पच्चयो यानि-
मानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो लोको
ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो
पर मरणा ति वा” ति ।

४ सङ्खारअञ्जाणसुत्त

४ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परि- 20
ब्बाजको भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथा-
गतो पर मरणा ति वा” ति ?

“सङ्खारेसु खो, वच्छ, अञ्जाणा, सङ्खारसमुदये अञ्जाणा, 25
सङ्खारनिरोधे अञ्जाणा, सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय अञ्जाणा

B 220

एवमिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा ति । अय खो, वच्छ, हेतु अय पच्चयो यानि-
मानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो लोको ति
5 वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा ति वा” ति ।

५ विज्जाणअज्जाणसुत्त

५ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परि-
ब्बाजको भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
R 260 10 लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति
तथागतो पर मरणा ति वा” ति ?

“विज्जाणे खो, वच्छ, अज्जाणा, विज्जाणसमुदये अज्जाणा,
विज्जाणनिरोधे अज्जाणा, विज्जाणनिरोधगामिनिया पटिपदाय
अज्जाणा एवमिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति
15 – सस्सतो लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न
न होति तथागतो पर मरणा ति वा ति । अय खो, वच्छ, हेतु अय पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति
तथागतो पर मरणा ति वा” ति ।

६-१० रूपअदस्सनादिसुत्तपञ्चक

20 ६-१० सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो
परिब्बाजको भगवन्त एतदवोच – “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति – सस्सतो
लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति
तथागतो पर मरणा ति वा” ति ?

25 रूपे खो, वच्छ, अदस्सना पे० रूपनिरोधगामिनिया पटि-
पदाय अदस्सना पे० वेदनाय सज्जाय सङ्खारेसु खो, वच्छ,

अदस्सना पे० विज्जाणे खो, वच्छ, अदस्सना पे० विज्जाण-
निरोधगामिनिया पटिपदाय अदस्सना पे० ।

११-१५ रूपअनभिसमयादिसुत्तपञ्चक

११ सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, अनभिसमया पे० B 221
रूपनिरोधगामिनिया पटिपदाय अनभिसमया पे० ।

१२ सावत्थिनिदान । वेदनाय खो, वच्छ, अनभिसमया 5
पे० ।

१३ सावत्थिनिदान । सज्जाय खो, वच्छ, अनभिसमया
पे० ।

१४ सावत्थिनिदान । सङ्खारेसु खो, वच्छ, अनभिसमया 10
पे० ।

१५ सावत्थिनिदान । विज्जाणे खो, वच्छ, अनभिसमया
पे० ।

१६-२० रूपअननुबोधादिसुत्तपञ्चक

१६ सावत्थिनिदान । एकमन्त निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परि- R 261
ब्बाजको भगवन्त एतदवोच — को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो
पे० ? 15

रूपे खो, वच्छ, अननुबोधा पे० रूपनिरोधगामिनिया पटि-
पदाय अननुबोधा पे० ।

१७ सावत्थिनिदान । वेदनाय खो, वच्छ पे० ।

१८ सावत्थिनिदान । सज्जाय खो, वच्छ पे० ।

१९ सावत्थिनिदान । सङ्खारेसु खो, वच्छ पे० । 20

२० सावत्थिनिदान । विज्जाण खो, वच्छ अननुबोधा
पे० विज्जाणनिरोधगामिनिया पटिपदाय अननुबोधा ।

२१-२५ रूपअप्पटिवेधादिसुत्तपञ्चक

२१-२५ सावत्थिनिदान । को नु खो, भो गोतम, हेतु को
पच्चयो पे० रूपे खो, वच्छ, अप्पटिवेधा पे० विज्जाणे खो,
वच्छ, अप्पटिवेधा पे० । 25

२६-३० रूपअसल्लक्खणादिसुत्तपञ्चक

२६-३० सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, असल्लक्खणा
पे० विञ्जाणे खो, वच्छ, असल्लक्खणा पे० ।

३१-३५ रूपअनुपलक्खणादिसुत्तपञ्चक

B 222

३१-३५ सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, अनुपलक्खणा
पे० विञ्जाणे खो, वच्छ, अनुपलक्खणा पे० ।

३६-४० रूपअप्पच्चुपलक्खणादिसुत्तपञ्चक

5

३६-४० सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, अप्पच्चुपलक्खणा
पे० विञ्जाणे खो, वच्छ, अप्पच्चुपलक्खणा पे० ।

४१-४५ रूपअसमपेक्खणादिसुत्तपञ्चक

४१-४५ सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, असमपेक्खणा
पे० विञ्जाणे खो, वच्छ, असमपेक्खणा पे० ।

४६-५० रूपअप्पच्चुपेक्खणादिसुत्तपञ्चक

R 262

४६-५० सावत्थिनिदान । रूपे खो, वच्छ, अप्पच्चुपेक्खणा
10 पे० विञ्जाणे खो, वच्छ, अप्पच्चुपेक्खणा पे० ।

५१-५४ रूपअप्पच्चक्खकम्मादिसुत्तचतुक्क

५१ सावत्थिनिदान । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोद-
नीय कथ सारणीय^१ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो
खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्त एतदवोच - “को नु खो, भो गोतम,
15 हेतु को पच्चयो यानिमानि अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्प-
ज्जन्ति - सस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो
पर मरणा ति वा” ति ?

रूपे खो, वच्छ, अप्पच्चक्खकम्मा, रूपसमुदये अप्पच्चक्ख-
कम्मा, रूपनिरोधे अप्पच्चक्खकम्मा, रूपनिरोधगामिनिया पटिपदाय
20 अप्पच्चक्खकम्मा पे० ।

१ साराणीय - सी०, स्या०, रो० ।

५२ सावत्थिनिदान । वेदनाय खो, वच्छ, अप्यच्चक्खकम्म
 पे० वेदनानिरोधगामिनिया पटिपदाय अप्यच्चक्खकम्म पे० ।
 ५३ सावत्थिनिदान । सञ्जाय खो, वच्छ, अप्यच्चक्खकम्म
 पे० सञ्जानिरोधगामिनिया पटिपदाय अप्यच्चक्खकम्म पे० ।
 ५४ सावत्थिनिदान । सङ्खारेसु खो, वच्छ, अप्यच्चक्ख- 5 B 223
 कम्मा पे० सङ्खारनिरोधगामिनिया पटिपदाय अप्यच्चक्खकम्म
 पे० ।

५५ विज्ञानाण्यप्यच्चक्खकम्मसुत्त

५५ सावत्थिनिदान । “विज्ञाने खो, वच्छ, अप्यच्चक्ख-
 कम्मा, विज्ञानसमुदये अप्यच्चक्खकम्म, विज्ञाननिरोधे अप्यच्च-
 क्खकम्म, विज्ञाननिरोधगामिनिया पटिपदाय अप्यच्चक्खकम्म । एव 10
 मिमानी अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति — सस्सतो R 263
 लोको ति वा, असस्सतो लोको ति वा पे० नेव होति न न होति तथागतो
 पर मरणा ति वा ति । अय खो, वच्छ, हेतु अय पच्चयो यानिमानि
 अनेकविहितानि दिट्ठिगतानि लोके उप्पज्जन्ति — सस्सतो लोको ति वा,
 असस्सतो लोको ति वा, अन्तवा लोको ति वा, अनन्तवा लोको ति वा, 15
 त जीव त सरीर ति वा, अञ्ज जीव अञ्ज सरीर ति वा, होति तथागतो
 पर मरणा ति वा, न होति तथागतो पर मरणा ति वा, होति च न च होति
 तथागतो पर मरणा ति वा, नेव होति न न होति तथागतो पर मरणा
 ति वा” ति ।

वच्छगोत्तसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

अञ्जाणा अदस्सना^१ चेव^२, अनभिसमया अननुबोधा । 20
 अप्पटिवेधा असल्लक्खणा, अनुपलक्खणेन^३ अप्पच्चुपलक्खणा ।
 असमपेक्खणा अप्पच्चुपेक्खणा, अप्पच्चक्खकम्म ति ॥

— ० —

१ एवमानि — सी० । २-२ अदस्सनञ्चेव — स्या०, अदस्सन चेव — रो० ।

३ अनुपलक्खणा — सी० ।

३४. भानसंयुतं

१ समाधिमूलकसमापत्तिसुत्त

B 224

R 264

- १ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो ।
- 5 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो^१ च
- 10 उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्र अगमक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो चा” ति ।

२ समाधिमूलकठितिसुत्त

15

- २ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि ठितिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि ठितिकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च समाधिस्मि ठितिकुसलो ।
- 20 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि ठितिकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि ठितिकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा

R 265

१ पामोक्खो - स्या० ।

नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्र अगमक्खायति,
एवमेव खो, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति
समाधिस्मि ठितिकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च
मोक्खो च उत्तमो च पवरो चा" ति ।

B 225

३ समाधिमूलकवुट्टानसुत्त

३ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे 5
चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो
होति, न समाधिस्मि वुट्टानकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
समाधिस्मि वुट्टानकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध पन,
भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च
समाधिस्मि वुट्टानकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि 10
समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि वुट्टानकुसलो च । तत्र, भिक्खवे,
य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि वुट्टान-
कुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च
उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो
चा" ति ।

15

४ समाधिमूलककलितसुत्त

४ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो
होति, न समाधिस्मि कलितकुसलो^१ । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
समाधिस्मि कलितकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध 20
पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च
समाधिस्मि कलितकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समा-
धिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि कलितकुसलो च । तत्र,
भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि
कलितकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च
उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो 25
चा" ति ।

R 266

१ कलिकुसलो - रो० ।

५ समाधिमूलकआरम्भणसुत्त

B 226

- ५ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि आरम्भणकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि आरम्भणकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो ।
- 5 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च समाधिस्मि आरम्भणकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि आरम्भणकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि आरम्भणकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो
- 10 च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो चा” ति ।

६ समाधिमूलकगोचरसुत्त

- ६ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि गोचरकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
- R 267 15 समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च समाधिस्मि गोचरकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि गोचरकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि
- 20 गोचरकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो चा” ति ।

७ समाधिमूलकअभिनीहारसुत्त

- ७ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति,
- 25 न समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो ।

इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति
न च समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो
ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो
च । तत्र भिक्खवे, ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति
समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च 5
सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर
पे० पवरो चा” ति ।

B 227

८ समाधिमूलकसक्कच्चकारीमुत्त

८ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो
होति, न समाधिस्मि सक्कच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी 10
समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध
पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च
समाधिस्मि सक्कच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि सक्कच्चकारी च ।
तत्र, भिक्खवे, ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति 15
समाधिस्मि सक्कच्चकारी च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च
मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे०
पवरो चा” ति ।

R 268

९ समाधिमूलकसातच्चकारीमुत्त

९ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, 20
न समाधिस्मि सातच्चकारी । इध पन, भिक्खवे एकच्चो ज्ञायी
समाधिस्मि सातच्चकारी होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध पन,
भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न च
समाधिस्मि सातच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि
समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि सातच्चकारी च । तत्र, भिक्खवे, 25
ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि सातच्चकारी

च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो चा” ति ।

१० समाधिमूलकसप्पायकारीसुत्त

B 228

१० सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो
5 होति, न समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सप्पायकारी होति, न समाधिस्मि समाधिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समाधिकुसलो होति न
R 269 च समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च । तत्र,
10 भिक्खवे, ज्ञायी ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो चा” ति । (समाधिमूलक)

११ समापत्तिमूलकठितिसुत्त

११ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
15 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समाधिकुसलो होति, न समाधिस्मि ठितिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि ठिति कुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न च समाधिस्मि ठितिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्ति-
20 कुसलो च होति समाधिस्मि ठितिकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि ठितिकुसलो च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अग्गो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर पे० पवरो चा” ति ।

१२ समापत्तिमूलकबुद्धानसुत्त

१२ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
25 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो

होति, न समाधिस्मि वुट्टानकुसलो । इध, पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 ममाधिस्मि वुट्टानकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध
 पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न
 च समाधिस्मि वुट्टानकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी B 229
 समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि वुट्टानकुसलो च । 5 R 270
 तत्र, भिक्खवे, ज्ञायी पे० पवरो चा" ति ।

१३ समापत्तिमूलककल्लितसुत्त

१३ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो
 होति, न समाधिस्मि कल्लितकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 समाधिस्मि कल्लितकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध 10
 पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न
 च समाधिस्मि कल्लितकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि कल्लितकुसलो च ।
 तत्र पे० पवरो चा" ति ।

१४ समापत्तिमूलकआरम्मणसुत्त

१४ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे 15
 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो
 होति, न समाधिस्मि आरम्मणकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 समाधिस्मि आरम्मणकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो ।
 इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति
 न च समाधिस्मि आरम्मणकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी 20
 समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि आरम्मणकुसलो च ।
 तत्र पे० पवरो चा" ति ।

१५ समापत्तिमूलकगोचरसुत्त

१५ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खव, ज्ञायी । कतमे
 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो R 271
 होति, न समाधिस्मि गोचरकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी 25

B 230

समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न च समाधिस्मि गोचरकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि गोचरकुसलो च ।
 5 तत्र पे० पवरो चा' ति ।

१६ समापत्तिमूलकअभिनीहारसुत्त

१६ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति, न समाधिस्मि समापत्ति-
 10 कुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्ति-कुसलो होति न च समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो च । तत्र पे० पवरो चा' ति ।

१७ समापत्तिमूलकसक्कच्चसुत्त

१७ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे
 15 चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि सक्कच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न च समाधिस्मि सक्कच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 20 समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि सक्कच्चकारी च । तत्र पे० पवरो चा' ति ।

१८ समापत्तिमूलकसातच्चसुत्त

१८ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति, न समाधिस्मि सातच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी
 25 समाधिस्मि सातच्चकारी होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध

पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न च समाधिस्मि सातच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि सातच्चकारी च । तत्र पे० पवरो चा' ति ।

१६ समापत्तिमूलकसप्पायकारीसुत्त

१६ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे 5 B 231
चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो R 272
होति, न समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सप्पायकारी होति, न समाधिस्मि समापत्तिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि समापत्तिकुसलो होति न च समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी 10 समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च । तत्र भिक्खवे, ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्र अग- 15 मक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, ज्ञायी समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो चा' ति । (समापत्तिमूलक)

२०-२७ ठितिमूलकबुद्धानसुत्तादिअट्ठक

२०-२७ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि ठितिकुसलो 20 होति, न समाधिस्मि बुद्धानकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि बुद्धानकुसलो होति, न समाधिस्मि ठितिकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि ठितिकुसलो होति न च समाधिस्मि बुद्धानकुसलो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि ठितिकुसलो च होति समाधिस्मि बुद्धानकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, 25 ज्ञायी पे० उत्तमो च पवरो चा' ति । (पुरिममूलकानि विय याव सत्तवीसतिमा ठितिमूलकसप्पायकारीसुत्ता अट्ठ सुत्तानि पूरेतब्बानि । ठितिमूलक)

२८-३४ वुट्टानमूलककल्लितसुत्तादिसत्तकं

B 232
R 274

२८-३४ सावत्थिनिदान । “चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी ।
कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि वुट्टानकुसलो
होति, न समाधिस्मि कल्लितकुसलो । समाधिस्मि कल्लितकुसलो होति,
न समाधिस्मि वुट्टानकुसलो । नेव समाधिस्मि वुट्टानकुसलो होति न च
5 समाधिस्मि कल्लितकुसलो । समाधिस्मि वुट्टानकुसलो च होति समा-
धिस्मि कल्लितकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी पे० उत्तमो
च पवरो चा” ति । (अट्ठवीसतिम पुरिममूलकानि विय याव चतुत्तिसतिमा
वुट्टानमूलकसप्पायकारीसुत्ता सत्तासुत्तानि पूरेतब्बानि । वुट्टानमूलक)

३५-४० कल्लितमूलकआरम्मणसुत्तादिछक्क

R 275

३५-४० सावत्थिनिदान । “समाधिस्मि कल्लितकुसलो होति,
न समाधिस्मि आरम्मणकुसलो । समाधिस्मि आरम्मणकुसलो होति,
10 न समाधिस्मि कल्लितकुसलो । नेव समाधिस्मि कल्लितकुसलो होति
न च समाधिस्मि आरम्मणकुसलो । समाधिस्मि कल्लितकुसलो च होति
समाधिस्मि आरम्मणकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी पे०
उत्तमो च पवरो चा” ति । (पुरिममूलकानि विय याव चत्तालीसमा कल्लित-
मूलकसप्पायकारीसुत्ता छ सुत्तानि पूरेतब्बानि । कल्लितमूलक)

४१-४५ आरम्मणमूलकगोचरसुत्तादिपञ्चक

R 276

४१-४५ सावत्थिनिदान । “समाधिस्मि आरम्मणकुसलो
15 होति, न समाधिस्मि गोचरकुसलो । समाधिस्मि गोचरकुसलो होति,
न समाधिस्मि आरम्मणकुसलो । नेव समाधिस्मि आरम्मणकुसलो होति
न च समाधिस्मि गोचरकुसलो । समाधिस्मि आरम्मणकुसलो च होति
समाधिस्मि गोचरकुसलो च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी पे०
उत्तमो च पवरो चा” ति । (पुरिममूलकानि विय याव पञ्चचत्तालीसमा
आरम्मणमूलकसप्पायकारी सुत्ता पञ्च सुत्तानि पूरेतब्बानि । आरम्मणमूलक)

४६-४९ गोचरमूलकअभिनीहारसुत्तादिचतुक्क

20

B 233

४६ सावत्थिनिदान । “समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न
समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति,

न समाधिस्मि गोचरकुसलो । नेव समाधिस्मि गोचरकुसलो होति न च
 समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । समाधिस्मि गोचरकुसलो च होति
 समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर,
 खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो
 तत्र अगमक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी समाधिस्मि 5
 गोचरकुसलो च होति समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो च अय इमेस चतुन्न
 ज्ञायीन पे० उत्तमो च पवरो चा” ति ।

४७ समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न समाधिस्मि सक्कच्च-
 कारी पे० । (वित्थारेत्तब्ब)

४८ समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न समाधिस्मि सातच्च- 17
 कारी पे० ।

४९ समाधिस्मि गोचरकुसलो होति, न समाधिस्मि सप्पाय-
 कारी पे० । (गोचरमलक)

५०-५२ अभिनीहारमूलकसक्कच्चसुत्तादितिक

५० सावत्थिनिदान । “समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति,
 न समाधिस्मि सक्कच्चकारी । समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति, न 15 R 277
 समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो । नेव समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो
 होति न च समाधिस्मि सक्कच्चकारी । समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो
 च होति समाधिस्मि सक्कच्चकारी च । तत्र, भिक्खवे, य्वाय ज्ञायी
 पे० उत्तमो च पवरो चा” ति ।

५१ समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति, न समाधिस्मि 20
 सातच्चकारी पे० ।

५२ समाधिस्मि अभिनीहारकुसलो होति, न समाधिस्मि
 सप्पायकारी पे० । (अभिनीहारमूलक)

५३-५४ सक्कच्चमूलकसातच्चकारीसुत्तादिदुक्

५३ सावत्थिनिदान । “समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति, न B 234
 समाधिस्मि सातच्चकारी । समाधिस्मि सातच्चकारी होति, न समाधिस्मि 25

सक्कच्चकारी । नेव समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति न च समाधिस्मि सातच्चकारी । समाधिस्मि सक्कच्चकारी च होति समाधिस्मि सातच्चकारी च । तत्र, भिक्खवे, खाय पे० उत्तमो च पवरो चा" ति ।

- 5 ५४ समाधिस्मि सक्कच्चकारी होति, न समाधिस्मि सप्पायकारी पे० ।

५५ सातच्चमूलकसप्पायकारीसुत्त

- ५५ सावत्थिनिदान । "चत्तारोमे, भिक्खवे, ज्ञायी । कतमे चत्तारो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सातच्चकारी होति, न समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सप्पायकारी होति, न समाधिस्मि सातच्चकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी नेव समाधिस्मि सातच्चकारी होति न च समाधिस्मि सप्पायकारी । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो ज्ञायी समाधिस्मि सातच्चकारी च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च । तत्र, भिक्खवे, खाय ज्ञायी समाधिस्मि सातच्चकारी च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च अय 15 इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो च उत्तमो च पवरो च । सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत^१, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पिमण्डो तत्र अगमक्खायति, एवमेव खो, भिक्खवे, खाय ज्ञायी समाधिस्मि सातच्चकारी च होति समाधिस्मि सप्पायकारी च अय इमेस चतुन्न ज्ञायीन अगो च सेट्ठो च मोक्खो^२ च 20 उत्तमो च पवरो चा" ति ।

५६ इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभिनन्दु ति । (यथा पञ्चपञ्चास वेय्याकरणानि होन्ति तथा वित्थारेतेब्बानि)

ज्ञानसयुत्त समत्त ।

तस्सुद्धान

B 235

समाधि समापत्ति णिति च^१, वुट्ठान कल्लितारम्मणेन च । गोचरा^२ अभिनीहारो सक्कच्च, सातच्चकारी^३ अथो पि सप्पाय^४ ति ॥ खन्धवग्गो ततियो ।

१ नातात-सा० । २ पामाक्खा - स्या० । ३ स्या० पोत्थके नत्थि । ४ गाचर- स्या०, रो० । ४ सक्कच्च सातच्च-सी०, म० । ५ सप्पाया-सी० ।

तस्सुद्धान

*खन्धराधसयुत्त च, दिट्ठि ओक्कन्त^१ उप्पादा ।
किलेससारिपुत्ता च, नागा सुपण्णगन्धब्बा ।
बलाहवच्छज्ञान ति, खन्धवग्गम्हि तेरसा ति* ॥

खन्धवग्गसयुत्तपालि निट्ठिता ।

— ० —

१ ओक्कन्ति — रो० ।

— एत्थ स्या० पोत्थके इमा गाथागे दिस्सन्ति —

तत्र वग्गुद्धान

नकुवपिता अनिच्चञ्च, भार नतुम्हाकेन च ।
अत्तदीपेन पञ्जासो, पठमो ति पवुच्चति ॥
उपायो अरह खज्जनियो, थेर पुप्फेन पञ्चम ।
मज्झेपण्णासकोसलो, सम्बुद्धेन पकासित ॥
अन्त धम्मकथिकाविज्जा, कुक्कुल दिट्ठिपञ्चम ।
ततियो पण्णासको वृत्तो, निपातो ति पवुच्चतीति ॥
खन्धराधदिट्ठि च ओक्कन्ति, उप्पादेन किलेसेन च ।
सारीपुत्तो च नागो च, सुपण्णान्धब्बकायिका ।
बलाहो वच्छगोत्तो च, ज्ञानेन भवन्ति तेरसा ति ॥

स० २-६२

विशेषपदान

अनुवकमणिका

अ	अ	अत्ता होति, अदुक्खमसुखी	४३३-४३६
अकटविधा	४२३	— एक तदुक्खी	४३२
अकालिको	५६, १६७	— एकन्तसुखी	४३२
अकुप्पा मे विमुत्ति	१४४, २६४	— सुखदुक्खी	४३२
अकुसलवितक्का	३१८	अत्थसहित	१८६
अग्गबीज	२८४	अत्थिकवाद, वदति	४१६
अग्गमहेसी, कलिङ्गस्स रञ्जो	२१६	अत्थिता, लोके	१७
अघमूल	२६६	अत्थिसम्मत्त, लोके पण्डितान	३५६
अचेलो, कस्सपो	१८, २०	अदुक्खमसुखा, वेदना	४६
अजातसत्तुमारो, बेवदत्तस्स	२०१	अदुक्खमसुखी, अत्ता होति	४३३-४३६
अजातसत्तु, मागधो राजा	२२३	अदुक्खमसुख, उपेक्खासतिपारिसुद्धि	४५२
— बेदेहिपुत्तो	२२३	अधिच्चसमुप्पन्ना, जाति	६६
अजितपञ्चे, पारायणे	४१	अधिच्चसमुप्पन्न, जरामरण	६६
अज्झत्त सम्पसादन	४५१	— दुक्ख १६, २०, ३१, ३२, ३६	
अञ्जतित्थियपुब्बो	२०	— सुखदुक्ख, असयकार २१, ३५	
अञ्जतित्थियान, परिब्बाजकान आरामो	२६	अधिवचनपथा	२६६
अञ्जतित्थिया, परिब्बाजका	१०२, ३३७	अधिवत्था देवा, गधगधे	४६४
अञ्जाण, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय	५	— तचगधे	४६४
— दुक्खनिरोधे	५	— पत्तगधे	४६४
— दुक्खसमुदये	५	— पपटिकगधे	४६४
— दुक्खे	५	— पुप्फगधे	४६४
अञ्जो करोति, अञ्जो पटिसवेदयति	६४	— फेगुगधे	४६४
अञ्जा जीव अञ्ज सरीर ति वा	५३, ४७२	— मूलगन्धे	४६४
अटुकवगिये, भागण्डियपञ्चे	२४८, २५१	— रसगन्धे	४६४
अटुङ्गिको, अरियो	३७	— सारगन्धे	४६४
— मग्गो	३७, ५०, २८६, २६०	अधोमुखो, भुञ्जसि	४५३
अट्ट पुरिसभूमियो	४२३	अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खु उदपादि	११
अट्टिकङ्कलो	१५६	अनन्तवा, लोको	४७२
अट्टिपुञ्जो	१५६	अनमतगोय, ससारो १५१, १५२, १५६-१५६, ३६५	
अट्टिरासि	१५६	अनागामिना	३८१
अतिचारिनी, राजगहे	२१५	अनाथपिण्डिकस्स आरामे, जेतवने ३, १२, ६६, १११, ११५, १४३, १५१, १८०, १८७, १८६, २०३, २१६, २२३, २२७-२२६, ३३१, ४५०, ४५६, ४६४, ४७२	
अत्तदीपा	२७४		
अत्तवधाय	२००		
अत्तवादुपादानं	५		

अनाथपिण्डको, गहपति	५८
अनिकेतसारी	२४६
अनिमित्तो, समाधि	३१८
अनिम्माता	४२३
अनिम्मिता	४२३
अनुत्तरो	३११
अनुराधो, आयस्मा	३३७, ३३८
अनुरुद्धो, आयस्मा	१३२
अनौकसारी	२४८
अतर सम्मस	६२
अतवा लोको	४२६, ४७२
अन्ते, उभो	२०
अवये, आण	५१
अपुरक्खरानो	२५०
अप्पच्चया	४२२
अव्याकत	१८६
अव्यापादच्छन्दो	१३०
अव्यापादपरियेसना	१३०
अव्यापादपरिळाहो	१३०
अव्यापादवितक्को	१२६
अव्यापादसङ्कप्पो	१३०
अव्यापादसञ्जा	१३०
अभिनीहारकुसलो	४८१, ४८७
अभिसङ्खत, कम्म	५५
अभिसमयो, पञ्चाय	८६
अयुञ्जाय विहरति, भगवा	३५८
अरञ्जाकुटिकाय	३३७
अरञ्जायतने, महासरसी	२२४
अरहता	३८१
अरियसावको	४१७, ४१८, ४२०, ४२१, ४२३-४२५, ४२८
— दिट्ठिसम्पन्नो	३८, ५०, ५१
अरियो, अट्टङ्गिको मग्गो	३७, २८६, २९०
— तुण्हीभावो	२२७
अरूपभवो	४
अरूपी, अत्ता होति	४३१
अवक्कन्ति, नामरूपस्स	८६
अवन्तीसु विहरति, महाकच्चानो आयस्मा	२४८, २५१
अविचार	४५१

अविज्जा	५
अविज्जाधातु	१३१
अविज्जानिदाना, सङ्खारा	१३
अविज्जानिरोधा, सङ्खारनिरोधो	१०, ३६
अविज्जानीवरणान, सत्तान	१५१, १५७
अविज्जापच्चया, सङ्खारा	३, ५, ८, ११, ५३
अविज्जाय त्वेव असेसविरागनिरोधा, सङ्खारनिरोधो	३
अविज्जासमुदया, सङ्खारसमुदयो	३६
अविज्जूपनिसा, सङ्खारा	२८
अवितक्क	४५१
अविनिपातधम्मो	४१७, ४१८, ४२०, ४२१, ४२३-४२५, ४२८
अविहिंसाछ्खदो	१३०
अविहिंसावितक्को	१२६
अविहिंसासङ्कप्पो	१३०
अविहिंसासञ्जा	१३०
अवेच्चप्पसादेन, समन्नागतो	५६
असञ्जीगम्भा	४२३
असनिविचक्क	१६२
असयकार अपरकार, अधिच्चसमुप्पन्न दुक्ख	१६
असयकार अपरकार, अधिच्चसमुप्पन्न सुखदुक्ख	२१
असस्सतो, लोको	४२५, ४७२
अस्सजि, आयस्मा	३४४, ३४५
अस्सराजा, बलाहको	३६२
अस्सादानुपस्सिनो	७३, ७८
अस्सादो	२६३, २६५
— पठवीधातुया	१४४, १४५
अस्सु, पस्सन्न पग्गरित	१५२
अहेतु	४३२

आ

आकासधातु	२०७, २०८, ४४५
आकासानञ्चायतनधातु	१२७, १२८
आकासानञ्चायतन	१७७, ४५२
आकिञ्चञ्चायतनधातु	१२७, १२८
आगतगति	५७
आजीवकसते	४२३
आणिसङ्खाटो	२२२
आतापी	१६५
आदीनवो	२६३, २६५
— पठवीधातुया	१४४, १४५

आनद, आवुसो	१८१
आनदो, आयस्मा	३१, ३४, ७६, ६२, ६८, १०३, १३२, १८०, १८२, १६६, २२८, २७१, ३१६, ३२७, ३५३, ४००, ४५०-४५२
आपोकायो	४२३
आपोधातु	१४३, १४८, १४९, २०७, २०६
आभाधातु	१२७, १२८
आयतनान पटिलाभो	४
आयुसङ्गारा, खियन्ति	२२१
आरम्मणकुसलो	४८०, ४८३
आरम्मणमेत	५६, ५७
आविभाव	१०४
आसदिपञ्चमा, पुरिसा	४१६
आसवान खयो होति, एव पस्सतो	२७
आहारनिरोधा, रूपनिरोधो	२८६
आहारसमुदया, रूपसमुदयो	२८६, २९१
आहारा, चत्तारो	१२, १३, ८४
- तण्हानिदाना	१२
आहारो, कबळीकारो	८४
आहुनेय्यो	५६
आळवको	१६७

इ

इक्खणिका, राजगहे	२१५
इद्धाभिसङ्गार, अभिसङ्गासि	३१७
इद्धिविध पच्चनुभोमि	१०४, १७८
इद उप्पज्जति, इमस्सुप्पादा	२६
इद न होति, इमस्मि असति	२६
इद निरुज्जति, इमस्स निरोधा	२६
इद होति, इमस्मि सति	२६
इन्द्रियसते	४२३
इन्द्रियान पञ्चस	३६६
इसिगिलिपस्स	३४२
इसिपतने, बाराणसिय	६६
- मिगदाये	६६, १६४, १८५, २६५, ३५१, ३८०, ३८२, ३८५-३८८

उ

उक्कण्डकेन, नाम रोगजातेन फुट्ठो	१६२, २२६
उच्छेद, एत	२०

उट्ठानकुसलो	४८३, ४८५
उण्हवलाहका, देवा	४६८
उत्तानकुत्तानको, विय खायति	७६
उत्तानो, धम्मो	२६
उपनिसा, निब्बिदाय	२८
उपवाणो, आयस्मा	३६
उपादानक्खधा	२६४, २८८, ३७४, ४०४
उपादाननिरोधा, भवनिरोधो	३, ६, ३३
उपादाननिरोधो, तण्हानिरोधा	३, १५, ३३
उपादानपच्चया, भवो	३, ७
उपादानूपनिसो, भवो	२६
उपादान	५, २८
- किपच्चया	७
- तण्हापच्चया	३७
- तण्हूपनिस	२६
उपादापरितस्सना	२५४
उपादियमानो	३०१
उपालि, आयस्मा	१३२
उपेक्खको सतिमा सुखविहारी	१५१
उपेक्खासतिपारिसुद्धि, अदुक्खमसुख	४५२
उपोसयो, नागराजा	३६२
उपोसथ, उपवसति	४५६, ४५७
उप्पलवण्णा	१६७
उप्पादो, पठवीधातुया	१४६
उब्भमुखो, भुज्जसि	४५३
उभो अन्ते अनुपगम्म	२०, ५२

ए

एकन्तदुक्खा, अभविस्स	१४७
एकन्तदुक्खी, अत्ता होति	४३२
एकन्तसुखी, अत्ता होति	४३२
एको अन्तो	१७
एव पस्सतो, आसवान खयो हाति	२७
एसिकट्ठापिट्ठिता	४२३
एहिपस्सिको	५६, १६७

ओ

ओकसारी	२४८
ओक्कन्तो सम्मत्तनियाम	४३६
ओक्कमनिया धम्मा, सद्धम्मस्स सम्मोसाय	१८७

श्रोतप्पी	१६५	कामभवो	४
श्रोपनेय्यिको	५६	कामवितक्को	१२८, ३१८
श्रोपपातिका, नागा	४६०	कामुपादान	५
श्रोपपातिकान, नागान सहव्यत	४५६	काम तचो च नहार च	२६
श्रोपपातिका, सत्ता	४१८	कायपरियत्तिक, वेदन	७१
— सुपण्णा	४६२	कायविञ्जाण	५, २०४, २०६
श्रोरम्भिको, राजगहे	२१३	कायसङ्खारो	५, ३५, ३६, ५०
श्रोरम्भागियानि, सयोजनानि	२८५	कायसञ्चेतनाहेतु	३५
श्रोळारिको वा सुखुमो वा, कळीकारो आहारो	१२	कायसम्फस्सजा, वेदना	५ २०५
क		कायसम्फस्सो	५ २०५, २०६
ककुसन्धस्स, भगवतो	१०	कायस्स, चातुम्महाभूतिकस्स	८०, ८२
कच्चानगोत्तो, आयस्मा	१७	कायायतन	५
कच्चानो, आयस्मा	१३०	काया सत्तिमे, अकटा	४२३
कपिलवत्थुस्मि, निप्रोधारामे	३१६	कारणिको, राजगहे	२१३
कप्पा अन्भतीता	१५५	काळसिला	३४२
कप्पो, आयस्मा	३८३	कुरुन निगमो, कम्मासधम्म नाम	७६
कबळीकारो, आहारो	१२, १३, ८३, ८४	कुरुसु विहरति, भगवा	७६
कम्मवादा, समणब्राह्मणा	३०, ३२, ३४, ३५	कुलगणिकजाता	७६
कम्मान फल विपाको	४१८	कुलघरे, पपाते पब्बते	२४८, २५१
कम्मासधम्म नाम, कुरुन निगमो	७६	कुलूपघात	१८३
कम्म अभिसङ्खत	५५	कुसावतीराजधानिप्पमुखानि	३६१
कलन्दकनिवापे, राजगहे	१७४	कुसावती राजधानी	३६२
— वेळुवने	१८, १०२, १८२, २०१, २११, २२८, २३५, २७६, २८१, ३४०, ३४४, ४५३	कूटट्टा	४२३
कलिङ्गरूपधाना	२२३	कूटागारसालाय, महावने	२२२, २८७, ३३७
कलिङ्गस्स रञ्जो अग्गमहेसी	२१६	कूटागार, महाब्यूह	३६२
कस्सपकारामे, विहरति	३४४	कौणागमनस्स, भगवतो	११
कस्सपसदिसो	१६६	कोसम्बिय विहरति, भगवा	३१६
कस्सपस्स, भगवतो	११	— विहरन्ति, आयस्मा च आनन्दो	६८, ३५३
— सम्मासम्बुद्धस्स पावचने, पापभिक्षु	२१६	— विहरन्ति, आयस्मा च मुसिलो	६८
कस्सपो	२०, १६३, १६६-१६८, १७६-१७६	— विहरन्ति भिक्षू	३४६
— अचेलो	१८, २०	ख	
— आयस्मा	२१	खत्तियानी	३६२
— पूरणो	२६७	खन्धबीज	२८४
— भगवा	१६१	खान पातुभावी	४
कळारखत्तियो, भिक्षु	४३, ४४, ४७	खीणा जाति	२१
कामतण्हा	२६७	खुज्जुतरा उपासिका	१६६
		खेमको, आयस्मा	३४६, ३५१
		— भिक्षु	३४७, ३४६
		खेमा, भिक्षुनी	१६७

ग	<p>गङ्गाय तीर ३५८,४२० गद्गुह्नमत्त, मेतचित्त भावेय्य २२० गन्धगन्धे, अश्वित्था देवा ४६४ ग घतण्हा ५,२०६ गन्धबकायिका, देवा ४६४ गन्धसञ्चेतना २०६,२६०,४४१ गन्धसञ्जा २०६,२८६,४४१ गम्भीरावभासो, पटिच्चसमुप्पादो ७६ गामकूटको, राजगहे २१४ गिञ्जकूटा पम्बता, ओरोहन्तो २१२,२१३,२१६ गिञ्जकूटे, पम्बते १३२,१५६,१६०, २००,२११,३४२ गिञ्जकावसथे ६३ गोघातको, राजगहे २१२ गोचरकुसलो ४८० — समधिर्म्मि होति ४८४ गोतमो, आयस्मा ३२</p>	<p>चातुमहाभूतिकस्स, कायस्स ८०, ८२ चातुम्महाभूतिको, अय पुरिसो ४१६ चित्तसङ्घारो ५, ३६, ५० चित्तो, गहपति १६६ चित्त ८०-८२ चुत्तपपातो ५७ चेतना ५ — हीना १३१ चेतोविमुत्ति, मेत्ता २२०</p>
घ	<p>घाणविञ्जाना ५,२०४,२०६ घाणसम्फस्सजा, वेदना ५,२०५ घाणसम्फस्सो ५,२०५,२०६ घाणायतन ५ घोसितारामे ६८,३४६,३५३</p>	<p>छ छन्दनान्त १२३,१२५ छ दरागो ४४७ छन्नो, आयस्मा ३५१-३५३ छाभिजातियो ४२३ छिनपिलोतिको २६</p>
च	<p>चक्खायतने ५ चक्खुना, दिब्बे १७६ चक्खुविञ्जाना ५,६३,२०४,२०६ चक्खुसम्फस्सजा, वेदना ५,२०५,२०६ चक्खुसम्फस्सो ५,२०५,२०६ चक्खु उदपादि, अननुस्सुतेसु धम्मेषु ११ चतस्सो, धातुयो १४३ चतुत्थ ज्ञान १७७,४५२ चतुपरिवट्ट २८८ चत्तारो आहारा १२, १३, ८४ — मासे, परिवसति २० चन्दिमसुरिया, न उदेन्ति ४२४,४२६,३४५ चन्द्रपमा १६५</p>	<p>ज जनपदकल्याणी १६६ जरसिङ्गालो १६२,२२६ जरा ४, ३८ जरामरणनिरोधगामिनी, पटिपदा ३७ जरामरणनिरोधो, जातिनिरोधा ३७ जरामरणसमुदयो, जातिसमुदयो ३७ जरामरणस्स, पातुभावो ४४५ जरामरण ४,६,३७,३८, ४६, ५२ — अधिच्चसमुप्पन्न ६६ — जातिनिरोधा ४, ३३ — जातिपच्चया ३ — परङ्कत ६६ — सयङ्कत ६६ जाणुस्सोणि, ब्राह्मणो ६५ जाति ४, २८, ५२ — अधिच्चसमुप्पन्ना ६६ — किपच्चया ७ — खीणा २१ जातिनिरोधा, जरामरणनिरोधो ८, १३, ३७ — जरामरण ४, ३३ जातिनिरोधो १५ — भवनिरोधा ३, ३३</p>

जातिपच्चया, जरामरण	३, ११	तण्हा, पोनीभविका	३७३
जाति, परङ्कता	६६	— वेदनानिदाना	१३
— भवपच्चया	३, ७	— वेदनापच्चया	३, ७
— भवूपनिसा	२६	— वेदनूपनिसा	२६
जातिसमुदया, जरामरणसमुदयो	३७	तण्हासयोजनान, सत्तान	१५१, १५७
जाति, सयङ्कता	६६	तण्हुपनिस, उपादान	२६
जातूपनिस, दुक्ख	२६	ततिय, ज्ञान	१७७, ४५१
जिह्वायतन	५	तथागतो	२५
जिह्वाविञ्ज्णाण	५, २०४, २०६	तदाहारनिरोधा	४२
जिह्वासम्फस्सजा वेदना	५, २०५	तन्ताकुलकजाता	७६
जिह्वासम्फस्सो	५, २०५, २०६	तिण्ण सङ्गति, फस्सो	६१, ६३
जीवितपरियतिक, वेदन	७१	तिम्बक्को, परिब्बाजको	२१
जीवे	४२३	तिरोकुहु	१०४
जेतवने	४१४	तिरोपब्बत	१०४
— अनाथपिण्डकस्स आरामे	३, १२, ६६,	तिरोपाकार	१०४
१११, ११५, १४३, १५१, १८०,		तिरोभाव	१०४
१८७, १८६, २०३, २१६, २२३,		तिविधूपपरिक्खी	२६१, २६४
२२७—२२६, ३०१, ३३१, ४५०,		तिस्सो, आयस्मा	३२८
४५६, ४६४, ४७२		तिस्सो वेदना	४६
— तिणकट्टसाखापलास	२६७	तुण्हीभावो, अरियो	२२७
झ		तेचीवरिको	१५८, १७०, १७५
झायी	४७८—४८५	तेजोकायो	४२३
ञ		तेजोधातु	१४३, १४८, १४९, २०७, २०६, ४४५
आणवत्थूनि, चतुचत्तारीस	४८, ४९	त जीव त सरीर ति वा	५२, ४७२
आतिके विहरति, भगवा	६३, १३०	थ	
आयप्पटिपन्नो	५६	थालिपाकसतानि	२०१
ठ		थुल्लतिस्सा, भिक्खुनी	१८१, १८३
ठितिकुसलो	४७८, ४८५	थेरनामको, भिक्खु	२३५
त		द	
तच्चगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४	दक्खिणागिरिस्मि	१८२
तण्हा	५, २८	दसबलसमन्नागतो	२५, २६
— किंपच्चया	७	दसारहान आनको, मुदिङ्गो	२३२
तण्हानिदाना, आहारा	१२	दस्सनसम्पन्नो	३८, ५१
तण्हानिरोधा, उपादाननिरोधो	६, ३३, ३६	दासको, आयस्मा	३४७—३४६
तण्हानिरोधो	१५	दिट्ठधम्मनिब्बानप्पत्तो	१८, ६८, ३७७
— वेदनानिरोधा	३, ३३	दिट्ठि, उप्पज्जति	४१७—४३६
तण्हापच्चया, उपादान	३, ७, १४	दिट्ठिगतानि, लोके उप्पज्जन्ति	४७२, ४७७

पत्तगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४	पिण्डपातिको	१५८, १७०, १७५
पत्थना, हीना	१३१	पिण्डाय चरित्वा, सपदान	४५३
पपटिकगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४	पिण्डोल्य	३१७
पपातसतानि	४२३	पितुञ्छापुत्तो	३२८
पपाता	४२३	पीति	२८
पब्बते, गिञ्जकूटे	१३२, १५६, १६०	— पामोज्जूपनिसा	२६
परङ्कता, जाति	६६	पीतिसुख, विवेकज	४५०
परङ्कत, जरामरण	६६	— समाधिज	४५१
पराभवाय	२००	पीतूपनिसा, पस्सद्धि	२६
परिब्बाजकसते	४२३	पुग्गलो, हीनी	१३१
परिब्बाजका, अञ्जतिस्थिया	१०२, ३३७	पुञ्जक्खेत, लोकस्स	५६
परिब्बाजकान आरामो, अञ्जतिस्थियान	२६	पुण्णो आयस्मा, मन्ताणिपुत्तो	१३२, ३२७
परिब्बाजको, तिम्बस्को	२१	पुनम्भवाभिनिम्बति	५६, ८७, ८८
— सुसिमो	१०३	पुप्फगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४
परियेसनानान्त	१२३, १२५	पुब्बा कोटि, न पञ्चायति	१५१, १५७, ३६५
परिवसति, चत्तारो मासे	२०	पुब्बारामे, मिगारमातुपासादे	३२३
परिवीमसमानो, भिक्खु	६६	पुब्बेनिवास, अनुस्सरामि	१०५, १७६
परिष्ठाहनान्त	१२३, १२५	पुरक्खरानो	२५०
परङ्कत, दुक्ख	१६, ३६	पुरिसदम्भसारथि	५६, ३११
षविट्ठो, आयस्मा	६८	पुरिसपुग्गला, अट्ट	५६
पवुटा	४२३	पुरिसयुगानि, चत्तारि	५६
पस्सद्धि	२८	पूतिकायेन दिट्ठेन, किं ते इमिना	३४१
— पीतूपनिसा	२६	पूरणो, कस्सपो	२६७
पस्सद्धूपनिस, सुख	२६	पेसाचा, सत्त	४२३
पाचीनवसो	१६२	पोनोभविका, तण्हा	३७३
पात्वाकासि, सित	२११	पसुकूलिको, भिक्खु	१७०, १७५
पापभिक्खु, कस्सपस्स सम्मासम्बुद्धस्स पाक्कने	२१६	पसु ओरोपेत्वा, नखसिखाय	२१६
पापभिक्खुनी	२१६		
पापसामणोरो	२१७		
पापसिक्खमाना	२१६		
पापिच्छा, भिक्खू	१३३		
पामोज्जूपनिसा, पीति	२६		
पामोज्ज	२८		
— सद्धूपनिस	२६		
पारदारिको, राजगहे	२१५		
पारायने, अजितपञ्चे	४१		
पालिलेय्यक	३१६		
पावेय्यका भिक्खू, तिसमत्ता	१५८		
पाहुँय्यो	५६		
		फ	
		फलगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४
		फलुबीज	२८४
		फस्सनान्त	१२१, १२५
		फस्सनिदाना, वेदना	१३
		फस्सनिरोधा, वेदनानिरोधो	३, ६, ३३
		फस्सनिरोधो	१५
		— फस्सायतनान असैसविरागनिरोधा	३३
		— सळायतननिरोधा	३
		फस्सपच्चया, वेदना	३, ७, १४
		फस्सायतनान असैसविरागनिरोधा, फस्स-	
		निरोधो	३३

फस्साहारो, दटुब्बो	८४	ब्रह्मलोका	१७८
फस्सुपनिसा, वेदना	२६	ब्रह्मा, सहम्पति	३१६, ३१७
फस्सो	५		
— किपच्चया	७	भ	
— तिण्ण सङ्गति	६१-६३	भगव नेत्तिका, धम्मा	६६, १६६
— दुतियो	१२, १३, ८३	भगवम्पटिसरणा, धम्मा	६६, १६६
— सळायतननिदानो	१३	भगवम्मूलका, धम्मा	६६, १६६
— सळायतनपच्चया	३, ७, १४	भग्गेसु विहरति, भगवा	२४१
— सळायतनूपनिसो	२६	भयानि, पच्च	५८
फेगुगाधे, अधिवत्था देवा	४६४	भवतण्हा	२६५
फोटुब्बतण्हा	५, २०६	भवदिट्ठि	३१८
फोटुब्बसञ्चेतना	२०६, २६०, ४४१	भवनिरोधा, जातिनिरोधो	३, ८, ३३
फोटुब्बसञ्जा	२०६, २८६, ४४१	भवनिरोधो	१५
		— उपादाननिरोधा	३, ३३
ब		भवनेत्तिनिरोधो	४०३
बदरिकारामे	३४६	भवपच्चया, जाति	३, ७
बहुस्सुता, भिक्खू	१३३	भवूपनिसा, जाति	२६
बाराणसिय, इसिपतने	६६	भवो	४, २८
— विहरति भगवा	१६४, १८५, २६५, ३८०	— उपादानपच्चया	३, ७
— विहरति	३८२, ३८५-३८८	— उपादानूपनिसो	२६
— विहरन्ति भिक्खू	३५१	— किपच्चया	७
बालो, मातुगामो	१८१	भारनिकखेपन	२६१
बाळिसिको	१८६	भारहारो	२६१
बिळारो, सन्धिसमलसङ्कटीरे ठितो	२२५	भारादान	२६१
बीजजातार्तान	२८४	भारो	२६१
बीजबीजञ्जेव पच्चम	२८४	भिकखुनुपस्सयो	१८०
बेलुवलट्टिकाय मूले, दिवाविहार निसीदि	३१६	भिक्खू, दिब्बचक्खुका	१३२
बोधिसत्तस्स, बिपस्सिस्स	६, ८	— धम्मकथिका	१३३
ब्याकत	१८६	— धुतवादा	१३२
ब्यापादच्छन्दो	१२६	— पापिच्छा	१३३
ब्यापादपरियेसना	१२६	— बहुस्सुता	१३३
ब्यापादपरिळाहो	१२६	— महापञ्जा	१३२
ब्यापादवितक्को	१२६, ३१८	— महिद्धिका	१३२
ब्यापादसङ्कप्पो	१२६	— विनयधरा	१३३
ब्यापादसञ्जा	१२६	भूमिजो, प्रायस्मा	३३, ३४
ब्रह्मचक्क, पवत्तेति	२५, २६	भेसकळावने, मिगदाये	२४१
ब्रह्मचरियपरियोसान	२६६	— सुसुमारगिरे	२४१
ब्रह्मचरियवासो	५३, ३६३	म	
ब्रह्मचरिय, वुसित	२१	मग्गञ्जू	२६५
ब्रह्मञ्जात्थ	४०		

मरगो, अट्टङ्गिको	३७, २८६
मज्झिमा, सञ्ज्ञा	१३१
मधुरकजातो विय, कायो	३२८
मनसिकारो	५
मनायतन	५
मनो, इति पि	८०
मनोविञ्ज्याण	५, २०४, २०६
मनोसङ्गार	३६
मनोसञ्चेतना तत्तिया	१२, १३, ८३
मनोसञ्चेतनाहारो	८५
मनोसञ्चेतनाहेतु	३५
मनोसम्फस्सजा, वेदना	५, २०५
मनोसम्फस्सो	५, २०५, २०६
मत्ताणिपुत्तो, पुण्णो आयस्मा	३२७
मरण	४, ३७, ३६
महाकच्चानो आयस्मा, अवन्नीसु विहरति	२४८, २५१
महाक्किप्पिनो, आयस्मा	२३५
महाकस्सपो, आयस्मा १३२, १६४, १६६, १७०, १७२, १७४, १८०-१८२, १८५, १८७	
महाकोट्टिको, आयस्मा	६६, ३८५, ३८६, ३८०, ३८२
महापञ्जा, भिक्खू	१३२
महाब्यूह, कूटागार	३६२
महाभूता, चत्तारो	५, २८६, २६१
महामोगल्लानो, आयस्मा	१३२, २११, २२६
महालि, लिच्छवि	२६७
महावने, कूटागारसालाय	२२०, २६७, ३३७
महावन	३१६
महासमुद्धो उस्सुस्सति	३६५
महासरसी, अरञ्जायतने	२२४
महिद्धिको, भिक्खू	१३२, २३६, २३७
मागण्डियपञ्हे, अट्टकवगिये	२४८, २५१
मागधका	१६२
मागधो राजा, अजातसत्तु	२२३
मागविको, राजगहे	२१३
मातुगामो, बालो	१८१
मातुच्छापुत्तो, भगवतो	२३३
मारवम्भो	४०७
मारस्स, बद्धो	३०१, ३०३
मारो	४०२

मिादाये, इतिपतने	६६, १६४, १८५, २६५, ३५१,
'	३८०, ३८२, ३८५-३८८
- भेसकळावने	२४१
मिगराजा, सीहो	३१०, ३११
मिगरमातुपासादे, पुब्बारामे	३२३
मिच्छापटिपदा	६
मुञ्जबब्बजभूता	७६
मुसिलो, आयस्मा	६८
मूलगधे, अधिवत्था देवा	४६४
मूलबीज	२८४
मेत्ता, चेतोविमुत्ति	२२०
मोळियफणुनो, आयस्मा	१३, ४३

य

यथाभूतजाणदस्सनूपनिसा, निब्बिदा	२६
यथाभूतजाणदस्सन	२८
- समाधूपनिस	२६
यमको, आयस्मा	३३२
योनिपमुखसतसहस्सानि	१२३

र

रजोधातुयो	४२३
रथो वेजयन्तो	३६२
रसगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४
रसतण्हा	५, २०६
रससञ्चेतना	०६, २६०, ४४१
रससञ्ज्ञा	२०६, २८६, ४४१
रागक्खया, नन्दिक्खया	२८२
राजगहे, अतिचारिनी	२१५
- इक्खणिका	२१५
- ओरब्भिको	२१३
- कलन्दकनिवापे	१७४
- कारणिको	२१३
- गामकूटको	२१४
- गोधातको	२१२
- पठिवसति	१०३
- पारदारिको	२१५
- पिण्डाय चरित्वा	३१
- मागविको	२१३

गजगङ्ग, विहरति	१७२, १८२, २०१, ४५३
— विहरति भगवा	१८, १३२, १५६, १६०, २००,
	२३५, २७६, २८१, ३४०, ३४४
— विहरति, वेळुवने	२६, १५५, १५८
— वेळुवने	१६६, १७०, २१४
— साकुणिको	२१२
— सूकरिको	२१३
— सूचको	२१४
— सूतो	२१३
— हारिको नाम चोरघातको	२१६
राजगङ्ग पिण्डाय पाविसि	२६
राधो, आयस्मा	४०२-४०४, ४०७, ४०९, ४१०
राहुलो, आयस्मा	२०३, २०५, २०६, २१०, ३५४
रूपच्छदो	१२५
रूपतण्हा	५, २०६, २०९
रूपनिरोवगामिनी, पटिपदा	२८६
रूपनिरोवो, आहारनिरोधा	२८६, २९१
रूपपरियेसना	१२५
रूपपरिळाहो	१२५
रूपभवो	४
रूपलाभो	१२५
रूपसङ्कुप्पो	१२५
रूपसञ्चेतना	२०६, २०९, २९०, ४४१
रूपसञ्जा	१२५, २०५, २०६, २८६, ४४१
रूपसमुदयो, आहारसमुदया	२८६, २९१
रूपसम्फस्सजा, वेदना	१२५
रूपी अत्ता होति	४३१
रूप	५
रोहितस्सा त्वेव समञ्जा	१६१

ल

लकुण्डकभद्दिओ, आयस्मा	२३१
लक्खणो, आयस्मा	२११
लाभनानत्त	१२५
लिच्छवि, महालि	२९७
लोकविदू	५६, ३११
लोकस्स, समुदयो	६२
लोकायतिको, ब्राह्मणो	६५
लोके अत्थिता	१७
— नत्थिता	१७

लोको, अननवा	४७२
— अतवा	६२६, ४७२
— असस्सतो	१२५, ४७२
— सस्सतो	६२५, ४७२

व

वक्कलि, आयस्मा	३४०, ३४२, ३४३
वङ्कको	१६२
— त्वेव समञ्जा	१६१
वचीसङ्कारो	५, ३५, ३६, ५०
वचीसञ्चेतनाहेतु	३५
वच्छगोत्तो, परिब्बाजको	४७२- ८४
वञ्जा	४२३
बलाहककायिका, देवा	४६८
बलाहकी, अस्सरजा	३६२
बस्सबलाहका, देवा	४६८
वाचा, हीना	१३१
वायोकायो	४२३
वायोघातु	१४३, १४८, १४९, २०७, २०९, ४४५
विज्जाचरणसम्पन्नो	५६, ३११
विज्जाणञ्चायतनघातु	१२७, १२८
विज्जाणञ्चायतन	१७७
विज्जाणघातु	२०७, २०९
विज्जाणघातुया, उप्पाओ	४४५
विज्जाणनिदान, नामरूप	१३
विज्जाणनिरोधा, नामरूपनिरोधो	३, १०
विज्जाणनिरोधो, सङ्खारनिरोधा	३
विज्जाणपच्चया, नामरूप	३, ८
विज्जाणस्स, ठितिया	५६, ५७
विज्जाणाहारो	१४, ८५
विज्जाणूपनिस, नामरूप	२६
विज्जाण	५, ८
— अपुञ्जूपग होति	७०
— आनेञ्जूपग होति	७०
— किपच्चया	८
— चतुत्थ	१२, १३, ८४
— पुञ्जूपग होति	७०
— सङ्खारनिदान	१३
— सङ्खारपच्चया	३, ८
— सङ्खारूपनिस	२६

सङ्खारनिदान, विञ्जाण	१३	सदिट्ठिको, धम्मो	५६, १६७
सङ्खारनिरोधगामिनी, पटिपदा	५०	सधि समलसङ्कटीरे ठितो, विळारो	२२५
सङ्खारनिरोधा, विञ्जाणनिरोधो	३, १०	सब्बमत्थि	१७, ६५
सङ्खारनिरोधो, अविज्जानिरोधा	३६	सब्बमेकत्त	६६
— अविज्जाय त्वेव असेस-		सब्ब नत्थि	१७
विरागनिरोधा	३	सब्ब पुत्तुत्त	६६
सङ्खारपचवया, विञ्जाण	३, ८, ११	सपदान, पिण्डाय चरित्वा	४५३
सङ्खारसमुदयो, अविज्जासमुदया	३६	समणन्नाह्मणा, कम्मवादा	३२
सङ्खारा	३, ३६, ५०, २६०	समाधि, अनिमित्तो	३१८
— अविज्जानिदाना	१३	समाधिकुसलो	४७६-४८१
— अविज्जापचवया	८	समाधिज, पीतिसुख	४५१
— अविज्जूपनिसा	२८	समाधि	२८
— किपचवया	८	— सुखूपनिसो	२६
सङ्खारूपनिस, विञ्जाण	२८	समाधिस्मि समाधिकुसलो च होति,	
सञ्जा	५, २६०	समाधिस्मि समापत्तिकुसलो च	४७८
सञ्जानानत्त	१२३, १२५	— समापत्तिकुसलो होति न समाधिस्मि	
सञ्जा, पणीता	१३१	समाधिकुसलो	४७८
— मज्झिमा	१३१	समाधूपनिस, यथाभूतञ्जाणदस्सन	२६
सञ्जावेदयितनिरोधधातु	१२७, १२८	समुदयो, दुक्खक्खन्धस्स	५६, ५७, ६०
सञ्जावेदयितनिरोध, उपसम्पज्ज		— लोकस्स	६२
विहरामि	१७८, ४५३	सम्पसादन, अज्झत्त	४५१
सञ्जा, हीना	१३१	सम्बोधिपरायनो	४१५-४१८, ४२०, ४२१, ४२३-४२५, ४२८
सञ्जीगम्भा	४२३	सम्मग्गता	४१६
सत्तिपट्टानेसु	३१८	सम्मस, अतर	६२
सत्तङ्गानकुसलो	२६१	सम्माआजीवो	३७
सत्त, धातुयो	१२७	सम्माकम्मन्तो	३७
सत्तसत्तरि, आणवत्थूनि	५१	सम्मादस्सन	४०२
सत्ता, ससन्दति समेति	१३१, १३३-१३५	सम्मादिट्ठि	१७, ३७, २६०, ३७३
सत्तान, अविज्जानीवरणान	१५१, १५७	सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना	१७६
— तण्हासयोजनान	१५१, १५७	सम्मादिट्ठिका	१७६
सद्दतण्हा	५, २०६	सम्मापटिपदा	६
सद्दसञ्चेतना	२६०, ४४१	सम्मावाचा	३७
सद्दसञ्जा	२०६, २८६, ४४१	सम्मावायामो	३७
सद्धा	२८	सम्मासङ्कप्पो	३७
— दुक्खूपनिसा	२६	सम्मासति	३७
सद्धानुसारी	४३६	सम्मासमाधि	३७, २६०, ३७३
सद्धापब्बजितस्स	३६२	सम्मासम्बुद्धो	५६, ३११
सद्धूपनिस, पामोज्ज	२६	सयकता, जाति	६६
सन्धवजातो	२४६		

सयकत, दुक्ख	१६, ३६
— जरामरण	६६
सरा, सत्त	४२३
सविचार	४५०
सवितक्क	४५०
सस्सघात	३१८
सस्सतो लोको	४२४, ४२५, ४७२
ससयोजना	१५८
सहम्पत्ति, ब्रह्मा	३१६, ३१७
सळायतननिदानो, फस्सो	१३
सळायतननिरोधो, फस्सनिरोधो	३, ६
सळायतननिरोधो, नामरूपनिरोधो	३
सळायतनपच्चया, फम्मो	३, ७, १४
सळायतनूपनिसो, फस्सो	२६
सळायतन	५
— किंपच्चया	७
— नामरूपनिदान	१३
— नामरूपपच्चया	३, ७
— नामरूपपनिस	२६
साकुणिको, राजगहे	२१२
सामञ्जस्य	४०
सामीचिप्पटिपन्नो	५६
सारगन्धे, अधिवत्था देवा	४६४
सारिपुत्त, आबुसो	६८
सारिपुत्तमोग्गलान	१६२, १६६
सारिपुत्तो, आयस्मा	२६—३१, ३३—३५, ४१
— ४३, ४६, ४८, ६६, १३२,	
१६४, १८५, १८६, २२८, २२९,	
२४२, २४४, २४५, २४८, ३३१,	
३३२, ३८०, ३८२, ३८५, ३८६,	
४५०—४५३	
सावकयुग	१६१
सावत्थिनिदान	२५३, २५४, २५६, २६०, २६२
— २७१, २७३, २७४, २७६—२७८,	
२८२—२८५, २८८, २९१, २९४,	
२९६, ३०२—३१०, ३१२, ३२७,	
३२८, ३५४—३५६, ३६०, ३६३,	
३६५, ३६६, ३६८, ३७०, ३७२,	

सावत्थिनिदान	३७३—३८०, ३८३, ३८४, ३९०
— ४००, ४०२—४१३, ४१७, ४१८,	
४२०, ४२२—४३६, ४३९—४४१,	
४४३, ४४४, ४४७—४५१, ४५६	
— ४५६, ४६१—४६३, ४६५, ४६६,	
४६९, ४७०, ४७२—४८०, ४८५	
— ४८७	
सावत्थिय विहरति	३, १२, २२, २५, २७,
३३, ३६—४१, ४३, ४८,	
५१, ५२, ५४—५८, ६०	
— ६२, ६५—६७, ६९, ७३	
— ७८, ८०, ८२, ८३, ८६,	
८९, १०२, १११, ११२, ११५,	
११६, १२१—१२८, १३१, १३५,	
१३७—१४१, १४३, १४४, १४५,	
१४७—१४९, १५१—१५३, १५७,	
१६३, १६५, १६७, १७६, १८०,	
१८७, १८९—१९६, २०२, २१०,	
२१६—२२३, २२५—२२८, २३०—	
२३४, २३६, २३७, २५२, २६१,	
३०१, ३२३, ४१६, ४५०, ४५६,	
४६४, ४७२	
सिखिस्स, भगवतो	१०
सिङ्गीनिकखसा	१६५
सित, पात्वाकासि	२११
सिनेह, पम्बतराजा ड्य्हति	३६५
सीतवलाहका, देवा	४६८
सीलम्बतुपादान	५
सीहनाद, नदति	२६
सीहो, मिगराजा	३१०, ३११
सुखदुक्खी, अत्ता होति	४३२
सुखदुक्ख, अधिच्चसमुप्पन्न	३५
— असयकार अपरकार अधिच्चसमुप्पन्न	२१
सुखा, वेदना	४६
सुखूपनिसो, समाधि	२६
सुख	२८, ४२३
— पस्सङ्गूपनिस	२६
सुजातो, आयस्मा	२३१
सुत्तक	१६०

सुत्तन्ता, कविकता	२२२	सोतसम्फस्सजा, वेदना	५,२०५
सुपण्णयोनियो, चतस्सो	४६१	सोतसम्फस्सो	५,२०५,२०६
सुपस्सो	१६२	सोतापत्ति यङ्गेहि, चतूहि	५६
— त्वेव समञ्जा	१६१	सोतापन्नो	३८१,४१७-४२८
सुपिनसतानि	४२३	सोतायतनं	५
सुपिना	४२३	सोमनस्सदोमनस्सानं, अत्थङ्गमा	४५२
सुप्पिया, त्वेव समञ्जा	१६१	स्वाक्खातो	१६७
सुभधातु	१२७,१२८	संयोजनानि, ओरम्भागियानि	२८५
सुवण्णनिकखसतस्स	१६५	संसन्दन्ति समेन्ति, सत्ता	१३१,१३३-१३५
सुसिमो, आयस्सा	१०६	संसारो, अनमतगोयं	१५१,१५२,१५६-१५६,३६५
— परिब्बाजको	१०३		
सुसुमारगिरे, भेसकळावने	२४१	ह	
सूकरिको, राजगहे	२१३	हत्थको	१६६
सूचको, राजगहे	२१४	हारिको नाम चोरघातको, राजगहे	२१६
सूचिकारो	१८१	हालिङ्कानि, गहपति	२४८,२५१
सूचिवाणिजको	१८१	हीना, चेतना	१३१
सूतो, राजगहे	२१३	— दिट्ठि	१३१
सेक्खो	४२	— पत्थना	१३१
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा	३	— वाचा	१३१
सो करोति सो पटिसंवेदयति	६४	— सञ्जा	१३१
सोणो, गहपतिपुत्तो	२७६,२८१	हीनो, पणिधि	१३१
सोतधातु	२२६	— पुंगलो	१३१
सोतधातुया, दिब्बाय	१७८	— वितक्को	१३१
सोतविञ्जानं	५,२०४,२०६	होति च न च होति तथागतो परं मरणा ति वा	४७२
		होति तथागतो परं मरणा ति वा	४७२

गाथायो

असमाहितं दुस्सीलं . . .	१४३	पविवित्तेहि अरियेहि . . .	१३५
अस्सद्धमूलका पञ्च . . .	१४०	यतो च अरियसञ्चानि . . .	१५७
एकस्सेकेन कप्पेन . . .	१५७	ये च सङ्घातधम्मासे . . .	४१, ४२
एवं कुसीतमागम्म . . .	१३५	सत्तिमा सनिदानं च . . .	१४०
कुसीतं एककं वुत्तं . . .	१४०	स सत्तक्खत्तुपरमं . . .	१५७
नयिदं सिथिलमारब्भ . . .	२३१	सो खो पनायं अक्खातो . . .	१५७
		संसङ्गा वनथो जातो . . .	१३५

उपमायो

सेय्यथापि, अस्सजि, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्पदीपो ज्ञायेय्य, तस्सेव तेलस्स व वट्ठिया च परियावाना अनाहारो निब्बायेय्य	३४६
सेय्यथापि आकासे	१०४, १७८
सेय्यथापि, आवुसो आनद, इत्थी वा पुरिसो वा दहरो युवा	३२७
सेय्यथापि, आवुसो, उप्पलस्स वा पटुमस्स वा पुण्डरीकस्स वा गधो	३४६
सेय्यथापि, आवुसो, कतारमग्गे उदपानो । तत्र नेवस्स रज्जु न उदकवारको	१०१
सेय्यथापि, आवुसो, द्वे नैलकलापियो अञ्जमञ्ज निस्साय तिट्ठेय्यु	६७
सेय्यथापि, आवुसो, महितिया लोणवटाय परित्ता लोणसक्खराय यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय	२३०
सेय्यथापि, आवुसो यमकं, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा अडढो महद्धनो महाभोगो, सो च आरक्खसम्पन्नो	३३४
सेय्यथापि, आवुसो, वत्थ सङ्किलिट्ठ मलगहित । तमेन सामिका रजकस्स अनुप्पदज्जु	३५०
सेय्यथापि, आवुसो, हिमवतो पब्बतराजस्स परित्ता पासाणसक्खरा यावदेव उपनिक्खेपनमत्ताय	२३०
सेय्यथापि उदके	१०४, १७८
सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नाय वेदनाय खज्जामी ति	३१३
सेय्यथापि एतरहि पच्चुप्पन्नेन रूपेण खज्जामी ति	३१३
सेय्यथापि, कस्सप, न ताव जातरूपस्स अन्तरधान होति याव न जातरूपप्पतिरूपक लोके उप्पज्जति	१८७
सेय्यथापि, कस्सप, नावा आदिकेनेव ओपिलवति	१८७
सेय्यथापि, तिस्स, द्वे पुरिसा — एको पुरिसो अमग्गकुसलो, एको पुरिसो मग्गकुसलो	३३०
सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिञ्जित वा बाहु पसारेय्य, पसारित वा बाहु समिञ्जेय्य	३१६
सेय्यथापि नाम बीजान तरुणान उदक अलभतान सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो	३१६
सेय्यथापि नाम वच्छस्स तरुणस्स मातर अपस्स तस्स सिया अञ्जथत्त सिया विपरिणामो	३१६
सेय्यथापि नाम सुत्तगुळे खित्ते निब्बेठियमानमेव पनेति	४२४
सेय्यथापि नाम सूचिवाणिजको सूचिकारस्स सतिके सूचि विक्केतब्ब मञ्जेय्य	१८१
सेय्यथापि पक्खी सकुणो	१०४, १७८
सेय्यथापि, भन्ते, जुण्हपक्खे च दस्स या रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, वड्डतेव वण्णेन, वड्डति मण्डलेन, वड्डति आभाय, वड्डति आरोहपरिणाहेन	१७३, १७४
सेय्यथापि, भिक्खवे, अङ्गारकासु साधिकपोरिसा पुण्णा अङ्गारान वीतच्चिकान वीतधूमान	८५
सेय्यथापि, भिक्खवे, अम्बपिण्डया वण्टच्छिन्नाय यानि तत्थ अम्बानि वण्टपटिब धानि सब्बानि तानि तदन्वयानि भवन्ति	३७०
सेय्यथापि, भिक्खवे, अय आकासे पाणि न सज्जति न गय्हति न बज्जति	१६६
सेय्यथापि, भिक्खवे, अय गङ्गा नदी महन्त फेणपिण्ड आवहेय्य	३५८
सेय्यथापि, भिक्खवे, अस्सतरी अत्तवधाय गम्भ गण्हाति, परामवाय गम्भ गण्हाति	२०१
सेय्यथापि, भिक्खवे, आपानीयकसो वण्णसम्पन्नो रससम्पन्नो । सो च खो विसेन ससट्ठो	६४, ६५
सेय्यथापि, भिक्खवे, आपोधातु	२८५
सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपब्बते थुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते त उदक यथानिन्न पवत्तमान पब्बतकन्दरपदरसास्सा परिपूरेति	२६
सेय्यथापि, भिक्खवे, उप्पल वा पटुम वा पुण्डरीक वा उदके जात उदके सवड्ढ उदका अच्चुगम्म ठाति अनुपलित्त उदकेन	३५७

सेय्यथापि, भिक्खवे, कदली अत्तवधाय फल देति, पराभवाय फल देति	२००
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा तानस्सु कुक्कुटिया न सम्मा अधिसयितानि	३६८
सेय्यथापि, भिक्खवे, कुक्कुटिया अण्डानि अट्ट वा दस वा द्वादस वा तानस्सु कुक्कुटिया सम्मा अधिसयितानि	३६९
सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा ता कूटङ्गमा कूटनिन्ना कूटसमोसरणा, कूट तास अगमक्खायति	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागारस्स या काचि गोपानसियो सब्बा ता कूटङ्गमा कूटसमोसरणा कूटसमुग्घाता सब्बा ता समुग्घात गच्छन्ति	२१९
सेय्यथापि, भिक्खवे, कूटागार वा कूटागारसाल वा उत्तराय वा दक्खिणाय वा पाचीनाय वा वातपाना सुरिये उग्गच्छन्ते वातपानेन रस्मि पविसित्वा क्वास्स पतिट्ठिता	८८
सेय्यथापि, भिक्खवे, खीर खीरेन सस दति समेति, तेल तेलेन ससन्दति समेति	१३४
सेय्यथापि, भिक्खवे, गवा खीर, खीरम्हा दधि, दधिम्हा नवनीत, नवनीतम्हा सप्पि, सप्पिम्हा सप्पि- मण्डो तत्र अगमक्खायति	४७८
सेय्यथापि, भिक्खवे, गावी निच्चम्मा कुड्डु चे निस्साय तिट्ठेय्य । ये कुड्डुनिस्सिता पाणा ते न खादेय्यु	८४
सेय्यथापि, भिक्खवे, गिम्हान पच्छिमे मासे ठिते मज्झहिक्के काले मरीचिका फ दति	३५८
सेय्यथापि, भिक्खवे, चण्डस्स कुक्कुरस्स नासाय पित्त मि देय्यु, एव हि सो, भिक्खवे, कुक्कुरो भिय्यो- सोमत्ताय चण्डतरो अस्स	२०१
सेय्यथापि, भिक्खवे, चत्तारो दब्बहम्ममा धनुग्गहा सुसिक्खिता कतहत्था कतूपासना चतुद्दिसा ठिता अस्सु	२२१
सेय्यथापि, भिक्खवे, चोर आगुचारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु - अय ते देव, चोरो आगुचारी, इमस्स य इच्छसि त दण्ड पणेहि	८५
सेय्यथापि, भिक्खवे, छवालात उभतो पदित्त मज्जे गूथगत नेव गामे कटुत्थ फरति नारञ्जे कटुत्थ फरति	३१८
सेय्यथापि, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुद्दालपिटक आदाय	७७
सेय्यथापि, भिक्खवे, तरुणो रुक्खो । तस्स पुरिसो कालेन काल मूलानि पतिमज्जेय्य, कालेन काल पसु ददेय्य, कालेन काल उदक ददेय्य	७७
सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्पदीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो कालेन काल तेल आसिञ्चेय्य वट्ठि उपसहरेय्य	७४
सेय्यथापि, भिक्खवे, तेल च पटिच्च वट्ठि च पटिच्च तेलप्पदीपो ज्ञायेय्य, तत्र पुरिसो न कालेन काल तेल आसिञ्चेय्य न वट्ठि उपसहरेय्य	७४
सेय्यथापि, भिक्खवे, दण्डो उपरिवेहास खित्तो सकिं पि मूलेन निपतति सकिं पि मज्जेन निपतति, सकिं पि अन्तेन निपतति	१५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, दसन्न वा कट्टवाहान वीसाय वा कट्टवाहान तिसाय वा कट्टवाहान चत्तारीसाय वा कट्टवाहान महाअग्गिक्ख धो जलेय्य	७३
सेय्यथापि, भिक्खवे, दीघलोमिका एल्लका कण्टकगहन पविसेय्य	१९१
सेय्यथापि, भिक्खवे, द्विन्न कट्टान सङ्कट्टनसमोभ्राना उस्मा जायति तेजो अभिनिब्बत्तति	८३
सेय्यथापि, भिक्खवे, द्वे जायम्पतिका परित्त सम्बल आदाय कन्तारमग्ग पटिपज्जेय्यु	८४

सेय्यथापि, भिक्खवे, नदी पब्बतेय्या ओहारिनी दूरङ्गमा सीधसोता	३५५
सेय्यथापि, भिक्खवे, नलो अत्तवधाय फल देति, परामवाय फल देति	२००
सेय्यथापि, भिक्खवे, पञ्च बीजजातानि	२८५
सेय्यथापि, भिक्खवे, पठवी धातु	२८५
सेय्यथापि, भिक्खवे, पलगण्डस्स वा पलगण्डन्तेवासिस्स वा वासिजटे दिस्सन्ते अङ्गुलिपदानि दिस्सन्ति अङ्गुट्टपद	३६६
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो अरञ्जे पवने चरमानो पस्सेय्य पुराण मग पुराणञ्जस पुब्बकेहि मनुस्सेहि अनुयात	६०
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो आदित्त तिणुक्क सुक्खे तिणदाये निक्खिपेय्य, तमेन हत्थेहि च पादेहि च खिप्पमेव निब्बापेय्य	१३०
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो आदित्त तिणुक्क सुक्खे तिणदाये निक्खिपेय्य, नो च हत्थेहि च पादेहि च खिप्पमेव निब्बापेय्य	१२६
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो कुम्भकारपाका उण्ह कुम्भ उद्धरित्वा समे भमिभागे पटिस्सिस्सेय्य	७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो जरुदपान वा ओलोकेय्य पब्बतविसम वा नदीविदुग्ग वा — अपकस्सेव काय, अपकस्स चित्त	१६६
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो महापठविया सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका उपनिक्खिपेय्य	११७
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो महासमुद्धतो द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उद्धरेय्य	११७
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो य इमस्मि जम्बुदीपे तिणकट्टसाखापलास त छेत्वा एकञ्च सह्रित्वा चतुरङ्गुल षटिक कत्वा निक्खिपेय्य	१५१
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो सारत्थिको सारगवेमी सारपरियेसन चरमानो तिण्ह कुठारि आदाय वन पविसेय्य	३५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो सिनेरुस्स पब्बतराजस्स सत्त मुग्गमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खिपेय्य	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो हिमवतो पब्बतराजस्स सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा उपनिक्खिपेय्य	११८
सेय्यथापि, भिक्खवे, पोक्खरणी पञ्चासयोजनानि आयामेन पञ्चासयोजनानि वित्थारेन पञ्चासयोजनानि उब्बेधेन, पुण्णा उदकस्स समतित्तिका काकपेय्या	११५
सेय्यथापि, भिक्खवे, बब्बजलायको बब्बज लायित्वा अग्गे गहेत्वा ओधुनाति निद्धुनाति निच्छोटेति	३७०
सेय्यथापि, भिक्खवे, बलवा पुरिसो दळ्हाय वाळरज्जुया जङ्घ वेठेत्वा घसेय्य	१६८
सेय्यथापि, भिक्खवे, बाळिसिको आमिसगत बळिस गम्भीरे उदकरह्दे पक्खिपेय्य	१८६
सेय्यथापि, भिक्खवे, मक्कटो अरञ्जे पवने चरमानो साख गण्हति, त मुञ्चित्वा अञ्ज गण्हति	८१
सेय्यथापि, भिक्खवे, महापठवी परिक्खय परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा सत्त कोलट्टिमत्तियो गुळिका	११७
सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । अथ पुरिसो आगच्छेय्य कुहालपिटक आदाय	७५, ७६
सेय्यथापि, भिक्खवे, महारुक्खो । तस्स यानि चैव मूलानि अधोगमानि यानि च तिरियङ्गमानि सब्बानि तानि उद्ध ओज अभिहरन्ति	७५, ७६
सेय्यथापि, भिक्खवे, महासमुद्धो परिक्खय परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि	११८
सेय्यथापि, भिक्खवे, मायाकारो वा मायाकारन्तेवासी वा चातुम्महापथे माय विदसेय्य	३५६
सेय्यथापि, भिक्खवे, मीळ्हुका गूथादी गूथपूरा पुण्णा गूथस्स । पुरीतो चस्स महानूथपुञ्जो	१६१

सेय्यथापि, भिक्खवे, यत्थिमा महानदियो ससन्दन्ति समेत्ति, सेय्यथीद - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, ततो पुरिसो द्वे वा तीणि वा उदकफुसितानि उद्धरेय्य	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, यत्थिमा महानदियो ससन्दन्ति समेत्ति, सेय्यथीद - गङ्गा, यमुना, अचिरवती, सरभू, मही, त उदक परिकल्प परियादान गच्छेय्य	११६
सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तरकरूपान पभा सब्बा ता चन्दिमप्पभाय कल नाग्घन्ति सोळ्ळसि	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि कुलानि अप्पिस्थिकानि बहुपुरिसानि तानि दुप्पधसियानि होति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि	२२०
सेय्यथापि, भिक्खवे, यानि कानिचि कुलानि बहुत्थिकानि अप्पपुरिसानि तानि सुप्पधसियानि होति चोरेहि कुम्भत्थेनकेहि	२१६
सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि कुट्टराजानो सब्बे ते रञ्जो चक्कवत्तिस्स अनुयन्ता भवति, राजा तेस चक्कवत्ति अगमक्खायति	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि पुप्फगन्धा, वस्सिक तेस अगमक्खायति	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि मूलगन्धा काळानुसारिगन्धो तेस अगमक्खायति	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, ये केचि सारगन्धा, लोहितचन्दन तेस अगमक्खायति	२७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, रजको वा चित्तकारको वा रजनाय वा लाखाय वा हलिद्विया वा नीलिया वा	३६७
सेय्यथापि, भिक्खवे, रजको वा चित्तकारको वा सति रजनाय वा लाखाय वा हलिद्विया वा नीलिया वा	८७
सेय्यथापि, भिक्खवे, वेळु अत्तवधाय फल देति, पराभवाय फल देति	२००
सेय्यथापि, भिक्खवे, सत्ति तिप्पफला	२२०
सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये कस्सको महानङ्गलेन कस्सन्तो सब्बानि मूलसत्तानकानि सम्पदालन्तो कसति	३७०
सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये थुल्लफुसितके देवे कस्सन्ते उदके उदकबुब्बुल उप्पज्जति चेव निरुज्जति च	३५८
सेय्यथापि, भिक्खवे, सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे आदिच्चो नभ अम्भुस्सक्कमानो सब्ब आकासगत तमगत अभिविह्व च भासते च तपते च विरोधते च	३७१
सेय्यथापि, भिक्खवे, सा गददुलबद्धो दळ्ळेखीले वा यम्भे वा उपनिबद्धो तमेव खीन वा यम्भ वा अनुपरिधावति अनुपरिवत्तति	३६५
सेय्यथापि, भिक्खवे, गूथो गूथेन ससन्दति समेत्ति, मुट्ठ मुत्तेन ससन्दति समेत्ति	१३४
सेय्यथापि, भिक्खवे, हिमवा पब्बतराजा परिकल्प परियादान गच्छेय्य, ठपेत्वा सत्त सासपमत्तियो पासाणसक्खरा	११६
सेय्यथापि, भिक्खु, आयस नगर योजन आयामेन योजन वित्थारेन योजन उब्बेधेन, पुण्ण सासपान गुळिकाबद्ध	१५४
सेय्यथापि, भिक्खु, महासेलो पब्बतो योजन आयामेन योजन वित्थारेन योजन उब्बेधेन अच्छिन्नो असुसिरो एकघनो	१५३
सेय्यथापि, राघ, कुमारका वा कुमारिकायो वा पस्वागारकेहि कीळन्ति	४०३
सेय्यथापि, सुसिम, चोर आगुवारि गहेत्वा रञ्जो दस्सेय्यु - अय ते, देव, चोरो आगुवारी	११०

सुद्धिपण

पिट्ठे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	पिट्ठे	पत्तिय	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१२	६	प्रविज्जा ०	अविज्जा ०	१६८	१७	घसेय्य	घसेय्य
१६	१८	इम धम्म	इम धम्म	२१४	७	यव	येव
१७	१७	सब्बे	सब्ब	२१६	१८	बहुतरा	बहुतरा
२५	२	० समुपन्ना	० समुपन्ना	२६७	१	भिक्षव	भिक्षवे
३०	१६	० समुपन्न	० समुपन्न	२७८	२६	खन्ध	खन्धे
४२	१२	यथाभूत	यथाभूत	२८५	२८	अधि०	अधि०
४५	२८	एव व्याकरेय्य	व्याकरेय्य	२८४	२२	भिक्षव	भिक्षवे
४८	२२	सत्त	सत्त	२८८	२०	सहेत	सहेत्त
५६	२३	अच्छिद्देहि	अच्छिद्देहि	२८९	१७	विज्जाणस्मि	विज्जाणस्मि
७१	२७	पञ्जापेथा	पञ्जायेथा	३०८	१	कच्चि	काच्चि
७७	६	एवमेवतस्स	एवमेतस्स	३१७	२७	उपायसेहि	उपायासेहि
८७	१३	हालिद्दिया	हलिद्दिया	३४७	१	भिक्षू	भिक्षू
८८	६	अनुपायासे	अनुपायास	३६२	१०	एकञ्जव	एकञ्जेव
९६	१५	अञ्जनेव	अञ्जनेव	३७५	(सिरो)	साता०	सोता०
१०५	२८	त	त	३७६, ३९०	,,	तस्सुद्धान	तस्सुद्धान
१११	१	द्व	द्वे	४१०	(सिरो)	निरोधम्मसुत्त	निरोध- धम्मसुत्त
"	"	पुत्तमसन	पुत्तमसेन	४१२	(अधो)	समदयधम्मो	समुदयधम्मो
"	७	जरामरनिरोध	जरामरण०	४२०	१४	कार	कार-
११२	(सिरो)	सत्थुसुत्त	सत्थुसुत्त	४७३	१	अनक०	अनेक०
१२६	२८	वदना	वेदना	४८३	२३	भिक्षव	भिक्षवे
१३०	१	परियसमानो	परियेसमानो	४८७	१३	गोचरमलक	गोचरमूलक
१८६	२७	० चरियक	० चरियक				

— ० —

प्रकाशक भिक्षु जगदीश काश्यप, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)

मुद्रक - श्री कृष्णचन्द्रबेरी, विद्यामन्दिर प्रेस प्राइवेट लिमिटेड,
डी० १५।२४, मानमन्दिर, वाराणसी-१